

לחלוקה חופשית

שבוע פרשת שופטים

כ"ח מנחם אב – ד' אלול ה'תשע"א (28 August – 3 September 11)

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ת, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•



יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים”

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אך חשוב להניחן מיד בבוקר

היום, על לבבך. וּשְׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ תִשְׁמָעוּ אֵל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוָּה אֲתָם הַיּוֹם, לֹאֲהַבְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מָטָר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דֶגְגְּךָ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לְבִהְמֹתֶיךָ, וְאָכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמַרְוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַפְּכָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת גְּבוּיָם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרַתְּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצֵת הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֲתֶם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבֵּל עָלֵי מְצוֹת עֲשֵׂה שָׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ מְצוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תַּפִּילַת שַׁחְרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תַּהֲלִים כְּפִי שִׁמְחָלֵק לִימֵי הַחוּדֶשׁ.
יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבּוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחִמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר פֹּה תִבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:
יְבָרְכֶךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּתְּנֶךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיִשֶּׁם לְךָ שָׁלוֹם:
וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קמני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלחוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבנו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

בו יסופר היאך ששאלו לאליעזר עבד אברהם ויספר היאך הרג אברהם מלכים גדולים והיילותם, עיין בפנים ותמצא שכל המזמור הולך על אברהם בשביל שהכיר את בוראו בילדותו לכך זכה לשם:

א לְדָוִד מְזֻמָּר נֶאֱמַר יְהוָה | לְאֹדְנִי שֶׁב לִימִינִי עַד־אֲשֵׁית אֵיכֶיךָ הָדָם לְרִגְלֶיךָ: ב מִטָּה עֲזָרְךָ יִשְׁלַח יְהוָה מִצִּיּוֹן רֹדֶה בְּקֶרֶב אֵיכֶיךָ: ג עִמָּךְ נִדְבַת בָּיִת חֵילֶךְ בְּהַדְרֵי־קֹדֶשׁ מִרְחֹם מִשְׁחָר לָךְ מִל יִלְדֶתְךָ: ד נִשְׁבַּע יְהוָה | וְלֹא יִנָּחֵם אֶת־הַכֶּהֱן לְעוֹלָם עַל־דְּבָרָתִי מִלְּפִי־צֶדֶק: ה אֹדְנִי עַל־יְמִינֶךָ מִחֵץ בְּיוֹם־אִפּוֹ מְלָכִים: ו יִדְּיוֹ בְּגוֹיִם מָלֵא גִּוִּיּוֹת מִחֵץ רֹאשׁ עַל־אֶרֶץ רַבָּה: ז מִנְחַל בְּדֶרֶךְ יִשְׁתָּה עַל־בֵּן יָרִים רֹאשׁ:

קיא

זה המזמור נאמר בא"ב ובכל פסוק שני אותיות ובב' פסוקים אחרונים ג' אותיות, והמזמור קצר ונכבד ידבר במעשה הקדוש ברוך הוא וגדולים מעשי ה':

א הַלְלוּיָהּ | אֹדֶה יְהוָה בְּכָל־לֵב בְּסֹד יִשְׂרָאֵל וְעַדָּה: ב גְּדֹלִים מַעֲשֵׂי יְהוָה דְּרוֹשִׁים לְכָל־חַפְצֵיהֶם: ג הוֹדִיָּהֲדָר פָּעִלָּו וְצִדְקָתוֹ עֲמִדַת לָעַד: ד זָכַר עָשָׂה לְנִפְלְאוֹתָיו חֲנוּן וְרַחוּם יְהוָה: ה טָרַף נָתַן לִירָאָיו יִזְכֹּר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ: ו כַּח מַעֲשָׂיו הַגִּיד לְעַמּוֹ לָתֵת לָהֶם נַחֲלַת גּוֹיִם: ז מַעֲשֵׂי יָדָיו אֱמֶת וּמִשְׁפָּט נֶאֱמָנִים כָּל־פְּקוּדָיו: ח סְמוּכִים לָעַד לְעוֹלָם עֲשׂוּיִם בְּאֱמֶת וַיִּשְׂר: ט פְּדוּת | שָׁלַח לְעַמּוֹ צִוָּה לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ קְדוֹשׁ וְנוֹרָא שְׁמוֹ: י רֹאשִׁית חֲכָמָה | יֵרָאֵת יְהוָה שֶׁכֵּל טוֹב לְכָל־עֲשִׂיהֶם תְּהַלְתּוֹ עֲמִדַת לָעַד:

ביאורי פסוקים מתוך פירוש רש"י נדפס בעמוד כג

"דבר מלכות"

מודפס בדפוס ידיעות תקשורת (2000) בע"מ בכ 47,000 עותקים

מתוכם הודפסו

14,000 עותקים על ידי – אחים דויטש תעשיות טקסטיל בע"מ

כל המעוניין להשתתף בהדפסת ה"דבר מלכות" מכמות של 5000 חוברות ומעלה יכול לכתוב לפאקס : 03-9606108 או למייל: Israel@DvarMalchus.Org ו USA @DvarMalchus.Org

ניתן להשיג את חוברות "דבר מלכות" בבתי חב"ד בארץ ובעולם ובמקומות דלהלן:

Brooklyn, NY:

Store	Address
Empire Kosher	529 Empire Boulevard
Post mark it	383 Kingston Avenue
Kol Tuv Grocery	409 Kingston Avenue
Hamafitz	361 Kingston Avenue
Albany bakery	337 Albany Ave

Store	Address
Judaica world	329 Kingston Avenue
kahan superette	317 Kingston Avenue
Kingston Bake Shop	380 Kingston Avenue
Merkaz Stam	309 Kingston Avenue
Dvar Malchus	717 empire blvd

ניתן להשיג את חוברות "דבר מלכות" בבתי חב"ד בארץ ובעולם ובמקומות דלהלן:

שם העיר והחנות		שם העיר והחנות		שם העיר והחנות	
אביטל	אללוק אלי	בארות יצחק יש	מרכז מסחרי	חולון	השופטים 26
אבן יהודה מגה בעיר	מייסדים 2	בית אלעזרי	פינחסוב ישראל	חולון חצי חנים	המלאכה 31
אור הגנוז	שחר ולנר	ביתר עילית ספרינט מוטור	מרכז מסחרי	חולון שופרסל דיל	המלאכה
אור יהודה כמעט חנים	המפעל 13	בית שמש קיוסק החברים	ככר נוימן 1	חצור הגלילית שערי דלק	דרך הבונים 1
אור יהודה סעד הרצל	השוק 1	בית שמש כמעט חנים	שדרות יגאל אלון מרכז ביג	חיפה יודן ספרים ואמנויות	חורב 15 מרכז חורב
אור עקיבא עובדיה אילן	דוד המלך 514	בית שמש סופר מרקט ברק	הרצל 9	חיפה ברגר אורי	הרצל 54
אור עקיבא כמעט חנים	האילן 1 אזור תעשייה צפוני	בני ברק רמי לוי - רמת גן	מבצע קדש 68	חיפה רוזנטל צבי	ארלוזורוב 4
אופקים בוכריס עמוס	הרצל 39	בני ברק מירן אליהו	ירושלים 59	חיפה בן ברוך שולמית ואלברט	דרך העצמאות 51
אורנית אורנית פוד מרקט	מרכז מסחרי	בני ברק אושר עד	הקישון 11	חיפה מרכז זיו רח' טרומפלדור	
אזור נון סטופ מרקט	הרצל 32	בנימינה מכולת ירדנה	רחבת החנויות גבעת חן	חיפה שמידט מיכאלה	אורן 25 רוממה
אילת ג. י. ש. א. 63 בע"מ	האנפה 1/1	בת חפר	פיצה פצץ	חיפה רמי לוי	חלוצי התעשייה 73
אלקנה כמעט חנים	מרכז מסחרי חדש	בת-ים בורוכוב בלה	הרצל 56	טבריה רמי לוי	מרכז ביג צומת פוריה
אריאל יוסי ותמר חסון	כיכר העיר 4	בת ים פפיסמרו - הבית של פיס	הרב מימון	טבריה כמעט חנים	יהודה הלוי 113
אריאל חלום מתוק	דרך הציונות 21	בת-ים חיימוב מוטי	פרלשטיין 21	טירת הכרמל כמעט חנים	קרן היסוד 2
אשדוד ויקטורי מוזרין	חנה סנש 1	גבע - בנימין רמי לוי	איזור התעשייה שער בנימין	יבנאל סיאני יהונתן	בית וגן
אשדוד מינימרקט כינרת	כינרת 51	גבעת אבני כלבו אטיאספון בע"מ	סביונים	יבנאל ברכת אסנת	הגולן
אשדוד כמעט חנים	גיא אוני 1	גבעת עדה מרכולית צוקר מנדל	חיי 67	יבנה כמעט חנים	המיסב 7 א.ת. יבנה
אשדוד יוחנוף	ז'בוטינסקי 27 סטאר סנטר	גבעת שמואל שמולי משה	ביאליק 26	יבנה מזוז אליהו	הדרור 25
אשדוד פנינת שער לים	שוהם 2/9	גבעתיים יחזקאל דוד	שנקין 62	יהוד בורקס יוון	הורדים 13
אשדוד מכולת אבזרדל	הסיטי 93/27	גדרה ויקטורי	פינס 3	ינוב "סופר המושבים"	פרץ אליין
אשקלון ויקטורי	שדרות בן צבי 48	גוש עציון רמי לוי	צומת הגוש	יקנעם יקנעם עילית	מרכז מסחרי
אשקלון מינימרקט מינה	הגבורה 7 (בית העירייה)	גן הדרום	צרכניה	ירוחם שופרסל	
באר טוביה רמי לוי - קסטינה	מתחם ביג איזור התעשייה	גן יבנה ויקטורי	הכישור 3	ירושלים בא לי	
באר שבע אורן - על הדרך	נווה נוי	גני תקווה ויקטורי	מרכז הבמה הכרמל 20	ירושלים בית הדפוס 12	
באר שבע אפגנר רונית	אלעזר שמואלי	גני תקווה וקנין רונן	עין גנים 7	ירושלים מאיר גרשון 38 פסגת זאב	
באר שבע מפגש ספיר	שד' ירושלים 2	דימונה מחסני השוק	קניון פרץ סנטר	ירושלים סופר-טי הרובע בע"מ	היהודים 1
באר שבע מזנון אביב	החלוץ 106	דימונה מיני מרקט עדן	הצאלה 6	ירושלים חכמי גרי סיימון	שד' משה דיין 1
באר שבע מורדון איריס	שאול המלך 38 קניון שאול	הוד השרון בוכניק אבי	הבנים 10	ירושלים בית הכרם 29	
באר שבע מעדני השלום	חנות 14 תחנה מרכזית	הוד השרון חצי חנים	הרקון 2 קניון שרונים	ירושלים סופר היובל	אורגואי 3
באר שבע נאני בוקובזה	בן צבי 10 חנות 3 רכבת	זכרון יעקב אתגר מורן	הנדיב 26	ירושלים אלקאים דוד	פייר קניג 2
באר שבע פלס יהודה	אחד העם 1	זכרון יעקב רמי לוי	קניון מול זכרון על כביש 4	ירושלים בן זקרי נתי -פילבוקס	עזה 34
באר שבע קוקליטסקי לאוניד	הצבי 51	חדרה מכולת בנמרט	הגיבורים 85	ירושלים בן חמו סימון	עמק רפאים 28

ניתן להשיג את חוברות "דבר מלכות" בבתי חב"ד בארץ ובעולם ובמקומות דלהלן: ה

שם העיר והחנות		כתובת	
ירושלים	בני יעקב מלאייב למסחר	פרנקפורטר 14	
ירושלים	קיוסק גול	דהומי בלוק 34	
ירושלים	דבוש רן	מאיר גרשון 30	
ירושלים	שלגיה	דרך חברון 103	
ירושלים	ועקנין משה	דרך בית לחם 17	
ירושלים	סופר דיל	דרך בית לחם 74	
ירושלים	יעקב עמוס	דרך חברון 28	
ירושלים	מינמרקט גילה	עין גדי 22	
ירושלים	לוי גדעון	בן אליעזר אריה 62	
ירושלים	ליכטנשטין 1	אגריפס 131	
ירושלים	שולום יהודה 30		
ירושלים	מערומי נוריאל	הצפירה 12	
ירושלים	מפגש הגבעה	שחל 58	
ירושלים	מזלאוי דוד	בן זכאי 7	
ירושלים	צור יורם	רחמיילביץ 134	
ירושלים	קיוסק "מגיד"	שדרות המאירי 13	
ירושלים	רמי לוי - רמות	דרך החורש 90	
ירושלים	ש.מ. שרותי מזון בע"מ	רמות ב	
ירושלים	יזדי יגאל	אליהו קורן 19	
ירושלים	שמש מאיר	שלמה בן יוסף 20	
ירושלים	שקורי דוד	הפלמח 42	
ירושלים	רמי לוי - מהדרין	עין גדי 19	
ירושלים	רמי לוי שיווק השקמה	כנפי נשרים 62	
ירושלים	רמי לוי שיווק השקמה	הפרסה 5	
ירושלים	רמי לוי שיווק השקמה	רמון 15	
ירושלים	רמי לוי שיווק השקמה	יד חרוצים 18	
ירושלים	רמי לוי שיווק השקמה	קניון אחים ישראל	
ירושלים	רמי לוי שיווק השקמה	כיסופים 803	
ירושלים	אושר עד	בית הדפוס 29	
ירושלים	רבי יוסף	הנורית 21	
ירושלים	מורדי מאיר	הששה עשר 41	
כפר טרומן	כוכב יאיר	צרכנית כפר טרומן	
כפר טרומן	כמעט חנים	מרכז מסחרי	
כפר טרומן	כמעט חנים	רח' דרך המרכז 4	
שם העיר והחנות		כתובת	
כפר יונה	מגה בעיר	מנחם בגין 44	
כוכב יעקב	כמעט חנים	הכסף 1	
כפר סבא	ויקטורי	נתיב האבות 14,	
כפר סבא	בוסיו	מרכז שרונה	
כפר סבא	סעיד רבי	פינס 16	
כפר תבור	מישל שלמה	ויצמן 128	
כרמיאל	נשיאי ישראל 7		
לוד	ויקטורי - לוד מרכז	יוספטל 23	
לוד	ויקטורי לוד - נתב"ג	פסח לב 2	
לוד	סופר ברקת	א.ת. צפוני לוד	
מבשרת ציון	סופר מיני	היוצרים 3	
מגדל העמק	זיל וויל	אורן 47	
מגדל העמק	כמעט חנים	נוף העמק 1	
מגדל העמק	כמעט חנים	רמת יזרעאל 11	
מודיעין	מינימרקט איילון	מרכז מסחרי	
מודיעין	שופרסל דיל	עמק איילון 18	
מודיעין	שופרסל דיל	מתחם ישרו	
מודיעין	כמעט חנים	ישרו סנטר	
מודיעין	רמי לוי	שד' המלאכה 121	
מודיעין	רמי לוי	צומת שילת	
מורשת משגב	צרכנייה		
מישור אדומים	רמי לוי	איתם 1	
מנחמיה	מזרחי זכאי יעל		
מתן	כמעט חנים	הדר 84	
נהריה	מינימרקט מילניום	ההגנה 29	
נהריה	כמעט חנים	הגדוד 21	
נהריה	כניסה לרכבת		
נס ציונה	פיצוחי ענת	ויצמן 22	
נצרת עילית	מרכול השלום	הגפן 1/5	
נצרת עילית	כמעט חנים	היצירה 12	
נשר	אביסרור שאול	אזור תעשייה ג'	
נשר	סופר רמות יצחק	דרך השלום 16	
נשר	רמי לוי	האלון 35	
נתיבות	מסס שושנה	דרך השלום 13	
נתיבות	כמעט חנים	ירושלים 47	
נתיבות	כמעט חנים	בעלי מלאכה 11	
נתיבות	כמעט חנים	צים סנטר	
שם העיר והחנות		כתובת	
נתניה	ר.ג. סופרמרקטינג	בארי 48	
נתניה	שופרסל	סמילנסקי 13	
נתניה	פז שמעון ואילנה	הגפן עין התכלת 18	
נתניה	מינימרקט רעות	פתח תקווה 42	
סופר האחים	כפר יהושע		
עומר	חטואל שמואל	רותם 15	
עין בוקק - ים המלח	מינימרקט פטרא		
עין הנצי"ב	סופרמרקט אלה		
עלי	לויטן שלמה		
עכו	כניסה לרכבת		
עכו	זוגרי אורית	מרכז רסקו 17	
עפולה	כמעט חנים	קהילת ציון 1	
עפולה	גבאי	תחנה מרכזית אגד	
עפולה	רמי לוי	יהושע חנקין 14	
עקרון	יוחננוף	המלך חסן 1	
ערד	מיני מרקט טללים	שמעון 38	
ערד	דברים שצריך	חן 34	
ערד	דברים שצריך	מרכז מסחרי	
עתלית	סונול		
עתלית	כמעט חנים	רח' הרדוף	
פרדס חנה	כהן נתן	מרכז מסחרי	
פרדס חנה	רמי לוי	ככר הנשיא	
פתח תקווה	מינימרקט יפה חוברה	איזור תעשייה	
פתח תקווה	כמעט חנים	הישן	
פתח תקווה	כמעט חנים	אחווה 112	
פתח תקווה	כמעט חנים	צומת ירקונים	
צפת	כחלון אייל	ירושלים 11	
צפת	פישדלו נתן	כנען 204	
צפת	כהן אהרן	איזור תעשייה חדש	
קציר	מינימרקט קציר	דרך האלון 141	
קציר	א.ד. עמר	מרכז מסחרי איתן	
קרית אתא	כהן משה	סוקולוב 40	
קרית אתא	כמעט חנים	ההסתדרות 247	
קרית ביאליק	ספיר ד. קמעונות בע"מ	לילך 9	
קרית ביאליק	בן נעים יעקב	גבעת הרקפות	
קרית ביאליק	בן נעים יעקב	הניצנים 1 סביניה	

ניתן להשיג את חוברות "דבר מלכות" בבתי חב"ד בארץ ובעולם ובמקומות דלהלן:

שם העיר והחנות		כתובת	
קרית ביאליק כמעט חנים	שדרות חן 1	רחובות יוחננוף	רחובות צומת בילו
קרית גת הממתקים של שגיב	שד. גת 44	רחובות חנות בר כל	רחובות מדרא 27
קרית גת מגדיש אודי	שד. מלכי ישראל 162	רחובות יוחננוף	רחובות איזור התעשיה קרית משה
קרית גת ויקטורי	הרימון 2 (פינת הגפן)	רחובות כמעט חנים	רחובות אופנהיימר 10 קרית המדע
קרית גת ביטון יחיא	עתיאל בן קנז 5	רחובות יוחננוף	רחובות קרית המדע מול תחנת הרכבת
קרית גת ויקטורי	דרך הדרום 3	רחובות מימינרקט ההולנדית	רחובות הר הצופים 17
קרית חיים הפלוס	אח"י אילת 15/9	רחובות תחנת רכבת	רחובות משתי הכניסות
קרית חיים	כניסה לרכבת	רחובות מגה	רחובות דרך ירושלים 15
קרית טבעון נחום רמי	אלכסנדר זייד 1	רחובות מגה בול שפע שוק	רחובות דרך ירושלים 2
קרית מוצקין אוחיון מורן מימון	שד' גושן 55	רמלה כמעט חנים	רמלה אריה לוין 1
קרית מוצקין	יחזקאל חנה	רמלה כמעט חנים	רמלה קלאוזנר 10
קרית מוצקין שופרסל שלי	שד' ויצמן 1	רמלה ויקטורי	רמלה קניון קרית הממשלה
קרית מוצקין	כניסה לרכבת	רמת גן סופר רני (לגעת באושר)	רמת גן ביאליק 21
קרית מלאכי ויקטורי	ז'בוטינסקי 8	רמת השרון מינימרקט אלימלך אשר	רמת השרון אוסישקין 102
קרית שמונה אלוניית צומת הגומא	ד.ג. גליל עליון	רמת ישי אביאל מליחי	הארז
קרית שמונה שופרסל	הנשיא 4 (קניון נחמיה)	רעננה מגה בול, סניף מרכז גולן	רעננה אחווה 198
ראש העין ויקטורי	שבזי 26	רעננה קולד מיכאל	רעננה אוסטרובסקי 41
ראש העין קהל שלום	שבזי 15	רעננה קיוסק בן צור	רעננה בורוכוב 87
ראש העין רמי לוי	איזור תעשייה לב הארץ	שדה אילן	שדה אילן
ראש פינה סופר מעיין	מרכז מסחרי	שדרות ויקטורי	שדרות ויקטורי
ראשון לציון גל חיוט	התזמורת 60	שדרות חן מרקט	שדרות חן מרקט
ראשון לציון שביב שמואל	רוטשילד 15	שילה	שילה
ראשון לציון חן מרקט	זלמן שזר 18	שערי תקווה	שערי תקווה
ראשון לציון חצי חנים	לח"י 16	תל אביב פיצוחי פנקס	תל אביב פנקס 45
ראשון לציון מינימרקט אור	רוטשילד 88	תל אביב אביגל לבנה	תל אביב יהודה הנשיא 13
ראשון לציון הושר איציק	הנחשול 30 נוה ים	תל אביב אהרני יגאל	תל אביב ברודצקי 50 רמת אביב
ראשון לציון תחנת רכבת	בכניסה	תל אביב אס שרותי הסעדה בע"מ (משען)	תל אביב שלונסקי 6
ראשון לציון פיצוחי כהן ובניו	מורדי הגיטאות 103	תל אביב מפגש הקשת	תל אביב הקשת 6
רחובות אליאס שי שלמה	הרצל 147	תל אביב המקום של גל	תל אביב הירקון 323

שם העיר והחנות		כתובת	
תל אביב זרבאילוב בחטיאר - צ.ע.א	קהלת לבוב 24	תל אביב מינימרקט לינוי	בצלאל 4
תל אביב מכלת איזי	בלוך 35	תל אביב לוחן חיים	קהילת ורשה 27
תל אביב כמעט חנים	נחלת יצחק 20 מגדלי ת"א	תל אביב מוטי מרקט	קהלת פאדובה 20
תל אביב מגה בעיר - מעוז אביב	בני אפרים 209	תל אביב מינימרקט ככר המדינה	ה' באייר 64
תל אביב ממתקי קנדי	קומה 4 תחנה מרכזית	תל אביב מרכולית בבלי	הזוהר 32
תל אביב מינימרקט מאנה	אבן גבירול 61	תל אביב פלדמן בע"מ	מרכז בעלי מלאכה 6
תל אביב ספיר ד.ן.קמעונאות בע"מ	אינשטין 64	תל אביב OZ 4 YOU	ויצמן 6
תל אביב פיצוחי שלמה	אחימאיר 15	תל אביב מטייב ניסים	פינס 34
תל אביב מינימרקט עמית	מוזיר 3	תל אביב צרכניית הגוש	יחזקאל שטריכמן 9
תל אביב גן פרי וירק	אפטר 9	תל אביב רפאילוב אנטולי	בראלי 18
תל אביב "התחנה הישראלית"	דרך מנחם בגין 116	תל אביב רכבת מרכז סבידור	משתי הכניסות
תל אביב רכבת האוניברסיטה	משתי הכניסות	תל אביב רכבת השלום	ליד הכניסה
תל אביב סופר שוק	ברוריה 19	תל אביב גיגי	טאגור 55 רמת אביב
תל אביב כהן יואל - רמת אביב	טאגור 38 רמת אביב	תל מונד רגע מתוק	הדקל 52

מפתח כללי

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	א) סדר הנחת תפילין.....ב
יט) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים	ב) מזמורי תהלים ק"י קי"א.....ג
קמב) אדמו"ר הזקן.....	ג) מאמר ד"ה שופטים ושוטרים תתן לך גוי
כ) שולחן ערוך הלכות שבת	ח) שבת פרשת שופטים, ד' אלול, ה'תשכ"ז.....
קמב) אדמו"ר הזקן.....	ד) שיחת יום ג' פרשת שופטים
כא) לקוטי תורה	א' דראש חודש אלול, ה'תשד"מ.....טז
קמג) אדמו"ר הזקן.....	ה) לקוטי שיחות פרשת שופטים (בלה"ק) כרך יט.. כד
כב) שערי אורה	ו) ליקוטים מתורת לוי יצחק לכ"ק הרה"ג הרה"ח
קמה) אדמו"ר האמצעי.....	ח) המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל.....כח
כג) דרך מצותיך – ספר המצוות	ז) ילקוט גאולה ומשיח - פרשת שופטים.....כט
קמו) אדמו"ר ה"צמח צדק".....	ח) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת שופטים.....ל
כד) תורת שמואל תרל"ב	ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת שופטים.....נא
קמז) אדמו"ר מוהר"ש.....	י) שיעורים בספר התניא (מוגה)
כה) קונטרס עץ החיים	לשבוע פרשת שופטים.....נב
קמח) אדמו"ר מוהרש"ב.....	יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת שופטים.....סב
כו) ספר המאמרים ה'תש"ט	יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם.....סה
קמח) אדמו"ר מוהריי"צ.....	
כז) לקוטי דיבורים	
קמט) אדמו"ר מוהריי"צ.....	
כח) רשימת תרצ"ט	שיעורי רמב"ם – מהדורת וגשל:
קנ) אדמו"ר מוהריי"צ.....	יג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת שופטים.....סח
כט) אגרות קודש	יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת שופטים.....צו
קנ) אדמו"ר מוהריי"צ.....	טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת שופטים.....קב
ל) ביאורים לפרקי אבות פרק א.....קנא	טז) נביאים וכתובים
לא) חומש לקריאה בציבור.....קנב	שמואל-ב פרק י, תהלים פרק לא.....קיא
לב) לוח זמנים לשבוע פרשת שופטים.....קנח	יז) עין יעקב מסכת שבת.....קיג
לג) סדר הדלקת נרות לשבת קודש.....קנט	יח) מסכת חולין עם ביאורים
	מדף סג עד דף סט.....קיד

1 שופטים ושוטרים תתן תקבע לך בכל שעריך גו' ושפטו את
2 העם משפט צדק¹. ואיתא [ויש] במדרש רבה², למה הדבר
3 דומה, למלך שהיו לו בנים הרבה, והיה אוהב את הקטן
4 יותר מכלם, והיה לו
5 פרדס אחד והיה אוהבו
6 את הפרדס היחיד יותר מכל
7 מה שהיה לו, אמר
8 המלך, נותן אני את
9 הפרדס הזה שאני אוהבו
10 מכל מה שיש לי, לבני
11 הקטן שאני אוהבו מכל
12 בני.

13 כן אמר הקב"ה, מכל
14 האמות שפראתי אני
15 אוהב אלא לישראל,
16 שנאמר³ כי נער ישראל
17 ואהבהו, ומכל מה
18 שפראתי אני אוהב אלא
19 את הדין (משפט),
20 שנאמר⁴ כי אני ה' אוהב
21 משפט, אמר הקב"ה,
22 נותן אני מה שאהבתי את
23 הדין והמשפט לעם שאני
24 אוהב ישראל. ומסים
25 במדרש, אמר הקב"ה
26 בזכות המשפט אני
27 משרה שכנתי בתוכם⁵,
28 שנאמר⁶ ויגבה ה'
29 צבאות במשפט כלומר,
30 כאשר הקדוש-ברוך-הוא עושה
31 משפט, שמו נגבה ומתעלה, הרי
32 שהדין והמשפט גורם להשראת
33 השכינה והא-ל הקדוש
34 נקדש בצדקה, כאשר הוא
35 עושה צדק ובזכות המשפט
36 אני גואל אתכם גאלה
37 שלמה, שנאמר⁷ שמרו

39 משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבוא גו'.
40 וצריך להבין⁸, מה שייך ענין כי נער ישראל הפסוק שהובא
41 במדרש כהנחכה לאהבת הקדוש-ברוך-הוא לבני ישראל הוא "כי נער ישראל
42 ואהבהו" וזאת בהתאם למשל ממלך שאהב את בנו הקטן יותר מכל בניו
43 הרבים, וצריך להבין מה הקשר
44 בין הדימוי של בני ישראל כנער
45 קטן לענין המשפט, שאני
46 נותן המשפט לישראל
47 לפי שהוא נער כו',
48 שמונה על הקטנות,
49 הלא לכאורה גדול הוא
50 חשוב יותר ומסתבר שנושא
51 המשפט קשור יותר לגדלות ולא
52 לקטנות. וגם צריך להבין
53 מהו הענין שבזכות
54 המשפט דווקא אני משרה
55 שכנתי כו' ובזכות
56 המשפט דווקא נגאלים
57 בגאלה שלמה, דלכאורה
58 מהי שיכות הענינים של
59 המשפט, השראת השכינה
60 והגאולה זה לזה⁹.

61 (ב) ולהבין זה יש לבאר
62 תחלה הענין דשופטים
63 ושוטרים תתן לך גו'.
64 בעבודת האדם.
65 ובהקדים, שאף שהענין
66 דשופטים ושוטרים תתן
67 לך גו' הוא מצות עשה
68 של תורה (שמטלת על
69 הצבור¹⁰) למנות
70 שופטים ושוטרים בכל

בס"ד. שבת פרשת שופטים, ד' אלול, ה'תשכ"ז

(הנחה בלתי מוגה)

שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך גו' ושפטו את
העם משפט צדק¹. ואיתא במדרש רבה²,
למה הדבר דומה, למלך שהיו לו בנים הרבה, והיה
אוהב את הקטן יותר מכלם, והיה לו פרדס אחד והיה
אוהבו יותר מכל מה שהיה לו, אמר המלך, נותן אני
את הפרדס הזה שאני אוהבו מכל מה שיש לי, לבני
הקטן שאני אוהבו מכל בני. כן אמר הקב"ה, מכל
האמות שפראתי אני אוהב אלא לישראל, שנאמר³ כי
נער ישראל ואהבהו, ומכל מה שפראתי אני אוהב אלא
את הדין (משפט), שנאמר⁴ כי אני ה' אוהב משפט,
אמר הקב"ה, נותן אני מה שאהבתי לעם שאני אוהב.
ומסים במדרש, אמר הקב"ה בזכות המשפט אני משרה
שכנתי בתוכם⁵, שנאמר⁶ ויגבה ה' צבאות במשפט
והא-ל הקדוש נקדש בצדקה, ובזכות המשפט אני גואל
אתכם גאלה שלמה, שנאמר⁷ שמרו משפט ועשו צדקה
כי קרובה ישועתי לבוא גו'. וצריך להבין⁸, מה שייך
ענין כי נער ישראל לענין המשפט, שאני נותן המשפט
לישראל לפי שהוא נער כו', שמונה על הקטנות, הלא
לכאורה גדול הוא חשוב יותר. וגם צריך להבין מהו
הענין שבזכות המשפט אני משרה שכנתי כו' ובזכות
המשפט נגאלים בגאלה שלמה, דלכאורה מהי שיכות
הענינים זה לזה⁹.

(ב) ולהבין זה יש לבאר תחלה הענין דשופטים ושוטרים תתן לך גו' בעבודת
האדם. ובהקדים, שאף שהענין דשופטים ושוטרים תתן לך גו' הוא
מצות עשה של תורה (שמטלת על הצבור¹⁰) למנות שופטים ושוטרים בכל

(1) ריש פרשתנו (2) דב"ר פ"ה, ז. (3) הושע יא, א. (4) ישעי' סא, ח. (5) כן הוא ברד"ה שופטים ושוטרים תער"ב (המשך תער"ב ח"א ע' צד). ובמדר"ר: "בזכות שאתם משמרים את הדין אני מתגבה, מנין שנאמר ויגבה ה' צבאות במשפט, וע"י שאתם מגביהין אותי בדין, אף אני עושה צדקה ומשרה קדושת ביניכם, מנין שנאמר והא-ל הקדוש נקדש בצדקה. ואם שמרתם את שניהם, הצדקה והדין, מיד אני גואל אתכם גאולה שלימה כו'". (6) ישעי' ח, טז. (7) שם נו, א. (8) ראה גם רד"ה שופטים ושוטרים הנ"ל. (9) ראה גם לקו"ש חכ"ט ע' 95 ואילך (ממאמר זה). (10) חינוך מצוה תצא.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מְדִינָה וּמְדִינָה וּבְכָל פֶּלֶךְ וּפֶלֶךְ¹¹ [בכל אזור ואזור], בְּכָל עִיר
2 וְעִיר¹² וּבְכָל שֹׁבֵט וְשֹׁבֵט¹³, כּוֹלֵל גַּם בְּצִיּוּר זֶה נִכְלַת גַּם הַחוּבָה
3 שֶׁל מְנוֹי הַסִּנְהֶדְרִין, וּמִצְוָה זֹאת נִוְהָגת בְּזִמְן הַבִּית, וּבְאֶרֶץ
4 יִשְׂרָאֵל בְּלִבְד¹⁴, מִפְּלִמָּקוֹם, גַּם לְאַחֲרֵי שִׁבְטֵי סִנְהֶדְרִין,

5 וְגַם בְּזִמְן הַגְּלוּת וּבְחוּץ
6 לְאֶרֶץ, עֲדִיין יִשְׁנֹו הָעֵנִין 1
7 דְּשׁוּפְטִים וְשׁוּטְרִים תִּתֵּן 2
8 לָךְ גּו' בְּרוּחָנִיּוֹת עַל-כֹּל-
9 פָּנִים, בַּעֲבוּדַת הָאָדָם, 3
10 שְׁזָהוּ גַם הַדִּיּוֹק בְּמָה
11 שֹׁפְטִים 4
12 וְשׁוּטְרִים תִּתֵּן לָךְ, לְשׁוֹן
13 יְחִיד, הֵינִנו, שְׁעֲנִין זֶה 7
14 שִׁיף לְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, 8
15 בְּכָל זְמַן (גַּם בְּזִמְן
16 הַגְּלוּת) וּבְכָל מָקוֹם (גַּם
17 בְּחוּץ לְאֶרֶץ).

18 (ג) וְהֵעֵנִין בְּזֶה, הֵינִנו בִּיאור
19 עֲנִיין "שופטים ושוטרים"
20 בעבודת כל אדם, בכל זמן ובכל
21 מקום, הוא כְּמוֹבָא בְּסִפֵּר
22 'אֹר הַתּוֹרָה' לֹאדְמוֹר
23 ה'צִמַח צְדָק' בְּפִרְשָׁתָנוּ¹⁵
24 פִּרְשַׁת שׁוּפְטִים שִׁישׁ ב'
25 פְּרוּשִׁים בְּמָה שֹׁפְטִים
26 בְּכָל שְׁעָרֶיךָ. דְּהֵנָּה, 18
27 בְּפִרְוֹשׁ הַשֵּׁיף [שפתי כהן]
28 עַל הַתּוֹרָה אֵיתָא [יש]
29 שֶׁכָּל שְׁעָרֶיךָ הֵם הָעֵנִים
30 וְהָאֲזָנִים, פֶּה יָדִים
31 וְרִגְלִים, וְנִמְצָא שִׁמְפָּרֵשׁ
32 שְׁעָרֶיךָ עַל כָּל הָאֲבָרִים
33 לֹא רַק הָאֲבָרִים שֶׁבָּהֶם הָאָדָם
34 שׁוֹמֵעַ וּמְדַבֵּר וּאוֹכֵל, וּמוֹכֵן
35 שְׂרָאוֹי לִקְרוֹא לָהֶם 'שְׁעָרִים' אֵלָּא
36 הַכּוֹנוּנָה לְכָל הָאֲבָרִים, כּוֹלֵל
37 הַיָּדִים וְהָרִגְלִים. אֲבָל בְּסִפֵּר
38 יִצְיָה¹⁶ אֵיתָא [כתוב]
39 שֶׁהִשְׁתַּחֲוִּית אִינֵם כָּל הָאֲבָרִים אֵלָּא
40 שִׁבְעַת כְּפוֹלוֹת הֵינִנו שֶׁבַע
41 הָאוֹתִיּוֹת בְּגִיד כְּפֹרֶת שְׁנוֹקְרוֹת
42 'כְּפוֹלוֹת' כִּי הֵן מוֹפִיעוֹת בְּשָׂתִי
43 צוּרוֹת — דָּגֵשׁ וּרְפָה כּו'
44 וְשְׁעָרִים לֹא בְּנוֹף אֵלָּא
45 בְּנִפְשׁ כּו', וּמִפְּרִשׁ
46 הָרֹאבֶּד¹⁷ ד', שִׁמְבַּחֲנִית ז'

מְדִינָה וּמְדִינָה וּבְכָל פֶּלֶךְ וּפֶלֶךְ¹¹, בְּכָל עִיר וְעִיר¹² וּבְכָל
שֹׁבֵט וְשֹׁבֵט¹³, כּוֹלֵל גַּם מְנוֹי הַסִּנְהֶדְרִין, וּמִצְוָה זֹאת נִוְהָגת
בְּזִמְן הַבִּית, וּבְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּלִבְד¹⁴, מִפְּלִמָּקוֹם, גַּם
לְאַחֲרֵי שִׁבְטֵי סִנְהֶדְרִין, וְגַם בְּזִמְן הַגְּלוּת וּבְחוּץ לְאֶרֶץ,
יִשְׁנֹו הָעֵנִין דְּשׁוּפְטִים וְשׁוּטְרִים תִּתֵּן לָךְ גּו' בְּרוּחָנִיּוֹת
עַל-כֹּל-פָּנִים, בַּעֲבוּדַת הָאָדָם, שְׁזָהוּ גַם הַדִּיּוֹק בְּמָה
שֹׁפְטִים וְשׁוּטְרִים תִּתֵּן לָךְ, לְשׁוֹן יְחִיד, הֵינִנו,
שְׁעֲנִין זֶה שִׁיף לְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, בְּכָל זְמַן (גַּם בְּזִמְן
הַגְּלוּת) וּבְכָל מָקוֹם (גַּם בְּחוּץ לְאֶרֶץ).

(ג) וְהֵעֵנִין בְּזֶה, כְּמוֹבָא בִּיאור הַתּוֹרָה בְּפִרְשָׁתָנוּ¹⁵
שִׁישׁ ב' פְּרוּשִׁים בְּמָה שֹׁפְטִים בְּכָל שְׁעָרֶיךָ.
דְּהֵנָּה, בְּפִרְוֹשׁ הַשֵּׁיף עַל הַתּוֹרָה אֵיתָא שֶׁכָּל שְׁעָרֶיךָ הֵם
הָעֵנִים וְהָאֲזָנִים, פֶּה יָדִים וְרִגְלִים, וְנִמְצָא שִׁמְפָּרֵשׁ
שְׁעָרֶיךָ עַל כָּל הָאֲבָרִים. אֲבָל בְּסִפֵּר יִצְיָה¹⁶ אֵיתָא שִׁבְעַת
כְּפוֹלוֹת כּו' וְשְׁעָרִים בְּנִפְשׁ כּו', וּמִפְּרִשׁ הָרֹאבֶּד¹⁷ ד',
שִׁמְבַּחֲנִית ז' כְּפוֹלוֹת מְקַבְּלִים שִׁבְעָה כּוֹכְבֵי לֶכֶת כּו',
וּמִהֶם מְקַבְּלִים ז' שְׁעָרִים שְׁבָאָדָם, שֶׁהֵם ב' עֵינִים ב'
אֲזָנִים ב' נְחִירֵי הָאֵף וְהַפֶּה, וְכֵן מִפְּרִשׁ אַחֲרֵי-כֵן בְּסִפֵּר
יִצְיָה עֲצָמוֹ¹⁸. וְז' שְׁעָרִים אֵלּוּ הֵם ד' הַבְּחִינּוֹת, רִאשִׁיהָ
שְׁמִיעָה רִיחַ וְדַבּוּר, שֶׁהֵם כְּנֶגֶד ד' אוֹתִיּוֹת שֵׁם הַיָּי¹⁹,
עֵינִים וְאֲזָנִים (רִאשִׁיהָ וְשְׁמִיעָה) הֵם כְּנֶגֶד חֻקְמָה וּבִינָה,
אֵף (רִיחַ) כְּנֶגֶד זַעֲרִי-אֲנָפִין אוֹ כְּנֶגֶד תַּפְאָרֶת שֶׁהוּא
כְּלוּל מִזֵּעִיר-אֲנָפִין, וְפֶה (דַּבּוּר) כְּנֶגֶד סְפִירַת הַמַּלְכוּת.
וְכִיּוֹן שֶׁז' שְׁעָרִים הֵנ"ל מְקַבְּלִים מִז' כְּפוֹלוֹת, הֵנָּה גַּם
ז' שְׁעָרִים הֵנ"ל הֵם כְּפוֹלִים, הֵינִנו, הֵן בְּנִפְשׁ הָאֱלֹקִית
וְהֵן בְּנִפְשׁ הַבְּהִמִית. וְכִמוֹ כֵּן יִשְׁנֹו כָּפֶל ז' הַשְּׁעָרִים
בְּנִפְשׁ הָאֱלֹקִית גּוֹפָא, שְׁזָהוּ שִׁבְכָל אֶחָד מִד' הָעֵנִינִים

(11) רמב"ם הל' סנהדרין פ"א ה"א. (12) רש"י סנהדרין טז, ב. (13) ספרי
יש פרשתנו. (14) פרטי הדעות בזה — ראה אנציק' תלמודית ערך בית
דין ע' קנא. וש"נ. (15) ע' תתכב. ע' תתלב. וראה גם רד"ה שופטים
ושוטרים העת"ר (המשך תע"ב ח"ב ע' איקז). (16) פ"ד מ"ד.
(17) בפירושו לספר יצירה שם. (18) שם מ"ב. (19) זח"ג רכט, ב. תקו"ז
תיקון ע' (קכב, א). הגהות הצ"צ לד"ה יהודה אתה — אוה"ת בראשית
ח"ח תתקצט, ב (הובא באוה"ת פרשתנו שם), ומציין לעץ חיים שער
אח"פ פ"א. ראשית חכמה שער הקדושה רפ"ח.

כְּפוֹלוֹת מְקַבְּלִים שִׁבְעָה כּוֹכְבֵי לֶכֶת (שבתאי, צדק, מאדים, חמה, 47
נגה, כוכב, לבנה) כּו', וּמִהֶם מְקַבְּלִים ז' שְׁעָרִים שְׁבָאָדָם, שֶׁהֵם 48
ב' עֵינִים ב' אֲזָנִים ב' נְחִירֵי הָאֵף וְהַפֶּה, וְכֵן מִפְּרִשׁ אַחֲרֵי-כֵן 49
בְּסִפֵּר יִצְיָה עֲצָמוֹ¹⁸. 50

וְז' שְׁעָרִים אֵלּוּ שְׂבָאָדָם 51
(שתי עיניים, שתי אזניים, שני 52
נחירי האף והפה, כנ"ל) הֵם 53
האברים שבהם נמצאים ד' 54
הבחינות, רִאשִׁיהָ שְׁמִיעָה 55
רִיחַ וְדַבּוּר, שֶׁהֵם (הראייה, 56
השמיעה, הריח והדיבור 57
שמספרם ביחד הוא ארבע) 58
כְּנֶגֶד ד' אוֹתִיּוֹת שֵׁם 59
הַיָּי¹⁹, הַמּוֹרֵכֵי מֵאַרְבַּעַת 60
האוֹתִיּוֹת ה' ר' ה' וּמוֹכֵוֹ כְּנֶגֶד 61
עשר הספירות העליונות. הַיָּי"ד 62
רומזת לחכמה, הַה' הַרְאֻנוֹה 63
רומזת לבינה (ודעת), הו' רומזת 64
לששת המידות והה' האחרונה 65
רומזת לספירת המלכות, וכך גם 66
לגבי השערים שבאדם - עֵינִים 67
וְאֲזָנִים (רִאשִׁיהָ וְשְׁמִיעָה) 68
הֵם כְּנֶגֶד חֻקְמָה וּבִינָה, כִּי 69
בחכמה השכל בהיר ומאיר מאד, 70
בדומה לראיית דבר בעיניים 71
ואילו קליטת ותפיסת השכל 72
בבינה, שהיא באופן פחות בהיר 73
ומאיר, דומה לשמיעה לעומת 74
ראייה אֵף (רִיחַ) כְּנֶגֶד 75
זַעֲרִי-אֲנָפִין [פנים קטנות 76
שהם המידות] אוֹ כְּנֶגֶד מִידַת 77
הַתַּפְאָרֶת שֶׁהוּא כְּלוּל מִזֵּעִיר-אֲנָפִין, 78
וְפֶה 79
(דַּבּוּר) כְּנֶגֶד סְפִירַת 80
הַמַּלְכוּת. 81

וְכִיּוֹן שֶׁז' שְׁעָרִים הֵנ"ל 82
מְקַבְּלִים מִז' כְּפוֹלוֹת, 83
האוֹתִיּוֹת בְּגִיד כְּפֹרֶת, כנ"ל, 84
הֵנָּה גַּם ז' שְׁעָרִים הֵנ"ל 85
הֵם כְּפוֹלִים, הֵינִנו שֶׁהֵם 86
נמצאים באדם, הֵן בְּנִפְשׁ 87
הָאֱלֹקִית וְהֵן בְּנִפְשׁ 88
הַבְּהִמִית. וְכִמוֹ כֵּן יִשְׁנֹו 89
כָּפֶל ז' הַשְּׁעָרִים בְּנִפְשׁ 90
הָאֱלֹקִית גּוֹפָא, שְׁזָהוּ 91
שִׁבְכָל אֶחָד מִד' הָעֵנִינִים 92

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 רֹאִיָּה שְׁמִיעָה רִיחַ וְדְבוּר יֵשׁ רְצוּא וְשׁוּב, כְּדֹאִיתָא בִּתְקוּנֵי
 2 זְהִרִי²⁰ שְׂבָעָה כּוֹכְבֵי לֶכֶת אֵינוֹן [הם] שְׂבָע פְּפוּלוֹת כּוֹ' וּבְהוֹן
 3 [ובְהוֹן] וְהִחִיּוֹת רְצוּא וְשׁוּב²¹, בְּמַעֲשֵׂה הַמְּרַכְבָּה שְׂרָאָה יַחְזַקְאֵל הַנְּבִיא
 4 נֹאמַר שְׁחִיּוֹת הַקְּדוּשׁ לֹא עוֹמְדוֹת בְּמִקְוֵם אֶחָד אֲלֵא נִמְצְאוֹת כָּל הַעַת בְּתַנּוּעָה
 5 בְּאוֹפֶן שֶׁל 'רְצוּא' ו'שׁוּב'. עֵינִין
 6 זֶה - 'רְצוּא וְשׁוּב' - הוּא נוֹשֵׂא
 7 כְּלָלִי הֵן בְּהַמְשַׁכַּת אֲלוּקוֹת
 8 לְעוֹלָמוֹת וְהֵן בְּעִבּוּדַת הָאָדָם
 9 (לְמַשָּׁל, עַל הָאָדָם לְשַׁלֵּב
 10 בְּעִבּוּדוֹ שְׁתֵּי תַנּוּעוֹת שְׁנֵאוֹת
 11 כְּסוּתוֹרוֹת כִּךְ שִׁיְהִי לוֹ בִּרְזֻמְנִית
 12 גַּם "רְצוּא" - רְצוֹן וְתַשׁוּקָה
 13 לְהִתְקַרֵּב אֶל הַקְּדוּשָׁה-בְּרִיךְ-הוּא,
 14 וְגַם "שׁוּב" - לְהִימָנֵעַ מִכְּלוֹת
 15 הַנֶּפֶשׁ לְגַמְרִי וּלְוֹדָא שְׁעִבּוּדוֹ
 16 הִיא 'בְּהַתִּישְׁבוֹת' וּבְהַתְּלַבְּשׁוֹת
 17 בְּכָלִים הַמְּתַאֲמִימִים. לְמַעֲשֵׂה,
 18 הַדְּבָר קִיִּים גַּם בְּהַלְכֵי נֶפֶשׁ הָאָדָם
 19 בְּאוֹפֶן כְּלָלִי: לְעֵתִים הָאָדָם
 20 מֵתַלַּבֵּב מֵאֵד מְדַבֵּר שְׂמַחוֹן
 21 לְמִצְיָאוֹתָיו הָאִישִׁית וְשׁוֹאֵף לְדוּכּוֹק
 22 בּוֹ גַּם בְּמַחֲרִי וְיִתְרוֹ עַל מִצְיָאוֹתוֹ
 23 וּמַהוּתוֹ הַפְּרִטִית (וּלְפַעְמִים עַד
 24 כְּדֵי אִיבּוּד הַעֲשֻׁתוֹנוֹת) -
 25 "רְצוּא". וְהַשְּׁלֵב שָׁבוּ הוּא נִרְגַע,
 26 חוֹזֵר לְעִצְמוֹ וּלְמִרוֹת הַקְּלִיטָה
 27 שֶׁל הַדְּבָר שְׂמַחוֹן לוֹ אֵל תּוֹכֵן,
 28 הוּא נֹשֵׂא שְׁקוֹל וּמִיּוֹשֵׁב נִקְרָא
 29 "שׁוּב") רְצוּא שְׁהוּא תַנּוּעָה שֶׁל
 30 רִיצָה בְּתוֹקֶף וּבְמַהֲרִיּוֹת בְּדִגְשׁ
 31 וְשׁוּב שְׁהוּא תַנּוּעָה שֶׁל
 32 הַתִּישְׁבוֹת וּרְגִיעָה בְּרִפְּהָ כּוֹ',
 33 וְהִינוּ, שְׂשֻׁנֵיהֶם מִצַּד
 34 הַקְּדֻשָּׁה, אֲלֵא שְׂבָקְדֻשָּׁה גּוֹפָא הֵם ב' קוִיִּין, וְאִין לְהַתְּפַלֵּא עַל כִּךְ
 35 שְׂבָקְדוּשָׁה עֲצֻמָּה יֵשׁ שְׁנֵי כִיווִנִים הַנִּרְאִים כְּסוּתֵרִים - וְכִמּוֹ בֵּית שְׁמַאי
 36 וּבֵית הֵלֵל, שְׂבִית שְׁמַאי הֵם בְּקוֹ הַגְּבוּרָה, וּבֵית הֵלֵל הֵם בְּקוֹ
 37 הַחֲסָד²², וּלְמִרוֹת שֶׁחֲסֵד וְהַגְּבוּרָה הֵם שְׁנֵי קוִיִּים שׁוֹנִים זֶה מִזֶּה וּסְתוּרִים
 38 זֶה לָזֶה, בְּכָל זֹאת שֵׁנִיָּהם כֹּאחֵד קִיִּימִים, וְהִרִי שְׁנִיָּהֶם הֵם בְּקְדֻשָּׁה,
 39 שְׂלֹכֵן, הִנֵּה גַם לְאַחֲרֵי שְׂנַפְסָקָה הִלְכָה בְּבֵית הֵלֵל, יֵשׁ
 40 דְּבָרִים שְׂבָהֶם הִלְכָה בְּבֵית שְׁמַאי, כְּדֹאִיתָא [כְּפִי שִׁישׁ, מוֹבָא]

41 בְּמִשְׁנָה בְּמַסְכַּת עֲדִיּוֹת²³ וְכִיוּן שְׁלִפְחוֹת בְּדַבְרִים מְסוּיִמִים נִפְסָקָה
 42 הִלְכָה כְּבֵית שְׁמַאי, בְּוֹדָאֵי שְׁגָם בֵּית שְׁמַאי הֵם מִצַּד הַקְּדוּשָׁה. וְכִךְ גַּם לְגַבִּי
 43 'רְצוּא וְשׁוּב' שְׁאִמְנָם מְדוּכָר בְּשֵׁתִי 'תַנּוּעוֹת' סוּתוֹרוֹת אֲבָל שְׁתִּיָּהֵן הֵם 'קוִיִּים'
 44 בְּקְדוּשָׁה עֲצֻמָּה.
 45 וְכֵן הוּא גַּם בְּז' הַשְּׁעָרִים, שְׁהֵם ד' הָעֲנָנִים רֹאִיָּה שְׁמִיעָה
 46 רִיחַ וְדְבוּר, שְׁיֵשׁ בָּהֶם ב' הָאוֹפְנִים דְּחֲסָד וְגְבוּרָה,
 47 שְׁזָהוּ עֵינֵין רְצוּא וְשׁוּב,
 48 דִּגְשׁ וְרִפְּה, שְׂדִגְשׁ מוֹרָה
 49 עַל הַגְּבוּרָה שְׁהִיא מִידָה שֶׁל
 50 חוּזָק וְתוֹקֶף בְּדוּמָה לְאוֹת
 51 דִּגְוָשָׁה, וְרִפְּה מוֹרָה עַל
 52 הַחֲסָד²⁴ שְׁהִיא מִידָה שֶׁל
 53 וִיתוּר וְרַכּוּת בְּדוּמָה לְאוֹת רְפוּיָה
 54 שְׂמַסְמַלַּת חֲלִישוֹת.
 55 וְזָהוּ שׁוֹפְטִים וְשׁוֹטְרִים
 56 תִּתֵּן לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ,
 57 שׁוֹפְטִים הוּא עֵינֵין
 58 הַמְּשַׁפֵּט שְׁעָרֶיךָ הָאָדָם
 59 לְשַׁפֵּט אֶת עִצְמוֹ כִּיֶּצֶד
 60 תִּהְיֶה הַנִּהְגָּתוֹ בְּכָל
 61 שְׁעָרֶיךָ, לְפִי כָל הַפִּירוּשִׁים
 62 הָאוֹמְרִים הֵן בְּז' הַשְּׁעָרִים
 63 שְׁהֵם ד' הָעֲנָנִים דְּרֹאִיָּה
 64 שְׁמִיעָה רִיחַ וְדְבוּר, וְכֵן
 65 בְּכָל רַמ"ח אֲבָרֵי
 66 הַגּוּף²⁵, וְהִינוּ, הַטַּעַם לִכֵּךְ
 67 שֶׁהִנָּגַת הָאָדָם חַיִּיבַת לְהִיבַחֵן
 68 וּלְהִיבַדֵּק הֵיטֵב וּלְעַמּוֹד לְמַשְׁפָּט
 69 הִיא דְּכִינּוֹן שְׁהִיצָרָה־רַע
 70 הוּא אֶמֶן בְּמִלְאֲכָתוֹ²⁶
 71 לְפָתוֹת אֶת הָאָדָם לְעֲשׂוֹת הַפֶּךָ רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן חֲסִי-וְשָׁלוֹם,
 72 וְכִידּוּעַ פְּתָגָם הִצְמַח צִדְקָ²⁷ שְׂלַפְעָמִים מִתְּלַבֵּשׁ הִיצָרָה־רַע
 73 בְּאַצְטָלָא שֶׁל קְדֻשָּׁה, אִין אַ זְיִידְעָנֵעַ זּוֹפִיעָע [בַּקְּפוּטָה שֶׁל מוֹשֵׁי
 74 - בְּגַד הַמּוֹרָה עַל קְדוּשָׁה וּפִרְיָשׁוֹת], וְלִכֵּן, בְּשִׁלֵּב רֵאשׁוֹן צִרִיף הָאָדָם
 75 לְשַׁפֵּט לְבַחֵן וּלְכַרֵּר כָּל דְּבָר אִם הוּא מִצַּד הַקְּדֻשָּׁה אוֹ לְהַפֶּךָ
 76 וְכִךְ הַשְּׁעָרִים הַשּׁוֹנִים שֶׁל הָאָדָם יַעֲמִדוּ בִּפְנֵי 'שׁוֹפְטִים'. וְאַחֲרֵי-כֵן צִרִיף
 77 לְהִיּוֹת גַּם הָעֵינֵין דְּשׁוֹטְרִים, דְּכִשָּׁם שְׂבָעֵינֵין הַמְּשַׁפֵּט כְּפִשׁוּטוֹ

(20) שם (קכח, ב.). (21) יחזקאל א, יד. (22) ראה תניא בהקדמה. אגה"ק סי"ג. וראה זח"ג רמח, א. ועוד. (23) פ"א מ"ב-יד. (24) ראה פרס שער כ"ט פ"ד. אוה"ת יתרו ע' ב'תרפז ואילך. (25) ראה גם אוה"ת שם. סד"ה שופטים ושוטרים תער"ב (המשך תער"ב ח"א ע' קג). (26) ראה שבת קה, ב. וראה סה"מ תרצ"ב ע' רנ. ספר השיחות תר"ץ ע' 119. תש"ז ס"ע 113. (27) ראה אגרות-קודש אדמו"ר מהור"י צ"ח ד' עז (הועתק ב"היום יום" כג סיון). ח"י ע' שצד. ספר השיחות תרפ"ה ס"ע 83.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

47 בפועל היא גם העבודה הנדרשת כהכנה למתן תורה וְהִינוּ, שְׁעָנִין
48 השופטים הוא נִשְׁמַע, הִכָּנָה וְהִשְׁגָּה, וְעָנִין השוטרים הוא
49 נַעֲשֶׂה, עֲשִׂיהַּ בַּפֻּעַל, כּוֹלֵל גַּם מַעֲשֵׂה מַלְשׁוֹן כַּפִּיהָ³⁰ כמאמר
50 חכמינו ז"ל "מְעַשִּׂין (כופין ומכריחים) על הצדקה" (בְּדִגְמַת השוטרים
51 כְּפִשּׁוּטִים שכופים את ביצוע
52 הוראות השופטים).

53 (ד) וּבַעֲמֶק יוֹתֵר הִנֵּה
54 הָעָנִין דְּשׁוּפְטִים (נִשְׁמַע)
55 הוּא לֹא רַק הַקְדָּמָה
56 וְהִכָּנָה לַעֲבוּדָה בַּפֻּעַל
57 (נַעֲשֶׂה), אֲלֵא יֵשׁ גַּם
58 מַעֲלַת הַמְשָׁפֵט מִצַּד
59 עֲצָמוֹ, וְעַד שְׁהִקְבָּה
60 אוֹמֵר במדרש שהובא בתחילת
61 המאמר מִכָּל מָה שֶׁפָּרָאֲתִי
62 אֵינִי אוֹהֵב אֲלֵא אֵת
63 הַמְשָׁפֵט, שֶׁנֶּאֱמַר כִּי אֲנִי
64 ה' אוֹהֵב מִשְׁפָּט. וְהָעָנִין
65 בָּזָה, דִּהְנֶה, עָנִין
66 הַמְשָׁפֵט, שֶׁהוּא עָנִין
67 הַהִכָּנָה וְהַהֲשָׁגָה בַּשָּׂכָל
68 (נִשְׁמַע), קָשׁוֹר עִם
69 הַתְּחַלְקוֹת פְּרָטִים דּוֹקָא,
70 וְכִמוֹ בְּעָנִין הַמְשָׁפֵט
71 כְּפִשּׁוּטוֹ, שֶׁכָּדִי לְדוֹן דִּין
72 אָמַת לְאִמְתּוֹ³¹, צָרִיךְ
73 הָדִין לְשַׁמֵּעַ אֵת כָּל פְּרָטִי
74 הַטְעָנוֹת כּוֹ, כּוֹלֵל גַּם
75 טְעָנוֹת שֶׁל שֶׁקֶר שְׁלֵעִים
76 בעלי הדין משקרים, אך כדי
77 לפסוק את הדין כראוי השופט
78 צריך להקשיב גם לדברי השקר,
79 וְצָרִיךְ לְהַכְנִים אֵת עֲצָמוֹ
80 בְּפָרָטִי הַמַּעֲמָד וּמַצֵּב שֶׁל
81 בַּעֲלֵי הָדִין במידה כזו יחוש
82 כאילו הוא נמצא במקומם והוא
83 זה העומד לדין, וּכְמֵאֲמַר
84 רַבּוֹתֵינוּ ז"ל³² אֵל תִּדִּין
85 אֵת הַבֶּרֶךְ עַד שֶׁתִּגָּע
86 לְמִקּוֹמוֹ, וְהִינוּ, שֶׁפָּאֲשֵׁר
87 מְכַנִּים אֵת עֲצָמוֹ בְּמַעֲמָדוֹ
88 וּמַצִּבּוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, אֲזִי
89 יָכוֹל לְדוֹן דִּין אָמַת
90 לְאִמְתּוֹ ואילו לא ישים לב לכל
91 פרט ופרט בטענות של העומדים
92 לדין ומבלי 'להתחבר' לעניין עד

1 יִשְׁנֵם תַּחֲלָה הַשּׁוּפְטִים שֶׁהֵם הַדִּינִים הַפּוֹסְקִים אֵת הָדִין,
2 וְאַחֲרֵיכֵן יִשְׁנֵם גַּם הַשּׁוּטָרִים האחראים על ביצוע פסק הדין
3 והשוטרים הם הַרֹדִין אֵת הָעָם כּוֹ, עַד שֶׁיִּקְבַּל עָלָיו אֵת דִּין
4 הַשּׁוּפֵט²⁸, כְּמוֹ כֵּן גַּם בַּעֲבוּדַת הָאָדָם, הִנֵּה נוֹסֵף עַל פְּעֻלַּת
5 הַשּׁוּפְטִים שֶׁהוּא עָנִין

6 הַמוֹחִין, ג' בְּחִינוֹת
7 חֲכָמָה-בִּינָה-דַעַת, צָרִיכָה
8 לְהִיּוֹת גַּם פְּעֻלַּת
9 הַשּׁוּטָרִים, שֶׁהוּא עָנִין ז'
10 הַמַּדּוּת, שֶׁעַל-יָדָם נִמְשָׁךְ
11 הַהִכָּנָה שֶׁבִּשְׂכָל וְהִרְגֵּשׁ שֶׁכֵּלֵב
12 בְּמַחֲשָׁבָה דְּבוּר וּמַעֲשֵׂה
13 בַּפֻּעַל כְּמוֹ הַשּׁוּטָרִים הַמְמוּנִים
14 עַל בִּיצוּעַ דְּבָרֵי הַשּׁוּפְטִים.
15 וְנִמְצָא, שֶׁכָּלֵלוֹת הָעָנִין
16 דְּשׁוּפְטִים וְשׁוּטָרִים תִּתֵּן
17 לָךְ הוּא בִּשְׂכָל רֹאשׁוֹן עָנִין
18 הַמְשַׁכֵּת הַמוֹחִין לְמַדּוּת,
19 וְעַד לְהַמְשִׁכָּה בְּמַעֲשֵׂה
20 בַּפֻּעַל בִּשְׂכָל מֵאוֹחֵר יוֹתֵר.
21 וְעַל-דֶּרֶךְ הָעֲבוּדָה
22 דְּסִפְרִית הָעֵמֶר, שְׁעָנִינָה
23 הוּא הַמְשַׁכֵּת הַמוֹחִין
24 בְּמַדּוּת²⁹, מְבוּאָר בַּתּוֹרָה
25 הַחֲסִידוֹת שֶׁבְּדֶרֶךְ כָּלל הַמִּידוֹת
26 מִתְּהוּוֹת כְּתוּצָא מִיִּידֵעָה
27 וְהַתְּבוּנוֹת בְּמוֹחִין, אֲבָל כֹּאשֶׁר
28 הִרְגֵּשׁ פּוֹעֵל וּמִתְּגַלֶּה אֵין בּוֹ
29 הָאֵרָה גְלוּיָה וְנִרְגַּשְׁתָּ שֶׁל
30 הַמוֹחִין, הַמְקוֹר הַמְהוּוֹה אוֹתוֹ,
31 אֲלֵא רַק הִרְגֵּשׁ נִרְאָה וְנִיכֵר.
32 וְהַמְשַׁכֵּת הַמוֹחִין בְּמִידוֹת הֵא
33 עַל יְדֵי עֲבוּדָה מֵאוּמָצַת לְהִבְאִי
34 אֵת הַמוֹחִין לְהֵאֵר בְּגִלּוֹי בְּתוֹךְ
35 הַמִּידוֹת שֶׁלֹּכֵן סוֹפְרִים ז'
36 שְׁבוּעוֹת כְּנֶגֶד ז' הַמַּדּוּת,
37 וְעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשִׂית
38 הַהִכָּנָה לְמִתֵּן תּוֹרָה.
39 וְזֵהוּ גַּם ב' הָעָנִינִים
40 דְּשׁוּפְטִים וְשׁוּטָרִים,
41 שֶׁהֵם עַל-דֶּרֶךְ ב'
42 הָעָנִינִים דִּנְעֵשֶׂה וְנִשְׁמַע
43 שֶׁבְּמִתֵּן תּוֹרָה, בְּהֵאֵם
44 לְאִמּוֹר שֶׁעֲבוּדָה שֶׁל הַמְשַׁכֵּת
45 הַהִכָּנָה וְהַחֲלָטָה שֶׁבְּמוֹחִין אֵל
46 הַמִּידוֹת וְהַמִּידוֹת לְמַעֲשֵׂה

יִשְׁנֵם תַּחֲלָה הַשּׁוּפְטִים שֶׁהֵם הַדִּינִים הַפּוֹסְקִים אֵת הָדִין,
וְאַחֲרֵיכֵן יִשְׁנֵם גַּם הַשּׁוּטָרִים הַרֹדִין אֵת הָעָם כּוֹ, עַד
שֶׁיִּקְבַּל עָלָיו אֵת דִּין הַשּׁוּפֵט²⁸, כְּמוֹ כֵּן גַּם בַּעֲבוּדַת
הָאָדָם, הִנֵּה נוֹסֵף עַל פְּעֻלַּת הַשּׁוּפְטִים שֶׁהוּא עָנִין
הַמוֹחִין, ג' בְּחִינוֹת חֲכָמָה-בִּינָה-דַעַת, צָרִיכָה לְהִיּוֹת גַּם
פְּעֻלַּת הַשּׁוּטָרִים, שֶׁהוּא עָנִין ז' הַמַּדּוּת, שֶׁעַל-יָדָם נִמְשָׁךְ
בְּמַחֲשָׁבָה דְּבוּר וּמַעֲשֵׂה בַּפֻּעַל. וְנִמְצָא, שֶׁכָּלֵלוֹת הָעָנִין
דְּשׁוּפְטִים וְשׁוּטָרִים תִּתֵּן לָךְ הוּא עָנִין הַמְשַׁכֵּת הַמוֹחִין
לְמַדּוּת, וְעַד לְהַמְשִׁכָּה בְּמַעֲשֵׂה בַּפֻּעַל. וְעַל-דֶּרֶךְ
הָעֲבוּדָה דְּסִפְרִית הָעֵמֶר, שְׁעָנִינָה הוּא הַמְשַׁכֵּת הַמוֹחִין
בְּמַדּוּת²⁹, שֶׁלֹּכֵן סוֹפְרִים ז' שְׁבוּעוֹת כְּנֶגֶד ז' הַמַּדּוּת,
וְעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשִׂית הַהִכָּנָה לְמִתֵּן תּוֹרָה. וְזֵהוּ גַּם ב'
הָעָנִינִים דְּשׁוּפְטִים וְשׁוּטָרִים, שֶׁהֵם עַל-דֶּרֶךְ ב' הָעָנִינִים
דִּנְעֵשֶׂה וְנִשְׁמַע שֶׁבְּמִתֵּן תּוֹרָה, וְהִינוּ, שְׁעָנִין הַשּׁוּפְטִים
הוּא נִשְׁמַע, הִכָּנָה וְהִשְׁגָּה, וְעָנִין הַשּׁוּטָרִים הוּא נַעֲשֵׂה,
עֲשִׂיהַּ בַּפֻּעַל, כּוֹלֵל גַּם מַעֲשֵׂה מַלְשׁוֹן כַּפִּיהָ³⁰ (בְּדִגְמַת
הַשּׁוּטָרִים כְּפִשּׁוּטִים).

(ד) וּבַעֲמֶק יוֹתֵר הִנֵּה הָעָנִין דְּשׁוּפְטִים (נִשְׁמַע) הוּא לֹא
רַק הַקְדָּמָה וְהִכָּנָה לַעֲבוּדָה בַּפֻּעַל (נַעֲשֶׂה),
אֲלֵא יֵשׁ גַּם מַעֲלַת הַמְשָׁפֵט מִצַּד עֲצָמוֹ, וְעַד שְׁהִקְבָּה
אוֹמֵר מִכָּל מָה שֶׁפָּרָאֲתִי אֵינִי אוֹהֵב אֲלֵא אֵת הַמְשָׁפֵט,
שֶׁנֶּאֱמַר כִּי אֲנִי ה' אוֹהֵב מִשְׁפָּט. וְהָעָנִין בָּזָה, דִּהְנֶה, עָנִין
הַמְשָׁפֵט, שֶׁהוּא עָנִין הַהִכָּנָה וְהַהֲשָׁגָה בַּשָּׂכָל (נִשְׁמַע),
קָשׁוֹר עִם הַתְּחַלְקוֹת פְּרָטִים דּוֹקָא, וְכִמוֹ בְּעָנִין הַמְשָׁפֵט
כְּפִשּׁוּטוֹ, שֶׁכָּדִי לְדוֹן דִּין אָמַת לְאִמְתּוֹ³¹, צָרִיךְ הָדִין
לְשַׁמֵּעַ אֵת כָּל פְּרָטִי הַטְעָנוֹת כּוֹ, כּוֹלֵל גַּם טְעָנוֹת שֶׁל
שֶׁקֶר, וְצָרִיךְ לְהַכְנִים אֵת עֲצָמוֹ בְּפָרָטִי הַמַּעֲמָד וּמַצֵּב שֶׁל
בַּעֲלֵי הָדִין, וּכְמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל³² אֵל תִּדִּין אֵת חֲבֵרְךָ
עַד שֶׁתִּגָּע לְמִקּוֹמוֹ, וְהִינוּ, שֶׁפָּאֲשֵׁר מְכַנִּים אֵת עֲצָמוֹ
בְּמַעֲמָדוֹ וּמַצִּבּוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, אֲזִי יָכוֹל לְדוֹן דִּין אָמַת

(28) לשון רש"י ריש פרשתנו. (29) מאמרי אדה"ז הנחות הר"פ ע' נה ואילך. אוה"ת אמור ח"ב ע' תקפד ואילך. סה"מ תרצ"ב ע' שזו ואילך. וש"נ. (30) ראה מאמרי אדמו"ר האמצעי ויקרא ח"ב ע' תשסא ואילך. סה"מ תרע"ח ע' קכא. ע' קכד ואילך. ובכ"מ. (31) ראה שבת יו"ד, א. (32) אבות פ"ב מ"ד. וראה תניא רפ"ל.

ביאור בדרך אפשר

1 שיחוש שהדברים מתרחשים בו עצמו, לא יוכל השופט להגיע לפסק דין
2 אמיתי, ובאפן דהני' עמו³³, כאשר ביקש שאול המלך להביא לפניו איש
3 'מיטיב לנגן', אמר לו אחד הנערים "הנה ראיתי בן לישי [=דוד המלך]... יורע
4 נגן וגיבור חיל... וה' עימו" ואמרו חכמינו ז"ל שפירושו של השבח "וה' עימו"
5 הוא - שְׁהִלָּכָה כְּמוֹתוֹ³⁴
6 ומבואר על כך בחסידות שאמנם
7 פסיקת הלכה צריכה להיות על
8 ידי הבנה והשגה בתורה, אבל
9 כדי לכוון לאמיתה של תורה
10 ושתהי' הלכה כמותו, יש צורך
11 בסייעתא דשמיא שבאה
12 מהתקשרות של פוסק ההלכה
13 עם שם הוי'.
14 וידוע³⁵ שיש מעלה
15 בעבודה שפאה
16 בהתחלקות פִּרְטִים,
17 שזהו ענין הפנימיות
18 דְּוָקָא, כמבואר בחסידות גם
19 לגבי שני האופנים בהם משפיע
20 הקדוש-ברוך-הוא בעולם -
21 "סובב כל עלמין" ו"ממלא כל
22 עלמין". מבחינת הדרגה והמעלה
23 של האור - אור ה'סובב' אכן
24 נעלה יותר, אבל מבחינת
25 ההתלבשות בפנימיות, יש יתרון
26 באור ה'ממלא', כי רק האור
27 שמתחלק לפרטים ומותאם לכל
28 נברא לפי עניינו, מאיר בפנימיות. ואף שלכאורה יש מעלה בכללות ועצם
29 הדבר ביחס לפרטים, כי כדי שהמשכה והשפעה תתחלק לפרטים רבים ושונים
30 יש צורך לצמצם ו'להלביש' את ההמשכה וההשפעה (שהרי בשרוש ומקור
31 הדברים אין חלוקה לפרטים), מצד שני יש מעלה גדולה וחשובה דווקא
32 בהתחלקות לפרטים שְׁעַל-יְדֵי-זֶה מגיעים לְמַעְלָה יוֹתֵר מבחינת
33 הַמְּקִיף כלומר, אור שאינו מתחלק לפרטים הוא בחינת 'מקיף' שהוא אור
34 נעלה יותר מהאור הפנימי (כשם שבנפש האדם כוח הרצון למשל, שהוא כוח
35 'מקיף' ניצב מעל כוחות השכל והמידות שהם כוחות פנימיים) ואכן המשכה
36 והתגלות אלקית שאינה מצומצמת בהתאם לגדרי העולמות נחותים והנכבדים
37 השונים ואיננה 'מתלבשת' בפנימיות נקראת 'מקיף' על שם שהיא מקיפה
38 מלמעלה ולא יורדת ו'מתלבשת', אבל בעבודת ה' של האדם דווקא עבודה
39 פנימית עם ירידה ויגיעה לכל הפרטים 'מגיעה' ו'נוגעת' למעלה מבחינת האור
40 המקיף וְלִמְעָלָה אֲפִילוֹ מִפְּנִימִיּוֹת וְעַצֵּם הַמְּקִיף, שהיא ה'נקודה'
41 הכי פנימית והכי נעלית באור ה'מקיף' עצמו וְעַד שדווקא על ידי ההתעסקות

ביאור בדרך אפשר

42 והגיעה בעבודת ה' בכל פרט ופרט (למרות שהיא נראית ירידה לכאורה)
43 מגיעים בסופו של דבר לְבִחִינַת עֲצֻמּוֹתוֹ יִתְבָּרָךְ, שְׁזֵהוּ גַם מֵה
44 שֶׁהִתְגַּלּוּת עֲצֻמּוֹתוֹ יִתְבָּרָךְ הִיא בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת שֶׁהֵם בְּאֶפֶן
45 שֶׁל הַתְּחַלְקוֹת דְּוָקָא³⁶ וההתגלות של עצמותו יתברך לא קיימת
46 בהתגלות שהיא בחינת 'מקיף'
47 ולא יורדת ומתחלקת לפרטים.
48 וכמו שְׁהוּא גַם בְּעֵנִין
49 דְּנִעְשָׂה, שְׁנוֹסֵף עַל
50 כָּלּוֹת עֵנִין הַקְּבֵלָת-עַל
51 שְׁצִרְיָה לְהִיּוֹת בְּהִתְחַלֵּת
52 הַעֲבוּדָה [שְׁזֵהוּ כָּלּוֹת
53 הָעֵנִין דְּהַקְדַּמַּת נִעְשָׂה
54 לְנִשְׁמָע, וְכֵדָאִיתָא
55 בַּמִּדְרָשׁ³⁷ מִשָּׁל לְמַלְךְ
56 בֶּשֶׁר וְדָם שְׁנֹכְנִס
57 לְמִדִּינָה, אָמְרוּ לוֹ עֲבִדְיוֹ,
58 גִּזְרֵי עֲלֵיהֶם עַל בְּנֵי הַמִּדִּינָה
59 גִּזְרוֹת וְתִצּוּהוּ עֲלֵיהֶם כִּי־צַד
60 לְהַתְנַגֵּג, אָמַר לָהֶם,
61 כְּשִׁיִּקְבְּלוּ אֶת מַלְכוּתִי
62 תְּחִילָה, אַחֵר כֵּן אֶגְזֹר
63 עֲלֵיהֶם גִּזְרוֹת. הִרִי שְׁקֵבֶלֶת
64 עוֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם הִיא הַתְּחִלָּה
65 הַעֲבוּדָה וְכֵמוֹ שְׁהוּא
66 בְּכָלּוֹת בְּעֲבוּדָה, כֵּן הוּא
67 גַּם בְּעֲבוּדָה דְּכָל יוֹם בְּפִרְטָא,
68 כְּמָאֻמֵּר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל³⁸
69 לָמָּה קָדְמָה פֶּרֶשֶׁת שְׁמַע לוֹהִיָּה אִם שְׁמוֹעַ, כְּדִי שְׁיִקְבֹּל עָלָיו
70 עַל מַלְכוּת שְׁמַיִם תְּחִלָּה וְהִרִי זֶה תוֹכְנָה שֶׁל פֶּרֶשֶׁת שְׁמַע - "שְׁמַע
71 יִשְׂרָאֵל... ה' אחד, ואהבת את ה' אלוֹקֶיךָ", היינו קבלת עול מלכות שמים
72 וְאַחֲרֵיכֶן יִקְבֹּל עָלָיו עַל מַצּוֹת שׁוֹה תוֹכְנָה שֶׁל פֶּרֶשֶׁת 'וְהִיא אִם שְׁמַע
73 תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי וְכוּ', צִרְיָה לְהִיּוֹת הַקִּיּוֹם שֶׁל כָּל פְּרָטִי
74 הַמִּצְוֹת, וגם מזה מוכח שְׁעַם כָּל הַחֲשִׁיבוֹת שֶׁל כָּלּוֹת הָעֵנִין, עַד כִּדִּי כֵּן
75 שְׁקֵבֶלֶת מַלְכוּת הַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא בִּאֲפֻן כָּלִי הִיא הַתְּחִלָּה הַעֲבוּדָה וְהִיא
76 קוֹדֶמֶת לְקִיּוֹם הַמִּצְוֹת הַפְּרִטוֹת, סוֹף סוֹף יָחַד עִם זֶה צִרְיָה לְהִיּוֹת קִיּוֹם שֶׁל
77 כָּל פְּרָטִי הַמִּצְוֹת.
78 וְהִינֵנו, דָּאֻף שְׁרָצוֹן הָעֲלִיּוֹן הוּא אֲכַן לְמַעְלָה מִהַפְּרָטִים וְהָרָצוֹן
79 עֲצֻמוֹ לֹא מִתְחַלֵּק לְפִרְטִים שׁוֹנִים כִּשֶׁם שֶׁבִּנְשׁ הָאָדָם הָרָצוֹן הוּא דָּבָר כָּלִי
80 שֶׁלֹּא שִׁיךְ לָאֻף אֶחָד מֵאֲבָרֵי הַגּוּף בִּאֲפֻן פְּרָטִי, מִכָּל-מִקְוֶה, הַמְּשַׁכֵּת
81 וְגִלּוֹי הָרָצוֹן הָעֲלִיּוֹן הַכָּלִי הִיא עַל-יְדֵי הַפְּרָטִים דְּוָקָא, כִּשֶׁם
82 שְׁבָאֵם הִרִי הָרָצוֹן לְדָבָר פְּרָטִי מִסִּיּוּם מִפְּעִיל וּמִמְשִׁיךְ אֶת כּוֹחַ הָרָצוֹן הַכָּלִי

(33) שמואל-א טז, יח. (34) סנהדרין צג, ב. וראה סה"מ תרכ"ז ע' רפב. ע' רצא. המשך תרס"ו ע' תלא. (35) ראה גם ד"ה וידבר גו' אנכי דיום ב' דחג השבועות תשכ"ח ס"ח (תו"מ סה"מ סיון ע' שלא ואילך). (36) ראה גם סד"ה שופטים ושופטים תער"ב הנ"ל. (37) מכילתא יתרו כ, ג. (38) ברכות רפ"ב.

שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך גו'

יג

ביאור בדרך אפשר

התענוג של הקדוש-ברוך-הוא, כביכול, מכך שהעולם הגשמי הופך להיות לו
 'דירה' ומקום משכן נובע מה'תאווה' שלו לכך, ששורשה הוא בעצמותו יתברך.
 וזהו שאמר הקב"ה נותן אני מה שאהבתי, כי אני ה' אהב
 משפט, לישראל, עם שאני אהב, שאמר כי נער ישראל
 ואהבהו, נער דייקא, שנתנית
 לישראל היא מצד ענין
 הקטנות דוקא, שאין הכוונה
 לומר שאהבת הקדוש-ברוך-הוא
 לבני ישראל נובעת מה'קטנות'
 של בני ישראל במובן של חסרון
 מסויים לעומת מצב של גדלות
 אלא שזהו ענין האמונה
 הפשוטה שישנה בכל
 אחד מישראל, והסיבה לכך
 שענין האמונה הפשוטה מכונה
 'קטנות' הוא - והסיבה לכך
 שענין האמונה הפשוטה מכונה
 'קטנות' הינו הוא, שאין זה
 כמו הכנה והשגה
 באלקות, שזהו מדרגה
 געילית בחינת גדלות, עד כדי
 כך שלא כל מוחא סביל
 דא [לא כל מוח =לא כל אחד]
 סובל (מקבל זאת), ואפלו
 הענין דאחבה ויראה,
 שהוא ענין המקיפים,
 ובניגוד להכנה והשגה בשכל
 שהוא כוח פנימי המותאם
 ליכולת כלי המוחין והקליטה
 של האדם יש דרגות באהבה
 ויראה שהם התגלות הכוחות
 ה'מקיפים' בפש, שלמעלה
 מהתלבשות פנימית לפי כלי
 המוח והלב של האדם - הרי
 צריך לזה הכנה ויגיעה
 כו', ולא כל אחד זוכה לזה, מה-שאינ-כן הענין דאמונה
 פשוטה ישנו אצל כל אחד מישראל גם ללא עבודה ויגיעה,
 אלא באפן שזהו ירושה לנו מאבותינו⁴², ובלשון רבנו הזקן
 בתניא⁴³ לענין האמונה: הון עתק שלא עמל בו, והרי ענין
 הירושא הוא באפן שגם קטן הוא ירש⁴⁴, כפי שנפסקה הלכה
 לגבי ירושה כפשוטו שעם פטירת המוריש הירושה עוברת אל היורש מבלי

ביאור בדרך אפשר

שבנפש ולכן נוגע במעשה המצות כל פרט ופרט, מפני
 שברצון נוגע כל פרט³⁹ ולכן יש להקפיד על קיום המצוות על כל
 פרטיהן ודקדוקיהן כי כל פרט ופרט שנפסק הלכה למעשה מושרש ברצון
 העליון והקדוש-ברוך-הוא רוצה לא רק את כללות קיום המצוה אלא כל פרט
 ופרט במצוה וזהו
 שהמשכת העצם היא
 בפרטים דוקא.
 ועל-דרך-זה בנוגע
 לכונת המצות, שצריכה
 להיות בעת קיום המצוה לא
 רק הכונה הכללית שבכל
 המצות בשוה שהם רצון
 העליון שלמעלה
 מהתחלקות, אלא גם
 הכונה הפרטית שבכל
 מצוה פרטית, שזהו מצד
 ענין הענג (הפנימיות
 דרצון העליון שבמצות
 כמבואר בחסידות גם לגבי
 כוחות הנפש שהתענוג הוא כוח
 נעלה עוד יותר מאשר הרצון
 והוא העומק והפנימיות של
 הרצון), שזהו מה שנתאווה
 הקב"ה להיות לו יתברך
 דירה בתחתונים⁴⁰,
 נתאווה דייקא, ענין התענוג, שנמשך
 בפרטי המצות באפן שיש תענוג פרטי בכל מצוה⁴¹.
 אלא שבמצות (נעשה) הרי זה רק הארה מבחינת מקור
 התענוגים שנמשכת לכל בחינה כפי מדרגתה, ואלו
 בענין המשפט נמשך בחינת מקור התענוגים, שזהו
 הענין דנתאווה שבעצמותו יתברך.
 וזהו שאמר הקב"ה נותן אני מה שאהבתי, כי אני ה'
 אהב משפט, לישראל, עם שאני אהב, שאמר
 כי נער ישראל ואהבהו, נער דייקא, שנתנית המשפט
 לישראל היא מצד ענין הקטנות דוקא, שזהו ענין
 האמונה הפשוטה שישנה בכל אחד מישראל, והינו,
 שאין זה כמו הכנה והשגה באלקות, שזהו מדרגה
 געילית שלא כל מוחא סביל דא, ואפלו הענין דאחבה
 ויראה, שהוא ענין המקיפים, הרי צריך לזה הכנה
 ויגיעה כו', ולא כל אחד זוכה לזה, מה-שאינ-כן הענין
 דאמונה פשוטה ישנו אצל כל אחד מישראל ללא
 עבודה ויגיעה, אלא באפן שזהו ירושה לנו
 מאבותינו⁴², ובלשון רבנו הזקן בתניא⁴³: הון עתק שלא
 עמל בו, והרי ענין הירושא הוא באפן שגם קטן הוא
 אלא שבמצות (נעשה)
 הרי זה רק הארה מבחינת מקור התענוגים שנמשכת לכל
 בחינה כפי מדרגתה, העונג המיוחד והמסויים שיש לקדוש-ברוך-הוא
 מכל מצוה פרטית איננו עצם התענוג העליון שהרי המקור והעצם לא מתחלק
 לפרטים שונים והוא ענין 'עצמי' וכללי ורק ההארה המצומצמת מתחלקת
 לפרטים שונים, ואלו בענין המשפט נמשך בחינת מקור
 התענוגים, שזהו הענין דנתאווה שבעצמותו יתברך שכן

(39) ראה ד"ה אגורה באהלך תרצה"ה (סה"מ קונטרסים ח"ב שנ, ב). (40) ראה תנחומא נשא טז. תניא פל"ו. (41) ראה לקו"ת במדבר יח, אב. אוה"ת ר"ה (כרך ה) ע' ב'ק' ואילך. וראה גם לקו"ש ח"י"ז ע' 414 הערה 48. (42) ראה תניא פ"ח. (43) פל"ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שהיורש יעשה שום דבר לשם כך וכמובא בחסידות ממקורות הלכתיים
2 שהיורש איננו מציאות אחרת ונפרדת מהמוריש אלא שמציאות המוריש עוברת
3 ר'מועתקת' אל מציאות היורש ולכן אין כל הבדל מיהו היורש ומה מהותו
4 ואפילו אם הוא תינוק בן יומו היורשה עוברת אליו בשלימות כמו שכתוב
5 "תחת אבותיך יהיו בניך",

6 כלומר שהבן הוא ממלא מקומו
7 של אביו ויורש אותו מעצם
8 היותו בן ויורש את כל
9 העצם וכך גם ברוחניות
10 היורשה הרוחנית שכל אחד
11 ואחד מבני ישראל יורש
12 מאבותינו – האמונה הפשוטה -
13 באה אליו מיד שנולד והוא לא
14 מקבל רק חלק ממנה אלא את
15 כל עצם העניין. וזהו שנתנית
16 המשפט לישראל היא
17 מצד ענין הקטנות דוקא,
18 כיון שדוקא על-ידי-זה –
19 האמונה הפשוטה, ולא ההבנה
20 וההשגה או האהבה והיראה-
21 מתקשרים עם הפשיטות
22 דלמעלה, 'פשיטות' לא,
23 חלילה, במובן של חיסרון מעלה
24 כזו או אחרת אלא 'פשיטות'
25 במובן העדר הגבלה והגדרה
26 מכל סוג שהוא (כמו הביטוי
27 השגור בחסידות – אור 'פשוט'
28 ולא אור 'מצוייר' ומוגדר)
29 וכתגם הידוע
30 שפשיטות של איש
31 פשוט דווקא מתגלה
32 פשיטות העצמות - ולא
33 במעלות הגדולות של האנשים
34 הנעלים בעלי הדרגות
35 הגבוהות -.

36 (ה) ויש לקשר כללות
37 הענין דשופטים
38 ושופטים תתן לה בכל
39 שערך גו' עם ענינו של
40 חדש אלול, שהרי לעולם
41 [תמיד] קורין [קוראים בתורה]
42 פרשת שופטים בחדש
43 אלול (דפרשת ראיה היא
44 בשבת מברכים אלול או
45 בראש חדש אלול, אבל
46 פרשת שופטים היא

לעולם [תמיד] בימי חדש אלול), וידוע מה שכתב השל"ה
הקדוש⁴⁶ שהמועדים [החגים] של כל השנה כו' אף שהם קבועים
בתאריכים מסוימים בימי החודש ולא נקבעו לפי פרשיות השבוע, בכל זאת
בכלן יש שיכות לאותן הפרשיות [פרשיות השבוע בתורה] שחלות
בהן, ובפרט על-פי פתגם
רבנו הזקן⁴⁷: מ'דארף
לעבן מיט דער צייט [צריך]
לחיות עם הזמן, היינו,
שצריך לחיות עם
הפרשה בתורה שקורין
בזמן זה, ומזה מוכן,
שפרשת שופטים יש לה
קשר ושיכות לחדש
אלול.

והענין בזה⁴⁸, כידוע⁴⁹
שחדש אלול הוא זמן
מגביל [קבוע ומיוחד]
לחשבון נפש על
העבודה דכל השנה
פלה, שכללותה הוא
הענין דשופטים
ושופרים תתן לה בכל
שערך, החל מו'
השערים שבאדם שמהם
נמשך לכל פריי רמ"ח
אברים, שכןגד רמ"ח
מצות עשה⁵⁰, שעל-ידם
נעשית העבודה בפעל
במשכה דבור ומעשה.
וזוהי כללות העבודה
חדש אלול באפן דאני
לדודי⁵¹, התקרבות של האדם
אל הקדוש-ברוך-הוא שעל-
ידי-זה נעשה דודי לי,
התקרבות של הקדוש-ברוך-הוא
לבני ישראל שהוא ענין
ההמשכה והגלוי
מלמעלה לבני ישראל,
ועל-ידם גם לכל העולם
כלו, עד שידע כל פעול,
כל נכרא אפילו לא יהודי, היינו
כל העולם כולו [=גם הדומם,
צומח וחין] כי אתה הקדוש-
ברוך-הוא פעלתו ובראת אותו
כו'⁵², ובאפן שתחלת
ההמשכה והגלוי הוא

(44) ראה משנה נדה מג, ב ואילך. (45) ראה כתר שם טוב (הוצאת
תשס"ד) בהוספות סקנה ואילך. וש"נ. (46) ר"פ וישב (רצו, א).
(47) ספר השיחות תש"ב ע' 29 ואילך (הועתק ב"היום יום" ב חשון).
(48) ראה גם לקו"ש חכ"ט ע' 102 ואילך – השייכות לתק"ש שבחודש
אלול. (49) ראה סה"מ תרצ"ו ס"ע 141 ואילך. וש"נ. (50) ראה מכות
כג, סע"ב. זח"א קע, ב. (51) שיר השירים ו, ג. וראה לקו"ת פ' ראה
לב, א ואילך. (52) תפלת ראש השנה.

47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וַיִּמָּשֶׁם 1
2 יִמְשָׁךְ לְכָל הָעוֹלָם כְּלוֹ, 2
3 כִּי יִרְחִיב ה' אֶלְקִידָה אֶת 3
4 גְּבוּלָךְ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְתֶת 4
5 לָךְ, אֶרֶץ קִינִי וְקִנִּזִּי 5
6 וְקִנְמוֹנִי (כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב 6
- 7 בְּפָרְשָׁתוֹ⁵³), וְעַד שְׂאֲרָץ 7
8 יִשְׂרָאֵל תִּתְּפֹשֵׁט בְּכָל 8
9 הָאֲרָצוֹת⁵⁴, עַל-יְדֵי 9
10 מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ, יְבוֹא 10
11 וַיִּגְאֲלֵנוּ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ 11
12 אָמֵן. 12

(53) שופטים יט, ח ובפרש"י. (54) ראה פסיקתא רבתי פ"א (פיסקא דשבת ור"ח), ג. ילקוט שמעוני ישעי' רמז תקג.

המשך ביאור למס' חולין ליום ראשון עמ' ב

1 גְּלוֹי וְיִדְוֹעַ לִפְנֵי מִי שְׂאֲמַר וְהָיָה הָעוֹלָם, שֶׁבְּהִמָּה טַמְאָה מְרוּבָה 1
2 מִן הַמְּהוּרֹת, שְׁהָרִי יֵשׁ הִרְבָּה מִינֵי בַּהֲמוֹת וְחַיּוֹת, וּמִתּוֹכָם רַק עֶשְׂרֵה 2
3 מִינִים טְהוֹרִים, שֶׁלֹּשׁ בְּבַהֲמָה וּשְׁבַע בְּחַיָּה, לְפִיכָךְ מִנָּה הַכְּתוּב 3
4 בְּמַהֲרָה, וְאֵנוּ יוֹדְעִים שְׁכָל הַשָּׂר שְׁטָמִים. וְכֵמוּ כֵן גְּלוֹי וְיִדְוֹעַ לִפְנֵי 4
5 מִי שְׂאֲמַר וְהָיָה הָעוֹלָם שְׁעוֹפּוֹת טְהוֹרִין מְרוּבִין עַל הַטַּמְאִין, 5
6 לְפִיכָךְ מִנָּה הַכְּתוּב בְּטַמְאִין, וְאֵנוּ יוֹדְעִים שְׁכָל שָׂר הַמִּינִים 6
7 טְהוֹרִים. 7
8 שׁוֹאֵל הַגִּמְרָא: מַאי קָא מְשַׁמַּע לָן – מַה בָּא רַבִּי לַלְמֹדְנוּ בַּכָּךְ, וְהָרִי 8
9 פְּשׁוּט שְׁאִין עוֹד בַּהֲמוֹת טְהוֹרוֹת וְאִין עוֹד עוֹפּוֹת טַמְאִים חוּץ מִמָּה 9
10 שְׁמֵנָה הַכְּתוּב, שְׁאֵם לֹא כֵן הִיתָה הַתּוֹרָה מוֹנָה אוֹתָם. מְשִׁיבָה 10
11 הַגִּמְרָא: כּוּנֹת רַבִּי לְהַשְׁמִיעֵנוּ כְּדָאמַר רַב הוֹנָא אֲמַר רַב, וְאֲמַרִּי לָהּ 11
12 – וְיֵשׁ אוֹמְרִים שְׁמֵאמַר זֶה אֲמַר רַב הוֹנָא אֲמַר רַב מְשׁוּם רַבִּי מַאי, 12
13 לְעוֹלָם יִשְׁנָה אֲדָם לְתַלְמִידוֹ דְּרַךְ קֶצֶרָה – בְּנוֹסַח קֶצֶר. וְלֹכֵן לִימְדוּ 13
14 רַבִּי שְׁהַתּוֹרָה נִקְטָה אֶת הָאוֹפֵן הַקָּצֵר, בְּבַהֲמוֹת אֶת הַטְּהוֹרוֹת 14
15 וּבְעוֹפּוֹת אֶת הַטַּמְאִים, וּמִכָּאן נִלְמַד שֶׁשׁ לַלְמֹד אֶת הַתַּלְמִידִים 15
16 בְּלִשׁוֹן קֶצֶרָה. 16
17 הַגִּמְרָא דְּנָה בַּעֲנִין אֲכִילַת עוֹף עַל פִּי מִסּוֹרֶת: אֲמַר רַבִּי יִצְחָק, עוֹף 17
18 טְהוֹר נֶאֱכָל בְּמִסּוֹרֶת – אִם אָדָם זֹכֵר שְׂאֲדָם כְּשֶׁר אֲכָל אֶת הָעוֹף 18
19 הַזֶּה, אוֹ שְׁמַסֵּר לוֹ רַבּוֹ אוֹ צִיד חֶכֶם שְׁמִין עוֹף זֶה הוּא טְהוֹר, מוֹתֵר לוֹ 19
20 לְסַמּוֹךְ עַל הַמִּסּוֹרֶת הַזֹּאת וּלְאֲכֹל אֶת הָעוֹף. וּמוֹסִיף רַבִּי יִצְחָק: נֶאֱמַר 20
21 הַצִּיד לְזִמֹּר, עוֹף זֶה טְהוֹר מִסֵּר לִי רַבִּי. אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וְהוּא 21
22 בְּתַנְאֵי שְׁבָקִי בְּהֵן – שֶׁרְבוּ שֶׁל הַצִּיד מִכִּיר אֶת כָּל מִינֵי הָעוֹפּוֹת 22
23 הַטַּמְאִים, וּבְשִׁמּוֹתֵיהֶן – וְכֵן אֶת כָּל הַשְּׁמוֹת שֶׁל כָּל הָעוֹפּוֹת הַטַּמְאִים. 23
24 הַגִּמְרָא מְבִיאָה פֶּסֶק בְּבִיאור דְּבָרֵינוּ שֶׁל רַבִּי יִצְחָק: בְּעֵי – הַסְתַּפֵּק רַבִּי 24
25 יוֹרָא, מַה שְׂאֲמַר רַבִּי יִצְחָק שֶׁהַצִּיד נֶאֱמַר לְזִמֹּר בִּשְׁם רַבּוֹ שְׁעוֹף זֶה 25
26 הוּא מִין שֶׁל עוֹף טְהוֹר, הָאֵם מְדוּבֵר בְּרַבּוֹ חֶכֶם – תַּלְמִיד חֶכֶם שְׁהוּא 26
27 רַבּוֹ שֶׁל הַצִּיד בְּתוֹרָה, אוֹ רַבּוֹ צִיד – צִיד מוֹמַחָה שְׁהוּא לִימַד אֶת 27
28 הַצִּיד אֶת אוֹמְנוֹת הַצִּיד, וְלֹכֵן הוּא נִקְרָא רַבּוֹ בְּמִלְאכְתָּהּ הַצִּידָה. 28
29 מוֹכִיחָה הַגִּמְרָא: תָּא שְׁמַע, דְּאֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן עַל דְּבָרֵינוּ רַבִּי יִצְחָק, 29
30 וְהוּא – וּבְתַנְאֵי שְׁרְבוּ שֶׁל הַצִּיד כִּי בְּהֵן וּבְשִׁמּוֹתֵיהֶן. אוֹ אֲמַרְתָּ 30
31 בְּשִׁלְמָא רַבּוֹ צִיד – אִם נֶאֱמַר שְׁמִידוּבֵר בְּרַבּוֹ צִיד שְׁפִיר – מוֹבֵן 31
32 הַדְּבָר שֶׁרְבוּ שֶׁל הַצִּיד בְּקִי בְּכָל מִינֵי הָעוֹפּוֹת הַטַּמְאִים וּבְשִׁמּוֹתֵיהֶם 32
33 שֶׁל הָעוֹפּוֹת הַשְּׁטוּיִם, שְׁהָרִי זֶה אוֹמְנוֹתוֹ. אֵלָּא אוֹ אֲמַרְתָּ שֶׁרַבִּי יִצְחָק 33
34 מְדַבֵּר בְּרַבּוֹ שְׁהוּא תַלְמִיד חֶכֶם, בְּשִׁלְמָא שְׁמִיָּהּ גְּמִירָה – לָהּ – מוֹבֵן 34
35 הַדְּבָר שְׁהוּא בְּקִי בְּשִׁמּוֹת הָעוֹפּוֹת הַטַּמְאִים מְשׁוּם שְׁהוּא לְמַד 35
36 מִהַחֲכָמִים אֶת כָּל הַשְּׁמוֹת שֶׁל כָּל מִינֵי הָעוֹפּוֹת הַטַּמְאִים, אֵלָּא אִינְהוּ 36
37 מִי יָדַע לָהּ – מִנֵּן יִכִּיר הַחֶכֶם אֶת מִינֵי הָעוֹפּוֹת עֲצָמָם, וְאִם כֵּן אִיךְ 37

1 יִתְכֵּן שִׁיחִיָּה בְּקִי בְּצוֹרֶת הָעוֹפּוֹת הַטַּמְאִים, כְּדִי לְדַעַת שְׁאִין עוֹף זֶה 1
2 דּוּמָה לְאַחַד מִמִּינֵי הָעוֹפּוֹת הַטַּמְאִים. מְסִימָת הַגִּמְרָא: אֵלָּא לָאוּ 2
3 שְׁמַע מִינָּה – וְדָאִי מוֹכַח מִכָּאן שֶׁרַבִּי יִצְחָק דִּבֶּר עַל רַבּוֹ צִיד. 3
4 מְסִיחָה הַגִּמְרָא: שְׁמַע מִינָּה – אִכֵּן יֵשׁ לְהוֹכִיחַ כֵּן. 4
5 הַגִּמְרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא בַּעֲנִין קְנִיית בִּיצִים מְעוּבְדֵי כּוֹכְבִים: תִּנּוּ רַבָּנִן 5
6 בְּבִרְייתָא, לִזְקָחִין [וְקוֹנִים] בִּיצִים מִן הָעוֹבְדֵי בּוֹכְבִים בְּכָל מְקוֹם, 6
7 וְהַבִּיצִים מוֹתֵרוֹת בְּאִכְלָה, וְאִין חוֹשְׁשִׁין לָא מְשׁוּם נְבִלּוֹת – שְׁמָא 7
8 בִּיצָה זֶה נִמְצָאָה בְּתִרְנוּגוֹלַת נְבִילָה, וְלֹא מְשׁוּם טְרַפּוֹת – וְכֵן אִין 8
9 חוֹשְׁשִׁים שְׁמָא בִּיצָה זֶה הוֹטְלָה עַל יְדֵי תִרְנוּגוֹלַת שִׁישׁ בַּה אֶחָד מִסִּמְנֵי 9
10 הַטְּרִיפָה. כִּיּוֹן שְׁבִיצִים אֵלּוּ הֵן מִיעוּט, וְאִין חוֹשְׁשִׁים לָהֶן. 10
11 מְקַשָּׁה הַגִּמְרָא: וְהָרִי עֵדִין יֵשׁ לְחֹשֶׁשׁ, דִּילְמָא דְּעוֹף טַמְא נִינְהוּ – 11
12 שְׁמָא זֶה בִּיצָה שֶׁל עוֹף טֵמָא. מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: אֲמַר אַבְיָה דְּשִׁמּוּאֵל 12
13 – תִּירֵץ אַבְיָה שֶׁל הָאֲמוּרָא שְׁמוּאֵל, מְדוּבֵר בְּבִרְייתָא בְּאֲוִיָּה הַנְּכִרִי 13
14 הַמּוֹכֵר שְׁבִיצָה זֶה הִיא שְׁל עוֹף פְּלוּנִי טְהוֹר, וְאֵנוּ יוֹדְעִים שְׁאִוְתוֹ עוֹף 14
15 הוּא טְהוֹר, וּמֵאחֶר זֶה דְּבַר שְׁאֵנוּ יִכְוֹלִים לְבַדּוֹק זֹאת בְּעֲצָמֵינוּ, עַל 15
16 יְדֵי שְׁנֵבִיא בִיצִים שֶׁל אוֹתוֹ עוֹף, וְנִרְאָה אִם הֵם בְּאֵמֶת דּוּמִים לְבִיצִים 16
17 הֵלֵלוּ שְׁמֵכֵר לָנוּ הַנְּכִרִי, הַנְּכִרִי מִפְּחַד לְשִׁקֵּר, וְאִפְשֵׁר לְסַמּוֹךְ עַל 17
18 דְּבָרֵינוּ. 18
19 מְקַשָּׁה הַגִּמְרָא: מְדוּעַ אַבְיָה שֶׁל שְׁמוּאֵל הַצִּירִךְ שֶׁהַנְּכִרִי יֵאֵמַר 19
20 שֶׁהַבִּיצָה הִיא שֶׁל עוֹף פְּלוּנִי טְהוֹר, וְלִימָא שְׁל עוֹף טְהוֹר – לְכַאוּרָה 20
21 דִּי שִׁיאֵמַר הַנְּכִרִי רַק שֶׁהַבִּיצָה הִיא שֶׁל עוֹף טְהוֹר, בְּלִי לְפִרְט אִיזָה מִין 21
22 שֶׁל עוֹף טְהוֹר. 22
23 מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: אוֹיָהּ – אִם יֵאֵמַר הַנְּכִרִי כֵּךְ, אוֹיָהּ לִיָּה 23
24 לְאִישְׁתְּמוּטִי – יִכְוֹל הוּא לְהַשְׁתַּמֵּךְ גַּם מִמְּקָרָה שְׁנִמְצָא שְׁשִׁיקֵר, 24
25 וְיֵאֵמַר שֶׁזֶה בְּאֵמֶת שֶׁל עוֹף טְהוֹר, אִךְ הוּא שֶׁל עוֹף טְהוֹר אַחֵר שְׁאִינֶךָ 25
26 מִכִּיר. 26
27 מְקַשָּׁה הַגִּמְרָא: מְדוּעַ צִירִךְ לְהֵאֱמִין לְנְכִרִי, וְלִבְדּוֹק [וְשִׁבְדוֹק 27
28 הַלּוֹקָח] בְּסִימְנֵינוּ, שְׁהָרִי יֵשׁ סִימְנִים לְהַכִּיר אִיזָה בִיצִים הֵם שֶׁל עוֹף 28
29 טְהוֹר, דִּתְנִיָּא בְּבִרְייתָא, בְּסִימְנֵי בִיצִים כִּךְ סִימְנֵי דְּגִים – אוֹתָם 29
30 הַסִּימְנִים שִׁישׁ לְבִיצִים שֶׁל עוֹפּוֹת לְהַכִּיר אִיזָה בִיצָה הִיא שֶׁל עוֹף 30
31 טְהוֹר, הֵם גַּם הַסִּימְנִים לְהַכִּיר אִיזָה דֵּג טְהוֹר. 31
32 תַּמְחָה הַגִּמְרָא: סִימְנֵי דְּגִים סִלְקָא דְּעֵתָךְ – וְכִי עוֹלָה עַל דַּעַתְךָ 32
33 שֶׁהַבִּרְייתָא מְפַרֶשֶׁת שְׁסִימְנֵי הַטְּהוֹרָה שֶׁל דְּגִים הֵם כְּסִימְנֵי הַטְּהוֹרָה שֶׁל 33
34 הַבִּיצִים, כְּנִפְרִי וְקִשְׁקִישָׁתָא אֲמַר רַבְּחִינָא – הָרִי אֲמַרְתָּ הַתּוֹרָה שְׁסִנְפִיר 34
35 וְקִשְׁקֶשֶׁת הֵם סִימְנֵים שֶׁל דְּגִים, וְסִימְנִים אֵלּוּ לֹא שִׁיכִים בְּבִיצִים. 35
36 מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: אֵלָּא אוֹיָהּ – אִמְרוּ כֵךְ בְּבִרְייתָא, כְּפִי סִימְנֵי בִיצֵי 36
37 הָעוֹפּוֹת, כִּךְ הֵם סִימְנֵי 37

בס"ד. שיחת יום ג' פרשת שופטים, א' דראש חודש אלול ה'תשד"מ לילדים דמחנה "גן ישראל" ולילדות דמחנה "אמונה" שיחיו – בבית הכנסת, לאחר תפלת מנחה –

בלתי מוגה

- 1 א. אמרו את י"ב הפסוקים ומאמרי חכמינו ז"ל, ואחר-כך ניגנו "ווי וואנט משיח נאור".
- 2 ב. באים אתם עתה מתקופת זמן שבה שהיתם ב"מחנה-קייץ" שבו נמצאים אנשים (או נשים) המסורים בלב
- 3 ונפש, מתוך מסירת-נפש אמיתית, עבור חינוך ילדי ישראל.
- 4 ומכיון שמדובר אודות ילדי ישראל, שכל אחד ואחת מהם בן אברהם יצחק ויעקב, ובת שרה רבקה רחל
- 5 ולאה - הרי בוודאי שהיתה הצלחה בהשגת המטרה בשלימותה,
- 6 שיוכלו להראות להקב"ה שהנכם "פירות" ב"גן" של הקב"ה - "גן ישראל", או "אמונה" (אמונה בהקב"ה),
- 7 וכיוצא בזה בשאר "מחנות-קייץ" על טהרת הקודש שבכל העולם כולו, שהנקודה המשותפת שבהם היא - שכולם
- 8 חדורים ברעיון החינוך להיות "פירות" המתאימים לרצונו של הקב"ה.
- 9 ובוודאי תמשיכו להתנהג ברוח זו במשך כל שנת הלימודים הבאה לאחר משך זמן שהותכם ב"מחנה-קייץ"
- 10 - שהרי זוהי התכלית של "מחנה-קייץ" - לאסוף כוחות גשמיים, ועל-אחת-כמה-וכמה - כוחות רוחניים לקראת
- 11 שנת הלימודים הבאה, שתהיה באופן המתאים.
- 12 ג. והנה, מיד לאחר שמסיימים תקופה זו - הרי מטבע הדברים רוצים לבחון את מדת השפעת החינוך
- 13 שהיתה במשך שהותכם ב"מחנה-קייץ", כדי לראות ולאמת עד כמה הנכם חדורים בהנהגה המתאימה לרצונו
- 14 של הקב"ה.
- 15 ובהקדמה:
- 16 רצונו של הקב"ה - נמסר לנו בתורתו, "תורת חיים" ו"תורה אור", כלומר, הוראה¹ בחיים, חיי היום-יום,
- 17 הוראה ברורה ומאירה, שניתנה לכל מקבלי התורה - כל מי ששייך ל"קהלת יעקב", כפי שאמרתם זה עתה :
- 18 "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב"², היינו, שהתורה היא ירושה לכל השייכים ל"קהלת יעקב".
- 19 בתורה עצמה - ישנן ריבוי מצוות, וביניהם - מצוות פרטיות, ומצוות כלליות (מצוה הכוללת כמה וכמה
- 20 מצוות). ובמצוות כלליות גופא - ישנו כלל סתם, וישנו "כלל גדול".
- 21 איזו מצוה היא "כלל גדול בתורה"? - הרי אמרתם זה-עתה פסוק בתורה שבכתב: "ואהבת לרעך כמוך"³,
- 22 וביאורו במאמר רבותינו ז"ל בתורה שבעל-פה: "רבי עקיבא אומר זה כלל גדול בתורה"⁴.
- 23 ובנוגע לעניננו: בחינת מדת הצלחת החינוך שקיבלתם במשך שהותכם ב"מחנה-קייץ" - צריכה להתבטא
- 24 לכל לראש במצוה שהיא "כלל גדול בתורה", ומכיון ש"מצוה גוררת מצוה"⁵, מובן, שקיום המצוה שהיא "כלל
- 25 גדול", תביא לקיום מצוות כלליות נוספות ["כלל גדול" או כלל סתם], עד לקיום המצוות הפרטיות.
- 26 זוהי איפוא ההוראה בנוגע לפועל - שצריכים אתם להוסיף בקיום הציווי "ואהבת לרעך כמוך", לפעול על
- 27 חבריכם (וילדות - על חברותיהן) שגם הם יהיו חדורים ברעיון שתכלית בריאתם הוא - ש"ישמח ה' במעשיו"⁶,
- 28 שמחתו של הקב"ה על כך שהם מתנהגים על-פי הוראת התורה, החל מקיום הציווי "ואהבת לרעך כמוך",
- 29 שהוא - כאמור - "כלל גדול בתורה".
- 30 ד. האמור לעיל אודות קיום הציווי "ואהבת לרעך כמוך" - מודגש ביותר ביום בשבוע שבו נערך כנס זה,
- 31 יום השלישי בשבוע:
- 32 יחודו של יום השלישי מכל שאר ימי השבוע, הוא - "שהוכפל בו כי טוב"⁷. ופירשו חכמינו ז"ל⁸ - "טוב
- 33 לשמים וטוב לבריות".

(6) תהלים קד, לא.

(7) פרש"י בראשית א, ז.

(8) קידושין מ, א. וראה אוה"ת בראשית לג, ב. משפטים ע' א'קנז.

ועוד.

(1) ראה זח"ג נג, ב. גו"א ר"פ בראשית - בשם הרד"ק.

(2) ברכה לג, ד.

(3) קדושים יט, יח.

(4) תו"כ ופרש"י עה"פ שם.

(5) אבות פ"ד מ"ב.

ונמצא, שיום זה עצמו מלמד ונותן כח שיוכלו לעסוק בשני הענינים ד"טוב" - הן בנוגע לעצמו ("טוב לשמים"), והן בנוגע לזולת, ובפרט ילדי ישראל ("טוב לבריות").

ה. אמנם, בענין זה דרושה הוראה מיוחדת - מהי הדרך שבה ניתן לפעול על ילד שלא זכה לאושר שזכיתם אתם, לשהות תשעה שבועות ב"מחנה-קייץ" על טהרת הקודש, שגם הוא יהיה חדור בעניני יהדות שהשגתם אתם במשך תשעה שבועות אלו.

ואכן, ישנה הוראה בענין זה בדבריו של הרמב"ם -

- בוודאי שמעתם ויודעים אתם שלאחרונה נקבע ללמוד שיעורים קבועים בספריו של הרמב"ם, על-ידי כל אחד ואחת מישראל, גם ילדים קטנים⁹ -

אשר בהיותו "מורה הנבוכים", הראה את הדרך לכל מי ש"נבוך" בענין מסויים, כולל בענין הנ"ל, כיצד ניתן להחדיר עניני תורה ויהדות אצל ילד שלא זכה לשהות תקופה ממושכת ב"מחנה-קייץ" על טהרת הקודש:

בפירוש המשניות¹⁰ - כותב הרמב"ם: "שים בדעתך כי נער קטן הביאוהו אצל המלמד ללמדו תורה וזהו הטוב הגדול לו . . . אלא שהוא למיעוט שניו וחולשת שכלו אינו מבין מעלת אותו הטוב . . . ולפיכך בהכרח יצטרך המלמד, שהוא יותר שלם ממנו, שיזרז אותו על הלימוד בדברים שהם אהובים אצלו לקטנות שניו, ויאמר לו קרא ואתן לך אגוזים או תאנים ואתן לך מעט דבש . . . קרא ואקח לך מנעלים יפים או בגדים חמודים, ובזה ישתדל לקרוא . . . וכאשר יהיה שלם בשכלו יותר כו", עד שלבסוף יגיע לשלימות האמיתית - "לא תעשו אלא מאהבה".

ומזה מובן בנוגע לעניננו, שלכל לראש יש לפעול שילד יהודי זה ילמד תורה ויקיים מצוות - עוד לפני שמגיע להבנה שלאחרי תשעה שבועות של חינוך על טהרת הקודש, עד לדרגא כזו שזוכה ב"גאלד-סטאר"...

אלא שכדי לפעול זאת בהצלחה - יש למצוא מהו הדבר שמעניין אותו, אגוזים או תאנים, ממתקים, מנעלים וכיוצא בזה, ולומר לו: דע לך שכל הדברים הטובים שחשקה נפשך בהם - נותן הקב"ה, שהרי הוא זה שברא אותם, כפי שאמרתם זה עתה: "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ"¹¹. ולכן, כדאי לך לעסוק בלימוד התורה וקיום המצוות, מפני שבשכר זה יתן לך הקב"ה את כל הדברים שאתה חפץ בהם!

זוהי הדרך - אומר הרמב"ם - לפעול עליו שיעסוק בתורה ומצוות, שכן, למרות שכרגע עושה זאת "שלא לשמה", כדי לקבל שכר, הרי במשך זמן קצר יגיע לתכלית השלימות - שיהיה לו רגש של אהבה לעניני יהדות, מכיון שידע ויבין וירגיש שעל-ידי-זה הוא פועל שמחה אצל הקב"ה - "ישמח ה' במעשיו".

ומובטחים אתם שכאשר כל אחד ואחת מכם יעסקו בכל האמור באופן של יגיעה - אזי יקויים בכם "יגעתו ומצאתי"¹², שתצליחו ליישם את ה"כלל גדול בתורה" - "ואהבת לרעך כמוך".

ודבר זה יוסיף בברכותיו של הקב"ה בלימוד התורה וקיום המצוות שלכם, וכל ענינים אלו - מתוך שמחה וטוב לבב.

* * *

ו. דובר פעמים רבות אודות תורת הבעל-שם-טוב¹³ שכל דבר שבעולם הוא בהשגחה פרטית, ויש ללמוד ממנו הוראה בעבודת האדם לקונו.

ובנוגע לעניננו:

נחבאר לעיל (סעיף ד) שיש ללמוד הוראה מקביעותו של הכנס ביום השלישי בשבוע - שענינו "טוב לשמים וטוב לבריות".

אמנם, ענין זה שייך לכל יום שלישי בשבוע בכל השנה כולה, ובמילא - לכל הכנסים שנערכים - על-פי רוב - ביום שלישי בשבוע. ולכן, בוודאי ישנה הוראה נוספת המיוחדת ליום שלישי דשבוע זה - יום שלישי דפרשת שופטים.

(12) מגילה ו, רע"ב.
(13) כש"ט (הוצאת קה"ת) הוספות סק"ט ואילך. וש"נ.

(9) ראה קונטרס שיחות בדבר לימוד ספר הרמב"ם ס"ג.
(10) סנהדרין רפ"י. וראה גם רמב"ם הל' תשובה פ"י ה"ה.
(11) בראשית א, א.

- 1 וכמו כן, הוראה נוספת מהקביעות דכנס זה בימי החודש - יום א' דראש חודש אלול.
- 2 ומובן, שהוראות אלו שייכות לכל עניני יום זה, כולל ובפרט - כנס של ילדי ישראל, שנערך במקום קדוש,
- 3 בית-כנסת ובית-מדרש, כנס שבו מתפללים (תפלת מנחה), לומדים תורה (י"ב פסוקים ומאמרי חכמינו ז"ל)
- 4 ומקיימים מצות צדקה (בסימו של הכנס).
- 5 זאת ועוד:
- 6 הוזכר לעיל (סעיף ה) אודות לימוד שיעורי הרמב"ם - דבר שהולך ומתפשט יותר ויותר. ובהתאם לכך, יש
- 7 לבאר את ההוראה הנלמדת מהשיעור היומי ברמב"ם, כפי שנחלק לילדים שלפני בר-מצוה ובת-מצוה.
- 8 והרי כל ענינים אלו הם חלק מתורתנו - "תורת חיים" ו"תורה אור", הוראה ברורה ומאירה בחיי היום-יום,
- 9 כמוזכר לעיל (סעיף ג).
- 10 ז. יום השלישי דפרשת שופטים:
- 11 כאשר מדברים אודות ההוראה דיום השלישי בשבוע, "טוב לשמים וטוב לבריות", היינו, שיש לעסוק ולפעול
- 12 על החברים כו' - יכול ה"יצר" לפתות ילד שאינו מבין ומרגיש עדיין את חכמת התורה, ולומר לו, שמספיקה
- 13 העובדה שהוא פועל על חבירו שיתנהג כפי רצונו של הקב"ה, ואילו בנוגע לעצמו - אינו מוכרח להתייגע
- 14 ולדייק כל כך.
- 15 הנה על זה באה ההוראה דפרשת שופטים - "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך"¹⁴:
- 16 לכל לראש עליך לראות ולהשתדל ש"בכל שעריך", "שער" הבית וד' אמות שלך, וכן ה"שערים" שבכל
- 17 הגוף שלך¹⁵, יעמדו "שופטים" שתפקידם יהיה לראות ולשפוט את הנהגתך במחשבה דיבור ומעשה, "בפך
- 18 ובלבבך לעשותו"¹⁶, שתהיה על-פי רצונו של הקב"ה.
- 19 ואם לפעמים קורה שמאיזו סיבה שתהיה לא מספיקה פעולתם של ה"שופטים" - השכל והלב היהודי, דבריו
- 20 של המלמד או המדריך - צריך להעמיד גם "שוטרים", שוטר רוחני (כמובן), אשר בידעו שחוות-דעתו של
- 21 ה"שופט" מיוסדת על הוראותיו של הקב"ה, מקור כל הברכות, ש"נצב עליו" . ובוחן כליות ולב אם עובדו
- 22 כראוי¹⁷ (כפי שאמרתם זה-עתה) - הרי הוא מזכיר ומעורר אותו ועוד פעם אודות קיום הוראת ה"שופט".
- 23 וכאשר יעמיד "שופטים ושוטרים" על עצמו - הרי בוודאי ירגיש את ההתחייבות להתייגע בכל עניני יהדות,
- 24 וגם - מתוך שמחה וטוב לבב.
- 25 ח. יום א' דראש חודש אלול:
- 26 ידוע ביאור אדמו"ר הזקן¹⁸ אודות מעלת חודש אלול - "על-פי משל למלך שקודם בואו לעיר יוצאין אנשי
- 27 העיר לקראתו ומקבלין פניו בשדה, ואז רשאים [ויכולים] - כפי שמוסיף כ"ק מורי וחמי אדמו"ר נשיא דורנו¹⁹]
- 28 כל מי שרוצה לצאת להקביל פניו, והוא מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם . . . וכך
- 29 הענין על-דרך-משל בחודש אלול יוצאין להקביל אור פניו יתברך בשדה . . . יאר²⁰ ה' פניו אליך כו'".
- 30 ביאור הדבר:
- 31 הענין ד"ה' נצב עליו" - הוא אמנם בכל ימות השנה, אבל אף-על-פי-כן, בחודש אלול ישנו עילוי מיוחד
- 32 בענין זה יותר מאשר בכל ימות השנה, מפני שאז נמצא המלך בשדה, ומקבל את כולם בסבר פנים יפות, ומראה
- 33 פנים שוחקות לכולם, ולכן, יכולים כולם להציע את בקשותיהם לפני המלך (הקב"ה), ובוודאי שממלא את כל
- 34 בקשותיהם.
- 35 והדגשה מיוחדת בזה - שהמלך נמצא בשדה:
- 36 ענין זה - שהמלך נמצא במקומו של כל אחד ואחד מישראל, ומראה לו פנים שוחקות כו' - אינו רק בשעה
- 37 שיהודי עוסק בעניני תורה ומצוותיה, ודוגמתו במשל - כאשר יהודי לבוש בלבושים מיוחדים שבהם ראוי לגשת
- 38 אל המלך,

(17) תניא פמ"א (נו, סע"א ואילך).

(18) לקו"ת ראה לב, סע"א ואילך.

(19) סה"מ ה"ש"ת ע' 285.

(20) ל' הכתוב - נשא ו, כה.

(14) ריש פרשתנו.

(15) ראה ש"ך עה"ת ריש פרשתנו. אוה"ת פרשתנו ע' תתכב.

לקו"ש חי"ד ע' 278. 288.

(16) נצבים ל, יד.

אלא גם כאשר נמצא ב"שדה", ולבוש בלבושי שדה, ובנמשל - כאשר יהודי עוסק בדברי הרשות, אכילה
 ושתייה ודומיהן, שאז (לאחרי אמירת הברכה, כאשר אוחו באמצע הסעודה) אין חילוק - טוען ה"יצר" - בינו
 לבין אינו-יהודי חס-ושלום, שהרי שניהם נמצאים באותה "שדה", שאינה "עיר מושב" - הנה כאשר מגיע חודש
 אלול, אומרים לו ליהודי שגם בהיותו ב"שדה" לבוש בלבושי שדה - נמצא הקב"ה יחד עמו, ולא עוד אלא
 שמקבלו בסבר פנים יפות, ומראה לו פנים שוחקות, כך שיכול לבקש מהקב"ה את כל צרכיו, וכאמור בוודאי
 ממלא הקב"ה את כל בקשותיו בסבר פנים יפות.

וענין זה מתחיל בראש חודש אלול, החל מיום א' דראש חודש - דמכיון שאמירת המזמור²¹ "לדוד ה' אורי
 וישעי" התחלתה ביום א' דראש חודש אלול²², הרי מוכת, שביום א' דראש חודש מתחיל הענין דהארת פניו
 יתברך, שזהו תוכן הענין דמלך בשדה.

ט. שיעור היומי בלימוד הרמב"ם:
 לימוד הרמב"ם השייך גם לילדים לפני בר-מצוה ובת-מצוה הוא - ב"ספר המצוות". והשיעור דיום זה -
 מצות שעטנז²³, ומצות פאה²⁴.

ובהקדמה:

בכנס זה נמצאים גם מבוגרים, לאחר בר-מצוה ובת-מצוה, ויש ביניהם החושבים שהענינים הנאמרים עתה
 שייכים ל"ילדים" ("קינדרשע זאכן")... עמהם - חושבים הם - צריכים לדבר על ענינים רציניים יותר,
 הנה לכל לראש צריכים הם לדעת, שענינים אלו הנאמרים בנוסח וסגנון המובן גם לילדים - הם אותם
 הענינים המבוארים בספרים עבור המבוגרים, אלא שמתורגמים הם לשפה פשוטה שגם ילדים יוכלו להבין אותם.
 ואדרבה - הלוואי ידעו המבוגרים את כל הענינים שאודותם מדברים עם הילדים!...

ולדוגמא בנידון-דידן - באיסור שעטנז, "לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדיו"²⁵, שאצל כמה וכמה דרוש
 להבהיר ולשלול טעות משונה:

ישנם הטועים לחשוב שהאיסור דשעטנז אינו נוהג אלא בזכרים. וכאמור - טעות היא בידם, מכיון שהדין
 הוא שהאיסור דשעטנז הוא גם בזכרים וגם בנקבות²⁶.

ויתירה מזו - אפילו בנוגע לקטנים יש שקלא-וטריא אם מותר להלביש להם שעטנז:

בביאורו דיני שעטנז - כותב ה"מנחת-חינוך"²⁷ : "ונוהג בכל אישי ישראל חוץ מחרש שוטה וקטן. ועיין
 לעיל במצוה רס"ג שנסתפקתי דידוע דאסור להלביש לחרש שוטה וקטן . . דאסור ליתן לקטן דבר איסור בידים,
 אך אין לוקין. אך כאן, כיון דהקטן אינו בר דעת והוה ליה שוגג, חייב מטעם מלביש, והקטן בן מצוות הוא
 רק דאינו בר דעת. או אפשר דאינו בן מצוות כלל, אם כן אינו חייב עליו הגדול מטעם מלביש, כיון שאין
 הלוכש מצווה". ומסיק שם: "ואפשר דהוי כמו מקיף הקטן דחייב".

כלומר: מסקנת ה"מנחת-חינוך" היא - שהענין דלבישת שעטנז אצל קטן אינו מצד חינוך בלבד, אלא דין
 תורה שאסור להלבישו שעטנז.

ועל-אחת-כמה-וכמה כאשר מדובר אודות קטנים שיש להם דעה, עד כדי כך שלומדים תורה ומקיימים
 מצוות, ומשננים בעל-פה משניות ויודעים אותם היטב - הרי בוודאי שהאיסור להלבישם שעטנז הוא מעיקר
 הדין.

י. ביאור ההוראה שיש ללמוד מהאיסור ד"שעטנז" - "לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדיו":
 אחד הטעמים לאיסור שטענו (כמבואר בספרי טעמי המצוות²⁸) הוא - ש"צמר" בא מ"בעל-חיי", ו"פשתים"

(26) חינוך מצוה תקנא.

(27) שם.

(28) רמב"ן ובחיי קדושים יט, יט. וראה גם חינוך מצוה סב. זח"ג

פו, ב.

(21) תהלים מזמור כז.

(22) ספר המנהגים חב"ד ע' 53.

(23) מ"ל"ת מב.

(24) מ"ע קכ. מ"ל"ת רי.

(25) תצא כב, יא.

1 בא מן ה"צומח", ולכן אין לערבם יחדיו, מכיון ש"חיי" ו"צומח" הם שני סוגים נפרדים בבריאה, ולכל אחד
2 מהם תכלית ומטרה בפני-עצמה כו*.

3 וההוראה מזה בעבודת האדם:

4 כתיב³² "כי האדם עץ השדה", היינו, שיהודי נמשל ל"עץ השדה" - "צומח". ומובן, שכל שהולך וגדל
5 בעניני תורה ויהדות - על-ידי החינוך המתאים - הרי הוא מתעלה לדרגא נעלית יותר, מדרגת "צומח" לדרגת
6 "חיי", עד לדרגת ה"מדבר", בעל שכל - "אדם אתם"³³, "אתם קרויין אדם"³⁴.

7 ובענין זה ישנה הוראה מהאיסור דשעטנו - שאין לערב בין אופן העבודה של יהודי שבבחינת "צומח"
8 לאופן העבודה של יהודי שבבחינת "חיי" ו"מדבר".

9 דוגמא לדבר:

10 דובר לעיל (סעיף ה) אודות אופן ההשפעה על ילד שלא זכה לקבל את החינוך שקיבלתם ב"מחנה-קיי" -
11 שצריכים להבטיח לו מיני מתיקה וכיוצא בזה, ובשביל זה ילמד תורה ויקיים מצוות.

12 אמנם, הנהגה זו שייכת לילד יהודי שנמצא לעת-עתה בדרגא נמוכה, בבחינת "צומח", מפני שלא זכה לקבל
13 את החינוך שקיבלתם אתם - שביחס אליו אין דרך אחרת לפעול עליו לקיים תורה ומצוות, אלא אם כן יבטיחו
14 לו מיני מתיקה וכיוצא בזה.

15 אבל אתם, שזכיתם לחינוך על טהרת הקודש, עד לדרגא כזו שראויים לקבל "גאלד-סטאר" - אין לכם לגשת
16 מתוך הנחה שתחילה צריכים אתם לקבל מיני מתיקה וכיוצא בזה, ורק אחר-כך תלמדו תורה, כי: לאחר
17 שהגעתם לדרגא (ד"בעל-חיי", ועד לדרגא) ד"מדבר", בעל-שכל, ומבינים אתם שעל-ידי לימוד התורה וקיום
18 מצוותיה פועלים את הענין ד"ישמח ה' במעשיו" - הייתכן שתהיה אצלכם מחשבה טפשית כזו, שמתי תפעלו
19 את הענין ד"ישמח ה' במעשיו" - רק אחרי שיתנו לכם מיני מתיקה?! - כדי לחשוב כן צריכים להיות
20 "פרא-אדם" הכי גדול!...

21 זוהי איפוא ההוראה שיש ללמוד מהענין ד"שעטנו" - שישנו אופן עבודה השייך לאלו שנמצאים בבחינת
22 "צומח", וישנו אופן עבודה לאלו שנמצאים בדרגא נעלית יותר, "חיי" או "מדבר", וכאמור - אין לערב בין ב'
23 אופני עבודה אלו, אלא כל אחד ואחד צריך למלא את עבודתו בהתאם לדרגתו, מעמדו ומצבו.

24 יא. בהמשך השיעור היומי בספר המצוות להרמב"ם לומדים - כאמור - גם מצות פאה:
25 "צונו להניח פאה מהתבואות והאילנות והדומה להם, והוא אמרו יתעלה תעזוב אותם, אחר זכרו הפאה"
26 - "ובקוצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך לקצור . . לעני ולגר תעזוב אותם"³⁵.

27 ולהעיר, שענין זה קשור במיוחד עם חודש אלול:

28 הוזכר לעיל (סעיף ח) שבחודש אלול נמצא הקב"ה יחד עם כל בני ישראל בשדה. ומובן, שכאשר יהודי
29 נכנס ל"שדה", הרי הדבר הראשון שנזכר בו הוא - מצות פאה, שיש לו להניח פאה בקצה שדהו.

30 והנה, תוכן מצוה זו - להניח חלק מהתבואה עבור עניים, עבור אלו שאין להם שדה משלהם.

(* להעיר, שיש ענינים שבהם צריך להיות עירוב ב' מינים, צומח וחי, וכיו"ב. ולדוגמא: מצות ענוג שבת - אכילת בשר בתבלין, ימין מקרבת ושמאל כו' בתניוק אחד²⁹, ועוד.

ונקודת הביאור בכ"ז וכיו"ב:

בכל דרכיך דעהו, וביחד עם זה - כו"כ פרטים שצ"ל שלילתם ודחייתם, ושניהם - אפילו באותו הענין.

דוגמא כללית: האסור באכילה (לחוד) - באם ישמידו, עובר בבל תשחית.

ולכן: בתורה - הוראה לכל ענין וענין - יש דוגמא והוראה לכל ענין וענין: לפעמים מוכרח לערב צומח וחי (בגדי כהונה³⁰), ולפעמים אסור לערב צומח וחי (שעטנו).

וגם זה מותכן מחז"ל³¹ כל דאסר לן רחמנא - שרא לן כותי'.

(33) ל' הכתוב - יחזקאל לד, לא.

(34) יבמות סא, רע"א.

(35) קדושים יט, ט"י.

(29) סוטה מז, א. סנהדרין קז, ב. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד סי"ז.

(30) רמב"ם הל' כלאים בסופו.

(31) חולין קט, ב. תנחומא שמיני ח. זח"ג רטו, ב.

(32) פרשתנו כ, יט. וראה תענית ז, א.

וענינו בעבודת האדם:

ישנם כאלו שלא זכו לכך שיחנכו וילמדו אותם כיצד להתעלות מדרגת "צומח" לדרגת ("חיי", ועד לדרגת) "מדבר", "אדם אתם", כפי שצריך להיות כל אחד ואחד שהוא בן אברהם יצחק ויעקב, ובת שרה רבקה רחל ולאה, אשר להם ניתנה כל התורה כולה.

ועל זה באה ההוראה דמצות פאה - שיש לדאוג גם עבורם, היינו, שיש להשפיע עליהם ולקרבם לעניני תורה ומצוותיה, עד שגם אצלם תהיה בגלוי המעלה ד"אדם אתם".

יב. הוראה נוספת שיש ללמוד מענינים הנ"ל - שעטנו ופאה:

המצוות נחלקות לשני סוגים: (א) מצוות עשה - ענינים שיש לקרבם כדי שיוכלו לעשות בהם פעולה חיובית, כמו - מצות פאה, שתוכנה - אהבת ישראל, נתינה לעני. (ב) מצוות לא תעשה - ענינים שיש לרחקם כדי שלא יבואו במגע עמהם. כמו - האיסור דשעטנו, שיש לרחקו כו'.

וההוראה היא - שברבבד עם ההתעסקות בשני אופני עבודה אלו, אין לערב ביניהם: ישנם ענינים שהעבודה בהם היא באופן של קירוב, כמו - כללות הענין דאהבת ישראל, נתינת צדקה, פאה וכיוצא בזה. ובכללות - עניני עשה באופן חיובי, החל מאמירת "מודה אני לפניך מלך חי וקיים שהחזרת בי נשמתי בחמלה רבה אמונתך"³⁶ - מיד בהתחלת היום. ולאידיך - יש ענינים שצריכים להתרחק מהם, כמו - בהתחלת היום, לפני נטילת-ידיים - יש להתרחק ולא לגעת בדברי מאכל³⁷, וכיוצא בזה. ולכן, בכל ענין וענין צריכה להיות העבודה באופן המתאים אליו.

ולדוגמא: כאשר מדובר אודות היחס וההנהגה כלפי כל אחד ואחד מישראל - הרי ענין זה צריך להיות באופן של קירוב וחסד, אהבת ישראל, ולכן, יש להזהר עד קצה האחרון שלא לדבר דברים קשים חסד-ושלום על יהודי, אלא אדרבה - ללמד זכות על כל אחד ואחד מישראל, ולברכו בכל עניני ברכה והצלחה.

ויש להוסיף, שענין זה מודגש גם בהוראה שלמדים מהענין ד"שעטנו", שאין לערב "צמר ופשתים יחדיו": נוסף על האמור לעיל ש"צמר" ו"פשתים" הם שני הענינים ד"חיי" ו"צומח" - ידוע ומבואר בכמה מקומות³⁸ ש"צמר" מורה על ענין החסד, ו"פשתים" מורה על ענין הגבורה, ותוכן האיסור ד"שעטנו" - שאין לערב את ב' אופני העבודה דחסדים וגבורות, "ימין מקרבת" (חסדים) ו"שמאל דוחה" (גבורות).

יג. ויהי-רצון אשר על-ידי ההנהגה המתאימה בכל הענינים האמורים לעיל - נזכה בקרוב ממש לגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, שאז באים כל בני ישראל לארצנו הקדושה, "ארץ טובה ורחבה"³⁹, "ארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"⁴⁰,

וכל אחד ואחד מישראל יקבל את חלקו בארץ - ד' אמות או אמה אחת⁴¹, שדה שלו, כך שיוכל לקיים את המצוות התלויות בארץ, החל ממצות פאה, בכל ה"שטורעם" - כפי שהיא מן התורה⁴².

ומכיון שהמלך נמצא בשדה - אזי מתברכת שדהו ומתברכים כל שאר עניני ימי חייו, בכל הפרטים ד"בפיך ובלבבך לעשותו", במשך כל השנה כולה.

* * *

יד. נהוג לסיים כל כנס - במצות הצדקה.

ובפרט כאשר נמצאים בחודש אלול, כאשר המלך נמצא בשדה, ונותן לכל אחד ואחד מאתנו "צדקה" הכי גדולה - ש"מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם. . יאר ה' פניו אליך" (כנ"ל סעיף ח) - הרי בוודאי שבזמן זה צריכה להיות פעולת הצדקה ביתר שאת וביתר עוז⁴³.

(36) "סדר היום" - הובא בעט"ז ריש שו"ע או"ח. שו"ע אדה"ז

ש"א ס"ה (ובמהדו"ת שם ס"ו). סידור אדה"ז בתחלתו.

(37) שו"ע אדה"ז שם ס"ד ס"ו (ובמהדו"ת שם ס"ב).

(38) סה"מ תרע"ח ע' תח ואילך. וש"נ.

(39) שמות ג, ח.

(40) עקב יא, יב.

(41) שו"ת מהר"ם ב"ר ברוך ס' תקל. ס' השטרות לר"י ברצולני

ע' 43. אוצר הגאונים קידושין ס' קמו"קנא. לקו"ש ח"כ ע' 309.

וש"נ.

(42) סהמ"צ להרמב"ם מ"ע קכ. רמב"ם הל' מתנות עניים פ"ב

הי"ד.

(43) ראה לקו"ת ראה כה, ב. ובכ"מ.

- 1 ובהתאם לכך - אתן ג' מטבעות עבור כל אחד ואחת מהילדים והילדות,
- 2 - וכן עבור המבוגרים, אשר גם הם זקוקים ל"חינוך", להוסיף ולהעלות בכל עניני יהדות, תורה ומצוותיה,
- 3 יותר ממה שהיה עד עתה -
- 4 מטבע אחת - לתת לצדקה, וב' מטבעות - לעשות בהן כפי נדבת לבו של כל אחד ואחת מכם,
- 5 והכוונה ב"נדבת לבו" - לא רק ל"חלל הימיני" שבלבו, מקום משכן היצר-טוב⁴⁴, אלא להיות בטוח שגם
- 6 ה"יצר" שהיה בתחילה באופן דהיפך הטוב ב"חלל השמאלי" שבלבו, הנה על-ידי היגיעה בחינוך המתאים -
- 7 נתהפך לטוב, כפי שאומרים בכל יום בקריאת-שמע: "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך"⁴⁵, לא רק "לבך", אלא
- 8 "לבבך" (בב' ב"ת"ן), שפירושו - "בשני יצריך"⁴⁶, היינו, שגם ה"יצר" שהיה בתחילה היפך הטוב - נתהפך
- 9 לאהבה את ה', כך שלא זו בלבד שאינו מבלבל, אלא אדרבה - הוא עוד מסייע להוסיף יותר בלימוד התורה
- 10 וקיום המצוות, כולל ובפרט המצוה ש"מקרכת את הגאולה" - מצות הצדקה⁴⁷, שעל-ידה זוכים לבוא לארץ
- 11 ישראל ולקיים מצות פאה (כנ"ל סעיף יג), ועד אז - מצות צדקה על-ידי נתינת ממון.
- 12 ומה טוב - לתת לצדקה הקשורה עם קירוב ילדי ישראל לכל עניני טוב וקדושה.
- 13 טו. כמדובר כמה פעמים - יש לעשות כל דבר מתוך שמחה וטוב לבב, ולכן, נסיים את הכנס - כנהוג גם
- 14 בכל הכנסים - בניגוני שמחה:
- 15 לכל לראש - הניגון "אך צדיקים", ולאחריו - "ווי וואנט משיח נאו", ומכיון שבביאת משיח צדקנו יבנה
- 16 בית המקדש - נסיים בניגון "שיבנה בית המקדש במהרה בימינו".
- 17 והרי כל ענינים אלו נעשים על-ידי-זה שכל בני ישראל - החל מילדי ישראל - נמצאים במעמד ומצב של
- 18 אחדות, אהבת ישראל ואחדות ישראל, ובפשטות - "שלימות העם", וכולם יחדיו חדורים עם עניני יהדות, תורה
- 19 ומצוותיה - "שלימות התורה",
- 20 ועל-ידי-זה ממהירים יותר את "שלימות הארץ" - שלימותה של ארץ ישראל שלא יוכלו לפגוע בחלק הכי
- 21 קטן (אפילו פירור אחד) שבה, וזאת - לא מבעי בעניני יהדות, אלא אפילו בענינים גשמיים, וטעם הדבר -
- 22 מכיון שזוהי "ארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה", היינו, לא רק ב"ראש
- 23 השנה" או ערב ראש השנה, לא רק בימים נוראים, שבתות וימים טובים ומועדים, אלא בכל יום ובכל רגע
- 24 במשך כל השנה כולה - רואים בגלוי שכל ארץ ישראל חדורה בגילוי אלקות, "עיני ה' אלקיך בה", ועד כדי
- 25 כך, שאפילו אינם-יהודים רואים זאת בגלוי, ולכן, לא זו בלבד שאינם פוגעים חס-ושלום בארץ ישראל, אלא
- 26 אדרבה - הם מגינים על ארץ ישראל מפני ענינים בלתי-רצויים.
- 27 וכל זה נפעל כבר בימי הגלות האחרונים, ובפשטות - אשר כבר בימים אלו נעשית ארץ ישראל "ארץ טובה
- 28 ורחבה", בטוב הנראה והנגלה,
- 29 וכאשר נמצאים ביחד עם המלך בשדה - מתכוונים לקבל ברכת כתיבה וחתומה טובה לשנה טובה ומתוקה
- 30 בטוב הנראה והנגלה,
- 31 ומתוך רגש של וודאות ובטחון בהמשכת ברכתיו של הקב"ה - מוסיפים בכל עניני יהדות, לימוד התורה
- 32 וקיום המצוות, ובמהרה בימינו ממש זוכים לשלימות הארץ, עד לשלימות באופן של הרחבה - "כי ירחיב ה'
- 33 אלקיך את גבולך"⁴⁸, וכאמור - עוד בימי הגלות האחרונים,
- 34 ובאופן שכל היהודים הנמצאים בארץ הקודש מתאחדים יחדיו, שלימות העם,
- 35 - שהרי אסור לעשות חילוק בין יהודי ליהודי, שכן, לאיזו "מפלגה" שהוא רק משתייך, הרי מציאותו של
- 36 כל אחד ואחד מישראל היא - "חלק אלקה ממעל ממש"⁴⁹, ונגד הקב"ה - לא יוכל אף אחד לעמוד! -
- 37 ומכיון ששייכים ל"עם חכם ונבון"⁵⁰ - הרי בוודאי שמשתדלים מיד למלא את רצונו של הקב"ה, שלימות
- 38 התורה, ועושים זאת מתוך שמחה וטוב לבב.

(44) תניא פ"ט (יג, ב). ראה יב, כ. וראה ספרי עה"פ. פרש"י פרשתנו יט, ח.

(45) ואתחנן ו, ה.

(46) ברכות נד, א - במשנה. ספרי (הובא בפרש"י) עה"פ שם.

(47) ואתחנן ד, ו.

(48) ואתחנן ו, ה.

(49) ואתחנן ו, ה.

(50) ואתחנן ו, ה.

- ועל-ידי-זה ממהרים את קיום היעוד "קץ שם לחושך"⁵¹ - שבשעתא חדא וברגעא חדא נעשה קץ וסוף
 לגלות, ותיכף ומיד - "קהל גדול ישובו הנה"⁵², היינו, שכל בני ישראל, "כאיש אחד חברים"⁵³, באים יחדיו
 לארץ ישראל, ארץ אחת, ושם גופא - לירושלים עיר הקודש, "קרית מלך רב"⁵⁴, ושם גופא - להר הבית, "הר
 ה'"⁵⁵, ושם גופא - לבית המקדש, "מקדש אדני כוננו ידיך"⁵⁶, שיבנה במהרה בימינו ממש.

* * *

- אחר-כך אמר:
 כדי שחלוקת המטבעות לצדקה תהיה בסדר מסודר - הנה העומדים בראש הם ילדי הגנים והמחנות,
 ולכן, תחילה יגשו מהנהלת הגנים והמחנות לקבל את מטבעות הצדקה כדי לחלקם בין הילדים,
 ולאחריהם - יגשו ה"טנקיסטים", כדי לחלק את המטבעות בין המבוגרים שיודעים שהם זקוקים לחינוך כדי
 לגדול ולהוסיף בקיום רצון ה' בשמחה וטוב לבב, ועל-ידי-זה - לקרב ולמהר יותר את היעוד "שיבנה בית
 המקדש במהרה בימינו", "במהרה בימינו" ב"מהרה בימינו" גופא - ממש,
 [ניגנו: "אך צדיקים". "ווי וואנט משיח נאו". השליח-ציבור שי' ניגן "יהי רצון כו' שיבנה בית המקדש
 במהרה בימינו"].
 לאחר נתינת המטבעות למדריכים והמדריכות עבור הילדים, ול"טנקיסטים" עבור המבוגרים - ברך כ"ק
 אדמו"ר שליט"א את כל הנוכחים בברכת "לשנה טובה תכתב ותחתם".

(54) תהלים מח, ג.

(55) וירא כב, יד. ישעי' ב, ג. מיכה ד, ב.

(56) בשלח טו, יז.

(51) איוב כח, ג.

(52) ירמיה' לא, ז.

(53) שופטים כ, יא.

המשך מעמוד ג

מתוך פירוש רש"י

קי (ד) נשבע ה' וגו'. שהמלכות תהא שלך עולמית: **אתה כהן לעולם.** ואיזו מן הכהונות כהונה שהיא
 למעלה מכהונת מלכי צדק וזהו המלכות שהיא למעלה מכהונה גדולה בשלשים מעלות: **על דברתי מלכי**
צדק. למעלה מכהונת מלכי צדק שהיה כהן לאל עליון וא"ת אף הוא מלך היה, מלוכת מלכי צדק אינה
 מלוכה חשובה כנגד ישראל: (ה) **אדני.** יהיה תמיד על ימיןך להושיעך: **אשר מחץ ביום אפן מלכים.** שנלחמו
 עם אברהם ועם יהושע ועם ברק: (ו) **ידין בגוים מלא גיוות.** ועוד בימי יחזקיהו בנך ידן באוכלסי סנחריב
 קבוץ פגרים מתים וימחץ בסנחריב שהוא ראשה של נינוה ואשור שהיא ארץ רבה אשר מנחל בדרך היה
 שותה שנתפאר ששתו אוכלסיו מימי הירדן שנאמר (ישעיה ל"ז) אני קרתי ושתייתי מים ואחריב וגו': (ז) **על**
כן ירים ראש. היה משתבח ומתפאר בגודלו:

קיא (א) הללויה וגו'. מזמור זה הוסד באלף בית אות אחד בראש הפסוק ואחד באמצעותיו וכן כולם
 מאל"ף ועד תי"ו, וכמו כן מזמור השני, הראשון מדבר בשבחו של הקב"ה והשני מספר בשבחו של צדיק:
 (ד) **זכר עשה.** קבע לישראל שבתות ומועדים ומצות שנאמרו בהם וזכרת כי היית במצרים (דברים ט"ו)
 לפי שהוא חנון ורחום על בניו וחפץ להצדיקים: (ה) **טרף נתן.** מזון: (ו) **כח מעשיו הגיד לעמו.** כשנתן להם
 נחלת גוים הודיעם כחו וגבורתו, ומדרש תנחומא כתב לישראל מעשה בראשית להודיעם שהארץ שלו ובידו
 להושיב בה כל מי שירצה ולעקור אלו ולהושיב אחרים שלא יוכלו האומות לומר לישראל גזלנים אתם
 שכבשתם ארץ שבעה גוים: (ח) **סמוכים.** הם פקודיו על סמך עז מחוזקין בעונשין ואזהרות והפרשיות
 קבועות זו על זו כסדר ולדרוש וזהו שאמר שלמה שוקיו עמודי שש וגו' (שה"ש ה'):

לקוטי שיחות פרשת שופטים כרך יט

מתורגם ללשון הקודש

ב.

הקושי מתגבר - מלך גדול מנשיא

בתורה שבכתב, בלשון התורה¹⁴, מכונה המלך גם בתואר "נשיא" – "אשר נשיא יחטא"¹⁵, ומוסבר בספר שם ובמשנה¹⁶: "איזהו נשיא, זה מלך", ובהמשך "שאיין על גביו אלא ה' אלקיו"¹⁷. גם המלך המשיח מכונה נשיא בנבואת יחזקאל¹⁸ ובמקומות נוספים. למרות זאת גדול התואר מלך מן התואר נשיא¹⁹, המתאר גם נשיא שבט וכדומה²⁰.

ובענינו אנו מוצאים גם כן, ש"נשיא הדור" שבלשון רש"י, נקרא במדרש "ראש הדור"²¹.

והשאלה שהוצבה לעיל נעשית קשה יותר: כיצד ייתכן שמלך, שהוא גדול מנשיא, יהי "לב כל קהל ישראל" בלבד, ולא "ראש"²²?

ג.

בלשון חכמים יש הבדל מהותי בין מלך לנשיא

כדי להבין זאת יש להקדים ולומר: בלשון חכמים יש הבדל מהותי בין התוארים מלך ונשיא: מלך – כפשוטו, כלשון התורה. נשיא – בעיקר נשיא סנהדרין או נשיא בעינים רוחניים.

א.

הקושי בהשוואת המלך ללב

1 שום תשים עליך מלך¹. לגבי מלך נאמר בתשובות הרשב"א², ש"המלך כצבור, שהצבור וכל ישראל תלויין בו". בדומה לכך נאמר בתנחומא³: "שראש הדור הוא כל הדור" (או בלשון רש"י⁴: "שנשיא הדור הוא ככל הדור כי הנשיא הוא הכל").

6 הרמב"ם⁵ אומר על מלך "שלבו לב כל קהל ישראל". הטעם הפשוט לכך שהמלך⁶ הוא "לב כל קהל ישראל", הוא⁷, שכשם שהחיות של הגוף כולו תלויה בלב⁸, כך "כל קהל ישראל" תלויים במלך (כדברי הרשב"א דלעיל, ש"כל ישראל תלויין בו").

11 יש להבין⁹: אמנם מקבלים איברי הגוף כולו את חיותם מן הלב, אך הנהגתם תלויה במוח¹⁰, ולפיכך, למרות שכלפי איברי הגוף האחרים מכונה גם הלב "מלך"¹¹, אך בכל זאת הראש הוא "מלך על כל איבריו"¹².

15 מדוע משווים אפוא את המלך, מנהיג העם, אשר יוציאם ואשר יביאם, כרועה כלפי צאנו¹³, ל"לב (כל קהל ישראל)"?

(1) פרשתנו יז, טו.

(2) ח"א סי' קמח. וראה אגה"ק ר"ס כט (מהאריז"ל ס' הגלגלים פ"ד. מ"ח מס' חייב הנשמות רפ"ב. ועוד).

(3) חוקת כג. במדבר פ"ט, כח.

(4) שם כא, כא. ואולי זוהי גירסתו במדרש.

(5) ה' מלכים פ"ג ה'. וראה גם סה"ש תשמ"ח ח"א ע' 348.

(6) בפשטות אין כוונת הרמב"ם לדמות המלך ללב כל קהל ישראל, כ"א "שלב הוא לב כל קהל ישראל" – שלכן "על הסרת לבו (דמלך) הקפידה תורה" (רמב"ם שם).

אבל מזה ש"הקפידה תורה" בעיקר בנוגע ללב של מלך (משום "שלב הוא לב כל קהל ישראל"), מובן, שעיקר שייכות המלך לכל קהל ישראל הוא בענין הלב. וראה גם בחיי ר"פ בשלח. אברבנאל פרשתנו בפרשת המלך ד"ה ההקדמה האחת (בשם הפלוסופים) – ובספר יצירה (פ"ו מ"ה): לב בנפש נמלך במלחמה. וראה ע"ד הקבלה – תורת לוי' צ"ע רי.

(7) ראה גם בחיי אברבנאל שם.

(8) ראה זח"ג רכא, ב. אגה"ק סי' לא. שו"ת חכם צבי סע"ד, ערעו (אבל בפסקי דינים להצ"צ חיד"ד סוס"מ הכריע כדעת החולקים עליו). ונסמן בדרכי תשובה ובניצוצי זהר שם.

(9) ראה גם אברבנאל שם: לא יכחישו הנהגת הגוף בכחות הנפשיות היותו מהמוח.

(10) וראה בארוכה תניא פנ"א (עא, א"ב). ושם (סע"ב) "ואפילו הלב מקבל מהמוח" – ומפשטות הלשון שם מוכח שזהו גם בנפש החיונית. וראה שם רפ"ט. ואכ"מ.

(11) זח"ב קטז, סע"ב. ח"ג הנ"ל. (רע"מ) רלב, סע"א. רלה, א.

(12) שבת סא, א. שו"ע אדה"ז או"ח (מהד"ת ס"ב ס"ד. מהד"ק שם ס"ו). וכן מוכח מהר"ת (ראה ניצוצי אורות וניצוצי זהר לזח"ב קנג, א ושי"ן) "מלך" – מוח לב כבד, שהרי ראש התיבה (שהוא העיקר – ראה שעה"א פ"ב) הוא אות מ"ם – מוח.

(13) פינחס כז, יז.

(14) להעיר ממשפטים כב, כז: ונשיא בעמך. רמב"ן שם. ובסה"מ להרמב"ם מל"ת ששט"ז. תו"ש שם ס"ק תנד. ושי"ן.

(15) ויקרא ד, כב.

(16) הוריות י, א. וראה שם יא, ריש ע"ב.

(17) וצ"ע ברמב"ם ה' שגגות (פט"ו, ה'): שאין עליו רשות מאדם מן ישראל ואין למעלה ממנו במלכותו אלא ה' אלקי (ועפ"י מתורץ קס"ד דרבי בגמרא הוריות שם). וראה תו"ש ויקרא כאן סק"ה.

(18) לו, כה (כפשטות הכתוב. אבל ראה סנהדרין צח, סע"ב וברשי"י שם). מח, כא (ע"פ כ"ב ככב, א וברשב"ם שם (אבל ראה מהרש"א שם במהד"ב).

רדב"ז לה' מלכים פ"ד ה"ח).

(19) להעיר מב"ב ד, א. רש"י ומהרש"א שבהערה הקודמת.

(20) להעיר מפרש"י לך (יד, יז): המלך כו' המליכו את אברהם עליהם לנשיא אלקים ולקצין.

(21) בתניא פ"ב: ראשי אלפי ישראל שנסמיתיהם הם בחי' ראש ומוח כו' – עיי"ש דמדבר בצדיקים וחכמים, דשייך לנשיא שבלשון חכמים, דלקמן בפנים.

(22) אף שמצינו הלשון "ראש" גם בנוגע למלך (ש"א טו, יז. ועוד).

אלא שבנוסף לכך בהיות משה רועה ישראל, מלך
ישראל³⁶, הנהיג את כלל ישראל גם בכל צרכיהם
ועניניהם.

(ב) למלך צריך העם לספק את כל רצונותיו, כפי
שמסביר הרמב"ם³⁷ בהרחבה על המלך, "ולוקח מן העם
הגבורים... ועושה מן החיל למרכבתו... לרוץ לפניו...
לוקח מן בעלי האמנויות... ולוקח השדות... ויש לו מעשר
מן הזרעים...";

ואילו נשיא, למרות שגם הוא מתפרנס מן הצבור, ככל
פרנס על הצבור, לוקח מן הצבור רק את פרנסתו הקצובה,
תמורת עבודתו עבורם, אך לא כמלך שהעם מספק לו את
כל בקשותיו.

ד.

ההבדל השני מוכיח על דבר והיפוכו במלך

ההבדל השני שהוזכר לעיל, סיפוק כל צרכי המלך
על-ידי העם, מצביע על דבר והיפוכו:

מצד אחד מוכיח הדבר על עוצמתו של המלך, שכל
העם ורכושו הוא בדומה ל"מה שקנה עבד קנה רבו"³⁸,
והמלך יכול לקחת מהם כרצונו³⁹.

מצד שני מוכיח הדבר על "חולשתו" של המלך, שהוא
תלוי בעם במילוי רצונו:

שאר בני העם מקבלים את פרנסתם באמצעות עבודתם
העצמית – "בכל אשר תעשה"⁴⁰, אפילו פרנס על הצבור,
שמקבל פרנסתו מן הצבור, הרי זהו "תעשה" שלו; ואילו
המלך – את כל צרכיו הוא מקבל מהעם⁴¹.

ההסבר לכך הוא, שאכן, היא הנותנת: כל מהותו של

כפי שהמשנה²³ אומרת: "נשיא ואב בית דין",
ובגמרא²⁴ נאמר: "הלל שקורין אותו נשיא ישראל", "הלל
ושמעון... נהגו נשיאותן בפני הבית מאה שנה", למרות
שהיו אז מלכים כשרים בישראל, שחלו עליהם דיני מלך²⁵.

ואף יש הבדל חשוב בהלכה²⁶: "נשיא שמחל על
כבודו כבודו מחול, מלך שמחל על כבודו אין כבודו
מחול".

ויש לומר, שדומה לזה הוא ההבדל בדרגות נשיא ומלך
הנמצאות בלשון התורה במלך עצמו²⁷.

מן ההבדלים שבין מלך לנשיא בלשון חכמים, ישנם
ההבדלים הבאים:

(א) ענינו של מלך הוא "לעשות משפט ומלחמות"²⁸,
או כלשון הפסוק דלעיל "אשר יוציאם ואשר יביאם", אך
לא – הוראה. למלכי ישראל אסור בכלל לדון ("אין
דנין"²⁹), ואפילו מלכי ישראל ש"דנים הם את העם"³⁰,
בכל זאת "אין מושיבין אותם בסנהדרין"³¹.

[בביטוי "לעשות משפט" לגבי מלך אין הכוונה³²
לחקירה ולדרישה, ולפסיקת הדין, אלא לעשייתו – ביצוע
משפט התורה, הנקבע לפי בית דין, או למשפט שהמלך
קובע "כפי מה שהשעה צריכה"³³].

ואילו אצל נשיא "שקורין אותו החכמים", בדין
להיפך, עיקר תפקידו הוא היותו ראש הסנהדרין, ובלשון
הרמב"ם³⁴: "הגדול בחכמה שבכולן מושיבין אותו ראש
עליהן והוא ראש הישיבה והוא שקורין אותו החכמים
נשיא בכל מקום והוא העומד תחת משה רבינו". וסנהדרין
שם (כלשון הרמב"ם³⁵) "עמודי ההוראה ומהם חק ומשפט
יוצא לכל ישראל".

אבל להעיר ממ"א ג, ט ואילך (גבי שלמה). ועוד. וראה תור"ה אבל (סנה'
יט, א). ד"ה מורד (מגילה יד, ריש ע"ב). ולהעיר ששלמה ביקש במיוחד "ונתת
גר" לשפוט את עמך גר" (מ"א שם). וראה ר"ה כא, סע"ב. צפע"נ (המלוקט)
לסנהדרין צג, ב.

(33) רמב"ם הל' מלכים ספ"ג. וראה אברבנאל ושל"ה שם.

(34) הל' סנהדרין פ"א ה"ג.

(35) ריש הל' ממרים.

(36) ראה לקמן סעיף ח.

(37) הל' מלכים פרק ד, ע"ש באורך.

(38) פסחים פח, ב. קידושין כג, ב. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 32.

ח"ה [המתורגם] ע' 25. ח"ט ע' 450. ועוד.

(39) ולכאורה – גם כשהרבה לו כסף וזהב כו' – עבר על הלאו, אבל מה
שעשה עשה. וכן – פורץ גדר כו' (משנה סנהדרין כ, ב. ושי"ג). ויל"ע בענין
נבות (מ"א קאפיטל כא. תור"ה מלך סנה' כ, ריש ע"ב). ועיין תורת נביאים
(למהר"ץ חיות) פ"ו (דין מלך ישראל). וצ"ע.

(40) לשון הכתוב – ראה טו, יח. וראה ספרי עה"פ.

(41) ראה גם תור"ח שמות קפה, א. סידור קיג, ג. ועוד.

(23) חגיגה פ"ב מ"ב. ועוד.

(24) שבת לא, א. שם טו, א.

(25) מתחיל מזרובבל, מלכי חשמונאי (ראה רמב"ן ויחי מט, י) ואגרופס
(סוטה מא, א).

(26) קידושין לב, ב. רמב"ם הל' ת"ת פ"ו ה"ו. שם הל' מלכים פ"ב ה"ג.

(27) ולהעיר, שע"ד שבמלך יש ב' דרגות, מצינו בר"י הנשיא – רבי: נשיא
ב"ד ויתירה מזו מסדר המשנה לכל הדורות: וכן – דוגמת ריש גלותא בבבל
(הוריות שם) – (מעין) מלך. וראה תוס' ויקרא ה"ל.

ולהעיר מספרי לזאת הברכה (לד, ז): משה והלל הזקן וריב"ז ורע"ק כו'
מ' שנה ופרנס את ישראל. (ועפ"ז יש לפרש תוארי ריב"ז (ברכות כח, ב)) נשיא
ב"ד וגם פרנס כל ישראל – מלך.

(28) רמב"ם הל' מלכים ספ"ד. ע"פ ש"א ח, כ. וראה שם, ה.

(29) סנהדרין רפ"ב במשנה ושם יט, א. רמב"ם הל' סנהדרין פ"ב ה"ה.
הל' מלכים פ"ג ה"ז.

(30) סנהדרין ורמב"ם (הל' סנהדרין) שם.

(31) סנהדרין יח, ב. רמב"ם שם (ה"ד).

(32) ראה גם אברבנאל שם ד"ה והדעת הד'. וראה כלי יקר פרשתנו יז,
טו. צרור המור שם, ח. של"ה פרשתנו (שעז, א). ועוד.

26 בפני עצמו.
27 לכן מושווה המלך דוקא ללב, כי גם למלך ישנן שתי
28 תכונות הלב הללו: הוא נמצא בתנועה מתמדת כלפי העם
29 – "אשר יוציאם ואשר יביאם" – כי מהות המלכות היא
30 שרות העם⁴⁸. ומסיבה זו יש "חולשה" במציאותו⁴⁷
31 (לעומת שאר העם), והוא מקבל מהם את צרכיו.

1.

בדומה לכך קיימים ההבדלים בשתי תכונות אלו בין השכל לרגש

32 בדומה להבדלים הללו בין הלב למוח, קיימים גם
33 הבדלים בין כוחות הנפש השוכנים בהם – שכל (שבמוח)
34 ומדות (שבלב):

35 פעולתו של השכל – הכנת ענין – יכולה להתבצע
36 באמת רק כשהאדם נשאר מובדל מן הדבר שאותו הוא
37 רוצה להביץ⁴⁹ (הוא אובייקטיבי). אם שכלו קשור ומעורה
38 בתוך דבר זה, הרי זהו שוחד, המטה את השכל, והוא לא
39 יבין את הדבר לאשורו.

40 למרות זאת מהות המדות היא, רגשות האדם כלפי דבר
41 זה, הנובעים מהתקרבות האדם אל הדבר עד שמתעורר
42 מקרבו רגש של קירוב, אהבה, או להיפך.

43 מכאן נובעים ההבדלים בשתי התכונות הנ"ל בין
44 השכל למדות: (א) מהותן של המדות היא – התפעלות
45 ("תנועה"), ואילו השכל דורש התבוננות מיושבת ומנוחה.
46 (ב) המדות אינן מציאות בעלת קיום חזק, הן עלולות
47 להשתנות⁵⁰ – היום הוא מרגיש כך, ומחר אחרת. ואילו
48 שכל אמיתי איננו משתנה, כאשר הוא מגיע למסקנה
49 מסוימת, הרי זה מפני שזאת אמת, ולכן אין חלים בה
50 שינויים⁵¹.

1 המלך (בתור מלך)⁴² היא "אשר יוציאם ואשר יביאם" –
2 לעמוד ל"שרות" העם⁴³, ולפיכך הוא מקבל מן העם את
3 הכל.

ה.

שתי התכונות המאפיינות את הלב

4 בכך תוכן השוואתו של המלך דוקא ללב⁴⁴, ולא לראש
5 ומוח:

6 שניים מן ההבדלים בין הלב למוח הם:

7 (א) בלב קיימת תנועה מתמדת של רצוא ושוב, "דפיקו
8 דלבא", ללא הפסקה. ואילו במוח אין כלל תנועה. ממנו
9 אמנם נלקחת החיות לגוף כולו⁴⁵, אף הוא עצמו שרוי
10 במנוחה.

11 (ב) הלב הוא החלש שבכל איברי הגוף (כולל המוח)
12 כנאמר בזוהר⁴⁶: "לבא איהו רכיך וחלש".

13 שתי תכונות אלו כרוכות זו בזו: הלב הוא "רכיך
14 וחלש" משאר האיברים, מפני שכל מציאותו היא חיות
15 האיברים⁴⁷, ואין לו ענין בנוסף להחייאתו את הגוף.

16 ולפיכך (א) הוא מצוי בתנועה מתמדת, המורה על כך
17 שכל מציאותו היא תמיד החייתית איברי הגוף. (ב) הוא
18 מציאות "חלשה", מפני שהוא קיים לצורך האיברים
19 האחרים.

20 לעומת זאת המוח הוא "מרוחק" מאיברי הגוף. אמנם,
21 הוא מקור החיות לגוף, אך הוא נשאר מובדל, וזה מראה
22 על כך שהוא מציאות עצמאית, אלא שממנו נובעת החיות
23 לאיברים.

24 ולפיכך (א) אין במוח תנועה, הוא מובדל מאיברי
25 הגוף. (ב) אין הוא "רכיך וחלש" כהלב, כי הוא מציאות

(42) ראה תו"ח שם (קפד, ב ואילך) שזהו א' מהפירושים בזה שמלכות
לית לה מנרמה כלום – כי מקבלת ממה שלמטה הימנה, ע"ש באורך.

(43) בלשון הידוע "אין מלך בלא עם" (שער היחוד והאמונה רפ"ז. בחי
וישב לח, ל. שם ר"פ בלק, כד הקמח ע' ר"ה (ב). ספר החיים ס' גאולה פ"ב.
עמה"מ ש' שעשועי המלך רפ"א. וראה פד"א פ"ג). ואינו כן בנשיא סנהדרין.
וראה הערה הקודמת. ולהעיר מהוריות (י, ריש ע"ב) – בכל שורה –
עבודתו אינו נתון לכס.

(44) להעיר שיש גם "בינה לבא" (פתח אלי' – בהקדמת תקו"ז). וראה
מא"א בערכו ועוד. לקו"ת ד"ה להביץ ענין הלב (שלח מר, ב).

(45) ראה המצויין לעיל הערה 10.

(46) ח"ג רכא, ב. וראה עד"ז כחרי מאמר ב' אות לו ואילך.

(47) להעיר מזהר שם "דאיהו רכיך וחלש ומלכא וקיומא".

(48) ואף שגדור דמלך הוא "משכמו ומעלה גבוה מכל העם" (ש"א ט, ב)
– למעלה אפילו מראשם (ואה"ת בראשית (כרך ד') ע' 1528. שם שה"ש (כרך
ב) ע' תידיתטו. ועוד) – הרי זהו כמו שהוא בעצמותו: אבל כשנמשך במלוכה

(* בהמשך תער"ב שם (וכ"ה בגני"ק) "אעת"ר". ולכאורה צ"ל "עת"ר" כפנים.

בפועל, הרי ענינו הנהגת העם ועד לשואב מימן.

(49) ראה בארוכה סה"מ אעת"ר ע' קיא ואילך. ועוד.

(50) אין לזה סתירה מהמבואר (ראה תו"ח בראשית יא, ד ואילך. המשך
תער"ב פרנ"א ואילך. ועוד) שהמדות הן בתוקף גדול בעצם שאינם משתנים
כו' – כי שם המדובר בעצם המדה, דמי שהוא בעל חסד לא ישתנה לבעל
גבורה כו'. והמבואר בפנים הוא, בהתפעלות המדות שהיא בשינויים כו', שלכן
הקטן שאין בו שכל מדותיו משתנות בקל, ודוקא כאשר המדות הן ע"פ שכל
הן בתקיפות שלא ישתנו (ראה מקומות הנ"ל).

(51) בהמשך תער"ב שם (ועוד) ששכל הוא דבר המשתנה, שהרי יכולים
להטות אדם מהשגתו כו', וכמו חכמים שמודים זל"ז כו'. אבל המדובר בפנים
הוא בהמסקנה שכלית (שמצד הדעות), שאו "הוא בתוקף גדול ואינו משתנה"
(המשך תער"ב שם. ומציין לד"ה תקעו עת"ר* – ראה ד"ה ואני נתתי
(ומאמרים שלאח"ז) עת"ר). ולהעיר מספר השיחות תורת שלום (ע' 189)
"עצמי זהו מוחין".

ז.

ההבדל בין מלך לנשיא הוא כהבדל בין לב למוח

לפי זה יובן ההבדל בין מלך לנשיא:

מהותו של מלך היא "אשר יוציאם ואשר יביאם", הוא משקיע את עצמו, ו"מתלבש" בסיפוק צרכי העם, כמו הלב המחיה את האיברים, ולכן אין תפקידו להורות (שכל, מוח) "שקלא וטריא ולאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא".

דוקא הנשיא, המובדל מן העם, הרי תפקידו העיקרי הוא היותו "ראש" ומוח של הצבור, קביעת פסקי דין של התורה (חכמת ה') בקשר לעניני העם.

ולכן הנשיא (וכן דרגת הנשיא שבמלך) הוא הכל⁵², כי גם הלב מקבל מן המוח, כדלעיל, ותפקידו הוא הזרמת החיות מן המוח אל האיברים, כפי שהדבר מתבצע על-ידי המלך: ביצוע הוראות התורה על-ידי העם⁵³, עד כדי כך ש"מצוה⁵⁴ על המלך לכבד לומדי התורה, וכשיכנסו לפניו סנהדרין וחכמי ישראל יעמוד לפנייהם...".

ח.

אצל משה רבינו ואצל המשיח ישנם שני הענינים

בנוסף לכך ישנה אצל משה רבינו, שממנו למדים ש"הנשיא הוא הכל", הדגשה מיוחדת. אצלו היו שני אופני ההשפעה, הן לב והן מוח, כדלהלן⁵⁵:

מצד אחד היה מלך⁵⁶, כנאמר⁵⁷ "ויהי בישורון מלך", והתעסק בכל צרכי עם ישראל (גם צרכים גשמיים⁵⁸) – לבן של ישראל. יחד עם זאת הוא היה הנשיא וראש הסנהדרין. יתר-על-כן: כל עניני התורה, לכל הדורות, הם עניני "תורת משה עבדי"⁵⁹. הוא קיבל תורה מסיני⁶⁰ ולימדה לכל ישראל – מוח.

כן מוצאים גם לגבי משיח – שמשה הוא גואל ראשון והוא גואל אחרון⁶¹ – שגם אצלו יהיו שני הענינים⁶²: מצד אחד מלך – ענין המלכות יהיה אצלו בשלמות⁶³, ויחד עם זאת הוא רב, שילמד תורה את כל העם כולו⁶⁴.

(משיחות וא"ו תשרי תשל"ז)

(57) ברכה לג, ה. וכפי' חז"ל (מדרש תהלים בתחלתו. שמו"ר פמ"ח, ד. ועוד) שהובא ברמב"ן עה"פ.
(58) ראה בהעלותך יא, יא ואילך. לקו"ת בהעלותך לא, ד. לג, ב. ד"ה צאינה וראינה תר"ס. סה"מ קונטרסים ח"ב שלג, ב. ועוד. – והרי משיח "אשר יוציאם ואשר יביאם" הוא בקשת משה שיפקוד ה' איש על העדה במקומו.
(59) מלאכי ג, כב. שבת פט, א. מדרש תהלים א, ב. ועוד.
(60) אבות בתחלתה.
(61) נסמן ונתבאר בלקו"ש ח"א ע' 8.
(62) סהמ"צ להצ"צ מצות מינוי מלך פ"ג. וראה לקו"ש חל"ה ע' 207 ואילך.
(63) סהמ"צ להצ"צ שם. וראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"י"ח ע' 307 ואילך.
(64) לקו"ת צו יז, א. שער האמונה פנ"ו ואילך. סהמ"צ להצ"צ שם. ועוד.

(52) ומה שתואר "מלך" הוא גדול יותר מתואר "נשיא" (גם בלשון תורה), כנ"ל סעיף ב"ג – הוא לגבי שליטתו על העם. ולהעיר מהוריות שם (יא, ריש ע"ב. סנהדרין ה, א) לגבי נשיא (בלשון חכמים): התם (ראש גולה שבבבל) שבט, הכא (נשיא שבא"י) מחזק (חכם – רש"י). ראש גולה שבבבל שרודה את ישראל.. בני בניו של הלל שמלמדים תורה לישראל ברכים. וראה לעיל הערה 27.
(53) ראה רמב"ם הל' מלכים ספ"ד "ותהי' מגמתו ומחשבתו להרים דת האמות כו". וצ"ל ס"ת "עמו וקרא בו כל ימי חייו למען ילמד גו' לשמור גו'" (פרשתנו יז, יט. רמב"ם שם רפ"ג. הל' ס"ת פ"ז ה"ב"ג). וראה הנסמן לעיל הערה 32. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"י"ח ע' 300 ואילך.
(54) רמב"ם הל' מלכים פ"ב ה"ה.
(55) בהבא לקמן ראה גם לקו"ש חכ"ג ע' 193 ואילך.
(56) רמב"ם הל' ביהב"ח פ"ו ה"א. פיה"מ שבועות פ"ב מ"ב. ר"ח ורש"י שם טו, רע"א. וראה זבחים קב, א. ועוד. הנסמן בהערה הבאה.

אגרות קודש

בי"ה, י"ט אלול, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

...לפלא גדול שאינו מזכיר דבר ע"ד פעולתו בהפצת המעניות באה"ק ת"ו, כי תקותי שלדכוותי אין צורך ביאור ארוך במ"ש מה' מצעדי גבר כונו ודרכו יחפץ, שאחד הפירושים בזה שהדרך הוא כמ"ש ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט, ויחפץ דוקא, חפץ שהוא פנימיות הרצון, שמזה מובן שתלוי הענין בפנימיות הענינים, סתים דנשמתא וסתים דאורייתא, ובפרט בימים אלו, דאחת שאלתי וגו' בקשו פני את פניך ה' אבקש, ויהי רצון שעכ"פ עתה יתעסק בזה במרץ הדרוש ובאופן למלאות מה שלא נעשה עד עתה, והרי אוריא דארץ ישראל והתעוררות ימים אלה, מסייע.

בברכה לבשו"ט ולכוח"ט.

נ.ב. אולי להביא הענין דהפצה באופן פעילי יותר, כדאי שיתקשר עם צעירי אגו"ח ויציע להם שמוכן הוא לבקר במקומות המתאימים וכו'.

ליקוטים מתורת לוי יצחק

ולבם של ראשונים היה רחב כפתחו של אולם,
והוא רבי עקיבא⁹, ופתחו של אולם היה גובהו ארבעים
אמה, מספר כ"ך¹⁰.

אול"ם — מספרו אד"ם כז"ה. זהו שאמר משה
עליו אד"ם כז"ה¹¹.

והיינו מה ששמו עקיבא, לשון עקב, שעל זה כתיב¹²
ועקבותיך לא נודעו, כי על תורתו ועל מיתתו איתמר
שתוק כך עלה במחשבה, שאינו מושג וידוע מפני מה
זה.

(תורת לוי יצחק עמ' שטז)

רב פפא

אמר רב פפא, היינו דאמרי אינשי כמשלם שערי
מכדא, נקיש ואתי תיגרא בביתא¹³.

רב פפא, היה עסקו ועשירותו משכר¹⁴, שעושים
משעורים. והוא סבירא ליה מכי רמו שערי באסינתא,
לצורך החופה¹⁵.

(ליקוטים ואגרות עמ' שסב)

רב

רב . . מספקא ליה, אי כאביי אי כרבא¹⁶.

רב — הוא כמו האמצע והממוצע בין אביי לרבא,
כי שמו העצמי הוא אבא, על דרך אביי, מלשון אב,
ונקרא רב, על דרך רבא. אם כן, הוא שייך לאביי ורבא
גם יחד.

(תורת לוי יצחק עמ' קמה)

רבי עזירא

דרש רבי עזירא . . אם רואה אדם שמזונותיו
מצומצמין, יעשה מהן צדקה¹.

עזירא — מלשון עזר, רומז על גבורה. והוא על דרך
בחינת יצחק, גבורה, שכהו עיניו מראות².

והנה, גבורה היא ענף הבינה, כמו שכתוב³ אני בינה
לי גבורה, ומזונות הם מבינה, כמאמר⁴ הרוצה שיעשיר
יצפין, וסימניך שלחן (שהיה עליו לחם הפנים תמיד)
בצפון.

אם רואה אדם שמזונותיו מצומצמים — מצד מדת
הגבורה והדין, אך הוא רואה עדיין, שלא נעשה עזר,
יעשה מהן צדקה — השפעת חסד ורחמים, שימתיק
את המזונות, גבורה, בחסדים. וכמו שהוא עשה מהן
צדקה, שמשפיע חסד ורחמים, כמו כן בינה, שמשם
הוא המזון, משפעת לו בריבוי ועושר.

אך אם נעשה עזר, מצד התגברות מדת הדין, כבר
גברה עליו מדת הגבורה ביותר, כי סומא חשוב כמת⁵
ר"ל, וקשה לתקן זה.

(תורת לוי יצחק עמ' קעז)

רבי עקיבא

רבי עקיבא אומר, לכך ולכך הוזכרו⁶.

רבי עקיבא דוקא אמר הלשון לכך ולכך,
כי על מיתתו איתמר⁷ שתוק כך עלה במחשבה,
וכן על תורתו איתמר⁸ שתוק כך עלה המחשבה.

(1) גיטין ז, א.

(2) תולדות כז, א.

(3) משלי ח, יד.

(4) בבא בתרא כה, ב.

(5) נדרים סד, ב.

(6) כלים פ"ז מ"ה.

(7) מנחות כט, ב.

(8) שם. ועיין זח"ב רנד, ב ובמקדש מלך שם. פרי עץ חיים שער נפילת
אפים פ"ד — פ"ו. עץ חיים שער מ"ן ומ"ד דרוש א'.

(9) עירובין נג, א.

(10) ועיין לקוטי תורה שיר השירים לה, ג.

(11) מנחות שם.

(12) תהלים עז, כ.

(13) בבא מציעא נט, א.

(14) פסחים קיג, א.

(15) כתובות ח, א.

(16) קידושין נב, א.

המשך ביאור למס' חולין ליום רביעי עמ' ב

צריך את מה שנאמר 'תאכלו' מיותר להתיר שקצים בכלים. ולכן
צריך לדרוש היתר אכילת שרצים בבורות, ממה שנכפל היתר
אכילת דגים שיש בהם סימני טהרה, ולא מכיל ופרט וכלל.
משיבה הגמרא: אִמְרַי רַבִּינָא, עדיין ניתן לדרוש כאן כלל ופרט וכלל,

⁵ בְּרֵאשִׁי בְּמַעְרְבָא – כפי שאמרו בני הישיבה בארץ ישראל, שָׁל
⁶ מְקוֹם שֶׁאֵתָּה מוֹצֵא שְׁנֵי פְּלָלוֹת הַפְּסוּקִין זֶה לָזֶה – כאשר התורה
⁷ כותבת שני כללים אחד לאחר השני, והפרט נכתב לאחר שני
⁸ הכללים,

בדרך כפי¹³ [ולכן נאמר גם במדרש "אם אין שוטר אין שופט", לא לדינא, רק לתועלת קיום הדבר, שייתכן שאם אין שוטרים המשפט לא יצא לפועל].

תורת מנחם התוועדויות ש"פ שופטים ה'תנש"א

טז, כ – צדק צדק תרדוף למען תחיה וירשת את הארץ אשר ה' אלקיך נותן לך

ב. **צדק צדק** בגימטריא למשיח, כי בזכות הצדקה זוכה לימות המשיח¹⁴ שנאמר (ישעי' א, כז) ושבי' בצדקה, כלומר שאעפ"י ששב האדם מעבירות שבידו צריך ליתן צדקה כמו שאמרו רז"ל¹⁵ אגרא דתעניתא צדקתא.

מכתיבת רבינו אפרים ז"ל (מבעלי התוס')

* * *

צדק צדק תרדוף למען תחיה. למען בגימטריא קץ. רמזי רבינו יואל ז"ל (מבעלי התוס')

יז, טו – שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה' אלקיך בו מקרב אחיך תשים עליך מלך לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא

ג. **שום תשים עליך** בגימטריא שלשים מעלות¹⁶. **בו מקרב אחיך** בגימטריא¹⁷ בדוד בן ישי. **מקרב אחיך** בגימטריא משבט יהודה.

לבלתי רום לבבו הפסוק מתחיל ומסיים בל', רמז דוד יצא מיהודה בגימטריא ל'. ובן ל' שנה דוד במלכו (שמואל-ב ה), יהודה במילוי בגימטריא¹⁸ מלכות, וכן רמז בסופי פסוק ובתחלתו דו"ד עוד ולא ירבה מאד הרי דוד, וכן מן עוד עד מאוד דו"ד תיבות, **לבלתי רום לבבו** אמר דוד ה' לא גבה לבי ולא רמו עיני (תהלים קלא) אעפ"י שהמלכות בל' מעלות¹⁹. **לבלתי רום לבבו מאחיו** בגימטריא ולא משל הקדוש²⁰. **ובניו מקרב בגימטריא** [ב]שלום²¹. **למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו** דוד ובניו ימלכו עוד משיח, ודוד עבדי נשיא להם לעולם (יחזקאל לז).

פירוש הרוקח (מבעלי התוס')

טז, יח – שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך אשר ה' אלקיך נותן לך לשבטך ושפטו את העם משפט צדק

א. בשייכות עם הציווי של הפרשה שקוראים בפרשה זו¹ "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך", ישנו היעוד של נביא הגאולה²: "ואשיבה שופטין כבראשונה ויועצין כבתחלה", וכפי שאומרים גם בתפלה בכל יום (מימי החול³): "השיבה שופטינו כבראשונה ויועצינו כבתחלה".

לבאר דיוק בלשון היעוד:

בציווי פרשתנו נאמר "שופטים ושוטרים תתן לך", משא"כ בלשון היעוד נאמר רק "ואשיבה שופטין", ולא מוזכר שוטרים⁴.

ויש לומר הביאור בזה:

החילוק בין שופטים ושוטרים הוא – בלשון רש"י: "שופטים – דיינין הפוסקים את הדין, ושוטרים – הרודין את העם אחר מצותן שמכין וכופתין במקל וברצועה עד שיקבל עליו את דין השופט"⁵. זאת אומרת, שהשוטרים ענינם לכפות ולהכריח את אנשי העם שיקבלו את הדין ומשפט.

עפ"י מובן מדוע ביעוד הגאולה נאמר רק "ואשיבה שופטין" ולא "שוטרים" – כיון שלעתיד לבוא מתבטלים מציאות הרע⁶ והיצר⁷ הרע⁸, ולא יהי' צורך בשוטרים שיכריחו את אנשי העם להשמע להוראות השופטים, כיון שכל האנשים יקיימו מעצמם את ההוראות⁹. יצטרכו רק "שופטים", שיפסקו דינים וילמדו תורה ויורו את הוראות התורה והמצוות לבני ישראל¹⁰ ("ילכו מחיל אל חיל"¹¹ בקדושה גופא¹²).

וזה שהציווי בתורה כולל גם "שוטרים", הוא כיון שהוא ציווי לדורות המדבר אודות כל הזמנים וכל המצבים, במילא צריכים ציווי על שוטרים, במצב שנדרש שיקבלו את הדין

(1) בתחילתה.

(2) ישעי' א, כז.

(3) ברכה ה"א דתפילת העמידה.

(4) עיין בפנים השיחות וביאור עוד דיוקים.

(5) וראה רמב"ם ריש הלכות סנהדרין: שופטים – אלו הדיינים הקבועין בבית דין ובעלי דינים באים לפניהם, שוטרים – אלו בעלי מקל ורצועה כו'. וברש"י סנהדרין טז, ב (ד"ה שוטרים): חובטין במקלות ע"פ השופטים לכל מי שאינו שומע.

(6) כמו שנאמר "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ" (זכרי' יג, ב).

(7) ראה סוכה נב, א.

(8) ראה אור התורה פרשתנו עמוד תתכא: ועל פי זה יובן ענין ושוטרים... והיינו להכות נפש הבהמית בשבט ע"ד לעולם ירגיז (ברכות ה, ריש עמוד א).

(9) ולהעיר מפירוש הרד"ק על הפסוק ואשיבה שופטין כבראשונה: זה יהי' בימות המשיח שיכלו הרשעים כולם ושאריית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב (צפני ג, יג).

(10) ראה רמב"ם ריש הלכות ממרים: בית דין הגדול שבירושלים [העיקר והיסוד של כל השופטים ש"בכל שעריך"] הם עיקר תורה שבעל פה והם עמודי ההוראה ומהן חק ומשפט יוצא לכל ישראל. וראה לקוטי שיחות חלק כט עמוד 97.

(*) **ראה פרשתנו יז, ח (ובפירוש רש"י ד"ה דברי ריבות)**. ולהעיר גם מספרי ריש פרשתנו (על הפסוק בכל שעריך). רמב"ם הלכות סנהדרין פרק א הלכה ג. ועוד.

(11) לשון הכתוב – תהלים פד, ח.

(12) ראה תניא אגרת הקודש סוף סימן כו (קמח, א).

(13) אלא דיש לומר, דכיון שכל עניני התורה הם נצחיים – גם לעתיד לבא יהי' הענין ד"שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך", אלא שאז יהיו שוטרים אך ורק **למעולותא** – להכריז ולהודיע ע"ד מציאותו של השופט. או בכדי לסייע לבני ישראל בקיום עניני בית דין [לדוגמא: ליישר הדרך עבור עדי רא' בקידוש הלכה בכדי שיוכלו להגיע לבית דין בנקל ובזריזות (ע"ד תוספתא שקלים פ"א). ראה גם התוועדויות תשמ"ט חלק ד עמוד 207].

(14) עיין בבא בתרא י, ב.

(15) ברכות נ, ב.

(16) אבות פ"ו.

(17) הכוונה: עם הכולל.

(18) פירוש יהודה במילוי: יו"ד, ה, ו, דלת, הי.

(19) אבות פ"ו.

(20) ספרי.

(21) הוריות יא, ב.

♦ יום ראשון כ"ח מנחם-אב ♦

יח דיגין ופרענין תמני לך בכל קרויך די יי
אלהיך יהב לך לשבטיך וידיונון ית עמא דין
דקשוט :

טז (יח) שפטים ושטרים תתן-לך בכל-שעריך אשר יהיה
אלהיך נתן לך לשבטיך ושפטו את-העם משפט-צדק:

ה"ט שפטים ושטרים • שפטים. דיגנים הפוסקים את הדין. ושטרים • (סנהדרין טז) הורדין את העם אחר מצותם, שפכין וכופתין במקל ובכרצוה עד שיקבל עליו את דין השופט. בכל-שעריך • (סנהדרין טז) בכל עיר ועיר. לשבטיך • מוסב על: "תתן לך", שופטים ושטרים תתן לך לשבטיך, בכל שעריך אשר ה' אלהיך נתן לך. לשבטיך • מלמד שמושיבין דיגין לכל שבט ושפט, ובכל עיר ועיר. ושפטו את-העם וגו' • מנה דיגין ממחים וצדיקים לשפט צדק.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ט ב עמ' 666)

שופטים ושטרים תתן לך בכל שעריך (טז, יח) שופט - הינו למוד התורה כדי לידע את המעשה אשר יעשון. שוטרי - הינו מעשה בפעל על פי תורה. ועל דרך זה מביאר בחסידות, ששופטים הם חב"ד, ששופטים ומנהיגים את המדות. וימתק על פי מה שאיתא בש"ך על התורה, ש'בכל שעריך' קאי על שבעה 'שערי הגוף' (שתי עינים, שתי אזנים, שתי נחיריים והפה), שעל ידם מתקשר אדם עם העולם מסביבו. יש למנות שופט ושטר שפיקחו על הכניסה והיציאה בשערים אלו, שתהינה על פי הוראות התורה. אור החיים

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

לו לומר על זה הדרך שופטים
ששופטים בצדק וגו' תתן לך וגו'
ולדרבנו יבוא על נכון:

וראיתי הרמב"ם ז"ל (הל' סנהדרין פ"א)
שהשמיט דין זה שצריך לכל
שבט ושפט ולא כתב אלא שכלל עיר
ועיר, ואולי שסובר הרמב"ם שפנות
רבותינה ז"ל שדרשו לשבטיך שצריך
בית דין לכל שבט הוא קדם שדרשו
שצריך בכל עיר, אבל אחר שצריך
לכל עיר אין עוד צורך למנות לכל
שבט, וזה לשון הכריתא בסנהדרין
(דף ט"ז ע"ב) תנו רבנן מנין שמצמידין
שופטים לישראל תלמוד לומר שפטים
תתן וגו', לכל שבט ושפט מנין תלמוד
לומר שפטים לשבטיך, לכל עיר ועיר
מנין תלמוד לומר שפטים לשעריך
ע"כ, וקשה למה דרש התנא תבת
לשבטיך שהוא בסוף פסוק קדם תבת
בכל שעריך שקדומה לה שמן הראוי
היה לתנא להקדים דרשת בכל שעריך,
אלא הרי זה מגיד שלא בא חיוב
לשבטיך אלא קדם חיוב כל שעריך
אבל אחר שצוה בכל שעריך אין מקום
להצריך לשבטים, ולזה הרמב"ם
שכתב חיוב בכל עיר אין מקום לומר
בכל שבט, ולדרך זה דרש התנא
הוא על זה הדרך שמחייב הכתוב
לתת שופטים לכל שבט בין יהיה

ופלך בארץ ישראל, ובכריתא (ילקוט)
אמרו ז"ל בכל שעריך בא הכתוב
להקיש סנהדרי קטנה לסנהדרי גדולה
מה גדולה דנה והורגת אף קטנה דנה
והורגת ע"כ, ונראה שדרשתם היא
מתבת בכל שכלל הכתוב כל הסנהדרין
יחד לומר ששנים בכח אחד:
ואמרו אשר ה' אלהיך נתן לך. אמרו
ז"ל (מכות ד.) שבא לומר שאין
חייב האמור בענין אלא בארץ אשר ה'
אלהיך נתת לך ולא בחוץ לארץ:
ואמרו לשבטיך רבותינה ז"ל (ספרי)
פרשוהו שמוסב למעלה,
וקשה למה לא כתבו במקומו על זה
הדרך תתן לך לשבטיך בכל שעריך
אשר וגו', ואולי שנתפנן להסמיכה
למאמר ושפטו את העם משפט צדק
להעיר כי הוא זה טעם שמצוה לתת
שופטים בכל עיר, ובדעיר שיש ב'
שבטים ב' שופטים כדי שישפטו
משפט צדק, ודקדק לומר את העם
פרוש שלא יהיה הפרש ביניהם ויהיו
נדונים זה את זה בהשוואה כיון שכל
שבט נדון לפני בית דינו, ובזה אנו
מרויחים לשוב מאמר ושפטו שאם בא
להזהיר לדיגנים היה לו לומר נוכח
פסוק שדבר בסמוך לא תטה לא תפיר
וגו', ורש"י ז"ל פירש שהוא אזהרה
לממנים למנות צדיקים, ולדבריו היה

יח) שפטים וגו'. סמך מצוה זו למצות
ג' פעמים וגו' שלפניה, להעיר
שהם שמצוה לעלות שלשה פעמים
בשנה לראות את פני ה' ושם היא
עומדת סנהדרי גדולה קבועה אף על
פי כן צריך למנות שופטים וכו' ולא
יסקכו על בית דין שלפני ה' בלשפת
הגזית לבד, והטעם כדי שלא תענה
הדין עד עלות אל המקום, וטעם
השופטים אמרו בפסיקתא ר' אלעזר
בן שמוע אומר אם יש שופטים יש
שופטים אם אין שופטים אין שופטים
ע"כ, הדברים מוכיחים שאם אין
שופטים אין חיוב מצות שופטים,
ומעתה כל שיועצו ישראל שהעם
אין נשמעים לשופטים והשופטים
אין יכולים לכפם אין חיוב במנוי
השופטים, וכל שהעם נשמעים
לדיניהם בלא שופטים חייבין למנות
שופטים וקוראים אנו בשופט זה שופט
ושטר:

תתן לך. פרוש שהממנים עצמן לא
יאמרו בדעתן שלא תשלט עליהם
מקל מרותו של שופט ושטר כיון
שהם הממנים אותו אלא שימנעו
לשפט ולרדות אותם, והוא אמרו תתן
לך פרוש עליך:

בכל שעריך. טעם אמרו בכל, שצריך
למנות בכל עיר ועיר ובכל פלך

שיעור יומי ליום ראשון כ"ח מנחם-אב ושנים מקרא ואחד תרגום - טז - פרשת שופטים לא

(יט) לֹא-תָטֶה מִשְׁפָּט לֹא תִכִּיר פָּנִים וְלֹא-תִקַּח שֹׁחַד בִּי הַשֹּׁחַד יַעֲזֹר עֵינֵי חֲכָמִים וַיִּסְלַף דְּבָרֵי צְדִיקָם:

יט לא תצלי דין לא תשתמודע אפין ולא תקבל שחדא ארי שחדא מעזר עיני חכמיין ומקלקל פתגמי תריצין:

כז"י לֹא-תָטֶה מִשְׁפָּט • כְּמִשְׁמְעוּ. לֹא תִכִּיר פָּנִים • אף בשעת הטענות, אזהרה לדין שלא יהא רף לזה וקשה לזה, אחד עומד ואחד יושב, לפי שכשדואה זה שהדין מכבד את חברו, מסתתמין טענותיו. וְלֹא-תִקַּח שֹׁחַד • (ספרי) אָפְלוּ לִשְׁפֹט צֶדֶק. כִּי הַשֹּׁחַד יַעֲזֹר • (כתובות קה) מִשְׁקַבֵּל שֹׁחַד מִמֶּנּוּ, אִי אֶפְשָׁר שְׁלֵא יִטֶּה אֶת לִבּוֹ אֲצִלוֹ לְהַפִּךְ בְּזָכוֹתוֹ. דְּבָרֵי צְדִיקָם • דְּבָרִים הַמְצַדִּיקִים, מִשְׁפָּטֵי אֱמֶת. אור החיים

(כ) צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף לְמַעַן תַּחֲיֶה וִירֵשֶׁת אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: ׀

כ קשטא קשטא תחי רדיף בדיל דתיחי
ותירת ית ארעא דני אלהיך יחב לך:

כז"י צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף • (ספרי. סנהדרין לב) הִלֵּךְ אַחֵר בֵּית-דִּין יָפָה. לְמַעַן תַּחֲיֶה וִירֵשֶׁת • כִּדְאִי הוּא מִנּוּי הַדִּינִין הַכּוֹשֵׁרִים לְהַחֲיוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל וְלְהוֹשִׁיבֵן עַל אֲדָמָתָן. אור החיים

(כא) לֹא-תַטֵּעַ לָךְ אֲשֶׁרָה כָּל־עֵץ אֲצֵל מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה-לָּךְ:

כא לא תצוב לך אשרת כל אילן בסטר
מדבחה דני אלהיך די תעבד לך:

כז"י לֹא-תַטֵּעַ לָךְ אֲשֶׁרָה • לְחִיבּוֹ עָלֶיהָ מִשְׁעַת נְטִיעָתָהּ, וְאֶפְלוּ לֹא עֲבָדָהּ, עוֹבֵר ב'לֹא תַעֲשֶׂה' עַל נְטִיעָתָהּ. לֹא-תַטֵּעַ לָךְ אֲשֶׁרָה כָּל עֵץ אֲצֵל מִזְבַּח ה' אֱלֹהֶיךָ • אֲזַהֲרָה לְנוֹטֵעַ אֵילָן וּלְבוֹנֶה בֵּית בָּהֶר הַבֵּית. אור החיים

אור החיים על התורה - מהדורת בזס, אברמוביץ

ושפטו את העם משפט צדק פרוש
ששפט בית דין העליון שנקרא צדק:
(יט) לא תטה משפט וגו'. לא יחד
האזהרה לשופטים וצוה לנוכח,
להעיר כי כללות ישראל ישנם גם בן
באלו אזהרות אם לא ימנו השופטים
כדרך שנצטוו, הם המטים משפט הם
העוברים על כל האמור:

(כ) צדק צדק תרדף וגו'. בא להזהיר
כשיש בעיר ב' אנשים מפלגים
בחקמה ושנים אחרים גם בן חכמים
אלא שאינם בסוג הראשון אל יאמר
אדם בין ששני האנשים יכולין
להורות ולשפט בצדק לא אטריח את
המפלגים לשא בעול מנוי הדינות, או
לצד שצריך להם טרח במנויים ימנע
ויסתפק בקטנים, תלמוד לומר צדק
צדק פרוש הגם שהשגת דוגמים שהם
ראויים, עליך לחזור אחר היותר ראויים
מהם:

(כא) לא תטע לך אשרה וגו'. רבותינו
ז"ל אמרו (סנהדרין טז:) כל המעמיד
דין שאינו הגון באלו נוטע אשרה
ע"כ, ולדבריהם אמר תבת לך לומר
שאינו מעלה עליו כאלו וכו' אלא אם
כשיעמידנו תהיה כוננו לאיזו סבה

וכפי זה יהיה להפך אלא יעשה עיונו
וצדדי ההלכה כאלו אין אדם שצריך
להוראה זו עתה אלא לעמד על הדין
לדעת הלכות התורה, ואחר שיעמד
עליו בדרך זה מה שיעלה במצדו
דין בו לבעלי דינים יזכה הנכאי
ויתחייב החיוב, והוא אומרו ושפטו את
העם משפט פרוש כבר הוא משפט
בפני עצמו זה יהיה צדק, אבל זולת
זה כשיצריך בדעתו בעת שמוקק
ומצרך הדין לבעלי דינים על כל פנים
יהיה א' יותר מתקרכת דעתו אליו
ולא יצא המשפט צדק, ובפרט
במשפטים שתלויים בשקול הדעת
ובהטיה מועטת בנקל יטה דעתו:

ובדרך רמז ירמוז על דרך אומרו (תהלים
צ"ו) יִשְׁפֹט תָבֵל בְּצֶדֶק, ואמרו
אנשי אמת (זהר ח"ג קצ"ח) כי ב"ד עליון
יקרא צדק, ואמרו ז"ל (ביצה ט"ז:) כי
בראש השנה מונוותיו של אדם
קבועים וכו', והנה כשיפיל ההפך
על הממון בין אדם לחברו ועמדו
לפני השופט אם ישפט על פי התורה
אשר צוה ה' כשיזכו הראוי לזכות וגו'
הנה הם שופטים המשפט עצמו ששפט
ב"ד עליון הנקרא צדק, והוא אומרו

בעשרה עירות בין יהיה בעיר אחת,
וחזר ואמר שאם יהיה בהרבה עירות
יתן לכל עיר ועיר:

ואם תאמר אם יתן בכל עיר למה הצרך
לומר לשבטיך, משום שזולת
לשבטיך לא הייתי מפרש בכל שצריך
בכל עיר ועיר שהייתי אומר שרוצה
לומר שצריך של כללות ישראל בין
שבארץ ישראל בין שבבשר הירדן לא
של כל עיר ועיר שבארץ, ואחר אומרו
לשבטיך שפרושו הוא לכל שבט
נתחייבו לומר בכל שצריך בכל עיר,
ולזה בשפסק הרמב"ם בכל עיר אין
מקום לומר לשבטיך שאז תפרש
בדבריו כדברי התוס' שם בסנהדרין
שאם יש בעיר ב' שבטים צריך ב' בתי
דינים:

משפט צדק. ולא אמר בצדק כאומרו
(ויקרא י"ט ט"ו) בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹט
עמיתך, כאן העיר הערה גדולה לחפץ
לשפט בצדק, והוא כי כשירצה לעמד
הדין על משפט האנשים אשר להם
הריב יהיה בסדר זה שיעביר מבין
עיניו ב' הנושאים ולא ילביש משא
ומתן ההלכות שיעשה באנשים אשר
להם הריב לומר כפי זה יתחייב פלוני

(א) לֹא תִזְבַּח וְגו' אֲשֶׁר יְהִיָּה בֹּ מוֹם.
וְלֹא אָמַר אֲשֶׁר בֹּ מוֹם, כִּפְּי מָה
שֶׁדִּרְשׁוּ ז"ל (ספרי) שְׂבֵא הַכְּתוּב לֹא־סֹר

(ו) **עַל־פִּי שְׁנַיִם עֲדִים אֹז שְׁלֹשָׁה עֲדִים וְיִמַּת הַמָּת לֹא וְיִמַּת עַל־פִּי עַד אֶחָד:**
ועל מימר תריין סהדין או תלתא סהדין
יתקטל דחייב קטול לא יתקטל על מימר
סהיד חד:

כ"י"א שְׁנַיִם עֲדִים אֹז שְׁלֹשָׁה • אם מתקיימת עדות בשנים, למה פרט לך בשלושה? להקיש שלושה לשנים, מה שנים עדות אחת, אף שלושה עדות אחת, ואין נעשין זוממין עד שיזמו כלם (מכות ו) • אור החיים

(ז) **יָד הָעֲדִים תְּהִיָּה־בּוּ בְּרֹאשֶׁנָּה לְהַמִּיתוֹ וְיָד פְּלִיָּהֶם בְּאַחֲרֶנָּה וּבְעֶרְתָּ הָרַע מִקֶּרְבָּךְ: פ**
ידא דסהדיא תהי בה בקדמיתא למקטלה
וידא דכל עמא בבחירתא ותפלי עבד דביש
מבינך:

ח ארי: תכסי מנף פתגמא לדינא בין דמא
לדמא בין דינא לדינא ובין מכתש סגירו
למכתש סגירו פתגמי פלגמא דינא בקורין
ותקום ותסק לאתרא די יתרעי יי אלהיך
בה:

כ"י"ב **כִּי יִפְּלֹא • כָּל הַפְּלֹאָה לְשׁוֹן הַבְּדֵלָה וּפְרִישָׁה, שֶׁהַדָּבָר נִבְדֵּל וּמִכֶּסֶה מִמֶּךָ. בֵּין־דָּם לְדָם •** (ספרי. סנהדרין פד) **בֵּין דָּם טָמֵא לְדָם טָהוֹר. בֵּין־דִּין לְדִין • בֵּין דִּין וּזְכָאִי לְדִין חֵיב. וּבֵין נִגַּע לְנִגַּע • בֵּין נִגַּע טָמֵא לְנִגַּע טָהוֹר. דְּבָרֵי רִיבָת •** שִׁיְהִיו חֲכָמֵי הָעִיר חוֹלְקִים בְּדָבָר: זֶה מְטַמֵּא וְזֶה מְטַהֵר, זֶה מְחִיב וְזֶה מוֹצֵא. וְקִמְתָּ וְעָלִיתָ • (סנהדרין פו) מלמד שבית המקדש גבה מכל המקומות. אור החיים

(ט) **וּבָאתָ אֶל־הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וְאֶל־הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בֵּימֵינוּ הֵהֱם וְדִרְשָׁתָּ וְהִגִּידוּ לָךְ אֵת דְּבַר הַמִּשְׁפָּט:**
ותיתי לנות כהנאי לנאי ולנות דינאי די יהי
ביומיא האנוז ותתבע ויחיון לך ית פתגמא
דדינא:

כ"י"ג **הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם • הַכֹּהֲנִים שֶׁיֵּצְאוּ מִשִּׁבְט לוי. וְאֶל־הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בֵּימֵינוּ הֵהֱם •** (ספרי) **אֶפְלוּ אֵינוֹ כִּשְׂאֹר שׁוֹפְטִים שֶׁהָיוּ לַפָּנִי, אִתָּה צָרִיךְ לִשְׁמַע לוֹ, אֵין לָךְ אֵלָּא שׁוֹפֵט שֶׁבִּנְיָמִיךָ. אור החיים**

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

מעשהו על פי הוראתו ולא אם הורה
לאחרים לעשות, ולמדן לה מאומרו
למשפט שאם הורה לאחרים חייב:
או ירצה על זה הדרך כי יפלא וגו'
למשפט הגם שהיה הלכה למעשה
והורה לעשות הפך פונת החולקים
ונמצא הדין לא כן הוא אף על פי
שהורה בדבר שחייב על זדונו פרת
וכו' לא יומת פרוש הגם שהורה
לעשות הפך הרבים החולקים עליו
לא יומת עד שיוורה לעשות הפך אשר
יגידו עליו בית דין הגדול שכלשפת
הגזית, וכן מוכיחים הדברים
בסנהדרין:

(ט) ודרשת והגידו לך. פרוש עליך אתה
לדרש שייאמרו לך טעם הדין, והם
גם כן חייבים להגיד לך טעם דברייהם,
אבל אם לא דרש אין חייב עליהם
להגיד לו:

אלו אלא כמורה שהוא ראוי להורות
משפט, וכן אמרו במשנה (סנהדרין פ"ו):
תלמיד שאינו ראוי להורה פטור,
אלא שראיתי בפריקתא (שם פ"ו) שדרשו
פטור תלמיד שאינו ראוי להורה
מאמרו כי יפלא במפלא שפכ"ד,
וכתבו רש"י ותוס' בהנחנין שפרשו
מפלא ממחה ולמעוטי תלמיד, אלא
שפסנהדרין דרשו מעוט תלמיד שאינו
ראוי להורה מאמרו כי יפלא
והרמב"ם פרש פ"ד (הלכות ממרים פ"ג
ה"ה) שהפנה הוא על זה הדרך מי
שלא יפלא מננו אלא דבר מפלא,
ומעתה לפי זה אמרו למשפט לומר
שאין הדין האמור בזקן זה אלא
בהורה למעשה, וכמו שאמרו במשנה
שם זו"ל אינו חייב עד שיוורה לעשות
שנאמר והאיש אשר יעשה כדון ע"כ,
והנה מפסוק זה אין הוכחה אלא על

ז"ל (פסכות מ"ה): דרשו שצריך לגזרה
שה שער שנמצאו בו ולא שער שנדונו
בו, ואמרו אשר ה' אלהיך נתן לך,
נתפון לומר שעל מנת כן ה' נתנה לך:
לעבר בריתו. פרוש צריך שידע שהוא
עובר ברית ה', ולזה צריך שיתרו
בו ויודיעוהו מה גדלו מעשיו הרעים,
גם רמז שאם אמר למתרים שהוא נשבע
לעבד עבודה זרה שיודיעוהו שקדמה
לו ברית על זה ואין שבועתו חלה
לכטל הראשונה והרי הוא עובר ברית
ה' ויזהר:

(ו) יומת המת. כפל לומר המת, להעיר
כי אם לא נמצאו לו עדים והתראה
בן מות הוא לשמים אלא שבועדים
והתראה יומת בידי אדם המת שהיה
עומד למיתה בידי שמים:

(ח) כי יפלא וגו' למשפט. הדרך לומר
למשפט, להעיר שלא נאמרו דינים

י וְתַעֲבֹד עַל מִימַר פִּתְגָמָא דִּי יְהוּדָן לָךְ מִן
אַתְרָא הַהוּא דִּי יִתְרַעֲי יְיָ וְתִטֵּר לְמַעַבְד כָּכָל
דִּי יִלְפִנָּךְ :

יא עַל מִימַר אֲוִרִיתָא דִּי יִלְפִנָּךְ וְעַל דִּינָא דִּי
יִמְרוּן לָךְ תַּעֲבֹד לֹא תִסְטִי מִן פִּתְגָמָא דִּי
יְהוּדָן לָךְ יִמְיָנָא וְשִׁמְאָלָא :

(י) וְעָשִׂיתָ עַל־פִּי הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לָךְ מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא
אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה וְשִׁמְרַתָּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר
יֹרְדָה: אור החיים

(יא) עַל־פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרֶד וְעַל־הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר־יֹאמְרוּ
לָךְ תַּעֲשֶׂה לֹא תִסּוֹר מִן־הַדָּבָר אֲשֶׁר־יִגִּידוּ לָךְ יָמִין
וּשְׁמָאל:

כס"י יָמִין וּשְׁמָאל • (ספר) אָפְלוּ אוֹמְרֵי לָךְ עַל יָמִין שֶׁהוּא שְׁמָאל, וְעַל שְׁמָאל שֶׁהוּא יָמִין, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁאוֹמֵר לָךְ עַל
יָמִין, יָמִין, וְעַל שְׁמָאל, שְׁמָאל.

יב וַיִּגְדֹּר דִּי יַעֲבֹד בְּרִשָׁע בְּדִיל דְּלֹא לְקַבְּלָא
מִן כְּתָנָא דְקָאֵם לְשִׁמְשָׁא תַמְן קָדָם יְיָ
אַלְהֵיךְ אוֹ מִן דִּינָא וְיִתְקַטֵּל גְּבִירָא הַהוּא
וְתַפְלִי עַבְד דְּבִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל:

יג וְכָל עַמָּא יִשְׁמְעוּן וַיִּדְחֲלוּן וְלֹא יִרְשִׁיעוּן
עוֹד:

(יב) וְהָאִישׁ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה בְּזוֹן לְבַלְתִּי שְׁמַע אֶל־הַפֶּה
הַעֲמִיד לִשְׂרַת שֵׁם אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אוֹ אֶל־הַשֹּׁפֵט וּמֵת
הָאִישׁ הַהוּא וּבְעֶרְתָּ הָרַע מִיִּשְׂרָאֵל:

(יג) וְכָל־הָעָם יִשְׁמְעוּ וַיֵּרְאוּ וְלֹא יִזְדּוֹן עוֹד: ׀

כס"י וְכָל־הָעָם יִשְׁמְעוּ • (סנהדרין פט) מִכָּאֵן שֶׁמִּתְיַנֵּים לוֹ עַד הַרְגֵּל, וּמִמִּיתִין אוֹתוֹ בְּרִגְלָא.

♦ יום שני כ"ט מנחם-אב ♦

יד אֲרִי תַעוֹל לְאַרְעָא דִּינִי אֶלְהֵיךְ יְהִיב לָךְ
וְתִירְמָה וְתִיתֵב בֵּה וְתִימַר אֲמֵנִי עָלֵי מַלְכָּא
כָּכָל עַמְמָא דִּי בְּסַחְרֵינִי:

(יד) כִּי־תִבָּא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ
וַיִּרְשָׁתָהּ וַיִּשְׁבַּתָּהּ בֵּה וְאָמַרְתָּ אֲשִׁימָה עָלַי מֶלֶךְ כְּכֹל־
הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבְתִּי: אור החיים

אור החיים על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

פי ב"ד שֶׁל ע' זְקָנִים וְעַל פִּי נְבִיא
וְכו' ע"כ, וּמֶלֶךְ הַמִּתְמַנֶּה בְּסֹדֶר זֶה
אֵינוֹ בְּסֹדֶר מֶלֶךְ הַמִּתְמַנֶּה עַל הַגּוֹיִם
כְּמוֹ שֶׁבֹא בְּדִבְרֵיהֶם כָּכָל הַגּוֹיִם. וְכִפִּי
זֶה מֵאֵמֶר שׁוֹם תְּשִׁים הִיא מִצְוָה
וְשִׁלִּילת גֹּדֶר שֶׁפִּנְגֵּד תִּנְאִיָּה, וְלִזְוָה
נִתְחַכֵּם ה' לְהַקְדִּים מֵאֵמֶר וְאָמַרְתָּ
אֲשִׁימָה וְגו' לְהַעֲרִיף אֶת אֲשֶׁר יִכְנוֹן
אֵלָיו לְשַׁלֵּל אוֹתוֹ בְּמֵאֵמֶר שׁוֹם תְּשִׁים
וְגו', שְׁזוּלַת זֶה לֹא הֵייתִי מִבֵּין שְׂאוֹסֵר
לְשׁוֹם מֶלֶךְ כָּכָל הַגּוֹיִם, וְהִגַּם שִׂיאֵמֶר
אֲשֶׁר יִבְחַר אֵין מוֹכֵן שֶׁבֹא לְאַסֹּר כָּכָל
הַגּוֹיִם וְיִהְיֶה זֶה וְזֶה, וְלֹא חֵשׁ לְהִכְיִן
בְּמֵאֵמֶר שׁוֹם תְּשִׁים שֶׁהוּא רְשׁוּת מִכָּפָל
שׁוֹם תְּשִׁים:

וְתַמְצֵא שֶׁה' הִקְפִּיד עַל יִשְׂרָאֵל
כְּשֶׁשְּׁאַלּוּ בִימֵי שְׁמוּאֵל לְתַת
לָהֶם מֶלֶךְ (ש"א ח'), וְהַעֲנִין קִשָּׁה לָמָּה
יִקְפִּיד ה' עֲלֵיהֶם וְהִלָּל לוֹ יְהִיָּה שֶׁפִּנְתָּ

אֲחֵרֵי כְּשֶׁרוֹן הַמַּעֲשֶׂה אֵלָּא אֲחֵרֵי
תּוֹעֲלִיּוֹת הַחוּשִׁיּוֹת הִגַּם שֶׁלֹּא יִמְצֵא
בּוֹ דְּבַר טוֹב מִהַמִּשְׁכָּל, גַּם יִשְׁיֵמוּ בּוֹ
כְּסֻלָּם וְתִקְוָתָם וּמִן ה' יִסּוֹר לְכַבֵּם,
וְגִדֵּר ב' הוּא לְכַבֹּד וְלִתְפָּאֶרֶת יִשְׂרָאֵל
וְכִדִּי שֶׁה' יַעֲשֶׂה בְּזִכְרוֹתוֹ כְּדֶרֶךְ שֶׁהִיא
ה' מוֹשִׁיעַ יִשְׂרָאֵל בְּיַד הַשּׁוֹפְטִים וּבְיַד
מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל הַכְּשֻׁרִים, וְצֵא וּלְמַד מִדּוֹד
הַמֶּלֶךְ וְכו', וְדָבָר זֶה הוּא חֵן וְשִׁכְל
טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם:

וְלִזְוָה בֹּא דְּבָרוֹ הַטּוֹב כָּאֵן וְאָמַר פִּי
תִּבָּא וְגו' וְאָמַרְתָּ אֲשִׁימָה עָלַי
מֶלֶךְ כָּכָל הַגּוֹיִם וְגו' וְזֶה גֹדֶר רִאשׁוֹן
שֶׁזִּכְרָנוּ, וְגִמַּר אֵמֶר שׁוֹם תְּשִׁים וְגו'
פְּרוֹשׁ לֹא יָקוּם הַדָּבָר הָרַע הַזֶּה, אֵלָּא
הַמְּשִׁימוֹת שֶׁתְּשִׁים הוּא עַל זֶה הַדָּרֶךְ
אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ, וְאָמַר
רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (בְּתוֹסְפָתָא סְנְהֶדְרִין פ"ג) וְזו"ל
אֵין מַעֲמִידִין מֶלֶךְ בְּתַחֲלָה אֵלָּא עַל

(י) וְעָשִׂיתָ עַל פִּי הַדָּבָר. פְּרוֹשׁ לֹא מִבְּעָא
הַמִּשְׁפָּט עֲצָמוֹ שֶׁהִגִּידוּ לָךְ אֵלָּא
אָפְלוּ מִשְׁפָּטִים אֲחֵרִים הַנִּבְנִים עַל פִּי
שְׁמוּעָה זֹו, כִּי כְּמָה מִשְׁפָּטִים יִסְתַּעֲפּוּ
מִפְּרֵט מִשְׁפָּט אֶחָד:

(יד) כִּי תִבָּא וְגו' וְאָמַרְתָּ וְגו' שׁוֹם תְּשִׁים
וְגו'. מֵאֵמֶר פִּי תִבָּא וְגו' וְאָמַרְתָּ
מִשְׁמַע כִּי לֹא מִצְוֹת ה' עֲלֵיהֶם לְמֶלֶךְ
מֶלֶךְ אֵלָּא אִם יֹאמְרוּ הַרְשׁוֹת בְּיָדָם,
וּמִמָּה שֶׁגִּמַּר אֵמֶר שׁוֹם תְּשִׁים שְׁעוֹר
הַלְשׁוֹן מוֹכִיחַ שֶׁמִּצְוֹת ה' הִיא לְהַמְלִיךְ
עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ:

וְנִרְאָה שֶׁפִּנְתָּ הַכְּתוּבִים הִיא עַל זֶה
הַדָּרֶךְ לְפִי שִׁישׁ בְּמִנּוּי הַמֶּלֶךְ
ב' גִּדְרִים, א' שִׁיחִיָּה הַמִּבְטָח בּוֹ
לְהַנְהִיג הַמִּלְחָמוֹת בְּעֶצֶם חֻקְמָתוֹ
וְלִצְאָת גְּבּוּרַת בְּיוֹם קָרִב בְּסֹדֶר מַלְכֵי
הָאֲמּוֹת, וְזֶה הוּא דְּבַר שְׁנֵאוֹי בְּעֵינֵי
ה' כִּי סֹדֶר מַלְכֵי הָאֲמּוֹת לֹא יִלְכוּ בָּהֶם

שיעור יומי ליום שני כ"ט מנחם-אב ושנים מקרא ואחד תרגום – יז – פרשת שופטים לה

(טו) שׁוּם תַּשִּׁים עָלֶיךָ מִלֶּךְ אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ
מִקֶּרֶב אַחִיךָ תַּשִּׁים עָלֶיךָ מִלֶּךְ לֹא תוּכַל לַתֵּת עָלֶיךָ
אִישׁ נִכְרִי אֲשֶׁר לֹא-אַחִיךָ הוּא:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כד עמ' 105)

שׁוּם תַּשִּׁים עָלֶיךָ מִלֶּךְ (יז, טו) רז"ל אָמְרוּ (גיטין סב, א) מִנָּא לָךְ דְּרַבְנָן אִיקְרוּ מַלְכִּים . . דְּכָתִיב בִּי מַלְכִּים וְיָמְלוּ וְגו'. מובן אם כן, שְׂמִינִיּוֹת מִנֵּי מֶלֶךְ בְּזִמְנוֹ הָיָה קִיּוּם צוּי הַמִּשְׁנָה (אבות א, ו) עֲשֵׂה לָךְ רַב. וְהִנֵּה, יֵשׁ מִי שְׂאוֹמֵר שְׂאִינוֹ מַצְלִיחַ לִמְצֹא לְעַצְמוֹ רַב. עָלָיו לְדַעַת, שֶׁהוּא עֹצֵת הַיָּצֵר, שֶׁכֵּן לֹא אֵלֶמֶן יִשְׂרָאֵל, וְלֹא יִתְכַּן שְׂאִין יְהוּדִי אֶחָד שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֶהְבֵּת ה' וְיִרְאֵת ה' יוֹתֵר מִמֶּנּוּ, וּמִמִּילָא יְכוּל לְהוֹיֵת לוֹ רַב. וְיִגְעֵת וּמִצְאֵת - אִם יִתְיַגֵּעַ וְיִחַפֵּשׂ בְּאַמֶּת, תּוֹךְ כְּדִי כְּפִית הַיִּשּׁוּת שֶׁלוֹ (עֲשֵׂה לְשׁוֹן כְּפִיָּה, מַלְשׁוֹן מַעֲשִׂין עַל הַצִּדָּקָה), בּוֹדָאִי יִמְצֹא.

(טז) רַק לֹא-יִרְבֶּה-לוֹ סוּסִים וְלֹא-יֵשִׁיב אֶת-הָעַם מִצְרִימָה
לְמַעַן הִרְבּוֹת סוּם וַיְהוֶה אֲמָר לָכֶם לֹא תִסְפּוּן לָשׁוּב
בְּדֶרֶךְ הַזֶּה עוֹד:

רש"י ◀ לֹא-יִרְבֶּה-לוֹ סוּסִים • (סנהדרין כא) אֵלָּא כְּדִי מְרַכְבְּתוֹ, שְׁלֹא יֵשִׁיב אֶת הָעַם מִצְרִימָה, שֶׁהַסּוּסִים בָּאִים מִשָּׁם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּשִׁלְמָה (מלכים-א י'): "וַתַּעֲלֶה וַתֵּצֵא מִרְכָּבָה מִמִּצְרַיִם בָּשָׁשׁ מֵאוֹת כֶּסֶף וְסוּס בְּחֻמָּשִׁים וּמֵאָה".

(יז) וְלֹא יִרְבֶּה-לוֹ נָשִׁים וְלֹא יִסּוֹר לִבּוֹ וְכִסְף וְזָהָב לֹא
יִרְבֶּה-לוֹ מְאֹד:

רש"י ◀ וְלֹא יִרְבֶּה-לוֹ נָשִׁים • אֵלָּא י"ח, שֶׁמִּצִּינוֹ שֶׁהָיוּ לוֹ לְדוֹר שֵׁשׁ נָשִׁים, וְנֶאֱמַר לוֹ (ש"ב יב): "וְאִם מַעֵט, וְאִסְפָּה לָךְ כְּהֵנָּה וְכֵהֵנָּה". וְכִסְף וְזָהָב לֹא יִרְבֶּה-לוֹ מְאֹד • (סנהדרין כא) אֵלָּא כְּדִי לִיתֵן לְאַכְסֵנְיָא (סְפָרִים אַחֲרִים: לְאַכְסֵנְיָא) •

(יח) וְהָיָה כִּשְׁבָתוֹ עַל כֶּסֶף מִמְלֻכָתוֹ וְכָתַב לוֹ אֶת-מִשְׁנֵה
הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל-סֵפֶר מַלְפָּנֵי הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם:

רש"י ◀ וְהָיָה כִּשְׁבָתוֹ • אִם עֲשֵׂה כֵּן, כְּדָאִי הוּא שֶׁתִּתְקַיֵּם מְלָכוּתוֹ. אֶת-מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה • (סנהדרין שם) שְׁתֵּי סְפָרֵי תּוֹרָה: אַחַת שֶׁהָיָה מְנַחֵת בְּבֵית גִּנְזִיּוֹ, וְאַחַת שֶׁנִּכְנְסֵת וְיוֹצֵאת עִמּוֹ. וְאוֹנֵקְלוֹס תִּרְגָּם: 'פִּתְשָׁגֶן' פֶּתֶר מִשְׁנֵה, לְשׁוֹן שְׁנוֹן וְדַבּוּר.

(יט) וְהָיְתָה עִמּוֹ וְקָרָא בּוֹ כָּל-יְמֵי חַיָּיו לְמַעַן יִלְמַד לִירְאָה
אֶת-יְהוָה אֱלֹהָיו לְשֹׁמֵר אֶת-כָּל-דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת
וְאֶת-הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לַעֲשׂוֹת:

רש"י ◀ דְּבָרֵי הַתּוֹרָה • כְּמִשְׁמַעוֹ.

אור החיים על התורה – מהדורות בלוס, אברמוביץ

וְלִהְיֶהכִיתָ וַיִּרְעוּ שֶׁל עֲמַלְק וְלִכְנָת בֵּית הַבְּחִיָּה רַבִּי נְהוֹרָאִי אוֹמֵר לֹא נֶאֱמַרָה פֶּרֶשֶׁה זֹו אֵלָּא כַּנֶּגֶד תַּרְעוּמָתָן שֶׁנֶּאֱמַר וְאֶמְרַת אֲשִׁימָה עָלֶי מֶלֶךְ וְגו' ע"כ, וְדַבְּרָנוּ עוֹלִין לְדַבְּרֵי ר' יְהוּדָה וְלֹא לְדַבְּרֵי ר' נְהוֹרָאִי, וְהִגַּם שֶׁהִלָּכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה וְכֵן פֶּסֶק רַמְבַּ"ם בַּפ"א מֵהִלְכוֹת

ה' בְּפִסּוּק זֶה לְדִשּׁוּת וְלֹא לְמִצְוָה סוּף סוּף הִרְשׁוּת נִתְּנָה, וְכִפִּי מֵה שֶׁפִּתְכְּנוּ יֵשׁ מְקוֹם לָהּ, לְהַקְפִּיד עַל הַדְּבָר כִּינּוֹן שְׁמִיָּה ה' עָלֵיהֶם לְבַל יֵאֱמָרוּ לְשׁוּם מֶלֶךְ כָּל הַגּוֹיִם כְּמוֹ שֶׁפִּרְשְׁנוּ וְשֶׁאֵלּוּ הַמֶּלֶךְ וְאֶמְרוּ (ש"א ח' ה') לְשִׁפְטֵנוּ כָּל הַגּוֹיִם לְזֶה הַקְּפִיד ה', אֲבָל אִם הָיוּ

(ב) לְבִלְתִּי רוּם-לָבָבוּ מֵאֲחִיו וּלְבִלְתִּי סוּר מִן-הַמִּצְוָה יָמִין וּשְׂמֹאוֹל לְמַעַן יֵאָרִיךְ יָמִים עַל-מַמְלַכְתּוֹ הוּא וּבָנָיו בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל: ׀

כ בדיל דלא ירים לבה מאחיהי ובדיל דלא יסטי מן תפקדתא ימינא ושמאלא בדיל דיוסף יומין על מלכותה הוא ובנוהי בגו ישראל:

כס"י • ולבילתי סור מן-המצוה • אפלו מצוה קלה של נביא. למען יאריך ימים • מכלל הן אתה שומע לאו, וכן מצינו בשאול, שאמר לו שמואל: (שמואל-א י') "שבעת ימים תוחל עד בואי אליך להעלות עולות", וכתוב (שם יא): "ויוחל שבעת ימים", ולא שמר הבטחתו לשמר כל היום, ולא הספיק להעלות העלה, עד שבא שמואל ואמר לו: "נסבלת (כאשר) לא שמרת וגו' ועתה ממלכתך לא-תקום" (שם), הא למדת, שבשביל מצוה קלה של נביא, נענש. הוא ובניו • (הוריות יא) מגיד שאם בנו הגון למכות, הוא קודם לכל אדם. אור החיים

• יום שלישי ל' מנחם-אב •

יח (א) לֹא-יִהְיֶה לְכֹהֲנִים הַלְוִיִּם כָּל-שֵׁבֶט לְוִי חֶלֶק וְנַחֲלָה עִם-יִשְׂרָאֵל אֲשֵׁי יְהוָה וְנַחֲלָתוֹ יֵאָבְלוּ: אור החיים

א לא יהי לכהנאי לואי כל שבטא דלוי חלק ואחסנא עם ישראל קרננא די ואחסנתה יכלון:

(ב) וְנַחֲלָה לֹא-יִהְיֶה-לּוֹ בְּקֶרֶב אֲחָיו יְהוָה הוּא נַחֲלָתוֹ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר-לּוֹ: ׀

ב ואחסנא לא יהי לה בגו אחיהי מתנן דיהב לה יי אנון אחסנתה כמא די מליל לה:

כס"י וא"ו • כל-שבט לוי • בין תמימין בין בעלי מומין. חלק • בבזה. ונחלה • בארץ. אשי ה' • קדשי המקדש (ספרים אחרים: קדשי הקדשים) • ונחלתו • אלו קדשי הגבול: תרומות ומעשרות, אבל נחלה גמורה "לא יהיה לו בקרב אחיו". וכו' • ובספרי דרשו: "ונחלה לא-יהיה-לו" – זו נחלת שאר. בקרב אחיו • זו נחלת חמשה. ואני יודע מה היא. ונראה לי שארץ כנען שמעבר הירדן ואילך, נקראת ארץ חמשה עצמים, ושל סיחון ועוג, שני עצמים: אמורי וכנעני, ונחלת שאר, לרבות קיני וקנזי וקדמוני, וכן דורש בפרשת מתנות שנגאמרו לאהרן: "על כן לא היה ללוי וגו'", להזהיר על קיני וקנזי וקדמוני; שוב נמצא בדברי רבי קלונימוס, הכי גרסין בספרי: ונחלה לא-יהיה-לו, אלו נחלת חמשה. בקרב אחיו, אלו נחלת שבעה, נחלת חמשה שבטים ונחלת שבעה שבטים, ומתוך שמשא ויהושע לא חלקו נחלה אלא לחמשה שבטים בלבד, שכן משה הנחיל לראובן וגד וחצי שבט מנשה, ויהושע הנחיל ליהודה ואפרים ולחצי שבט מנשה, ושבעה האחרים נטלו מאליהן אחרי מות יהושע; מתוך כך הזכיר חמשה לבד ושבעה לבד. כאשר דבר-לו • (במדבר יח) "בארצם לא תנחל וגו', אני חלקך".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לא עמ' 163)

ה' הוא נחלתו (יח, ב) כתב הרמב"ם (סוף הלכות שמיטה ויובל): ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש . . . אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשירתו ולעבדו לדעה את ה', והלך ישר כמו שעשהו האלקים ופרק מעל צוארו על החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם - הרי זה נתקדש קדש קדשים, ויהיה ה' חלקו ונחלתו . . . ויזכה לו בעולם הזה דבר המספיק לו, כמו שזכה לכהנים ללוים, עכ"ל. ויש להעיר, שמגיע לא רק למעלת שבט לוי או למעלת הכהנים, אלא גם למעלת כהן גדול, שהרי התאר 'קדש קדשים' נאמר בכהן גדול דוקא, כמו שכתוב (דה"א כג, יג) ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

מלכים אף על פי כן צריך לישוב הפתוב לסברת רבי נהוראי שפשוט אומרו שום תשים יגיד שמצות ה' לשום מלך: ואפשר לומר כי אם ישראל יהיו כשרים ולא ישאלו מלך והיה ה' למלך עליהם כדרך אומרו (ש"א י"ב) ויה' אלהיכם מלכם, גם ה' יחפץ להיות מלך ישראל הוא לבדו, אבל אם מלכים יכנסו בגדר שאלה שחפצים במלך עליהם אז מצות המלך עליהם לעשותו כאומרו שום תשים, ולזה לא אמר הפתוב שום תשים אלא אחר מאמר ואמרת אשימה וגו', וכפי זה אפלו אלבא דרבי נהוראי יפרש שום תשים מצוה אחר שיאמרו אשימה וגו':

כ) לבילתי רום לבבו. פרוש על דרך

אומרם ז"ל (אבות פ"ו מ"א) ומלכשות עונה ויראה, והוא אומרו כי באמצעות קריאת התורה לא ירום לבבו וגו', וכנגד היראה אמר לפני זה למען ילמד ליראה:

א) לא יהיה לכהנים וגו' ונחלה לא יהיה וגו'. כפל הפתוב הענין לומר שהגם שעברו ונתנו להם נחלה אותה נחלה לא תקום לזכותם, והוא

שיעור יומי ליום רביעי א' אלול ושנים מקרא ואחד תרגום – יח – פרשת שופטים

ג' וְזֶה יְהִי מִשְׁפָּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעָם זִכְרֵי הַזִּבְחַן
אִם־שׂוֹר אִם־שָׁה וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזֶּרַע וְהַלְחִיִּים וְהַקֵּבָה:
ג' וְזֶה יְהִי דְחֹזֵי לַכֹּהֲנִים מִן עֲמָא מִן נִכְסֵי
נִכְסֵתָא אִם תּוֹר אִם אֲמֵר וְיִתֵּן לַכֹּהֲנָא
דְּרֹעָא וְלֹעָא וְקִבְתָּא:

כ"י • מֵאֵת הָעָם • וְלֹא מֵאֵת הַכֹּהֲנִים. אִם־שׂוֹר אִם־שָׁה • פָּרֵט לַחִיָּה. הַזֶּרַע • מִן הַפָּרֶק שֶׁל אֲרֻכָּה עַד כַּף שֶׁל
יָד, שְׁקוּרִין אֲשַׁלְדּוּן. וְהַלְחִיִּים • (חולין קלג) עִם הַלֶּשֶׁן; דּוֹרְשֵׁי רְשׁוּמוֹת הֵיוּ אוֹמְרִים: 'רֹעֶה תַּחַת יָד', שְׁנֶאֱמַר (במדבר
כה): 'וַיִּקַּח רֹמַח בְּיָדוֹ'. לְחִיִּים • תַּחַת תְּפִלָּה, שְׁנֶאֱמַר (תהלים קו): 'וַיַּעֲמֵד פִּינָחָס וַיַּפְלֵל'. וְהַקֵּבָה • תַּחַת (במדבר כה):
"הָאִשָּׁה אֶל־קִבְתָּה".

ד' רֵאשִׁית דִּגְגָנְךָ תִּירְשֶׁךָ וַיִּצְהָרְךָ וְרֵאשִׁית גִּזְ צֶאֱנָךָ
תִּתֵּן־לוֹ:
ד' רֵישׁ עֲבוּרְךָ חֲמִירָךָ וּמִשְׁחָךָ וְרֵישׁ גִּזְךָ
דַּעֲנָךָ תִּתֵּן לָהּ:

כ"י • רֵאשִׁית דִּגְגָנְךָ • זוֹ תְרוּמָה. וְלֹא פֶרֶשׁ כִּי שְׁעוֹר, אֲבָל רְבוּתֵינוּ (תְּרוּמוֹת פ"ד) נִתְּנוּ כִּי שְׁעוֹר: עֵין יָפָה אֶחָד
מֵאַרְבָּעִים, עֵין רָעָה אֶחָד מִשָּׁשִׁים, בִּינּוּנִית אֶחָד מִחֲמִשִּׁים, וְסִמְכוֹ עַל הַמִּקְרָא שֶׁלֹּא לַפְחֹת מֵאֶחָד מִשָּׁשִׁים, שְׁנֶאֱמַר
(יחזקאל כה): "וְשִׁשִּׁיתָם הָאֵיפָה מִחֶמֶר הַשְּׁעָרִים". שְׁשִׁית הָאֵיפָה, חֲצִי סָאָה, כְּשֶׁאֲתָה נֹתֵן חֲצִי סָאָה לְכוֹר, הָרִי אֶחָד
מִשָּׁשִׁים, שֶׁהַכוֹר שְׁלֹשִׁים סָאִין. וְרֵאשִׁית גִּזְ צֶאֱנָךָ • כְּשֶׁאֲתָה גֹזֵז צֶאֱנָךָ בְּכָל שָׁנָה, תֵּן מִמֶּנָּה רֵאשִׁית לַכֹּהֵן, וְלֹא
פֶרֶשׁ כִּי שְׁעוֹר, וְרְבוּתֵינוּ נִתְּנוּ כִּי שְׁעוֹר אֶחָד מִשָּׁשִׁים (חולין קלו). וְכִמָּה צֶאֱנָן חֲזִבוֹת בְּרֵאשִׁית הַגִּזְ? חֲמֵשׁ רַחֲלוֹת,
שְׁנֶאֱמַר (ש"א כה): "וְחֲמֵשׁ צֶאֱנָן עֲשׂוּיוֹת", רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: רֵאשִׁית גִּזְ, שְׁתֵּים. צֶאֱנָךָ, אֲרֻכָּה. תִּתֵּן לוֹ, הָרִי חֲמִשָּׁה.

ה' כִּי בּוֹ בָחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִכָּל־שִׁבְטֶיךָ לַעֲמֹד לְשֵׁרֶת
בְּשֵׁם־יְהוָה הוּא וּבְנָיו כָּל־הַיָּמִים: ׀
ה' אֲרִי כִּי יִתְרַעֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִכָּל שִׁבְטֶיךָ
לְמַקְדָּם לְשִׁמְשָׁא בְּשֵׁמָא דִּי הוּא וּבְנוֹהֵי כָּל
יּוֹמֵיָא:

כ"י • לַעֲמֹד לְשֵׁרֶת • מִכָּאן שָׁאִין שְׁרוֹת אֵלָא מַעֲמָד.

♦ יום רביעי א' אלול ♦

ו' וְכִי־יָבֹא הַלּוֹי מֵאַחֲד שְׁעָרֶיךָ מִכָּל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־הוּא
גֵּר שָׁם וְבָא בְּכָל־אֹת נִפְשׁוֹ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר
יְהוָה:
ו' וְשֵׁרֶת בְּשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵיו בְּכָל־אֲחָיו הַלּוֹיִם הָעֹמְדִים
שָׁם לִפְנֵי יְהוָה:

כ"י ו' וְכִי־יָבֹא הַלּוֹי • (ספרי) כָּל בֶּכֶן לֹי וְדֹאִי, הַתְּנוּב מְדַבֵּר? תִּלְמוּד לֹמֵר: "וְשֵׁרֶת", יֵצְאוּ לְוִיִּם שָׁאִין רֵאוּיִן
לְשֵׁרוֹת.

ו' וְכִי־יָבֹא בְּכָל־אֹת נִפְשׁוֹ וְגו' וְשֵׁרֶת • לְמַד עַל הַכֹּהֵן שֶׁבָּא וּמִקְרִיב קָרְבָּנוֹת נִדְּכָתוּ אוֹ חוֹבָתוּ, וְאַפְלוּ בְּמִשְׁמֶר
שְׁאִינוֹ שְׁלוֹ. דְּבַר אַחֵר: עוֹד לְמַד עַל הַכֹּהֲנִים הַבָּאִים לְרַגֵּל, שֶׁמִּקְרִיבִין בְּמִשְׁמֶר וְעוֹבְדִין בְּקָרְבָּנוֹת הַבָּאוֹת מִחֲמַת
הַרְגֵּל כְּגוֹן מוֹסְפֵי הַרְגֵּל, וְאַף עַל פִּי שָׁאִין הַמִּשְׁמֶר שְׁלֵהֶם.

ח חֶלֶק בְּחֶלֶק יִאֲבָלוּ לְבַד מִמִּכְרֵיו עַל־הָאֲבוֹת: ׀
ח חֶלֶק בְּחֶלֶק יִיכָלִין בַּר מִמִּשְׁתָּא דִּינִיתִי
כְּשִׁבְתָּא בְּכֵן אֲתִקְיֵנוּ אֲבִהֵתָא:

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

אומרו ונחלה לא יהיה וגו'. וטעם
שמהלך שוה לעם במצוות האמורים
במקום לתת להם מתנותיהם ולא ירום
לכבו מאחיו לכלתי סור מן המצוה
שמצוה ה' לכללות ישראל:

כ"י חלק בחלק יאכלו • מלמד שחולקין בעזרות ובכשר שיעירי חטאות. כל אף בדברים הבאים שלא מחמת הרגל, כגון תמידין, ומוספי שבת, ונדריים ונדבות? תלמוד לומר: "לכד ממכרו על האבות", חוץ ממה שמכרו האבות בימי דוד ושמואל, שנקבעו המשמרות ומכרו זה לזה: טל אתה שבתך, ואני אטל שבתך.

(ט) כי אתה בא אליהארץ אשר יהיה אליהך נתן לך
לא תלמד לעשות בתועבת הגוים ההם:
ט ארי את עלל לארעא דיי אליהך יהב לך
לא תילף למעבד פטעות עממיא האנוני:

כ"י לא תלמד לעשות • (סנהדרין סח) אבל אתה למד להבין ולהורות, כלומר להבין מעשיהם כמה הם מקלקלים, ולהורות לבניך: 'לא תעשה כך וכך שזהו חק העובדי כוכבים'.

(י) לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש קסם קסמים
מעונן ומנחש ומכשף:
י לא שתבח בך מעבד ברה וברתה בנורא
קסם קסמין מענן ומנחש וחרש:

כ"י מעביר בנו ובתו באש • הוא עבודת המלך: עושה מדורות אש מכאן ומכאן ומעבירו בין שתיהם. קסם קסמים • איזהו קסם? האוחז את מקלו ואומר: 'אם אלה, אם לא אלה?' וכן הוא אומר (הושע ד): "עמי בעצו ישאל, ומקלו יגיד לו". מעונן • (סנהדרין סח) רבי עקיבא אומר: אלו נותני עונות, שאומרים: 'עונה פלונית יפה להתחיל'. ונחמם אומרים: 'אלו אוחזי העינים'. מנחש • (ספרי) פתו נפלה מפיו, צבי הפסיקו בדרך, מקלו נפל מידו.

(יא) וחבר חבר ושאל אוב וידעני ודרש אליהמתים:
י א ורטין רטן ושאל בדין וזכורו ותבע מן
מתניא:

כ"י וחבר חבר • (סנהדרין סח) שמצא נחשים או עקרבים או שאר חיות למקום אחד. ושאל אוב • זה מכשפות ששמו פיתם, ומדבר משחי, ומעלה את המת בבית השחי שלו. וידעני • מכניס עצם חיה ששמה ידוע לתוך פיו ומדבר העצם על ידי מכשפות. ודרש אליהמתים • כגון המעלה בזכרותו, והנשאל בגלגלת.

(יב) ברתועבת יהיה בלעשה אלה ובגלל התועבת
האלה יהיה יהיה מוריש אותם מפניך:
יב ארי מרחק יי כל דיעבד אליו ובדיל
תועבתא האליו יי אליהך מתרף ויהיו
משדמך:

כ"י בלעשה אלה • (מכות כד ספרי) 'עושה כל אלה' לא נאמר, אלא "כל עושה אלה", אפלו אחת מהן.

(יג) תמים תהיה עם יהוה אלהיך:
יג שלים תהי בדחלתא דיי אליהך:

כ"י תמים תהיה עם ה' אלהיך • התהלך עמו בתמימות ותצפה לו, ולא תחקר אחר העתידות, אלא כל מה שיבא עליך, קבל בתמימות, ואז תהיה עמו ולחלקו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קודש טו עמ' סד)

תמים תהיה עם ה' אלקיך (יח, יג) שאלה: מה שאומרים שבזווגים צריך להתאים כו', וכן מה שאומרים אודות חכמת שרטיטי היד - האם זה סותר לצווי תמים תהיה עם ה' אלקיך?

מענה: אין זה הפך הצווי, ועל דרך עניני שמירת הגוף והנפש, עניני רפואה וסגולות בדוקות וכיוצא בזה. ויעין גם כן בשלחן ערוך יורה דעה סי' קע"ט כמה פרכים בהנ"ל. אבל כמה דברים אמורים, כשידעיים הענינים הנ"ל על בריהם, שרשי הנשמות שרטיטי היד . . ותמה אני אם יש בדורנו מי שיאמר ויפרסם שבקי הוא בענינים אלו. אור החיים

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(יג) תמים תהיה עם ה'. פרוש לפי שצוה עליו בסמוך לבל יעונן וכשף ולבל ישאל באוב וגו' אמר תמים וגו', פרוש כלומר טעם כל הדברים הוא לדעת העתידות ולהתנהג על אשר יורו ולתקן
החסרון באשר יוכל עשות, אם תהיה עם ה', תמים תהיה לא יחסר לך דבר ואין מה שיגיד המזל עליך תתקנים לרעה, וזה לך האות אברהם שהתהלך לפני ה' הגם שהראה המזל עליו שלא

יוליד נתהפך וילד (שבת קנ"ו:), וכפי זה תבת תהיה נמשכת למעלה ולמטה על זה הדרך תמים תהיה אם תהיה עם ה', או על זה הדרך תמים תהיה כשאתה עם אלהיך:

♦ יום חמישי ב' אלול ♦

יד ארי עממיא האלין די את ירת יתהון מן
מענניא ומן קסמיא שמעין ואת לא כן יחב
לך יי אלהיך:

(יד) כִּי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אַתָּה יורֵשׁ אוֹתָם אֶל־מַעֲנִינִים
וְאֶל־קִסְמִים יִשְׁמְעוּ וְאַתָּה לֹא כֵן נָתַן לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

כ"י"א לא כן נתן לך ה' אלהיך • לשמע אל מעוננים ואל קוסמים, שהרי השרה שכינה על הנביאים ואורים
ותמים. אור החיים

טו נביא מבינך מאחריך פתי יקים לך יי
אלהיך מנה תקבלון:

(טו) נָבִיא מִקִּרְבְּךָ מֵאַחֶיךָ כְּמִנִּי יָקִים לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
אֵלָיו תִּשְׁמָעוּן:

כ"י"א מִקִּרְבְּךָ מֵאַחֶיךָ כְּמִנִּי • כמו שאני מקרבה מאחריך, יקים לך תחתי, וכן מביא לנביא.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יד עמ' 72)

נביא מקרבה . . יקים לך ה' אלקיך (יח, טו) משמתו נביאים אחרונים . . נסתלקה רוח הקדש מישראל (יומא ט, ב) משמע
לכאורה, שאין נבואה בזמן הזה. ואולם מפרש בכמה מקומות בחז"ל, שהיתה רוח הקדש גם לאחר הנביאים האחרונים (ראה
פרקי גלויים להרב מרגלית בפתחתו לשו"ת מן השמים). ועל כרחף צריך לומר, שהכונה היא שאין הנבואה מצויה במקדש, אבל
לא שבטלה לגמרי. וזהו דיוק הלשון נסתלקה (ולא בטלה או פסקה), שכן לא בטלה הנבואה ולא פסקה, אלא קשה יותר להגיע
אליה. ויותר מכן איתא באגרת תימן, שתחזור הנבואה לישראל בשנת ד' אלפים תתקע"ו. וקרב"ם כותב שם אודות אדם שהיה
קרוב לזמנו: המופת הזה הוכיח לעיני כל שהוא נביא באין ספק.

טז ככל די שאלתא מקדם יי אלהיך בחרב
ביומא דקהלא למימר לא אוסף למשמע
ית קל מימרא דיי אלהי וית אשתא רבא
הדא לא אחזי עוד ולא אמות:

(טז) כָּכָל אֲשֶׁר־שָׁאַלְתָּ מֵעַם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּחֶרֶב בְּיוֹם
הַקָּהָל לֵאמֹר לֹא אוֹסֵף לִשְׁמָע אֶת־קוֹל יְהוָה אֱלֹהֵי
וְאַתָּה־הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת לֹא־אֶרְאֶה עוֹד וְלֹא

אמות: אור החיים

יז ואמר יי לי אוטיבו די מלילו:

(יז) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הִיטִיבוּ אֲשֶׁר דִּבַּרוּ:

יח נביא אקים להון מגו אחיהון פותך ואתן
פתגמי נבואתי בפומה וימלל עמהון ית כל
די אפקדנה:

(יח) נָבִיא אָקִים לָהֶם מִקִּרְבִּי אַחִיהֶם כְּמוֹד וְנִתְּתִי דְבָרִי
בְּפִיו וְדִבַּר אֲלֵיהֶם אֶת כָּל־אֲשֶׁר אֶצְוֶנוּ:

יט ויהי גברא די לא קבל לפתגמי די מלל
בשמי מימרי יתבע מנה:

(יט) וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יִשְׁמָע אֶל־דְּבָרֵי אֲשֶׁר יִדְבֹּר
בְּשִׁמִּי אֲנִי אֶדְרֹשׁ מֵעַמּוֹ:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

זולת זה אם יצטרכו לדעת שאל
ישאלו בהם:

טז ככל אשר שאלת וגו'. אולי שפא
לומר שהם גרמו לעצמם שאין
פלס נביאים כמו שאמרו ביום הקהל
קרב אתה ושמע ופחדו מצער הנספב
מהנבואה לזה גם ה' יתן להם נביא
והצריך לדבר אליו נבוא וגיגנו,
ולטעם זה אמר הפתוב כל האמור
בענין:

(תהלים ח') כל שתה תחת רגליו, וכמו
שדרשו ז"ל (שבת קנ"ו:) בפסוק צדק
יקראהו לרגלו, ואמרו נביא אקים
וגו' בא להשיב סוף כל סוף כפי זה
יהיו הגוים בהדרגה גדולה שידעו
העמידות מה שאין פן ישראל, לזה
אמר נביא אקים וגו', ואולי שפן
הבין שאל כששאל בבעלת אוב (ש"א
כ"ח), כי לא אסר ה' לשאל אוב או
ידעוני אלא במקום שיקים נביא אבל

(יד) כי הגוים וגו' ישמעו. פרוש יש
להם לשמע ולקבל את אשר יגידו
להם המעוננים כי יודיעם המעוננים
מה שרשום במזל, ואתה לא כן פירוש
לא תהא הודעת העתידות לך פן אלא
נביא אקים וגו':

או ירמוז על זה הדרך לא כן וגו',
פרוש אינך במצב זה כמותם אלא
נתנם לך ה' אלהיך תחת ממשלתך
כל המזלות וכל צבא השמים כאמרו

(ב) אַךְ הִנֵּבִיא אֲשֶׁר יוֹדֵד לְדַבֵּר דְּבָר בְּשֵׁמִי אֶת אֲשֶׁר
לֹא-צוּיָתוּ לְדַבֵּר וְאֲשֶׁר יְדַבֵּר בְּשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְמֵת
הַנִּבְיָא הַהוּא:

כ ברם נביא די ירשע למללא פתגמא בשמי
ית די לא פקדתי למללא ודי למלל בשום
טעות עממא ויתקטל נביא ההוא:

כז"א אֲשֶׁר לֹא-צוּיָתוּ לְדַבֵּר • אֲבָל צוּיָתוּ לְחַבְרוֹ. וְאֲשֶׁר יְדַבֵּר בְּשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים • אֶפְלוּ כִּנּוּן אֶת הַהִלְכָה
לְאַסֵּר אֶת הָאָסוּר וּלְהַתִּיר אֶת הַמִּתָּר. וְמֵת • בְּחֶנֶק. שְׁלֹשָׁה מִיתָתָן בִּיַּד אָדָם (ספרי. סנהדרין פט): הַמִּתְנַבֵּא מִה שְׁלֹא שָׁמַע,
וּמִה שְׁלֹא נֶאֱמַר לוֹ וְנֶאֱמַר לְחַבְרוֹ, וְהַמִּתְנַבֵּא בְּשֵׁם עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. אֲבָל הַכּוֹכָב שֶׁאֵת נְבוּאָתוֹ וְהַעוֹבֵר עַל דְּבָרֵי נְבִיָּא,
וְהַעוֹבֵר עַל דְּבָרֵי עֲצָמוֹ, מִיתָתָן בִּיַּד שָׁמַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲנֹכִי אֲדַרְשׁ מַעֲמוֹ". אור החיים

(כא) וְכִי תֹאמַר בְּלִבְכֶּךָ אֵיכָה גִדַּע אֶת-הַדֶּבֶר אֲשֶׁר
לֹא-דִבַּרְוּ יְהוָה:

כז"א וְכִי תֹאמַר בְּלִבְכֶּךָ • עֲתִידִין אַתֶּם לוֹמַר כְּשִׁיבָא חֲנֻנְיָה בֶּן עֲזוּרָה וּמִתְנַבֵּא (ירמיה כז): "הִנֵּה כָּלִי בֵּית ה' מוֹשְׁבִים
מִבְּכֵלָה עַתָּה מִהֲרָה", וְיִרְמְיָה עוֹמֵד וְצוֹנֵחַ עַל [אֵל] הַעֲמוּדִים וְעַל הַיָּם וְעַל יַתֵּר הַכְּלִים שְׁלֹא גָלוּ עִם יְכַנְיָה "בְּכֵלָה
יִבְאֹו", עַם גְּלוּת צִדְקִיָּהוּ.

(כב) אֲשֶׁר יְדַבֵּר הִנֵּבִיא בְּשֵׁם יְהוָה וְלֹא-יְהִיָּה הַדֶּבֶר וְלֹא
יָבֵא הוּא הַדֶּבֶר אֲשֶׁר לֹא-דִבַּרְוּ יְהוָה בְּזֶדוֹן דְּבָרֵי הַנִּבְיָא
לֹא תִגּוֹר מִמֶּנּוּ: ׀

כז"א אֲשֶׁר יְדַבֵּר הִנֵּבִיא • (ספרי) וְיֹאמַר: 'דְּבַר זֶה עֲתִיד לְבֹא עֲלֵיכֶם', וְתֹרְאוּ שְׁלֹא יָבֵא, "הוּא הַדֶּבֶר אֲשֶׁר לֹא-דִבַּרְוּ
ה'", וְהִרְגוּ אוֹתוֹ. וְאִם תֹּאמַר, זֶה בְּמִתְנַבֵּא עַל הַעֲתִידוֹת, הֲרֵי שָׂבָא וְאָמַר: 'עֲשׂוּ כֶּךָ וְכָךְ, וּמִפִּי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
אֲנִי אוֹמֵר', כִּכֵּר נִצְטוּי שָׂאֵם בָּא לְהַדִּיחָךְ מֵאַחַת מִכָּל הַמִּצְוֹת, לֹא תִשְׁמַע לוֹ, אֲלֵא אִם כֵּן מִמְּחָה הוּא לָךְ שֶׁהוּא
צָדִיק גָּמוּר, כְּגוֹן אֲלֵיָּהוּ בְּהַר הַכְּרֵמֶל שֶׁהִקְרִיב בְּכִמְהָ בְּשַׁעַת אֲסוּר הַבְּמוֹת כְּדִי לְגַדֵּר אֶת יִשְׂרָאֵל, הַכֹּל לְפִי צִרְף
שַׁעַה וְסִגָּה הַפְּרָצָה, לְכֶךָ נֶאֱמַר: "אֵלֶּי תִשְׁמָעוּן". לֹא תִגּוֹר מִמֶּנּוּ • (שם) לֹא תִמְנַע עֲצָמְךָ מִלְּלַמֵּד עָלָיו חוֹבָה, וְלֹא
תִירָא לִיעֲנֹשׁ עָלָיו.

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

ואמר אף הנביא אף מעט נביא פיוצא
בזה שידבר דבר ולא יקום ולא ימות,
ודקדק לומר אשר יזיד להעירך שלא
ימות אלא נביא אשר יזיד לדבר וגו'
לומר אבל נביא שדבר שקר ולא הזיד
וכגון שהטעוהו רוח נבות שזה אין
עליו אשמת דבר כי הרוח בהסכמת
ה' יצא והמתנבאים מצדו נקיים הם
מהעון. והגם שפסגהדרין (פ"ט). אמרו
שצדקיהו בן פנענה חזב הגם שרוח
נבות הטעתו, הוא מטעם שאמרו שם
דהנה ליה למדן אין ב' נביאים
מתנבאים בסגנון אחד אבל זולת זה
פסור היה, והגם שד' מאות נביאים
אמרו בן וגם מיכיהו בן ימלא גם בן
אמר עלה והצלח וגומר, עם כל זה
כלם פתחו פיהם להתנבאות והרוח
דברה בפיהם וכשהגישו שגבאו

אחאב לעלות ולפל במלחמה, ובחדושי
על דברי נביאים דקדקתי למה בתחלה
עבר על מיכיהו רוח נבות ונתנבא
פנביאים הראשונים ואמר עלה והצלח
ואח"כ בנבואה אחרונה דבר נבואת ה'
ולא הועיל לפניו רוח נבות, ועל הרוח
גם בן תמה אני איך לא קים שליחותו
אשר יצא לעשות, עוד קשה למיכיהו
למה בטל עצת ה' ח"ו ומחשבותיו
שחשב להפיל אחאב במלחמת רמות
גלעד והוא בא וגלה סודו לאחאב
עצמו:

אכן הן הנה הדברים אשר העיר ה'
בנעם דבריו, לפי שהכל גלוי
וצפוי לפני הבורא כי יבוא זמן שתצא
רוח מלפניו ותטעה הנביאים והגם
ששקר דברו עם כל זה אנוסים הם,
לזה כשפא לצוות ענש הנביא הקדים

כ"כ) אף הנביא אשר יזיד וגו'. צריך
לדעת א' אומרו אף, גם אומרו
אשר יזיד ולא הספיק לומר אשר ידבר
וגו', ב' אומרו וכי תאמר בלבכך וגו'
אשר ידבר וגו' ולא יהיה הדבר וגו'
פשיטא שאם לא יהיה מה שצנה שלא
דבר ה' הדבר ההוא, ג' אומרו אשר
ידבר בשם ה' למה בפסוק שלפניו
אמר בשמי ובפסוק זה אמר בשם ה',
ד' אומרו הוא הדבר שלא היה לו
לומר אלא לא דברו ה' ואני יודע
שחזר להדבר ההוא:

אכן יתבאר הענין על פי מה שאמר
הנביא במעשה יהושפט ואחאב
במלחמת רמות גלעד (מ"א כ"ב) שכל
הנביאים פה אחד דברו לאחאב עלה
והצלח, ומדברי מיכיהו בן ימלא נתגלה
הדברים שרוח יצא מלפני ה' לפתות

א ארי ישעי יי אלהיך ית עממיא די יי אלהיך
זהב לך ית ארצהו ויתנתנו ויתב
בקרויהו ויבבתיהו:

יט (א) כִּי־יִכְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ אֶת־אֲרָצָם וירשׁתֶּם וישׁבת בְּעָרֵיהֶם
ויבבתיהם:

ב תלת קרוין תפרש לך בגו ארעך די יי
אלהיך זהב לך למירתה:

(ב) שְׁלוֹשׁ עָרִים תִּבְדִּיל לְךָ בְּתוֹךְ אֲרָצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ:

ג תתקן לך ארעה ותתלת ית תחום ארעך די
יחסנך יי אלהיך ויהי למעירוק תמן כל
קטולא:

(ג) תִּכְּבִּין לְךָ הַדֶּרֶךְ וּשְׁלֹשֶׁת אֶת־גְּבוּל אֲרָצְךָ אֲשֶׁר יִנְחִילְךָ
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה לָנוֹם שְׂמָה כְּלִרְצֹנָה:

דס"א תכין לך הדרך • מקלט מקלט היה כתוב על פרשת דרכים. ושלשת את־גבול ארעך • שיהא מתחלת
הגבול עד העיר הראשונה של עיר מקלט, כשעור מהלך שיש ממנה עד השנייה, וכן משניה לשלישית, וכן מן
השלישית עד הגבול השני של ארץ ישראל.

ד ודין פתגם קטולא דערעך תמן ויתקנים די
קטול ית חברה בלא מנדעה והוא לא סני
לה מאתמלי ומדקמוהי:

(ד) וְזֶה דִּבְרֵי הָרִצָּח אֲשֶׁר־יָנוֹם שְׂמָה וְחִי אֲשֶׁר יִכָּה
אֶת־רַעְהוּ בְּבִלְי־דַעַת וְהוּא לֹא־שָׁנָא לוֹ מִתְּמֹל שְׁלֹשָׁם:

ה ודי יעול עם חברה בקרשא למקץ אעין
ותתמרג ידה בפרזולא למקץ אעין וישתלה
פרזולא מן אעא וישפח ית חברה וימות
הוא יערוק לחדא מן קרויא האלין
ויתקנים:

(ה) וְאֲשֶׁר יִכָּה אֶת־רַעְהוּ בִּיעָר לְחֹטֵב עֵצִים וְנִדְחָה יָדוֹ
בַּגִּזְזוֹן לְכֶרֶת הָעֵץ וְנִשַּׁל הַבְּרֹזֶל מִן־הָעֵץ וּמָצָא אֶת־רַעְהוּ
וּמָת הוּא יָנוֹם אֶל־אֶחָת הָעָרִים־הָאֵלֶּה וְחִי:

דס"א ונדחה ידו • כשפא להפיל הגרזן על העץ, ותרגומו: 'ותתמרג ידה', לשון 'ונשמטה ידו', להפיל מפת
הגרזן על העץ, (שמואל ב ו) "כי שמטו הבקר", תרגם יונתן: 'ארי מרגוהי תוריא'. ונשל הפרזל מן־העץ • (מכות ו)
יש מרבותינו אומרים: נשמט הפרזל מקתו, ויש מהם אומרים שישל הפרזל לחתיכה מן העץ המתבקע, והיא
נתזה והרגו.

אור החיים על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

שנתחכם והושפט ואמר אליו (ד"ב
י"ח ט"ו) אני משביעך אשר לא תדבר
אלי רק אמת בשם ה', פרוש נתחכם
לומר לו התנאי שהתנה ה' כאן ואמר
אשר ידבר הנביא בשם ה' לפי מה
שפרשנו שידבר בשם ה', וכן אם
יש רוח מטעה תפנה מקום, וכן היה
כשהזכיר אליו שם ה' ואמר הנביא
בשם ה' ברח לו נבות ואמר הנביא
האמת במה שהוא:

ובזה נתישבו כל הדקדוקים שדקדקנו
בענין נבואת רמות גלעד והגם
שלא מצינו שהזכיר מיכיהו שם ה',
הזכירו ומקרא קצר הוא כיין שהזכירו
הושפט וכן מצינו לשם שהזכיר
הושפט אליו, ולא תקשה מאומרו
שם במה פעמים אני משביעך וגו'
בשם ה' שיראה שהשביעו במה

והוא מה שדקדק לומר בשם ה', ולא
יהיה הדבר וגו' אז תדע כי בידון
דברו הנביא פרוש ולא בא דברו מצד
רוח שהטעתו, והטעם כי לא ינות רוח
שקר בשם ה' הנכבד כי ה' אלהים
אמת, והוא אומרו הוא הדבר אשר
לא דברו ה' פרוש הוא שאני אומר
לך עליו שלא דברו ה', וגם לא בא
ברוח אלא בידון, והוא אומרו בידון
דברו הנביא, אבל יש דבר אחר שהגם
שהוא שקר ואין התורה יכולה לומר
לך לא דברו ה' בידון דברו הנביא
והוא כשלא ידבר הנביא בשם ה'
שהגם שיהיה שקר יש לחוש לרוח
ברוח נבות:

ובזה יערכ לנפש אדם ענין מיכיהו כי
בתחלה לא הזכיר שם ה' ולזה
לא היה אומר אלא דברי הרוח עד

בסגנון א' לא הוסיפו לדבר עוד בדבר
הזה מה שאין כן צדקיהו, ועל זה
יאמר אשר זיד וגו' ומת וגו':

ומעשה כאן הן שואל במה גדע הדבר
וגו', ואם ממה שלא יהיה הדבר
מישינן לרוח נבות המטעה וכיוצא
בה ולמה יומת האיש הנביא כיון
שהרוח שיצא בדבר ה' הטעתו, וכיוצא
בדבר אם במעשה רמות לא היה בא
מיכיהו וגלה הסוד היו מתחזקים מיתה
כל ד' מאות נביאים על לא חמס עשו
וה' אוהב משפט, והוא אומרו וכי
תאמר וגו' איכה גדע הדבר אשר לא
דברו ה', כאן כלל דבר ה' לנביא
וכלל גם כן דבר ה' לרוח צא ועשה
כן:

ואמר אשר ידבר הנביא וגו' פרוש אם
הנביא יאמר נבואתו בשם ה'

(ו) פֶּן־יִרְדֹּף גֹּאֵל הַדָּם אַחֲרֵי הָרֹצֵחַ כִּי יִחַם לִבּוֹ וְהִשְׁיֹג
כִּי־יִרְבֶּה הַדֶּרֶךְ וְהִכְהוּ נַפֶּשׁ וְלֹא אֵין מִשְׁפָּט־מוֹת כִּי לֹא
שָׁנָא הוּא לוֹ מִתְמוֹל שְׁלֹשׁוֹם:

כ"ט"ו פֶּן־יִרְדֹּף גֹּאֵל הַדָּם • לִכְךָ אָנִי אוֹמֵר לְהִכִּין לְךָ דֶּרֶךְ וְעָרִי מִקְלֵט רַבִּים.

(ז) עַל־כֵּן אֲנֹכִי מִצְוֶה לְאמֹר שְׁלֹשׁ עָרִים תִּבְדִּיל לָךְ:
(ח) וְאִם־יִרְחִיב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־גְּבֻלְךָ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע
לְאַבְתִּיךָ וְנָתַן לָךְ אֶת־כָּל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר דִּבֶּר לְתֶת
לְאַבְתִּיךָ:

כ"ט"ו וְאִם־יִרְחִיב • כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְתֶת לָךְ אֶרֶץ קִינִי וְקִנְזִי וְקַדְמוֹנִי. אור החיים

(ט) כִּי־תִשְׁמַר אֶת־כָּל־הַמִּצְוֹת הַזֹּאת לַעֲשׂוֹתָהּ אֲשֶׁר אֲנֹכִי
מִצְוֶה הַיּוֹם לְאַהֲבָהּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְלַכֵּת בְּדַרְכֵּיו
כָּל־הַיָּמִים וַיִּסְפָּת לָךְ עוֹד שְׁלֹשׁ עָרִים עַל הַשָּׁלֹשׁ
הָאֵלֶּה:

כ"ט"ו וַיִּסְפָּת לָךְ עוֹד שְׁלֹשׁ • הָרִי תִשַׁע: שְׁלֹשׁ שְׁבַעֲכֶר הַיֶּרֶד, וְשְׁלֹשׁ שְׁבַעֲרֶץ כְּנָעַן וְשְׁלֹשׁ לַעֲתִיד לְבֹא.

(י) וְלֹא יִשְׁפֹךְ דָּם נָקִי בְּקֶרֶב אֶרֶץךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
נָתַן לָךְ נַחֲלָה וְהָיָה עָלֶיךָ דָּמִים: פ
(יא) וְכִי־יִהְיֶה אִישׁ שָׁנָא לְרַעְהוּ וְאַרְבַּ לּוֹ וְקָם עָלָיו וְהִכְהוּ
נַפֶּשׁ וָמָוֶת וְנָם אֶל־אַחַת הָעָרִים הָאֵלֶּה:

כ"ט"ו וְכִי־יִהְיֶה אִישׁ שָׁנָא לְרַעְהוּ • עַל יְדֵי שְׁנֵאתוֹ הוּא בֹא לִידֵי: "וְאַרְבַּ לּוֹ". מִכָּאן אָמְרוּ: עֶבֶר אָדָם עַל מִצְוֹה
קֹלָה, סוֹפֹ לַעֲבֹר עַל מִצְוֹה חֲמוּדָה. לְפִי שְׁעֵבֶר עַל (ויקרא יט) "לֹא תִשָּׂא", סוֹפֹ לְבֹא לִידֵי שְׁפִיכוֹת דָּמִים, לִכְךָ נֶאֱמַר:
"כִּי יִהְיֶה אִישׁ שָׁנָא לְרַעְהוּ וְגו'", שֶׁהִיא לוֹ לְכַתֵּב: 'וְכִי יָקוּם אִישׁ וְאַרְבַּ לְרַעְהוּ וְהִכְהוּ נַפֶּשׁ'. אור החיים

אור החיים על התורה - מהדורות בלוס, אברמוביץ

פְּעָמִים לְדַבֵּר בְּשֵׁם ה', כִּי אוֹלֵי שְׁלֹא
הִרְגִּישׁ מִיכִיָּהוּ בְּדִקְדוּק זֶה שֶׁל יְהוֹשֻׁפֶט
אֵלָּא בְּפַעַם אַחְרוֹנָה:
או אֲפֹשֶׁר כִּי מֵאֲמַר בְּשֵׁם ה' אֵינוֹ
נִסְמָךְ לְמֵאֲמַר אָנִי מִשְׁפִּיעַךְ אֵלָּא
מֵאֲמַר בְּפָנֵי עֲצָמוֹ שֶׁחֲדַשׁ בְּאַחְרוֹנָה,
וּלְפִי זֶה לֹא קָשָׁה לָמָּה גִלָּה מִיכִיָּהוּ
סוֹד ה', כִּי יִחְרַב הָעוֹלָם וְלֹא יִשְׁתַּנָּה
מִקּוֹר הָאֱמֻנָה לִיחַד שְׁמוֹ עַל דְּבַר שְׁקָר
ח"ו, וְמָה גַם כִּי עַל כָּל פָּנִים עָשָׂה
הָרוּחַ פְּעֻלָּתוֹ כִּי לֹא הֶאֱמִין אֵלָיו אַחָאָב
וְעָלָה וְנִפְּל וְנִמְצְאָת מִחֻשְׁבֶּת ה' קִמְּתָה

וְלֹא מִתְנַחֵס הַשָּׁקֶר לְשֵׁם ה' אֱלֹהִים
אֲמָת:
(ח) וְאִם יִרְחִיב וְגו' לְאַבְתִּיךָ. פְּרוּשׁ
עֲצָמָן כִּי הֵם יִנְחִלוּ הָאָרֶץ לַעֲתִיד
לְבֹא, וְאָמַר זֶה יִשָּׂא לָהֶם אִם יִשְׁמְרוּ
אֶת כָּל הַתּוֹרָה וַיַּעֲשִׂיהָ וְתִהְיֶה
הַשְׁמִירָה וְהַעֲשִׂיָה מֵאַהֲבַת ה' וְלֹא
מִיִּרְאָה, הַדּוֹר הַזֶּה הוּא אֲשֶׁר יַעֲמֹד בָּזֶה,
בְּיָמָיו יָקִים ה' דְּבָרוֹ הַטּוֹב לְתֶת כָּל
הַעֲשִׂיָה עֲמָמִין וַיַּעֲמִיד בְּיַד יִשְׂרָאֵל
כָּל הַטּוֹב שֶׁהַבְּטִיחַ לַעֲשׂוֹת לְאַבּוֹת
בְּיוֹם עֲמָדָם בְּתַחֲיָה, וְרַבּוּתֵינוּ ז"ל

(סנהדרין צ"ט:) הָעִירוּ שְׁגָאוֹלָה הָעֲתִידָה
תְּלוּיָה בַּעֲבוּרַת ה' מֵאַהֲבָה דְּוָקָא:
(יא) וְכִי יִהְיֶה אִישׁ שָׁנָא וְגו'. פְּרִשָּׁה זֹ
רוֹמְזוֹת מֵה שְׁאֲמְרוּ בְּגִמ' מִכּוֹת דָּף
י"ב שְׁלֹשָׁה טַעֲמִים עֲתִיד שָׂרוּ שֶׁל
אָדָם לְטַעוֹת לַעֲתִיד לְבֹא, וְאַחַד מֵהֶם
הוּא שְׁעָרֵי מִקְלֵט קוֹלְטוֹת הַהוֹרָג
בְּשׁוּגָג וְהוּא מוֹזֵר, וְיִדּוּעַ כִּי שָׂרוּ שֶׁל
אָדָם הוּא ס"מ הוּא שֶׁטֶן (ב"ב ט"ו).
הוּא יִצְרָר הָרַע וְעָלָיו הָעֵיד הַכְּתוּב כָּאן,
וְאָמַר כִּי יִהְיֶה אִישׁ שָׁנָא כִּי אֵין שְׁוֹנָא
לְאָדָם כִּי־צָרוּ הָרַע וְהוּא מִקּוֹר הַשְׁנָאָה,

(יב) וַיִּשְׁלְחוּ זִקְנֵי עִירוֹ וַלְקָחוּ אֹתוֹ מִשָּׁם וַנִּתְּנוּ אֹתוֹ בְּיַד גֹּאֲלֵי הַדָּם וּמָת:

(יג) לֹא־תַחֲוֹס עֵינֶיךָ עָלָיו וּבַעֲרַת דַּם־הַנֶּקִי מִיִּשְׂרָאֵל וְטוֹב לָךְ: ׀

כס"י • לֹא־תַחֲוֹס עֵינֶיךָ (ספרי) שְׁלֹא תֹאמְרוּ: 'הֲרֵאשׁוֹן כָּבֶד נִהְרָג, לָמָּה אָנוּ הוֹרְגִים אֶת זֶה, וְנִמְצָאוּ שְׁנֵי יִשְׂרָאֵלִים הַרוּגִים'?

♦ יום שישי ג' אלול ♦

(יד) לֹא תִסִּיג גְּבוּל רַעֲךָ אֲשֶׁר גָּבְלוּ רֵאשֵׁינִים בְּנַחֲלָתְךָ אֲשֶׁר תִּנְחַל בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְרִשְׁתָּהּ: ׀

כס"י • לֹא תִסִּיג גְּבוּל • לשון (ישעיה כב) "נְסוּגוֹ אַחֲרֵי", שֶׁמִּחֲזִיר סִימֵן חֲלָקַת הַקֶּרֶקַע לְאַחֲרֵי תוֹךְ שְׂדֵה חִבְרוֹ לְמַעַן הִרְחִיב אֶת שְׂלוֹ, וְהָלֹא כָּבֶד נִצָּמֵר: "לֹא תִגְזֹל", מִה תִּלְמוּד לומר: "לֹא תִסִּיג"? לְמַד עַל הַעוֹקֵר תַּחֲוֹס חִבְרוֹ, שֶׁעוֹבֵר בְּשָׁנֵי לְאוּיִן, יָכֹל אֶף בַּחוּץ לְאֶרֶץ? תִּלְמוּד לומר: "בְּנַחֲלָתְךָ אֲשֶׁר תִּנְחַל וְגו'", בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עוֹבֵר בְּשָׁנֵי לְאוּיִן, בַּחוּץ לְאֶרֶץ אֵינוֹ עוֹבֵר אֶלָּא מִשּׁוּם: "לֹא תִגְזֹל".

(טו) לֹא־יָקוּם עַד אַחֲרֵי בְּאִישׁ לְכָל־עוֹן וּלְכָל־חַטָּאת בְּכָל־חַטָּא אֲשֶׁר יַחַטָּא עַל־פִּי שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל־פִּי שְׁלֹשָׁה־עֵדִים יָקוּם דִּבְרִי:

כס"י • עַד אַחֲרֵי (סוטה ב) זֶה בְּנֵה אֵב: כָּל עַד שֶׁבַתוֹרָה, שְׁנֵים, אֶלָּא אִם בֵּן פֶּרֶט לָךְ בּוֹ אַחֲרֵי. לְכָל־עוֹן וּלְכָל־חַטָּאת • לְהִיּוֹת חִבְרוֹ נִעְנֵשׁ עַל עֲדוּתוֹ, לֹא עֲנֵשׁ גּוֹף וְלֹא עֲנֵשׁ מַמּוֹן, אֲבָל קָם הוּא לְשִׁבוּעָה (ספרי). אָמַר לְחִבְרוֹ: 'תֵּן לִי מָנָה שֶׁהָלוּיִתֶיךָ', אָמַר לוֹ: 'אֵין לָךְ בְּיָדִי כְּלוּם', וְעַד אַחֲרֵי מַעֲדוֹ שֵׁשׁ לוֹ, חֵיב לִישָׁבַע לוֹ. עַל־פִּי שְׁנֵי עֵדִים • (גיטין עא) וְלֹא שִׁיכְתְּבוּ עֲדוּתָם בְּאֶגְרַת וַיִּשְׁלְחוּ לְבֵית דִּין, וְלֹא שִׁיעֲמַד תְּרַגְּמָן בֵּין הָעֵדִים וּבֵין הַדַּיָּנִים.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

נ"ב:) וְעַל יְדֵי הַחַטָּא יִתְגַּבֵּר יָקוּם עָלָיו: וְאוֹמְרוֹ וְהִכְהוּ נֶפֶשׁ כָּאֵן הָעִיר שֶׁהוּא מְדַבֵּר עַל ס"מ וְלִזְה אָמַר וְהִכְהוּ נֶפֶשׁ פְּרוּשׁ שֶׁחֹבֵל בְּנֶפֶשׁוֹ כִּי עַל יְדֵי הַחַטָּא תְּמוּת הַנֶּפֶשׁ, וְכֵן אֵל אַחַת פְּרוּשׁ אִם יָנוּס אֵל אַחַת הָעִירִים הָאֵל לְבָצֵר עֲצָמָה שֶׁהִיא מַעֲרִי הַמִּקְלָט, וַיִּשְׁלְחוּ זִקְנֵי עִירוֹ הֵם בֵּית דִּין שֶׁל מַעֲלָה שֶׁהִיא עִיר שֶׁל הָשָׁר שֶׁל אָדוֹם, וַלְקָחוּ אוֹתוֹ וְעַל פִּי הַמִּשְׁפָּט יִתְנוּהוּ בְּיַד גֹּאֲלֵי הַדָּם הוּא אֲבִינוֹ שֶׁבְּשָׁמִים: וְאוֹמְרוֹ וּמָת כָּאֵן רַמְזוֹ סוּד אוֹמְרָם ז"ל (סנהדרין לח:) מוֹשִׁיט אֶצְבָּעוֹ

לְרַעְהוּ כִּי הוּא מְרָאָה רַעוּת לְכָל כִּי לְטוֹבָתָם מְעַצֵּם, וְהוּא שׁוֹנֵא לוֹ וּמִבְקֵשׁ רַעְתּוֹ בְּדֶרֶךְ אֲהִבָּה וְרַעוּת, וְאֲרִב שְׁאוֹרֵב לוֹ לְהַחֲטִיאוֹ כִּי יֵשׁ לָךְ לְדַעַת שֶׁעֲבָרָה רֵאשׁוֹנָה שְׁעוֹשָׂה הָאֵדָם אֵינוֹ עוֹשֶׂה אֶלָּא כְּשִׁנְגָה וּכְזֵה מוֹצֵא שֶׁעַר הַצֹּר לְכַסּוֹ לְנֶפֶשׁ, גַּם מַקְדִּים לְהָאֵדָם כְּאוֹמְרוֹ (בראשית ד') לִפְתַּח חַטָּאת רִבֵּץ קֶדֶם כָּאֵן הַמִּנְגִּדוֹ בְּאֵדָם, גַּם מִסְבִּיר לוֹ פָּנִים עַל מַעֲשֵׂה הָרַע וַיֹּאמֶר לְרַע טוֹב וְאֵין לָךְ אוֹרֵב גְּדוֹל מְזֵה, וּכְזֵה מִתְגַּבֵּר עָלָיו, וְהוּא אוֹמְרוֹ וְקָם עָלָיו מִה שְׁאֵין בֵּן קֶדֶם לְכֵן שֶׁהִיא כְּחוּט הַשְּׁעָרָה הַלֵּךְ בְּתוֹךְ הָאֵדָם (ספרי

כֶּהָם וְשׁוֹרְפָם, וְהוּא אוֹמְרוֹ בְּיַד גֹּאֲלֵי הַדָּם וּמָת פְּרוּשׁ בְּנִגְיַעַת יָד ה' בּוֹ כְּזֵה הוּא מֵת מַעֲצָמוֹ, וְלִפִּי שְׁאֵמְרוֹ ז"ל כִּי הָרִיגַת ס"מ תִּהְיֶה גַם בֵּן עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁיָּדָם תִּהְיֶה בּוֹ לְהַמִּיתוֹ עִם ה' בְּרוּךְ הוּא, לִזְה אָמַר לֹא תַחֲוֹס עָלָיו, וְהַגֵּם שֶׁהַצִּדִּיקִים הַרְוִיחוּ בְּאִמְצָעוּתוֹ, יֵשׁ לָהֶם לְהַבִּיט אֵל דָּם נָקִי כְּמֵה דָמִים רַבִּים שֶׁשִּׁפְּפוּ בְּאֶרְבוֹ, וְאֵין וְטוֹב לָךְ תִּהְיֶה נִחְלָטָה בְּחִינַת הַטוֹב לָךְ, כִּי בְּהַבְטֵל רוּחַ הַטְּמָאָה תִּהְיֶה נִשְׁלָטָה בְּחִינַת הַטוֹב בְּמִקְוָמָה שֶׁהֵם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יט ענף 195)

על פי שני עדים . . יקום דבר (יט, טו) כתיב (ישעיה מו, י) אתם עדי נאום ה', הינו שבג' ישראל 'מעידים' ומגלים את ה' בעולם. והנה מבאר בחסידות, שעל דבר הנגלה לא צריכים עדות; גם על מלתא דעבידא לאגלויי לא צריכים עדות גמורה; ועדות היא דוקא על דבר הנעלם לגמרי. ויש לבאר שלש בחינות אלה בעבודת האדם. **דבר הנגלה** - הינו עבודה על פי טעם ודעת, שברור שצריכים לעשותה. **דבר העשוי להתגלות** - הינו עבודה של מסירות נפש, שלמעלה מטעם ודעת, אף היא תלויה בשכל: על כל פרט עורף האדם חשוב אם חיב למסור את נפשו על כך לפי ההלכה. **דבר הנעלם לגמרי** - הינו מסירות נפש ללא שום הגבלות וחשובים. עבודה זו, שבאה מצד הקשר העצמי של עצם הנשמה עם עצמותו ותברך, מגלה את עצמותו ותברך בעולם.

(מז) **כִּי־יָקוּם עַד־חֲמֵס בְּאִישׁ לַעֲנוֹת בּוֹ סָרָה:** טו ארי יקום סהיד שקר בגבר לאסהדא בה סטניא:

רס"א לַעֲנוֹת בּוֹ סָרָה • דבר שאינו, שהוסר העד הזה מכל העדות הזאת. כיצד? שאמרו להם: 'והלא עמנו הייתם באותו היום במקום פלוגי' (ספרי).

(יז) **וַעֲמַדּוּ שְׁנֵי־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־לָהֶם הָרִיב לִפְנֵי יְהוָה לִפְנֵי** יו ויקומון תריין גברין די להון דינא גדם ??
הַכֹּהֲנִים וְהַשֹּׁפְטִים אֲשֶׁר יִהְיוּ בֵּימֵי הָהֵם: גדם כהניא ודינאי די יהון ביומאי האנון:

רס"א **וַעֲמַדּוּ שְׁנֵי־הָאֲנָשִׁים** • (שבועות ל) בעדים הכתוב מדבר, ולמד שאין עדות בנשים, ולמד שצריכין להעיד עדותן מעמד. **אֲשֶׁר־לָהֶם הָרִיב** • אלו בעלי הדין. **לִפְנֵי ה'** • יהיה דומה להם כאלו עומדין לפני המקום, שנאמר (תהלים צב): "בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט". **אֲשֶׁר יִהְיוּ בֵּימֵי הָהֵם** • (ר"ה כה) פתח בדורו כשמואל בדורו, צריך אתה לנהוג בו כבוד.

(יח) **וַדְרָשׁוּ הַשֹּׁפְטִים הַיָּטֵב וְהַנָּה עַד־שֶׁקֶר הָעֵד שֶׁקֶר** יח ויתבעון דינאי יאות והא סהיד שקר
עֵנָה בְּאִחִיו: סהדא שקרא אסהד באחוהי:

רס"א **וַדְרָשׁוּ הַשֹּׁפְטִים הַיָּטֵב** • על פי המזמין אותם, שבודקים וחוקרים את הבאים להזמם בדרישה ובחקירה. **וְהַנָּה עַד־שֶׁקֶר** • כל מקום שנאמר "עד", בשנים הכתוב מדבר.

(יט) **וַעֲשִׂיתָם לוֹ בְּאִשֶּׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאִחִיו וּבַעֲרַת הָרֶעַ** יט וימעבדון לה כמא די חשיב למעבד
מִקְרָבָּהּ: לאחוהי ותפלי עבד דביש מבינה:

רס"א **בְּאִשֶּׁר זָמַם** • ולא באשר עשה, מכאן אמרו: הרגו אין נהרגין (מכות ה). **לַעֲשׂוֹת לְאִחִיו** • מה תלמוד לומר "לְאִחִיו"? למד על זוממי בת כהן נשואה, שאינן בשורפה, אלא כמיתת הבועל שהיא בחנק, שנאמר (ויקרא כא): "היא באש תשרף", היא ולא בועלה, לכך נאמר כאן: "לְאִחִיו", באשר זמם לעשות לְאִחִיו, ולא באשר זמם לעשות לְאִחִיו, אכל בכל שאר מיתות השנה הכתוב אשה לאיש, וזוממי אשה נהרגין כזוממי איש, כגון שהעידה שהרגה את הנפש, שחללה את השבת, נהרגין במיתתה, שלא מעט כאן אחותו אלא במקום שיש לקיים בהן הזמה במיתת הבועל. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

לשון הפולל והלך לבקש לשון זה אשר זמם לדיוק בא, לומר דוקא זמם ולא עשה כדבריהם ז"ל וז"ל בפריקתא אמרו אמר לו אביו לאו ק"ו הוא אמר לו למדתנו רבנו אין עונשין מן הדין וכו', אין להקשות מזה לדבריהם, כי בלא טעם אין עונשין מן הדין הנה ק"ו מכריח לומר שלא בא הכתוב לפסון

אני בו גם כן זמם ונוסף ששעה ואין כאן טענת אין עונשין מן הדין: אכן עקר הדרשה היא ממה שהיה לו לומר באשר ענה על אחיו וחוזר למה שאמר שקר ענה באחיו ועשו לו באשר ענה, ובמאמר זה ישנו לחיוב בין נהרג בין לא נהרג שניהם נכללים במשמעות אשר ענה, ומה שלא אמר

יט) **וַעֲשִׂיתָם לוֹ בְּאִשֶּׁר זָמַם**. רבותינו ז"ל אמרו (מכות ה): מכאן הרגו אין נהרגים באשר זמם ולא באשר עשה, וקשה דלמא אמר הכתוב באשר זמם להתחייב אפילו לא עשה אלא מעת אשר ענה סרה וזמם לעשות רעה לאחיו נתחייב, וכשנעשה מעשה על ידו ונהרג יש כאן זמם ועשה וקורא

כ ודִּשְׁתָּאֲרוּן יִשְׁמְעוּן ויִדְחִלוּן וְלֹא יוֹסְפוּן
לְמַעַבְדַּ עוֹד כְּפִתְגָמָא בִּישָׁא הִדִּין בִּינָה:

(ב) וְהַנְּשֹׂאִים יִשְׁמְעוּ וִירָאוּ וְלֹא יִסְפוּ לַעֲשׂוֹת עוֹד בְּדָבָר
הָרַע הַזֶּה בְּקִרְבָּךְ:

כ"י"א יִשְׁמְעוּ וִירָאוּ • מִכָּאן שְׁצָרִיכִין הַכְרָזָה: 'אִישׁ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי נִהְרָגִין עַל שֶׁהִזְמוּ בְּבֵית דִּין'.

כא וְלֹא תַחֲוִם עֵינֶיךָ נִפְשָׁא חֵלֶף נִפְשָׁא עֵינֶיךָ
חֵלֶף עֵינֶיךָ שְׂנֵא חֵלֶף שְׂנֵא יָדָא חֵלֶף יָדָא
רַגְלָא חֵלֶף רַגְלָא:

(כא) וְלֹא תַחֲוִם עֵינֶיךָ נִפְשָׁא חֵלֶף עֵינֶיךָ בִּישָׁן יָד
בִּיד רַגְלָא בְּרַגְלָא: ס

כ"י"א עֵינֶיךָ בִּישָׁן • (ב"ק פד) מִמּוֹן, וְכֵן "שֵׁן בִּישָׁן וְגו'".

א אַרִי תַפּוּק לְאַגְחָא קִרְבָּא עַל בַּעֲלֵי דְבָבָךְ
וְתַחֲזִי סוּסוֹן וִירְתִּינִי עִם סָגִי מִנֶּךָ לֹא תִדְחִל
מִנְהוֹן אַרִי יִי אֱלֹהֶיךָ מִימְרָה בְּסַעֲדָךָ דְּאַסְקָךָ
מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:

כ (א) כִּי־תֵצֵא לְמִלְחָמָה עַל־אֹיְבֶיךָ וּרְאִיתָ סוֹם וְרִכָּב עִם
רַב מִמֶּךָ לֹא תִירָא מֵהֶם כִּי־יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ הַמַּעֲלֶלֶךְ
מֵאַרְצָן מִצְרַיִם:

כ"י"א כִּי־תֵצֵא לְמִלְחָמָה • סִמָּךְ הַכְּתוּב יְצִיאַת מִלְחָמָה לְכָאן, לֹוֹמֵר לָךְ שְׂאִין מַחְסֵר אַכֵּר יוֹצֵא לְמִלְחָמָה. דְּבָר
אַחֵר: לֹוֹמֵר לָךְ: אִם עֲשִׂיתָ מִשְׁפָּט צֶדֶק, אֶתְּהָ מִכְּטָח שְׂאֵם תֵּצֵא לְמִלְחָמָה, אֶתְּהָ נּוֹצֵחַ, וְכֵן דָּוִד הוּא אוֹמֵר (תהלים
קט): "עֲשִׂיתִי מִשְׁפָּט וְצֶדֶק בְּלִתְנִיחָנִי לַעֲשֹׂקִי". עַל אֵיבֶךָ • יִהְיֶה בְּעֵינֶיךָ כְּאוֹיְבִים, אֵל תִּרְחֹם עֲלֵיהֶם כִּי לֹא יִרְחֲמוּ
עֲלֶיךָ. סוֹם וְרִכָּב • בְּעֵינֶיךָ, חֲשׂוֹבִים כָּלֶם כְּסוֹס אֶחָד, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (שופטים ו): "וְהִכִּיתָ אֶת מִדְּיָן כְּאִישׁ אֶחָד", וְכֵן
הוּא אוֹמֵר (שמות טו): "כִּי בָּא סוֹס פְּרָעָה". עִם רַב מִמֶּךָ • בְּעֵינֶיךָ הוּא רַב, אַכְּל בְּעֵינֶיךָ אֵינוֹ רַב. אוֹר הַחַיִּים

(ב) וְהָיָה בְּקִרְבָּכֶם אֶל־הַמִּלְחָמָה וְנִגַּשׁ הַכֹּהֵן וְדִבֶּר אֵלֶיךָ
הָעָם:

כ"י"א בְּקִרְבָּכֶם אֶל־הַמִּלְחָמָה • סִמּוֹךְ לְצִאתְכֶם מִן הַסֶּפֶר מִגְּבוּל אֶרֶצְכֶם. וְנִגַּשׁ הַכֹּהֵן • (סוטה כב) הַמְּשׁוּחַ לְכֶךָ,
וְהוּא הַנִּקְרָא 'מְשׁוּחַ מִלְחָמָה'. וְדִבֶּר אֶל־הָעָם • (שם) בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ.

אוֹר הַחַיִּים עַל הַתּוֹרָה - מַחֲדוּת בְּלוֹם, אַבְרָמֹוֹבִיץ

הַקְּלָפָה מִן הַקְּדוּשָׁה וּמִכְרָרָה, וְהוּא
סוֹד הַעֲלָאתָ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בְּיָדוֹעַ
לְיֹדְעֵי חֵן, וְזֶה לָךְ הָאוֹת כְּדִי שֶׁתַּחֲזֹק
בְּמִלְחָמָה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (תהלים ל"ז)
צוּפָה רָשָׁע לְצִדִּיק וְגו' ה' לֹא יַעֲזֹבָנוּ
כִּידוֹ, וְאָמְרוּ ז"ל (קדושין ל'): שֶׁהַכְּתוּב
מִדְּבָר עַל יֵצֵר הָרַע שֶׁהוּא מִתְגַּבֵּר עַל
הָאֱדָם וְה' עוֹזְרוֹ וּמַצִּילוֹ מִיָּדוֹ:
לְהַלְחֵם וְגו' לְהוֹשִׁיעַ וְגו'. פְּרוּשׁ לְהַלְחֵם
וְגו' לְאַבֵּד אוֹיְבֵיכֶם, וְאוֹמְרוֹ
לְהוֹשִׁיעַ וְגו' פְּרוּשׁ שֶׁלֹּא יָמוּת מִבְּנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶחָד בְּמִלְחָמָה, וְזֶה הוּא עֶקֶר
הַנֶּסֶם שֶׁתִּהְיֶה הַמִּלְחָמָה כְּבִדָּה
בְּאוֹיְבֵיהֶם וְלֹא יִפְקֹד אֶחָד מִבְּנֵי
יִשְׂרָאֵל, וְאוֹלִי כִּי לִזְהָ נִתְּכֵן בְּמָה
שְׂאֵמֵר בְּתַחֲלַת הַכְּתוּב ה' אֱלֹהֵיכֶם
הַזִּכִּיר הַרְחֵמִים וְהַדִּין, רַחֲמִים לְהוֹשִׁיעַ
יִשְׂרָאֵל, דִּין לְאַבֵּד אוֹיְבֵיכֶם, וְזוֹלָת זֶה
הָיָה דִּי בְּאוֹמְרוֹ כִּי אֱלֹהֵיכֶם הוֹלֵךְ:

בְּמִקְוֹמוֹת אַחֲרִים וְהָרִי הוּא בִּינִיָּהם
כְּתוּרָה שְׂאִין לָהּ הוֹפְכִין:
לִזְהָ בָּא דְּבָר ה' כָּאֵן וְאָמֵר כִּי תֵצֵא
לְמִלְחָמָה וְרָאִיתָ בְּעֵינֶיךָ שְׂכָלְךָ סוֹם
וְרִכָּב, סוֹם כְּנָגֵד מָה שֶׁהוּא הֵיכֵר סוֹם
מוֹכֵן לְמִלְחָמָה מָה שְׂאִינוֹ כֵּן הָאֱדָם,
רִכָּב כְּנָגֵד הַרְפַּכְתָּ הָאֱדָם שְׁנוּטָה
וְחוֹשֶׁקֶת לְדָבָרִים, וְאוֹמְרוֹ עִם רַב מִמֶּךָ
כְּנָגֵד כְּחוֹת הָרַע שְׁנוּטִסְפוּ מִמֶּנּוּ מִצֵּד
מַעֲשֵׂי הָרָעִים כְּמוֹ שְׂאֵמֵרְנוּ, אֵף עַל פִּי
כֵּן בָּא דְּבָר הַטּוֹב וְאָמֵר לֹא תִירָא מֵהֶם,
וְהַטֵּעַם הוּא כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ פְּרוּשׁ
הֵן אָמַת אִם הֵייתָ בָּא לְמִלְחָמָה כְּכַחֵךְ
אֵין בָּךְ כַּחַת לַעֲמֵד בְּמִלְחָמָה זֶה אַכְּל בִּינֵן
שֶׁה' אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ כְּחוֹת גְּדוֹל לְהַצִּילְךָ,
כִּי כְּשֶׁבָּא אֲדָם לְטֹהַר יְמִינוֹ יִתְבַּרֵּךְ
מִקְבֻלָּתוֹ וְנִדְּבַק לָהּ וְהוּא יִכְנִיעַ מִצְרָיו:
וְגַמֵּר אֲמֵר הַמַּעֲלֶלֶךְ מֵאַרְצָן מִצְרַיִם כִּי
זֶה מוֹפֵת חוֹתָךְ כִּי ה' מִפְּרָק

אִם הָרָגוּ שְׁהָרִי ק"ו הַדְּבָרִים וְאֵין כַּחַת
בְּדִיּוֹק לְדָחוּת הַק"ו וְלֹאֲדָמִי קָרָא שְׂלֵא
בְּדִיּוֹק, אִם לֹא מִטַּעַם שְׂדִיחָה רַבִּי אֵין
עוֹנֶשִׁין מִן הַדִּין:
(א) כִּי תֵצֵא לְמִלְחָמָה וְגו'. אוֹלִי שְׂרַמְזו
הַכְּתוּב מִלְחָמָתָ הָאֱדָם עִם יֵצֵרוֹ, וְכָא
לְהַסִּיר מִלְּבָבוֹ מִנֶּךָ, וְאָמֵר כִּי תֵצֵא
לְמִלְחָמָה הַיָּדוּעָה שְׂאִין גְּדוֹלָה מִמֶּנָּה,
וְהִנֵּה בְּמִלְחָמָה זֶה יֵשׁ ב' דְּבָרִים קָשִׁים
לְאֲדָם שְׂמִתִּישִׁים כְּחוֹ, א' הוּא שְׂאִינוֹ
מִלְּמַד בְּמִלְחָמָה כְּמוֹ שֶׁהוּא מְלַמֵּד וְרִגְלִיל
בְּמִין מִלְחָמָה זֶה יֵצֵר הָרַע, ב' שֶׁהַרְפַּכְתָּ
הָאֱדָם חוֹבֶקֶת דְּבָרִי הֵיכֵר בְּכָל אֲשֶׁר
יֹאמֵר אֵלָיו בְּעֵינֶיךָ הָאִסּוּר לִגְנוֹב וּלְגוֹל
וּלְגָאוֹת וּלְאָכֵל כָּל אֲשֶׁר תֵּאָוֶה נִפְשׁוֹ,
וְזֶה יִמְנָעוּהוּ מִלְּשֹׁמֵעַ אֵל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה
וְהַמְצוּוֹת, וְמָה גַם אַחֵר שְׂנֵכָשֶׁל בְּעִבְרוֹת
רַבּוֹת שֶׁיִּתּוּסְפוּ כְּחוֹת הָרַע שְׁנוּלְדוֹ
מִמַּעֲשֵׂי הָרָעִים כְּמוֹ שְׂפָרְשִׁיתִי

(ג) וַאֲמַר אֱלֹהִים שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתֶּם קָרַבְתֶּם הַיּוֹם לַמִּלְחָמָה עַל-אֹיְבֵיכֶם אֲלֵי-יָרֵךְ לְבַבְכֶם אֶל-תִּירְאוֹ וְאֶל-תַּחֲפֹזוֹ וְאֶל-תַּעֲרָצוֹ מִפְּנֵיהֶם:

ג' וַיִּמָּר לְהוֹן שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתֶּן קָרַבְתֶּן יוֹמָא דִּין לַאֲנָחָא קָרְבָא עַל בְּעָלֵי דְבְּכִיכֹן לָא יִזְעַל לְבָכֹן לָא תִדְחִלֹן וְלָא תַתְּבַהֲתֹן וְלָא תַתְּבִירֹן מִקְדָּמֵיהֹן:

כ"א" • שְׁמַע יִשְׂרָאֵל • (שם) אָפְלוּ אֵין בְּכֶם זְכוּת אֵלָא קְרִיאַת שְׁמַע בְּלָבָד, כְּדָאי אַתֶּם שְׂוִישִׁיעַ אַתְכֶם. עַל אֹיְבֵיכֶם • אֵין אֵלֹו אַחֲיֵכֶם, שְׂאֵם תַּפְלוּ בִידֶם, אֵינֶם מְרַחֲמִים עֲלֵיכֶם; אֵין זֹו כְּמִלְחָמַת יְהוּדָה עִם יִשְׂרָאֵל, שְׁנֶאֱמַר (ד"ה ב כח): "וַיִּקְמוּ הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר-נִקְבוּ בְשֵׁמוֹת וַיַּחֲזִיקוּ בַשִּׁבְיָהּ, וְכָל-מַעֲרֻמֵּיהֶם הִלְבִּישׁוּ מִן-הַשָּׁלָל, וַיַּלְבִּישׁוּם וַיַּנְעִילוּם וַיַּאֲכִילוּם וַיִּשְׁקוּם וַיִּסְכּוּם וַיַּנְהִילוּם בַּחֲמָרִים לְכָל-כּוֹשֶׁל, וַיְבִיאוּם יְרִיחוֹ עִיר-הַתְּמָרִים אֲצֹל אַחֲיֵיהֶם וַיָּשׁוּבוּ שְׁמֵרוֹן", אֵלָא עַל אֹיְבֵיכֶם אַתֶּם הוֹלְכִים, לְפִיכָךְ הַתְּחַזְּקוּ לַמִּלְחָמָה. אֶל-יָרֵךְ לְבַבְכֶם אֶל-תִּירְאוֹ וְאֶל-תַּחֲפֹזוֹ וְאֶל-תַּעֲרָצוֹ • (סוטה מב) אַרְבַּע אֲזָהָרוֹת כִּנְגֵד אַרְבַּעַת דְּבָרִים שְׁמַלְכֵי אוֹמוֹת הָעוֹלָם עוֹשִׂין, מְגִיפִין בְּתִרְסִיָּהֶם כְּדִי לְהַקְשִׁין זֶה לָזֶה כְּדִי לְהַשְׁמִיעַ קוֹל, שְׂיַחֲפֹזוּ אֵלֹו שְׁכָנָגְדָן וַיְנַסּוּ, וְרוֹמְסִים בְּסוֹסִיָּהֶם וּמַצְהִילִין אוֹתָם לְהַשְׁמִיעַ קוֹל שְׁעֻטַּת פְּרוֹסוֹת סוֹסִיָּהֶם, וְצוֹחֲזִין בְּקוֹלָם, וְתוֹקְעִין בְּשׁוֹפְרוֹת וּמִינֵי מַשְׁמִיעֵי קוֹל. אֶל-יָרֵךְ לְבַבְכֶם • מַצְהִלוֹת סוֹסִים. אֶל-תִּירְאוֹ • מִהֲגַפַּת הַתִּרְסִין. וְאֶל-תַּחֲפֹזוֹ • מְקוֹל הַקְּרָנוֹת. וְאֶל-תַּעֲרָצוֹ • מְקוֹל הַצְּנוּחָה.

(ד) כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הִהְלִךְ עִמָּכֶם לְהִלָּחֵם לָכֶם עִם-אֹיְבֵיכֶם לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם:

ד' אַרִי יִי אֱלֹהִיכֹן דְּמַדְבֵּר קְדָמִיכֹן לַאֲנָחָא לְבֹן קָרַב עִם בְּעָלֵי דְבְּכִיכֹן לְמַפְרָק יַתְכֹן:

כ"א" • כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם וְגו' • הֵם בָּאִים בְּנִצְחוֹנוֹ שֶׁל בֶּשֶׁר וְדָם, וְאַתֶּם בָּאִים בְּנִצְחוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם, פְּלִשְׁתִּים בָּאוּ בְּנִצְחוֹנוֹ שֶׁל גְּלִית, מָה הָיָה סוּפוֹ? נָפַל וְנָפְלוּ עִמּוֹ. הִהְלִךְ עִמָּכֶם • זֶה מַחֲנֶה הָאָרוֹן.

(ה) וַדְּבָרוּ הַשְּׂטָרִים אֶל-הָעָם לֵאמֹר מִי-הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית-חֶדֶשׁ וְלֹא חָנְכוֹ יֵלֶךְ וַיָּשֶׁב לְבֵיתוֹ פְּנֵי-יָמוֹת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יִחַנְכֶנּוּ:

ה' וַיִּמְלְלוֹן סְרַבְיָא קְדָם עֲמָא לְמִימָר מִן גְּבָרָא דִּי בָנָא בֵּיתָא חֶדְשָׁא וְלֹא חֲנֻכָּה יִהְיֶה וַיִּתּוּב לְבֵיתָהּ דִּילְמָא יָמוֹת בְּאֲנָחָא קָרְבָא וּגְבָר אַחֲרֵן יַחְנַכְנָהּ:

כ"א" • וְלֹא חָנְכוֹ • לֹא דָר בּוֹ. חֲנוּךְ, לְשׁוֹן הַתְּחִלָּה. וְאִישׁ אַחֵר יִחַנְכֶנּוּ • וְדָבָר שֶׁל עֲגָמַת נֶפֶשׁ הוּא זֶה.

(ו) וּמִי-הָאִישׁ אֲשֶׁר נָטַע כָּרֶם וְלֹא חָלְלוֹ יֵלֶךְ וַיָּשֶׁב לְבֵיתוֹ פְּנֵי-יָמוֹת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יַחְלִלְנוּ:

ו' וּמִן גְּבָרָא דִּי נָצִיב כְּרָמָא וְלֹא אַחֲלָה יִהְיֶה וַיִּתּוּב לְבֵיתָהּ דִּילְמָא יָמוֹת בְּאֲנָחָא קָרְבָא וּגְבָר אַחֲרֵן יַחְלִלְנָהּ:

כ"א" • וְלֹא חָלְלוֹ • לֹא פָדָאוּ בַּשָּׁנָה הָרְבִיעִית, שֶׁהַפְּרוֹת טְעוּנִין לְאָכְלָן בִּירוּשָׁלַיִם, אוֹ לְחָלְלָן בְּדָמִים, וְלֵאכֹל הַדָּמִים בִּירוּשָׁלַיִם.

(ז) וּמִי-הָאִישׁ אֲשֶׁר אָרַשׁ אִשָּׁה וְלֹא לָקָחָהּ יֵלֶךְ וַיָּשֶׁב לְבֵיתוֹ פְּנֵי-יָמוֹת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יִקְחָנָהּ:

ז' וּמִן גְּבָרָא דִּי אָרַס אִתְתָּא וְלֹא נִסְבָּה יִהְיֶה וַיִּתּוּב לְבֵיתָהּ דִּילְמָא יָמוֹת בְּאֲנָחָא קָרְבָא וּגְבָר אַחֲרֵן יִסְבְּנָהּ:

כ"א" • פְּנֵי-יָמוֹת בַּמִּלְחָמָה • יָשׁוּב פֶּן יָמוֹת, שְׂאֵם לֹא יִשְׁמַע לְדְבָרֵי הַכֹּהֵן, כְּדָאי הוּא שְׂמִימוֹת.

(ח) וַיִּסְפּוּ הַשְּׂטָרִים לְדַבֵּר אֶל-הָעָם וַאֲמָרוּ מִי-הָאִישׁ הִירָא וְרָךְ הַלֵּבב יֵלֶךְ וַיָּשֶׁב לְבֵיתוֹ וְלֹא יָמַס אֶת-לֵבָב אַחֲיוּ בְּלָבָבוֹ:

ח' וַיִּסְפּוֹן סְרַבְיָא לְמַלְלָא עִם עֲמָא וַיִּמָּרוֹן מִן גְּבָרָא דְּדַחַל וְתַבִּיר לָבָא יִהְיֶה וַיִּתּוּב לְבֵיתָהּ וְלֹא יַתְּבֵר יַת לָבָא דְאַחוּהִי כְּלָבָהּ:

כ"א" • וַיִּסְפּוּ הַשְּׂטָרִים • (סוטה מג) לְמָה נֶאֱמַר כָּאן "וַיִּסְפּוּ"? מוֹסִיפִין זֶה עַל דְּבָרֵי הַכֹּהֵן, שֶׁהַכֹּהֵן מְדַבֵּר וּמַשְׁמִיעַ מִן "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל", עַד "לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם". וְ"מִי הָאִישׁ", וְשְׁנֵי וּשְׁלִישִׁי, כֹּהֵן מְדַבֵּר וְשׁוֹטֵר מַשְׁמִיעַ; וְזֶה, שׁוֹטֵר מְדַבֵּר וְשׁוֹטֵר מַשְׁמִיעַ. הִירָא וְרָךְ הַלֵּבָב • רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: כְּמַשְׁמַעוֹ, שְׂאֵינוֹ כָּל לַעֲמַד בְּקִשְׁרֵי הַמִּלְחָמָה וְלִרְאוֹת חֶרֶב

שיעור יומי לשבת קודש ד' אלול ושנים מקרא ואחד תרגום - כ - פרשת שופטים
מז
שלופה. רבי יוסי הגלילי אומר: הִירָא מַעְבְּרוֹת שְׁבִידוֹ, וְלִכְךָ תִּלְתֶּה לּוֹ תוֹרָה לַחֲזוֹר עַל בֵּית וְכָרֶם וְאִשָּׁה, לְכַסּוֹת עַל
הַחוּזָרִים בְּשָׂבִיל עֲבֹדוֹת שְׁבִידֵם, שֶׁלֹּא יָבִינוּ שֶׁהֵם בְּעַלֵּי עֲבָרָה, וְהִרְאֵהוּ חוֹזֵר, אֹמֵר: 'שָׁמָּה בָּנָה בֵּית, אוֹ נָטַע כָּרֶם,
אוֹ אָרֶשׁ אִשָּׁה'. אור החיים

(ט) וְהָיָה כְּכֹלֹת הַשְּׁטָרִים לְדַבֵּר אֶל־הָעָם וּפְקֻדוֹ שֶׁיִּי
ט ויהי כד ישיצון סרכיא למללא עם עמא
וימנון רבני חילא בריש עמא:
צבאות בראש העם: ס

הש"י שרי צבאות • שמעמידין זקפין מלפניהם ומלאחריהם, וכשילים של ברזל בידיהם, וכל מי שרוצה לחזור
הרשות בידן לקפח את שוקיו. זקפין, בני אדם עומדים בקצה המערכה לזקף את הנופלים ולחזקם בדברים: 'שובו
אל המלחמה ולא תנוסו, שתחלת נפילה, ניסה'.

♦ שבת קודש ד' אלול ♦

(י) כִּי־תִקְרַב אֶל־עִיר לְהִלָּחֶם עָלֶיהָ וְקִרְאתָ אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם:
י ארי תקרב לקרבא לאגחא (קרבא) עלה
ותקרי לה מלין דשלם:
הש"י כי־תקרב אל־עיר • במלחמת הרשות הכתוב מדבר, כמו שמפרש בענין: "כן תעשה לכל־הערים הרחוקות
וגו'". אור החיים

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

ח) מי האיש הירא וגו'. רבתינו ז"ל
אמר (סוטה מ"ד.) זה הירא מעבדות
שבִּידוֹ, פְּרוֹשׁ עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (ישע'י)
פָּתְחוּ בְּצִיּוֹן חֲטָאִים, שְׂכַל מִי שֵׁשׁ
בִּידוֹ עֲבֹדוֹת לְבוֹ גֵּרָא וְחֹרֵד מַעֲצָמוֹ,
וְאִפְלוּ אֵינּוּ יוֹדֵעַ שֵׁשׁ בִּידוֹ עֲבֹדוֹת
הַפֶּחַד הַנִּכְנָס בְּלִבּוֹ בַּמִּלְחָמָה
תוֹדִיעָהוּ כִּי יֵשׁ בִּידוֹ עֲבֹדוֹת, וְרַבּוּתֵינוּ
ז"ל (אור"ח סי' נ"ד בְּשֵׁם הַיְּרוּשָׁלַּיִם) שֶׁעָרוּ
הָעוֹן שֶׁיִּכְנָס בְּלִבּוֹ הַפֶּחַד מִיּוֹצְרוֹ
שֶׁאִפְלוּ אֵין בִּידוֹ אֵלָּא שְׂדֵבֶר בֵּין
יִשְׁתַּבַּח לִיּוֹצֵר, וְהַטַּעַם כִּי הַנִּכְנָס
לַמִּלְחָמָה צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת לוֹ גַּם לְהַנְצִיל
מִחֶרֶב אוֹיֵב וְכָל שְׁבִידוֹ מִבְּחִינַת הָרַע
אֵינּוּ רָאוּי לָגַם וּמִזְלוֹ יִפְחִידוֹ:
י) כִּי תִקְרַב וגו'. אוֹלֵי פְרָשָׁה זוֹ תִרְמֹזוּ
עַל פִּי שְׁאֵמֶר הַרְשָׁב"י בְּסִפְרֵי הַזֶּהָר
(ח"ב ס"ב.) כִּי הָאָדוֹן ב"ה שוֹלֵחַ נִשְׁמָה
יִתְרָה לְהָאָדָם מַעוֹלֵם הָעֲלִיּוֹן לְהַדְרִיכּוֹ
בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל וּבְאִמְצָעוֹתָהּ יִמְלֹט הָאָדָם
מִהַמְחִטִּיא, וְצָהָר ה' לְנִשְׁמָה וְאָמַר כִּי
תִקְרַב אֵל עִיר זֶה הוּא גּוֹף הָאָדָם
שֶׁנִּקְרָא עִיר כְּאֹמְרָם בְּסִפְרֵי הַזֶּהָר (ז"ח
ו'ת צ"ז) בְּפִסּוּק עִיר קִטְנָה וּז"ל עִיר
קִטְנָה דָּא גּוֹפָא דְּבֵר נֶשׁ ע"כ, לַמִּלְחָמָה
כִּי צָרִיךְ כָּח לְהַצִּיל הָאָדָם מִיַּד
מְרִשָּׁעִיו:
וְדִקְדָק לומר עֲלֶיהָ פְרוֹשׁ בְּשָׂבִיל הָעִיר
לְמַלְטָה מִיַּצֵּר הָרַע עַל דֶּרֶךְ

אומרו (קהלת ט') ובא אליה וגו' ומלט
העיר בַּחֲכָמָתוֹ (נדרים ל"ב:), וְקִרְאתָ
אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם פְּרוֹשׁ שֶׁלֹּא תְּבֹא אֵלֶיהָ
בְּפִסְיֵעוּתִיךָ לְהַטּוֹתוֹ לְדֶרֶךְ הַטּוֹב מִן
הַקָּצָה אֵל הַקָּצָה, אֵלָּא בַּתְּחִלָּה בְּקִרְבָּךְ
תִּקְרָא אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם שֶׁעָשָׂה יַעֲשֶׂה גַם
לְעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן וְיִהְיֶה בָּהּ וּבְכָא וְיִתֵּן
חֶלֶק לְגוֹפְנִיּוֹת וְחֶלֶק לְרוּחָנִיּוֹת כִּי גַם
לְעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן צָרִיךְ הָאָדָם לְמִזוּנּוֹת
וְאִם לֹא יִטְרִיחַ בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּעַד עוֹלָם
הַכָּא גַם כֵּן, נִמְצָא שֶׁלֹּא יִגִּיעוּ וְיִאָּבֵד
לְעוֹלָם וָעֶד וְדֶרֶךְ זֶה יִקְרָא דְּבָרֵי שְׁלוֹם
שֶׁהוּא הַבְּצֻעַ:
וְאֹמְרוּ וְהָיָה אִם שְׁלוֹם. פְּרוֹשׁ וְהָיָה
לְשׁוֹן שְׁמִתָּה הִיא אִם שְׁלוֹם
תַּעֲנֶךְ, וְאָמַר וּפְתַחָה פְּרוֹשׁ אֵין צָרָךְ
אֵלָּא פְתִיחָה לְבַד וְאִם יִפְתַּח כְּפִתְחוֹ
שֶׁל מַחֲטָה הַקְּבִי"ה יִפְתַּח לוֹ כְּפִתְחוֹ שֶׁל
אוֹלָם, וְהוּא מִזֶּה שֶׁגָּמַר אָמַר וְהָיָה כָּל
הָעָם הַנִּמְצָא בָּהּ רַמ"ח אֲבָרִים וְשִׁס"ה
גִּידִים הַכֹּל יִשְׁתַּעֲבֵד לְנִשְׁמָה, בֵּין
בְּבָחִינַת מַצּוֹת עֲשֶׂה יִהְיֶה לְמַס לַעֲשׂוֹת
בְּגוֹפָם וּבְמִמּוֹנָם וְכו', בֵּין בְּבָחִינַת
מַצּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה וְעֲבָדוֹךָ פְּרוֹשׁ כְּעֶבֶד
הִירָא מִרְבּוֹ לְכָל נִטּוֹת מְדַבְּרֵי יָמִין
וּשְׁמָאֵל:
וְאֹמְרוּ וְאִם לֹא תִשְׁלִים וגו'. פְּרוֹשׁ אִם
לֹא תִשְׁלִימָה הָעִיר וְנִטְתָּה
אֲשׁוּרִיָּה מִנִּי דֶּרֶךְ, וְלִפְעָמִים יִקְרָא מִקְרָה

שאמר שהתחיל האדם להטיב מעשיו
ישוב אחורנית, וכשאמר זה להאדם
נגדיל רשע ויתחזק יצרו עליו יותר
מבראשונה להלחם עם הנשמה, והוא
אומרו ועשתה עמך מלחמה יצו ה'
לצור על העיר בסגופים וכמאמרם
ז"ל (ברכות ה.) לעולם ירגזו אדם יצר
טוב על יצר הרע והרגזותו הוא לסגף
עצמו בדברים המתירים לו, גם
בתעניות ומלקיות וככי להתיש כח
הרע שבעיר, ומבטיחו ה' לתנה בידו
כאומרו ונתנה ה' אליהך בידך, והפית
כל זכורה הוא כח ס"מ וחילותיו:
ואומרו לפי חרב על דרך אומרו (תהלים
קמ"ט) רוממות אל בגרונם וחרב
פיפיות בידם:
ואומרו רק הנשים והטף פרוש נשים
הם נפש ורוח ונקראו נשים
בערך הנשמה בידוע לידועי חן, והטף
הם מצוות ומעשים טובים שעשה
אדם קדם שהיה מתעב בעיני ה' בסוד
(תהלים נ') ולרשע אמר אלהים מה לך
לספר חקי, וכשאדם חוזר בו יחשבו
לזכות:
גם על פי דבריהם ז"ל שאמרו (יזמא
פ"ו:) שגגות נעשות לו בזכיות
ולזהם יקרא טף:
ואומרו והבהמה הוא תאנת החמר
שיקרא בהמה, וכל אשר בעיר

(יא) וְהָיָה אִם-שָׁלוֹם תַּעֲנֶנּוּ וּפָתַחְהָ לָךְ וְהָיָה כָּל-הָעָם
הַנִּמְצָא-בָּהּ יֵהְיוּ לָךְ לָמֶס וְעִבְדוּךָ:
יא ויהי אם שלם תעננו ופתחה לך והיה כל העם הנמצא בה יהיו לך למס ועבדוך:

כז"י ◀ כָּל-הָעָם הַנִּמְצָא-בָּהּ • אָפְלוּ אֶתָּה מוֹצֵא בָּהּ מִשְׁבָּעָה אוֹמוֹת שְׁנֻצָּטוּיִת לְהַחְרִימָם, אֶתָּה רֹשָׁא לְקִיָּמָם.
לָמֶס וְעִבְדוּךָ • (ספרי) עַד שִׁיקְבְּלוּ עֲלֵיהֶם מִסִּים וְשִׁעְבוּד.

(יב) וְאִם-לֹא תִשְׁלִים עִמָּךְ וַעֲשֵׂתָה עִמָּךְ מִלְחָמָה וְצָרָתָ
עָלֶיהָ:
יב ואם לא תשלים עמך ועשתה עמך מלחמה וצרת עליה:

כז"י ◀ וְאִם-לֹא תִשְׁלִים עִמָּךְ וַעֲשֵׂתָה עִמָּךְ מִלְחָמָה • הַכְּתוּב מִבְּשָׂרָךְ שָׂאֵם לֹא תִשְׁלִים עִמָּךְ, סוּפָה לְהִלָּחֵם בָּךְ, אִם
תִּנְיָחָנָה וְתִלָּךְ • וְצָרָתָ עָלֶיהָ • אֵף לְהִרְעִיבָהּ וּלְהַצְמִיאוֹתָ וּלְהַמִּיתָהּ מִיתַת תַּחֲלוּאִים.

(יג) וְנִתְּנָהּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וְהִכִּיתָ אֶת-כָּל-זִכְרוֹתָהּ לְפָנֶיךָ
חָרִב:
יג ונתנה יהוה אלהיך בידיך והכית את כל זכרותה לפניך חרב:

כז"י ◀ וְנִתְּנָהּ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ • אִם עָשִׂיתָ כָּל הָאֲמֹר בְּעֵינֶיךָ, סוּף שֶׁה' נֹתְנָהּ בְּיָדְךָ.

(יד) רַק הַנָּשִׁים וְהַטָּף וְהַבְּהֵמָה וְכָל אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּעִיר
כָּל-שִׁלָּלָהּ תָּבוֹז לָךְ וְאִכְלָתָ אֶת-שִׁלָּל אִיְבֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ:
יד רק הנשים והטף והבהמה וכל אשר יהיה בעיר כל שיללה תבוז לך ואכלת את שילל איביך אשר נתן יהוה אלהיך לך:

כז"י ◀ וְהַטָּף • אֵף טַף שֶׁל זָכָרִים, וְמָה אֲנִי מְקִים: "וְהִכִּיתָ אֶת-כָּל-זִכְרוֹתָהּ"? בְּגִדוּלִים.

(טו) בֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל-הָעָרִים הַרְחֹקֹת מִמָּךְ מֵאֹד אֲשֶׁר
לֹא-מַעְרִי הַגּוֹיִם-הָאֵלֶּה הֵנָּה:
טו בן תעשה לכל הערים הרחוקות ממך מאד אשר לא מערי הגוים האלה הנה:

(טז) וְכָּן מַעְרֵי הָעַמִּים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ
נַחֲלָה לֹא תַחִיָּה כָּל-נִשְׁמָה:
טז וכן מערי העמים האלה אשר יהוה אלהיך נתן לך נחלה לא תחיה כל נשמה:

(יז) כִּי-תַחַרְםָּ תַּחְרִימָם תַּחֲתֵי וְהָאֲמֹרִי הַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרָזִי
תַּחֲוִי וְהַיְבוּסִי כַּאֲשֶׁר צִוָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:
יז כי תחרמם תחרימם תחתי והאמורי הכנעני והפרזי תחוי והיבוסי כאשר צווך יהוה אלהיך:

כז"י ◀ כַּאֲשֶׁר צִוָּךְ • לְרַבּוֹת אֶת הַגְּרָגְשִׁי.

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

שָׁגַת מֹשֶׁה בְּקִבְּלָת עָרֵב רַב (שמו"ר פמ"ב), וְה' אָמַר אֵלָיו שִׁשְׁרָשָׁם רַע וְאֵינָם עוֹמְדִים בְּגִדְרֵי הַקִּדְשָׁה וּמִבְּדִלִים לַחֲלָק רַע, וּכְשֶׁהִיא מְחִיָּה אוֹתָם פְּרוֹשׁ לְקָרְבָם לְקִדְשׁ אֵינוֹ מְחִיָּה בָּם כָּל נִשְׁמָה, דִּקְדָק לומר כָּל הָיָא הָרוּחַ שׁוֹזָכָה רִאשׁוֹנָה עִם הַנִּשְׁמָה:

חֲסִלַת פְּרִשְׁת שׁוּפָטִים

רְחוֹק מִהַשְׁכִּינָה שֶׁהִיא מְקוֹר הַקִּדְשָׁה שִׁמְמָנָה הִיא מְחַצֵּב הַנִּשְׁמָה הַעֲלִינָה, אֲבָל עִיר שֶׁהִיא מַעְרִי הַגּוֹיִם פְּרוֹשׁ שָׂאִין לָהּ קֶשֶׁר עִם הַקִּדְשָׁה וְנִצָּצָתָהּ מִמְּקוֹרָהּ בְּרַב פִּשְׁעֵיהָ כָּכָל הַגּוֹיִם אֵין לְנִשְׁמָה חֲלָק עִמָּה וְלֹא תִקְוָה בָּהּ לְהַשְׁכִּיבָהּ, וְהוּא אוֹמְרוֹ אֲשֶׁר לֹא מַעְרִי הַגּוֹיִם וְגו', כִּי בַחֲיִנוֹת הֵהֱם אֵין לָהֶם אֵלָּא לְהַחְרִימָם, וְזוֹ הִתְהַ

תָּבוֹז לָךְ שֶׁהַכֹּל יִהְיֶה לְתוֹעֲלַת הַנִּשְׁמָה לְתַשְׁן הַצָּרִיךְ לְתַשְׁן לְהַשְׁגַּת הַמִּשְׁכָּלוֹת, כִּי גַם תַּאֲוֹת הַבְּהִמִּי תִסְגֹּל סִגֹּל הַטּוֹב בִּמְהָ שְׁנוֹנֵעַ לָהּ:

וְאוֹמְרוֹ בֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל הָעָרִים וְגו'. פְּרוֹשׁ כָּל מִצְוֹת הָאֲמֹרוֹת בְּעֵינֶיךָ אֵינָם אֵלָּא לְעָרִים שֶׁהֵם הַגּוֹפּוֹת שְׁנִתְרַחֲקוּ, עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (יִשְׁעִיָּה נ"ו) לְרַחֵק וּלְקָרוֹב, שֶׁפָּעַל עֲבֻרוֹת יִקְרָא

יח) לִמְעַן אֲשֶׁר לֹא־יִלְמְדוּ אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת כְּכֹל תּוֹעֲבֹתָם
אֲשֶׁר עָשׂוּ לֵאלֹהֵיהֶם וַחֲמָאֲתָם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ם
קדם יי אלהיון:

ה"י א לִמְעַן אֲשֶׁר לֹא־יִלְמְדוּ • הָא אִם עָשׂוּ תְּשׁוּבָה וּמִתְגַּדְּרִין, אַתָּה רִשְׁאֵי לְקַבֵּלָם.

יט) אַרְי תַּצּוֹר אֶל־עִיר יָמִים רַבִּים לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ לְתַפְשָׁהּ
לֹא־תִשְׁחִית אֶת־עֵצֶיהָ לְנֹדֶחַ עָלֶיהָ גְּרוֹן בִּי מִמֶּנּוּ תֹאכֵל
וְאֹתוֹ לֹא תִכְרֹת בִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׁדֶה לִבָּא מִפְּגִיד
בַּמָּצוֹר:

יט) אַרְי תַּצּוֹר אֶל־עִיר יָמִים רַבִּים לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ לְתַפְשָׁהּ
לֹא־תִשְׁחִית אֶת־עֵצֶיהָ לְנֹדֶחַ עָלֶיהָ גְּרוֹן בִּי מִמֶּנּוּ תֹאכֵל
וְאֹתוֹ לֹא תִכְרֹת בִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׁדֶה לִבָּא מִפְּגִיד
בַּמָּצוֹר:

ה"י א יָמִים • שָׁנִים • רַבִּים • שְׁלֹשָׁה (שבת יט) מִכָּאן אָמְרוּ: אֵין צָרִין עַל עֲצֵרוֹת שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים פְּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה יָמִים
קָדָם לְשַׁבָּת, וְלִמְד שְׁפּוֹתָח בְּשָׁלוֹם שָׁנִים אוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (שמואל ב א): "וַיָּשָׁב דָּוִד בְּצַקְלָג יָמִים שָׁנִים",
וּבְמִלְחָמָת הָרְשׁוֹת הַכְּתוּב מְדַבֵּר (ספרי). בִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׁדֶה • הָרִי 'כִּי' מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן 'דְּלִמָּא', שְׁמָא הָאָדָם עֵץ
הַשָּׁדֶה לְהַכְנִס בְּתוֹךְ הַמָּצוֹר מִפְּגִיד לְהַתִּסֵּר בִּיסוּרֵי רָעַב וְצָמָא כְּאַנְשֵׁי הָעִיר, לְמָה תִּשְׁחִיתוּן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כד עמ' 118)

בִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׁדֶה (כ, יט) כְּתַב הַרְבֵּי הַרש"ב (קונטרס חנוך לער עמ' 39): הָאָדָם כָּלוּל מְדוּמָם, צוּמָח וְחִי. דוּמָם - אוֹתוֹת הַמִּחְשָׁבָה
וְהַדְּבוּר. צוּמָח - הַמְדוּת, שְׁצוּמָחִים מִקְטָנוּת לְגִדּוּלָת. חִי - בְּחִינַת חֻכְמָה, וְהַחֻכְמָה תַּחְיָה. הָאָדָם עֵץ הַשָּׁדֶה: עֵקֶר הָאָדָם, הֵינּוּ
חֻכְמָתוֹ וְשִׁכְלוֹ, הוּא בְּשִׁבִּיל הַמְדוּת, שִׁיְהִי מְדוּתוֹ מִבְּרָרִים וּמִזְכָּכִים, הֵינּוּ לְהַפֵּךְ מְדוּתוֹ בְּהַמְיּוּת לְאַלְקוּת, וְיִהְיֶה טוֹב לְשָׁמַיִם
וְטוֹב לְבָרִיּוֹת, ע"ל. וְאָכֵן, עֵקֶר עֲבֻדַּת הָאָדָם הוּא בְּרוּר וְזָכוּף הַמְדוּת, וְכִדְאִיתָא בְּסִפְר כְּתָר שֵׁם טוֹב (סכ"ד) בְּשֵׁם רַב סַעֲדִיָּה גְּאֹוֹן,
שֶׁעֵקֶר בְּרִיּוֹת הָאָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה הִיא, כְּדִי לְשַׁבֵּר אֶת מְדוּתוֹ הַרְעוּת וְהַטְבָּעִיּוֹת. וְיִדְוֶע פִּתְגָם אֲדוּמ"ר הַזֶּקֶן: כָּל עֲנִין הַחֲסִידוֹת
הוּא לְשִׁנוֹת טֹבַע מְדוּתוֹ.

כ) לְחֹד אֵילָן דְּתִדַּע אַרְי לֹא אֵילָן דְּמֵאֲכָל
הוּא יְתָה תַּחְבֵּל וְתַקְוִין וְתִבְנִי בְּרִקּוּמִין עַל
קִרְתָּא דִּי הִיא עֲבָדָא עֲמָךְ קִרְבָּא עַד
דְּתַקְבָּשָׁה:

כ) רַק עֵץ אֲשֶׁר־תִּדַּע בִּי לֹא־עֵץ מֵאֲכָל הוּא אֹתוֹ תִּשְׁחִית
וְכִרְתָּ וּבְנִיתָ מָצוֹר עַל־הָעִיר אֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה עִמָּךְ
מִלְחָמָה עַד רִדְתָּה: פ

ה"י א עַד רִדְתָּה • לְשׁוֹן רְדוּי, שְׁתַּהֲא כְּפּוּפָה לָךְ.

א) אַרְי יִשְׁתַּכַּח קְטִילָא בְּאַרְעָא דִּי יי אֱלֹהִין
יִהְיֶה לָךְ לְמִירְתָּה רָמִי בְּחֻקְלָא לֹא אֲתִידַע מִן
קְטִילָה:

א) כֹּא בִּי־יִמְצָא חָלָל בְּאַדְמָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ
לְרִשְׁתָּהּ נָפֵל בִּשְׂדֶּה לֹא נֹדַע מִי הִכָּהוּ:

ב) וַיִּצְאוּ זִקְנֵיהֶם וְשִׁפְטֵיהֶם וּמִדְּרוּ אֶל־הָעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבָתָהּ
הַחֲלָל:

ב) וַיִּצְאוּ זִקְנֵיהֶם וְשִׁפְטֵיהֶם וּמִדְּרוּ אֶל־הָעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבָתָהּ
הַחֲלָל:

ה"י א וַיִּצְאוּ זִקְנֵיהֶם • (סוטה מו. סנהדרין יד) מִיַּחֲדִים שְׁבוּזְקֵיךְ, אֵלֶּי סִנְהֶדְרִי גְדוֹלָה. וּמִדְּרוּ • (סוטה מו) מִמָּקוֹם שֶׁהַחֲלָל שׁוֹכֵב.
אֶל־הָעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבָתָהּ הַחֲלָל • לְכָל צַד וְצַד, לִידַע אִיזוֹ קְרוּבָה.

ג) וְיִתְּנִי קִרְתָּא דְּקִרְבָּא לְקְטִילָא וְיִדְבְּרוּן סְבִי
קִרְתָּא הִיא עֲגֻלַּת תּוֹרִי דִּי לֹא אֲתַפְּלַח בָּהּ
דִּי לֹא נְגִידַת בְּנִי:

ג) וְיִתְּנִי הָעִיר הַקְּרִבָּה אֶל־הַחֲלָל וְלִקְחוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהוּא
עֲגֻלַּת בָּקָר אֲשֶׁר לֹא־עֵבֶל בָּהּ אֲשֶׁר לֹא־מִשְׁכָּה בָּעַל:

ד) וְיִתְּנִי סְבִי קִרְתָּא הִיא יְתָ עֲגֻלַּת
לְנַחֲלָא בִּי דִּי לֹא אֲתַפְּלַח בָּהּ וְלֹא יִזְדַּרַּע
וְיִנְקָפוּן תַּמָּן יְתָ עֲגֻלַּת בְּנִחָלָא:

ד) וְיִתְּנִי זִקְנֵי הָעִיר הַהוּא אֶת־הָעֲגֻלָּה אֶל־נַחֲלָא אִיתָן
אֲשֶׁר לֹא־יַעֲבֹד בּוֹ וְלֹא יִזְרַע וְעֶרְפוּשָׁם אֶת־הָעֲגֻלָּה
בְּנַחֲלָא:

כש"כ אל-נחל איתן • קשה, שלא נעבד. וערפו • קוצץ ערפה בקופץ. אמר הקדוש ברוך הוא: 'תבא עגלה בת שנתה שלא עשתה פרות ותערך במקום שאינו עושה פרות, לכפר על הריגתו של זה, שלא הניחוהו לעשות פרות'.

(ה) ונגשו הפהנים בני לוי כי כם בחר יהוה אלהיך לשרתו ולברך בשם יהוה ועל-פיהם יהיה בל-ריב וכל-נגע:

(ו) וכל זקני העיר ההוא הקרבים אל-החלל ירחצו את ידיהם על-העגלה הערופה בנחל:

(ז) וענו ואמרו ידנינו לא שפכו את-הדם הזה ועינינו לא ראו:

כש"כ ידנינו לא שפכה • וכי עלתה על לב שזקני בית דין שופכי דמים הם? אלא לא ראינוהו ופטרנוהו בלא מזונות ובלא לוייה. והפהנים אומרים: "כפר לעמך ישראל".

(ח) כפר לעמך ישראל אשר-פדית יהוה ואל-תתן דם נקי בקרב עמך ישראל ונכפר להם הדם:

כש"כ ונכפר להם הדם • הכתוב מבשרם, שמשעשו בן יכפר להם העון.

(ט) ואתה תבער הדם הנקי מקרבך פי-תעשה הישר בעיני יהוה:

כש"כ ואתה תבער • (כתובת לו) מגיד שאם נמצא ההורג אחר שנתערפה העגלה, הרי זה יהרג, והוא הישר בעיני ה':

צ"ז פסוקים, סל"ו א סימן. חסלת פרשת שופטים

הפטרה לפרשת שופטים נדפסה לקמן עמ' קנו

המשך ביאור למס' חולין ליום שבת קודש עמ' א

1 ועוברין בשלמין – בבמה שלימה, ולא שלמין בהן – באברים או
2 עוברים, לפי שאינם קרויים בהמה.
3 מתרצת הגמרא, אכן עובר אינו בהמה, אלא הלימוד הוא, אמר
4 קרא וכל בהמה וגו' בהמה אתה תאכלו, והמילה 'כל' באה
5 לרבות את הולד, שמשמעות הפסוק שכל מה שתמצאו בבמה
6 תאכלו, ואף כשאינו קרוי בהמה.
7 מקשה הגמרא: אי הכי שכל מה שבמעיה הותר, אפילו חותך מן
8 הפחול ומן הכליות של האם ומשאירם במעיה, נמי יותרו
9 בשחיטתה, אלא תנן (סח) חותך מן העובר שבמעיה מותר
10 באכילה, אבל חותך מן הפחול ומן הכליות של האם אסור

11 באכילה. מתרצת הגמרא: אמר קרא 'אותה' תאכלו, ומשמע שרק
12 כשהבהמה שלמה אכול כל בשחיטה (וכגון עובר), ולא חסרה, שאם
13 יש בתוכה אברים שנחתכו ממנה והיא חסרה, לא תאכל את הנמצא
14 בה.
15 שבה הגמרא ומקשה: אלא מעתה שכל שאינו גופה מותר גם
16 כשאינו קרוי 'בהמה', אם כן השוחט את הבהמה, ומצא בה עובר
17 שדמותו בדמות יונה שאין לה פרסות כבהמה, תשתרי – יהיה מותר,
18 אלא אמר רבי יוחנן, השוחט את הבהמה ומצא בה דמות יונה,
19 אסור באכילה.

שיעורי תהלים לשבוע פרשת שופטים

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי
אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים
יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות
כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש
ועד בשר ...

יום ראשון - כ"ח מנחם-אב מפרק קלה עד סוף פרק קלט	יום רביעי - א' אלול פרק כ מפרק א עד סוף פרק ט ופרקים א-ג
יום שני - כ"ט מנחם-אב מפרק קמ עד סוף פרק קמד	יום חמישי - ב' אלול פרק כ מפרק י עד סוף פרק יז ופרקים ד-ו
יום שלישי - ל' מנחם-אב פרק כ מפרק קמה עד סוף פרק קנ	יום שישי - ג' אלול פרק כ מפרק יח עד סוף פרק כב ופרקים ז-ט
שבת קודש - ד' אלול פרק כ מפרק כג עד סוף פרק כח ופרקים י-יב	

יום ראשון כ"ח מנחם-אב

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 226, ט. אהובי... עד עמ' קיד, על פי התורה.

אגרת הקדש

1 ז. כמו באגרות הקודש שעד כאן, כך גם באגרת קודש זו, דן רבנו הזקן
2 בענין הצדקה. כדי שצדקה תהיה כפי שהיא צריכה להיות אצל יהודי, שלא
3 שהוא נותן כאשר הכל מוכן לפניו וממה שנשאר לו הוא נותן לצדקה –
4 אלא שהצדקה תהיה באופן כפי שחסידי רבנו הזקן היו אומרים²⁰: "בפרוסת
5 הלחם שלי יש החלק שלך,
6 הקב"ה נותן לך באמצעותי",
7 כלומר, להרגיש חובה להתחלק
8 במה שיש לו, ולתת צדקה
9 באותה מדה שהוא נותן לצרכי
10 אשתו וילדיו – זה יכול להיות
11 רק כשכל מה שאדם עושה
12 אינו "לגרמי", לצורך עצמו,
13 אלא הוא עושה זאת לשם
14 שמים. גם כשהוא מפרנס את
15 אשתו ואת ילדיו הרי זה מפני
16 שהם נשמות יהודיות, שנשמה
17 היא חלק אלוהי ממעל²¹,
18 ועליו לדאוג שיהיה לנשמות
19 אלו הנצרך להן.
20 כשאדם מתנהג באופן כזה, הרי גם אלה שצריכים להודק לצדקה הם גם כן
21 בעלי נשמות, חלק אלוהי ממעל, ועליו לדאוג שגם להם יהיה כל
22 הצטרותם. אין זאת אלא שעל פי התורה – אשתו וילדיו קודמים, אך, בעצם,
23 הוא חש התחייבות גם לאלה הזקוקים לצדקה, באותה מדה שהוא חש
24 בהתחייבותו כלפי משפחתו.
25 זאת מעורר רבנו הזקן באגרת קודש זו, שהענינים שיהודי עושה בפרנסתו וכו',
26 יהיו לשם שמים, שאז גם הצדקה שלו תהיה באופן הנכון.
27 ז. אהובי אחי ורעי אשר כנפשי, – רבנו הזקן כותב לבני
28 ישראל, באל אהובי, אחי ורעי, החשובים לו כנפשו. הרבי הרי"צ
29 נ"ע מסביר באחת משיחותיו הקדושות, שבתבעו להשתרש באהבת
30 רעים, משתמש רבנו הזקן בלשון "אהובי ידידי", שכן, על ידי
31 רכישת אהבת רעים נעשים "אהובי ידידי" של רבנו הזקן. בהתאם
32 לכך, אפשר לומר גם כאן, שעל ידי העשיה במה שרבנו הזקן תובע
33 בענין הצדקה – נעשים "אהובי אחי" של רבנו הזקן. באתי –
34 במכתבי זה, כמזכיר ומעורר ישנים בתרדמת הכלי הקלים, –
35 הענינים הגשמיים בכלל ונקראים "הכל", שכן, מצד עצמם אין להם
36 שום מציאות, וכשאין לענינים הגשמיים כוונה נעלית (לשם שמים)
37 – אלא הם עצמם התכלית והכוונה – הם או "הבלי הבלים", ולפיקח
38 עיני העורים – שכן, הנשמה נמצאת בגוף חומרי ומרשה להיות
39 מוהגת על ידי הגוף – ומשולה היא לאדם שקושרים את עיניו או
40 מדביקים אותן בזפת ומכדים אותן שלא יוכלו לראות, ומסובבים
41 אתו כעם שוטה היכן שהנהגה בו רוצה, שלמרות שאותו אדם
42 כשלעצמו הוא חכם ונבון, אך מפאת שעניני קשורות ואין הוא

רואה – הוא נחשב כשוטה, כך גם בנשמה, למרות שהיא חלק
אלוהי ממעל, ובאה ממקום של קדושה, אך בשעה שהיא יורדת
בגוף שהוא חומר המסתיר על הנשמה ואין בכוח הנשמה לעצור
את הגוף לעשות מזה שהוא רוצה – מצד העיוורון שהגוף מעורר את
הנשמה – כפי שה"צמח
צדק" משתמש בדימוי זה
1 ב"אור התורה" סוף פרשת
2 בהר" – הרי שיש להסיר את
3 העיוורון ולפתוח את עיני
4 הנשמה. יביטו לראות,
5 להיות – שיהיה, כל ישעם
6 ויפצם ומנמנם לבל
7 פתח חיי רוחם – כל אלה
8 שיהיו כלולים ומאוחדים
9 ב"מקור מים חיים" –
10 באלקות, הנקראת "מקור
11 מים חיים", חיי החיים, –
12 הבחינה באלקות שהיא חיי
13 החיים עצמם, כל ימי
14 חיהם, מנפש ועד בשר. – כל עניניהם הנפשיים והבשריים יהיו
15 קשורים באלקות, לא רק בשעת התפלה, לימוד התורה או בשעת
16 עשיית המצוות, אלא גם בעשייתם ענינים גשמיים, יהיו גם כן
17 קשורים באלקות שהיא מקור מים חיים וחיי החיים. דהיינו, כל מלי
18 דעלמא ועסקי פרנסה – כל עניני העולם ועסקי פרנסה, לא יהיה
19 באלו דעבדין לגרמייהו, – לא יהיו כמו באלה שעושים זאת
20 לצרכי עצמם בלבד, שלא לשם שמים אלא לשימושם העצמי
21 ולמילוי רצונם ורצון בני ביתם, ולא יהיה בית ישראל ככל
22 הגוים, דזנין ומפרנסין ומזקקין לנשיהו ובניהו מאהבה, –
23 שונים, מפרנסים ומזקקים נשים ובניהם מתוך אהבה עצמית,
24 שמפני שהוא אוהב את עצמו, הוא אוהב את אשתו וילדיו בהיותם
25 חלק ממנו – אלא שהאהבה תהיה קדושתית, כי "מי כעמך
26 ישראל גוי אחד בארץ" כתיב⁵, דהיינו שגם בעניני ארץ –
27 בענינים גשמיים, לא יפרידו – את הענינים, (נפש אחר: יפרידו)
28 – שהיהודים העוסקים בעניני העולם לא יהיו נפרדים מ"אחד
29 האמת", מאחד האמת – מהאחדות האמיתית, שבלעדי אלקות
30 לא קיים שום דבר, חס ושלום, להעיד עדות שקר חס ושלום,
31 בקריאת שמע ערב ובקר, – שהוא אומר אז פנינים סגורות,
32 ה' אחד בד' רוחות ובשמים מפעל ובארץ מתחת, – שזה
33 פירוש המלה "אחד"⁶, שה' הוא אחד בח', שהם שבעה רקיעים
34 וארץ, ובד' בארבע רוחות העולם, הם כולם בטלים ומאוחדים עם
35 ה"אלף", עם אין-סוף אלופו של עולם, הרי שהוא מעיד שגם בארץ,
36 בעניני הארץ – ה' "אחד". ובפיקח עיני העורים – שעניניהם

20. ראה אגרות קודש אדמו"ר הרי"צ כרך ח' ע' תרו. וש"נ. 21. תניא רפ"ב. 1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מהשינוי לגבי אגה"ק טז, כב (ב"פ), כד". 2. אוה"ת ויקרא כרך א ע' קצא. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה ח"א ספ"א". 4. בתניא לפנינו: "כעוע"ג", אבל ב"לוח התיקון" תוקן ככפנים. 5. דה"א יז, כא. 6. ראה ב"י או"ח ס"ס (בשם הסמ"ק).

1 מסנוורות מעניני הגוף, "התעִיף עֵינֵיךְ בּוֹ וְאֵינְנוּ" חֵם וְשָׁלוֹם.
2 – כלומר, מיד בפתחו את עיניו, הוא רואה את העולם ואת עניני
3 העולם כמציאות לעצמם – ועוסק בעניני העולם שלא לשם שמים.
4 אֵךְ בּוֹזֵאת יָאוֹת לָנוּ, – הנהגה זו מתאימה לנו, לְהִיּוֹת [נִפְחָ אַחֵר:

5 בְּהִיּוֹת] כֹּל עֲסָקֵנוּ בְּמִלִּי
6 דְּעִלְמָא לֹא לְנִרְמִיָּהוּ, –

7 שיהיה (או לפי הנוסח השני: 1
8 כשיהיה) כל עסקנו בעניני 2
9 עולם לא לעצמנו בלבד, בִּי 3
10 אִם לְהִיּוֹת נִפְשׁוֹת חֲלָקִי 4
11 אֶלְקוֹת, – להחיות בני 5
12 ישראל שנשמותיהם הן 6
13 "חלק אלוהה ממעל", 7
14 וְלְמִלְאוֹת מַחְסוּרֵיהֶם

15 בְּחֶסֶד חֲנֻם, שְׂבִיחָה אֲנוּ מְדַמֵּין הַצּוּרָה – הנפש, לְיוֹצְרָהּ, ה'
16 אַחֵר, אֲשֶׁר "חֶסֶד אֵל כֹּל הַיּוֹם", חֶסֶד שֶׁל אֲמֵת, – בלי החזרת
17 שכר על כך, לְהִיּוֹת הָעוֹלָם וּמִלְאוֹ בְּכָל רֶגַע וְרֶגַע, – הרי כשם
18 שהקב"ה עושה חסד ומחיה את הנבראים, כך על האדם גם כן
19 לעשות חסד ולהחיות ולפרנס אנשים אחרים, שזה תכלית
20 התעסקותו ועבודתו בעניני פרנסה – כדי שיהיה בידו לפרנס נשמות
21 יהודיות. בהתאם לכך היה עליו לפרנס ולתת צדקה לאחרים

אגרת הקדש

העורים התעִיף עֵינֵיךְ בּוֹ וְאֵינְנוּ ח"ו אֵךְ בּוֹזֵאת יָאוֹת לָנוּ
לְהִיּוֹת [נ"א בְּהִיּוֹת] כֹּל עֲסָקֵנוּ בְּמִלִּי דְּעִלְמָא לֹא
לְנִרְמִיָּהוּ כִּי אִם לְהִיּוֹת נִפְשׁוֹת חֲלָקִי אֶלְקוֹת וּלְמִלְאוֹת
מַחְסוּרֵיהֶם בְּחֶסֶד חֲנֻם שְׂבִיחָה אֲנוּ מְדַמֵּין הַצּוּרָה לְיוֹצְרָהּ
ה' אַחֵר אֲשֶׁר חֶסֶד אֵל כֹּל הַיּוֹם חֶסֶד שֶׁל אֲמֵת
לְהִיּוֹת הָעוֹלָם וּמִלְאוֹ בְּכָל רֶגַע וְרֶגַע רַק שְׂאִשְׁתּוֹ
וּבְנָיו שֶׁל אָדָם קוֹדֵמִין לְכָל עַל פִּי הַתּוֹרָה.

22 באותה מדה שהוא מפרנס ועושה חסד עם בני משפחתו, אלא, אם
23 כך, מדוע הוא נותן למשפחתו לפני שהוא נותן לאחרים? – אומר
24 על כך רבנו הזקן: רַק שְׂאִשְׁתּוֹ וּבְנָיו שֶׁל אָדָם קוֹדֵמִין לְכָל עַל
25 פִּי הַתּוֹרָה? – התורה מצווה עליו לתת בתחילה לאשתו ולילדיו
26 ולאחר מכן לתת צדקה
27 ולפרנס יהודים אחרים.
28 (ב"לוח התיקון" ישנה כאן
29 הוספה (רבנו הזקן הרי כתב
30 אגרות-קדוש אלו בקשר
31 לצדיקים רבי מנחם מענדל
32 מוויטבסק, רבי אברהם
33 מקאליסק ודו"חבריא"
34 והתלמידים שלהם, שהיו אז
35 בארץ ישראל – הוסיף כאן
36 רבנו הזקן: חוץ מצדיקים שְׂבִיחָה קוֹדֵמִין לְבְנָיו, – הנתינה
37 לצדיק הדור באה, על פי התורה, לפני הנתינה לילדיו, וְצַדִּיקִים
38 שְׂבִיחָה יִשְׂרָאֵל קוֹדֵמִין לְצַדִּיקִים שְׂבִיחָה לְאָרֶץ, לְכָר מִזֵּאת
39 שֶׁלֹּא הֵנִיחוּ בְּמוֹתָן בְּחוּץ לְאָרֶץ – רבנו הזקן אומר על הצדיקים
40 האמורים שנסעו לארץ ישראל, שלא השאירו כמותם בחוץ לארץ,
41 והם עדיפים משתי בחינות, מבחינת הצדקות שלהם ומבחינת היותם
42 בארץ ישראל, וְדִי לְמַכִּין. – עד כאן ההוספה ב"לוח התיקון").

יום שני כ"ט מנחם-אב

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קיד, ע"כ אהובי אחי... עד עמ' 228, ה' ציון כו':

43 עַל בֶּן אַהֲבִי אַחִי, שִׁימוּ נָא לְבַבְכֶּם לְאַלֹּה תְּדַבְּרִים הַנֶּאֱמָרִים
44 בְּקִצְרָה מְאֹד (וְאִם יִרְצֶה ה' פֶּאֶרְפֵּ אֲדָבָר בָּם בְּאַרְבָּה), אֵיךְ
45 הִיּוֹת כֹּל עֵקֶר עֲבוֹדַת ה' בְּעֵתִים חֲלָלוּ בְּעִקְבוֹת מְשִׁיחָא –
46 עֵיקֶר הָעֲבוֹדָה בּוֹמְנִים אֵלֶּה, שֶׁל "עֲקֻבוֹת" מְשִׁיחָא, הִיא עֲבוֹדַת

47 הַצִּדִּיקָה, בְּמוֹ שְׂאִמְרוּ
48 רְבוּתֵינוּ וְזָרוֹנָם לְבָרְכָהּ:⁸

49 "אֵין יִשְׂרָאֵל נִגְאָלִין אֶלָּא
50 בְּצִדִּיקָה". וְלֹא אִמְרוּ⁸

51 רְבוּתֵינוּ וְזָרוֹנָם לְבָרְכָהּ
52 "תִּלְמֹד תּוֹרָה שְׁקוּל כְּנֶגֶד
53 גְּמִילוּת חֲסִידִים", – כפי

54 שֶׁהַמִּשְׁנָה אוֹמֶרֶת בְּמִסְכָּה
55 פֶּאֶה: "תִּלְמֹד תּוֹרָה כְּנֶגֶד
56 כּוֹלֵם", שֶׁתִּלְמֹד תּוֹרָה הוּא

57 כְּנֶגֶד כָּל הַדְּבָרִים הַנִּמְנִים
58 שֶׁם, כּוֹלֵל גַּם גְּמִילַת חֲסִידִים,
59 הֲרִי הֵם לֹא אִמְרוּ זֹאת אֶלָּא¹⁷

אגרת הקדש

ע"כ אהובי אחי שִׁימוּ נָא לְבַבְכֶּם לְאַלֹּה הַדְּבָרִים הַנֶּאֱמָרִים בְּקִצְרָה
מְאֹד (וְאִי"ה פֶּאֶרְפֵּ אֲדָבָר בָּם בְּאַרְבָּה) אֵיךְ הִיּוֹת כֹּל
עֵיקֶר עֲבוֹדַת ה' בְּעֵתִים חֲלָלוּ בְּעִקְבוֹת מְשִׁיחָא הִיא
עֲבוֹדַת הַצִּדִּיקָה כְּמִ"ש ר"ל אֵין יִשְׂרָאֵל נִגְאָלִין אֶלָּא
בְּצִדִּיקָה וְלֹא אִמְרוּ "ת"ת שְׁקוּל כְּנֶגֶד גְּמִ"ה אֵלֹא בִּימִיָּהם
שֶׁת"ת הִיא עֵיקֶר הָעֲבוֹדָה אֶצְלָם וְע"כ הִיוּ חֲכָמִים גְּדוֹלִים
תְּנָאִים וְאִמְרוּאִים. מִשָּׂא"כ בְּעִקְבוֹת מְשִׁיחָא שֶׁנִּפְלָה
סוֹכֶת דּוֹד עַד בַּח' רְגִלִּים וְעַקְבִּיִּים שֶׁהִיא בַּח' עֲשִׂיהָ
אֵין דֶּרֶךְ לְדַבְּקָה בָּהּ בְּאֵמֶת וְלִהְפָּא חֲשׂוֹכָא לְנִהוּרָא

60 בִּימִיָּהם, שֶׁתִּלְמֹד תּוֹרָה הִנֵּה עֵקֶר הָעֲבוֹדָה אֶצְלָם, וְעַל בֶּן
61 הִיוּ חֲכָמִים גְּדוֹלִים תְּנָאִים וְאִמְרוּאִים. מִה שְׂאִין בֶּן בְּעִקְבוֹת
62 מְשִׁיחָא, – בִּימֵי בִיאַת הַמְּשִׁיחָא, שְׂנִפְלָה – בְּחִינַת "כִּסֵּת דָּוִד" עַד
63 בְּחִינַת רְגִלִּים וְעַקְבִּיִּים, שְׂהִיא בְּחִינַת עֲשִׂיָּה – "מַלְכוּת
64 דְּאֶצִּילוֹת" שֶׁהִיא בְּחִינַת
65 ה"שְׂכִינָה" הַמְתַּלְבֶּשֶׁת
66 בְּעוֹלְמוֹת בְּרִיאָה, יִצְרָה, עֲשִׂיהָ – הַנִּקְרָא גַּם כֵּן
67 "סוֹכֶת דּוֹד", שֶׁכֵּן דוֹד הוּא
68 הֲרִי מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, מִרְכָּבָה
69 ל"מַלְכוּת דְּאֶצִּילוֹת" – יִרְדָּה
70 וְנִפְלָה עַד לְמִדְרִיגָה
71 הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל "עֲשִׂיָּה", אֵין
72 דֶּרֶךְ לְדַבְּקָה בָּהּ בְּאֵמֶת
73 וְלִהְפָּא חֲשׂוֹכָא –
74 וְלִהְפָּא חוּשֶׁךְ הָעוֹלָם,
75 לְנִהוּרָא דִּילָּה – לְאוֹר
76

7. ראה שו"ע יו"ד סניג"א. ושו"נ. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "רמב"ם הל' מ"ע רפ"י - הועתק בטיו"ד ר"ס רמז. ואין הכוונה למ"ש בש"ס (שבת קלט, א. סנה צח, א) - דהרי שם כתוב נפדה. והמפרשים [הרדב"ז והכסף מההגהות על הטור] שמצינים מקור דברי הרמב"ם מהמימרא דעולא בש"ס (סס) אין כוונתם - בכונ"כ מקומות - להלשון בדיוק - כ"א להתוכן. וכמפורסם. וראה שם תיכף בהלכה שלאחרי ברמב"ם ובמפרשים הג"ל. וגם במסורת הש"ס וכו' שמביאים שהרמב"ם ה' גורס "ישראל" (במקום "ירושלים") בגמ' - ה"ה מזכירים רק תיבת "ישראל", והגירסא "ישראל" נמצאת בע"י, משא"כ הגירסא "נגאלין" - לע"ע לא מצאתי בש"ס ויל"ש. וקשה יותר לומר שלרמב"ם היתה גירסא שלא נמצאת בשום מקום אצלנו מאשר לומר שהרמב"ם מפרש יותר מאשר בש"ס ולכן כותב "נגאלין" (ואדרבא - כצ"ל). 9. פרק א' משנה א'.

1 שלה, [נִסְחָ אַחֵר: דִּילִיָּה] – לאור שלו, כִּי אִם בְּבִחִינַת עֲשִׂיָּה
2 גַּם בְּזוֹ, – עֵנִין שֶׁל מַעֲשֶׂה – עֲשִׂיָּה, לֹא רַק עֵנִין שֶׁל שִׁכְל וְדִיבּוּר
3 כִּמוּ בְּלִימּוּד הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא מַעֲשֶׂה הַצִּדְקָה, – אֲךָ, מְדוּעַ דּוֹקֵא
4 בַּחֲנִינַת הַמַּעֲשֶׂה שֶׁל צִדְקָה – הִרִי כָּל הַמַּצּוּת הַמַּעֲשִׂיּוֹת הָאֲחֵרוֹת
5 הֵן עֵנִין שֶׁל עֲשִׂיָּה? – אֹמֵר
6 עַל כֵּךְ רַבְּנוּ הִזְקִין: בְּיָדוּעַ
7 לְמַשְׁבִּילִים, שְׂבִיחֵינִי 1
8 עֲשִׂיָּה בְּאַלְקוּת – אִיזוּ 2
9 הַשְּׁפָעָה אֲלֵקִית מַצּוּיִנָּה 3
10 בַּבְּחִינָה שֶׁל עֲשִׂיָּה? הִיא 4
11 בְּחִינַת הַשְּׁפָעָה וְהַמַּשְׁכָּת 5
12 הַחַיּוּת לְמַטָּה מִמָּטָה לְמָאן 6
13 דְּלִית לִיה מַגְרָמִיָּה בְּלוֹם. 7
14 – לְמִי שֶׁאֵין לוֹ מִשְׁל עֲצֻמוּ
15 כְּלוֹם. יִשְׁנָה הַשְּׁפָעָה אֲלֵקִית בְּעוֹלָמוֹת הַמַּצּוּיִנָּה בִּשְׁם "מַחֲשָׁבָה",
16 וְיִשְׁנָה הַשְּׁפָעָה הַמַּצּוּיִנָּה בִּשְׁם "דִּיבּוּר", אֲךָ אִיזוּ הַשְּׁפָעָה מַצּוּיִנָּה
17 בִּשְׁם "עֲשִׂיָּה" – הִרִי זֶה אוֹתָהּ הַשְּׁפָעָה הַנִּמְשַׁכֶּת לְמַטָּה מִמָּטָה, לְמַקּוֹם
18 שֶׁאֵין בּוֹ כֻּלָּל שׁוֹם הַתְּגַלּוּת אֲלֵקִית, וְזֶה עוֹלָם הָעֲשִׂיָּה, הִרִי

אגרת הקדש

דִּילָה [נ"א דִּילִיָּה] כ"א בְּבַחֲיוֹ עֲשִׂיָּה ג"כ שֶׁהִיא מַעֲשִׂה
הַצִּדְקָה כִּידוּעַ לְמַשְׁכִּילִים שְׂבַחֲיוֹ עֲשִׂיָּה בְּאַלְקוּת הִיא
בַּחֲיוֹ הַשְּׁפָעָה וְהַמַּשְׁכָּת הַחַיּוּת לְמַטָּה מִמָּטָה לְמָאן
דְּלִית לִיה מַגְרָמִיָּה כְּלוֹם וְכָל הַזּוֹבַח אֶת יִצְרוֹ בּוֹהַ
וּפּוֹתָהּ יָדוּ וְלִבּוֹ אֶתְכַפִּיָּא ס"א וּמַהֲפֵךְ חֲשׂוֹכָא לְאוֹר
הַשִּׁי"ת הַשּׁוֹכֵן עֲלֵינוּ בְּבַחֲיוֹ עֲשִׂיָּה בְּעֻקְבוֹת מַשִּׁיחָא
וְיִזְכֶּה לְרֹאוֹת עֵין בְּעֵין שָׂשׂוֹן ה' צִיּוֹן כו':

19 שְׂמַעֲשֶׂה הַצִּדְקָה מִכּוּון מִמַּשׁ נֶגֶד הַבְּחִינָה שֶׁל עֲשִׂיָּה בְּאַלְקוּת,
20 שְׂכֵן, זֶה הִרִי עֵנִין הַצִּדְקָה, לְהַשְׁפִּיעַ לְעֵנִין שֶׁאֵין לוֹ מִשְׁל כְּלוֹם.
21 וְכָל הַזּוֹבַח אֶת יִצְרוֹ בְּזוֹהַ – בְּעֵנִין הַצִּדְקָה, וּפּוֹתָהּ יָדוּ וְלִבּוֹ
22 – לְתַת צִדְקָה בִּיד פְּתוּחָה וּבִרְגֵשׁ שֶׁל לֵב רַחֵב, אֶתְכַפִּיָּא סְמִרָא
23 אַחֲרָא – נִכְפִּית עַל יְדֵי כֵךְ
24 ה"סְטִירָא אַחֲרָא" (קְלִיפּוֹת)
25 לְקִדּוּשָׁהּ, וּמַהֲפֵךְ הַשּׁוֹכֵן
26 – וּמַהֲפֵךְ אֶת הַחוּשֶׁךְ לְאוֹר
27 הַשֶּׁשׁ יִתְבַּרֵּךְ, הַשּׁוֹכֵן
28 עֲלֵינוּ בְּבִחִינַת עֲשִׂיָּה
29 בְּעֻקְבוֹת מַשִּׁיחָא, – בּוֹמֵן
30 שֶׁל "עֻקְבוֹת מַשִּׁיחָא", וְיִזְכֶּה
31 לְרֹאוֹת עֵין בְּעֵין שָׂשׂוֹן
32 ה' צִיּוֹן כו': – שֶׁאֵין תְּרָאָה
33 הָעֵין הַגִּשְׁמִית אֲלֵקִית, כִּפִּי שֶׁהָעֵין שְׁלֹמַעֲלָה רֹאָה, וְתִהְיֶה זֶה רֹאֶיָּה
34 שֶׁל עֵין גִּשְׁמִית – עֵנִין שֶׁל עֲשִׂיָּה שְׂבַחֲיוֹ תְּתַגַּלֵּה אֲלֵקִית בְּאוֹפֵן שֶׁל
35 רֹאֶיָּה, שֶׁהַתְּאֵמָנוֹת שְׂבַחֲיוֹ הִיא לְמַעֲלָה מִמָּעֵל מֵאֲשֶׁר עַל יְדֵי עֵנִין
36 שֶׁל שִׁכְל וְהִבְנָה.

יום שלישי ל' מנחם-אב

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 228, י. אד"ש וחיים... עד עמ' קטו, נשמתן כו':

37 י. אַחֵר דְּרִישַׁת שְׁלוֹם וְחַיִּים, פֶּתַח דְּבָרֵי יַעֲרִי אֲנִי שׁוֹמַעַת
38 תּוֹכַחַת חַיִּים, אֲשֶׁר הוֹכִיחַ ה' חַיִּים – ה' הָחִי, עַל יְדֵי נְבִיאָיו, –
39 יִרְמִיָּה, וְאַמֶּר: "תִּסְתֵּר ה' בִּי לֹא תִמְנָנִי וְגו'", – הַפִּירוּשׁ הַפְּשׁוּט
40 הוּא ש"כִּי לֹא תִמְנָנִי" מוֹסֵב עַל הַחֲסִדִּים. אֲלֹא שֶׁלְכֹאֲרָה וְהָיוּ לִיָּה
41 לְמִימָר "כִּי לֹא תִמְנָנִי", כְּמוֹ
42 שְׁאוּמְרִים: – בִּשְׁעָה
43 שְׂרָצִים לּוֹמֵר שֶׁהַחֲסִדִּים 8
44 שֶׁלֹּךְ לֹא הִסְתַּיְימוּ, אֲנוּ 9
45 אֹמְרִים: "כִּי לֹא תִמְנָנִי" 10
46 תִּסְתֵּר וְכוּ'. – מְדוּעַ, 11
47 אִיפּוֹא, כְּתוּב כֹּאן "כִּי לֹא 12
48 תִּמְנָנִי", בְּנוֹן, שֶׁמִּשְׁמַעוֹתוֹ 13
49 שֶׁאֵנָּה לֹא תִמְנָנִי יִסְבִּיר 14
50 רַבְּנוּ הִזְקִין לְהִלָּךְ, שֶׁהַכּוּנָה 15
51 הִיא אֲכֵן גַּם עַל "אֲנַחְנוּ", 16
52 וְהַמִּלָּה "כִּי" הִיא נִתְיֵנָה טַעַם

אגרת הקדש

י אד"ש וחיים פתח דברי יעיר און שומעת
תוכחת חיים אשר הוכיח ה' חיים
ע"י נביאו ואמר חסדי ה' כי לא תמנו וגו' והל"ל כי
לא תמו כמ"ש כי לא תמו חסדיך וגו'. ויובן עפ"י
מ"ש בזה"ק אית חסד ואית חסד אית חסד עולם כו'
ואית חסד עילאה דהוא רב חסד כו'. כי הנה מודעת
זאת התורה נקראת עוז שהוא לשון גבורה וכמו שאמרו
חז"ל תרי"ג מצות נאמרו למשה מפי הגבורה
וכדכתיב מימינו אש דת למו פי' שהתורה מקורה

57 חסד של בחינת עולם, וישנו חסד נעלה יותר, בחינת "רב חסד", חסד
58 בריבוי ובלי גבול. שכן, "חסד עולם" הוא הרי חסד מוגבל, שזה הרי
59 ענין "העולם", ענין של הגבלה, ואילו "רב חסד" הוא חסד בלי
60 הגבלה. וכיון שכל הענינים שלמעלה הרי נמשכים על ידי עבודתו
61 של יהודי למטה, יסביר רבנו
62 הזקן להלן, איזו עבודה
63 ממשיכה בחינת "חסד
64 עולם", החסד המוגבל, ואיזו
65 עבודה ממשיכה בחינת "רב
66 חסד", החסד הבלתי מוגבל:
67 כִּי הִנֵּה מוֹדַעַת זֹאת, –
68 הִרִי יָדוּעַ, הַתְּוֹרָה נְקִרָא
69 "עוֹ", – כִּפִּי שֶׁהַגְּמָרָא
70 אוֹמֵרֶת בְּמַסְכַּת זִבְחִים, עַל
71 הַפִּסְקוֹ: "ה' עוֹז לְעַמּוֹ יִתָּן",
72 שֶׁ"עוֹז" הַכּוּנָה לְתוֹרָה,
73 שֶׁהוּא לְשׁוֹן גְּבוּרָה, וְכִמוֹ שְׁאֵמְרוּ חֲכָמֵינוּ וְזָכְרָנוּם לְבִרְכָּהּ:
74 "תְּרִי"ג – 613, מִצְּוֹת נֶאֱמָרוּ לְמַשָּׁה מִפִּי הַגְּבוּרָה"; –
75 מִהַקְבָּ"ה כִּפִּי שֶׁהוּא מִתְּגַלֵּה בְּבִחִינַת גְּבוּרָה, וְאֵשֶׁר לִכֵּן הוּא נִקְרָא
76 "גְּבוּרָה", וְכִדְכָּתִיב: – וְכִמוֹ שֶׁכְּתוּב: "מִיָּמֵינוּ אֵשׁ דָּת לְמוֹ", –

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכן בסופו מדגיש 'וז"ש הנביא' - להסביר אמרו בוודאות כי (ולא בספק - אם) לא תמנו". 2. איכה ג, כב.
3. נוסח תפלת שמו"ע. 4. ח"ג קלג, ב. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה כ"ז אינו שייך לכאן (שנוגע הענין שהתנומ"צ הם גבורה
ואש וצמצום)? ואולי מתרץ בהקדמה זו קושיא גדולה - לולא ההקדמה: כיון שניתנה מפי הגבורה והצמצום (כולל - מצות הצדקה) הרי
בההוספה על הצמצום אין הוספה על המצוה (וכמו - בציצית של יג גודלין). ולכן מקדים שנק' עוז (וכח - עיין פל"ו: בלי שום לבוש כו')
שהוא לשון (ולא שזהו כל ענינו דעוז) גבורה (וצמצום) כו' - ובצדקה מתגלה העז (וכח), משא"כ בקרבנות כו' - ראה לקמן". 6. קטז, א. 7.
תהלים כט, יא. 8. מכות כג, סע"ב. 9. האזינו לג, ב.

1 מידו הימנית ניתנה להם התורה שנכתבה באש, ואש היא הרי ענין
2 של גבורה, פירוש – שכן, לכאורה הרי הפסוק אומר "מימינו", וימין
3 הוא ענין של חסד (שתורה היא הרי "תורת חסד"¹⁰), ולאחר מכן
4 אומרים "אש דת" – שזה ענין של אש וגבורה? שבתורה מקורה

5 ושרשה הוא רק חסדי ה',

6 המכנים בשם "ימין", –

7 ימין הוא חסד, דהיינו

8 המשכת בחינת אלהותו

9 ותפירה והארה מאוראין

10 סוף פירוקהוא אל

11 העולמות עליונים

12 ותחתונים, על ידי האדם

13 הממשיך האור על עצמו,

14 פקיום – על ידי קיום רמ"ח

15 – 248, מצות עשה, שהן

16 מצוות העשה הן, רמ"ח –

17 248, אברים דמלבא¹¹, –

18 אברי המלך (שלמעלה),

19 פירוש – רמ"ח אברי המלך,

20 הכוונה רמ"ח – 248, כלים

21 ולבושים להארה

22 [להארה] מאוראין-סוף

23 פירוקהוא המלכש בן –

24 במצוות, שכל מצוה היא

25 כלי ולבוש לקליטת הארה

26 מיוחדת מאור אין סוף ברוך הוא, כשם שכל אבר הוא כלי לכוח

27 מיוחד מהנפש, העין – לכוח הראיה, האוזן – לכוח השמיעה,

28 וכדומה, (ומאור זה ימשך לו – לאדם המקיים את המצוה, דהיינו

29 ודחימו – יראה ואהבה, בכל מצוה בנודע). – הרי שתורה

30 ומצוותיה הן ענין של חסד, המשכה מאלקות, רק שמשכה זו

31 נתלכשה תחלה במדת גבורתו של הקדוש-ברוך-הוא, המכנה

32 בשם "אש", – שהיא בחינה של גבורה, שהיא בחינת צמצום

33 האור והחיות הנמשכות מאוראין-סוף פירוקהוא, פרי

34 שתוכל להתלבש במעשה המצות, שרפן בכלן הם פירוקים

אגרת הקדש

ושרשה הוא רק חסדי ה' המכונים בשם ימין דהיינו
המשכת בחי' אלהותו ית' והארה מאור א"ס ב"ה
אל העולמות עליונים ותחתונים ע"י האדם הממשיך
האור על עצמו בקיום רמ"ח מ"ע שהן רמ"ח אברים
דמלכא. פי' רמ"ח כלים ולבושים להארה [נר' דצ"ל
להארה] מאור א"ס ב"ה המלוכש בהן (ומאור זה
יומשך לו דו"ר בכל מצוה כנודע) רק שהמשכה זו
נתלכשה תחלה במדת גבורתו של הקב"ה המכונה
בשם אש שהיא בחי' צמצום האור והחיות הנמשכות
מאור אין סוף ב"ה כדי שתוכל להתלבש במעשה
המצות שרובן ככולן הם בדברים חומריים כציצית
ותפילין וקרבנות וצדקה ואף מצות שהן ברוחניות
האדם כמו יראה ואהבה אעפ"כ הן בבחי' גבול ומדה
ולא בבחי' א"ס כלל כי אהבה רבה לה' בלי קץ
וגבול ומדה אין האדם יכול לסובלה בלבו ולהיות קיים
בגופו אפילו רגע וכמארו"ל שבשעת מ"ת שהיתה
התגלות אלהותו ית' ואא"ס ב"ה בבחי' דיבור והתגלות
פריחה נשמתן כו':

הקריים, כציצית – בצמר גשמי, ותפילין – בקלף גשמי, וקרבנות
– בבעלי חיים, צמחים ודומם גשמיים, וצדקה. – בכסף או בדברים
גשמיים שנותנים לצדקה. ואף מצות שהן ברוחניות האדם, כמו
יראה ואהבה – שהן הרי רגשות ומדות רוחניות, אף-על-פי-כן

הן – גם כן, בבחינת גבול

ומדה ולא בבחינת אין

סוף כלל, כי אהבה רבה

לה' בלי קץ וגבול ומדה –

אין האדם יכול לסובלה

בלבו ולהיות – באותה

שעה, כן בגופו אפילו

רגע, וכמאמר רבותינו

זכרונם לברכה¹², שבשעת

מתן תורה, שהיתה

התגלות אלהותו ותפירה

ואוראין-סוף פירוקהוא

בבחינת דיבור והתגלות –

לא בענין של מעשה, כמו

מעשה המצוות, כי אם

בחינה של דיבור והתגלות,

פריחה נשמתן כו': –

נשמותיהם לא היו יכולות

להישאר בגוף, אלא הקב"ה

החזיר להם נשמותיהם בטל

של תחיית המתים, ואילו

מצד עצמה, כיוון שהיתה זו התגלות של אלקות ואור שהוא "אין

סוף", לא היתה יכולה הנשמה להישאר בגוף אפילו לרגע אחד.

וכיוון שבאהבה זו, נשאת הנשמה בגוף, הרי שהיא מדודה

ומוגבלת; כך גם ביראה ואהבה הבאות על ידי ההתגלות האלקית

שבמצוות, כנזכר לעיל, וכל זה מפני שהמשכה האלקית שבתורה

ומצוות, מלוכשת בבחינת גבורה, וכו', זה פירוש "מימינו אש דת

למו", ששורש התורה היא מ"מין" וחסד, אך היא ירדה ונתלכשה

בבחינת "אש" וגבורה, כדי שתוכל להתלבש במצוות שקיומן הוא

על ידי ענינים מוגבלים.

יום רביעי א' אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קטו, והנה לפי... עד עמ' 230, עומדין וכו'.

אגרת הקדש

והנה לפי שהמצות ניתנו לנו ע"י התלכשות במדת
גבורה וצמצום ההארה כו' לכן רוב המצות
יש להן שיעור מצומצם כמו אורך הציצית י"ב גודלין
והתפילין אצבעים על אצבעים ומרובעות דוקא והלולב

יש להן שיעור מצומצם¹³,

כמו אורך הציצית י"ב

גדלין¹⁴, ותפילין – צריכות

להיות אצבעים על

אצבעים – לפי דעת

69 והנה, לפי שהמצות נתנו

70 לנו על ידי התלכשות

71 במדת גבורה וצמצום

72 ההארה כו', – וההתגלות

73 שבמצוות, לכן רב המצות

10. משלי לא, כו. 11. תקו"ז ת"ל (עד, ב). 12. שבת פח, ב. 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה הנקודה כאן להראות שהן מוגבלין למעלה, וכמודגש בהוספה "מצומצם" (לאחרי שכבר אמר "שיעור") (חסד עולם, ולא למעלה מזה) – והדוגמאות – שיש שיעור למטה! (וכהדגשתו-הוספתו בהתרגום "נישט ווינציקער" (צ"ע שהרי אד"ש השמיט תיבות אלו – לתקן), וכו"כ פעמים מוסיף זה) ! ובפרט שגם צדקה באופן דחסי ה' ג"כ יש שיעור למטה – פרוטה (אף שמצד "חסד עולם" פטור מזה, וכסיום אגה"ק זו). וי"ל שהכוונה כנ"ל בהערה – שציצית יג גודלין אינו מוסיף כלום על הציצית דיב גודלין, ז.א. ששיעור המצוה שבציצית מצומצם למעלה ועד"ז בתפילין וכו". 14. שו"ע או"ח ס"יא ס"ד.

1 הגאונים, כמובא בשולחן ערוך רבנו הזקן¹⁵, ומרפעות דוקא¹⁶,
2 והלולב - שיעורו ד' מפתחים¹⁷, והסכה - שיעורו ו' מפתחים¹⁸,
3 והשופר - שיעורו מפתח¹⁹, והמקנה - שיעורו מ' סאה²⁰; - הרי
4 שהן כולם בעלות שיעור ומדה. וכן בקרבנות יש להן שיעור

5 מצמצם לזמן, - בן כמה
6 זמן יהיה בעל הדיו
7 שמקריבים אותו לקרבן,
8 כמו כבשים בני שנה²¹,
9 ואילים בני שתיים²²,
10 ופרים בני²³, - הרי שכל
11 הקרבנות מוגבלים בשיעור
12 שנות זמן חייהם, וכן
13 במעשה הצדקה וגמילות
14 חסדים כממונו, אף שהיא
15 מהעמודים שהעולם עומד
16 עליהם²⁴, וכדכתיב: -
17 וכמו שכתוב²⁵: "עולם חסד
18 יבנה", אפילו הכי יש לה
19 שיעור קצוב: חמש למצוה
20 מן המבחר²⁶, - כשרוצים
21 לקיים המצוה באופן נעלה
22 יותר, צריכים לתת חומש
23 מהריוח, ומעשר למדה
24 בינונית כו'²⁷ - לקיים את
25 המצוה במדה בינונית, שלא
26 בצמצום ושלא בהידור רב -
27 צריכים לתת מעשר
28 מהריוח, הרי שלצדקה יש
29 מדה ושיעור, וזה נקרא
30 "חסד עולם", - החסד
31 שלמעלה הנמשך על ידי
32 אופן זה של נתינת צדקה,

33 במדה ובשיעור - נקרא "חסד עולם", פירוש: "חסד אל כל
34 היום"²⁸, המתלבש בעולמות עליונים ותחתונים, על ידי
35 אתערותא דלתתא, - "התעוררות מלמטה" שהאדם מעורר על ידי
36 עבודתו, היא מצות הצדקה וחסד שעושים בני אדם זה עם זה. -
37 שהצדקה והחסד שלהם ממשיכים את החסד שלמעלה שיתלבש
38 בעולמות, ולפי שהעולם הוא בנחית גבול ומדה - מהארץ עד
39 לרקיע - מהלך ת"ק - 500 שנה²⁹, וכן מרקיע לרקיע כו', - מהלך
40 ת"ק (500) שנה, כפי שחכמינו דל מחשבים מדרתו של כל רקיע ומרקיע
41 לרקיע, - גבול של מדה ומקום, וישית אלפי שני הוי' עלמא כו'³⁰ -
42 ששת אלפי שנה הן שנות קיום העולם, - גבול ומדה של זמן. וכיוון

אגרת הקדש

שהעולם מוגבל, לכן נתן שיעור ומדה גם בן למצות הצדקה
והחסד שבתורה כמו לשאר מצות התורה. - שיש להן שיעור
ומדה, כנזכר לעיל. כשם שהחסד שלמעלה שעל דבר זה להמשיך,
הוא "חסד של עולם", חסד שביכולתו להתלבש בעולם בשיעור
ובמדה, לכן גם העבודה
המביאה המשכה זו מהחסד

1 שלמעלה - עבודת צדקה
2 וחסד של האדם - היא גם כן
3 בשיעור ובמדה. אף היינו
4 דוקא לשומר התורה ולא
5 קר ממנה ימין ושמאל
6 אפילו כמלא נימא; - למי
7 שלא נטה מהתורה אפילו
8 לא בשערה אחת, אכל מי
9 שהעביר עליו הדרך - של
10 התורה, הם ושלום, מאחר
11 שהענה דרבו, לתת
12 מנפשות בפרש העליון, -
13 שכן, יהודי הרי ממשך
14 מ"קדש העליון" על יד
15 מצוות, כפי שאנו אומרים
16 בברכת המצוות "אשר
17 קדשנו במצוותיו", שעל ידי
18 מצוות ממשיכים "קדושה"
19 מ"קדש העליון", ועל ידי אי
20 קיום מצוות, גורמים
21 למגרעת בקדש העליון,
22 שגרע ערבו, בנחית
23 המשכתו, מה שהיה יכול
24 להמשיך מבחינת אלהותו
25 והארת האור מאוראין
26 סוף ברוך הוא - שהיה

27 בידו להמשיך, אלו היה שומר התורה ומקיימה בהלכתה - הרי
28 מצות זה לא יוכל לתקן, כי אם - על ידי, בהמשכת האור העליון
29 שלמעלה מהעולמות ואינו מתלבש בהן, - אין אור עליון זה
30 מתלבש בעולמות, הנקרא "חסד עלאה" - חסד נעלה יותר, ו"רב
31 חסד", - חסד בריבוי, לפי שמאיר ומתפשט בבחינת אינסוף בלי
32 גבול ומדה, מאחר שאיננו מצמצם תוך - בפנימיות העולמות
33 אלא בבחינת מקיף עליהן שלמעלה, מריש כל דרגין עד סוף
34 וכו', - מהתחתית עד סופן, הוא מקיף עליהם באופן
35 שווה. ובשהאדם ממשיכו - אור זה, למטה במעשיו ו"אתערותא
36 דלתתא", - בהתעוררות שהוא מעורר על ידי עבודתו למטה, אזי

15. אורח סי' לב סעיף לג. שו"ע אורח סל"ב סל"ט. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה אינו מסוג שיעורין כלל - כ"א הגבלה (לא עגולה וכיו"ב). וגם בביצית שלפני - כו"כ הגבלות ישנן ואינו מזכירן. וגם בתפילין ישנם עוד כו"כ הגבלות. וי"ל דממעט מחומש (ובעל שש ויותר קצוות) דיש בכללו (וגדלו מ) מרובע, משא"כ בביצית (שו"ע אדה"ז רס"י). - ועפ"ז תומתק ההוספה "דוקא", דלכאורה איוו קס"ד שולל".
17. שם ר"ס תרנ. 18. שם ר"ס תרלד. 19. שם סתקפ"ו ס"ט. 20. שו"ע יו"ד ס"א. 21. רמב"ם הל' מעה"ק פ"א הי"ד. 22. רמב"ם שם. 23. ראה רמב"ם שם. משנה פרה פ"א מ"ב. 24. אבות פ"א מ"ב. 25. תהלים פט, ג. 26. שו"ע יו"ד סרמ"ט ס"א. 27. תהלים נב, ג. 28. חגיגה יג, א. 29. ר"ה לא, א.

13 מסדר השתלשלות, אור שהוא בלי גבול. וכפי שהרבי שליט"א
14 מדייק בלשון המובאת בכמה מקומות³¹: "במקום שבעלי תשובה
15 עומדים צדיקים גמורים אין יכולין לעמוד בו", שבמקום ובמדרגה
16 ש"בעלי תשובה עומדין"
17 בקביעות – "צדיקים גמורים
18 אין יכולין לעמוד בו", אין
19 להם אפילו היכולת לעמוד
20 שם; לא זו בלבד שאין
21 "עומדין" במדרגה זו, אלא
22 "אין יכולין", אין להם
23 אפילו היכולת לכך, שכן מדובר בסוג אור אחר הנמשך על ידי
24 עבודת התשובה דוקא.

1 אור עליון זה מאיר ומתפשט תוך העולמות ומתקן כל
2 מענות וכל מגרעות שנתנו בקדש העליון, ומחדש אורן וטובן
3 ביותר שאת ויתר עז, בבחינת אור חדש ממש. – לא אור
4 של סדר השתלשלות,
5 שכבר היה גם לפני כן וכעת
6 רק נתגלה, אלא המדובר
7 באור חדש שלמעלה מסדר
8 השתלשלות, לכן אמרו: –
9 חכמינו ז"ל³⁰: "במקום –
10 ובמדרגה, שבעלי תשובה
11 עומדין וכו'". – אפילו צדיקים גמורים אינם עומדים שם, וזאת
12 מפני שבעלי תשובה ממשיכים אור חדש שהוא למעלה לגמרי

אגרת הקדש

אוי אור עליון זה מאיר ומתפשט תוך העולמות ומתקן כל מעוות וכל מגרעות שנתנו בקדש העליון ומחדש אורן וטובן ביתר שאת ויתר עז בבחי' אור חדש ממש לכן אמרו במקום שבע"ת עומדין וכו'.

יום חמישי ב' אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 230, והנה עיקר... עד עמ' קטז, נפשו כתיב.

52 בבחינת אינסוף בלי גבול ומדה תוך העולמות עליונים
53 ותחתונים, שכלם – כל העולמות העליונים והתחתונים, הם
54 בבחינת דלי"ת אצלו ותבדק, דלית להון מגרמיהון כלום, –
55 שאין לכל העולמות משלהם כלום, וכלא קמיה בלא חשיבי, –
56 וכולם נחשבים לכלום לגבי

25 והנה, עקר התשובה הוא בלב, כי על ידי החרטה מעמק
26 דלבא – מעומק הלב, מעורר עמק אור העליון הזה. –
27 ה"ממעמקים" של הנפש מעורר את העומק שלמעלה, להמשיך אור
28 נעלה זה שלמעלה מהשתלשלות ושיש בכוחו לתקן מה שהחסירו

אגרת הקדש

והנה עיקר התשובה הוא בלב כי על ידי החרטה מעומקא דלבא מעורר עומק אור העליון הזה כדי להמשיכו להאיר בעולמות עליונים ותחתונים צריך אתעדל"ת ממש בבחי' מעשה דהיינו מעשה הצדקה וחסד בלי גבול ומדה דכמו שהאדם משפיע רב חסד פי' ח"ס דלי"ת דהיינו לדל ואביון דלית ליה מגרמי' כלום ואינו נותן גבול ומדה לנתינתו והשפעתו. כך הקב"ה משפיע אורו וטובו בבחי' חסד עילאה הנק' רב חסד המאיר בבחי' א"ס בלי גבול ומדה תוך העולמות עליונים ותחתונים שכולם הם בבחי' דלי"ת אצלו יתברך דלית להון מגרמיהון כלום וכולא קמיה כלא חשיבי ועי"ז נתקנו כל הפגמים שפגם האדם בעונותיו למעלה בעולמות עליונים ותחתונים. וז"ש עשה צדקה ומשפט

29 בעיני התורה והמצוות. אך
30 כרי להמשיכו – אור נעלה
31 זה, להאיר בעולמות
32 עליונים ותחתונים – צריך
33 "אתעדל"תא דליתא" –
34 התעוררות מלמטה ממש
35 בבחינת מעשה, דהיינו
36 מעשה הצדקה וחסד בלי
37 גבול ומדה, – שזה
38 ההתעוררות מלמטה
39 להמשיך אור עליון בעולם,
40 דכמו שהאדם משפיע רב
41 חסד, – חסד באופן של
42 ריבוי, בלי גבול, פרוש –
43 המלה "חסד": ח"ס דלי"ת,
44 – הרחמנות שעל מי שהוא
45 בבחינת דלי"ת, דהיינו לדל
46 ואביון – "אביון" הוא למטה
47 מ"עני", שכן משמעות המלה אביון היא: "התאב לכל דבר"³², שהוא
48 במצב שכל דבר חסר לו, דלית ליה מגרמיה כלום, – שאין לו
49 משלו כלום, ולכזה הוא משפיע חסד, ואינו נותן גבול ומדה
50 לנתינתו והשפעתו, כך הקדוש ברוך הוא משפיע אורו וטובו
51 בבחינת חסד עלאה, – חסד עליון, הנקרא "רב חסד", המאיר

30. ברכות לד, ב. 31. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד. – ודלא כמובא בברכות שם: אין עומדין. 32. פרש"י עה"ת ראה טו, ד. 33. משלי כא, ג.
34. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עפ"ז משפט מאי בעי הכא? וי"ל דאדרבא דוקא עי"ז מובן למה צדקה נבחר מזבח. דלכאורה צדקה השווה לכל נפש, סתם צדקה, מצות הצדקה, מהעומדים שהעולם עומד עליהם ה"ז חסד עולם כמפורש לעיל, ואיך זה נבחר מזבח? ולכן פי' הכתוב שהמדובר כאן בצדקה הבאה ביחד ובחבור עם משפט היינו צדקה שהיא משפט ותיקון עוונותיו. ויש לקשר זה עם הבי' בתו"א (סג, ב) אבל אינו אותו הענין – השינוי צדקה ומשפט או משפט וצדקה – ראה אדר"נ רפ"ג. אוה"ת וירא צט, א.

1 לַה' מִזְבֵּחַ, – עשות צדקה ומשפט, אהוב וחביב להקב"ה יותר מאשר
2 הבאת קרבן לו, לְפִי שְׁחֶקְרֵבְנוֹת הֵן בְּכִינֵית שְׁעוֹר וּמִדָּה וּגְבוּל,
3 מִה שְׁאִין בֶּן בְּצִדְקָה שְׂיוּכָל לְפֹר בְּלִי גְבוּל לְתֵקֶן עֲוֹנוֹתָיו. – הרי,
4 למרות שגם קרבנות וגם צדקה מכפרים על עוונות, אך, קרבנות הם
5 בשיעור וגבול, ואילו צדקה
6 יכולה להיות בלי שיעור
7 וגבול, ובמילא היא ממשיכה
8 אור שלמעלה מהגבלה,
9 וכפרת העוונות שעל ידי אור
10 זה היא באופן אחר לגמרי.
11 וּמִה שְׁאָמְרוּ: – רבותינו
12 ז"ל³⁵: "הַמְכַבֵּז – הַנּוֹתֵן
13 צִדְקָה בְּרִיבּוֹי רַב, יוֹתֵר
14 מֵאֲשֶׁר הוּא מְחַיֵּב, אֵל
15 יִבְנֶה יוֹתֵר מִחֶמֶשׁ", –
16 מהריווח שלו, כיצד, איפוא, אנו אומרים כאן, שמעלה גדולה מאד
17 לתת צדקה בלי הגבלה? הִנֵּנוּ דִּנְקָא כְּמִי שֶׁלֹּא חָטָא, אִי – מי שחטא,
18 אלא שְׁתֵּקֶן חֲטָאֵיו בְּסֻגּוֹפִים וְתַעֲנִיּוֹת כְּרָאוֹי, – כפי שנדרש, לְתֵקֶן

אגרת הקדש

נבחר לַה' מִזְבֵּחַ לְפִי שְׁחֶקְרֵבְנוֹת הֵן בְּכִינֵית שְׁעוֹר וּמִדָּה וּגְבוּל. משא"כ בצדקה שיוכל לפור בלי גבול לתקן עוונותיו. ומ"ש המבזבז אל יבזבו יותר מחומש היינו דוקא כמי שלא חטא או שתקן חטאיו בסיוגים ותעניות כראוי לתקן כל הפגמים למעלה. אבל מי שצריך לתקן נפשו עדיין פשיטא דלא גרעה רפואת הנפש מרפואת הגוף שאין כסף נחשב וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו כתיב.

מאד מהריווח שלו, כיצד, איפוא, אנו אומרים כאן, שמעלה גדולה מאד לתת צדקה בלי הגבלה? הִנֵּנוּ דִּנְקָא כְּמִי שֶׁלֹּא חָטָא, אִי – מי שחטא, אלא שְׁתֵּקֶן חֲטָאֵיו בְּסֻגּוֹפִים וְתַעֲנִיּוֹת כְּרָאוֹי, – כפי שנדרש, לְתֵקֶן

יום שישי ג' אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קטז, והנה מדת חסד... עד עמ' קטז, בא כו':

37 וְהֵנָּה, מִדַּת חֶסֶד זו בְּלִי גְבוּל וּמִדָּה נִקְרָאת עַל שְׁמוֹ שֶׁל
38 הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא – שזה אופן החסד של הקב"ה, "חֶסְדִּי ה'", –
39 חסדיו של הקדוש ברוך הוא, בְּדִקְדִּיב: – כמו שכתוב³⁷: "וְחֶסֶד ה'
40 מַעֲוֹלָם וְעַד עוֹלָם כּו'". כִּי הֵנָּה שְׁכָל יִשְׂרָאֵל הֵם רַחֲמִימִים
41 וְגוֹמְלֵי חֶסְדִּים, בְּרָם יֵשׁ
42 גְבוּל וּמִדָּה לְרַחֲמֵי הָאֵדָם,
43 אֲכָל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא⁹
44 נִקְרָא "אֵין-סוּף בְּרוּךְ"
45 הוּא", וְלִמְדוּתוֹ אֵין סוּף,
46 – כשם שהוא יתברך אין
47 סוף, כך גם מדותיו הן אין
48 סופיות, בְּדִקְדִּיב: – כמו
49 שכתוב³⁸: "כִּי לֹא כָלוּ
50 רַחֲמָיו וְכו'". – רחמיו הם
51 בלי סוף, הרי, כשם שחסדו
52 של הקדוש ברוך הוא הוא
53 אין סופי, כך גם האדם
54 שעושה צדקה וחסד בלי
55 הגבלה, זה גם כן נקרא
56 "חסדי ה'", אופן החסד של הקב"ה. וְהוּא שְׁאָמַר הַנְּבִיא³⁹ אַחֵר
57 הַחֲרָבִין וְהַגְּלוּת: "חֶסְדִּי ה' כִּי לֹא תִמְנֶנּוּ וְגו'", פָּרִישׁ לְפִי שֶׁלֹּא
58 תִּמְנֶנּוּ, – מפני שאין אנו תמימים⁴⁰, שְׁאִין אֲנִי תְּמִימִים וְשְׁלָמִים

כָּל הַפְּגָמִים לְמַעַלָּה. – ולכפרת עוונותיו אין הוא זקוק לנתינת
צדקה, הוא שלא יבזבו יותר מחומש. אֲכָל מִי שְׁצָרִיד לְתֵקֶן נַפְשׁוֹ
עָדִין – פְּשִׁיטָא – הרי ברור הדבר, דְּלֹא נִרְעָה – שלא גרעה רפואת
הַנַּפֶּשׁ מִרְפּוּאת הַגּוּף, שְׁאִין כֶּסֶף נִחְשָׁב, "וְכָל אֲשֶׁר לְאִישׁ יִתֵּן
בְּעַד נַפְשׁוֹ" בְּתִיב³⁶. – לפי
הפירוש הפשוט הכוונה היא:
בעד חייו, אך היות ובפסוק
לא כתוב "בעד חייו", אלא
"בעד נפשו", הרי הכוונה היא
בעד הנפש ממש, שכדאי
לתת כל אשר לו כדי לתקן
את הנפש. להלן יסיביר רבנו
הזקן את הפסוק שהביא
בראשית האגרת "חסדי ה' כי
לא תמנו", ששאל: אם
הכוונה ל"חסדי ה'" – יהיה צריך לומר "כי לא תמנו"? רבנו הזקן יסיביר
שמשמעות "חסדי ה'" היא אופן נתינת צדקה בלי הגבלה, ובכך הוא
מסביר מה שכתוב "כי לא תמנו". ובלשון רבנו הזקן:

אגרת הקדש

והנה מדת חסד זו בלי גבול ומדה נקראת על שמו של הקב"ה חסדי ה' כדכתיב וחסד ה' מעולם ועד עולם כו' כי הגם שכל ישראל הם רחמנים וגומלי חסדים ברם יש גבול ומדה לרחמי האדם. אבל הקב"ה נק' א"ס ב"ה ולמדויותיו אין סוף כדכתיב כי לא כלו רחמיו וכו'. וז"ש הנביא אחר החורבן והגלות חסדי ה' כי לא תמנו וגו'. פי' לפי שלא תמנו שאין אנו תמימים ושלמים כלי שום חטא ופגם בנפש ובעולמות עליונים ע"כ צריכין אנו להתנהג בחסדי ה' שהם בלי גבול ותכלית כדי לעורר עלינו רחמים וחסד עילאה שהוא רב חסד ורחמים בלי גבול ותכלית כמ"ש כי לא כלו רחמיו וגו'. וזהו

כִּי שוֹם חָטָא וּפָגַם בְּנַפְשׁוֹ וּבְעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים, – אלא יש בנו
עדיין ענינים של חטאים ופגמים, עַל בֶּן צָרִיכִין אֲנִי לְהִתְנַהֵג
בְּחֶסְדִּי ה' שֶׁהֵם – חסדים בְּלִי גְבוּל וְתִכְלִית, כְּדִי לְעוֹרֵר עָלֵינוּ
רַחֲמִים וְחֶסֶד עִלָּאָה, – חסד עליון, שְׁהוּא – בחינת רַב חֶסֶד
וְרַחֲמִים בְּלִי גְבוּל
וְתִכְלִית, כְּמוֹ שְׁכָתוּב: –
בסופו של אותו פסוק: "כִּי
לֹא כָלוּ רַחֲמָיו וְגו'". –
רחמיו הם בלי גבול, הרי
כיוון שיש להמשיך רחמים
אלה – צריכה הצדקה
להיות "חסדי ה'". זה פירוש
הפסוק "חסדי ה'", חסד בלי
גבול ומדה, "כי לא תמנו" –
שכן, אין אנו תמימים
ושלמים ועלינו להזדקק
להמשכה מהאור העליון
שהוא בלי גבול כדי לתקן
את החטאים והפגמים (שכן,
כדי שאלה יתקנו כראוי על ידי תעניות וסיגופים, אין מצב הבריאות
של דורותינו החלושים⁴¹ מרשה זאת, אלא הדרך היא רק על ידי
צדקה) – ולכן על הסדר להיות ב"חסדי ה'", חסד בלי הגבלה. וְהוּא

35. כתובות נ, א. 36. איוב ב, ד. 37. תהלים קג, יז. 38. איכה ג, כב. 39. ראה לעיל הערה 1. 40. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "והראי' – החורבן וגלות". 41. כמשנ"ת לעיל באגה"ת פ"ג.

1 שְׁאֵמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָרוּנָם לְבָרְכָהּ⁴²: "אֵין יִשְׂרָאֵל נִגְאָלִין אֱלָא
2 בְּצִדְקָה", שְׂיַעֲשׂוּ – הצדקה, גַּם אִם יִהְיוּ פְטוּרִים מִדִּינָא, –
3 גַּם אִם מִצַּד הַדִּין הֵם פְטוּרִים מִלַּת צִדְקָה, כִּי – כִּי שִׁרְבוּתֵנוּ
4 ז'ל אומרים⁴³: "אֵין בֶּן דָּוִד
5 בָּא כּו'": – עד שתכלה
6 פְּרוּטָה מִן הַכִּסֵּי, שֶׁלֹּא
7 תִּהְיֶה, רַחֲמָנָא לִיעֲלֹן,
8 אֲפִילוּ פְּרוּטָה בְּכִסֵּי, וּבְכֹל
9 זֹאת יִתְּנוּ צִדְקָה, כְּלוּמָר, שְׁנִיתִנָּה הַצִּדְקָה תִּהְיֶה בְּאֹפֶן בִּלְתִּי
10 מוּגַבֵּל, הִרִי צִדְקָה כּוֹז מִבִּיָּאָה אֶת הַכֹּפֶרָה הַמוֹחֲלֵת שֶׁל הָעוֹנוֹת

אגרת הקדש

1 שארז"ל אין ישראל נגאלין אלא בצדקה שיעשו גם
2 אם יהיו פטורים מדינא כי אין בן דוד בא כו':

וכן היא מביאה את ה"מיד הן נגאלין"⁴⁴. מה שאין רבנו הזקן
מביא את המאמר "עד שתכלה פרוטה מן הכיס", אלא מרמז זאת
ב"וכו'" – מסביר הרבי שליט"א, שאפשר לומר שזה מפני שאין
רבנו הזקן רוצה לבטא
מילים אלו, ומאמר חז"ל זה
יכול להתבצע על ידי
שיהודים יחשבו את עצמם
ברוחניות כרשים וכדלים.
יש לומר שזה גם מה שאין רבנו הזקן אומר "כשיהיו פטורים"
מצד הדין, אלא "אם" – שכן, ענין זה יכול להתבצע ברוחניות.

יום שבת קודש ד' אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קטז, יא. להשכילך... עד עמ' קיז, העליון הגנוז:

21 יא. אגרת הקדש זו מתחיל רבנו הזקן בלשון יחיד, "להשכילך בינה"
22 (בלשון הפסוק¹ שנאמר לדניאל), למרות שהיא נשלחה ל"כלל", שכן,
23 באגרת זו תובע רבנו הזקן אופן עבודה שלכאורה שייך רק ליחיד סגולה,
24 שלא יהיה רצון כלל בענינים גשמיים, גם לא לאלה שמוכרחים לבריאות
25 ובריישימוש לעבודת ה'.
26 כלומר, שהרצון לא יהיה
27 ב"גשמיות" הענינים, אלא
28 לרצות "ברוחניות" ובחיות
29 האלקית שבענינים הגשמיים;
30 ועד כדי כך, שאף אם חס
31 ושלוש חסר בענינים הגשמיים
32 המוכרחים לאדם – בל יצטער
33 מכך, אלא יהיה בשמחה מצד

אגרת הקדש

יא להשכילך בינה כי לא זו הדרך ישכון
אור ה' להיות חפץ בחיי
בשרים ובני ומוזני כי ע"ז ארז"ל בטל רצונך כו' דהיינו
שיה' רצונו בטל במציאות ולא יהיה לו שום רצון כלל
בעניני עולם הזה כולם הנכללים בבני חיי ומוזני
וכמארז"ל שע"כ אתה חי:

יהיה "בחפץ" ותענוג מצד ה"גשמיות" של הענינים, כִּי עַל זֶה אָמְרוּ
רַבּוֹתֵינוּ וְזָרוּנָם לְבָרְכָהּ⁴⁵: "בְּטֹל רְצוֹנְךָ כּו'"; – מפני רצונו, דְּהֵינּוּ
– "בטל רצונך" אין משמעותו שיש לו רצון אלא שהוא מבטלו מפני
שאין הוא הרצון העליון, אלא, כפי שהוא מפרש להלן, שמלכתחילה
לא יהיה לו שום רצון במה
שאינו רצון העליון, שְׂיִתְּנָה
רְצוֹנוֹ בְּטֹל בְּמַצִּיאוֹת, וְלֹא
יִהְיֶה לוֹ שׁוּם רְצוֹן כָּלֵל
פְּעֻנֵי עוֹלָם הַזֶּה כָּלָם,
הַנִּכְלָלִים – בשלש
הענינים: פְּנֵי חַיִּי וּמוֹזְנֵי, –
למרות שאלה הם דברים
שהאדם מוכרח בהם, והם
נוגעים לעבודתו את הקב"ה, בכל זאת לא יהיה לו שום רצון בדברים
אלה עצמם, אלא בעבודת ה' שבאה על ידי דברים אלה. זה פירוש
"בטל רצונך" – שהרצון יהיה באופן של ביטול (בטל במציאות), לא
כמו למשל התבטלותו של חכם קטן כלפי חכם גדול, שהן אמנם, הוא
אכן בטל כלפיו, אך בכל זאת גם הוא בבחינת מציאות, אלא "ביטול"
במציאות" פירושו, שאין הוא נמצא כלל. כך גם ב"ביטול הרצון" אין
הכוונה שיש לו רצון לדברים אלה, אלא הוא מבטל רצונו אם אין זה
רצון הקב"ה – אלא הכוונה היא שאין לו שום רצון מלכתחילה.
וְכִמְאָרְזֵנוּ וְזָרוּנָם לְבָרְכָהּ⁴⁶, – שאצל האדם צריך להיות
האופן ש"על פְּרִיָּה אֲתָה חַי": – שגם ענין של "חיי", חיים, הוא כ"על"
כרחו" (בניגוד לרצונו), שכן, בחיים עצמם בתור חיים גשמיים – אין

34 האמונה שלאמיתו של דבר זה טוב (כפי שיסביר באגרת זו) – אופן עבודה
35 כזה, שייך, לכאורה, רק ליחיד סגולה. לכן, מתחיל רבנו הזקן אגרתו
36 הקדושה זו בלשון יחיד, "להשכילך בינה", להורות, שלאמיתו של דבר שייך
37 הדבר לכל אחד מישראל, שכן, זה בא בעיקר מצד האמונה האמיתית,
38 ואמונה הרי יש לכל יחודי, עליו רק לגלות אותה כדי לחיות באמונה זו.
39 "לְהַשְׁכִּילְךָ בִּינָה", כִּי לֹא זֶה הַדֶּרֶךְ² יִשְׁכֹּן אֹרֶךְ³, – ביהודי,
40 לְחַיּוֹת חַפֵּץ – לרצות, בְּחַיִּי בְּשָׂרִים – ב"חפץ" שהוא רצון של
41 תענוג, לא רצון שרוצים את הדבר מפני שמוכרחים בו (בגלל
42 תכלית), אלא רוצים את הדבר עצמו מפני שיש לו תענוג בו, הרי לא
43 זו הדרך, שענין ה"חיי" ירצו בחיים הבשריים-גופניים, ושירצו ב"חפץ"
44 את הגשמיות והגופניות של וְנִגְנֵי וּמוֹזְנֵי, – שהרצון לילדים ולפרנסה

42. ראה לעיל ס"ט הערה 9. 43. סנהדרין צז, א. 44. רמב"ם הל' תשובה שם הלכה ה. 1. דניאל ט, כב. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:
"לכאורה אינו מובן כלל: איך אפ"ל שזו הדרך ישכון כו' להיות חפץ בחיי בשרים? ! וצ"ל השכלה בבינה לשלול זה: ויל"פ (בקיצור) דקס"ד
דאורבה ע"י אתכפיה דוקא ישכון אור ה' (עיינן פט"ו, פכ"ז - דע"ז אסתלק יקרא כו' ונמשכת קדושה עליונה על האדם כו'), ומפורש אחז"ל
(ספרא ס"פ קדושים. פרש"י עה"ת שם. וראה מ"ו מח"פ להרמב"ם. לקו"ת ואתחנן (ט, ד) בשם הה"מ), שלא יאמר אדם א"א כו' אבל יאמר
אפשי ומה אעשה כו' (היינו רק בנוגע למעשה), ולהשכילך כו' דאין הכי נמי (כמבואר שם) אבל לא זו הדרך ישכון כו'. וכדלקמן (הע' 3).
3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מל' זה משמע שזהו (בטל רצונך וכו') נוגע לדרגת העבודה ד"ישכון אור ה'" דוקא ומהו הדרגה דישכון
אור ה' ל' אינו רגיל בתניא וכו'. ואואפ"ל: ישכון ה' - אפשרי רק בדבר הבטל עכ"פ בכח (פ"ו); ש"ישכון אור (גילוי) ה' - צ"ל גם הביטוי
בגילוי (בפועל); ושזה יהי' באופן ד"ישכון" - ששוכנת ומתלבשת ובקביעות - צ"ל גם הביטול הגלוי בקביעות, שלא יהי' לו שום רצון כו'".
4. אבות פ"ב מ"ד. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משמע דפשוט שיש לו הרצון הזה - והיינו בתומ"צ, דקשור בהן בטבעו כו' (פמ"ט)".
6. אבות פ"ד מכ"ב.

1 לו חיים כלל, וכל שכן שכן הדבר בנוגע ל"בני" ול"מוזני". אלא, כיצד
2 אפשרי הדבר, שיהודי יפעול בתוכו שלא יהיה לו שום רצון כלל
3 בענינים הגשמיים, אפילו לא במוכרחים ביותר? יסביר זאת רבנו הזקן
4 להלן. ומביאורו יצא, שלא זו בלבד שאין לו שום רצון ותענוג בענינים

5 הגשמיים, אלא גם
6 כשחסרים לו ענינים אלה
7 והוא סובל מכך חס ושלום,
8 אין זה גורם לו צער, דבר
9 שיש בו משום ראייה אמיתית
10 שאכן אין לו שום תענוג
11 בענינים אלה כאשר יש לו
12 אותם. שכן, יש לפעמים
13 שאדם אינו חש בתענוג
14 בדברים מסויימים, אך אין זו
15 הוכחה שבהעלם ובפנימיות
16 אכן אין לו תענוג בהם;
17 אפשרי הדבר שעמוק
18 בפנימיותו יש לו תענוג בהם.
19 ראייה לכך – שכאשר חסרים

20 לו אותם דברים, הוא מצטער מכך. וצער הוא ההיפך מתענוג – הרי
21 מה שהוא מצטער כשחסרים לו דברים אלה, מוכיח שכאשר יש לו
22 אותם דברים – הוא מתענוג מכך (למרות שאין הוא חש באותו תענוג);
23 ואילו, אם אין הוא מצטער כשחסרים לו אותם דברים – הרי זה
24 הוכחה אמיתית שאכן אין לו שום תענוג כאשר יש לו אותם דברים.
25 ובלשון רבנו הזקן:

26 **וּבִיאור הָעֲנִינִי**, – כיצד יכול אדם לפעול שלא יהיו לו חפץ ורצון
27 בעניני העולם הזה, גם לא במוכרחים לו ביותר – **הוא רק אמונה**
28 **אמיתית ב"יוצר פראשית"**, – בהקדוש ברוך הוא שיוצר הכל
29 "בראשית" (בבחינה של "ראשית"), **דְּהִינֵנו שְׁהַפְרִיאתָ יְיָ מֵ"אֵין"**,
30 **הַנִּקְרָאת – ה"אין"** נקרא "**רִאשִׁית הַכְּמָה**", – פירוש המלה "אין"
31 כאן איננו שהדבר אינו קיים, אלא "אין" – אינו מושג, שכן אי אפשר
32 הרי לומר שהבריאה היא מ"אין", מאפס, שהרי "ממך הכל"⁸, הכל
33 בא מאלקות, שהוא ה"יש" האמיתי, אלא פירוש "אין" הוא – לא
34 מובן ולא מושג, שכן, דבר שהנברא מבין אותו הוא קורא לו "יש",
35 ואילו לדבר שהוא למעלה מהשגתו והבנתו לגמרי, הוא קורא "אין",
36 שכן בעולם ההבנה שלו אין הדבר קיים. זה פירוש "יש מאין", "יש"
37 הבא מה"אין" של חכמה. ו"חכמה" נקראת "ראשית", כמו שכתוב:
38 "ראשית חכמה", היא הספירה הראשונה של השתלשלות, שכן,
39 למעלה מ"חכמה" הוא למעלה מהשתלשלות ולמעלה לגמרי
40 מלהיות מקור ל"יש" – אלא "חכמה" היא ראשית ההשתלשלות
41 להיות מקור ל"יש". **וְהִיא הַכְּמָתוֹ** – בחינת ומדריגת ספירת
42 החכמה, **שְׂאִינָה מְשֻׁנָּה** – בהבנה, **לְשׁוֹם נִבְרָא** – זהו "יוצר
43 בראשית", הוא יוצר הכל ב"ראשית" של "חכמה", ו"הַפְרִיאתָ הָוִיתָ
44 **הִיא כָּכָל עֵת**¹⁰ **וְרִנָּה, שְׁמֵתָהוּם כָּל הַפְּרִוּאִים** – תמיד, "יֵשׁ"
45 **מֵ"אֵין" מִחֻכְמָתוֹ וְתִבְרָתוֹ הַמְּחִיָּה אֶת הַכָּל**¹¹, – הוא מחיה את

אגרת הקדש

1 **וּבִיאור הענין הוא רק אמונה אמיתית ביוצר בראשית**
2 **דהיינו שהבריאה יש מאין הנק' ראשית**
3 **חכמה והיא חכמתו שאינה מושגת לשום נברא**
4 **הבריאה הזאת היא בכל עת ורגע שמתהווים כל**
5 **הברואים יש מאין מחכמתו ית' המחיה את הכל**
6 **וכשיתבונן האדם בעומק הבנתו ויצייר בדעתו הווייתו**
7 **מאין בכל רגע ורגע ממש האך יעלה על דעתו כי**
8 **רע לו או שום יסורים מבני חיי ומוזני או שארי**
9 **יסורין בעולם הרי האין שהיא חכמתו יתברך הוא**
10 **מקור החיים והטוב והעונג והוא העדן שלמעלה מעוה"ב**
11 **רק מפני שאינו מושג לכן נדמה לו רע או יסורים**
12 **אבל באמת אין רע יורד מלמעלה והכל טוב רק**

הכל לא רק באופן של חיות, כי אם גם באופן של התהוות, שהדבר
נוצר, וכיוון שזה "יש מאין", מן ההכרח שההתהוות תהיה תמידית.
כפי שמוסבר בתורת החסידות, שבענין "עילה ועלול", כשהדבר
הראשון משמש כסיבה בלבד לדבר השני, יכול ה"עלול" (המסובב)
להיות קיים גם אחרי
שה"עילה" (הסיבה) כבר לא
נמצאת בו. ואילו ב"יש
מאין", שזה התחדשות שלא
היתה קיימת לפני זה לגמרי,
שהרי ב"אין" לא קיים הענין
של "יש" (אחרת – זה לא
היה "אין", כי אם "יש"), מן
ההכרח שהכוח המחדש
יהיה תמיד בדבר שנתחדש,
לפעול בו את החידוש ואת
ההתהוות (וכפי שהוסבר
ב"שער היחוד והאמונה"¹²
ב"מכל שכן" מקריעת ים
סוף), כך – שברית
והתהוות כל דבר היא תמידית, "ובטובו מחדש בכל יום תמיד"¹³,
לא רק "בכל יום", כשהתחדשות ניכרת, אלא "תמיד", בכל רגע,
ישנה הבריאה וההתחדשות מ"אין" ל"יש", ומהו "אין" – בחינת
חכמתו יתברך שלמעלה מהשגה. **וּכְשִׁיתְבֹּנֵן הָאָדָם כְּעֵמֶק**
69 **הַנִּבְנָתוֹ, וְיַצִּיר בְּדַעְתּוֹ** – אחרי שיבין את הדבר, יצייר את הדבר
לפניו, שיהיה כאילו מצוייר הדבר לפניו, כמי שמתבונן בתמונה
מצויירת, הוֹיֵיתוֹ – ובריאתו, "יש" מ"אין" **כָּכָל רֵגַע וְרֵגַע מִמַּשׁ** –
כלומר, שבכל רגע פועלת בו בחינת ה"אין" של חכמתו יתברך, –
ואם כך, **הָאֵיךְ יַעֲלֶה עַל דַּעְתּוֹ כִּי רַע לוֹ, או – שיש לו, שום**
74 **יְסוּרִים מִ"כְּנִי חַי וְמוֹזְנִי"**, או **שְׂאִרֵי יְסוּרִין פְּעוֹלִים**, – כיצד יכול
לעלות בדעתו שרע לו ושהוא סובל יסורים? – **הָרִי** – בשעה
76 שֶׁ"הָ"אֵין", **שֶׁהִיא הַכְּמָתוֹ וְתִבְרָתוֹ, הוּא מְקוֹר הַחַיִּים וְהַטּוֹב**
77 **וְהָעֲנִי, וְהוּא – בחינת הָעֵדָן שֶׁלְמַעְלָה מְעוֹלָם הַבָּא**, – עולם הבא,
78 גן עדן, שהוא מדת התענוגים הגבוה ביותר של הנשמה המתענגת
מהבנת והשגת אלקות – זה גן בלבד הנמשך מ"עדן" שהוא מקורו,
ובחינה זו מחיה וממהוה אותו תמיד, **רַק מִפְּנֵי שֶׁ** – דבר זה אינו
81 **מִשְׁגֵּ – לִבְנֵי נִדְמָה לוֹ** – שיש לו, **רַע או יְסוּרִים, אֲבָל בְּאֵמֶת אֵין**
82 **רַע יוֹרֵד מִלְּמַעְלָה, וְהַכָּל טוֹב, רַק שְׂאִינוֹ מִשְׁגֵּ, ה"טוב" שבוה,**
83 **לִנְדָלוֹ וְרַב טוֹבוֹ**. – ומפני היותו טוב גדול ביותר – הוא למעלה
84 מהשגת האדם ומיכולתו להבין את הטוב הזה. כלומר, חיות כל דבר
85 למעלה בשורשו, גם השורש של מה שיוורד למטה בענין של רע
86 ויסורים רחמנא ליצלן – הרי בשורש הוא דבר טוב באמת, אך
87 בירידתו למטה, ישנו טוב שיכול לרדת למטה ושיראה שהוא טוב,
88 וישנו טוב הנשאר במדריגה עליונה ביותר כפי שזה בתחילת
89 ההתגלות, ששם זה למעלה מהשגה ולכן זה יורד למטה בלבד של
90 רע ויסורים, שכן, ה"טוב" שבו עדיין לא התגלה, כפי שרבנו הזקן

7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וע"ד תענוג תמידי אינו תענוג". 8. דה"א כט, יד. 9. תהלים קיט, ו. 10. ראה לקמן הערה 21. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כדלעיל שהיחוד"א פ"ב". 12. שם. 13. נוסח ברכות ק"ש של שחרית.

1 מביא בפרק כ"ו שבחלק הראשון של ספר ה"תניא" (כשהוא דן
2 באותו ענין) את הפסוק¹⁴: "אשרי הגבר אשר תיסרנו י"ה", שיסורים
3 באים מ"י"ה של שם הוי', שזה ראשית ההתגלות של שם הוי', לפני
4 שזה יורד ב"ו"ה" (ש"ההנגלות — ו"ה נגלות", ו' וה' של שם הוי' דן
5 "נגלות", מזה שיוירד
6 בהתגלות, ואילו י"ה דן
7 "נסתרות", הרי "תיסרנו",¹
8 יסורים, באים מ"י"ה, הרי
9 לאמיתתו של דבר מזה
10 שנראה לאדם כרע ויסורים,⁴
11 הוא טוב מצד שורשו, וכפי
12 שמביא רבנו הזקן ב"לקוטי
13 תורה"¹⁵, מ"נחום איש גמזו"⁷
14 שעל כל דבר אמר "גם זו
15 לטובה"¹⁶, שמשמעו, לא רק
16 שבמאורח יצא מכך ענין של
17 טובה, אלא שגם כעת הדבר
18 טוב מצד השורש (ולאחר
19 מכן יתגלה ה"טוב"). וזה
20 עקר¹⁷ הַאֲמוּנָה שְׁבַשְׁבִּילָהּ¹⁴
21 נִבְרָא הָאָדָם¹⁸, לְהֵאֱמִין¹⁵
22 דְּלִית אַתְר פְּנוּי מִיְנֵהּ¹⁶,
23 — שאין מקום פנוי ממנו,
24 אלא בכל מקום נמצא הקדוש ברוך הוא, ו"באור פְּנוּי מִלֵּךְ תִּיִם",
25 — כשהמלך נמצא עם אחד פנים אל פנים — הדבר מביא חיים לשני,
26 כפי שמוסבר בענין המלכות למטה, שגם כשמישהו נשפט רחמנא
27 ליצלן להיפך החיים, הרי אם הוא פוגש במלך, ממירים את משפטו
28 והוא נשאר בחיים, שכן "באור פְּנוּי מִלֵּךְ חַיִּים", כך גם בענין
29 ה"מלכות" שלמעלה, שהימצאו של הקדוש ברוך הוא, מלכו של
30 עולם, בכל מקום — מביא חיים. וְעַל כֵּן — ולכן, "עוֹ וְהִדְוָה
31 בְּמִקְוָמוֹ"¹⁹, — הימצאו של הקדוש ברוך הוא בכל מקום, צריכה
32 לתת לאדם חזק (של בטחון) וחדוה, בכל מצב שהוא נמצא, שהרי
33 היכן שהוא נמצא, הוא "מקומו" של הקדוש ברוך הוא, וב"מקומו"
34 הרי "עוז וחדוה", הוֹאֵל וְהוֹאֵל רַק מוֹב כָּל הַיּוֹם.
35 וְעַל כֵּן, — ולכן, רִאשִׁיתוֹ²⁰ הַכֹּל, שִׁשְׁמַח הָאָדָם וְיִגַּל בְּכָל עֵת²¹

אגרת הקדש

36 וְשַׁעֲה, וְיִחְיָה מִמֶּשׁ בְּאֲמוּנָתוֹ²² בְּה', הַמְּחִיָּה וּמְמִיב עִמּוֹ כָּכֵל
37 רַעֲעִי²³. וּמִי שֶׁמִּתְעַצֵּב — בלבו, וּמִתְאַוֵּן — בדיבור, מִרְאָה בְּעֵצְמוֹ²⁴
38 שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַעַט רַע וְיִסּוּרִין וְחֶסֶר לוֹ אִיזָה מוֹכָה, וְהָרִי זֶה בְּכוּפֶר
39 חֶסֶם וְשָׁלוֹם. — הכופר חס ושלום בהימצאות הקדוש ברוך הוא בכל
40 מקום, שכן, אם היה מאמין
41 בכך באמת, הרי (כאמור)
42 "באור פְּנוּי מִלֵּךְ חַיִּים" ו"עוז
43 וחדוה במקומו" לא חסר לו
44 הרי שום דבר. וְעַל כֵּן —
45 ולכן, הֶרְחִיקוּ מִדַּת
46 הַעֲצִיבוּת בְּמֵאֵד חֲכָמֵי
47 הָאֱמֶת. — חכמי האמת
48 (המקובלים) הרחיקו במאד
49 מדת העצבות, שעל האדם
50 להתרחק הִתְרַחֲקוּ
51 מקסימאלית מִמּוֹדֵת
52 העצבות, שכן, יש בעצבות
53 משום סתירה לאמונתו
54 האמיתית של יהודי, ש"לית
55 אתר פְּנוּי מִיְנֵהּ" — שאין
56 מקום פנוי ממנו יתברך. אֲכָל
57 הַמֵּאֱמִין — באמת, לֹא
58 יִחוּשׁ²⁵ מִשּׁוֹם וְיִסּוּרִין
59 בְּעוֹלָם, וּבְכָל עֵינֵי הָעוֹלָם "הוֹ" וְלֹאֵו" שׁוּין אֲצִלּוֹ בְּהַשְׁוָאָה
60 אֲמִתִּית. וּמִי שֶׁאֵין שׁוּין לוֹ — מִרְאָה בְּעֵצְמוֹ²⁶ שְׁהוּא מְעַרְבֵּר רַב
61 — שהצטרפו לבני ישראל ביציאתם ממצרים, דִּלְגַּרְמִיָּהוּ עֲבָדִין²⁷, —
62 שעושים רק לצורך ולאהבת עצמם, וְאֹהֵב אֶת עֲצָמוֹ — עד כדי כך
63 — הוספת כ"ק אדמו"ר שליט"א, לְצִאֲתָא מִתַּחַת יָד — ורשות ה'
64 וְלַחֲיוֹת בְּחַיִּי הַגּוֹיִם בְּשִׁבְלֵי אֲהֲבָתוֹ אֶת עֲצָמוֹ, וְעַל כֵּן — ולכן,
65 הוּא חֶפֶץ — ברצון של תענוג, בְּחַיִּי בְּשָׂרִים²⁸ וּבְגִי וּמוֹזֵנִי, — רצונו
66 וחפצו בענינים אלה הוא רצון הבא מאהבת עצמו, בלי כוונה לשם
67 שמים, כִּי זֶה מוֹב לוֹ. — בשעה שהנהגת האדם היא באופן כזה —
68 אזי וְנֹחַ לוֹ שְׁלֹא נִבְרָא, כִּי עֶקֶר בְּרִיאַת הָאָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה הוּא
69 בְּשִׁבְלֵי לְנַפְשׁוֹת בְּנִסְיוֹנוֹת אֵלּוּ, — נסיונות של קשיים בענינים
70 גשמיים, וְלִדְעַת אֶת אֲשֶׁר בְּלִבּוֹ, אִם יִפְגֹּה לְבָבוֹ אַחֲרֵי "אֱלֹהִים

14. תהלים צד, יב. 15. במדבר סב, א. 16. תענית כא, א. 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מרע"מ זח"ב כה, א. רמב"ם בתחלתו. לעיל פג, ב [שער היחוד והאמונה פ"ז]. 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ל"פ שמכאן ואילך מוסיף ענין עיקרי שמסקנת התבוננות הנ"ל צ"ל: (1) בכל עת ושעה, (2) שיחי' בה ממש". 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "במקומו — מתאים לשלפני זה באור פני. ועפ"י ל"פ שהובא דוקא הכתוב עוז וחדוה במקומו, ואיך שמוכרח להביאו. דלכאורה אינו מובן כלל: ע"פ משנ"ת דאין רע יורד כו' — דא"כ מאין נמצא רע בעיני בשר עכ"פ. והתירוץ שזהו למע', במקומו וכו', שגם בנוגע להקב"ה, כביכול, כן החילוק. וכדו"ל עה"פ עוז וחדוה גו' (חגיגה ה, ב) גואי בראי. ועיין רשימות הצ"צ לאיכה, ובאזה"ת שלו לתנ"ך עה"פ ובפרט ע' תשי' בסופו". 20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כמו שנת"ל שהגדון ביוצר בראשית". 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "י"ל דמרזו אף שיש כח עתים שונים והפכים זמ"ז (קהלת ג, ב) ואילך) וכן לעיל בריש האגה"ק 'בכל עת'. 22. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כיון דבשבילה נברא — והרי בכל עת ושעה הוא חי". 23. עוד טעם שצ"ל "בכל עת ושעה". 24. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מיותר וגם לא רגיל. ויל"פ: היפך עצם ענין בריאתו ומציאותו (כנ"ל שבשבילה נברא)". 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ד ישע"י כח, טז וראה תרגום שם. ואולי גם כאן צ"ל יחיש — ב' יודין. וראה תרגום קהלת ב, כה". 26. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כנ"ל" [הערה 24]. 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "תקו"ז ת"ו — כב, סע"א. ולהעיר מאגה"ק רס"א. ח"א ספ"א (באורה). 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לעיל לא הודגש זה — כי מובן הוא וזהו פ"י בכ"מ שהובא בדברי חז"ל. משא"כ כאן — לאחר שהדגיש הענין דחיים באור פני מלך, ובזה פשיטא שצ"ל חפץ".

1 אַחֲרֵיהֶם, שֶׁהֵם תַּאוּת הַגּוֹף הַמְּשַׁלְּשִׁים – וּבִאוּת, מִסְּמֵרָא
 2 אַחֲרָא, – מַקְלִיפּוֹת הַנִּקְרָאוֹת "אַלְקִים אַחֲרִים", שֶׁלֹּכֶן גַּם תַּאוּת
 3 הַגּוֹף הַבִּאוּת וּמַקְבִּלוֹת חַיּוֹתָם מִהַקְלִיפּוֹת נִקְרָאוֹת גַּם כֵּן "אַלְקִים
 4 אַחֲרִים", וּבְהֵם הוּא חֶפֶץ, – וּמִתַּעֲנֵג, אִם אִם חֶפֶץ – תַּעֲנוּגוֹ,
 5 וְרִצּוֹנוֹ לַחַיּוֹת חַיִּים
 6 אֲמִתִּיִּם הַמְּשַׁלְּשִׁים
 7 מִ"אַלְקִים חַיִּים", אֵף
 8 שְׂאִינוֹ יָכוֹל – לַחַיּוֹת חַיִּים
 9 כֹּאֲלֵה, שֶׁכֵּל חַיּוֹ יִהְיֶה
 10 עֲנִינִים רִחֲנִיִּים וְאַלְקוֹת –
 11 עַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה אִיכַפֶּת לוֹ
 12 כֹּלל הַיִּסּוּרִים מִהַעֲנִינִים
 13 הַגִּשְׁמִיִּים. (צָרִיד עֵינֵינוּ.
 14 וּבִאִיּוֹת פֶּתַח יָד לִיתֵּא
 15 תְּבוֹת אֱלֹ [אֵף שְׂאִינוֹ
 16 יָכוֹל]. וּבְנִסְחָא אַחֲרָת
 17 מִצְּאֵנוּ קִד: "אִם אִם חֶפֶץ
 18 וְרִצּוֹנוֹ – אֵף שְׂאִינוֹ יָכוֹל
 19 – לַחַיּוֹת חַיִּים אֲמִתִּיִּם
 20 כו". וְלִפִּי נִסְחָא זֶה נִרְאֶה
 21 שֶׁתְּבוֹת [אֵף שְׂאִינוֹ יָכוֹל]
 22 הוּא מִאֲמֵר מִסְּמֵרָא וְיִאֲמִין
 23 שֶׁבְּאִמָּת הוּא חֵי בְּהֵם, –
 24 בַּחַיִּים הָאֲמִתִּיִּים הַבִּאִים מִ"אַלְקִים חַיִּים", וְכָל צָרָתוֹ וְכָל עֲנִינּוֹ
 25 מְשַׁלְּשִׁים בְּאִמָּת – וּמַקְבִּלִים חַיּוֹתָם, בְּפֶרְטֵי פֶרְטִיּוּתֵיהֶם שֶׁלֹּא
 26 מִסְּמֵרָא אַחֲרָא, – שֶׁלֹּא מִן הַקְלִיפּוֹת, כִּי "מִח" 29 מִצְּעָדִי נִבְרָא
 27 בְּוִנּוֹ 30, – צַעֲדֵי שֶׁל אָדָם הֵם מִזֶּה, וְ"אִין 31 מִלָּה כו" 32, –

אגרת הקדש

28 שֶׁהָאָדָם יִדְבֵּר וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא יֵדַע מִכֵּךְ מַקְדוֹם, כִּפִּי
 29 שֶׁהַפְּסוּק 33 מְסִיִּים: "הֵן ד' יָדַעַת כֹּלֵה", שֶׁלֹּא רַק מַעֲשִׂים, אֲלָא גַם
 30 דִּבּוּרִים שֶׁל הָאָדָם, יוֹדַע הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, עוֹד לִפְנֵי שֶׁהָאָדָם
 31 מִבְּטָא אוֹתָם, וּמִמֶּנּוּ הוּא מַקְבֵּל אֶת הַחַיּוֹת לִדְבַר אוֹתוֹ דִּבּוּר. וְאִם
 32 בֶּן – שֶׁהוּא מַקְבֵּל כָּל חַיּוֹתוֹ
 33 מִהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, חֶפֶץ
 34 מִזֶּה פֶּתַח לִיתֵּא רַק שְׂאִינוֹ
 35 מְשֻׁנֵּה, – לֹאֲדָם ה"טוֹב"
 36 שְׂבוּחָה. וּבְאִמָּנוּהָ זֶה –
 37 שֶׁהוּא מִאֲמִין בִּכֵּךְ בְּאִמָּת
 38 נִעֲשֶׂה חֶפֶץ מִזֶּה גַם בְּגִלּוֹי,
 39 – שִׁירָאוֹ בְּגִלּוֹי שְׂבוּחָה טוֹב,
 40 שֶׁבְּאִמָּנוּהָ זֶה שְׂמֵאֲמִין
 41 שֶׁתִּרְעֵה הַנִּדְמָה בְּגִלּוֹי, –
 42 שְׂמָה שְׂנִדְמָה בְּגִלּוֹי כִּי־רַע,
 43 כָּל חַיּוֹתוֹ הוּא מִ"טוֹב"
 44 הַעֲלִיּוֹ, שֶׁהִיא חֶקְמָתוֹ
 45 יִתְפָּרֵד שְׂאִינָה מְשֻׁנֵּה,
 46 וְהִיא חֶ"עֲדוֹ" שֶׁלְּמַעַלָּה
 47 מַעֲלֵם חֶפֶץ – כְּנוֹכַח
 48 לַעֲלִי, שֶׁעוֹלָם הַבֵּא" (גן
 49 עֲדוֹ) הוּא רַק כִּי־גֵן וְהַמְשַׁכָּה
 50 מִ"עֲדוֹ", וְהַ"טוֹב" שֶׁמִּי־עֲדוֹ
 51 הוּא "טוֹב" שֶׁלְּמַעַלָּה מַעַלָּה 34 מִהַטּוֹב שֶׁל הַעוֹלָם הַזֶּה וְגַן עֲדוֹ, חֶרֶי
 52 בְּאִמָּנוּהָ זֶה נִכְלָל וּמִתְעַלָּה בְּאִמָּת הַרַע הַמְּדַמָּה בִּ"טוֹב"
 53 הַעֲלִיּוֹ הַנִּנּוּ: – וְנַעֲשֶׂה בְּמִילָא טוֹב גַּם בְּגִלּוֹי, שִׁירָאוֹ אֶת הַטּוֹב
 54 בַּעֲיֵנִי בִשְׂרָה.

29. תהלים לו, כג. 30. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה צ"ע"ק השייכות דפסוק זה דוקא לכאן, שבתנ"ך כו"כ ע"ד השגח"פ קודם לזה. ומובן ע"פ פ"י חז"ל בו דוקא (חולין ז, סע"ב) נוקף כו'. וגם בזה נר' גודל הדיוק דאדה"ז אפילו "במליצות" לכאורה". 31. תהלים קלט, ד. 32. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: ל"ג גו' לאחר "כוננו" – וי"ל לרמוז אסיפא שנוגע כאן (ע"פ פ"י התרגום "מחשבת") ד"כל עניניו" – גם "מחשבת". 33. תהלים שם. 34. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכמחז"ל ברכות לד, ב".

היום יום . . .

יום ראשון	יום ראשון	כח מנחם אב	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: שופטים, פ' ראשונה עם פירש"י. תהלים: קלה-קלט. תניא: ט. אהובי . . . קיד פי התורה.			
דרכי הרפואה בְּחֵלִי הַגּוֹף בְּכָל – שְׁנֵים הֵם: (א) לְרַפְּאֵת אֶת הָאָבֶר אוֹ הַכֹּחַ הַמְּקַלֵּק חוֹלָה וְחִלּוּשׁ. (ב) לְחַזֵּק אֶת הָאָבֶרִים וְהַכֹּחוֹת הַבְּרִיאִים, אֲשֶׁר הֵם יִתְגַּבְּרוּ עַל הָאָבֶר וְכֹחַ הַחוֹלָה, לְרַפְּאֵתוֹ. הַדְּגָמָא מִזֶּה בְּחֵלִי הַנֶּפֶשׁ הֵם שְׁנֵי דְרָכֵי הַעֲבוּדָה: תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים.			

יום שני	יום שני	כט מנחם אב	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: שופטים, שני עם פירש"י. תהלים: קמ"קמד. תניא: ע"כ אהובי . . . ציון כו'.		
	עס דארף זיין עבודה בכח עצמו. העכער איז אז מ'נעהמט פאר'ן האנט און מ'פירט. טייערער איז אז עס איז בכח עצמו.		
	צריכה להיות עבודה בכח עצמו. נעלה יותר הוא – שנוטלים ביד ומובילים. יקר יותר הוא – כאשר זה בכח עצמו.		

יום שלישי	יום שלישי	ל מנחם אב, ר"ח	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: שופטים, שלישי עם פירש"י. תהלים: קמה"קנ. תניא: י' אד"ש וחיים . . . נשמתן כו'.		
	מתחילים לומר לךוד ה' אורי. המנהג בבית רבינו, שבמשך היום תוקעים להתלמד, ומתחילים לתקוע אחר התפלה מיום ב' דראש חדש. אדמו"ר האמצעי היה אומר בתחלה מאמרים קצרים. ולדגמא: דבור המתחיל "זכר רב טובך" – ויבאורו – שבסדור, נאמרו בששה המשכים – באריכות יותר קצת מהנדפס.		

יום רביעי	יום רביעי	א אלול, ר"ח	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: שופטים, רביעי עם פירש"י. תהלים: א"ט. א"ג. תניא: והנה . . . 230 עומדין וכו'.		
	כשהיה ה"צמח צדק" בן תשע שנים, אמר לו רבנו הנקן: קבלתי ממורי (הרב המגיד) שקבל ממורו (הפעל שם טוב) בשם מורו הידוע, אשר מיום שני דראש חדש אלול עד יום הכפורים, יאמרו בכל יום יום במשך היום שלשה פרקי תהלים, וביום הכפורים שלשים ושלשה פרקים: ט קדם כל נדרי, ט קדם השנה, ט אחר מוסף, ט אחר נעילה. ומי שלא התחיל ביום ב דראש חדש, יתחיל באותו יום שהוא עומד בו, ואת אשר החסיר ישלים.		

יום חמישי	יום חמישי	ב אלול	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: שופטים, חמישי עם פירש"י. תהלים: י"ז. ד"ו. תניא: והנה . . . קטז נפשו כתיב.		
	בני ישראל נקראו "ארץ חפץ", שיש בהם כמה חפצים יקרים באהבת ה' יתברך ויראתו ומדות טובות, ואין דבר גלוי המדות הטובות תלוי אלא במעורר. דבר ברור הוא, אשר בכל חלקי האדמה נמצאים מעינות מים חיים, וההבדל הוא רק בקרוב ורחוק, ואם בן הלא הפל תלוי בהחופר וכח סבלנותו ומתינותו.		
	וכיון שהרצון הוא פח עליון הגזר ומפקד על כל הפחות, ומכריחם לעשות ולפעל כפי הפקדות שלו, אם בן אפוא עקר העבודה הוא לעורר את הרצון לפעל ולעשות הן בעצמו הן בזולתו.		

יום
ששי

יום ששי

ג אלול

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שופטים, ששי עם פירש"י.
תהלים: יח-כב. ז-ט.
תנאי: והנה מדת . . . בא כו'.

המאמין בהשגחה פרטית יודע כי "מה' מצעדי גבר כוננו", אשר נשמה זו צריכה לברר ולתקן איזה ברור ותקון במקום פלוני. ומאות בשנים, או גם משעת בריאת העולם, הנה הדבר שצריך להתברר או להתתקן מחכה לאותה הנשמה שתבוא לבררו ולתקנו, וגם נשמה הלזו הנה מאז נאצלה ונבראה, היא מחכה לזמן ירידתה לברר ולתקן את אשר הטל עליה.

שבת
קורש

שבת

ד אלול

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שופטים, שביעי עם פירש"י.
תהלים: כג-כח. ייב.
תנאי: יא. להשכילך . . . הגנות.

סדר ברכות התורה: נוגע בטליתו בתחלת הקריאה ובסופה, נושק הטלית במקום שנגע בספר תורה, גולל הספר תורה, מפנה פניו, קצת, לימין, ומברך. פותח הספר תורה וקורא. במעלת מין האנושי, ישנם ארבעה תארים: אדם – מעלת המחזין והשכל, איש – מעלת הלב והמדות, אנוש – החלישות באחד מהם בשכל או במדות, או בשניהם, גבר – מתגבר על עצמו להסיר המניעות ועפובים להשיג אחת המעלות או בשכל או במדות, הינו דגבר עוסק עם האנוש להגביהו למעלת איש או אדם. ומאחר דאפשר לעשות מאנוש איש או אדם, הרי בהכרח דגם באנוש ישנם כל אותם המעלות שישנם באיש וגם באדם.

המשך ביאור למס' חולין ליום ראשון עמ' א

1 הוצרך לפרש את סימניו, שנדע מי הוא סתם עורב, האסור. מתרצת
2 הגמרא: **אלא אימא** – כך צריך לגרוס בברייתא, **'עורב', זה עורב**
3 **אוכמא** – עורב שכולו שחור, וכן הוא **אומר** (שיה"ש יא) **'ראשו כתם**
4 **פז קוצותיו תלתלים שחרות בעורב'**, ומבואר בפסוק שסתם עורב
5 הוא העורב השחור, ואף עורב האמור בפסוק, הוא השחור.
6 ממשיכה הגמרא לבאר את הברייתא: **'עורב העמקי'**, שהתרבה
7 לאיסור מלשון **'את כל העורב'**, זה הוא **היוקרא** – עורב לבן. ו'עמק'
8 הוא מלשון לבן, ומוכיחה זאת הגמרא, וכן הוא **אומר** לגבי נגע
9 צרעת של בהרת לבנה על עור הבשר, **'וראה הכהן את הנגע והנה**
10 **(ו)מראהו עמק מן העור'** (ויקרא יג ט), שמראה הלבן של הנגע נראה
11 כאילו הוא יותר עמוק מן העור שמסביב, שהוא כהה יותר, **במראה**
12 **חמה העמוקה מן הצל** – כמו שהמקום שהשמש זורחת בו נראה
13 עמוק יותר ממקום שיש בו צל, וכן העורב הלבן נראה צבעו 'עמוק'
14 כלפי העורב השחור, ולכן הוא מכונה 'עמקי'.
15 מבארת הגמרא את סיום הברייתא: **'ועורב הקא בראשי יונים'**,
16 שהתרבה לאיסור מלשון 'למינו', **אמר רב פפא, לא תימא דאתי**
17 **בריש יוני** – אל תאמר שזה העורב שמגיע לפני היונים, **אלא דמי**
18 **רישיה לדיונה** – אלא זה העורב שראשו דומה לראש היונה.
19 הגמרא ממשיכה בביאור המינים הטמאים: **תנו רבנן**, נאמר בתורה
20 בפרשת העופות הטמאים (ויקרא יא טז) **'ואת הנץ למינהו'**, ויש לדרוש
21 כך, **'הנץ'**, זה המין הקרוי **נץ**, ומה שנאמר בתורה **'למינהו'**, נאמר
22 **להביא את מין העוף שקרוי בר תיריא**, שגם הוא בכלל איסור הנץ.
23 מבארת הגמרא: **מאי** – מהו **בר תיריא**, **אמר אביי**, זהו עוף הקרוי
24 **שוריקא**.
25 הגמרא מבארת שהחסידה והאנפה הן ממין 'דיה', ומדוע נקראו כן:
26 **אמר רב יהודה, 'החסידה' האמורה בתורה** (ויקרא יא טז), **זו מין דיה**
27 **לכנה**. ולמה נקרא **שמה חסידה**, לפי **שעושה חסידות עם**
28 **חברותיה**, שמחלקת להן את מזונותיה. **'האנפה' האמורה בתורה**

29 (שם), זו מין דיה רגנית. ולמה נקרא **שמה אנפה**, לפי **שמנאפת** –
30 מתרגמת עם חברותיה.
31 הגמרא מבררת את מניין העופות הטמאים: **אמר רב חנן בר רב**
32 **חסדא, אמר רב חסדא, אמר רב חנן בריהו** (בבלי דרבי, אמר רב,
33 **עשרים וארבעה עופות טמאין הן**, שמנתה תורה.
34 מקשה הגמרא: **אמר ליה רב חנן בר רב חסדא לרב חסדא, דהיקא**
35 **– על איזו פרשה נאמר כלל זה**, והרי בשני מקומות מנתה התורה את
36 העופות הטמאים, בספר ויקרא ובספר דברים, **אי כוונת רב לאותם**
37 **דספר ויקרא, עשרים הוּו – הרי נמנו שם עשרים עופות בלבד. ואי**
38 **כוונתו לאותם דמשנה תורה**, הרי רק **עשרים וחד הוּו**. וכי תימא
39 **– ואם תפרש שהכוונה לאותם המנויים במשנה תורה**, והעוף **'דאח'**
40 **דכתיבא** – שכתבתו התורה **בויקרא, ולא כתיבא** – ולא כתבתו
41 תורה **במשנה תורה**, שדייה עליהו – יש להוסיף על אותם המנויים
42 במשנה תורה, הרי **אכתי עשרין ותרין הוּו** – עדיין יש לנו רק עשרים
43 ושנים עופות, ואילו רב אמר שיש עשרים וארבעה עופות טמאים.
44 מתרצת הגמרא: **אמר ליה רב חסדא, הכי אמר אביה דאמך**
45 **משמיה דרב** – כך אמר אבי אמך שהוא רב חנן בר רבא בשם רב,
46 נאמר בתורה **'האנפה למינה'**, **'האיה למינה'**, **'כל ערב למינו'**, ו'הנץ'
47 **למינהו'**, הרי **כאן עוד ארבע עופות טמאים**, ויחד עם העשרים
48 המנויים בפירוש, הרי אלו עשרים וארבע.
49 מקשה הגמרא: הרי מתחילה אמרנו שבשתי הפרשיות יחד נאמרו
50 עשרים ושנים עופות טמאים בפירוש, ואי הכי – אם כך שנוספו לנו
51 עוד ארבעה מינים טמאים, **עשרין ושת הוּו** – עשרים ושש עופות
52 טמאים הם, ולא רק עשרים וארבע. מתרצת הגמרא: **אמר אביי**,
53 **'דאח'** האמורה בספר ויקרא ולא במשנה תורה, **'וראח'** האמורה
54 במשנה תורה ולא בספר ויקרא, מן עוף **אחת היא**. ומוסיף אביי
55 ואומר, **דאי סלקא דעתך דתרי אינון** – שאם תעלה בדעתך לומר
56 ששני מיני עופות שונים הם,

יום ראשון כ"ח מני"א ה'תשע"א

השחתה מותרת

ושריפת הכסות על ידי הממונה נעשתה כאשר לא היתה דרך אחרת לזרו את המתרשל בתפקידו, הרי זה כמקלקל על מנת לתקן.

אך לכאורה יש לחלק שההיתר לקלקל הוא רק באופן המובא בדברי אדה"ז שם, ששורף בגד על מנת לכסות דם באפרו, ומאחר וזקוק לאפר אין השריפה נחשבת השחתה אלא פעולה חיובית (יצירת אפר) אבל שריפת הכסות היא פעולה של איבוד כי התועלת הבאה על ידה (שהשומר לא יישן שוב) נובעת דווקא מאיבוד הבגד!

אמנם, למעשה אין זו השחתה כמובן מדברי אדמו"ר הזקן (שם): "כשם שצריך להזהר בגופו שלא לאבדו ולא לקלקלו... כן צריך להזהר במאורו שלא לאבדו ולא לקלקלו", ובאיסור לצער את גופו פסק אדה"ז (הל' נזקי גוי' ס"ד) שמותר להתענות לתשובה כי "צער זה טובה היא לו להציל נפשו", וכך גם בענייננו – מאחר שאיבוד הכסות הוא לטובת השומר, אין כאן משום בל תשחית.

(לקוטי שיעורי י"ח ע' 465)

יום שני כ"ט מני"א ה'תשע"א

שתיית 'משקה' קודם נשיאת כפיים

אותו מנשיאת כפיים (שו"ע אדה"ז שם סעי' נא).
ויתירה מזו, מוסיף ה'מגן אברהם', גם אם נחמיר בנשיאת כפיים ונשווה אותה לעבודת המקדש – כבר כתב ה'בית יוסף' שהאיסור לשאת כפיים הוא רק "במקום שאם נכנס למקדש חייב מיתה", ובשאר משקין המשכרין אין חיוב מיתה ולכן השוואה שאר משקין המשכרין מותר לשאת כפיו לכתחילה "... אלא אם כן הגיע לשכרותו של לוט שאז פטור מכל המצוות" (אדה"ז שם).
אך לדעת הט"ז (שם ס"ק ל"ה), גם אם אין חיוב מיתה בעבודת המקדש אם שתה שאר משקין המשכרים, איסור העבודה הוא מן התורה (ראה כריתות יג, ב) וכן אסור לו לשאת כפיו.

והוסיף הט"ז: כיוון שבשאר משקים המשכרים לא נאמר שיעור מפורש כמו ביין (רביעית), גם השוואה כל שהוא משאר משקים המשכרים לא ישא כפיו. וכן כתב אדה"ז (שם), ש"לכתחילה אסור לשתות כלל משקה המשכר קודם נשיאת כפיים". ואכן, בספר המנהגים (עמ' 69) כתב בהסתמך על דברי ה'צמח צדק' ב'פסקי דינים', שנשיאת כפיים בשמחת תורה הוא רק בתפילת שחרית.

יום שלישי ל' מני"א ה'תשע"א

כהן מחוסר כפרה שעבד במקדש

אינו חייב מיתה (או כרת) ואילו לפי הראב"ד חייב מיתה.
וזה ביאור מחלוקתם:
יש לחקור בגדר "מחוסר כפרה" – האם כל עוד לא הביא קרבנו לא נפקעה ממנו הטומאה המקורית; או שמא הטומאה ההיא כבר פקעה אלא שכל עוד לא הביא את הקורבן – אסור בקדשים ובעבודה מאיסור אחר.
והנה, הרמב"ם מדייק ומשנה שינוי משמעותי מלשון הגמרא (כמה פעמים: כאן, בפ"ד ה"ה, ובריש הל' מחוסר כפרה): בגמרא נאמר "מכלל

הלכות כלי המקדש פרק ז, הלכה ד: וְכָל מִי שִׁשָּׁן עַל מִשְׁמְרוֹ – מַלְקָה אוֹתוֹ בְּמַקְלוֹ וְשׂוֹרֵף אֶת כְּסוּתוֹ. ומדוע אין איסור 'בל תשחית' בשריפת הבגד? יש מתרצים: חכמים הפקירו את כסותו של הישן מדין 'הפקר בית דין הפקר', ושוב אין בזה איסור 'בל תשחית' (הרא"ש מדות פ"א מ"ב).

ועדיין קשה: הרי איסור בל תשחית קיים גם בהפקר (שו"ע אדה"ז הל' שמירת גוי' ס"ד)!
יש מתרצים: מאחר והדבר נעשה כדי לזרו את השומרים, הרי זה כמשבר כלים כדי להטיל אימה על אנשי ביתו שאין בזה בל תשחית (תפארת ישראל מדות שם).

אך תירוץ זה אינו מתאים לדעת אדמו"ר הזקן שפסק (שם) שאף כדי להטיל אימה על אנשי ביתו אסור.

ויש לבאר לפי דברי אדמו"ר הזקן (שם הט"ז): "במה דברים אמורים כשעושה דרך השחתה וקלקול, אבל על מנת לתקן מותר לקלקל, אם א"א לתקן אלא ע"י קלקול זה". ומאחר

הלכות ביאת המקדש פרק א, הלכה ב: הָיָה שְׂבוֹר מִשְׁאֵר מִשְׁקִין הַמִּשְׁכָּרִין – אִסּוּר לְהַכְנִס לַמִּקְדָּשׁ. וְאִם נִכְנַס וְעָבַד וְהוּא שְׂבוֹר מִשְׁאֵר מִשְׁקִין הַמִּשְׁכָּרִין, אִפְּלוּ מִן הַחֵלֶב אוֹ מִן הַדְּבָלָה – הָרִי זֶה לֹאקָה, וְעִבּוּדָתוֹ בְּשָׂרָה. שְׂאִין חֵיבִין מִיתָה אֲלָא עַל הַיֵּין בְּשַׁעַת עֲבוּדָה.

וכן מצינו בנשיאת כפיים: "מי ששתה רביעית יין חי בבת אחת אינו נושא כפיו .. לפי שהוקשה ברכה לעבודה" (הל' תפילה פט"ו ה"ד). וביאר ה'כסף משנה' (שם) שנאמר "לשרתו ולברך בשמו" (דברים ו, א) – "מה עבודה ברביעית, אף נשיאת כפיים ברביעית".

ולדעת ה'מגן אברהם' (או"ח סי' קכח ס"ק נ"ה) אף ששתיית שאר משקים המשכרים אוסרת כניסה ועבודה במקדש, נשיאת כפיים נאסרה רק ל"מי ששתה רביעית יין", כי האיסור לשיכור לישא כפיו הוא מפני "שסמכו איסור זה למה שנסמכה פרשת כהן מברך לפרשת נזיר ... ונתנו על כהן מברך קולי נזיר .. מה נזיר מותר בשאר משקין המשכרין, ואינו אסור אלא מכל אשר יעשה מגפן היין .. אף כהן מברך .. אין שאר משקין המשכרין מונעים

הלכות ביאת המקדש, פרק ג הלכה ז: מַעֲוָרָה וְשִׁבְרָא וְלִפְנֵים – אִפְּלוּ מִחֹסֶר כְּפוּרִים לֹא יִכְנַס לְשָׁם, שֶׁעֲדֵין לֹא מָתַר מִתְּהַרָה וְמוֹרָה; שְׁנֵאמַר: וְכִפֹּר עָלֶיהָ חֲפָתָה וְשִׁתְּהָ, מִכָּל שֶׁעֲדֵין לֹא נִגְמְרָה מִתְּהַרָה.

מהפסוק "וכפר עליה הכהן וטהרה" (ויקרא יב, ח) למדו (יבמות עד, ב) שכהן "מחוסר כפרה", היינו שטבל והעריב שמשו אבל עדיין לא הביא קרבנו - אסור לאכול קדשים ולעבוד במקדש. ולפי הרמב"ם, מחוסר כפרה שאכל קדשים או עבד במקדש

שהיא טמאה". אבל הרמב"ם כותב: "מכלל שעדיין לא גמרה טהרתה".

מכאן שלפי הרמב"ם מחוסר כפרה נפקעה טומאתו הראשונה רק שעדיין חסר בגמר טהרתו. לשון אחרת, איסורו בקדשים ובעבודה אינו מצד טומאתו (שכבר פקעה) ולכן אין כאן דין

מיתה שחלה על טמא שעבד או אכל. הראב"ד, לעומת זאת, למד כפשטות לשון הגמרא "מכלל שהיא טמאה", כל עוד לא היה גמר טהרה, הטומאה המקורית נשארת, ואם עבד או אכל קדשים חייב מיתה ככהן טמא שלא טבל.

(דקדוקי שיחות, כו, 80)

הפסול תלוי בפרסום

יום רביעי אי' אלול ה'תשע"א

ומאחר והרמב"ם הביא את הלימוד מהכתוב "ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה", אם כן רק עבודתו כשרה אבל פדיונו לא חל (דובב מישרים ח"א סי' מ"ו. וראה מנחת אשר דברים סי' סדסח).

אמנם, האחרונים הקשו על הרמב"ם שכאן כתב שאף לאחר שנודע שחלל הוא אם עבד לא חילל, ובהלכות תרומות (פ"י הי"ב) כתב שכהן שאכל תרומה ולאחר מכן נודע לו שהיה חלל, אינו משלם חומש כזר האוכל תרומה כי כל זמן שלא נודע פסולו הרי הוא כשר. הרי שלאחר שנודע פסולו פסול!

ויש מתרצים: לגבי עבודה נלמד מהכתוב "ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה" שעבודת חלל כשרה אף לאחר שנודע פסולו ואילו מהכתוב "ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם" לומדים שאף לגבי שאר דיני הכהונה אין קדושת הכהן מתחללת כל זמן שלא נודע פסולו, ודין זה נאמר רק קודם שנודע פסולו, כי אם אף אחר שנודע פסולו כשר, אין לך חלל שפסול, ולכן באכילת תרומה הנלמדת מהכתוב "אשר יהיה בימים ההם" מדובר דוקא קודם שנודע פסולו (אכן האזל) ואם כן קודם שנודע פסולו גם פדיונו חל (ראה מנח"א שם).

הלכות ביאת המקדש פרק ו, הלכה י: בהן שֶׁעָבַד וְנִבְדָּק וְנִמְצָא חָלָל – עֲבֹדָתוֹ בְּשָׂרָה לְשַׁעֲבֵר, וְאִינוּ עֹבְדֵי לְהַבִּיא. וְאִם עָבַד – לֹא חָלָל; שְׁנֵאמַר: בָּרַךְ יְיָ חִילוֹ וּפְעֹל יָדָיו תִּרְצֶה – אִם חָלָל שָׁבוּ תִרְצֶה.

מעשה ככהן שפדה בכורים, ולאחר זמן התברר שאביו נישא לגרושה והרי הוא חלל. האם על הבכורים לשוב ולהפדות אצל כהן כשר?

שאלה זו תלויה בגדר הדין שעבודת כהן חלל כשרה: האם זהו דין בעבודת הקרבנות ואין ללמוד מכאן לגבי שאר דיני הכהונה, ואם כן פדיונו פסול, או שהוא דין בקדושת הכהונה שכל זמן שלא נודע פסולו הרי הוא כשר, וגם פדיונו חל.

ויש לומר שהדבר תלוי במקור הדין: אם הוא נלמד מהכתוב "ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה", אפילו חולין שבו תרצה, מדובר רק על עבודת המקדש ("פועל ידיו"), אך אם הוא נלמד מהכתוב "ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם" – וכי תעלה על דעתך שאדם הולך אצל כהן שלא היה בימיו? אלא זה כשר ונתחלל (קידושין סו, ב), מדובר בכל דיני הכהונה.

מי מדליק את נרות המקדש?

יום חמישי ב' אלול ה'תשע"א

מכיוון שנר מערבי שכבה מדליקים אותו רק מאש שעל המזבח החיצון, ולזר אסור לגשת למזבח (תמידין ומוספין פ"ג הי"ג), אך שאר הנרות הדלקתם כשרה בזר (לקנ"ש יח, 100). ויש שביאר שלדעת הרמב"ם, הלשון "בהעלותך את הנרות" אינו לשון ציווי, ומכאן שלא פעולת ההדלקה היא המצוה, אלא תכלית המצוה היא שיהיו הנרות דלוקים ולכן אין ההדלקה נפסלת בזר.

אומנם לכתחילה צריך להדליק את הנרות בהיכל (מכיוון שעריכתם והטבתם חייבות להיעשות בהיכל), שם אין הזר יכול להדליק שהרי אסור לו להיכנס שם. אך אם הוציאו את הנרות מן ההיכל רשאי הזר להדליקם בחוץ (אכן האזל).

הלכות ביאת המקדש פרק ט, הלכה ז: אִם הָטִיב הַכֹּהֵן אֶת הַנְּרוֹת וְהוֹצִיָּאן לַחוּץ – מִתֵּר לְזֶר לְהַדְלִיקוֹ. "הדלקה אינה עבודה" (יומא כד, ב). לכן סובר הרמב"ם שגם זר יכול להדליק את הנרות כמו ששחיטת קורבנות כשירה בזר (כסף משנה).

ומקשים על הרמב"ם: הרי מהפסוק "דבר אל אהרן בהעלותך את הנרות" משתמע שמצוות הדלקה היא על הכהן? מבאר הגאון הרג"צו"ב בשתי דרכים: א. ההדלקה הראשונה היא זו שצריכה להיות על ידי כהן, כיוון שהעבודה הראשונה הנעשית בכלי המקדש מקדשת אותם להיות "כלי שרת" (כלי המקדש פ"א הי"ב). ב. רק הדלקת הנר המערבי צריכה להיעשות על ידי כהן

'תמימות' בעוף ובבהמה

יום שישי ג' אלול ה'תשע"א

(שם) "אין תמות... בעופות" ומחוסר אבר פסול מלימוד מיוחד (מנחת חינוך מצוה רפז).

אבל לדברי הרמב"ם ברור שמחוסר אבר פסול בעוף לא מפני הלימוד מן הפסוק "מן העוף", אלא משום "שאינן מקריבין חסר כלל", דין שאינו מיוחד בעוף ונלמד מהכתוב "תמימים יהיו לכם" (לעיל פ"ב הי"א). ואם כן, צריך להבין: מדוע אין העוף נכלל בדין "תמימים" השולל בעל מום? ויש לומר שלשיתת הרמב"ם אין שני גדרים נפרדים – "בעל

הלכות איסורי מזבח פרק ג, הלכה א: אִין הַמּוּמִין שׁוֹפְלִין בְּעוֹף. וְכֵן אַחֵר הַזֶּכֶּר וְאַחֵר הַנְּקֵבָה בְּעוֹף. שְׁלֹא נֶאֱמַר 'תִּמִּים וְכָר' אֲלָא בְּהִתְקַח בְּלִבְדּוֹ. בְּמָה דְּכָרִים אֲמֹרִים? בְּמוּמִין קָמְנִים; אֲכַל עוֹף שִׁיבֵשׁ נֶפֶשׁ אוֹ נִסְמִית עֵינָיו אוֹ נִקְמָצָה רִגְלוֹ – אֲסוּר לְגַבִּי הַמּוּמָה, שְׁאִין מְקַרְבִּין חֶסֶד בְּלָל.

דין זה שמחוסר אבר פסול גם בעוף נלמד בגמרא (קידושין כד, ב) מהכתוב "מן העוף, ולא כל העוף". ולפי זה יש מקום לומר שדין תמימות לא נאמר כלל בעוף, וכפשטות לשון הברייתא

לפרנסו, ואי אתה מצווה עליו לעשרו". כלומר, הגם שחיבים למלא כל מחסורו של העני, אין חיוב להעשירו הרי שעשירות היא שלימות נוספת, יותר ממילוי החיסרון.

ולכן, בקרבן עוף שהוא קרבן עני רק מחוסר אבר סותר לתמימות, ואילו פגם קטן יותר לא נחשב חיסרון ורק בקרבן בהמה, קרבן עשיר, גם פגם קטן מוציאו מכלל "תמים".

(לקוטי שיחות ל"ה עמ' 24)

מום" ו"מחוסר אבר", ובעוף קיים רק גדר אחד (מחוסר אבר) אלא יש כאן עניין אחד והוא התמימות, אלא שגדר התמימות בעוף שולל רק מחוסר אבר ולא סתם מום. והביאור:

קרבן בהמה הוא קרבן עשיר לגבי קרבן עוף (כדין קרבן עולה ויורד, שהדל מביא קרבן עוף) וגדר העשירות אינו רק מילוי החסרון (שהעשיר אינו חסר דבר) אלא שלימות נוספת כמחז"ל (כתובות סז, ב) לגבי צדקה: "די מחסורו אתה מצווה עליו

שבת קודש ד' אלול ה'תשע"א

מצוה נאה וקרבן משובח

נעשה בעיקרו על ידי הגברא' כי אמנם האמצעי לקיום המצוה הוא תשמישי המצוה, אבל המטרה היא קיום מצוות ה' המוטל על האדם, ואילו קרבנות, עיקר ענינם הוא ב'חפצא' – הקרבנות. משום כך הידור מצוה הנלמד מן הפסוק "זה א-לי ואנוהו" מתבטא בגברא', כדיוק הלשון "התנאה לפניו במצוות", היינו שהאדם 'מתנאה' לפני הקב"ה, ואילו הבאת הקרבנות "מהיפה והמשובח ביותר" היא מגדרי הקרבן.

ולכן לא הביא הרמב"ם את הדוגמאות המובאות בגמרא – כי הרמב"ם מתייחס לשלימות הדבר הניתן לה' (ה'חפצא'), אשר כמו קרבן הנקרב לה' "כל דבר שהוא לשם הא-ל הטוב" יהיה מן הנאה והטוב.

והדוגמאות הן בהתאם לכך:

"בנה בית תפילה" - נתינה "לשם הא-ל" כדוגמת הקרבנות. "האכיל רעב" או "כיסה ערום" - צדקה שהיא גם "בגדר כפרה" (צפצפ"נ כאן), וכדברי הנביא (ישעיה נח, ז) שיש לעשותן לצורך תשובה וכפרה, דוגמת הקרבנות.

הלכות איסורי מזבח פרק ז, הלכה יא: הַרְוֵצָה לְזִבּוֹת עֲצָמוֹ – יִבֶּה יִצְרוֹ תַרְע וְיִרְחֵב יָדוֹ וְיִבְיֵא קֶרְבָּנוֹ מִן הַיָּפֶה, הַמִּשְׁכָּח בְּיוֹתֵר... וְהוּא הָרִין בְּכָל דָּבָר שֶׁהוּא לְשֵׁם הָאֵל... אִם בָּנָה בֵּית תַּפִּלָּה – יִהְיֶה נָאָה מִבֵּית יִשְׂרָאֵל. הָאֲכִיל רֵעֵב – יֵאָכֵל מִן הַטּוֹב וְהַתְּמוּק שֶׁבְּשִׁלְחָנוֹ. בֶּסֶה עָרֹם – יִכְסֶה מִן הַיָּפֶה שֶׁבְּכִסּוֹתוֹ.

בגמרא (שבת קלג, ב) נדרש הפסוק "זה א-לי ואנוהו" – "התנאה לפניו במצוות", והובאו הדוגמאות - "עשה לפניו סוכה נאה ולולב נאה ושופר נאה..."

ומדוע הביא הרמב"ם דוגמאות אחרות – "בית תפילה יהיה נאה... האכיל רעב יאכיל מן הטוב..."?

והביאור:

לכאורה החיוב להביא את הקרבן "מן היפה המשובח ביותר" הוא הידור מצד הגברא' ("לזכות עצמו") שלכן "כל דבר שהוא לשם הא-ל" יש לעשותו "מן הנאה והטוב", אך הרמב"ם מחדש שה'הידור' נוגע גם לקרבן עצמו, ה'חפצא'. וזהו החילוק בין קיום המצוות לקורבנות: קיום המצוה

המשך ביאור למס' חולין ליום ששי עמ' א

אינם נלמדים זה מזה, לכך הוצרכו שתי משניות. ולפי זה מתיישבת דעת רב, שאכן 'החזיר' ברישא נשנה אגב הסיפא, ובסיפא יש חידוש, שיציאת הראש בבהמה היא כלידה.

רוחה הגמרא: הָא נִמְי תִּנְיָנָא במשנה להלן (עז), שיציאת הראש בבהמה היא כלידה. ששנינו, שְׁלִיָּא –כמין שק שהעובר מונח בו במעי אמו של בהמה שְׁלִיָּתָה מְקַצָּתָה ואחר כך שחט את הבהמה, אֲסוּרָה כל השליא בְּאֲכִילָה, מחשש שמא יצא ראשו של העובר באותו מקצת שליא שיצאה והרי הוא כאילו נולד, ושחיטת אמו אינה מתירתו, ואף השליא אסורה כמותו. ואף שאיננו רואים עובר בשליא, ודאי לנו שהיה ולד אלא שנימוח, ושמא מיהוי ראשו יצא באותו מקצת שליא, שְׁכָפִי שהשליא היא כִּימֵן שהיה וְלָד בְּאִשָּׁה, כֶּךָ שליא היא כִּימֵן וְלָד בְּבִהְמָה. אם כן מבואר במשנה זו שיציאת הראש היא כלידה, שלכן אסורה השליא מחשש יציאת הראש. ולכן יש להקשות, אִי אֲמַרְתָּ בְּשִׁלְחָא ש'החזיר' דנאמר בְּרִישָׁא הוא דִּקְאָה, והיינו ש'מותר באכילה' הכוונה על האבר, ולא כרב, ומבאר התנא שהדין הותרה דווקא בחזיר למעני אמו בשעת השחיטה, אם כן אפשר לתרץ שכיון שיש חידוש ברישא תִּנְיָא סִיפָא אֲמֹר רִישָׁא, אף שאין בסיפא חידוש. אֵלָּא אִי אֲמַרְתָּ כדברי רב שהאבר אסור, ו'מותר' הכוונה לעובר, אם כן לֹא 'החזיר' דְּרִישָׁא דִּקְאָה, שהרי העובר מותר אף שלא החזיר את ידו, וְלֹא 'החזיר' דְּסִיפָא דִּקְאָה, שהרי כבר למדנוהו מהמשנה של שליא, אם כן לָמָּה לִיָּה לתנא לְמַתְנִיָּה –(לשנות) כֶּלָּל 'החזיר', וקשה לרב.

מתרצת הגמרא: לֹא. לְעוֹלָם מה ששנינו ברישא שמותר באכילה, הכוונה אֲעוּבָה, והעובר עצמו אכן מותר אפילו כשלא החזירו, ובכל זאת הוצרך התנא לומר שהחזיר את ידו, וּבְדָאֲמַר רַב נִתְּמַן בַּר

יִצְחָק (להלן ע"ב) על ברייתא אחרת, שֶׁלֹא נִצְרְכָה הברייתא לחדש היתר כשהחזיר האבר, אֵלָּא לְמַקּוֹם חֲתָךְ – מקום הבדלת החלק הפנימי מהחיצון, שאילו היה חותך את האבר שיצא לחוץ היה עומד מקום זה על שפת הרחם, הֵבֵיא נִמְי לֹא נִצְרְכָה המשנה אֵלָּא לְמַקּוֹם חֲתָךְ. והיינו, שאם לא החזיר את האבר קודם שחיטה, יהיה צריך להניח חלק מהעובר הנמצא בקצה הרחם כלפי חוץ ולחותכו ולזורקו, שהרי אינו בתוך הבהמה ואינו בכלל ההיתר של 'בהמה בבהמה'. אך כיון שהחזיר את האבר קודם שחיטה, רשאי לצמצם ולחתוך רק את האבר שיצא החוצה ואין צריך להוסיף עליו מעט מזהחלק שהיה בשפת הרחם, שהרי חלק זה מונח עתה בתוך הבהמה והותר בשחיטתה, ואף לא נאסר מדין בשר שיצא חוץ למחיצתו שהרי מעולם לא היה מחוץ לרחם. ודין זה חידשה הרישא שכתבה 'החזיר', שאם החזיר, מקום החתך מותר.

הגמרא מקשה על עיקר דינו של רב מברייתא נוספת: תָּא שְׁמַע, בְּהִמָּה הַמִּקְשָׁה לֵילֵד, וְהוֹצִיא עוֹבֵר אֶת יָדוֹ חוּץ לְרֶחֶם וְהִחְזִירָהּ, וְאַחֲרַיָּךְ שָׁחַט אֶת אֲמוֹ, מוֹתֵר בְּאֲכִילָה. אבל אם כשהדין בחוץ שָׁחַט אֶת אֲמוֹ, וְאַחֲרַיָּךְ הִחְזִירָהּ העובר לרחם, אֲסוּר בְּאֲכִילָה. הוֹצִיא העובר אֶת יָדוֹ, וְהִתְקַה הָרוּעָה לאבר היוצא, וְאַחֲרַיָּךְ שָׁחַט אֶת אֲמוֹ, האבר היוצא שְׁכָחוּץ טָמֵא וְאֲסוּר כְּדִין אבר מן החי, ואבר מן החי טמא כנבילה, וְהָעוֹבֵר שֶׁבְּפָנִים טָהוֹר וּמוֹתֵר, כיון שהיה בבהמה בשעת שחיטה. ואינו נטמא מחמת נגיעה באבר הטמא, משום שהאבר נגע בעובר רק מחיים, ומחיים אין לו דין 'אוכלין' לקבל טומאה. אבל אם שָׁחַט אֶת אֲמוֹ, וְאַחֲרַיָּךְ הִתְקַה הָרוּעָה לאבר היוצא,

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – כ"ח מנחם-אב-ד' אלול ה'תשע"א

יום ראשון כ"ח מנחם-אב ה'תשע"א

הלכות כלי המקדש
והעובדים בו

פרק עשירי

א. אי אפשר שיהיה קרפנו של אדם קרב והוא אינו עומד על גביו²; וקרבות הצבור הן קרבן של כל ישראל, ואי אפשר שיהיו ישראל כלן עומדין בעזרה בשעת קרבן. לפיכך תקנו נביאים הראשונים³, שיכרו מישאל כשרים ויראי חטא ויהיו שלוחי כל ישראל לעמד על הקרנות. והם הנקראים אנשי מעמד. וחלקו אותם ארבעה ועשרים מעמדות, כמנין משמרות כהנה ולויה. ועל כל מעמד ומעמד אחד מהן מונה על כלם, והוא נקרא ראש המעמד. ב. בכל שבת ושבת מתקבצין אנשי מעמד של אותה שבת. מי שהיה מהן בירושלים או קרוב לה – נכנסין למקדש עם משמר כהנה ולויה של אותה שבת; והרחוקים שבאותו מעמד – כיון שהגיע מעמד שלהן הן מתקבצין לבית הכנסת שבמקומן⁵.

ג. ומה הן עושין אלו המתקבצין בין בירושלים בין בבתי כנסיות? מתעניין בשני בשבת שלהן ובשלישי וברביעי ובחמישי. אבל בערב שבת לא היו מתעניין, מפני כבוד

שבת⁶; ובאחד בשבת אינם מתעניין, כפי שלא יצאו מענג שבת לצום⁷.

ד. ובכל יום יום משבת שהיה מעמדן מתפללין ארבע תפלות: שחרית ומנחה ונעילה⁸, ועוד מוסיפין תפלה אחרת בין שחרית ומנחה, והיא יתרה להן⁹. ונושאים בפיהן הפהנים במעמד שלש פעמים בכל יום: בשחרית, ובתפלה זו היתרה, ובנעילה¹⁰. וקורין בספר תורה שלשה אנשים שתי פעמים בכל יום: בשחרית ובתפלה השנייה שמוסיפין¹¹; אבל במנחה לא היו קורין בספר תורה, אלא על פה, כקוראין את שמע¹². ולא היו מתקבצין לתפלת מנחה בערב שבת, מפני שהן טרודין לשבת.

ה. וקבוצן לכל תפלה מארבע תפלות אלו ועמידתן שם לתפלה ולתחנונה ולבקשה¹³ ולקרות בתורה נקרא מעמד. ו. ובמה היו קוראין? במעשה בראשית¹⁴. ביום הראשון קוראין 'בראשית'¹⁵ ו'יהי רקיע'¹⁶. בשני – 'יהי רקיע' ו'קונו'¹⁷. בשלישי – 'קונו' ו'יהי מאורות'. ברביעי – 'יהי מאורות' ו'ישצו'. בחמישי – 'ישצו'¹⁸ ו'תוצא הארץ'¹⁹. בששי – 'תוצא הארץ'²⁰ ו'יכלול'²¹.

ז. פרשה גדולה קוראין אותה בשנים²², וקטנה קורא אותה אחד. ושתי פרשות שקוראין שחרית – הם שחזרין וקורין אותן בתפלה השנייה בספר, וחזרין וקוראין אותן במנחה על פה.

ח. שמנת ימי חנוכה לא היו אנשי מעמד עושין מעמד

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) יבואר בו כי הנביאים הראשונים תקנו לברר מישראל כשרים ויראי חטא לעמוד על הקרנות, והם הנקראים אנשי מעמד. (2) תענית זו. במשנה. ולמדו ממה שנאמר (במדבר כח, ב) "תשמרו להקריב לי במועדו" – "שיהו כהנים ולויים וישראלים עומדים עליהם" (ספרי במדבר שם). וכן יש ללמוד ממה נאמר ביחזקאל מו, ב "ובא הנשיא וגו' ועמד על מזוזה השער ועשו הכהנים את עולתו ואת שלמיו והשתחוה וגו' ויצא". (3) שמואל דודו. (4) בכל שבוע ושבוע. (5) כן הוא בתוספתא תענית פרק ג: "כהנים ולויים עולין לירושלים וישראל שבאותה משמר שאינן יכולין לעלות לירושלים מתכנסין בעריהם וכו'". (6) שיהיו פנויים להכין צרכי שבת. (7) שכל שינוי ווסת מוזהר לגוף "ושינוי ווסת תחילת חוליו". (8) ונקראת תפילת נעילה כלומר, ננעלו שערי שמים בעד השמש ונסתרה, לפי שאין מתפללין אותה אלא סמוך לשקיעת החמה". (9) [וכן מפורש בירושלמי שם: "שמע מינה שמתעניין במעמדות ומתפללין ארבע". והביא רבינו בפירוש המשניות (שם משנה ד) הוכחה לשיטתו ממה שאמרו שם, שהיו קוראים במעמד בשחרית ובמוסף, וזה סותר למה שאמרו שם, שיום שיש בו קרבן מוסף אין בו מעמד במנחה, וכל שכן שאין בו במוסף, אלא על כרחנו שמה שאמרו שקוראים במעמד בשחרית ובמוסף אין הכוונה למוסף של ראש חודש, אלא לתפילה היתירה. ובבבלי שם כו: שאמרו: "תעניות ומעמדות מי איכא מוסף"? נראה שגירסת רבינו: "תעניות מי איכא מוסף", וכן כתב הכסף משנה וכן הוא בפירוש ר"ח. ולפי זה יש במעמדות תפילת מוסף, ועיין ראב"ד. וראה להלן שאף בימים שיש בהם מוסף כגון ראשי חודשים וכו' יש בהם גם אותה התפילה היתירה]. (10) אבל במנחה אין נשיאות כפיים כדעת רבי יוסי שם. (11) כן מפורש רבינו מה שאמרו שם במשנה: "מתכנסין לעריהן וקוראין במעשה בראשית וכו' בשחרית [ובמוסף]". (12) ומה שאמרו (תמורה יד): "דברים שבכתב אין אתה רשאי לאומרן בעל פה", אין זה אלא להוציא אחרים ידי חובתן. (13) כוונת רבינו למה שאמרו (שם כד): שהיו מתעניין בשני בשבת על יורדי הים ובשלישי בשבת על הולכי מדבריות וברביעי על אסכרה שלא תיפול וכו', ובודאי שהיה להם תחניות ובקשות על כל הדברים האלו. (14) "לפי ששלימות המציאות בעבודה, ואין אצלנו עבודה אלא עם הקרבות וכן אמרו אלמלא מעמדות לא נתקיימו שמים וארץ". (15) היינו, מהתחלת בראשית עד פסוק ו. ולפי שאין בה אלא חמישה פסוקים, קורא אחד שלושה והשני חוור וקורא פסוק שלישי ומוסיף רביעי וחמישי (שם כז: כמו בראשי חודשים בפרק י"ג מהלכות תפילה הלכה ד). (16) מפסוק ו עד פסוק ט. וקורא בה ראשון. (17) חמישה פסוקים וקוראים בה שניים, כמבואר למעלה. (18) ארבעה פסוקים וקורא בה אחד. (19) יש בה שמונה פסוקים וקוראים בה שניים. (20) וקוראים בה שניים. (21) וקורא בה אחד. (22) ובגמרא שם מקשה: בראשית בשניים

כדי להקנין המלאכה שהוא ממנה עליה. זה שעל הזמנים -
הוא ואנשיו משמרים את הזמנים. בין שיגיע עת הקרבן
מקריז הוא או אחד מאנשיו בראשיתו ואומר: עמדו כהנים
לעבודה, ולוים לדוכן, וישראל למעמד. וכיון שישמע קולו
יבוא כל אחד למלאכתו.
ג. זה שעל נעילת שערים - על פיו נועלין ועל פיו פותחין,
ואין התוקעין תוקעין בכל יום לפתיחת השערים אלא
ברשותו. ובכל יום תוקעין במקדש שלש תקיעות לפתיחת
השערים: תקיעה תרועה ותקיעה.
ד. זה שעל השומרים - הוא איש הר הבית שמסבב על
הלויים בכל לילה, וכל מי שישן על משמרו - מלקה אותו
במקלו ושורף את כסותו.
ה. זה שעל המשוורים - הוא בורר בכל יום המשוורים
שעומדים על הדוכן לומר שירה בפה, ועל פיו תוקעין על
הקרבנות. אין פותחין במקדש מאחת ועשרים תקיעה בכל
יום: שלש לפתיחת שערים, ותשע לתמיד של שחר, ותשע
לתמיד של בין הערבים. ויום שיש בו קרבן מוסף -
מוסיפין תשע על קרבן מוסף. ואם חל ראש חדש או יום
טוב להיות בשבת, או שחל ראש השנה להיות בשבת שיש
שם שלשה מוספין - אין תוקעין לכל מוסף ומוסף בפני
עצמו, אלא תוקעין תשע בכלד לכל המוספין.
ו. בערב שבת מוסיפין שש: שלש להבטיל את העם מן
המלאכה, ושלש להבדיל בין קדש לחל. וברגל מוסיפין
שלש לפתיחת שער התחתון, והוא שער עזרת נשים, ושלש
לפתיחת שער העליון, הוא שער נקנו. ולמה נקרא שער
עליון? לפי שהוא למעלה מעזרת נשים. וכן תוקעין שלש
למלוי המים שמנסכים בכתף. ואין תוקעים למלוי המים

בשחרית²³, וכל יום שיש בו קרבן מוסף לא היה בו מעמד
לא בתפלה שניה שלהם ולא במנחה²⁴, אלא בשחרית
ובנעילה בכלד. וכל יום שהיה בו קרבן העצים לא היה בו
מעמד בנעילה, אלא בשחרית ובתפלה שניה ובמנחה.
ט. ומהו קרבן העצים? זמן קבוע היה למשפחות
משפחות²⁵ לצאת לייערים להביא עצים למערכה. ויום
שיגיע לבני משפחה זו להביא העצים, היו מקריבין עולות
נדבה, וזהו קרבן העצים. והיה להם כמו יום טוב²⁶, ואסורין
בו בהספד ובתענית²⁷ ובעשיית מלאכה. ודבר זה מנהג²⁸.
י. אפלו יחיד שהתנדב עצים או גזרים במערכה - אסור
באותו היום³⁰ בהספד ובתענית ובעשיית מלאכה. ודבר זה
מנהג.

יא. אנשי מעמד אסורין מלספור ומלכבס כל שבת שלהן.
ובחמישי מתירין, מפני כבוד השבת³¹. ומפני מה אסור
עליהם לספור ולכבס? כדי שלא יפנסו למעמדם כשהם
מגולין, אלא יספרו ויכבסו מקדם.

פרק שביעי

א. חמשה עשר ממנין היו במקדש, וכן ממנין לעולם על
כל דבר מחמשה עשר דברים אלו ממנה אחד. ואלו הן:
(א) על הזמנים. (ב) על נעילת שערים. (ג) על השומרים. (ד)
על המשוורים. (ה) על הצלצל עם שאר כלי שיר. (ו) על
הפסוקות. (ז) על הקנים. (ח) על החומות. (ט) על הנסכים.
(י) על החולין. (יא) על המים. (יב) על מעשה לחם הפנים.
(יג) על מעשה הקטרת. (יד) על מעשה הפרכת. (טו) על
מעשה בגדי כהנה.
ב. כל אחד ואחד ממנינים אלו - תחת ידו אנשים הרבה,

הא אין בה אלא חמישה פסוקים ואין קורין בתורה פחות משלושה פסוקים - רב אמר דולג, כלומר, השני חוזר על פסוק אחד ממה
שקרא הראשון. (23) במשנה שם: "כל יום שיש בו הלל אין מעמד בשחרית". לפי שאין להם פנאי לעשות מעמד, שהרי צריכים
לקרוא הלל, והיינו חנוכה שיש בו הלל ואין בו קרבן מוסף. ובראש חודש שההלל שלו אינו אלא משום מנהג, היה בו מעמד
בשחרית. (24) לפי שהיו טרודין במוסף, ואין לך מוסף בלא שתי בהמות ולא היה להם פנאי כלל שהכהנים של מעמד טרודין
במוסף וישראל שבהם היו טרודין לחטוב עצים ולשאוב מים. וכל שכן שאין בו מעמד בתפילת המוסף. (25) נראה מדבריו שלכל
המשפחה היה היום ליום-טוב, וכן כתבו התוספות בעירובין מא. (דיבור המתחיל מבני) על הברייתא של ר' אלעזר ב"ר צדוק, שאמר
אני מבני בניו של בנימין סנאה - שהיה חתנו וחתנו כבנו, הרי שגם חתניהן של אותן משפחות חגגו יום זה. (26) כמו יום טוב
ולא יום טוב ממש. וכן נראה בירושלמי (מגילה פרק א הלכה ד) שלצורך אוכל נפש מותר אף לקצור ביום הבאת קרבנו, אף על פי
שביום טוב אסור לקצור אף לצורך אוכל נפש, כמפורש בירושלמי ביצה פרק א הלכה י. (27) בעירובין שם: "אמר רבי אלעזר ב"ר
צדוק אני מבני בניו של סנרב בן בנימין (שזמן קרבן העצים שלהם בעשרה באב - משנה בתענית שם) ופעם אחת חל תשעה-באב
בשבת ודחינוהו לאחר השבת והתענינו ולא השלמנוהו מפני שיום טוב שלנו הוא". וראה להלן הלכה י' שאפילו יחיד המתנדב עצים
אסור בהספד ותענית בו ביום. [ואף על פי שאמר (ראש השנה יט): שבתלה מגילת תענית, כלומר בטלו כל אותם הימים הטובים,
לאחר חורבן בית המקדש - צריך לומר שר' אלעזר ב"ר צדוק היה בזמן הבית, ומה שהזכיר שהיו מתענים בתשעה באב, זה מתאים
למה שכתב רבינו בפירוש המשנה בראש השנה פרק א משנה ג, שגם בזמן הבית השני היו מתענים בתשעה באב]. (28) [לדעת
התוספות (פסחים ג). דיבור המתחיל מקום] יש בזה איסור דאורייתא ולדעת הר"ן שם אינו אלא איסור מדרבנן, והפסוק המובא שם
אינו אלא אסמכתא, ולדעת רבינו אינו אלא משום מנהג. ואף על פי שאינו אלא מנהג דחה יום טוב זה את התענית של עשרה באב
(שנדחה מיום שבת) שהרי זה היה בזמן הבית, ואם כן גם התענית לא היה אלא משום מנהג. (29) בירושלמי שם: "האומר הרי
עלי עצים למזבח וכו'". ובורר שאין הבדל בעניין זה בין אם אמר "הרי עלי" או שאמר "הרי אלו למזבח" - כיוון שהביאם הוא יום
טוב שלו. (30) שמביאם למקדש. (31) בחמישי לאו דווקא. יש אומרים שכל שכן שמותר בשישי. (1) בו יבאר רבינו שחמשה
עשר ממנינים היו במקדש, ועל מה היו ממנינים.

1 בשבת. ותוקעין שלש על גבי המזבח בשעה שמוסרין
2 המים. וכל התוקעים שתוקעים על הקרבנות - מתחת יד
3 זה שעל המשוררים וברשותו. וכל אלו התקיעות
4 בפחצורות הן.
5 ז. זה שעל הצלצל - הוא המעמיד כל המשוררים על פי
6 כלי שיר שסועדין עם הלויים, כמו שבארנו.
7 ח. זה שעל הפסות - הוא מפסיד בין הכהנים בכל יום, עד
8 שיהיה כל איש ואיש עושה מלאכתו שזכה בה בפסיד.
9 וארבע פעמים היו מפסידין בכל יום. ובהלכות תמידין אבאר
10 כיצד היו מפסידין.
11 ט. הממנה שעל הקנים - הוא שפוסקין עמו שימכר הקנים
12 לקרבנות כן וכן בסלע. וכל מי שהיה חייב תורים או שני
13 בני יונה - יביא דמיהם למקדש, וזה הממנה נותן הקנים
14 לבעלי הקרבנות, ועושה חשבון עם הגוזרין ונותנין לו.
15 משלשים יום לשלשים יום פוסקין עמו השער. ואם הוולו
16 הקנים - מספיק כשער הזול, ואם הוקרו - מספיק כמו
17 שפסקו עמו; שיד הקדש על העלויה. וכן קן שנמצא פסול
18 או שנפסל קדם שיגרב - נותן אחר תחתיו.
19 י. זה שעל החותמות - הוא שמקבל דמי הנסכים ממחייבי
20 נסכים ונותן להם חותמות. וזה שעל הנסכים - הוא שמוכר
21 הנסכים.
22 יא. כיצד? ארבעה חותמות היו במקדש: האחד כתוב עליו
23 עגל. והשני כתוב עליו זכר. והשלישי כתוב עליו גדי.
24 והרביעי כתוב עליו חוטא.
25 יב. כל מי שיביא קרבנותיו למקדש נותן דמי הנסכים לזה
26 הממנה על החותמות, ונותן לו חותמות כמנן הקרבנות
27 שלו. ואם היה מצרע עשיר - נותן לו חותם אחד שכתוב
28 עליו חוטא. והלה הולך בחותמות שבידו לזה הממנה על
29 הנסכים, ונותן לו נסכים כמנן החותמות וכמו שכתוב בהן.
30 ולערב באים זה אצל זה, מוציא את החותמות ומקבל
31 כנגדן מעות. אם הותירו המעות - הותירו להקדש, ואם
32 פחתו המעות - ישלם זה שעל החותמות מביתו. מי שאבד
33 חותמו - ממתינין לו עד הערב. אם מצאו במעות יתר כדי
34 חותם שטוען - נותנין לו, ואם לאו - אין נותנין לו. ושם
35 כל היום כתוב על החותם, מפני הרמאים, שלא ישא
36 החותם אצלו עד שיוקרו הנסכים.
37 יג. משלשים יום לשלשים יום פוסקין שער היין והסלת
38 עם הממנה על הנסכים. אם הוקרו נסכים - מספק להן כמו
39 שפסקו עמו, ואם הוולו - מספק להן כשער הזול. והשכר
40 שמשמכר ההקדש בשערים אלו - הוא הנקרא מותר נסכים,
41 ולוקחין בו עולות לקיץ המזבח. ואין מקצין את המזבח
42 בעולות עוף, שאין בקרבנות הצבור עוף.
43 יד. הכהנים, מפני שהן עומדין על הרצפה תמיד, ואוכלין
44 בשר הרבה, ואין עליהן בגדים בשעת העבודה אלא חלוק
45 אחד - הם חולין במעיהן. לפיכך מצמידין ממנה אחד,

46 שיהיה מבקר אותן ומרפא כל תחלואיהן, ועוסק בהן תמיד
47 הוא ואנשיו שתחת ידו.
48 טו. וכן ממנין אחד להיות חופר בורות ושיחין ומתקן
49 הבורות של רבים, כדי שיהיו המים מצויין בירושלים לכל
50 אחד מיושביה ולכל עולי הרגלים. ואחד ממנה על כל אמני
51 לחם הפנים, והוא מתקן כל מלאכתו. ואחד ממנה על כל
52 אמני הקטרת, והוא מתקן מלאכתה.
53 טז. זה שעל הפרכת ממנה על כל אורגי הפרוכות
54 והרוקמין בהן שיהיו מוכנות להיכל ולשערים. ושתי
55 פרוכות היו עושין בכל שנה להבדיל בין הקדש לקדש
56 הקדשים. וחוטאי הפרכת פכולין ששה ששה. וארבעה מינין
57 היו בה: שש ותכלת וארגמן ותולעת שני. וכל אחד מהן
58 כפול ששה. הרי ארבעה ועשרים חוטין. וטפח היה עביה.
59 ועל שנים ושבעים נירין היתה נארגת. ארבע ארבעים אמה,
60 ורחבה עשרים אמה.
61 יז. ושלוש עשרה פרוכות היו במקדש שני: שבע על שבעה
62 שערי העזרה, ואחת על פתח האולם, ואחת על פתח ההיכל,
63 ושתיים לדכיר בינו ובין הקדש, ושתיים כנגדן בצליה.
64 יח. פרכת שנטמאת בולד הטמאה - מטבילין אותה בפנים
65 ומכניסין אותה מיד, לפי שאינה צריכה הערב שמש.
66 ושנטמאת באב הטמאה - מטבילין אותה מבחוץ ושוחטין
67 אותה בחיל, מפני שהיא צריכה הערב שמש. ואם היתה
68 חדשה - שוחטין אותה על גב האצטבא, כדי שיראה העם
69 את מלאכתה שהיא נאה.
70 יט. וכל הכלים שהיו במקדש היו להם שניים ושלישים,
71 שאם ישמאו הראשונים - יביאו השניים תחתיהם.
72 כ. זה הממנה על מעשה בגדי כהנה עוסק בהכנת בגדי
73 כהנים הדיוטים ובגדי כהן גדול ובאריגתו, ומתחת ידו
74 נעשה הכל. ולשכה היתה לו במקדש.

פרק שמיני

75
76 א. בגדי כהנה שלשה מינים: בגדי כהן הדיוט, ובגדי זהב,
77 ובגדי לכן. בגדי כהן הדיוט הם ארבעה כלים: כתנת,
78 ומכנסים, ומגבעת, ואבנט. וארבעתן של פשתן לבנים,
79 וחוטין כפול ששה. והאבנט לבדו רקום בצמר.
80 ב. בגדי זהב הן בגדי כהן גדול, והם שמנה כלים:
81 הארבעה של כל כהן, ומעיל, ואפוד, וחשן, וציץ. ואבנטו
82 של כהן גדול מעשה רוקם הוא, והוא דומה במעשיו
83 לאבנט כהן הדיוט. ומצנפת האמורה באהרן היא המגבעת
84 האמורה בכניו, אלא שכהן גדול צונף בה כמי שלופף על
85 השכר, ובניו צונפין בה ככובע, ולפיכך נקראת מגבעת.
86 ג. בגדי לכן הם ארבעה כלים שמשמש בהן כהן גדול
87 ביום הכפורים: כתנת, ומכנסים, ואבנט, ומצנפת. וארבעתן
88 לבנים, וחוטין כפול ששה, ומן הפשתן לבדו הם. ושתי
89 כתנות אחרות היו לו לכהן גדול ביום הכפורים: אחת

יב. אין הכהנים לובשין לעבודה אלא צמר ופשתים בלבד. 40
 יג. וכל מקום שנאמר בתורה 'שש' או 'בד' - הוא 41
 הפשתים והוא הבוץ. ותכלת האמורה בכל מקום - היא 42
 הצמר הצבוע בעצם שמים, שהוא פתוף מן הכחל. הארגמן 43
 הוא הצמר הצבוע אדם, ותולעת השני הוא הצמר הצבוע 44
 בתולעת. 45
 יד. כל מקום שנאמר בתורה 'שש' או 'שש משור' - צריך 46
 שיהיה החוט כפול ששה. ומקום שנאמר 'בד', אם היה 47
 חוט אחד לבדו - פשר; ומצה מן המבחר שיהיה כפול 48
 ששה. ומקום שנאמר בו 'משור' בלבד - צריך שיהיה חוטן 49
 כפול שמנה. 50
 טו. כל מקום שנאמר בתורה 'מעשה רקם' - הוא שתהייה 51
 הצורות הנעשות באריגה נראות מצד אחד בפני האריג. 52
 ו'מעשה חשב' הוא שתהיה הצורה נראית משני צדדין פנים 53
 ואחור. 54
 טז. וכיצד מעשה הבגדים? הכתנת, בין של כהן גדול בין 55
 של כהן הדיוט - משבצת היתה, שהיא בתים בתים 56
 באריגתה, כמו בית הכוסות, בדרך שעושין האורגין 57
 בבגדים הקשים. ובית יד שלה נארג בפני עצמו, ומחברין 58
 אותו עם גוף הכתנת בתפירה. 59
 יז. ארף הכתנת - עד למעלה מן העקב. וארף בית יד שלה 60
 - עד פס ידו. ורחבו - כרחב היד. 61
 יח. המכנסים, בין של כהן גדול בין של כהן הדיוט, הם 62
 ממתנים עד ירכים; שהוא למעלה מן הטבור קרוב מן הלב, 63
 עד סוף הירך, שהוא הארכבה. ושנאים יש להם, ואין להם 64
 לא בית הנקב ולא בית הערוה, אלא מקפין כמין כיס. 65
 יט. המצנפת של כהן גדול או הדיוט - ארכו שש עשרה 66
 אמות. והאבנט - רחבו כמו שלש אצבעות, וארכו שתיים 67
 ושלשים אמה, מקיפו ומחזירו כרף על גבי כרף. ובגדי 68
 כהנה בלן - אין עושין אותן מעשה מחט, אלא מעשה 69
 אורג; שנאמר: מעשה ארג. 70

יום שני כ"ט מנחם-אב ה'תשע"א

פרק תשיעי

א. כיצד מעשה הציץ? עושה טס של זהב רחב שתי 73
 אצבעות² ומקיף מאן לאן, וכותב עליו שני שיטין: קדש 74
 לה'. 'קדש' מלמטה, 'לה' מלמעלה. ואם כתבו בשיטה 75
 אחת⁴ - פשר. ופעמים כתבוהו בשיטה אחת⁵. 76

לובשה בשחר, ואחת בין הערפים. ושתייהם בשלשים מנה 1
 משל הקדש. ואם רצה להוסיף - מוסיף משלו. ומקדיש 2
 התוספת ואחר כך עושה בה הכתנת. 3
 ד. בגדי כהנה מצותן שיהיו חדשים, נאים ומשלשים, 4
 בדרך בגדי הגדולים; שנאמר: לכבוד ולתפארת. היו 5
 מטשטשין או מקרעין או ארפין יתר על מדתו או קצרים 6
 פחות ממדתו או שסלקן באבנט ועבד - עבודתו פסולה. 7
 היו משחקין או שהיו ארפים וסלקן באבנט עד שנעשו 8
 כמדתו ועבד - עבודתו כשרה. 9
 ה. כל בגד מבגדי כהנה שנעשו צואין - אין מלבנין אותן 10
 ואין מכבסין אותן, אלא מניחין לפתילות ולובש חדשים. 11
 ובגדי כהן גדול שבלו - גוזזין אותן. ובגדי לכן שעובד 12
 בהם ביום הצום - אינו עובד בהם פעם שניה לעולם, אלא 13
 נגזזין במקום שיפשוט אותם שם; שנאמר: והניחם שם. 14
 והם אסורין בהנאה. 15
 ו. מכנסי כהנים הדיוטים שבלו ואבנטיהם - היו עושין 16
 מהן פתילות ומדליקין בהן במקדש בשמחת בית השואבה. 17
 וכתנות כהנים הדיוטים שבלו - היו עושין מהן פתילות 18
 למגורת תמיד. 19
 ז. כל בגדי הכהנים אינן באים אלא משל צבור. ויחיד 20
 שהתנדב בגד מבגדי כהנה - מוסרו לצבור ומתר. וכן כל 21
 כלי השרת ועצי המערכה שמסרן יחיד לצבור - הרי הן 22
 כשרין. אף כל קרבנות הצבור שהתנדב אותן יחיד משלו 23
 - כשרים, ובלבד שימסרם לצבור. 24
 ח. בגדי כהנים הדיוטים היו עושין מהן מחלצות רבות. 25
 וששה ותשעים חלון היו במקדש להניח בהן הבגדים, 26
 ארבעה חלונות לכל משמר, ושם כל משמר כתוב על 27
 חלונותיו, וכלן סתומות. וכשיכנסו אנשי משמר לעבודה 28
 בשבת שלהן - פותחין חלונותיהן כל ימי שבת ונוטלין 29
 הפלים; וכשיצאו - מחזירין הבגדים לחלונותיהן וסותמן. 30
 ט. ולמה עשו ארבעה חלונות לכל משמר? לפי שלא יהיו 31
 הפלים מערביין. אלא כל המכנסים בחלון אחד, וכתוב עליו 32
 מכנסים. וכן האבנטים בחלון אחד, וכתוב עליו אבנט. וכן 33
 המצנפות בלן בחלון אחד, והכתנות בלן בחלון אחד. 34
 י. כהן גדול מניח בגדי זהב בלשפה שלו בלילה או בעת 35
 שיצא מן המקדש. 36
 יא. בגדי כהנה מותר להנות בהן. לפיכך לובשם ביום 37
 עבודתו ואפלו שלא בשעת עבודה; חוץ מן האבנט, מפני 38
 שהוא שעטנו, אסור לכהן הדיוט ללבושו אלא בשעת עבודה. 39

(1) יבאר כיצד מעשה הציץ ומעשה המעיל, ודין הקורע פי המעיל. (2) סוכה ה. ושבת סג: וכתבו התוספות בסוכה (שם דיבור המתחיל ואל) שלפי מה שאמרו שם "שלא נתנה בו תורה מדה כלל" - מה שנתנו מדה של שתי אצבעות אין זה אלא מדרבנן וסמכוהו על מה שכתוב (שמות כח, לח) "והיה על מצחו" - שיהיה רחבו כשיעור מצחו. וסתם מצח רחב שתי אצבעות. (3) כתב הכסף-משנה שכן הגירסא בשבת שם וכן כתב רש"י שם בשם רבו הלוי (עייין שם בהגהה שבגליון). אולם לפנינו בגמרא הגירסא שם (כמו בסוכה שם): "ה' מלמעלה וקדש ל' מלמטה". וכן הוא בירושלמי מגילה פרק א הלכה ט. וכתבו התוספות (סוכה שם דיבור המתחיל קדש): אין לפרש למטה ממש, זה למעלה מזה - שאין זה דרך קריאתו, אלא זה שלא כנגד זה קודש בתחילת שיטה [=שורה] תחתונה והשם בסוף שיטה עליונה. (4) שתי התיבות. (5) כעדותו של ר' אליעזר ב"ר יוסי (סוכה שם ושבת

- 1 ב. והאותיות בולטות בפניו.⁶ [פיצד?] חופר את האותיות
2 מאחרי⁷ והוא מדבק על השענה⁸ עד שפולט. והוא נקוב
3 בשתי קצותיו⁹, ופתיל תכלת למטה ממנו¹⁰ ונכנס מנקב
4 לנקב, כדי שיהיה נקשר בפתיל כנגד הערף.
5 ג. המעיל כלו תכלת¹¹, וחוטיו כפולין שנים עשר¹², ופיו
6 ארוג בתחילת אריגתו¹³. ואין לו בית יד¹⁴, אלא נחלק
7 לשתי כנפים¹⁵ מסוף הגרון עד למטה, כדרך כל המעילים,
8 ואינו מחבר אלא כנגד כל הגרון בלבד. והקורע פי
9 המעיל¹⁶ - לוקה; שנאמר: לא יקרע. והוא הדין לכל בגדי
10 כהנה, שהקורען דרך השחתה - לוקה¹⁷.
11 ד. ומביא תכלת וארגמן ותולעת שני, כל מין משלשפת
12 שזור שמונה, לפי שנאמר בשוליו 'משזור'¹⁸. ומצאו חוטי
13 השולים ארבעה ועשרים¹⁹. ועושה אותן כמין רמונים שלא
14 פתחו פיהן²⁰, ותולה אותן במעיל. ומביא שנים ושבעים
15 זוגים, ובהם שנים ושבעים ענבולים²¹, הכל זהב²², ותולה בו
16 ששה ושלשים בשולי כנף זה וששה ושלשים בשולי כנף זה.
17 והוא עם הענבול התלוי בין שניהם כאחד²³ נקרא פעמון.
18 עד שיהיו שוליו משני צדדיו פעמון ורמון פעמון ורמון²⁴.
19 ה. והנה שפאריגת האפוד והחשן האמור בתורה, ככה
- הוא מעשהו: לוקח חוט אחד זהב טהור²⁵ ונותנו עם ששה
חוטין של תכלת וכופל השקעה חוטין פאחת. וכן הוא
עושה חוט זהב עם ששה של ארגמן, וחוט אחד עם ששה
של תולעת שני, וחוט אחד עם ששה של פשתים. ומצאו
ארבעה חוטי זהב, ונמצאו כל החוטים שמנה ועשרים.
שנאמר: וירקעו את פחי הזהב וגומר לעשות בתוך התכלת
ובתוך הארגמן ובתוך תולעת השני ובתוך השש - מלמד,
שחוט הזהב כפול בתוכו.
ו. פיצד מעשה החשן? אורג כגד מעשה חושב מן הזהב
והתכלת והארגמן ותולעת השני והשש על שמנה ועשרים
חוטין, כמו שבאנו, ארפו אמה ורחבו זרת, וכופלו לשנים.
ומצא זרת על זרת מרבע. וקובע בו ארבעה טורים של אבן
המפרשים בתורה, כל אבן מהן מרבע²⁶ ומשקע בבית של
זהב, שמקיפו מלמטה ומארבע רוחותיו²⁷.
ז. ומפתח על האבנים שמות השבטים כתולדותם. ונמצא
כותב על האבן 'ראובן'²⁸, ועל ישפה - 'בנימין'. וכותב²⁹
בתחלה למעלה מראובן 'אברהם יצחק יעקב', וכותב
למטה מבנימין 'שבטי יה'³⁰, כדי שיהיו כל האותיות³¹
מצויות שם³².

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(שם) שראה אותו בעיר רומי והיה כתוב עליו קדש לה' בשיטה אחת. (6) גיטין כ. "לא היה כתבו [של ציץ] שוקע אלא בולט".
(7) ואינו עושה בדפוס שקוע לפניו, בולטות, שהרי נאמר (שמות לט, ל) "מכתב פתוחי חותם" ובכל כתב צריך שיעשה פעולת
הכתיבה בגוף האותיות ולא מסביב להן באופן שהן יוצאות מאליהן. (8) שאם היה מונח על דבר קשה, היה אותו דבר מעכב
לאותיות להיות בולטות לחוץ. (9) להעביר על ידי הנקבים את הפתיל. (10) רבינו סובר שדי בפתיל אחד. לדעת הראב"ד צריך
היה בו עוד נקב באמצע, שמכניס בו פתיל תכלת וכורכו על המצנפת. (11) שנאמר (שם לט, כב) "ויעש את מעיל האפוד - כליל
תכלת". (12) שנאמר (שם כח, לא) "ועשית את מעיל האפוד - כליל תכלת", ולמדים תכלת תכלת מפרוכת, מה להלן ששה אף
כאן ששה, ואין כליל אלא גריל, דהיינו שניים. (13) שנאמר (שם, לב) "והיה פי ראשו בתוכו שפה יהיה לפיו סביב מעשה אורג"
ופירש רש"י: פתיחת בית הצוואר בתוכו כתרגמו כפיל לגוויה והיה מעשה אורג ולא במחט. (14) כן כתב הרמב"ן (שמות שם)
ואפשר שבאיזו ברייתא מצאו כן (כסף משנה). ויש לזה סמך מן הגמרא (יומא עב:) שאמרו שבגדי כהונה אין עושין אותן מעשה
מחט אלא מעשה אורג, ורק הבית-יד שלהם מתחבר במחט. ויש לראות כי "מעשה אורג" לא נאמר אלא במעיל (שם כח, לא ולט,
כב) להורות כי המעיל היה כולו מעשה אורג, בלי שום מעשה מחט כלל, ואם כן על כרחו שלא היה לו בית יד. (15) כן כתב
הרמב"ן שם. וכן יש ללמוד ממה שנאמר (שם כח, לד) "פעמון זהב ורמון פעמון זהב ורמון על שולי המעיל", הרי שהיו לו שני
שוליים. (16) יש לעיין למה דקדק רבינו וכתב פי המעיל - משמע רק פי המעיל. ועיין במנחת חינוך שם שכתב, שכל המעיל
חוץ מפיו דינו ככל בגדי כהונה, שאינו לוקה אלא דרך השחתה. (17) ביומא עב. אמרו "המקור בגדי כהונה לוקה, שנאמר לא
יקרע". ומה שלא כתב רבינו "דרך השחתה" אלא בבגדי כהונה ולא בפי המעיל, נראה שבפי המעיל חייב מלקות אף שאינו דרך
השחתה, אבל שאר בגדי כהונה דווקא דרך השחתה. וראה לדבריו ממה שאמרו (זבחים צה.) "מעיל נשטמא מכניסו בפחות משלש
על שלש ומכבסו, משום שנאמר לא יקרע", ואילו בגדי כהונה אחרים קורע בחוץ ומכניסו בפנים (שם צד:), הרי שבמעיל אסור
לקרוע אף שאינו מכווין להשחתה, ואילו בשאר בגדי כהונה, אם אינו מכווין להשחתה מותר. (18) "ומקום שנאמר בו משור
לבר, צריך שיהיו חוטין כפול שמונה" (למעלה פרק ח הלכה יד). (19) שהרי הם שלושה מינים, וכל אחד כפול שמונה.
(20) זבחים פח: ש"דרך רימונים השהוין באילן אחר גמר ביטולם מתפתחים מאליהן כדרך שעושים קליפי אגוזים החיצונות".
(21) מה שחלוי בתוכן לקשקש. (22) כן הוא בפסוק (שמות כח, לג) "ופעמוני זהב". (23) ומה שנאמר (שם לט, כה) "בתוך
הרמונים" אלא בתוך החלל קאמר (=כלומר, בתוך הרימונים עצמם), אלא ביניהם (רש"י זבחים שם), ומה שכתב "בין שניהם"
זה דלא כרש"י שם שפירש "פעמון אחד בין שני רימונים". (24) ולפי זה היה מספר הרימונים כמספר הפעמונים וכן מפורש
במדרש רבה (ויקרא פרשה כא אות ו): רבנן אמרי בע"ב [=72] זוגין ובע"ב [=72] רימונין. (25) זהב מזוקק. (26) לא נמצא
מקור לדין זה (משנה למלך). (27) כן דעת רש"י (שמות כח, יז) שכתב: "שעל שם שהאבנים ממלאות גומות המשובצות המתוקנות
להן קורא אותן בלשון מלואים". (28) כן הוא במדרש רבה (סוף פרשת תצוה): "על אודם היה כתוב אברהם יצחק ויעקב ראובן,
על פטרה היה כתוב שמעון, על ברקת היה כתוב לוי כו', על נופך היה כתוב יהודה, על ספיר היה כתוב יששכר, על יהלום היה
כתוב זבולן וכו', על לשם היה כתוב דן, על שבו היה כתוב נפתלי, על אחלמה היה כתוב גד וכו', על תרשיש היה כתוב אשר,
על שוהם היה כתוב יוסף, על ישפה היה כתוב בנימין שבטי ישורון". (29) בסוטה מח: מבואר שבשמיר היה כותב, ורבינו
השמיטה, וצריך עיון (משנה למלך). (30) ובגמרא שם ובמדרש שם: "שבטי ישורון". (31) של האלפא ביתא. (32) כי בשמות

אצילי ידיו משתי טבעות החשן התחתונות עד שתי טבעות
בתפות האפוד התחתונות, שהם למעלה מן החשב.

פרק עשירי

א. כיצד סדר לבישת הבגדים? לובש המכנסים תחלה,
וחוגר את המכנסים למעלה מטבורו מעל מתניו. ואחר כך
לובש הפתנת. ואחר כך חוגר את האבנט כנגד אצילי ידיו,
ומקיפו כרך על כרך עד שגומר וקושר.

ב. ועל האבנט מפרש בקבלה: ולא יחגרו ביזע - במקום
שמויעין. וכך קבל יונתן בן גזאל מפי הנביאים ותרם:
על לביהון יסרון. ואחר כך צונו במצנפת כמין כובע.

ג. כהן גדול אחר שחוגר באבנט לובש המעיל. ועל המעיל
- האפוד והחשן, וחוגר בחשב האפוד על המעיל מתחת
החשן. ולפיכך נקרא מעיל האפוד, שחוגרו באפוד. ואחר
כך צונו במצנפת, וקושר הציץ למעלה מן המצנפת. ושערו
היה נראה בין ציץ למצנפת, ושם היה מניח תפלין בין ציץ
למצנפת.

ד. מצות עשה לעשות בגדים אלו ולהיות כהן עובד כהן;
שנאמר: ועשית בגדי קדש, ואת בגיו תקריב והלבשתם
פתנת. וכהן גדול ששמש בפחות משמנה בגדים אלו, או
כהן הדיוט ששמש בפחות מארבעה בגדים אלו - הוא
הנקרא מחסר בגדים, ועבודתו פסולה, וחיב מיתה בידי
שמים, כזר ששמש. שנאמר: וחגרת אתם אבנט והיתה
להם כהנה; בזמן שבגדיהם עליהן - כהנתן עליהן, אין
בגדיהן עליהן - אין כהנתם עליהן, אלא הרי הם כזרים,
ונאמר: והיה הקרב יומת.

ה. פשם שהמחסר בגדים חיב מיתה ופוסל העבודה, כך
היתר בגדים. כגון שלבש שתי פתנות או שני אבנטים, או
כהן הדיוט שלבש בגדי כהן גדול ועבד - הרי זה מחלל
העבודה, וחיב מיתה בידי שמים.

ו. נאמר בבגדי כהנה: על בשרו ולבשם - מלמד, שלא
יהיה דבר חוצץ בין בשרו לבגדים. אפלו נימא אחת או
עפר או כנה מטה, אם היתה בין בשר לבגד - הרי זה
חציצה ועבודתו פסולה. לפיכך אין כהן יכול לעבד
בתפלין של יד, שהרי חוצצת. אכל של ראש אינה חוצצת,
ואם רצה להניחם בשעת העבודה - מניח.

ז. וצריך להזהר בפשה שלובש, שלא יהיה אבק בין בגדו
לבשרו, ולא כנה אף על פי שהיא בחיים. ושלא תכנס

ח. ועושה על ארבע זוויות של חשן ארבע טבעות זהב.
ונותן בשתי הטבעות של מעלה, שהחשן נתלה בהן, שתי
עבותות הזהב, והם הנקראים³³ שרשרות; ונותן בשתי
טבעות של מטה, שהן כנגד הידיים³⁴, שני פתילי תכלת.

ט. האפוד - רחבו כרחב גבו של אדם מכתף לכתף, וארכו
מנגד אצילי הידיים מאחוריו עד הרגלים. ויש לו כמו שתי
ידות יוצאות ממנו באריג³⁵ לכאן ולכאן, שחוגרין אותו
בהם, והם הנקראין חשב האפוד. והכל ארוג זהב תכלת
וארגמן ותולעת שני ויש על שמנה ועשרים חוטין,
כמעשה החשן. ותופר עליו³⁶ שתי כתפות, כדי שיהיו על
כתפות הכהן. וקובע על כל כתף וכתף אבן שהם מרבע³⁷
משקע בבית של זהב, ומפתח על שתי האבנים שמות
השבטים, ששה על אבן זו וששה על אבן זו, כתולדותם.
וכותבין שם יוסף 'יהוסף', ונמצאו עשרים וחמש אות
באבן זו, ועשרים וחמש אות באבן זו. וכך היו כתובין³⁸:

שמעון

ראובן

יהודה

לוי

זבולן

יששכר

דן

נפתלי

אשר

גד

בנימין

יהוסף

והאבן שכתוב בה ראובן - על כתפו הימנית, והאבן
שכתוב בה שמעון - על כתפו השמאלית. ועושה בכל כתף
שתי טבעות: אחת למעלה בראש הפתף, ואחת מלמטה
לכתף למעלה מן החשב. ונותן שתי עבותות זהב בשתי
טבעות שלמעלה, והם הנקראים שרשרות.

י. ואחר כך מכניס קצות העבותות של חשן בטבעות של
מעלה בכתפות האפוד, ומכניס שני פתילי התכלת שבשולי
החשן בשתי הטבעות של מעלה מחשב האפוד, ומורידין
את השרשרות שבטבעות בכתפות האפוד עד טבעות החשן
העליונות, כדי שידבקו זה בזה ולא יזח³⁹ החשן מעל
האפוד. וכל המזיח חשן מעל האפוד ומפרק חבורן דרך
קלקול - לוקה⁴⁰.

יא. נמצא כשולובש האפוד עם החשן - יהיה החשן על
לבו בשנה, והאפוד מאחוריו. וחשב האפוד קשור על לבו
תחת החשן. ושתי כתפות האפוד על שתי כתפיו. ושתי
עבותות זהב יורדות מעל כתפיו מכאן ומכאן מכתפות
האפוד עד טבעות החשן. ושני חוטי תכלת מרכסין מתחת

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

השבטים היו חסרות האותיות: צדי, קו"ף וטי"ת. (33) בתורה. (34) ששם הוא הלב, שנאמר (שם, ל) "והיו על לב אהרן", ועיין
במועד-קטן כז: "הספד על הלב, שנאמר כנגד שדים סופדים". (35) כמו שנאמר (שם, ח) "וחשב אפודתו אשר עליו כמעשהו ממנו
יהיה". הרי שממנו יהיה, כלומר, ארוג מתוכו וכן פירש רש"י שם. (36) כמו שנאמר (שם, ז) "שתי כתפות חוברות יהיו לו אל שני
קצותיו וחבור". הרי שאינם צריכים להיות ארוגים ממנו אלא מחוברים במחט, וכן פירש רש"י שם. (37) מרובע ממש אי אפשר,
שהרי שמות השבטים עליו, ואם כן ארכו יותר על רחבו (קריט ספר). (38) וגבי חושן לא נתבאר בדברי רבינו איך היה סדר כתיבתם.
ומדברי רבינו בפירוש המשנה יומא פרק ז שכתב "וכיוון שזכרנו מה שהיה כתוב בחושן, אודיעך איך היו שמות השבטים כתובים
על אבני האפוד" - נראה שרק באבני האפוד היה הסדר הזה. (39) לשון ניתוק ולשון ערבי הוא (רש"י שם, כח). (40) יומא עב.
ורבינו הוסיף "דרך קלקול". אבל לתקן - מותר. (1) יתבאר סדר לבישת הבגדים, ושמצות עשה לעשות אותם.

1 הרוח בשעת העבודה בין בשרו לבגדו, עד שיתרחק הבגד
2 מעליו. ולא יכניס ידו תחת חלוקו לחיק. ולא יצא שערו
3 מן הבגד. ולא יהיה בבגד נימא מדלדלת. ואם היה שם
4 אחד מכל אלו - עבודתו כשרה.

5 ח. כרף על בשרו בגד שלא במקום בגדים, כגון שפרכו
6 על אצבעו או על עקבו: אם היה בו שלש אצבעות על
7 שלש אצבעות - הרי זה חוצץ ופוסל; פחות מכן - אינו
8 חוצץ. ואם היה צלצול קטן, הואיל והוא חשוב בגד בפני
9 עצמו - הרי זה פוסל ואף על פי שאין בו שלש על שלש.
10 ט. כהן שלקה באצבעו - מתר לכרף עליה גמי בשבת, או
11 בגד שאין בו שלש על שלש, ועובד. ואם נתכונן להוציא
12 דם - אסור. והוא שלא יחוצץ הגמי או הבגד בין בשרו לכלי
13 בשעת עבודה.

14 י. עשו בבית שני אורים ותמים, כדי להשלים שמנה
15 בגדים, ואף על פי שלא היו נשאלין בהן. ומפני מה לא
16 היו שואלין בהן? מפני שלא היה שם רוח הקדש, וכל
17 כהן שאינו מדבר ברוח הקדש ואין שכינה שורה עליו -
18 אין נשאלין בו.

19 יא. וכיצד שואלין? עומד הכהן ופניו לפני הארון, והשואל
20 מאחוריו, פניו לאחרי הכהן, ואומר השואל: אעלה או לא
21 אעלה? ואינו שואל בקול רם ולא מהרהר בלבו, אלא בקול
22 נמוך כמי שמתפלל בינו לבין עצמו. ומיד רוח הקדש לובש
23 את הכהן, ומביט בחשן ורואה בו במראה הנבואה 'עלה'
24 או 'לא תעלה' באותיות שבולטות מן החשן כנגד פניו.
25 והכהן משיבו ואומר לו: 'עלה' או 'לא תעלה'.

26 יב. ואין שואלין על שני דברים באחד. ואם שאל - משיבין
27 על הראשון בלבד. ואין נשאלין בהן להדיט, אלא או
28 למלך או לבית דין או למי שצריך הצבור בו. שנאמר: ולפני
29 אלעזר הכהן יעמד וגומר; הוא - זה המלך, וכל בני ישראל
30 - זה הוא מושח מלחמה או מי שצריך הצבור בשאלתו, וכל
31 העדה - אלו בית דין הגדול.

32 יג. זה שאמרו מוצא בדברי נביאים שהכהנים היו חוגרין
33 אפוד בד - לא היו כהנים גדולים, שאין האפוד של כהן
34 גדול אפוד בד. ואף הלויים היו חוגרין אותו; שהרי שמואל
35 הנביא לוי היה, ונאמר בו: נער חגור אפוד בד. אלא אפוד
36 זה היו חוגרים אותו בני הנביאים ומי שהוא ראוי שתשרה
37 עליו רוח הקדש, להודיע כי הגיע זה למעלת כהן גדול
38 שמדבר על פי האפוד והחשן ברוח הקדש.

39 סלקו להו הלכות כלי המקדש

הלכות ביאת המקדש

41 יש בכללן חמש עשרה מצות. שתי מצות עשה, ושלוש
42 עשרה מצות לא תעשה, וזהו פרטן: (א) שלא יכנס כהן
43 שכור למקדש. (ב) שלא יכנס בו כהן פרוע ראש. (ג) שלא
44 יכנס בו כהן קרוע בגדים. (ד) שלא יכנס כהן בכל עת

45 להיכל. (ה) שלא יצא כהן מן המקדש בשעת העבודה. (ו)
46 לשלח טמאים מן המקדש. (ז) שלא יכנס טמא למקדש.
47 (ח) שלא יכנס טמא להר הבית. (ט) שלא ישמש טמא. (י)
48 שלא ישמש טבול יום. (יא) לקדש העובד ידיו ורגליו. (יב)
49 שלא יכנס בעל מום להיכל ולמזבח. (יג) שלא לעבד בעל
50 מום. (יד) שלא יעבד בעל מום עובר. (טו) שלא יעבד זר.
51 ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

52 א. כל כהן הכשר לעבודה, אם שתה יין - אסור לו להכנס
53 מן המזבח ולפנים. ואם נכנס ועבד - עבודתו פסולה, וחיב
54 מיתה בידי שמים; שנאמר: ולא תמתו. והוא ששתה
55 רביעית יין חי בבת אחת מין שעברו עליו ארבעים יום;
56 אכל אם שתה פחות מרביעית יין, או שתה רביעית והפסיק
57 בה, או מנזה במים, או ששתה יין מנתו בתוך ארבעים
58 אפלו יתר מרביעית - פטור, ואינו מחלל עבודה. שתה יתר
59 מרביעית מן היין, אף על פי שהיה מזוג ואף על פי
60 שהפסיק ושתה מעט מעט - חיב מיתה, ופוסל העבודה.
61 ב. היה שכור משאר משקין המשקין - אסור להכנס
62 למקדש. ואם נכנס ועבד והוא שכור משאר משקין
63 המשקין, אפלו מן החלב או מן הדבילה - הרי זה לוקה,
64 ועבודתו כשרה. שאין חיבין מיתה אלא על היין בשעת
65 עבודה, ואין מחלל עבודה אלא שכור מן היין.

66 ג. וכשם שאסור לכהן להכנס למקדש מפני השכרות, כך
67 אסור לכל אדם, בין כהן בין ישראל, להורות כשהוא שתוי.
68 אפלו אכל תמרים או שתה חלב ונשתכשך ודעתו מעט -
69 אל יורה. שנאמר: וילהור את בני ישראל. ואם הורה בדבר
70 שהוא מפרש בתורה עד שידעוהו הצדוקים - מתר. כגון
71 שהורה שהשרץ טמא, והצפרדע טהור, והדם אסור, וכיוצא
72 בזה.

73 ד. ומתיר לשכור ללמד תורה, ואפלו הלכות ומדרשות,
74 והוא שלא יורה. ואם היה חכם קבוע להוראה - לא ילמד,
75 שלמודו הוראה היא.

76 ה. שתה כדי רביעית בלבד והיה בה מים כל שהוא, או
77 ישן מעט, או הלך כדי מיל - בכר עבר היין ומתיר לעבד.
78 אכל אם שתה יותר מרביעית, אפלו מזוג - שנת מעט או
79 הדרף מוסיפין בשכרותו. אלא ישהא לפי השכרות עד שלא
80 ישאר משכרותו שום דבר שבעולם.

81 ו. אנשי משמר מתרין לשתות יין בלילות, אבל לא בימי
82 שבת. ואפלו שאר בתי אבות של משמר שאין עבודתן
83 היום; שמא תכבד העבודה על אנשי בית אב של יום,
84 ויצטרכו לאחרים מאנשי משמרתם לסייען. ואנשי בית אב
85 של אותו היום אסורים לשתות בין ביום בין בלילה; שמא
86 ישתה בלילה וישפכים לעבודתו ועדין לא סר יינו מעליו.
87 ז. כל כהן שיודע מאי זה משמר הוא ומאי זה בית אב
88

אף על פי שלא עבד עבודה - הרי זה לוקה; הואיל והוא
ראוי לעבודה ונכנס בשעת העבודה מנול ככה, והרי הוא
מזהר שלא יכנס.
טז. ודין הנכנס ככה מן המזבח ולפנים ודין היוצא משם
אחד הוא. פיצד? כגון ששטה רביעית זין בין האולם
ולמזבח או קרע בגדיו שם ויצא - לוקה. וכן אם עבד
ביציאתו - חייב מיתה.
יז. וכן אסור לכל אדם, בין כהן בין ישראל, להכנס
למקדש בלוי, מתחלת עזרת ישראל ולפנים, כשהוא שתי
זין או שכור או פרוע ראש דרך נוול או קרוע בגדים, אף
על פי שאינו באוהרה; שאין זה כבוד ומורא לבית הגדול
והקדוש שיקנס בו מנול. אבל ישראל שגדל שער עז
שנעשה מחלפת ולא היה דרך נוול - הרי זה מתר להכנס
לעזרת ישראל.

יום שלישי ל' מנחם-אב ה'תשע"א

פרק שני

א. אין כהן גדול נכנס לקדש הקדשים אלא מיום הכפורים
ליום הכפורים². וכהן הדיוט נכנס לקדש לעבודה בכל יום⁴.
ב. והזהרו כל הפהגים⁵ שלא יכנסו לקדש או לקדש
הקדשים שלא בשעת עבודה⁶. שנאמר: ואל יבא בכל עת
אל הקדש⁷ - זה קדש הקדשים; מבית לפרכת - להזהיר⁸
על כל הבית⁹.
ג. כהן שנקנס לקדש הקדשים¹⁰ בשאר ימות השנה¹¹, בין
כהן הדיוט בין כהן גדול, או כהן גדול שנקנס לו ביום
הכפורים שלא בשעת העבודה - חייב מיתה בידי שמים;
שנאמר: ולא ימות. וכמה פעמים הוא נכנס לשם ביום
הכפורים? ארבע, כמו שיתבאר במקומו. ואם נכנס
חמישית - חייב מיתה בידי שמים¹².
ד. והנכנס לקדש חוץ לקדש הקדשים¹³ שלא לעבודה או
להשתחוות¹⁴, בין הדיוט בין גדול - לוקה, ואינו חייב
מיתה. שנאמר: אל פני הכפרת¹⁵ ולא ימות - על קדש
הקדשים במיתה, ועל שאר הבית בלאו ולוקה.

הוא, יודע שפתי אבותיו קבועים בעבודה [היום] - אסור
לו לשתות זין כל אותו היום. היה יודע מאי זה משמר הוא,
ואינו מכיר בית אב שלו - אסור לו לשתות כל אותה שבת
שמשמרתו עובדין בה. לא היה מכיר משמרתו ולא בית
אבותיו - הדין נותן שאסור לשתות זין לעולם; אבל תפגנתו
קלקלתו, והרי הוא מתר לשתות תמיד, שאינו יכול לעבד
עד שיקבע בבית אב שלו ובמשמרתו.
ח. כהן שגדל שער - אסור לו להכנס מן המזבח ולפנים.
ואם נכנס ועבד - חייב מיתה בידי שמים, כשכור שעבד.
שנאמר: וזין לא ישתו כל כהן, וראשם לא יגלחו ופרע לא
ישלחו - מה שותני זין במיתה, אף מגדלי פרע במיתה.
ט. ואין פרועי הראש מחללין עבודה. אף על פי שהוא
במיתה - עבודתו כשרה.
י. כשם שאין הכהנים מזהרין על זין אלא בשעת ביאה
למקדש, כך אין אסורין לגדל פרע אלא בשעת ביאה
למקדש. במה דברים אמורים? ככהן הדיוט; אבל כהן
גדול אסור לגדל פרע ולקרע בגדיו לעולם, שיהי תמיד
הוא במקדש. ולכך נאמר בו: את ראשו לא יפרע ובגדיו
לא יפרם.
יא. כמה הוא גדול פרע? שלשים יום. כנזיר, שנאמר בו: גדל
פרע שער ראשו, ואין נזירות פחותה משלשים יום. לפיכך,
כהן הדיוט העובד - מגלח משלשים יום לשלשים יום.
יב. ואנשי משמר אסורין לספר ולכבס בשבת, כדי שלא
יעלו למשמרתן כשהן מגלחין, אלא מגלחין ורוחצין
ומכבסין קדם שיעלו.
יג. מי ששלקמה משמרתו בתוך הרגל - מתר לגלח ברגל.
אבל אם שלמה בערב הרגל - אינו מגלח אלא בערב הרגל.
יד. דין קרועי בגדים ודין פרועי ראש אחד הוא. שנאמר:
ראשיכם לא תפרעו ובגדיכם לא תפרמו ולא תמתו; הא
אם עבד והוא קרוע בגדים - חייב מיתה בידי שמים, אף
על פי שעבודתו כשרה ולא חללה.
טו. יראה לי, שכל כהן הכשר לעבודה, אם נכנס מן
המזבח ולפנים והוא שתי זין או שכור משאר המשכרין,
או פרוע ראש, או קרוע בגדים כדרך שקורעין על המתים,

(1) יבואר בו שאין כהן גדול נכנס לקדש הקדשים אלא ביום הכפורים, ודין כהן הנכנס לקדש שלא בשעת עבודה. (2) בשעת עבודה. (3) להיכל. (4) להקטיר הקטורת על מזבח הזהב שהוא בהיכל (כסף משנה). וכן להדליק המנורה, ולדיושן מזבח הפנימי, ולהטבת הנרות, וראה למעלה בפרק ה מהלכות כלי המקדש הלכה יא שהיו נכנסים להיכל להשתחוות. (5) בספרא (פרשת אחרי מות פרשה א הלכה וי): "או אחיך בכל יבוא ואין הבנים בלא יבוא - תלמוד לומר דבר אל אהרן, שאין תלמוד לומר אחיך, ומה תלמוד לומר אחיך לרבות את הבנים". ובלקח טוב שם נוסף: "וכן הוא אומר וישמע אברם כי נשבה אחיו, והוא לוט בן אחיו". (6) משום כבוד למקדש ויראה לפני השכינה (ספר המצוות לא תעשה סח). (7) נראה שצריך להיות: "אל הקדש [וגו'] זה קדש הקדשים", והכוונה לסוף הפסוק: "אל פני הכפרת". והיינו ליד הארון, ועדיין לא ידענו מה דינו של כל הבית מבפנים לפרוכות. (8) לחייב מלקות ולא מיתה. (9) [היינו הבית הפנימי (=בית קודש הקדשים), וכדעת ר' יהודה במנחות כז: שעל "כל ההיכל כולו ומבית לפרוכת בארבעים (=במלקות ארבעים ולא במיתה), ואל פני הכפרת (=ליד הארון) במיתה"]. (10) כלומר, ליד הארון. (11) בספרא (שם הלכה ח): "ואל יבא בכל עת זה יום הכיפורים אל הקדש לרבות שאר ימות השנה". (12) בספרא (שם): "ואל יבא בכל עת זה יום הכיפורים" "פירוש מדלא כתיב בכל יום, אלא בכל עת, שמע מינה בעתות היום הקפיד הכתוב, שאף על פי שיש עת שהוא רשאי לבוא, לא כל עיתות היום ראויים לו לבא". (13) ראה למעלה הלכה ב, שכל שלא קרב אל הארון הרי הוא בכלל "חוץ לקדש הקדשים". (14) כלומר, שלא להשתחוות, שהרי להשתחוות מותר, שהשתחויה בכלל עבודה היא. (15) מכיוון

- 1 ה. כהן שִׁיבָא מן המקדש בִּשְׁעַת הָעֲבוּדָה בְּלֶבֶד - חֵיב
- 2 מִיתָה. בֵּין כֶּהֱנָה גְדוֹל בֵּין כֶּהֱנָה הַדְּיוּט¹⁶. שְׁנָאֲמַר: וּמִפְתַּח
- 3 אֶהֱל מוֹעֵד לֹא תֵצֵאוּ פֶּן תָּמְנוּ. כְּלוּמַר, לֹא תִנְיחוּ עֲבוּדָה
- 4 וְתֵצֵאוּ מִבְּהָלִים וּדְחוּפִים מִפְּנֵי גִזְרָה זוֹ. וְכֵן זֶה שְׁנָאֲמַר
- 5 בְּכֶהֱנָה גְדוֹל: וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא - אִינוּ אֵלָּא בִּשְׁעַת
- 6 הָעֲבוּדָה בְּלֶבֶד, שְׁלֹא יִנִּיחַ עֲבוּדָתוֹ וְיֵצֵא.
- 7 ו. אִם כֵּן, מִפְּנֵי מָה נִשְׁנָת אֲזִיזָה זוֹ? כֶּהֱנָה גְדוֹל? שִׁכְהָן
- 8 הַדְּיוּט שֶׁהִיָּה בַּמִּקְדָּשׁ בְּעֲבוּדָתוֹ וְשָׁמַע שְׁמַת לוֹ מִת שֶׁהוּא
- 9 חֵיב לְהִתְאַבֵּל עָלָיו, אָף עַל פִּי שְׁאִינוּ יוֹצֵא מִן הַמִּקְדָּשׁ¹⁸ -
- 10 אִינוּ עוֹבְדִי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אוֹנֵן; וְאִם עֹבֵד וְהוּא אוֹנֵן שֶׁל תּוֹרָה
- 11 - חָלַל עֲבוּדָתוֹ, בֵּין קֶרֶבֶן יָחִיד בֵּין קֶרֶבֶן צָבוּר. אֲבָל כֶּהֱנָה
- 12 גְדוֹל עוֹבֵד כִּשֶׁהוּא אוֹנֵן¹⁹, שְׁנָאֲמַר: וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא
- 13 וְלֹא יִחַלֵּל. כְּלוּמַר, יֵשֵׁב וְיַעֲבֹד עֲבוּדָה שֶׁהִיָּה עוֹסֵק בָּהּ²⁰
- 14 וְאִינָה מִתְחַלֵּלָת.
- 15 ז. וּמִנֵּיין שֶׁעֲבוּדַת הָאוֹנֵן פְּסוּלָה? מִקָּל וְחֹמֶר: אִם בַּעַל מוֹם,
- 16 שְׁאוּכָל בְּקִדְשִׁים, אִם עֹבֵד - חָלַל; אוֹנֵן, שֶׁהוּא אֶסוּר
- 17 בְּקִדְשִׁים, שְׁנָאֲמַר: לֹא אֲכַלְתִּי כֹאנִי מִמֶּנּוּ - דִּין הוּא
- 18 שִׁיחַלֵּל²¹.
- 19 ח. וְאֵף עַל פִּי שִׁכְהָן גְדוֹל עוֹבֵד אוֹנֵן - אֶסוּר לְאַחֲלֵל²²

- 20 בְּקִדְשִׁים; שְׁנָאֲמַר²³: וְאֲכַלְתִּי²⁴ חֲטָאת הַיּוֹם הַיֵּיטִב בְּעִינֵי יְיָ.
- 21 וְכֵן אִינוּ חוֹלֵק לְאַחֲלֵל בְּעֶרְבֵי²⁵. אוֹנֵן שֹׁעֲבֵד - אִינוּ לוֹקֶה²⁶.
- 22 וּמִתָּר לָגַע בְּקִדְשִׁים²⁷ אָף עַל פִּי שְׁלֹא טָבַל; שְׁלֹא עָשׂוּ
- 23 מַעֲלָה אֵלָּא בְּאֲכִילָה²⁸, אֲבָל בְּנִגְיעָה - הָרִי זֶה טָהוֹר, כְּמוֹ
- 24 שִׁיתַּבָּאָר בַּמְקוֹמוֹ.
- 25 ט. אִי זֶהוּ אוֹנֵן? זֶה שְׁמַת לוֹ מִת מִן הַקְּרוֹבִים שֶׁהוּא חֵיב
- 26 לְהִתְאַבֵּל עָלֵיהֶן²⁹, בְּיוֹם הַמִּיתָה בְּלֶבֶד - הוּא הַנִּקְרָא אוֹנֵן
- 27 דִּין תּוֹרָה³⁰, וְלִלְלָהּ הוּא אוֹנֵן מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים³¹.
- 28 י. וּמִת שֶׁשָּׁהָה יָמִים וְאַחֵר כֶּף נִקְבֵּר - כָּל אוֹתָם הַיָּמִים
- 29 שְׁאַחֵר יוֹם הַמִּיתָה הוּא אוֹנֵן מִדְּבָרֵיהֶם, וְכֵן יוֹם הַקְּבוּרָה,
- 30 וְאִינוּ תוֹפֵשׁ לִיל³². לְפִיכָף, מִי שְׁמַת לוֹ מִת וּקְבְּרוּ לְאַחֵר
- 31 יוֹם הַמִּיתָה - כָּל יוֹם הַקְּבוּרָה אִינוּ מְקָרִיב וְאִינוּ אוֹכֵל
- 32 בְּקִדְשִׁים מִדְּבָרֵיהֶם, וְטוֹבֵל וְאוֹכֵל לְעֶרֶב. יוֹם שְׁמוּעָה
- 33 קְרוּבָה³³ יוֹם לְקוּט עֲצָמוֹת³⁴ - הָרִי הוּא כְּיוֹם קְבוּרָה, שְׁאִינוּ
- 34 תוֹפֵשׁ לִיל וְנֶאֱפְלוּ מִדְּבָרֵיהֶם. לְפִיכָף טוֹבֵל וְאוֹכֵל בְּקִדְשִׁים
- 35 לְעֶרֶב. אֲבָל יוֹם הַמִּיתָה - כְּשֶׁם שְׁאֶסוּר לְאַחֲלֵל בּוֹ קִדְשִׁים מִן
- 36 הַתּוֹרָה, כֶּף אֶסוּר לְאַחֲלֵל בְּלִילוֹ מִדְּבָרֵיהֶם; חוּץ מִן הַפֶּסַח
- 37 בְּלֶבֶד, שֶׁהוּא אוֹכֵל לְעֶרֶב³⁵, כְּמוֹ שִׁיתַּבָּאָר בַּמְקוֹמוֹ.
- 38 יא. הָאֲבָל אִינוּ מְשַׁלַּח קְרָבָנוֹתָיו כָּל שְׁבָעָה³⁶, אֲפֹלוּ יֵין אוֹ

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

שלא הביא תחילת הפסוק "אל מבית לפרוכת", אלא סוף הפסוק, נראה שדעתו כדעת ר' יהודה, שאינו חייב מיתה אלא על פני הכפורת, היינו ליד הארון. (16) בספרא פרשת שמני (מכילתא דמילואים הלכה מב-ג): "ומן המקדש לא יצא ולא יחלל, אימתי אינו יוצא ולא יחלל הוא אומר בשעת עבודה וכו', אין לי אלא אהרן ובניו שנתרבו בשמן המשחה וכו', מניין לכהנים של כל הדורות? תלמוד לומר כי שמן משחת ה' עליכם". וסובר רבינו, שהכוונה אף לכהנים הדיוטים שבכל הדורות, שאף על פי שנאמר (ויקרא י, ז) "כי שמן משחת ה' עליכם" וזה אינו אלא כבה גדול, שהרי לדורות רק הוא נמשח בשמן המשחה. מכיוון שלא נאמר "כי בשמן הקדש נמשחתם", על כרחנו שאין הכוונה לכהנים גדולים הנמשחים בשמן, אלא אף לכהנים הדיוטים שאינם נמשחים, אבל משחת ה', שנמשחו בו בני אהרן, היא עליהם לדורות, כמו שנאמר (שמות מ, יד-טו) "ואת בניו תקריב וגו' ומשחת אותם וגו' והיתה להיות להם משחתם לכהונת עולם" (כסף משנה בשם הרמב"ם בספר המצוות ובפירוש על התורה סוף פרשת צו). (17) של "ומן המקדש לא יצא". (18) כלומר, בשעת העבודה אלא עומד שם עד שתיגמר על ידי כהן אחר, שהיציאה בשעת העבודה היא בזיון לקדשים (כסף משנה). וראה לכן מהפסוק המפורש (ויקרא שם) בבני אהרן שהיו כהנים הדיוטים: "ומפתח אהל מועד לא תצאו". (19) של תורה אבל אונן דרבנן אינו מחלל עבודתו. (20) כלשון הברייתא (יומא יג): "היה עומד ומקריב (פירוש: כהן גדול - תוספות שם דיבור המתחיל היה) על גבי המזבח וכו' ר' יוסי אומר יגמור". משמע רק עבודה שהיה עוסק בה, אבל להתחיל בעבודה - אסור. (21) בספר המצוות עשה קסה הביא רבינו מהפסוק "ומן המקדש לא יצא ולא יחלל" (ויקרא כא, יב) - "הא אחר שלא יצא חילל". (22) הוריות יב: "כהן גדול מקריב אונן ולא אוכל". (23) באהרן הכהן הגדול. (24) בזבחים קא. אמרו שאין ללמוד מפסוק זה אלא לקדשי שעה. וקדשי דורות למדו בקל וחומר ממעשר שני, שנאמר בו (דברים שם): "לא אכלתי באוני ממנו". (25) זבחים צח: צט. [שאף על פי שכהן גדול שאינו אונן, אינו זקוק לחלוקה, אלא נוטל כמה שרוצה (למעלה פרק ה מהלכות כלי המקדש הלכה יב ולהלן פרק י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יח) - כשהוא אונן, אינו נוטל אפילו בחלוקה]. (26) משום שאין בו לאו מפורש, אלא נלמד בקל וחומר או מדקדוק הכתוב "לא יצא ולא יחלל" - "הא אחר שלא יצא חילל", ראה למעלה הלכה ז. ואין עונשים מן הדין, וראה בכסף משנה. (27) שם צח: במשנה לפי הנוסחא שלפנינו. וכן כתב בפרק י"ב מהלכות אבות הטומאות הלכה טו. ובפירוש המשנה שם "אונן אינו נוגע". אבל בפירוש המשנה נוסחא ארץ ישראל הוגה שאונן אסור לאכול בקדש (תוספות יום טוב שם). (28) שטובל לפני האכילה (פסחים צא: וחגיגה כא. והלכות אבות הטומאות שם). (29) "אמו ואביו, בנו ובתו, ואחיו ואחותו מאחיו" (פרק ב מהלכות אבל הלכה א, עיין שם). (30) ומחלל עבודתו (למעלה הלכה ו). (31) מדרבנן, ואינו מחלל עבודתו. כרבי שמעון וכרבי. (32) כדעת חכמים שם ק: ולא כדעת רבי (שם) שיום הקבורה תופס לילו. (33) בתוך שלושים יום למיתתו. (34) ברייתא בזבחים ק: שגם יום שמועה קרובה וגם יום ליקוט עצמות אינם תופשים לילותיהם אפילו מדרבנן, הרי שימים אלו אינם אלא מדרבנן. (35) פסחים שם. שכיוון שאנינות לילה אינה אלא מדרבנן - באכילת קדשים שאינה אלא מצוות עשה, לא ביטלו חכמים דביהם, אבל בפסח שהוא בכרת, ביטלו חכמים דביהם. (36) בברייתא של ר' שמעון (זבחים ומועד קטן שם) "בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא אונן" ואונן אינו אלא ביום המיתה, אבל בגמרא מועד קטן שם למדו מהברייתא הנ"ל גם לאבל וכן מפורש בתוספתא זבחים תחילת פרק י"א שאין האונן מביא קרבנות כל שבעה.

שנאמר: ויקח משה את עצמות יוסף עמו - עמו במחנה
הלויה.
ה. החיל - משלחין ממנו עובדי כוכבים וטמאי מת ובוועלי
נדות; אבל טבול יום נכנס לשם, שפבר טבל.
ו. עזרת הנשים - משלחין ממנו טבול יום, אבל לא מחסר
כפורים; שמחסר כפורים העריב שמשו. ואסור טבול יום
במחנה לויה מדברי סופרים.
ז. מעזרת ישראל ולפנים - אפלו מחסר כפורים לא יכנס
לשם, שעדין לא טהר טהרה גמורה; שנאמר: וכפר עליה
הכהן וטהרה, מכלל שעדין לא נגמרה טהרתה.
ח. הטמא המשלח מהר הבית, אם נכנס - עובר בלא
תעשה; שנאמר: ויצא מחוץ למחנה - זה מחנה שכניה,
ולא יבא אל תוך המחנה - זה מחנה לויה. וכן מצרע
שנכנס לירושלים - לוקה. אבל אם נכנס לשאר הערים
המקפות חומה, אף על פי שאינו רשאי, לפי שנאמר: בדרך
ישב - אינו לוקה.
ט. נכנס המצרע להר הבית - לוקה שמונים. אבל טמא מת
או טבול יום שנכנס לעזרת נשים, או מחסר כפורים שנכנס
לעזרת ישראל, אף על פי שאינו לוקה - מפין אותו מפת
מרדות.
י. וכשם שעליות טמאים מן המקדש בעשה, כך אם נכנסו
- עוברים בלא תעשה; שנאמר: ולא יטמאו את מחניהם -
זה מחנה שכניה.
יא. ומנין שאינו עובר אלא אם כן נכנס, אבל אם נגע
בעזרה מאחוריה - פטור? שנאמר ביולדת: ואל המקדש
לא תבא.

עצים או לבונה³⁷. וכן מצרע³⁸ אינו משלח קרבנותיו. כל
זמן שאינו ראוי לביאה אל המחנה³⁹ - אינו ראוי להקרב.
אבל המגדה יש בו ספק⁴⁰ אם משלח אם אינו משלח.
לפיכך, אם הקריבו עליו - נרצה⁴¹.
יב. טמא שרץ וכיוצא בו⁴² והערל משלחין את
קרבנותיהם⁴³ ומקריבין עליהן; חוץ מפסח⁴⁴, שאין שוחטין
אותו על טמא שרץ⁴⁵, ואין שוחטין על הערל פסח, כמו
שיתבאר. אבל טמא מת⁴⁶ - אין מקריבין עליו קרבן כלל⁴⁷
עד שיטהרה⁴⁸.

פרק שלישי

א. מצות עשה לשלח כל הטמאים מן המקדש, שנאמר:
וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש.
ב. זה המחנה האמור כאן הוא מחנה שכניה, שהוא מפתח
עזרת ישראל ולפנים. שומע אני, שהמצרע והזב וטמא מת
שלששתן במקום אחד. תלמוד לומר במצרע: בדרך ישב,
מחוץ למחנה מושבו - זה מחנה ישראל, שהוא מפתח
ירושלים ולפנים. מה מצרע, שטמאתו חמורה, חמור
שלוחו משלוח חבירו; אף כל שטמאתו חמורה, חמור
שלוחו משלוח חבירו. לפיכך משלחין את המצרע חוץ
לשלש מחנות, שהוא חוץ לירושלים, מפני שהוא מטמא
בביאה מה שאין הזב מטמא.
ג. ומשלחין זבין וזבות נדות ויולדות חוץ לשתי מחנות,
שהוא חוץ להר הבית, מפני שהן מטמאין המשכב והמושב
אפלו מתחת האבן מה שאין המת מטמא.
ד. טמא מת, אפלו המת עצמו - מתר להכנס להר הבית;

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(37) בזבחים שם: "ר' שמעון אומר שלמים (ויקרא ג, א) "ואם זבח שלמים קרבנו" (כשהוא שלם (שדעתו מיושבת עליו) מביא, ואינו מביא כשהוא אונן, מניין לרבות את התודה וכו' העולה וכו' בכור מעשר ופסח וכו' חטאת ואשם וכו' העופות והמנחות והיין והעצים והלבונה, תלמוד לומר שלמים קרבנו כל קרבנות שהוא מביא, כשהוא שלם מביא ואינו מביא כשהוא אונן". (38) במועד קטן טז. למד כן ר' שמעון ממה שנאמר (יחזקאל מד, כז) "וביום בואו וגו' יקריב חטאתו" "בזמן שראוי לביאה ראוי להקרב, בזמן שאינו ראוי לביאה אינו ראוי להקרב". (39) [זו היא מחנה לויה, שהמצורע נשלח גם ממנה, שכן נאמר בו "וביום בואו". היינו כשהוא בא ביום השמיני לעזרת נשים לשער ניקנור (פרק ד מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ב) שהוא מחנה לויה. ולפי זה פשוט שהוא הדין לזב, שאף הוא נשלח מחוץ למחנה לויה, שאינו משלח קרבנותיו. אבל טמא שרץ וכיוצא בו, שמתר לו להיכנס למחנה לויה, משלח הוא קרבנותיו]. (40) ש"כ אותם שנים שהיו ישראל במדבר מנודין היו (=לשמים) ושלחו קרבנותיהם", והסתפקן חז"ל בזה שמא מנודה לבריות חמור ממנודה לשמים (מועד קטן טז:). ואף על פי שאינו רשאי לבוא עם העם, שאסור לעמוד בארבע אמותיו - ייתכן שאינו דומה למצורע, שאינו ראוי לבוא כלל אפילו יחידי, ואילו מנודה ראוי לבוא יחידי. (41) שמכיוון שלא נפשטה הבעיה אין לנו לפוסלו מספק. וכן דעת רבינו בכל הבעיות שבקרבנות. (42) [שראויים לבוא לעזרת נשים] אבל זב שאינו ראוי לבוא לעזרת נשים - אינו בכלל זה. והמדובר בטמא שרץ שלא טבל ולפיכך אין שוחטין עליו קרבן פסח. כדלהלן, אבל אם טבל - שוחטין עליו גם קרבן פסח, כמפורש בפרק ו מהלכות קרבן פסח הלכה א]. (43) בפסחים סב. "בכל הזבחים ערל וטמא משלחין קרבנותיהם". וכן הוא בזבחים כב: (44) שאין שוחטין אותו אלא על מי שראוי לאכול. (45) כל זמן שלא טבל. (46) בזבחים שם. ולמדו כן ממה שנאמר בפסח (במדבר ט, י"א) "איש איש כי יהיה טמא לנפש וגו' ועשה פסח לה' בחודש השני וגו'", ואפילו אם חל שביעי שלו להיות בערב פסח והזוזה עליו כדין וגם טבל, שהוא ראוי לאכול בלילה אין שוחטין וזורקין עליו, כמפורש בפרק ו מהלכות קרבן פסח שם. והוא הדין לקרבן אחר. (47) בזבחים שם נחלקו בזה ריש לקיש וזקני דרום, ואמרו שם, שגם לזקני דרום אין שוחטין עליו לכתחילה, ואם כן לריש לקיש המחמיר - פסול אפילו בדיעבד (כסף משנה). (48) היינו אחר הזאות וטבילה, וביום השמיני שלו, ראה למעלה. (1) תתבאר בו המצוה לשלח טמאים מן המקדש, ושכל שטמאתו חמורה מחבירו - חמור שילוחו ממנו.

1 **יב.** טמא שנקנס למקדש במזיד - ענוש כרת; שנאמר: ואם
2 לא יכבס ובשרו לא ירחץ ונשא עונו. בשוגג - מביא קרבן
3 עולה ויורד; שנאמר: או נפש אשר תגע בכל דבר טמא.
4 ואין חייבין כרת או קרבן אלא מעזרת ישראל ולפנים, או
5 על תוספת העזרה שנתקדשה קדשה גמורה, כמו שבארנו.
6 **יג.** ואי זהו הטמא שחייב כרת על המקדש? כל שנטמא
7 בטמאה מן המת שהנזיר מגלח עליה, שכתב נתפרש
8 בגזירות; או שיגע באדם או בכלים שנטמאו באותן
9 הטמאות שהנזיר מגלח עליהם, שהרי הוא שני לראשון
10 שנגע במת; או שנטמא בשאר אבות הטמאות של תורה
11 שיתפרשו במקומן.

12 **יד.** כללו של דבר: כל הטעון ביאת מים מן התורה - חייב
13 כרת על ביאת המקדש, ואפלו אחר ששבל, עד שיעריב
14 שמשו. אבל המתטמא בטמאות מן המת שאין הנזיר מגלח
15 עליהן, אף על פי שהוא טמא טמאת שבעה - הרי זה פטור
16 על ביאת המקדש.

17 **טו.** וכן הנוגע בכלים שנגעו באדם שנגע במת, או שנגע
18 באדם שנגע בכלים הנוגעים במת, אף על פי שהוא טמא
19 ראשון לענין תרומה ולטמא בשר קדשים - הרי זה פטור
20 על ביאת המקדש; שדברים אלו הלכה מפי הקבלה. ואף
21 על פי שהוא פטור, מכין אותו מפת מרדות.

22 **טז.** המקנים שרץ וכיוצא בו במקדש או שהקנים אדם
23 טמא למקדש - הרי זה חייב כרת, שהרי טמא מקדש יי.
24 אבל הזורק בלים טמאים למקדש, אפלו היו בלים שנגעו
25 במת - פטור מן הכרת, אבל חייב מלקות. שנאמר: ואם לא
26 יכבס וגומר. מפי השמועה למדו: על רחיצת גופו ענוש
27 כרת, ועל כבוס בגדיו לוקה ארבעים.

28 **יז.** יראה לי, שאינו לוקה אלא על בגדים שהן אב טמאה,
29 כגון בגדים שנגע בהן זה הטמא למת, שהן אב הטמאה,
30 כמו שיתבאר; אבל בגד שהוא ראשון, אם הכניסו למקדש
31 - אינו לוקה עליו, אבל מכין אותו מפת מרדות.

32 **יח.** וכן טמא שהקנים ידו למקדש - מכין אותו מפת
33 מרדות. וכן כל טמא באב מאבות הטמאות של דבריהם,
34 או שאכל אכלין טמאים ושתה משקין טמאין, ונקנס
35 למקדש במזיד קדם שיטבל - מכין אותו מפת מרדות.

36 **יט.** טמא שנקנס למקדש דרך גגות - פטור; שנאמר: ואל
37 המקדש לא תבא - דרך ביאה חייבה תורה. ואף על פי
38 שהוא פטור מפרת, מכין אותו מפת מרדות. [ואפלו נקנס
39 במגדל הפורח באויר] - בין שנקנס למקדש [במגדל] דרך
40 גגות בין שנקנס בו דרך פתחים.

41 **כ.** כל מקום שחייבים על זדונו כרת ועל שגגתו קרבן, אם
42 נמצאת שם טמאה בשבת - מוציאין אותה; ושאר
43 המקומות - כופין עליו כלי עד אחר שבת. וכשהן מוציאין
44 - אין מוציאין אותה אלא בפשוטי כלי עץ שאין מקבל
45 טמאה, שלא לרבות את הטמאה.

46 **כא.** אחד טמא שנקנס למקדש טהור, או טהור שנקנס
47 למקדש שיש בו טמאה, כגון שהיה מת תחת אהל במקדש
48 ונקנס הוא תחת האהל - הרי זה חייב כרת, שהרי ביאתו
49 וטמאה באין כאחת. נקנס למקדש ונטמא שם אחר שנקנס,
50 אפלו טמא עצמו במזיד - ימחר ויבהל ויצא בדרך קצרה.
51 **כב.** ואסור לו לשהות או להשתחוות או לצאת בדרך
52 ארכה. ואם שהה, או שיצא בארכה אף על פי שלא שהה,
53 או שהחזיר פניו להיכל ולהשתחוה אף על פי שלא שהה -
54 חייב כרת. ואם היה שוגג - מביא קרבן.

55 **כג.** לא החזיר פניו, אלא השתחוה דרך יציאתו כלפי חוץ
56 - אינו חייב, אלא אם כן שהה כשעור. וכמה שעור שהיה?
57 כדי לקרות: ויכרעו אפים ארצה על הרצפה וישתחוו
58 והודות ליי כי טוב כי לעולם חסדו. וזהו שעור השתחוה.
59 **כד.** ואי זו היא דרך ארכה? כל שאפשר לו לצאת מן
60 המקדש בדרך קצרה ממנה. יצא בקצרה, אף על פי שלא
61 רץ אלא הלך עקב בצד גודל, אפלו כל היום - פטור. יצא
62 בארכה, אף על פי שרץ ודחק עצמו בכל כחו, ונמצא שעור
63 זמן שהלך בו הארכה פחות משעור הזמן שמהלך כל אדם
64 בקצרה, הואיל ויצא בארכה - חייב. יצא בקצרה והלך מעט
65 ועמד ושהה מעט, עד שנגטרף מכל השהיות כדי
66 השתחוה: במזיד - אינו לוקה, בשוגג - אינו מביא קרבן.
67 מפני שהדבר ספק; אבל מכין אותו מפת מרדות.

פרק רביעי

68 **א.** טמא שעבד במקדש - חלל עבודתו, וחייב מיתה בידי
69 שמים על עבודתו, אף על פי שלא שהה שם. שנאמר:
70 וינורו מקדשי בני ישראל, ולא יחללו את שם קדשי - הרי
71 זו אזהרה לעובד בטמאה. ולהלן הוא אומר: ומתו בו כי
72 יחללו; מה חלול האמור [שם] - חייב מיתה בידי שמים,
73 אף כאן - מיתה בידי שמים. וכל לאו שחייבין עליו מיתה
74 בידי שמים - לוקין עליו.

75 **ב.** אף על פי שאם עבד בטמאה - אינו חייב בבית דין אלא
76 מלקות, אחיו הכהנים לא היו מביאין אותו לבית דין, אלא
77 מוציאין אותו לחוץ ופוצעין את מוחו, ואין ממחין עליהן
78 בקף.

79 **ג.** והיאך אפשר לו לעבד ולא ישהה, עד שלא יתחייב כרת
80 אלא מיתה בידי שמים בלבד? כגון שנטמא בעזרה ויצא
81 בקצרה, וביציאתו היה צנור בידו והפך בו אבר על האש
82 במזבח וקרר שרפתו; שכל קרוב עבודה - הרי הוא כעבודה.
83 **ד.** וכן טמא שטבל ועבד קדם שיעריב שמשו - עבודתו
84 פסולה, וחייב מיתה בידי שמים. שנאמר: ולא יחללו שם
85 אלהיהם. מפי השמועה למדו, שזו אזהרה לטבול יום
86 שעבד, שעדין טמא הוא; שנאמר: וכא השמש וטהר,
87 מכלל שעדין לא טהר. אבל מחסר כפורים שעבד, אף על
88 פי שעבודתו פסולה וחלל - הרי זה פטור.
89

האב טמאי מת - יביאו בית אב אחר. היתה כל המשמרה
טמאי מת - מחזירין על משמרה אחרת. אם היו רב הכהנים
הנכנסין שם בירושלים בזמן הקבוע טמאין - יעשו בטמאה.
טו. ומפני מה מחזירין על הטהור מבית אב אחר? מפני
שהטמאה לא התרה בצבור, אלא באסורה עומדת, ודחוייה
היא עתה מפני הדחק, ואין דוחין כל דבר הנדחה אלא
במקום שאי אפשר. ומפני זה צריכה ציץ לרצות עליה.
טז. ומניין שטמאת מת דחוייה בצבור? שנאמר: ויהי
אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם. כן למדו מפי
השמועה, שאנשים יחידים הם שיידחו לפסח שני אם היו
טמאים; אבל צבור שהיו טמאי מת - אינן נדחין, אלא
הטמאה תדחה ויעשו פסח בטמאה. והוא הדין לכל קרבן
שקבוע לו זמן פסח, שהוא דוחה את הטמאה.
יז. והרי הדבר מפרש בכתובים. שנאמר שם: כי רבת
בקהל אשר לא התקדשו, והלויים על שחטת הפסחים לכל
לא טהור [להקדיש לה]. כי מרבית העם רבת מאפרים
ומנשה יששכר וזבלון לא הטהרו. ומהו זה שנאמר: כי
אכלו את הפסח בלא בכתוב? מפני שעברו אותה השנה
מפני הטמאה. שנאמר: וינעץ המלך ושיריו וכל הקהל
בירושלים לעשות הפסח בחדש השני. כי לא יכלו לעשותו
בעת ההיא, כי הכהנים לא התקדשו למדי. וכבר בארנו
בקדוש החדש, שאין מעברין את השנה לכתחלה מפני
הטמאה.

יח. ועוד אחרת היתה שם באותה השנה: שעבר חזקיה
המלך את השנה ביום שלשים של אדר, שראוי להיות ראש
חדש ניסן, ועשה אותו החדש אדר שני. ולא הודו לו
חכמים, שאין מעברין ביום זה, כמו שבארנו בקדוש
החדש. ומפני דברים אלו שעשה שלא בהלכה נאמר: כי
אכלו את הפסח בלא בכתוב. ובקש רחמים על עצמו ועל
החכמים שהסכימו על מעשיו. שנאמר: כי התפלל יחזקיהו
עליהם לאמר ה' הטוב יכפר בעד. ונאמר: וישמע ה' אל
יחזקיהו וירפא את העם - שנרצה קרבנם.

יום רביעי א' אלול ה'תשע"א

פרק חמישי

א. מצות עשה לקדש כהן העובד² ידיו ורגליו³ ואחר כך
יעבד; שנאמר: ורחצו אהרן וכניו ממנו את ידיהם ואת
רגליהם. וכהן שעבד ולא קדש ידיו ורגליו שחרית⁴ - חייב
מיתה⁵ בידי שמים; שנאמר: ירחצו מים ולא ימתו.
ועבודתו פסולה. בין כהן גדול בין כהן הדיוט⁶.

ה. ומניין שעבודתו פסולה? שנאמר: וכפר עליה הכהן
וטהרה, מפלל שעדין לא נגמרה טהרתה. והוא הדין לכל
מחסרי כפורים.
ו. כהן שעבד ואחר כך נודע שהיה טמא: אם היא טמאה
ידועה - כל הקרבנות שהקריב פסולין, שהרי עבודתו חלין;
ואם היא טמאת התהום - הציץ מרצה, וכל הקרבנות
שהקריב נרצו. ואפלו נודע לו שהוא טמא קדם שירק הדם
וזרק - הרצה; שהציץ מרצה על טמאת התהום אף על פי
שהוא מזיד. וכבר בארנו טמאת התהום בנזירות.
ז. וכן הציץ מרצה על טמאת דברים הקריבין; שנאמר:
והיה על מצח אהרן ונשא אהרן את עון הקדשים. אבל
אינו מרצה על טמאת הנאכלין, ולא על טמאת האדם
שנטמא בטמאה ידועה; אלא אם כן היתה הטמאה הדחוייה
בצבור, שהציץ מרצה עליה.
ח. ואין הציץ מרצה אלא בזמן שהוא על מצחו; שנאמר:
והיה על מצחו תמיד לרצון להם לפני יי.
ט. כל קרבן שאין קבוע לו זמן - אינו דוחה לא את השבת
ולא את הטמאה; שאם לא יקרב היום - יקרב למחר
ולמחרת מחר. וכל קרבן שקבוע לו זמן, בין קרבן צבור
בין קרבן יחיד - דוחה את השבת ודוחה את הטמאה. ולא
כל הטמאות הוא דוחה, אלא טמאת המת לבדה.
י. כל קרבנות הצבור קבוע זמנם. לפיכך כלן דוחין את
השבת ואת טמאת המת.
יא. וכל קרבן מהן שקרב בטמאה - אינו נאכל, אלא
מקטירין ממנו דברים הראויין להקטרה, והשאר הראוי
לאכילה נשרף, כשאר קדשים שנטמאו.
יב. כיצד דוחה את הטמאה? הגיע זמנו של אותו קרבן
והיו רב הקהל שמקריבין אותו טמאין למת, או שהיו
הקהל טהורים והיו הכהנים המקריבין טמאים למת, או
שהיו אלו ואלו טהורין והיו כלי השרת טמאים למת - הרי
זה יעשה בטמאה, ויתעסקו בו הטמאים והטהורים כאחד,
ויכנסו כלן לעזרה. אבל הטמאים בטמאה אחרת, כגון זבין
וזבות ונדות [ויולדות] וטמאי שרץ ונבלה וביצא בהן -
לא יתעסקו ולא יכנסו לעזרה, ואף על פי שנעשה בטמאה.
ואם עברו ועשו או נכנסו לעזרה - חייבין פרת על הביאה
ומיתה על העבודה; שלא נדחית אלא טמאת המת בלבד.
יג. ופסח שבא בטמאה, ודחקו טמאי מת ונכנסו להיכל -
פטורין. אף על פי שלא התרו אלא לעזרה, הואיל ואין אני
קורא בהם אל מחוץ למחנה תשלחום - הרי אלו פטורין.
יד. היו מקצת בית אב טמאים ומקצתם טהורים, אף על פי
שרבן טמאי מת - לא יקריבו אלא הטהורים. היתה כל בית

- 1 ב. ומניין שעבודתו פסולה? שנאמר: חקת עולם לו
2 ולזרעו, ובבגדי כהנה הוא אומר: חקת עולם; מה מחסר
3 בגדים מחלל עבודה, כמו שבארנו, אף מי שלא רחץ ידיו
4 ורגליו מחלל עבודה.
5 ג. אין הכהן צריך לקדש בין כל עבודה ועבודה, אלא פעם
6 אחת מקדש בבקר ועובד והולך כל היום פלו וכל הלילה.⁸
7 והוא שלא יצא מן המקדש,⁹ ולא ישן, ולא יטיל מים, ולא
8 יסיח דעתו.¹⁰ ואם עשה אחד מארבעתן - צריך לחזור
9 ולקדש.¹¹
10 ד. יצא מן המקדש וחזר ועבד ולא קדש, אם לא הסיח
11 דעתו - עבודתו כשרה.¹² וזה הפלל היה במקדש.¹³ אין
12 אדם נכנס לעזרה לעבודה,¹⁴ אף על פי שהוא טהור, עד
13 שהוא טובל.¹⁵
14 ה.¹⁶ וכל המסיף את רגליו¹⁷ - טעון טבילה;¹⁸ וכל המטיל
15 מים - טעון קדוש ידים ורגלים.¹⁹ יצא²⁰ חוץ לחומת
16 העזרה.²¹ אם לשהות בחוץ יצא - [נפשו חזר טעון טבילה,
17 ואם לחזור מיד יצא²²] - פשוט טעון קדוש ידים ורגלים
18 בלבד. ואם לא טבל ולא קדש²³ ועבד, הואיל ולא הסיח
- 1 דעתו ולא הסיף רגליו ולא הטיל מים - עבודתו כשרה.²⁴
2 הוציא ידיו חוץ לחומת העזרה - אינו צריך לחזור ולקדש.
3 ו. נטמא ידיו²⁵ - מטבילין²⁶ והן טהורות, ואינו צריך לחזור
4 ולקדש. נטמא גופו באכילת אכלין טמאין או שתית משקין
5 טמאין²⁷ וטבל, אף על פי שאינו צריך הערב שמש²⁸ - חוזר
6 ומקדש אחר טבילה²⁹; שכל טובל³⁰ מקדש ידיו ורגליו
7 ואחר כך עובד. ואם לא קדש, הואיל ולא הסיח דעתו -
8 לא חללי.³¹
9 ז. כהן גדול שלא טבל ולא קדש ידיו ורגליו בין בגדים
10 לבגדים³² ובין עבודה לעבודה³³ ביום הכפורים ועבד -
11 עבודתו כשרה.³⁴ הואיל ואותן הטבילות והקדושים אינן
12 שווים באהרן ובניו, ונאמר: ורחצו אהרן ובניו ממונו - דבר
13 השווה בכל הכהנים מעבד, שהוא קדוש ראשון.
14 ח. קדש ידיו היום - צריך לחזור ולקדש למחר, אף על פי
15 שלא ישן כל הלילה; שהידיים נפסלות בלינה. קדש בלינה
16 והקטיר החלבים כל הלילה - צריך לחזור ולקדש³⁵ ביום
17 לעבודת היום.
18 ט. קדש ידיו ורגליו לתרומת הדשן, אף על פי שהוא

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(7 צריך להיות: חק. 8) אבל למחר צריך לחזור ולקדש. (9) היינו יציאת כל גופו מן העזרה. והיא בעיא שלא נפשטה, שמה על ידי זה שיצא מן הקודש הסיח דעתו. (10) דין היסח הדעת מבואר בגמרא הנ"ל, ומה למד רבינו גם לשינה שסתם ישן מסיח דעתו (כסף משנה). ובירושלמי יומא פרק ג הלכה ב: "ישן טעון טבילה נתנמנם טעון קידוש ידים ורגלים." (11) ואם לא קידש ועבד עבודתו פסולה. חוץ מהיוצא מהמקדש שאינו צריך לחזור ולקדש אלא מספק. ולפיכך אם עבד - עבודתו כשרה. (12) ראה למעלה הלכה ג. שבעיא היא בזבחים שם ולא נפשטה, ולפיכך פסק רבינו שבדיעבד עבודתו כשרה (כסף משנה). (13) [ביומא כח. - ל. במשנה: "זה הכלל היה במקדש, כל המסיך את רגליו טעון טבילה וכל המטיל מים טעון קידוש ידים ורגלים ואין (כן הוא בשינויי נוסחאות במשניות שם) אדם נכנס לעזרה לעבודה אפילו טהור עד שיטבול". ונראה מדברי רבינו שגם ואין אדם נכנס לעזרה וכו' הוא מאותו הכלל שהיה במקדש. ולפי זה נראה שהתחלת הלכה ה אינה מהמלים "וכל המסיך", אלא להלן מהמלים "יצא חוץ".] (14) רש"י ותוספות שם כתבו שלעבודה לאו דווקא. וכן מוכח שם בגמרא. וכן הוא בירושלמי יומא פרק ג הלכה ג "לא סוף דבר לעבודה אלא אפילו שלא לעבודה." (15) בגמרא שם: "ר' יהודה אומר סרך טבילה היא זו כדי שיוכור טומאה ישנה שבירו ויפרוש". וכן כתב רבינו בפרק ב מהלכות עבודת יום הכיפורים הלכה ג. (16) [סימן ההלכה צריך להיות להלן לפני המלים יצא חוץ, ראה למעלה]. (17) יומא כח. הם נקבים גדולים, ולשון מיסך כמו אילן המיסך על הארץ (נזיר נד:), לפי שהצריך לנקבים גדולים, כורע על ברכיו ומכסה את גופו ואת רגליו, וכן בשאול נאמר (שמואל א כד, ג) ויבוא שאול להסך את רגליו (רש"י שם). (18) [המדובר בבית כסא קבוע, שאין שם ניצוצות של מי רגלים על רגליו, שאם ישנם ניצוצות, צריך גם קידוש ידים ורגלים]. (19) משום ניצוצות מי רגלים שנפלו על גבי רגלי - צריך לקדש רגליו, ומשום ניצוצות שעל ידיו ששפשף בהן רגליו, צריך לקדש ידיו. (20) [כאן מתחילה הלכה ה]. (21) עזרת ישראל. (22) כל המוקף הגוגה על פי הכסף משנה. (23) זה שיצא חוץ לחומת העזרה. (24) כבר כתבנו למעלה שבעיא היא ולא נפשטה, ולפיכך אין לפסול מספק, ראה בכסף משנה. (25) בטומאה דרבנן שאינה מטמאה אלא את הידים ולא את הגוף. (26) ראה בחגיגה כ: שבקדוש החמירו להטביל. (27) בזבחים שם: "טומאה מהו שתועיל לקידוש ידים ורגלים, תיפוק ליה כיוון שצריך הערב שמש, מסיח דעתו, כגון שנטמא סמוך לשקיעת החמה". ומפני שהוא דבר שאינו שכיח, לכן כתב רבינו שנטמא גופו באוכלין טמאין, שאינו צריך הערב שמש (כסף משנה). ויתר על כן: הרי רבינו סובר ששיעור בין השמשות הוא שלושת רבעי מיל (פרק ה מהלכות שבת הלכה ד, וכן כתב בבית יוסף אורח חיים סימן רסא בדעת רבינו), אם כן יש כאן היסח הדעת, ולכן כתב רבינו באופן שאינו צריך הערב שמש כלל. (28) מפני שצריך טומאות אלו - מדרבנן. (29) שמה הסיח דעתו, מאחר שעכשיו אינו ראוי לעבודה. (30) [כלומר, טבילה הצריכה הערב שמש שבוז ודאי צריך קידוש ידים ורגלים, ראה בלשון הגמרא בזבחים כ: ונראה שהמסיך רגליו אף על פי שצריך טבילה (למעלה בהלכה הקודמת) - אם לא היה חשש של ניצוצות על גבי רגליו (ראה למעלה הלכה דה) אינו צריך קידוש ידים ורגלים, כיוון שטבילה זו אינה מחמת טומאה]. (31) בעיא ולא נפשטה היא בזבחים שם, ומספק אין פוסלין עבודתו (כסף משנה). ונראה שזה מוסב גם על כל טובל (שצריך הערב שמש) הצריך קידוש ידים ורגלים, לפי שאין כאן היסח הדעת ממש, אלא דין של היסח דעת כיון שנפסל או מעבודתו. (32) [הם חמשת הקידושים שמקדש כשפושט בגדי לבן ובגדי זהב]. (33) [הם חמשת הקידושים שמקדש בלבישת בגדי הזהב לעבודות חוץ, ובגדי הלבן לעבודות פנים]. (34) אבל עבר בעשה. (35) כדעת רבי בשתי ברייתות בזבחים שם: "קידש ידיו ורגליו וכו' בלילה צריך לקדש ביום. היה עומד ומקריב על גבי מזבח כל הלילה, לאורה טעון קידוש ידים ורגלים".

- 1 מקדש קדם שפעלה השמש - אינו צריך לחזור ולקדש אחר
2 שהאיר היום³⁶; שהרי בתחלת עבודה קדש³⁷.
3 י. מצוה לקדש ממי הכיור. ואם קדש מאחד מקלי השרת
4 - הרי זה פשוט³⁸. אבל כלי החל אינם מקדשין³⁹. קדש בכלי
5 שרת בחוץ⁴⁰ או בכלי חל בפנים ועבד - עבודתו פסולה.
6 ואין מקדשין בתוך הכיור או בתוך כלי השרת, אלא מהן;
7 שנאמר: ורחצו אהרן ובניו ממנו - ולא בתוכו⁴¹. ואם קדש
8 בתוכו ועבד - לא חלל.
9 יא. הטביל ידיו ורגליו במי מקנה, אפלו במעין⁴² - אין זה
10 קדוש כלל, עד שירחץ בכלי. ובכל כלי הקדש מקדשין⁴³,
11 בין שיש בהן רביעית בין שאין בהן רביעית.
12 יב. כל המימות פשרים לקדוש, בין מים חיים בין מי
13 מקנה; ובכלבד שלא ישתנה מראיהו, אלא יהיו פמים
14 הפשרים לטבילה. טיט הנרוק⁴⁴ שהפך שוטה ושוטה
15 ממנו⁴⁵ - משלים למי כיור. זה הכלל: כל המשלים למי
16 מקנה - משלים למי כיור.
17 יג. כמה מים צריכין להיות בכיור? אין פחות מקדי לקדש
18 ממנו ארבעה כהנים. שנאמר: אהרן ובניו. והיו אלעזר
19 ואיתמר, ופינחס עמם - הרי ארבעה⁴⁶.
20 יד. מי כיור נפסלין בלינה, כמו שבארנו. וכיצד היו
21 עושין? משקעים אותו במי מקנה או במעין ולמחר מעלין
22 אותו, או ממלאין אותו בכל יום בפקר.
- טו. הים שעשה שלמה - כמקנה היה⁴⁷, מפני שאמה של
מים היתה עוברת בתוכו מעין עיטס, לפיכך לא היו מימיו
נפסלין בלינה כמי הכיור, וממנו היו ממלאין הכיור.
טז. כיצד מצות קדוש? מניח ידו הימנית על גבי רגלו
הימנית, וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית, ושוחה
ומקדש. וכל החוצץ בטבילה - חוצץ בקדוש ידים⁴⁸. ואינו
מקדש כשהוא יושב, מפני שהוא כעבודה⁴⁹, ואין עבודה
אלא מעמד, שנאמר: לעמד לשרת.
יז. וכל העובד והוא יושב⁵⁰ - חלל, ועבודתו פסולה. ואינו
לוקה, מפני שאזהרה שלו מקבל עשה היא. וכן כל העוסק
בעבודה מעבודת המקדש - צריך שיהיה עומד על
הרצפה⁵¹. ואם היה דבר חוצץ⁵² בינו ובין הקרקע, כגון
שעמד על גבי פלים או בהמה או על רגלי חבור⁵³ -
פסולה. וכן אם היה דבר חוצץ בין ידו ובין הכלי⁵⁴ שעובד
בו - פסל.
יח. ואין עבודה אלא בימין⁵⁵. ואם עבד בשמאל - פסולה,
ואינו לוקה⁵⁶. רגלו אחת על הכלי ורגלו אחת על הרצפה,
רגלו אחת על האבן ורגלו אחת על הרצפה⁵⁷ - רואין: כל
שאלו ינטל הכלי או האבן יכול לעמד על רגלו אחת -
עבודתו פשוטה⁵⁸, ואם לאו - עבודתו פסולה. קבל בימין
ושמאל מסיעתו - עבודתו כשרה, שהמסיע אין משגיחין
עליו.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(36) כלומר, אחר הנץ החמה. (37) שזו תחילת עבודת היום היא. זבחים שם דברי רבא על המימרא הנ"ל של ר' יוחנן. ומכאן שולא הסברא הנ"ל היה הנץ החמה פוסל בלינה. [נראה להלן פרק ב מהלכת תמידין ומוספין הלכה יב, שהוכחנו מהסוגיא הנ"ל שתורתם הדרן היתה אחרי עלות השחר. (38) בזבחים כב. אמרו: ירחצו לרבות כלי שרת. כלומר, נאמר בתורה (שמות מ, לב) "ובקרבתם אל המזבח ירחצו", ומיותר הוא שהרי כבר נאמר למעלה (שם, לא) "ורחצו ממנו", וסמוך לו "בבואם אל אהל מועד ובקרבתם אל המזבח" (רש"י שם). (39) "[ורחצו] ממנו, למעוטי כלי חול". (40) שצריך לקדש בפנים, שהרי הוקבע לו מקום, שנאמר "וישם את הכיור בין אהל מועד ובין המזבח ויתן שמה מים לרחצה". (41) בזבחים כא. היא בעיא שלא נפשטה "ממנו" אמר רחמנא ולא בתוכו, או דילמא אפילו מתוכו". ומכיוון שלא נפשטה, לא יקדש לכתחילה אלא ממנו, ואם קידש בתוכו ועבד מספק אינו מחלל עבודה מספק (כסף משנה וראה למעלה הלכה ה). (42) בזבחים כ: "טבל במי מערה (שהן כשרים לטבילה והוא הדין למים חיים, אלא שרוב טבילות, במים מכונסים - רש"י) ועבד עבודתו פסולה". (43) כן הוא שם כא: "בכל הכלים מקדשים בין שיש בהם רביעית בין שאין בהם רביעית" וביארו בגמרא שם שהמדובר בקודח מתוכו, היינו שנוטל מן הכיור שיש בו כדי לקדש ממנו ארבעה כהנים, ומקדש כיוון שבא מכלי גדול, שאם לא כן, אין מקדשים ממנו, שלא יהא כלי שרת אחר עדיף מהכיור עצמו. (44) שהוא דק שראוי להוריקו מכלי אל כלי. (45) שאינו עב. והפרה שותה ממנו וכשר להשלים למקוה. (46) בגמרא שם הביאו הפוסק "ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו" שבשמות מ, לב, ורבינו הביא פסוק אחר בשמות ל, יט, שלא נאמר בו אלא אהרן ובניו, ולפיכך הוצרך לכלול את פינחס עמם כדי שיהיו ארבעה. אבל הדבר קשה, שהרי בזמן שנאמרה פרשה זו (בשמות שם) עדיין היו נדב ואביהו בחיים, ואם כן למה לא יצטרכו מים כדי לקדש חמשה או ששה כהנים? (47) בירושלמי (שם) פרק ג הלכה ח: "זהם לרחצה לכהנים בו (דברי הימים ב ד, ו) ולא כלי הוא? אמת המים מושכת לו מעיטס". (48) בחולין קו: "אדר שחוצץ בטבילה בגוף חוצץ בנטילת ידים ובקידוש ידים ורגלים במקדש". (49) בזבחים שם: "אמר קרא לשרת" (או בגשתם אל המזבח לשרת, הרי הוקש קידוש לשירות - רש"י). (50) שם כג: אמרו: "אמר קרא לעמוד לשרת - לעמידה בחרתי ולא לשיבה". (51) שצריך לעמוד, וגם על הרצפה שלא תהיה שום חוצצה, בין רגליו לבין הרצפה. (52) שם כד. אמרו: "הואיל ורצפה מקדשת וכלי שרת מקדשין, מה כלי שרת לא יהא דבר חוצץ בו" אף רצפה לא יהא דבר חוצץ". כי "העזרה תקדש הנכנס בתוכה כמו שמקדשין כלי שרת הדבר הנכנס בהן". (53) ואף על פי שמין במינו אינו חוצץ - בעמידה על גבי רגל חבירו, שאין דרכו בכך, גם מין במינו חוצץ. (54) שם "כלי שרת לא יהא דבר חוצץ בינו (=בין הכהן) לבין כלי שרת", שנאמר (ויקרא ד, ה) "ולקח הכהן" - שותה לקיחה בעצמו של כהן. (55) שם. למדו כן ממה שנאמר (שם, כה) "ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן", וכל מקום שנאמר אצבע אינו אלא בימין, שנאמר (שם יד, טו) "וטבל הכהן את אצבעו הימנית" (שם כד:), מכאן שכל לקיחה וכל נתינה בימין דווקא. (56) כיוון שאין בזה אזהרה מפורשת בתורה. (57) נוסף על פי הכסף משנה. וכן הוא בבבויטא שם. ואף על פי שהאבן הוא מין במינו עם הרצפה, כיוון שאינו מבטלו משום שנתקל בה, הרי הוא חוצץ. (58) שמסייע אין בו

1 יט. ונתנדה אכן מאבני העזרה⁵⁹ - לא יעמד עליה בשעת
2 עבודה עד שתחבר בארץ. ואם עבד - עבודתו כשרה,
3 הואיל ובמקומה עומדת.

פרק ששי

4 א. כל כהן שיש בו מום, בין מום קבוע בין מום עובר,
5 לא יכנס למקדש מן המזבח ולפנים; שנאמר: אל הפרכת
6 לא יבא ואל המזבח לא יגש. ואם עבר ונכנס - לוקה, אף
7 על פי שלא עבד. ואם עבד במקדש - פסל וחלל עבודה,
8 ולוקה אף על העבודה. שנאמר: אשר יהיה בו מום לא
9 יקרב. מפי השמועה למדו, שאזרה זה שלא יקרב לעבודה.
10 ב. וכן בעל מום עובר שעבד - פסל, ולוקה. שנאמר: כל
11 איש אשר בו מום לא יקרב. מפי השמועה למדו, שזו
12 אזהרה לבעל מום עובר. ואין בעלי מומין שעבדו במיתה,
13 אלא במלקות בלבד.

14 ג. כל המומין פלן, אחד שהיו בו מתחלת בריתו ואחד
15 שנולו בו אחר כן, בין עוברין בין שאינן עוברין - הרי זה
16 פסול עד שיעברו.

17 ד. מום קבוע - כגון שבר רגל או שבר יד; ומום עובר -
18 כגון גרב או ילפת, והיא החזוית. ולא המומין הכתובין
19 בתורה בלבד הן שפוסלין בכהנים, אלא כל המומין הנראין
20 בגוף; שנאמר: כל אשר בו מום - מכל מקום. ואלו
21 הכתובים בתורה דגמא הן.

22 ה. שלשה מיני מומין הם: יש מומין שהן פוסלין הכהן
23 מלעבד ובהמה מלקרב. ויש מומין שפוסלין באדם בלבד
24 מלעבד. ויש מומין שאין פוסלין, אבל מפני מראית העין
25 אמרו: שכל כהן שיש בו אחד מהן - אינו עובד.

26 ו. כל מי שיש בו מום שפוסל באדם ובבהמה ועבד, בין
27 בשוגג בין במזיד - עבודתו פסולה. ואם היה מזיד - לוקה.
28 וכל מי שיש בו מום מן המומין המיוחדין לאדם ועבד, אף
29 על פי שהוא לוקה - לא חלל עבודתו. ואם היה בו דבר
30 מדרגים שהם מפני מראית העין - אינו לוקה, ועבודתו
31 כשרה.

32 ז. אין פוסל באדם אלא מומין שבגלוי; אבל מומין
33 שבחלל הגוף, כגון שנשטל פליתו של אדם או טחול שלו
34 או שנקבו מעיו, אף על פי שנעשה טרפה - עבודתו כשרה.
35 שנאמר: שבר רגל או שבר יד - מה אלו בגלוי, אף כל
36 בגלוי.

37 ח. הערל - הרי הוא ככהן נכר, שנאמר: כל כהן נכר ערל לב

39 וערל בשר. לפיכך, ערל שעבד - חלל עבודתו ולוקה, כהן
40 שעבד; אבל אינו חייב מיתה.

41 ט. כהן שהיה נושא נשים בעברה - אינו עובד, עד
42 שידירוהו בית דין על דעת רבים, כדי שלא יהיה לו הפרה,
43 שלא יוסיף לחטא; ועובד יורד ומגרש. וכן אם היה מטמא
44 למתים - פסול, עד שיקבל עליו בבית דין שלא ישמא. ואם
45 עבר ועבד קדם שידיר או שיקבל, אף על פי שהוא נשוי
46 בעברה - לא חלל עבודה.

47 י. כהן שעבד ונבדק ונמצא חלל - עבודתו כשרה לשעבר,
48 ואינו עובד להבא. ואם עבד - לא חלל; שנאמר: כהן יי
49 חילו ופעל ידיו תרצה - אף חלין שבו תרצה.

50 יא. בית דין הגדול היו יושבין בלשפת הגזית, ועקר
51 מעשיהם התדיר - שהיו יושבין ודנין את הכהנה, ובדקין
52 הכהנים ביוחסין ובמומין. כל כהן שנמצא פסול ביוחסין -
53 לובש שחורים ומתעטף שחורים ויוצא מן העזרה; וכל מי
54 שנמצא שלם וכשר - לובש לבנים ונכנס ומשמש עם אחיו
55 הכהנים.

56 יב. מי שנמצא כשר ביוחסין ונמצא בו מום - יושב בלשפת
57 העצים ומתלע עצים למערכה. וחולק בקדשים עם אנשי
58 בית אב שלו ואוכל, שנאמר: לחם אלהיו מקדש הקדשים
59 ומן הקדשים יאכל.

פרק שביעי

60 א. כל המומין הפוסלים באדם ובבהמה - חמשים. וזהו
61 פירטון:

62 ב. חמשה באזן, ואלו הן: מי שנפגם סחוס אָזְנוּ כדי
63 שתחגר הצפרן בפגם. אבל העור המקף לסחוס האזן - אין
64 בו מום, בין נקב בין נסדק.

65 ג. מי שנסדק סחוס אָזְנוּ בכל שהוא, אף על פי שלא חסר.
66 מי שנקב סחוס אָזְנוּ ככרשינה. בין נקב עגל בין נקב ארף,
67 אם מצטרף לכרשינה - הרי זה מום. מי שביבשה אָזְנוּ כדי
68 שתנקב ולא תוציא דם. מי שהיתה אָזְנוּ כפולה לשתיים.
69 אפלו הגדי, שדרף אָזְנוּ להיוותן נוטות וכפולות. ובלבד
70 שהיה לו שני סחוסין; אבל אם אין לה אלא סחוס אחד
71 והרי הוא כגוף אחד שנכפל - כשר.

72 ד. שלשה בריס של עין, ואלו הן: מי שנקב ריס מריסי
73 עינו בכל שהוא. מי שנסדק ריס מריסי עינו בכל שהוא.
74 [מי שנפגם ריס מריסי עינו בכל שהוא]. ושלשה מומין
75 אלו בכלל חרוץ האמור בתורה.

42 שיש בו תזוית מצרית כל שהיא, והיא תזוית קשה וכעורה.
43 וזו היא ילפת האמורה בתורה.
44 יא. כל עצם שבגלוי שנתרץ בו חריץ - הרי זה מום, והוא
45 בכלל חרוץ האמור בתורה. ואין הצלעות בכלל עצמות
46 שבגלוי.
47 יב. ועוד יש שם שלשה מומין אחרים, ואלו הן: הזקן
48 שהגיע להיות רותת ורועד כשהוא עומד. החולה כשהוא
49 רועד מפני חליו וכשלון כחו. אכל הטורפה - כשר באדם
50 ופסול בבקמה. וכן יוצא דפן - כשר באדם ופסול בבקמה.
51 יג. המזהם. וכהן שהוא מזהם בזעתו - רוחץ וישף כל גופו
52 בבשם ועובר. היה ריח פיו רע - נותן בפיו פלפל או ונגביל
53 וכיוצא בהן ועובר. ואם עבד בזהם וזעתו או בזהם פיו -
54 הרי חלל עבודתו, כשאר אלו הפעלי מומין כלם.

יום חמישי ב' אלול ה'תשע"א

פרק שמיני

55 א. כל המומין המיוחדין באדם - תשעים. וזהו פרטן:
56 שמונה בראש, ואלו הן: מי שאמצע קדקדו שוקע למטה
57 כמו שדחקו בידו. מי שאמצע קדקדו עולה למעלה כמו
58 ביצה. מי שפאת ראשו יוצא כנגד פניו כמו מקבת. מי
59 שראשו יוצא מאחוריו כנגד ערפו. מי שראשו רחב ויוצא
60 מכאן ומכאן, עד שתמצא ראשו על צנארו כמו ראש הלפת
61 על העלין שלו. הקרח שאין בכל ראשו שער כל עקר. ואם
62 יש בו שיטה של שער מקפת מאחוריו מאזן לאזן - כשר.
63 מי שהיה השער מקיף מאזן לאזן מלפניו בלבד, ושאר
64 הראש קרח הוא - הרי הוא פסול. מי שהיה השער שלו
65 מקיף את כל הראש סביב מלפניו ומאחוריו ואין שם שער
66 באמצע - גם זה קרח ופסול.
67 ב. שנים בצנאר, ואלו הם: מי שצנארו שוקע הרבה עד
68 שנמצא ראשו כאלו הוא מנח על כתפיו. מי שצנארו ארוך
69 הרבה עד שרואה כשמוט מבין כתפיו.
70 ג. ארבעה באזן, ואלו הן: מי ששתי אזניו קטנות הרבה.
71 מי ששתי אזניו נפוחות, דומות לספוג. מי שאזניו מדלדלות
72 למטה. מי שאחת מאזניו משנה מחברתה במראה.
73 ד. חמשה בגבינים, ואלו הן: מי שאין לו שער בגביניו.
74 והוא גבן האמור בתורה. מי שגביניו שוכבין. מי שאין לו
75 אלא גבין אחד.
76 מי שיש לו גבינין יתר על שנים. מי שאחד
77 מגביניו משנה מחברו. בין ששערו של זה ארוך ושערו של
78 זה קצר, בין ששערו של אחד שחור ושערו של השני לבן
79 או אדם, הואיל ויש ביניהם שנוי זה - הרי זה פסול.
80

1 ה. שמונה בעין, ואלו הן: העור, בין באחת מעיניו בין
2 משתייהן. מי שאינו רואה בשתי עיניו או באחת מהן, אף
3 על פי שאין נראה בהן שנוי כלל, מחמת שירדו מים
4 קבועים כנגד ראותיו. מי שאינו רואה בעיניו או באחת מהן
5 ראייה ברורה מחמת שהיה בה סגורים קבועים. מי שבעיניו
6 כמו ענב, אף על פי שהוא רואה. מי שיצא בשור יתר בעינו
7 עד שהפה מעט מן השחור של עין. מי שנמשך הלכך של
8 עין ונקנס ממנו מעט בשחור, עד שנמצא השחור מערב
9 בלבן. והוא תכלול האמור בתורה. אבל אם יצא מן השחור
10 לתוך הלכך - אינו מום; שאין מומין בלבן. מי שהיתה
11 נקדה לכה בתוך השחור. וזהו דק האמור בתורה. והוא
12 שתהיה צפה על גבי השחור; אבל אם לא היתה צפה או
13 שהיתה משקעת בשחור - אינו מום. וכן אם היתה נקדה
14 שחורה בתוך הלכך, אפלו צפה - אינו מום; שאין מומים
15 בלבן. היתה נקדה שחורה שוקעת בתוך השחור - אף זה
16 נקרא דק. אבל אם היתה צפה, הואיל והיא שחורה בשחור
17 - אינו מום.

18 ו. שלשה בחטם, ואלו הן: מי שנוקב חטמו, אפלו מצד
19 אחד. מי שנסדק חטמו. מי שנוקב חטמו.
20 ז. ששה בפה, ואלו הן: מי שנוקבה שפתו, אפלו אחת מהן.
21 מי שנוקמה שפתו. מי שנסדקה שפתו. והוא שתסדק מזר
22 שלה עד שתחלק לשני ראשים. מי שעצם לחיו התחתון
23 עזוף על העליון כל שהוא. מי שפיו נכלם מחמת גופו
24 ובריתו. אבל אם נכלם מחמת הרוח - אינו מום. מי שנטל
25 רב המדבר של לשונו.
26 ח. שנים עשר באיברי הזרע, ואלו הן: מי שנמצע הגיד
27 שלו, או נכתת, או נתק, או נכרת. מי שנמצעו הביצים שלו
28 או אחת מהן, או נכתתו או אחת מהן, או נתקו או אחת
29 מהן, או נכרתו או אחת מהן. מי שאין לו אלא ביצה אחת,
30 אף על פי שיש לו שני פיסין. מי ששתי ביציו בכיס אחד.
31 הטמטום. האנדורגינזוס.
32 ט. ששה בידים וברגלים, ואלו הן: הפסח. ומי שנשמה
33 ירכו. הוא שרוע האמור בתורה. מי שאחת מירכותיו גבוהה
34 מחברתה. מי שנשבר עצם ידו. והוא שיהיה נפר. מי
35 שנשבר עצם רגלו. והוא שיהיה נפר. אף על פי שאינו נפר
36 כשעומד, אם נפר כשיהלך - הרי זה מום. מי שרגליו
37 מבלמות מחמת עצמן ובריתן. אבל אם היו מבלמות מחמת
38 הרוח - אינו מום.
39 י. ארבעה ראויין להיות בכל הגוף, ואלו הן: מי שיש בו
40 גרב יבש כל שהוא. וזהו הגרב האמור בתורה. מי שיש בו
41 יבלת שיש בה עצם. וזה הוא יבלת האמורה בתורה. מי

(1) מפרש בו המומים המיוחדים באדם לבדו. (2) ובפירוש המשנה שם וזה לשונו: "וידוע שיש בגוף אברים שדומים זה לזה כגון העיניים והאזניים וגבות העיניים וזולתן וכשיהיה בין אחד לחבירו שינוי באיזה דבר שיהא אותו שינוי כגון וכו', הרי האיש הוא בעל מום זוגים ויקרא זוגים עניינו בעל שינוי בשני הדברים שאין ראויין שיהא בהן שינוי" ופירוש זוג: שניים, דוס: שניים, כלומר, הזוג - בשני עיניים. (3) בגבות העיניים. (4) כלומר, שני הגבינים מתחברים יחד ממעל לחוטם ונראים כגבין אחד. (5) ייתכן כי פסול זה אינו אלא מדרבנן, שהרי אינם מפורשים בתורה, ואינם מטעם מום, אלא מטעם שאינו שווה בזרעו של אהרן.

ה. ארבעה ברים העין, ואלו הן: מי שאין לו שער כף
ברסי עיניו.⁶ מי ששער ריסי עיניו מרבה מעבה הרבה. מי
ששער אחד מריסי עיניו משנה משער ריס אחר. כגון
שאחד שחור ואחד לבן, או שאחד נושר⁸ והשני מעבה. מי
שעפעפיו סגורות מעט ואינן נפתחות הרבה כשאר כל
האדם.

ו. אחד עשר בעינים, ואלו הן: מי שהיו שתי עיניו למעלה
מן המקום הראוי להם, קרובות מפדחתו. מי שהיו שתי
עיניו למטה ממקום הראוי להם. מי שהיו שתי עיניו עגלות
ואינם נמשכות בארץ מעט כשאר העינים. מי שעניו
מונרות והן יוצאות בעיני הנמר וכמי שהוא מסתכל בעת
שכועס כעס הרבה. מי שעניו גדולות הרבה כשל עגל. מי
שעניו קטנות כשל אנו. מי שדמעיו זולפות תמיד. מי
שלחלוחית נמשכת מראש עינו מכנגד החטם, או מזנב עינו
מצד צדעיו. מי שמקבץ ריסי עיניו ועוצמן מעט בשעה
שרואה אור או בשעה שהוא רוצה לרקוד בראיה. מי
שראית עינו מערבת עד שרואה את החדר ואת העליה
כאחת. ויודע דבר זה בעת שידבר עם חברו ונראה כאלו
הוא מסתכל באיש אחר. מי שאחת מעיניו משנה מחברתה,
בין במקומה בין במראה. כגון שהיתה אחת שחורה ואחת
פתוקה, או אחת קטנה ואחת גדולה, הואיל ויש בין שתייהן
שנוי מפל מקום - פסול.

ז. ששה בחטם, ואלו הן: מי שעקר חטמו שוקע, אף על
פי שאינו כוחל שתי עיניו כאחת. וזה חרום האמור בתורה.
מי שאמצע חטמו בולט למעלה. מי שעקץ חטמו נוטף
למטה. מי שחטמו עקם לצד אחד. מי שחטמו גדול
מאיבריו. מי שחטמו קטן מאיבריו. וכיצד משערין אותו?
באצבע קטנה שעל ידו. אם היה חטמו גדול ממנה או קטן
ממנה - הרי זה מום.

ח. שלשה בשפתים, ואלו הן: מי ששפתו העליונה עודפת
על התחתונה. מי ששפתו התחתונה עודפת על העליונה.
מי שפיו רפוי ורירי יורד מפיו.

ט. שלשה בבטן, ואלו הן: מי שפרסו צבה. מי שטבורו
יוצא ואינו שוקע כשאר בני אדם. מי שדדיו שוכבין על
בטנו כדדי אשה.

י. שלשה בגב, ואלו הן: מי ששדרתו עקמה. מי שציצתה

חליא מדרתו. בין שפלטת לחוץ או נכנסה לפנים או
נטתה לצדדין. וזהו בעל חטוטרת. מי שתפח בשר בגבו
ונעשה כחטוטרת, אף על פי שלא זזה חליא ממקומה -
הרי זה מום.

יא. ששה בידיים, ואלו הן: מי שיש בידו אצבע יתרה
באצבעות ידיו, אפלו היו שש ושש. ואם חתף את היתרה
כשר. ואם היה בה עצם, אפלו חתכה - פסול. מי שחסר
אצבע מידו. מי ששתי אצבעות ידיו קלוטות עד למטה מן
הפרק. ואם חתכן והפרישן עד הפרק - כשר. באי זה פרק
אמרו? בפרק ראשון הסמוך לכף היד. מי שאצבעותיו
מרובות זו על גבי זו. מי שפקה יוצאת מגודלו. מי שהוא
אטר יד ימינו⁹. ואם היה שולט בשתי ידיו - כשר¹⁰.

יב. ארבעה באיברי הנזע, ואלו הן: מי שפסם הציצים גדול
וארץ עד שמגיע לארכבותיו. מי שהגיד שלו ארץ עד
שמגיע לארכבותיו. מי שנמרחו אשכיו, והם הפסם של
ביצים. מי שהרוח באשכיו. והוא מרוח אשף האמור
בתורה.

יג. חמשה עשר בשוקים ובגלגלים, ואלו הן: מי ששוקיו
עקמות, עד שמחבר רגל לרגל ואין ארכבותיו¹¹ נוגעות זו
בזו. מי שפקתו יוצאת. והפקה היא העצם העלל שלמעלה
מן העקב מצד פנים, והוא דומה לפקה שטוות בה הנשים.
מי שעקבו יוצא לאחוריו, עד שנמצא השוק כאלו הוא
באמצע רגלו עומד. מי שפרסותיו רחבות כשל אנו, אף על
פי שאינן קלוטות כשל אנו. מי שפקה יוצאה מגודלו. מי
שיש בגולו אצבע יתרה, אפלו שש ושש. ואם חתכה -
כשר. והוא שלא יהיה בה עצם. מי שחסר אחת מאצבעות
רגליו. מי שאצבעותיו מרובות זו על גבי זו. מי שהיו
אצבעות רגליו קלוטות עד למטה מן הפרק. ואם היו עד
הפרק, או שחתכן והפרישן - כשר. מי שרגלו כלה שוה,
שנמצא רחב פס אצבעותיו כרחב עקבו וכאלו היא חתיכה
שוה. מי שרגלו עקמה, דומה למגל, שנמצא פס רגלו שיש
בו האצבעות עם עקבו כאלו הם שני ראשי הקשת. מי
שרגלו חלולה. והוא שיהיה אמצעה גבוה מעל הארץ,
ונמצא כשעומד - עומד על עקבו ועל אצבעות רגליו.
המקיש בקרסליו בעת שמהלך. מי שמקיש בארכבותיו
בעת שמהלך. מי שהוא אטר בגלגל ימינו¹².

מתוך רמב"ם ל – הוצאת מוסד הרב קוק

(6) כלומר, לא נשתיירו אפילו השרשים, והוא "תמיר" שבברייתא, אבל אם נשתיירו השרשים אין זה אלא משום מראית עין, ראה
שם מג: במשנה: "ושנשרו ריסי עיניו פסול מראית עין". (7) כלומר, או מעובה. (8) כנראה שהכוונה ל"דליל", כלומר, אין
השער "סמך", ונראה כאלו נשרו כמה שערות. (9) וכמו כן איטר רגל ימינו. ברייתא שם מה: "איטר בין ביד בין ברגל פסול".
וכתב רש"י שם: "איטר ביד פסול דכתיב וטבל אצבעו, כל מקום שנאמר אצבע וכהן אינו אלא אימין (זבחים כד.). ולפי דבריו,
אם עבר חילל עבודתו, וזהו רק אם עבר ביד ימינו (שהיא שמאלית). אבל אם עבר ביד שמאלו (שהיא מיומנת), נראה שאינו פסול
משום "שמאל", שהרי זוהי ידימינו שלו, אלא לוקה משום מום, ומכיוון שאינו שווה בורעו של אהרן, אינו מחלל עבודתו. אבל
מדברי רבינו נראה, שאף אם עבר ביד ימינו (שהיא שמאלית), אינו פסול מטעם "שמאל", שהרי סוף סוף עבר ביד ימין, אלא הרי
הוא בעל מום המיוחד לאדם, שאם עבר לא חילל. (10) שם מה. במשנה: "השולט בשתי ידיו רבי פוסל וחכמים מכשירין", ...
מר סבר (=רבי) כחישותא אתחלא בימין (=התחילה חולשה ביד ימין) ומר סבר (=חכמים) בריותא אתחלא בשמאל (=התחילה
הבראה וחוזק ביד שמאל), ופסק חכמים. (11) ברכיו. (12) "איטר בין ביד בין ברגל פסול" ופירש רש"י שם: ואיטר ברגל
כו' לעמוד ולשרת כתיב, כדרך שאר עמידה שעיקרה בימין.

1 - חֵיב מִיתָה. וְהוּא שֶׁהִקְטִיר כְּזֵית. וְכֵן אִם הִקְטִיר קֶטֶר
2 עַל מִזְבֵּחַ הַזֶּהָב - מִשִּׁיקְטִיר כְּזֵית חֵיב. אֲבָל הַמִּקְטִיר קֶטֶר
3 בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים בְּקֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים - אֵינוֹ חֵיב מִיתָה עָלָיָה עַד
4 שִׁיקְטִיר מִלֵּא חֲפָנָיו, שְׁעוֹר הַמִּפְרָשׁ בַּתּוֹרָה.
5 ה. וְהַמְסִדֵּר שְׁנֵי גִזְרֵי עֲצִים עַל הַמַּעֲרָכָה - הֵרִי הוּא
6 בְּמִקְטִיר אֵיבָרִים וְחֵיב מִיתָה; שֶׁהַעֲצִים קָרְבָּן הוּא. אֲבָל
7 הַיּוֹצֵא וְהַבּוֹלֵל, וְהַפּוֹתֵחַ וְהַמּוֹלֵחַ, וְהַמְנִיף וְהַמְגִישׁ, וְהַמְסִדֵּר
8 אֶת לֶחֶם הַפָּנִים אוֹ אֶת הַבְּזִיכִין עַל הַשִּׁלְחָן, וְהַמְטִיב אֶת
9 הַגִּירוֹת, וְהַמַּצִּית אֵשׁ בַּמִּזְבֵּחַ, וְהַקּוֹמֵץ וְהַמִּקְבֵּל דָּמִים, אֵף
10 עַל פִּי שֶׁנִּפְסְלוּ וְהֵרִי הוּא מְזַהֵר עַל כָּל אֵלוֹ וְלוֹקָה - אֵינוֹ
11 חֵיב מִיתָה; מִפְּנֵי שֶׁכָּל אַחַת מֵהֶן עֲבוּדָה שְׂאִחְרִיָּה עֲבוּדָה,
12 וְאֵינָה גָמֵר עֲבוּדָה.
13 ו. שֶׁחִטַּת הַקֹּדֶשִׁים כְּשֶׁרָה בְּזָרִים, אֶפְלוּ קֹדֶשִׁי קֹדֶשִׁים, בֵּין
14 קֹדֶשִׁי יִחִיד בֵּין קֹדֶשִׁי צָבוּר; שֶׁנֶּאֱמַר: וְשַׁחֲטָה אֶת כָּן הַבָּקָר
15 לְפָנַי יְיָ, וְהִקְרִיבוּ בְנֵי אֶהֱרֹן - מִקְבֵּלָה וְאֵילָף מִצּוֹת כֹּהֲנָה.
16 וְכֵן הַהִפְשֵׁט וְהַנְתוּחַ וְהוֹלֶכֶת עֲצִים לְמִזְבֵּחַ - כְּשֶׁרָה בְּזָרִים.
17 שֶׁנֶּאֱמַר בְּאֵיבָרִים: וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל הַמִּזְבֵּחָה - זֶה
18 הוֹלֶכֶת אֵיבָרִים לְכָבֶשׂ; הוֹלֶכֶת אֵיבָרִים הִיא שְׂצִירָכָה כֹּהֲנָה,
19 וְלֹא הוֹלֶכֶת עֲצִים.
20 ז. וְכֵן הַדִּלְקַת הַגִּירוֹת כְּשֶׁרָה בְּזָרִים. לְפִיכָךְ, אִם הֵטִיב הַכֹּהֵן
21 אֶת הַגִּירוֹת וְהוֹצִיאָן לַחוּץ - מִתָּר לִזְרֹ לְהַדְלִיקָן.
22 ח. הִרְמַת הַדָּשֵׁן צְרִיכָה כֵּהֵן, שֶׁנֶּאֱמַר: וְלִבֶּשׁ הַכֹּהֵן מְדוּ בֹד
23 וְגוֹמֵר. וְאִם הָרִים יִשְׂרָאֵל - לוֹקָה, וְאֵינוֹ חֵיב מִיתָה, אֵף עַל
24 פִּי שֶׁאֵין אַחֲרֶיהָ עֲבוּדָה. שֶׁנֶּאֱמַר: עֲבַדְתָּ מִתְּנָה. עֲבוּדַת
25 מִתְּנָה הוּא שֶׁתִּהְיֶה בִּכְהֵן לְבָדוּ, וְאִם קָרַב לָהּ הָזֵר - חֵיב
26 מִיתָה; אֲבָל עֲבוּדַת סְלוּק - אֵין חֵיבִין עָלֶיהָ מִיתָה. [וְכֵן אִם
27 דָּשֵׁן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי וְהַמְנוּרָה - אֵינוֹ חֵיב מִיתָה].
28 ט. סִדֵּר הַמַּעֲרָכָה - פּוֹדָקָה, וְחֹזֵר הַכֹּהֵן וְסוֹדְרָה, מִפְּנֵי
29 שֶׁסּוֹדְרָה פְּסוּלָה.
30 י. הַטָּמֵא וּבֶעַל מוֹם וְשֵׁלָא רְחוּץ יָדִים וְרִגְלִים שֶׁשָּׁמַשׁ
31 בְּמִקְדָּשׁ - אֵינָן חֵיבִין אֵלָּא עַל עֲבוּדוֹת שֶׁהֵזֵר חֵיב עָלֶיהֶן
32 מִיתָה, וְעַל שָׂאֵר הָעֲבוּדוֹת - בְּאֻחְרָהָ.
33 יא. כֵּהֵן טְבוּל יוֹם וּמַחְסֵר כַּפּוּרִים שֶׁנִּטְמָא, וְהֵרִי הוּא מַחְסֵר
34 בְּגָדִים וְשֵׁלָא רְחוּץ יָדִים וְרִגְלִים, וְעַבֵּד - חֵיב עַל כָּל אֶחָד
35 וְאֶחָד. וְאִם הָיָה זֶר - אֵינוֹ לוֹקָה אֵלָּא אַחַת, מִשּׁוּם זָרוּת.
36 יב. זֶר שֶׁשָּׁמַשׁ בְּשִׁבְתָּ - חֵיב מִשּׁוּם שִׁבְתָּ וּמִשּׁוּם זָרוּת. וְכֵן
37 בְּעַל מוֹם שֶׁשָּׁמַשׁ בְּטִמְאָה - חֵיב מִשּׁוּם טִמְאָה וּמִשּׁוּם בְּעַל
38 מוֹם.
39 יג. כָּל כֵּהֵן שֶׁעַבֵּד עֲבוּדָה זָרָה, בֵּין בְּמִזִּיד בֵּין בְּשׁוּגָג, אֵף
40 עַל פִּי שֶׁחֹזֵר בְּתַשׁוּבָה גְּמוּרָה - הֵרִי זֶה לֹא יִשְׁמַשׁ בְּמִקְדָּשׁ
41 לְעוֹלָם; שֶׁנֶּאֱמַר: וְלֹא יִגְשׁוּ אֵלַי לְכַהֵן לִי. אֶחָד הָעוֹבֵד אוֹתָהּ
42 בְּשָׂרוֹת, כְּגוֹן שֶׁנַּעֲשֶׂה כְּמֹר לְעֲבוּדָה זָרָה, אוֹ הַמְשַׁתְּתֵּה לָהּ,

1 יד. אֲרַבְעָה בְּכָל הַגּוֹף, וְאֵלוֹ הֵן: מִי שֶׁגּוֹפּוֹ גָדוֹל
2 מֵאֵיבָרָיו¹³. מִי שֶׁגּוֹפּוֹ קָטָן מֵאֵיבָרָיו. הָאֲרֹף בְּיוֹתֵר. הַנֶּנֶס,
3 וְהוּא הַקָּצֵר בְּיוֹתֵר. עַד שֶׁיִּהְיֶה מִפְּלִגִּין מִשְׁאֵר הָעֵם.
4 טו. שְׂמוֹנֶה בְּעוֹר הַבָּשָׂר, וְאֵלוֹ הֵן: הַכּוֹשִׁי. הַלֵּכָן בְּיוֹתֵר
5 כְּמוֹ גְּבִינָה. הָאֵדָם בְּשָׁנִי. בְּעַלֵּי נִגְעִים טְהוֹרִים. שֶׁנִּשְׁתַּנָּה
6 הָעוֹר מִחֲמַת עֲצָמוֹ, כְּמוֹ הַבֶּהָק; שֶׁנִּשְׁתַּנָּה הָעוֹר מִחֲמַת דָּבָר
7 אֲחֵר, כְּגוֹן צִרְכַּת הַמִּכְנֶה. וְזֶה בְּכָלֵל נִגְעִים טְהוֹרִין. מִי
8 שֶׁהִיתָה בְּעוֹר פָּנָיו שׁוּמָא שֵׁשׁ בֶּה שְׁעָר, אֵף עַל פִּי שֶׁאֵינָה
9 כְּאִסָּר אֵלָּא כָּל שֶׁהוּא. מִי שֶׁהִיתָה בְּעוֹר פָּנָיו שׁוּמָא כְּאִסָּר
10 אוֹ יוֹתֵר. בְּעַלֵּי הַדִּלְדוּלִין. וְהוּא שֶׁיִּדְלְדֵל הָעוֹר וְהַבָּשָׂר, אוֹ
11 הַלְחָלוּחִית שֵׁשׁ בְּעוֹר שֶׁנִּדְלְדֵל בְּאֵי זֶה מְקוֹם שֶׁיִּהְיֶה מִכָּל
12 הַגּוֹף - הֵרִי זֶה מוֹם.
13 טז. וְעוֹד יֵשׁ שֵׁם בְּאֵדָם אֲרַבְעָה מוֹמִין אֲחֵרִים, וְאֵלוֹ הֵן:
14 הַחֲרָשׁ. הַשּׁוֹטָה. וְהַנִּכְפָּה, אֶפְלוּ לִימִים רַבִּים. מִי שָׂרוּחַ רָעָה
15 מִכַּעֲתוֹתָ תְּמִיד אוֹ בְּעֵתִים יְדוּעִים.
16 יז. נִמְצְאוּ כָּל הַמוֹמִין הַפּוֹסְלִים בַּכֹּהֲנִים מֵאָה וְאַרְבָּעִים.
17 וְזֶהוּ כָּלֵל: שְׂמוֹנֶה בְּרָאשׁ. וְשָׁנִים בְּצִנְאָר. וְחֲשֻׁעָה בְּאֻנָּים.
18 וְחֲמִשָּׁה בְּגִבִּינִים. וְשִׁבְעָה בְּרִים הָעֵין. וְחֲשֻׁעָה עֶשֶׂר בְּעֵינָם.
19 וְחֲשֻׁעָה בַּחֲטָם. וְחֲשֻׁעָה בִּפֶּה. וְשִׁלְשָׁה בִּכְטָן. וְשִׁלְשָׁה בְּגִבָּה.
20 וְשִׁבְעָה בְּיָדִים. וְשִׁשָּׁה עֶשֶׂר בְּאֵיבָרֵי הָזֶרַע. וְעֶשְׂרִים בְּרִגְלִים.
21 וְשְׂמוֹנֶה בְּכָל הַגּוֹף. וְשְׂמוֹנֶה בְּעוֹר הַבָּשָׂר. וְשִׁבְעָה בְּכַח
22 הַגּוֹף וְרִיחוֹ. וְכִכָּר נִפְרָטוּ כֵּלָן אֶחָד אֶחָד. וְאֵלוֹ פְּסוּלֵי מִפְּנֵי
23 מְרָאִית הָעֵין: מִי שֶׁנִּשְׁשָׂרוּ רִסֵּי עֵינָיו, אֵף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁשָׂאֵר
24 הַשְּׁעָר בְּעַקְרָן. וּמִי שֶׁנִּשְׁטְלוּ שְׁנָיו.

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

1 א. זֶר שֶׁעַבֵּד בְּמִקְדָּשׁ - עֲבוּדָתוֹ פְּסוּלָה, וְחֵיב מִיתָה בְּיָדִי
2 שְׂמִים. שֶׁנֶּאֱמַר: וְהֵזֵר הַקָּרֵב יוֹמָת. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ,
3 שֶׁאֵין חֵיב זֶה אֵלָּא לְקָרֵב לְעֲבוּדָה. וְהִיכָן הִזְהִיר עָלָיו: וְזֶר
4 לֹא יִקְרַב אֲלֵיכֶם. אֵי זֶהוּ זֶר? כָּל שֶׁאֵינוֹ מְזַרַע אֶהֱרֹן הַזִּכְרִים.
5 שֶׁנֶּאֱמַר: וְעָרְכוּ בְנֵי אֶהֱרֹן, וְהִקְטִירוּ בְנֵי אֶהֱרֹן; בְּנֵי אֶהֱרֹן -
6 וְלֹא כְּנוֹת אֶהֱרֹן.
7 ב. אֵף עַל פִּי שֶׁהִזְרִים מְזַהֲרִין שֵׁלָא יִתְעַסְקוּ בְּעֲבוּדָה
8 מִעֲבוּדוֹת הַקָּרְבָּנוֹת - אֵין חֵיבִין מִיתָה אֵלָּא עַל עֲבוּדָה
9 תְּמָה, לֹא עַל עֲבוּדָה שֵׁשׁ אַחֲרֶיהָ עֲבוּדָה. וְאֵין הָזֵר חֵיב
10 מִיתָה אֵלָּא עַל אֲרַבַּע עֲבוּדוֹת בְּלִבָּד: עַל הַזִּירְקָה, וְעַל
11 הַהִקְטָרָה, וְעַל נִסּוּף הַמִּים בְּחָג, וְעַל נִסּוּף הַיֵּין תְּמִיד.
12 ג. כִּיצַד עַל הַזִּירְקָה? בֵּין שְׂזָרֵק בְּפָנִים, בֵּין שְׂזָרֵק בַּחוּץ,
13 בֵּין שֶׁהָיָה הַזָּאֵה אַחַת מִכָּל הַזֵּיוֹת הַדִּם, בֵּין שֶׁהָיָה הַזָּאֵה
14 אַחַת מִכָּל הַזֵּיוֹת קָרְבָּנוֹת הַמִּצְרָע - הֵרִי זֶה חֵיב מִיתָה.
15 ד. כִּיצַד עַל הַהִקְטָרָה? הַקְטִיר אֵיבָרִים אוֹ קֶמֶץ אוֹ לְבֹנָה
16 עַל הַמִּזְבֵּחַ, אֶפְלוּ הִפָּךְ בְּאֵיבָרִים שֵׁלָא נִתְעַפְּלוּ וְקָרַב שְׂרָפְתָן

44 'שְׁלָמִים' - לא אָמַר כְּלוּם, עַד שֶׁיְהִיָּה פִּיּוּ וְלָבוּ שְׁוִים. 45 לְפִיכָף, הַמִּתְכַּנֵּן לֹמַר עַל בַּעַל מוֹם 'עוֹלָה' וְהַקְדִּישׁוּ 46 שְׁלָמִים, או 'שְׁלָמִים' וְאָמַר 'עוֹלָה', אָף עַל פִּי שֶׁנִּתְכַּנֵּן 47 לְאִסּוּר - אֵינוֹ לוֹקֶה. מִי שֶׁדָּמָה שֶׁמֶתֶר לְהַקְדִּישׁ בַּעַל מוֹם 48 לַמִּזְבֵּחַ וְהַקְדִּישׁ - הֵרִי זֶה קֶדוֹשׁ, וְאֵינוֹ לוֹקֶה. 49 ד. הַשּׁוֹחֵט בַּעַל מוֹם לְשֵׁם קֶרְבֵּן - לוֹקֶה. שֶׁהֵרִי נֶאֱמַר 50 בְּבַעֲלֵי מוֹמִין: לֹא תִקְרִיבוּ אֵלָה לָהּ; וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ, 51 שֶׁזֶּה אֲזַהֲרָה לְשׁוֹחֵט. וְכֵן הַזֶּרֶק דָּם בַּעֲלֵי מוֹמִין עַל הַמִּזְבֵּחַ 52 - לוֹקֶה. שֶׁהֵרִי נֶאֱמַר בָּהֶן: לֹא תִקְרִיבוּ (אֵלָה) לָהּ; מִפִּי 53 הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁזֶּה אֲזַהֲרָה לְזֹרֵק. וְכֵן הַמִּקְטִיר אֲמוּרֵי 54 בַּעֲלֵי מוֹמִין עַל הַמִּזְבֵּחַ - לוֹקֶה; שֶׁנֶּאֱמַר: וְאִשָּׁה לֹא תִתֵּן 55 מֶהֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ - אֵלּוֹ הַחֲלָכִים. נִמְצָאֵת לְמַד, שֶׁאִם הַקְדִּישׁ 56 בַּעַל מוֹם וְשִׁחֲטוֹ וְזָרַק דָּמוֹ וְהִקְטִיר אֲמוּרֵי - לוֹקֶה אַרְבַּע 57 מִלְּקֻיּוֹת. 58 ח. אֶחָד בַּעַל מוֹם קָבוע אוֹ בַּעַל מוֹם עוֹבֵר, אִם הִקְרִיבוּ - 59 עוֹבֵר בְּכָל אֵלּוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא תִזְבַּח לָהּ אֱלֹהֶיךָ שׁוֹר וְשֵׂה 60 אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מוֹם; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁזֶּה אֲזַהֲרָה לְבַעַל 61 מוֹם עוֹבֵר. כְּגוֹן שֶׁיְהִי בִּבְהֶמָה גֶּרֶב לֹחַ אוֹ חֲזוּזִית, אִם 62 הִקְרִיבָהּ - לוֹקֶה. 63 ו. וְלֹא קֶרְבָּנוֹת יִשְׂרָאֵל בְּלִבָּד, אֲלֹא אָף קֶרְבָּנוֹת עוֹבְדֵי 64 כּוֹכָבִים, אִם הִקְרִיבוּ וְהָיוּ בַּעֲלֵי מוֹמִין - לוֹקֶה; שֶׁנֶּאֱמַר: 65 וּמִיד בֶּן נָכָר לֹא תִקְרִיבוּ אֶת לֶחֶם אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל אֵלָה. 66 ז. הַמְטִיל מוֹם בְּקֶדְשִׁים, כְּגוֹן שֶׁסָּמָא עֵינוֹ אוֹ קִטֵּעַ יָדוֹ - 67 לוֹקֶה. שֶׁהֵרִי נֶאֱמַר בְּקֶרְבֵּן: כָּל מוֹם לֹא יִהְיֶה בּוֹ; מִפִּי 68 הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁזֶּה אֲזַהֲרָה שֶׁלֹּא יִתֵּן בּוֹ מוֹם. וְאֵינוֹ לוֹקֶה 69 אֲלֹא בְּזֶמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קָיָם, שֶׁהֵרִי הִיָּה רְאוּי לְקֶרְבֵּן 70 וּפְסָלוֹ; אֲבָל בְּזֶמַן הַזֶּה, אָף עַל פִּי שֶׁעוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה - 71 אֵינוֹ לוֹקֶה. 72 ח. הִטִּיל מוֹם בְּקֶדְשִׁים וּבֶאֱחָר וְהִטִּיל בָּהּ מוֹם אַחֵר - 73 הַשְּׁנִי אֵינוֹ לוֹקֶה. 74 ט. אֶחָד הַמְטִיל מוֹם בְּקֶדְשִׁים עֶצְמָן אוֹ בְּתַמּוּרְתָּן. חוּץ מִן 75 הַבְּכוֹר וּמִן הַמַּעֲשֹׂר, שֶׁהַמְטִיל מוֹם בְּתַמּוּרְתָּן - אֵינוֹ לוֹקֶה, 76 לְפִי שֶׁאֵינוֹ רְאוּי לְקֶרְבֵּן, כִּמּוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בַּמְקוֹמוֹ. וְכֵן 77 הַמְטִיל מוֹם בְּתִשְׁעֵי שָׁל טַעוֹת עֲשִׂירֵי - אֵינוֹ לוֹקֶה. 78 י. הַמִּקְדִּישׁ בַּעֲלַת מוֹם לַמִּזְבֵּחַ, אָף עַל פִּי שֶׁלּוֹקֶה - הֵרִי 79 זֶה נִתְקַדְּשָׁה, וְתַפְרָה בְּעֶרְךָ הַכֹּהֵן וְתִצָּא לְחֵלִין, וְיָבִיא בְּדָמֶיהָ 80 קֶרְבֵּן. וְכֵן הֵדִין בְּבִהֶמָת קֶדְשִׁים שֶׁנֶּפֶל בָּהּ מוֹם. וּמִצּוֹת עֲשֶׂה 81 הוּא לְפָדוֹת קֶדְשִׁים שֶׁנּוֹלַד בָּהֶן מוֹם וְיִצְאוּ לְחֵלִין וְיִאֲכָלוּ. 82 שֶׁנֶּאֱמַר: רַק בְּכָל אֹתוֹת נִפְשָׁךְ תִּזְבַּח וְאֲכַלְתָּ בָּשָׂר; מִפִּי 83 הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁהַכָּתוּב מְדַבֵּר בְּפִסּוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין שֶׁיִּפְדּוּ. 84 וּכְבֹּר בְּאֲרָנוֹ בְּעֶרְכִּין, שֶׁזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר: וְאִם כָּל בְּהֶמָה טְמֵאָה 85 אֲשֶׁר לֹא יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קֶרְבֵּן לֵי, שֶׁהוּא מְדַבֵּר בְּבַעֲלֵי מוֹמִין 86 שֶׁנִּפְדּוּ. 87 יא. מֶה בֵּין בַּעֲלַת מוֹם קָבוע לְבַעֲלַת מוֹם עוֹבֵר? שֶׁבַּעֲלַת 88 מוֹם קָבוע, אִם לָדָה וְהִיא קֹדֶשׁ - יִפְדָּה הַזֶּה וְיִצָּא לְחֵלִין,

1 או הַמּוֹדֶה בָּהּ וְקִבְּלָהּ עָלֶיהָ בְּאֵלּוֹהֶ - הֵרִי זֶה פְּסוּל לְעוֹלָם. 2 עֹבֵר וְהִקְרִיב - אֵין קֶרְבָּנוֹ רִיחַ נִיחּוֹחַ, אָף עַל פִּי שֶׁיְהִי שׁוֹגֵג 3 בַּעֲת שְׁשִׁירָת אוֹ שֶׁהִשְׁתַּחֲוָה אוֹ שֶׁהוֹדָה. אֲבָל הַשּׁוֹחֵט 4 לְעֹבֶדָה זָרָה בְּשׁוֹגֵג, אִם עֹבֵר וְהִקְרִיב - קֶרְבָּנוֹ רִיחַ נִיחּוֹחַ 5 וְנִתְקַבַּל; שֶׁהֵרִי לֹא שִׁירָת וְלֹא נִעֲשָׂה כְּמֹר, אֲלֹא שִׁחַט בְּלִבָּד, 6 וְהוּא שׁוֹגֵג. וְאָף עַל פִּי כֵן לְכַתְּחִלָּה לֹא יַעֲבֹד. 7 יד. מִי שֶׁעֹבֵר וְעֲשָׂה בֵּית חוּץ לְמִקְדָּשׁ לְהִקְרִיב בּוֹ קֶרְבָּנוֹת 8 לְשֵׁם - אֵינוֹ בְּבֵית עֹבֶדָה זָרָה; וְאָף עַל פִּי כֵן, כָּל כֹּהֵן שֶׁשָּׁמַשׁ 9 בְּבֵית כֹּהֵן - לֹא יִשְׁמַשׁ בַּמִּקְדָּשׁ לְעוֹלָם. וְכֵן פְּלִים שֶׁנִּשְׁתַּמְשׁוּ 10 בָּהֶן שָׁם - לֹא יִשְׁתַּמְשׁוּ בָּהֶן בַּמִּקְדָּשׁ לְעוֹלָם, אֲלֹא יִגְנוּזוּ. 11 וְיִרְאֶה לִי, שֶׁאִם עֹבֵד כֹּהֵן שֶׁשָּׁמַשׁ שָׁם בַּמִּקְדָּשׁ - לֹא פָּסַל. 12 טו. נִמְצָאוּ כָּל הַפְּסוּלִין לְעֹבֶדָה שְׁמוּנָה עֲשָׂרָה, וְאֵלּוֹ הֵן: 13 הָעוֹבֵד עֹבֶדָה זָרָה. הָזֵר. בַּעַל מוֹם. הָעֶרֶל. הַטְּמֵא. טְבוּל 14 יוֹם. מַחֲסֵר כְּפוּרִים. הָאוֹנֵן. הַשְּׁכּוֹר. מַחֲסֵר בְּגָדִים. יִתֵּר 15 בְּגָדִים. פְּרוּם בְּגָדִים. פְּרוּעַ רֹאשׁ. שֶׁלֹּא רָחַץ יָדָיו וְגִלְמִים. 16 הַיּוֹשֵׁב. מִי שֶׁיָּשַׁב בֵּין יָדוֹ וּבֵין הַכֹּלִי דָּבָר חוּצָץ. מִי שֶׁיָּשַׁב בֵּין 17 רִגְלוֹ וּבֵין הָאֶרֶץ דָּבָר חוּצָץ. מִי שֶׁעֹבֵד בְּשִׁמְאָלוֹ. 18 כָּל אֵלּוֹ פְּסוּלִין לְעֹבֶדָה, וְאִם עֹבֵדוֹ - חָלָל; חוּץ מִפְּרוּעַ 19 רֹאשׁ וּקְרוּעַ בְּגָדִים וְהַשּׁוֹחֵט לְעֹבֶדָה זָרָה בְּשׁוֹגֵג, שֶׁאִם 20 עֹבֵדוֹ - עֹבֶדָתָן כְּשֶׁרָה. 21 סִלְקוּ לָהּ הַלְכוֹת בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ

הַלְכוֹת אִסּוּרֵי מִזְבֵּחַ

23 יֵשׁ בְּכָלֵל אַרְבַּע עֲשָׂרָה מִצְוֹת. אַרְבַּע מִצְוֹת עֲשֶׂה, וְעֲשֹׂר 24 מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶהוּ פָּרֻשׁ: (א) לְהִקְרִיב כָּל הַקֶּרְבָּנוֹת 25 תְּמִימִים. (ב) שֶׁלֹּא לְהַקְדִּישׁ בַּעַל מוֹם [לַמִּזְבֵּחַ]. (ג) שֶׁלֹּא 26 יִשְׁחוּט [בַּעַל מוֹם]. (ד) שֶׁלֹּא יִזְרַק דָּמוֹ. (ה) שֶׁלֹּא יִקְטִיר 27 (חֲלָבוֹ). (ו) שֶׁלֹּא יִקְרִיב בַּעַל מוֹם עוֹבֵר. (ז) שֶׁלֹּא יִקְרִיב בַּעַל 28 מוֹם אֲפִלּוּ בַּקֶּרְבָּנוֹת הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים. (ח) שֶׁלֹּא יִטִּיל מוֹם 29 בְּקֶדְשִׁים. (ט) לְפָדוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין. (י) לְהִקְרִיב מִיּוֹם 30 הַשְּׁמִינִי וְהַלֵּאָה, וְקֹדֶם זֶמַן זֶה הוּא נִקְרָא מַחֲסֵר זֶמַן וְאֵין 31 מִקְרִיבִין אוֹתוֹ. (יא) שֶׁלֹּא לְהִקְרִיב אֶתְנֵן וּמַחֲרִיר. (יב) שֶׁלֹּא 32 לְהִקְטִיר שְׂאֹר וּדְבַשׁ. (יג) לְמַלֵּחַ כָּל הַקֶּרְבָּנוֹת. (יד) שֶׁלֹּא 33 לְהַשְׁבִּית מֶלַח מַעַל הַקֶּרְבָּנוֹת. 34 וּבִאֲוֹר מִצְוֹת אֵלּוֹ בְּפָרָקִים אֵלּוֹ:

פָּרָק רִאשׁוֹן

36 א. מִצְוֹת עֲשֶׂה לְהִיּוֹת כָּל הַקֶּרְבָּנוֹת תְּמִימִין וּמַבְחָרִין. 37 שֶׁנֶּאֱמַר: תְּמִים יִהְיֶה לְרִצּוֹן - זֶה מִצְוֹת עֲשֶׂה. 38 ב. וְכָל הַמִּקְדִּישׁ בְּהֶמָה שֶׁיָּשַׁב בָּהּ מוֹם לְגִבֵּי הַמִּזְבֵּחַ - עוֹבֵר 39 בְּלֹא תַעֲשֶׂה, וְלוֹקֶה עַל הַקְדָּשׁוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר: כָּל אֲשֶׁר בּוֹ מוֹם 40 לֹא תִקְרִיבוּ. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁזֶּה אֲזַהֲרָה לְמִקְדָּשִׁי 41 בַּעֲלֵי מוֹמִין. אֲפִלּוּ הַקְדִּישׁ לְדָמִי [וְנִסְכִּים] - לוֹקֶה, שֶׁבִּזְיוֹן 42 קֶדְשִׁים הוּא. 43 ג. הַמִּתְכַּנֵּן לֹמַר 'שְׁלָמִים' וְאָמַר 'עוֹלָה', 'עוֹלָה' וְאָמַר

- 1 אף על פי שהוא תמים, כדי שלא יהיה טפל חמור מן
2 העקר. ואם נתעברה קדם שתפדה וילדה אחר פדיון -
3 הולד חלין. ואם מתה קדם שתפדה - נפדית אחר שתמות;
4 שהרי לא חלה קדשה גמורה על גופה, אלא על דמיה,
5 מפני שהיתה בעלת מום קבוע. אבל המקדיש בעלת מום
6 עובר, או תמימה ואחר שהקדישה נולד לה מום קבוע,
7 אם מתה קדם שתפדה - תקבר כשאר הקדשים התמימים,
8 מפני שהיא צריכה העמדה והערכה, כמו שבאנו בערכין.
9 ואם נשחטה קדם שתפדה - הרי זו נפדית כל זמן שהיא
10 מפרקסת ואחר כך תאכל. ואם ילדה - יקרב וילדה.
11 נתעברה קדם שתפדה וילדה אחר שנפדת - הולד אסור,
12 ואינו נפדה. אלא כיצד יעשה? סמוך לפדיון אמו מתפס
13 זה הולד לשם אותו הנזבח. לפי שאינו יכול להקריבו
14 [מפני אמו], מפני שבא מפת קדשה דחוייה.
15 יב. כל פסולי המקדשין כשיפדו מתר לשחטן בשוק של
16 טבחים, ולמכרן שם, ולשקל בשרם בליטרא, כשאר
17 החלין; חוץ מן הבכור ומן המעשר, מפני שמכירתם
18 בשוק מוסיף בדמיהן. שאר הקדשים, שדמיהן חוזרין
19 להקדש, שהרי מביא בדמיהם בהמה אחרת - מוכרין אותן
20 בשוק בחלין; אבל הבכור והמעשר, שאין דמיהם להקדש,
21 אלא נאכלין במומן, כמו שיתבאר - אין שוחטין אותם
22 בשוק של טבחים, ואין מוכרין אותם שם. אפלו התפס
23 בכור לזכר הבית - אינו נשקל בליטרא, ולא ימכר בשוק;
24 שאינו יכול להתפס אלא דבר הקנוי לו קנן גמור.
25 יום שישי ג' אלול ה'תשע"א
26 פרק שני
27 א. כל המומין הפוסלין באדם ובבהמה² - חמשים. וכבר
28 נמנו.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) יפרש בו רבינו המומים המיוחדים בבהמה, ודין בהמה שנמצאה טריפה, או שאחד מאיבריה הפנימיים חסר. (2) כלומר, מומים כאלו שראויים להיות גם אצל אדם וגם אצל בהמה. (3) לדעת רבה בר בר חנה בשם ר' יוחנן (בכורות מ. ונדה כג.) אין זה אלא אם היה הדמיון בלובן שבעין שאין הדרך כן, אבל אם היה הדמיון בשחור שבעין, אין זה מום, כי כן הדרך להיות. ורבינו פסק כרב יהודה אמר שמואל ור' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן, שלדבריהם אין הכרח לחלק, אלא אפילו אם היה הדמיון לאדם בשחור שבעין, הרי זה מום. (4) ודווקא אחת גדולה ואחת קטנה, אבל שתיהן גדולות או שתיהן קטנות כשר בבהמה (שם ג:). ולפיכך כתב רבינו מום זה בין מומי בהמה, לפי שבאדם גם אם שתיהן גדולות או שתיהן קטנות, הרי זה מום, כמפורש בפרק מהלכות ביאת מקדש הלכה ו. (5) שהשפה והלחיים העליונות עורפות על התחתונות. (6) למזבח, שאין זה מום כלל. (7) בזבז יש עצם המורכב מכמה וכמה חוליות, ואם נחתך במקצת העצם, הרי זה מום, אבל אם נחתך קצת הפרק שהוא מקום החיבור של חוליה אחת עם השנייה, אין זה מום משום שכל זמן שלא נחתך לגמרי, הוא חוזר ומתפא. (8) ספרא שם: "יכול שאני מרבה שבר צלע, לתלמוד לומר שבר יד או שבר רגל, מה אלו מיוחדין שמומן בגלוי ואין חוזרים, יצא שבר צלע שאין מומן בגלוי" ובתוספתא בכורות פרק ד' נשתברו רוב צלעותיו או שהיה בו מום מבפנים אינו מום, שנאמר (במומי אדם, שם כא, יח) עור או פסח, מה עור ופסח המיוחדים מום בגלוי וכו'. (9) משנה בכורות מ. ומפרש שם רב הונא כי המדובר שהיתרון והחיסרון היו בידיים, "בעלת חמש רגלים" היא שהיו לה שלש ידיים ושתי רגלים, "אין לה אלא שלש רגלים" היינו, שהיו לה שתי רגלים ויד אחת, שבשני האופנים הנ"ל אינה אסורה אלא מטעם מום, אבל אם החיסרון והיתרון היו ברגלים, בלא זה אין להקריבן, שהרי היא טרפה. (10) ולא נעקרו לגמרי, ובכל זאת זה נחשב למום. (11) והם חמישים שנמנו בפרק מהלכות ביאת מקדש, ועשרים ושלושה שנמנו כאן. (12) משנה בכורות מא. "על אלו מומין וכו' ופסולי המוקדשים נפדין עליהן". כלומר, מצוה לפרותן ויצאו לחולין להתירם באכילה, אבל אסורים בגיזה ועבודה. (13) "שהגיע להיות רותת ורועד כשהוא עומד. (14) "כשהוא רועד מפני חליו וכשלון כוחו". (15) "הוא שריחו רע".

- 1 על פי שאינו פֶּשֶׁר לְקַרְבָּן¹⁶ - אינו נִפְדָּה¹⁷, אֵלָּא יְהִי קִים
2 וְרוּעָה עַד שְׁיֻלֵּד בּוֹ מוֹם אַחֵר קְבוּעָה¹⁸ מִשְׁאָר הַמוּמִין
3 וְיִפְדָּה. וְכֵן בְּהֵמָה קְדָשִׁים שְׁנוּלֵד בָּהּ מוֹם עוֹבֵר - אֵינָה
4 קְרֵבָה וְלֹא נִפְדִּית¹⁹.
5 ז. אֲרַבְעָה מוּמִין עוֹבְרִים²⁰ יֵשׁ בָּאֲדָם וּבְבִהֵמָה, וְאֵלּוּ הֵן:
6 גָּרֵב לַח²¹. חֲזוּזִית²² שְׂאִינָה מִצְרִית²³. מִים שְׁיֻרְדִּין בְּעֵין²⁴
7 וְאֵינָן קְבוּעִין²⁵. סְנוּרִין שְׂאִינָן קְבוּעִין²⁶.
8 ח. יֵשׁ שָׁם²⁷ אֲרַבְעָה חֲלָלִים אַחֲרִים²⁸, אִם נִמְצָא אֶחָד מֵהֶם
9 בְּבִהֵמָה - אֵין מִקְרִיבִין אוֹתָהּ²⁹, לְפִי שְׂאִינָה מִן הַמִּבְחָר,
10 וְהַכְּתוּב אוֹמֵר: מִכְּחַר נִדְרִי³⁰. וְאֵלּוּ הֵן: מִי שֶׁבִּלְבָן עֵינוֹ
11 יִבְלֵת שְׂאִין בּוֹ שְׁעָרִי³¹. אִם נִגְמָמוּ קֶרְנוֹ אֶף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁאָר
12 מִזְכְּרוֹתָיו מִעַט סְמוּךְ לִבְשָׁר³². אִם נִפְגְּמוּ חֲטִיּוֹ הַפְּנִימִיּוֹת³³.
13 אִם הָיָה אֶחָד מֵאֵלּוּ בְּקָדָשִׁים - לֹא קְרִיבִין וְלֹא נִפְדִּין³⁴, אֵלָּא
14 יִרְעוּ עַד שְׁיִפֹּל בָּהֶן מוֹם³⁵. וְאִם הִקְרִיבִין - יִרְאֶה לִי
15 שְׁהִרְצוֹ³⁶.
16 ט. וְכֵן בְּהֵמָה קְדָשִׁים שֶׁנִּעְבְּדָה בָּהּ עֲבֵרָה³⁷ אוֹ שֶׁהִמִּיתָה
17 אֶת הָאָדָם בְּעַד אֶחָד אוֹ עַל פִּי הַבְּעָלִים³⁸ - לֹא קְרֵבָה וְלֹא
18 נִפְדִּית עַד שְׁיֻלֵּד לָהּ מוֹם קְבוּעִי.
19 י. בְּהֵמָה שְׁנוּלֵד בָּהּ אַחַת מִן הַטְּרִפּוֹת³⁹ הָאוֹסְרוֹת אוֹתָהּ
20 בְּאֻכְלָהּ - אִסּוּרָה לְגַבִּי הַמִּזְבֵּחַ. הֲרִי הוּא אוֹמֵר: הִקְרִיבָהּ
- נָא לְפָתַחְךָ הִירְצָךְ אוֹ הִישָׂא פְּנֶיךָ. וְאֶף עַל פִּי שְׂאִינָה²¹
רְאוּיָה לְקַרְבָּן - אֵין פּוֹדִין אוֹתָהּ, שְׂאִין פּוֹדִין אֶת
הַקְּדָשִׁים לְהַאֲכִילָן לְכָלִּים⁴⁰, אֵלָּא יִרְעוּ עַד שְׁיָמוּתוֹ
וְיִקְבְּרוּ.
יא. נִשְׁחָטָה וְנִמְצְאָת טְרֵפָה⁴¹ - הֲרִי זֶה תִּצָּא לְבֵית הַשְּׂרָפָה.
וְכֵן אִם נִמְצָא אֶחָד מֵאֻבְיָהּ הַפְּנִימִיִּין חֶסֶר, אֶף עַל פִּי
שְׂאִינָה טְרֵפָה, כְּגוֹן שֶׁנִּמְצְאָת בְּכִלְיָ אַחַת⁴² אוֹ שֶׁנִּשְׁטַל
הַטְּחוּל⁴³ - הֲרִי זֶה אִסּוּרָה לְמִזְבֵּחַ וְתִשְׂרָף⁴⁴. לֹא מִפְּנֵי שֶׁהִיא
בְּעֵלֶת מוֹם, שְׂאִין חֶסֶר וְשֶׁפָּנִים מוֹם, אֵלָּא מִפְּנֵי שְׂאִין
מִקְרִיבִין חֶסֶר כָּלָל, שֶׁנֶּאֱמָר: תִּמְיָמָם יִהְיוּ לָכֶם. וְכָל הַיָּתֵר
- כְּחֶסֶר⁴⁵. לְפִיכָךְ, אִם נִמְצָא שָׁם שְׁלֹשׁ כְּלִיּוֹת אוֹ שְׁנֵי
טְחוּלִים - פְּסוּלָה.
יב. אֵי זֶה הִיא סְנוּרִין קְבוּעִים? כֹּל שֶׁשָּׂהָה שְׁמוֹנִים יוֹם וְלֹא
רָאָה. וּבִדְקָן אוֹתוֹ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים⁴⁶: בְּיוֹם שֶׁבָּעָה וְעֶשְׂרִים
מַעַת שֶׁהִגִּישׁוּ בּוֹ, וּבְיוֹם אֲרַבְעָה וְחֲמִשִּׁים, וּבְיוֹם שְׁמוֹנִים.
אִם רָאָה⁴⁷ - מוֹנִים לוֹ שְׁמוֹנִים מַעַת שֶׁפְּסָקָה הָרְאָה.
יג. וּבְמָה יִדְעֶה שֶׁהֵמִים קְבוּעִים? כִּשְׂאֻכָּלָהּ⁴⁸ עֲשָׂשִׁים לְחִים⁴⁹
מִרָאשׁ אֲדָר עַד חֲצֵי נִסָּן, וְאֻכְלָה אַחֲרֵי כֵן עֲשָׂשִׁים יְבָשִׁים⁵⁰
אֶלּוּל⁵¹ וְחֲצֵי תִשְׂרִי, וְלֹא נִתְרַפְּאָה - הֲרִי אֵלּוּ מִים קְבוּעִים⁵².
יד. וְכֵמָה תֹּאכַל מִעֲשָׂשִׁים אֵלּוּ הַלְחִים בְּזִמְן הַלַּח וְהַיָּבָשִׁים

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(16) ומקור הדברים בגמרא שם ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא א, י') "מן הצאן - מן הכשבים או מן העזים, פרט לזקן חולה ומזוהם (דרשו מן הצאן ולא כל הצאן וכן כולם). (17) שם במשנה: "ואלו שאין שוחטין עליהן לא במקדש" ("שנפסל מן המזבח") ולא במדינה" לפי שאינם מומים גמורים. (18) כלומר, מום גמור וקבוע. (19) בכורות לז: ותמורה לג. "יכול יפרו על מום עובר, תלמוד לומר (ויקרא כז, יא) אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה", מי שאינה קריבה כל עיקר (=נפדית) יצתה זו שאינה קריבה היום אלא למחר" (=שאינה נפדית). (20) אינם קבועים. (21) מין שחין שהוא לח בין מבפנים ובין מבחוץ, אבל אם היה יבש בפנים ובחוץ או יבש מבפנים ולח מבחוץ, הרי הם מומים קבועים. (22) מין ילפת (=שחין). (23) כלומר, בכלל ילפת יש שני מינים: א) "חזוית מצרית" שהיא מכת שחין שבאה על מצרים והיא חזוית קשה וכעורה וזו היא ילפת האמורה בתורה בויקרא שם והיא יבשה בפנים ולחה בחוץ (בכורות שם), וזהו מום קבוע. ב) חזוית שאינה מצרית (=שלא הייתה במכת שחין במצרים) והיא לחה בין בחוץ ובין בפנים, והוא מום עובר הנזכר שם בבכורות במשנה "ואלו שאין שוחטין וכו' ובעל חזוית" (בכורות שם). (24) הגורמים לו לקות בראיה. (25) משנה שם מא. שלפעמים יסורו המים ויתפזרו ולא יעמדו, אבל הקבועים הוא מום גמור. (26) משנה שם מא. "ואלו שאין שוחטין עליהן לא במקדש ולא במדינה חוורור והמים שאינם קבועים" ("שאינם קבועים" עולה גם על "המים" וגם על "חוורור"), "חוורור הוא שיעור שיטת הראות מהעצבים האלו". וברש"י שם: "חוורור חולי הוא שיש טיפין לבנות בעיניו". (27) מלת "שם" שגורה בפי רבינו. (28) ואינם מומין. (29) אף כי אינם מומים גמורים. (30) צריך להיות: "מבחר נדריכם". (31) אבל אם יש בו שיעור הוא מום גמור. (32) שאין נחשב למום אלא אם נעקר ולא נשאר כלום, ובכל זאת אין מקריבין אותה, מטעם הנ"ל, שאין זה מובחר. (33) ראה למעלה הלכה ג, שאינו נחשב מום גמור אלא אם נעקרו חטיו הפנימיות לגמרי, אבל אם נפגמו או נגממו, ולא נעקרו לגמרי, אין זה מום גמור. (34) "אין שוחטין עליהן לא במקדש ולא במדינה". (35) ויפדנו. (36) "דמבחר נדריך [נדריכם] שכתוב, הוא למצוה ולא לפסול". (37) כגון הרובע והנרבע והנעבד לעבודה זרה והמוקצה לעבודה זרה. (38) שאם היה על פי שני עדים - הבהמה נסקלת. (39) שאינן בכלל מום. (40) למדו כן ממה שנאמר (דברים יב, טו) "ואכלת" ולא לכלבך. (41) כלומר, אחת מן הטרפיות שבאברים הפנימיים. (42) בעלת כלייה אחת, ראה בפרק ח מהלכות שחיטה הלכה כה, שהיא מותרת באכילה. (43) שאינה טריפה, ומותרת באכילה. (44) משום ש"כל שפסולו בקדש בשריפה". (45) ראה בחולין נח: "כל יתר כנטול דמי". (46) כר' חנינא בן אנטיגנוס במשנה שם, ובגמרא (שם לט). אמר רב נחמן בר יצחק "ובלבד שהיו משולשים", וכפירוש רש"י שם שבדריכם בימים כז, נד ופ, ולא כשיטת התוספות שם (שבדוק בתחילת שמונים ובסוף שמונים ובאמצע שמונים שהוא יום מ). (47) באמצע בימים כז, נד ופ, ולא כשיטת התוספות שם (שבדוק הלכה יד כמה היא צריכה לאכול מעשבים אלו. (49) תבן וחציר שגדלו במשך חדשי החורף. (50) שגדלו במשך חדשי הקיץ. אבל אכל קודם יבש ואחר כך לח, אינה מתרפאת בכך, ויתכן כי אין זה מים קבועים. (51) כל חודש אלול. (52) והוא מום קבוע, במשנה ובגמרא בכורות לח: "ואלו הן מים הקבועים אכל לח ויבש של גשמים (=שדה בעל שמסתפקת רק במי גשמים) הרי זה מום (שם לא כן, הייתה האכילה הזאת מרפאה), בית השלחין (=שדה שמסתפקת גם במי גשמים וגם בהשקיה) אינו מום (כי העשבים האלו אינם מרפאים, ויתכן כי יש סיבה אחרת, שגרמה לעוורונה ולא משום שזה מים קבועים). ודגשמים נמי אכל יבש ואחר כך לח, אינו מום עד שיאכל יבש אחר הלח וישנו ג' חדשים וכו' אדר וחציר ניסן לח, אלול וחציר תשרי יבש". ויש

שנאמר: מן התרים או מן בני היונה. תחלת הצהוב בזה
 ובזה - פסול. ועד מתי יהיו בני יונה פשרים? כל זמן
 שעוקר כנף ומתמלא מקום עקרו דם. והתורים פשרים
 משנייהבו.
 ג. הטמטום והאנדורגיגוס, אף על פי שאין לה מום גדול
 מהן - הרי הן פסולין למזבח מדרף אחרת: לפי שהן ספק
 זכר ספק נקבה - הרי הן כמין אחר. ובקרבנות נאמר: זכר
 תמים ונקבה תמימה - עד שיהיה זכר ודאי או נקבה
 ודאית. לפיכך אף העוף שהוא טמטום או אנדורגיגוס פסול
 למזבח.
 ד. וכן הכלאים ויוצא דפן ומחסר זמן פסולים, אף על פי
 שאין בהם מום. שנאמר: שור או כשב או עז - עד שיהיה
 כל מין ומין בפני עצמו, לא שיהיה מערב מכבש ועז. כי
 יולד - פרט ליוצא דפן. והיה שבעת ימים - פרט למחסר
 זמן. תחת אמו - פרט ליתום, שנולד אחר שנשחטה אמו.
 ה. הנדמה, אף על פי שאינו כלאים - הרי הוא פסול
 למזבח. ביצד? רחל שילדה כמין עז, ועז שילדה כמין
 כבש, אף על פי שיש בו מקצת סימנין, הואיל והוא דומה
 למין אחר - פסול כבעל מום קבוע; שאין לה מום קבוע
 גדול מן השנוי.
 ו. וכן הרובע והנרבע והמקצה לעבודה זרה והנעבד, אף
 על פי שהן מתירין באכילה - הרי הן פסולין לגבי המזבח.
 שנאמר: כי משחתם בהם - כל שיש בו השחתה פסול.
 ובעברה הוא אומר: כי השחית כל פשור. ובעבודה זרה
 כתיב: כי שחת עמך. וכן בהמה ועוף שהרגו את האדם -
 הרי הן כרובע או נרבע ופסולין למזבח.
 ז. ויראה לי, שאף על פי שאין כל הפסולין האלו ראויין
 למזבח לקרבן, אם עבר והקריבן - אינו לוקה מן התורה,
 לפי שלא נתפשה אזהרתן. אבל אתנן וזנה ומחיר פלב

בזמן היבש? כגורגרת⁵³ או יותר⁵⁴ קדם סעדה ראשונה⁵⁵
 של כל ימים בשלשה חדשים אלו. וצריך שתאכל אותו
 בכל יום אחר שתיה⁵⁶, ותהיה מתרת⁵⁷ בשדה⁵⁸ בעת
 אכילה, ולא תהיה לבדה, אלא היא ובהמה אחרת לצות⁵⁹
 עמה. אם נעשה לה כל אלו ולא נתרפאת - הרי אלו קבועין
 ודאי; ואם חסר אחד מכל אלו - הרי זה ספק⁶⁰, ואינה
 קרבה⁶¹ ולא נפדית⁶².
 טו. ביצד? אכלה הלח כמשפטו באדר בלו וחצי ניסן,
 ואכלה אחריו היבש כמשפטו בחצי ניסן ואיר, שנמצא
 שאכלה בשלשה חדשים על הסדר⁶³, או שאכלה כגורגרת
 אחר אכילה או קדם שתיה, או שהיתה קשורה, או שהיתה
 לבדה, או שהיתה בגינה הסמוכה לעיר, ולא נתרפאת -
 מכל אלו ספק קבועין או עוברים⁶⁴. לפיכך, אם הטיל בה
 מום אחר - אינו לוקה⁶⁵. אכלה כמשפטו בזמני האכילה
 ולא נתרפאה - הרי היא בעלת מום קבוע.
 טז. יש בדבר ספק⁶⁶, אם למפרע היא בעלת מום קבוע
 מעת שבאו לה המומים או מעת שנתאשו מרפואתה.
 לפיכך, הפודה אותה קדם שנתאשו מרפואתה ונהנה
 באותו הפדיון אחר שנתאשו מרפואתה⁶⁷ - הרי זה ספק
 מועל, ואינו מביא קרבן מעילה, כמו שיתבאר במקומו.

פרק שלישי

א. אין המומין פסולין בעוף. וכן אחד הזכר ואחד הנקבה
 בעוף. שלא נאמר 'תמים זכר' אלא בבהמה בלבד. במה
 דברים אמורים? במומין קטנים; אבל עוף שייבש גפו או
 נסמית עינו או נקטעה רגלו - אסור לגבי המזבח, שאין
 מקריבין חסר פלל. וכן אם נולד בו אחת מן הטרפות
 שאוסרין אותה באכילה - הרי זה נפסל לקרבן.
 ב. תורים קטנים - פסולין, ובני יונה גדולים - פסולין;

מתוך רמב"ם לטעם - הוצאת מוסד הרב קוק

להבין למה לא הזכיר רבינו כאן כי רק לח ויבש של גשמים (=בעל) היא רפואה, ולא לח ויבש של שלחין? (53) כתאנה יבשה.
 שם בגמרא "וכמה מאכילין אותו? אמר רבי יוחנן משום רבי פינחס בן ערובא כגורגרת" ובפירוש רבינו גרשום "אפילו כגורגרת
 וכו' דיו לבדיקה". (55) בגמרא שם: "בעי במערבא כגורגרת בסעודה ראשונה או דלמא בכל סעודה וסעודה, אם תמצא לומר
 בסעודה ראשונה, קודם אכילה או לאחר אכילה, קודם אכילה ודאי מעלי ליה כסמא, לאחר אכילה מאי". ורבינו שפוסק בכל
 מקום כ"אם תמצא לומר" שבגמרא פסק כאן שמספיק רק בסעודה ראשונה (ראה לחם משנה) ופוסק שצריך קודם אכילה, כדברי
 הגמרא שבוז יש בוודאי מרפא, אבל לאחר אכילה ספק הוא, כי לא נפשט האיבעיא שם. (56) שם לט. "קודם שתייה או לאחר
 שתייה, קודם שתייה ודאי מעליא ליה כשערי, לאחר שתייה מאי". (57) לא קשורה. (58) שאין רפואה זו מועלת אלא בשדה,
 אבל אם הייתה בעיר לא מועילה רפואה זו כלל וכלל. ורק בגינה הסמוכה לעיר הדבר בספק. (59) כלומר, בצוותא עמה, וגם זה
 שם "עם חברו ודאי מעלי ליה, לבדו מאי". (60) שמא אין זה מים קבועים, והסיבה לעוורונה היא אחרת ומה שלא נתרפאה
 משום שלא עשו לה את הטיפול הנכון. (61) כי אף אם המים אינם קבועים בכל אופן הוא מום עובר ואין מקריבים בהמה בעלת
 מום עובר. (62) כי ייתכן שאין המים קבועים, ובמום עובר אינה נפדית. (63) כלומר, שלושה חדשים רצופים. ולא כמו שאמרנו
 למעלה: מאדר עד חצי ניסן, ומאלול עד חצי תשרי. (64) שהרי בגמרא שם נסתפקו בכל הדברים האלו אם הם מרפאין או לא,
 ולא נפשט הספק. משום כך הוא ספק קבועים או עוברים, שיתכן שיש כאן סיבה אחרת לעוורונה. ודברים אלו אינם רפואה לזה.
 (65) שמא היא בעלת מום קבוע והמטיל בה מום אחר אינו לוקה. (66) שם לט. "בעי מיניה פינחס אחוה דמר שמואל משמואל,
 אכל ולא איתסי, למפרע הוי מומא או מכאן ולהבא הוי מומא, נפקא מינה למימעל בפדיונו. אי אמרת למפרע הוי מומא מעיל, ואי
 מכאן ולהבא הוי מומא לא מעיל", ולא נפשטה הבעיא. (67) כלומר, אפילו נהנה אחר שנתיאשו מרפואתה, הרי זה ספק, כיון
 שנפדה לפני שנתיאשו מרפואתה (ולא כמו שנראה מדברי רש"י שם שלאחר בדיקתן ודאי מעל, ראה רש"י שם). (1) יבאר בו
 המומים הפוסלים בעוף, ודין תורים ובני יונה, ודין רובע ונרבע ומוקצה לעבודה זרה והנעבד, ודין המקדישים.

פרק רביעי

45

א. אחד הבהמה ואחד העוף שנרבע או שהמית את האדם
או הקצה או נעבד - הכל פסול לגבי המזבח.

ב. הרובע והנרבע ושהמית את האדם, אם היו שם שני
עדים - הרי הבהמה או העוף נסקל ונשחט אסור בהנאה,
ואין צריך לומר באלו שהן אסורין לגבוה. ובמה אמרו שהן
אסורין למזבח? כשהיו מתרין להדיט. כגון שהיה שם עד
אחד בלבד והבעלים שותקין, או על פי הבעלים אף על
פי שאין עד כלל. היה שם עד אחד והבעלים מכחישים
אותו - הרי אלו מתרין אף למזבח.

ג. בהמה ששחטו בה והגיחוה עד שהמיתה את האדם -
הרי זו כשרה למזבח, מפני שהיא פאנסה. אין הבהמה
נפסלת משום רובע או נרבע עד שיהיה האדם שורבעה בן
תשע שנים ויום אחד. בין ישראל בין עובד כוכבים [בין]
עבד, הואיל ורבעה אדם נפסלה. ואם האדם הוא שנרבע
מן הבהמה - אינה נפסלת עד שתהיה האשה הנרבעת בת
שלוש שנים ויום אחד, או יהא האיש הנרבע בן תשע שנים
ויום אחד.

ד. מאימתי תפסל הבהמה או העוף משום מקצה?
משעשו בהן הכמרים מעשה, כגון שיגזזו אותה או יעבדו
בה לשם עבודה זרה. אבל בדברים אינו נעשה מקצה,
שאין הקדש לעבודה זרה.

ה. הרובע והנרבע, בין שהיתה הבהמה שלו בין שהיתה
של חברו, בין באנס בין ברצון, בין בודון בין בשגגה, בין
לפני הקדשה בין לאחר הקדשה - הרי זו אסורה למזבח.
אבל המקצה, אם היה שלו והקצה קדם שיקדיש - נפסל;
הקצה של חברו או שהקצה שלו אחר שהקדישו - הרי זה
מתר; שאין אדם מקצה דבר שאינו שלו.

ו. הנעבד, בין שעבד שלו בין של חברו, בין באנס בין
ברצון, בין בודון בין בשגגה, בין לפני הקדש בין לאחר
הקדש - הרי זה אסור; וירעה עד שיפיל בו מום קבוע
ויפדה בו, כמו שבארנו. והנעבד - הוא וכל מה שעליו
אסורין למזבח; שכל צפוי נעבד אסורין בהנאה. אבל
המקצה - הוא אסור, ומה שעליו מתר למזבח.

ז. המשתתה לה, אף על פי שהוא מתר בהנאה - הרי
אכניו אסורין למזבח. וכן המשתתה למען הנרבע בארצו
- הרי מימי פסולין לנסף. אשה שבטלה - אין מביאין
ממנה גזרים למערכה. וכן המשתתה לבהמה - כשם
שנפסלה למזבח, כך צמר שלה פסול לבגדי כהנה וקרניה
פסולין לחצוצרות, ושוקיה לחלילין, ובני מעיה לנימין,
הכל פסול.

ח. כל שיש בו שם לעבודה זרה - לא יעשה למלאכת
הקדש, אף על פי שהוא מתר בהנאה. אי זהו אתנן? האומר
לזונה: הא לך דבר זה בשכרך. אחד זונה כותית או שפחה

אסורין לגבי המזבח, והמקריב אחד מהן או שניהן כאחד
- לוקה אחת; שנאמר: לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב.
ומפני מה לוקה אחת על שניהן? מפני שנאמרו בלאו אחד.
ח. מצות עשה להקריב כל הקרבנות מיום השמיני והלאה,
שנאמר: והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה
ירצה. וכל שבעת הימים נקרא מחסר זמן. ואף על פי
שמחסר זמן פסול, אם עבר והקריבו - אינו לוקה, מפני
שהוא לאו הבא מכלל עשה, ולא נרצה הקרבן.

ט. תורים שלא הגיע זמנן, שהן כמחסר זמן בהמה, ובגני
יונה שעבר זמנן - הכל כבעל מום; והמקריבן - אינו לוקה,
אף על פי שהקרבן פסול ולא נרצה.

י. המקדיש טמטום ואנדרוגינוס וטרפה וכלאים ויוצא דפן
למזבח - הרי זה כמקדיש עצים ואבנים, לפי שאין קדשה
חלה על גופן, והרי הן חלין לכל דבר, וימכרו ויביא
בדמיהם כל קרבן שירצה. ואינו כבעל מום, שבעל מום יש
במינו קרבן. אבל המקדיש רובע ונרבע ומקצה ונעבד
ואתנן ומחיר - הרי זה כמקדיש בעל מום עובר, וירעו עד
שיפיל בהן מום קבוע ויפדו עליו. וכן המקדיש מחסר זמן
- הרי זה כמקדיש בעל מום עובר, ואינו לוקה, כמו
שבארנו.

יא. נמצאו כל האסורין למזבח הרי הן ארבעה עשר, ואלו
הן: בעל מום. ושאינו מן המבחר. ומחסר אבר מבפנים.
וטרפה. וכלאים. ויוצא דפן. ורבע. ונרבע. ושהמית האדם.
הנעבד. המקצה. האתנן. המחיר. מחסר זמן.

יב. כל האסורין לגבי המזבח אסורין בכל שהן. אפלו
נתערב אחד ברבוא - נפסד הכל ונפסל למזבח. וכלן
ולדותיהן מתרין למזבח; חוץ מולד נרבעת ונעבדת ומקצית
ושהמיתה את האדם, שולדן אסורין למזבח כמותן.

יג. במה דברים אמורים? כשנעבדה בה עברה או שהמיתה
כשהיתה מעבדת, שהרי תולד מצוי עמה בעת שנפסלה
והיה כאבר מאיברייה; אבל אם נתעברה אחר שנעבדה בה
עברה או אחר שהמיתה - הרי ולדה כשר למזבח. אפלו
נרבעה כשהיא מקדשת ואחר כך נתעברה. ואין צריך לומר,
אם נרבעה והיא חלין ואחר כך הקדישה ונתעברה, שולדה
מתר. וכן אפרוח ביצת טרפה מתר למזבח.

יד. המשתתה לקמה - חטיה מתרין למנחות, שהרי
נשתנו, ונדמו לולדות של אסורי מזבח שהן מתרין. וכן
בהמה שפסמה בכרשיני עבודה זרה - מתרת למזבח, שהרי
נשתנו.

טו. לוקחין כל הקרבנות מן העובדי כוכבים, ואין חוששין
להם לא משום רובע ונרבע ולא משום מקצה ונעבד, עד
שידע בודאי שהו נפסל. הרי הוא אומר: מעמלקי הביאום
אשר חמל העם על מיטב הצאן והבקר למען זבח ליי
אלהיה.

טו. נתן לה חטים ועשאתן סלת, זיתים ועשאתן שמן, ענבים ועשאתן יין - הרי אלו פשרים, שפכר נשתנו. נתן לה בהמת קדשים באתננה - לא נאסרה למזבח. ואפלו מנה אותה על פסחו ועל חגיגתו באתננה - לא נפסלו המקדשין, שפכר זכה בהן גבוה משעה שהקדישין. וכן אם נתן לה דבר שאינו שלו - לא פסלו, שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, אלא אם כן נתאשזו הפעלים. אבל אם נתן לה עופות, אף על פי שהן מקדשין - אתנן חל עליהם ואסורים. ומדברי קבלה הוא דבר זה.

טז. אי זה הוא מחיר פלב? זה האומר לחברו: הא לך טלה זה תחת פלב זה. וכן אם החליף פלב בכמה בהמות או עופות וכיוצא בהן - כלן אסורות למזבח.

יז. שני שטיפין שחלקו, זה לקח עשרה טלאים וזה לקח תשעה וכלב אחד - שעם הפלב מתרין; אבל העשרה שפנגדו: אם יש אחד מהם דמו כדמי הפלב או יתר על דמי הפלב - מוציא מן העשרה כנגד הפלב ויהיה מחירו, ושארן מתרים; ואם כל אחד ואחד מהן דמיו פחותין מדמי הפלב - הרי העשרה כלן אסורים.

יח. נשתנה המחיר, כגון שהחליף פלב בחטים ונעשו סלת - הרי זה מתר. אתנן פלב ומחיר זונה - מתרין. אתנן זונה ומחיר פלב - מתרין לבדק הפית, שהרי הן משתנין. אבל גופן של אתנן לא יעשה וקועין לבית; שנאמר: לכל נדר - להביא את הרקועים.

יום שבת קודש ד' אלול ה'תשע"א

פרק חמישי

א. שאור¹ ודבש² אסורין לגבי המזבח³, ואסורין בכל שהן⁴; שנאמר: כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו וגומר. ואינו חיב אלא אם הקטירין עם הקרבן או לשם קרבן⁵. ואחד המקטיר עצמן או המקטיר תצרכת שלהן - לוקה על כל אחד מהן בפני עצמו⁶. ואם הקטיר שניהן כאחד - אינו לוקה אלא אחת, לפי ששניהם נאמרו בלאו אחד⁷.

או ישראלית שהיא ערוה עליו או מחיבי לאוין. אבל הפנויה, אפלו היה בהן - אתננה מתר. וכן אשתו נדה - אתננה מתר, אף על פי שהיא ערוה.

ט. נשא אחת מחיבי לאוין - כל שיתן לה מחמת בעילה הרי זה אתנן ואסור. והזכור - אתננו אסור. נתנה האשה אתנן לבועל - הרי זה מתר משום אתנן.

י. האומר לחברו: הא לך דבר זה ותלין שפחתך אצל עבדי העברי - הרי זה אתנן. והוא שאין לו אשה ובנים; אבל אם יש לו אשה ובנים - הרי זה מתר בשפחה פנענית, כמו שיתבאר. והוא הדין באומר לזונה: הא לך דבר זה והפעלי לפלוני הישראלי - הרי זה אתנן.

יא. פסק עם הזונה לתן לה טלה אחד ונתן לה הרבה, אפלו נתן אלה - כלן אתנן ואסורין למזבח. נתן לה אתננה ולא בא עליה, אלא אמר לה: יהי אצלך עד שאבוא עליך - כשיבוא עליה יאסר. קדמה והקריבתו קדם שיבוא עליה - כשר. [ואם היתה חצבת קרבן - יצאה ידי חובתה.] והוא שיאמר לה בעת שנתן: אימתי שתצצי לי קני אותו מעכשיו; אבל אם לא אמר לה כן - אינה יכולה להקריב דבר שאינו שלה.

יב. קדמה והקדישתו קדם שיבוא עליה ואחר כך בא עליה - הרי זה ספק אם הוא אתנן, הואיל ובא עליה קדם שתקריבנו, או אינו אתנן, שהרי הקדישתו קדם ביאה. לפיכך לא יקרב, ואם קרב - נרצה.

יג. בא עליה ולא נתן לה, וילאחר זמן נתן לה, אפלו אחר כמה שנים - הרי זה אתנן. כמה דברים אמורים? בכותית שאמר לה: הבעלי לי בטלה זה, שאינה צריכה משכיה, או בישראלית שהיה הטלה בחצרה ואמר לה: אם לא אתן לך מעות ביום פלוני - הרי הוא שלך; אבל אם אמר לה 'הבעלי לי בטלה סתם, ובא עליה, וילאחר זמן שלח לה טלה - הרי זה מתר משום אתנן.

יד. אין אסור משום אתנן ומחיר אלא גופן, לפיכך אינו חל אלא על דבר הראוי לקרב על גבי המזבח, כגון בהמה טהורה ותורין ובני יונה וזין ושמן וסלת. נתן לה מעות ולקחה בהן קרבן - הרי זה כשר.

מתוך רמב"ם לטעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(1) יתבאר בו דין שאור ודבש שפסולים למזבח, ושיאסורם כמה שהוא. (2) דבר המחמיץ אחרים. והוא הדין לחמץ (=שנחמץ על ידי אחרים). (3) "כל מתיקת פרי קרוייה דבש" והוא שם כולל לדבש הידוע (=דבש דבורים), וכן דבש תמרים שהוא סתם הדבש של תורה, וכן מוהל היוצא מן הפירות המתוקים. והוכרח לפרש כן, מפני שאמרה התורה "כל שאור וכל דבש לא תקטירו וגו', קרבן ראשית (=ביכורים) תקריבו אותם לה". ואם הדבש הנאמר הוא דבש דבורים מהו זה שנאמר "קרבן ראשית תקריבו אותם", והלא ביכורים אינם מפירות שבעת המינים ולא דבש דבורים. (4) בקטורת אינו חיב אלא במזבח הפנימי. (5) בספרא פרשת ויקרא (דבורא דנדה פרשה יב הלכה ד): "אין לי אלא המרובה, המועט מניין? תלמוד לומר כל שאור וכו' וכל דבש". וכן הוא במנחות נח. והמדובר כשהקטרה הייתה בכזית, כגון שהקטירו ביד עם הכל-שהוא הזה גם דבר המותר להקטרה, וכזערי בפסחים מג: שהרי פסק רבינו להלן הלכה ב, שאין הקטרה פחותה מכזית וכגון שהאיסור וההיתר ניכרים כל אחד ואחד בפני עצמם, שאם לא כן היינו תערובת. (6) כלומר, או שהקטירין עם הקרבן ואפילו נתכוון לשם עצים, או שהקטירין בפני עצמן ובלבד שיתכוון לשם הקרבן ולא לשם עצים. ראה להלן הלכה ג ובכסף משנה שם. (7) כלומר, על דבש בפני עצמו ועל שאור בפני עצמו, אם הקטירין בנפרד. (8) כרוב במנחות שם: "איתמר המעלה שאור ודבש על גבי המזבח אמר אביי לוקה משום שאור ולוקה משום דבש וכו', רבא אמר אין לוקין על לאו שבכללות, איכא דאמרי חדא מיהא לקי ואיכא דאמרי חדא נמי לא לקי וכו'", ופוסק כאיכא דאמרי הראשון. והראב"ד השיג על רבינו.

- 1 ב. נפל מהם כל שהוא בקטרת - נפסלה⁹. ואם הקטיר
2 ממנה בהיכל¹⁰ - לוקה¹¹. ואין הקטרה פחותה מפיזת.
3 ג. העלה שאור או דבש בפני עצמן¹² למזבח לשם עצים
4 - פטור; שגאמר: ואל המזבח לא יעלו לריח ניחח - לריח
5 ניחוח אי אתה מעלה, אבל אתה מעלה לשם עצים. אפלו
6 הקטיר דבר שאינו ראוי להקטרה¹³ בדבש או בשאור,
7 הואיל והוא מן הקרבן - לוקה¹⁴.
8 ד. כיצד? המעלה מבשר חטאת ואשם¹⁵ או מבשר קדשים
9 קלים¹⁶ או משירי המנחות¹⁷ או ממותר העמר¹⁸ או מחטאת
10 העוף¹⁹ או מלחם הפנים²⁰ ושתי הלחם²¹ או מלג שמן של
11 מצרע²², המעלה פיזת מאחת מאלו בחמץ או בדבש, בין
12 למזבח בין לכבש²³ - לוקה. אף על פי שאין כל אלו ראויין
- 1 להקטרה, הואיל והן קרויין קרבן - חייב עליהן²⁴; שגאמר: 13
14 קרבן ראשית תקריבו אתם ליי וגומר²⁵.
15 ה. וכן אסור²⁶ להקטיר על המזבח²⁷ דבר מכל דברים אלו
16 שאינן ראויין להקטרה, כגון בשר חטאות ואשמות ושירי
17 מנחות וכיוצא בהן. מפי השמועה למדו, שכל דבר
18 שמקצתו לאשים - הרי שאריתו בכל תקטיר²⁸.
19 ו. המקטיר איברי בהמה טמאה²⁹ על גבי המזבח - לוקה.
20 ואף על פי שאסור הקרבתה מכלל עשה, שהרי נאמר: מן
21 הטהורה אכל³⁰ ומן הטהורה הקריב³¹, הא טמאה לא תאכל
22 ולא תקריב - פשם שלוקה על אכילת הטמאה הפא מכלל
23 עשה, כמו שפארנו במקומו, כף לוקה על הקרבתה³². אבל
24 המקריב איברי חיה טהורה - עובר בעשה, ואינו לוקה³³.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(9) בכריתות ו. בברייתא: "ואם נתן בה דבש פסלה", אבל בירושלמי יומא פרק ד מהלכות כלי המקדש הלכה ח. "ומשמע שהטעם הוא משום שנאמר לא תקטירו ואם כן אין חילוק בין שאור לדבש, ולא נקט תנא דבש אלא מפני שהוא יפה לקטורת. כמו שאמרו בירושלמי שם אילו היה נותן לתוכה מעט דבש לא היה כל העולם כולו יכול לעמוד בריחה" (כסף משנה). (10) על המזבח הפנימי שבהיכל, שעליו מקטירין הקטורת בכל יום. (11) כלומר, מלבד מה שהוא לוקה על שהקטיר דבש או שאור (שהוא אפילו על מזבח החיצון), הוא לוקה גם על שהקטיר על מזבח הזהב קטורת זרה, שנאמר (שמות ל, ט) "לא תעלו עליו קטורת זרה ועולה ומנחה". (12) אבל העלה שאור או דבש עם הקרבן, אפילו לשם עצים, חייב. (13) ראה למעלה הלכה א שאינו חייב אלא אם הקטיר עם הקרבן או לשם קרבן, וכאן המדובר כשהבעיר הדבש לשם עצים, ביחד עם בשר חטאת. (14) מקור דברי רבינו בספרא פרשת ויקרא (דבורא דנדרבה פרשה יב הלכה ו): "ומנין המעלה מבשר חטאת וכו' והקטירים מן השאור ומן הדבש עובר בלא-תעשה, תלמוד לומר כי כל שאור וכל דבש וכו'". (15) שהם נאכלין לכהנים. (16) שלמי יחיד, תודה, מעשר בהמה ופסח, שנאכלים לבעלים, ובכור הנאכל לכהנים. (17) כי "כל המנחות הקריבות לגבי המזבח נקמצות ומקטיר הקומץ כולו על המזבח והשאר נאכל לכהנים". (18) הנאכל לכהנים כשיירי כל המנחות. (19) הנאכלת לכהנים. ומקור דבר זה במנחות נח. "בעי רמי בר חמא מרב חסדא, המעלה מבשר חטאת העוף על גבי מזבח מהו, כל שממנו לאשים אמר רחמנא והאי אין ממנו לאשים (שהרי אין למזבח אלא דמה, וכולה לכהנים), או דלמא כל ששמו קרבן והאי נמי שמו קרבן. כתנאי, ר' אליעזר אומר כל שממנו לאשים, רבי עקיבא אומר כל ששמו קרבן, מאי בינייהו - בשר חטאת העוף איכא בינייהו". וסובר רבינו כי המדובר כאן כשמעלה בשר חטאת העוף עם שאור או דבש, כנ"ל. ופסק כרבי עקיבא. (20) כי לחם הפנים נאכל כולו לכהנים ואינו קרב לגבי המזבח. (21) כי הן נאכלות לכהנים. (22) כי שיירי לוג השמן נאכלים לזכרי כהונה. ומקור דבר זה בגמרא מנחות הנ"ל "כתנאי וכו' בשר חטאת העוף איכא בינייהו, רב אמר לוג שמן של מצורע איכא בינייהו, דתני לוי "כל קרבנס" לרבות לוג שמן של מצורע". ופסק רבינו כרבי עקיבא, כנ"ל. (23) ולמדו כן ממה שנאמר "ואל המזבח לא יעלו" - אחד מזבח ואחד כבש. (24) אף כי בספרא שם למדו זאת ממה שנאמר (שם, יא) "לא תקטירו ממנו אשה לה", כל שיש ממנו לאשים הרי הוא בכל תקטירו - אין זה אלא לרבי אליעזר אבל לרבי עקיבא (מנחות נח). "כל ששמו קרבן, ואפילו אין ממנו לאשים - חייב". (25) ולפני זה נאמר (שם, יא) "לא תקטירו ממנו אשה לה", כל ששמו קרבן לא תקטירו ממנו. (26) לדעת הכסף משנה (למעלה הלכה ג) אין כאן אלא איסור בלבד, אבל מלקות אין כאן, לפי שעיקר הכתוב הוא במעלה שאור ודבש. (27) דווקא על המזבח ולא על הכבש, כי רק לשאור ודבש נתרבה כבש כמזבח, ולא לדבר אחר. ומה שאמרו במנחות נז: "המעלה מכולם על גבי הכבש ר' יוחנן אמר חייב ר' אלעזר אומר פטור", מפרש רבינו שהמדובר במעלה אותם עם שאור ודבש לשם עצים. ופסק כרבי יוחנן, אבל במעלה דברים אלו לחוד בלא שאור ודבש, הכל מודים כי אין כבש כמזבח. (28) אף על פי שלעניין שאור ודבש פסק רבינו (למעלה הלכה ד) כרבי עקיבא ש"כל שהוא קרבן חייב עליהן" - בבשר חטאת לחוד, אין הדבר כן. (29) חמור, סוס וגמל וכו'. (30) שנאמר (דברים יד, ו) "וכל בהמה מפרסת פרסה ושוסעת שסע שתי פרסות מעלת גרה בבהמה אותה תאכלו". (31) שנאמר "מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנסם". (32) בזבחים שם אמרו: "איתמר המעלה אברי בהמה טמאה על גבי המזבח, ריש לקיש אמר לוקה, רבי יוחנן אמר אינו לוקה. ריש לקיש אמר לוקה, טהורה אין טמאה לא, ולא הבא מכלל עשה לוקין עליו, ורבי יוחנן אמר אין לוקין עליו, לאו הבא מכלל עשה אין לוקין עליו. מותריב רבי ירמיה, אותה תאכלו ולא בהמה טמאה, ולאו הבא מכלל עשה עשה, אמר ליה רבי יעקב לרבי ירמיה בר תחליפא, אסברא לך באברי בהמה טמאה דכולי עלמא לא פליגי, כי פליגי בחיה וכו'". ומפרש רש"י שקושיית ר' ירמיה היא על ריש לקיש, וזה לשונו בדיבור המתחיל ולאו הבא מכלל עשה עשה: "כך היא שנוייה וכו' ומסקינן בלא תעשה מנלן, תלמוד לומר אך את זה לא תאכלו אלמא מדאיצטריך לא תעשה אחריה, לאו אוהרה היא", ובדיבור המתחיל דכולי עלמא לא פליגי: "דעשה הוא דאיכא ותו לא", אבל לדעת רבינו קושיית ר' ירמיה היא על ר' יוחנן, שכיוון שנאמר אותה תאכלו, משמע נמי אתה תקריבו, שכל שאסר להדיט אסור לגבוה, אם כן ממילא כיוון שהאכילה בלא תעשה - הוא הדין להקרבה, ומתרץ: באברי בהמה טמאה כולי עלמא לא פליגי שהוא בלאו, שלמדים הקרבה מאכילה. (33) בזבחים שם: "כי פליגי בחיה, והכי איתמר רבי יוחנן אמר עובר בעשה, ריש לקיש אמר אינו עובר בלא כלום, ר' יוחנן אמר עובר בעשה, בהמה (=מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנסם) אין, חיה לא, ריש לקיש אמר וכו' ההוא למצוה בעלמא". ופסק רבינו כרבי יוחנן.

- 1 ומנין שהוא בעשה? שגאמר: מן הבהמה מן הפקר ומן
2 הצאן תקריבו את קרבנכם, הא מן החיה לא תקריבו³⁴;
3 ולא הבא מכלל עשה - עשה.
4 ז. הגונב או הגוזל והקריב הקרבן - פסול³⁵, והקדוש ברוך
5 הוא שגאמר: שגא גזל בעולה. ואין צריך לומר
6 שאינו מתקבל. ואם נתיאשו הבעלים - הקרבן פשוט³⁶.
7 ואפלו היה חטאת, שהפגמים אוכלין את בשרה³⁷. ומפני
8 תקנת מזבח אפרו: שהחטאת הגזולה, אם נודעה לרבים -
9 אינה מכפרת אף על פי שנתיאשו הבעלים, כדי שלא
10 יאמרו: מזבח אוכל גזלות. וכן העולה³⁸.
11 ח. הגונב עולת חבירו והקריבה סתם³⁹ - נתפפרו בה
12 הבעלים הראשונים.
13 ט. אין מביאין מנחות ונסכים⁴⁰ לא מן הטבול⁴¹ ולא מן
14 הקדש קדם לעמר⁴² ולא מן המדמע⁴³, ואין צריך לומר
15 מערלה וכלאי הפך; מפני שהיא מצוה הפאה בעברה⁴⁴,

- 16 שהקדוש ברוך הוא שגאמר. ואם הביא - לא נתקדשו
17 להיתן ראויין לקרבן, אבל נתקדשו להפסל, ויהיו פקדשים
18 שגפסלו⁴⁵.
19 י. כל המנחות אין מביאין אותן מן הקדש קדם שתי הלחם
20 לכתחלה, שהרי נאמר בהן⁴⁶: בכורים ליה⁴⁷; ואם הביא -
21 פשוט⁴⁸. ומביאים נסכים מן המקצה⁴⁹ ביום טוב⁵⁰.
22 יא. מצות עשה למלח כל הקרבנות קדם שיעלו למזבח,
23 שגאמר: על כל קרבן תקריב מלח. ואין לך דבר שקרב
24 למזבח בלא מלח, חוץ מין הנסכים⁵¹ והדם והעצים⁵².
25 ודבר זה קבלה⁵³, ואין לו מקרא לסמך עליו. ומצוה למלח
26 הפשוט יפה יפה, כמולח בשר לצלי שמהפך את האבר
27 ומולח. ואם מלח כל שהוא, אפלו בגרגיר מלח אחד⁵⁴ -
28 פשוט⁵⁵.
29 יב. הקריב בלא מלח כלל - לוקה⁵⁶, שגאמר: ולא תשבית
30 מלח ברית אלהיך. ואף על פי שלוקה - הקרבן פשוט

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(34) ספרא ויקרא (דבורא דנדבה פרשה ב הלכה ו): "בהמה יכול אף החיה שהיא קרויה בהמה, שנאמר וכו' תלמוד לומר בקר וצאן אין לך בהמה אלא בקר וצאן, יכול לא יביא ואם הביא כשר וכו', תלמוד לומר בקר וצאן תקריבו, ואין לך בהמה אלא בקר וצאן בלבד, הא למה זה דומה למי שאמר לו רבו אל תביא לי אלא חטים, הא אם הוסיף זה על החטים, הרי זה עובר על דבריו". (35) שנאמר "אם עולה קרבנו" ולמדו מזה (בבא קמא סו: טז) - "קרבנו ולא הגזול". (36) כדעת רב יהודה בגיטין נה. ואף על פי שדעת רבינו (פרק ב מהלכות גזילה ואבידה הלכה א) שיאוש אינו קניין בגזילה - כאן אוקמוה רבנן ברשותיה, כמו שאמר רבא שם נה: (כסף משנה). ועוד שיש כאן גם שינוי השם מחולין להקדש. (37) כלומר, לא רק בעולה, שאינה אלא לריצוי על המזבח, הכשירו, אלא אפילו בחטאת, שיש בה גם אכילה לכהנים. (38) צריך להיות וכל שכן העולה, שהיא כולה למזבח, וכן הוא בגיטין שם: "מאי איריא חטאת אפילו עולה נמי, לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא עולה דכליל היא, אלא אפילו חטאת נמי דחלב ודם היא דסליק לגבי מזבח, ואידך כהנים אוכלים לה, אפילו הכי גזור שלא יאמרו מזבח אוכל גזלות". (39) כלומר, לא נתכוון להקריבה לשם אחר. (40) נהיינו הסולת (ראה בפרק ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א) האסורה לפני העומר מטעם חדרש. (41) ראה גם פסחים מח. "ממשקה ישראל (יחזקאל מה, טו) מן המותר לישראל, מכאן אמרו אין מביאין נסכים מן הטבול". (42) תבואה חדשה לפני שהקריבו העומר. (43) חולין שנתערבו עם התרומה. ואף על פי שהם מותרים לכהנים - אין מביאין מהם מנחות ונסכים, מכיוון שאינם מותרים לכל ישראל, שנאמר ממשקה ישראל מן המותר לישראל. (44) השאגת אריה' סימן צט העיר למה לו לרבינו לומר הטעם משום שהוא מצוה הבאה בעבירה, הלא אין זה ממשקה ישראל, מן המותר לישראל? (45) זבחים פח. "אין מביאין מנחות ונסכים וכו' מן המדומע ואין צריך לומר מערלה וכלאי הכרם, ואם הביא לא קדש, אמר רב ואיתימא רב אסי לא קדש ליקרב, אבל קדש ליפסל". ומפרש רש"י "דלא נפקי לחול וישרפו שקדשם הכלי". (46) בשתי הלחם. (47) במשנה מנחות סח: "קודם לשתי הלחם לא יביא", אמרו בגמרא שם ה: לפי נוסח אחד "משום דאיקרו ביכורים". (48) שם במשנה. ובגמרא שם אמר יהודה בר נחמיה כיוון שהותר להדריט לאחר הקרבת העומר משום כך כשר בדיעבד אם הביא קודם שתי הלחם. (49) היינו חביות של יין שאינן עומדות לשתייה אלא למכירה בחנות (ראה בשבת טז: רחל לגיזתה תרנגולת לביצתה ותורי דרידיא ותמרי דעיסקא - פלוגתא דר' יהודה ור' שמעון אם יש איסור מוקצה או לא). (50) נקט "יום טוב" לפי שבשבת אין איסור מוקצה (פרק א מהלכות יום טוב הלכה יז). ואף על פי שמוקצה אסור, מביאים נסכים מן המוקצה משום שכל איסורו אינו אלא מדרבנן, ואינו איסור בעצם, אלא איסור התלוי בזמן (פסחים מח.). (51) וכל זה אינו אלא ביין הבא עם הנסכים, אבל אם נדב יין בפני עצמו נותן עליו מלח. נואף על פי שטעמו של דבר שאין היין צריך מלח, הוא מפני שאינו עולה לאשים (מנחות כא.), ואם כן גם יין הבא בפני עצמו לא יצטרך מלח, שהרי גם הוא אינו עולה לאשים (הלכות מעשה הקרבנות שם. ועיין שם בלחם משנה) - יש הברל יסודי בין יין הבא עם הנסכים, שמעיקר הדין אינו לאישים, לבין יין הבא בפני עצמו, שמעיקרו היה לו לבוא לאישים, אלא שאיסור כיבוי האש על המזבח גרם לו שלא יבוא על גבי האישים. (52) דם איתמעט במנחות כ. ממה שנאמר (ויקרא ב, יג) "מעל מנחתך" - ולא מעל דמך. (53) כלומר, דבר זה שהעצים קרבים בלא מלח הוא מדברי קבלה, ראה לחם משנה כאן, וכן כתב רבינו בפירוש המשנה למנחות יח. וזה לשונו: "וכן כל שנקרב על גבי המזבח לשרפה אי אפשר בלא מלח אלא העצים בלבד, וזה קבלה, וכן הדם אמר מעל מנחתך ולא מעל דמך", הרי שהקבלה היא רק לעניין עצים. (54) שם "מהו דתימא מישדא בה משהו למצוה בעלמא" (כלומר, היה מקום לטעות שדם צריך מליחה כל שהוא, בכדי לקיים מצוות מליחה). הרי שלמצוה מספיק כל שהוא. (55) רוצה לומר המליחה כשרה, שיצא ידי מצוות מליחה, אבל הקרבן כשר גם אם לא מלח כלום. (56) כן הוא גם בספר המצוות לא תעשה צט. ואין זה לאו שאין בו מעשה, שאין לוקין עליו - שעצם ההקריבה בלא מלח הוא מעשה של איסור. ונראה מכאן שבכל קרבן - לוקה, וכן מפורש בספר המצוות שם. והקשה בלחם משנה: הלא פסוק זה אינו אלא במנחה, כדלהלן, שהמלח אינו מעכב בשום קרבן, אלא בקמיצת המנחה שנאמר ולא תשבית מלח וגו', ואם כן מנין

1 והרצה⁵⁷. חוץ מן המנחה, שהמלח מעבב בקמיצה⁵⁸;
 2 שגאמר: ולא תשבית מלח ברית אלהיך מעל מנחתך⁵⁹.
 3 יג. המלח שמולחין בו כל הקרבנות - משל צבור, כמו
 4 העצים; ואין היחיד מביא מלח או עצים לקרבנו⁶⁰ מביאו.
 5 ובשלשה מקומות היו נותנין המלח: בלשפת המלח⁶¹, ועל
 6 גבי הכבש⁶², ובראשו של מזבח. בלשפת המלח היו מולחין
 7 עורות הקדשים⁶³. ועל גבי הכבש מולחין האבריים.
 8 ובראשו של מזבח מולחין הקמץ והלבונה ומנחות
 9 הנשפרות ועולת העוף.

פרק ששי

10
 11 א. כשם שמצוה להיות כל קרבן תמים ונבחר, כך הנסכין
 12 יהיו תמימים ונבחרים; שגאמר: תמימם יהיו לכם ונסכיהם
 13 שיהיו הנסכים תמימים. שלא יביא נסכים לא מין מעשן,
 14 ולא סלת שהתליעה, ולא יכלל בשמן שריחו או טעמו רע.
 15 ב. וכן עצי המערכה לא יהיו אלא נבחרים, ולא יהיה בהם
 16 תולעת. וכל עץ שהתלעע בשוהו לח - פסול למזבח.
 17 התלעע יבש - גורר את המקום שהתלעע. ועצי סתירה
 18 פסולין לעולם, לא יביאו אלא חדשים.
 19 ג. המקדיש זין פסול או סלת או שמן פסול או עצים
 20 פסולים למזבח - הרי הדבר ספק, אם דומים לבעל מום
 21 כבהמה ולוקה, או אינן כבעל מום. לפיכך אינו לוקה,
 22 ומכין אותו מכת מרדות.
 23 ד. הסלת והזין והשמן והלבונה והעופות והעצים וכלי
 24 שרת שנפסלו או שנטמאו - אין פודין אותן; שגאמר:
 25 והעמיד והעריף - כל שישנו בהעמדה נערף, ואלו אינן
 26 בכלל העמדה, לפיכך אין נפדין לעולם.
 27 ה. במה דברים אמורים? בשנפסלו או שנטמאו אחר
 28 שנתקדשו בכלי שרת; אבל קדם שיתקדשו בכלי, אם
 29 נטמאו או נפסלו - פודין אותן. אבל טהורין, אף על פי
 30 שעדיין לא קדשו בכלי - אין פודין אותן. חוץ ממנחת
 31 חוטא, שגאמר בה: מחטאתו, על חטאתו - לומר, שמביא
 32 חטאתו מדמי חטאתו. לפיכך, קדם שתתקדש בכלי שרת -
 33 הרי היא כקדשת דמים, ופודין אותה אף על פי שהיא
 34 טהורה. וכל הנסכים שנטמאו - עושה להם מערכה בפני
 35 עצמן ושורפן במזבח.
 36 ו. מי החג שנטמאו והשיקן וטהרן [כמו שיתבאר

37 בטהרות]: אם טהרן ואחר כך הקדישן - הרי אלו מתנסכין;
 38 ואם הקדישן ואחר כך נטמאו - הואיל ונדחו ידחו.
 39 ז. זיתים וענבים שנטמאו - דורכן פחות מכביצה, והמשקין
 40 היוצאין מהן כשרים לנסכים; שהמשקה מפקד הוא באכל,
 41 וכאלו אינו מגופו.
 42 ח. מעלה יתרה עשו חכמים בקדשים: שורעים שנטמאו,
 43 אפלו זרען - היוצא מהן פסולין לנסכים; שאין זריעה
 44 מועלת בקדשים. וכן העצים והלבונה, אף על פי שאינן
 45 אכלין - הרי הן מתטמאין באכל לענין הקרבנות, ויפסלו
 46 העצים והלבונה בטמאה זו למזבח ואין מקריבין אותן.
 47 ט. ואלו הן היינוות הפסולין לגבי המזבח: המתוק,
 48 והמעשן, והמבשל פאש או בשמש או שנסתנה טעמו
 49 בפשול. אבל זין שמחממין אותו בשמש ולא נתנה בו טעם
 50 בשול, וכן זין צמוקין, וזין מגתו שלא שקה ארבעים יום,
 51 וזין הדליות, וזין פרום הנטוע בבית השלחין או בבית
 52 הזבלים, או זין גפנים שגזרע זרע ביניהן, או זין פרום שלא
 53 נעבד - כל אלו היינוות לא יביא לכתחלה, ואם הביא - פשר.
 54 י. זין שנתגלה - פסול לגבי המזבח. הדלה גפן על גבי תאנה
 55 - יינה פסול לנסכים, מפני שנסתנה ריחו. הרי הוא אומר:
 56 זבח ונסכים - מה זבח שלא נשתנה, אף נסכים שלא נשתנו.
 57 יא. סלת שהתלעע רבה או התלעעו רב החטים שנעשית
 58 מהן - פסולה. התלעע רב חטה אחת - הרי זה ספק, וכל
 59 סלת שנסאר בה קמח - פסולה.
 60 יב. ביצד בודקים? מכנים הגזבר ידו לתוף הסלת, אם עלה
 61 בה אבק - פסולה עד שיחזור וינפה אותה. אבל סלת חטים
 62 שגזרעו בבית השלחין או בבית הזבלים או בבית האילן או
 63 בארץ שלא נרה ולא עבדה - לא יביא לכתחלה, ואם הביא
 64 - פשרה.
 65 יג. חטים שלקטן מגללי הכקר וירעם - הרי אלו ספק, אם
 66 עברה מאוסן בזריעה או עדין הן מאוסין. לפיכך לא יביא
 67 מהן מנחות, ואם הביא - פשר.
 68 יד. ואלו הן השמנים הפסולין: שמן של גזגרים שגזרו
 69 במים, או של זיתים כבושין או שלוקים, או שמן של
 70 שמרים, או שמן שריחו רע - כל אלו פסולין. אבל שמן
 71 זית שנטעו בבית הזבלים או בבית השלחין או שגזרע זרע
 72 ביניהן, או שמן שהוציאו מזיתים שלא בשלו, אלא עדין
 73 הם פגין - כל אלו לא יביא, ואם הביא - פשר.

לו לחייב מלקות בכל קרבן? (57) "כן משמע מפשט הכתוב על כל קרבן תקריב מלח, למצוה ולא לעכב". (58) נקט קמיצה משום שאינו מולח אלא את הקומץ בלבד. (59) "שמשמע ודאי לעכב" (כסף משנה). ובמנחות שם יט. "אמר רב כל מקום שהחזיר הכתוב בתורת המנחה אינו אלא לעכב", ומה שאמרו במשנה שם יח, "לא יצק לא בלל ולא פתח ולא מלח וכו' כשרה", אין הכוונה שלא מלח כלל, אלא שלא מלח הכהן, אבל מלחה הזר, ראה פירוש המשנה שם ובגמרא שם כ. (60) דקדק לכתוב לקרבנו, היינו קרבן שנתחייב בו, אבל יש אשר היחיד מביא עצים. (61) כי שמונה לשכות היו בעזרת ישראל ואחת מהן "לשכת המלח". (62) כי "כבש" היה בנוי לדורמו של מזבח, כדי לעלות עליו למזבח. (63) כלומר, בלשכת המלח היה מונח המלח, שבהם מולחים עורות הקדשים, אבל מקום מליחת העורות, לא היה בלשכת המלח, אלא בלשכת הפרוה. (1) יבואר בו דין נסכים שצריכים להיות תמימים ומובחרים, וכן עצי המערכה.

ז. הִיָּה הַגִּזְבֹּר יוֹשֵׁב וְהֵינן יוֹצֵא מִן הַנֶּקֶב שֶׁבְּצֵד הַחֲבִית, 38
פִּינֵן שִׁירָאָה שְׁנוֹי הַשְּׁמֵרִים מִתְחִיל לְצֹאת - פּוֹסֵק וְאִינוּ 39
לֹקֵחַ. וּמֵאִמְתִּי מֵבִיא? מֵאַחַר אֲרָבָעִים יוֹם לְדִרְיָכְתּוֹ עַד 40
שְׁתֵּי שָׁנִים אוֹ יָתֵר מֵעֵט. וְאִם הֵבִיא יָיִן לְשֵׁן מִכְמָה שָׁנִים - 41
הָרִי זֶה כָּשֵׁר. וְהוּא שֶׁלֹּא יִפְסֹד טַעְמוֹ. 42

ח. תִּשְׁעָה מֵינִין בְּשֶׁמֶן מִפְּנֵי שְׁנוֹי מַעֲשִׂיו. כִּיצַד? זֵית 43
שֶׁגִּרְרוּ בְּרֹאשׁ הַיֵּית וּבִרְרוּ אַחַת אַחַת וּכְתָשׁוּ וַתִּנּוּ לִסֵּל - 44
הַשֶּׁמֶן שֶׁיֵּצֵא מִמֶּנּוּ הוּא הָרָאשׁוֹן. חֲזֹר אַחֵר כֶּף וְטַעְנוּ בְּקוֹרָה 45
- הַשֶּׁמֶן שֶׁיֵּצֵא מִמֶּנּוּ הוּא הַשְּׁנִי. וְאִם חֲזֹר אַחֵר שֶׁטַעְנוּ 46
וּטַחְנוּ וְטַעְנוּ שְׁנִיָּה - הַשֶּׁמֶן שֶׁיֵּצֵא מִמֶּנּוּ הוּא הַשְּׁלִישִׁי. 47
זֵיתִים שֶׁמִּסְקֵן בְּלֵן בְּעֶרְבוּבָא וְהֵעֵלָן לִגְג, וְחֲזֹר וּבִרְרָה גִּרְרָה 48
גִּרְרָה וּכְתָשׁוּ וַתִּנּוּ לִסֵּל - הַשֶּׁמֶן שֶׁיֵּצֵא מִמֶּנּוּ הוּא הָרְבִיעִי. 49
וְאִם טַעְנוּ בְּקוֹרָה אַחֵר כֶּף - הַשֶּׁמֶן שֶׁיֵּצֵא הוּא הַחֲמִישִׁי. 50
חֲזֹר וּטַחֵן וְטַעֵן פַּעַם שְׁנִיָּה - הַשֶּׁמֶן שֶׁיֵּצֵא הוּא הַשְּׁשִׁי. 51
זֵיתִים שֶׁמִּסְקֵן וְטַעְנוּ בְּתוֹךְ הַבֵּית עַד שֶׁיִּלְקוּ וְהֵעֵלָן וּנְגַבְּנוּ, 52
וְאַחֵר כֶּף כְּתֹשׁ וַתִּנּוּ לִסֵּל - הַשֶּׁמֶן שֶׁיֵּצֵא הוּא הַשְּׁבִיעִי. חֲזֹר 53
וְטַעֵן בְּקוֹרָה - הַשֶּׁמֶן שֶׁיֵּצֵא הוּא הַשְּׁמִינִי. חֲזֹר וּטַחֵן וְטַעֵן 54
פַּעַם שְׁנִיָּה - הַשֶּׁמֶן שֶׁיֵּצֵא הוּא הַתְּשִׁיעִי. 55

ט. אִף עַל פִּי שֶׁכֵּלָן כָּשֵׁרִין לְמִנְחֹת, הָרָאשׁוֹן אֵין לְמַעֲלָה 56
מִמֶּנּוּ. וְאַחֲרָיו הַשְּׁנִי וְהָרְבִיעִי, וְשְׁנֵינִי שְׁוִין. וְאַחֲרֵיהֶם 57
הַשְּׁלִישִׁי וְהַחֲמִישִׁי וְהַשְּׁבִיעִי, וְשִׁלְשֶׁתָן שְׁוִין. וְאַחֲרֵיהֶם 58
הַשְּׁשִׁי וְהַשְּׁמִינִי, וְשְׁנֵינִי שְׁוִין. וְהַתְּשִׁיעִי אֵין לְמִטָּה מִמֶּנּוּ. 59
י. אֵין כָּשֵׁר לְמִנְחָה אֲלָא רָאשׁוֹן וְרְבִיעִי וְשְׁבִיעִי בִּלְבָד; 60
שְׁנֵינִי: כְּתִית לְמֵאֹר - אֵין כָּשֵׁר לְמִנְחָה אֲלָא הַיּוֹצֵא מִן 61
הַכְּתוּשׁ בִּלְבָד. אֲכָל לְמִנְחֹת בְּלֵן כָּשֵׁרִין. 62

יא. וּמֵאַחֵר שֶׁכֵּלָן כָּשֵׁרִין לְמִנְחֹת, לְמָה נִמְנוּ? כְּדִי לִידַע 63
יָפָה שֶׁאֵין לְמַעֲלָה מִמֶּנּוּ, וְהַשְּׁוֹה, וְהַפְּחוֹת. שֶׁהַרֹּעֶה לְזֹכוֹת 64
עֲצָמוֹ - יִכֹּף יִצְרוּ הָרַע וְיִרְחִיב יָדוֹ וְיִבִּיא קֶרְבָּנוֹ מִן הַיָּפָה, 65
הַמִּשְׁבַּח בְּיוֹתֵר שֶׁבְּאוֹתוֹ הַמִּין שֶׁיִּבִּיא מִמֶּנּוּ. הָרִי נֶאֱמַר 66
בְּתוֹרָה: וְהָכֵל הֵבִיא גַם הוּא מִבְּכֹרוֹת צֹאנוּ וּמִחֻלְבָּהֶן, וַיִּשַׁע 67
יְיָ אֵל הָכֵל וְאֵל מִנְחָתוֹ. וְהוּא הָדִין בְּכָל דָּבָר שֶׁהוּא לְשֵׁם 68
הָאֵל הַטּוֹב, שֶׁיִּהְיֶה מִן הַנָּאֵה וְהַטּוֹב. אִם בָּנָה בֵּית תְּפִלָּה - 69
יִהְיֶה נָאֵה מִבֵּית יִשְׁרָאֵל. הָאֲכִיל רָעַב - יֵאָכֵל מִן הַטּוֹב 70
וְהַמִּתּוֹק שֶׁבְּשִׁלְחָנוֹ. כֶּסֶף עָרִם - יִכְסֶּה מִן הַיָּפָה שֶׁבְּכִסּוֹתוֹ. 71
הַקִּדִּישׁ דָּבָר - יִקְדִּישׁ מִן הַיָּפָה שֶׁבְּנִכְסָיו. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: 72
כָּל חֵלֶב לֵי יְגוֹמֵר. 73

סִלְקוּ לָהּ הַלְכוֹת אִסּוּרֵי הַמִּזְבֵּחַ 74

טו. כָּל הַמִּנְחֹת וְהַנֶּסֶכִּים כָּשֵׁרִים מֵהָאָרֶץ וּמִחוּצָה לָאָרֶץ, מִן 1
הַחֲדָשׁ וּמִן הַיָּשֵׁן, וּבִלְבָד שֶׁיִּבִּיאוּ מִן הַמִּבְחָר; חוּץ מִן הַעֲמֹר 2
וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם, שֶׁאֵינָן בָּאִין אֲלָא מִן הַחֲדָשׁ וּמֵהָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל. 3

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

א. לֹא כָּל דָּבָר שֶׁאֵינוּ פָּסוּל מֵבִיא אוֹתוֹ לְכַתְחֻלָּה. כִּיצַד? 5
הִיָּה חֵיב עוֹלָה - לֹא יִבִּיא שָׁה כְּחוֹשׁ וְכַעֲזֹר וַיֹּאמֶר: הָרִי 6
אֵין בּוֹ מוֹם. וְעַל זֶה נֶאֱמַר: וְאֲרוּר נֹכַח וְגוֹמֵר. אֲלָא כָּל 7
שֶׁיִּבִּיא לְקֶרֶב - יִבִּיא מִן הַמִּבְחָר. 8

ב. וְכֶף הָיוּ עוֹשִׂין בְּזֵמַן הַמִּקְדָּשׁ: מֵבִיאִין אֵילִים מִמּוֹאֵב, 9
וּמֵבִיאִין כְּבָשִׂים שֶׁנִּבְחִיָּה רְחִבִּים מִחֶבְרוֹן, וּמֵבִיאִין עֲגִלִּים 10
מִן הַשְּׁרֹון, וְגוֹזְלוֹת מִהַר הַמֶּלֶךְ, וּמֵבִיאִין יָיִן מִקְרִיסָן 11
וְהַלּוּטָן, וְסִלְת מִמִּכְמָשׁ וְיוֹחֲנָה, וּמֵבִיאִין שֶׁמֶן מִתְּקוּעַ. 12

ג. כָּל הַעֲצִים הַחֲדָשִׁים כָּשֵׁרִים לְמַעֲרָכָה. וְלֹא הָיוּ מֵבִיאִין 13
מִשֵּׁל זֵית וְלֹא מִשֵּׁל גֶּפֶן, מִשּׁוּם יָשׁוּב אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וּבִאֲלוֹ 14
הָיוּ גִּילְדִין: בְּמִרְבִּיּוֹת שֶׁל תִּנְאָה שֶׁל חֲרָשִׁים שֶׁאֵינָן בִּישׁוּב, 15
וּבְשֵׁל אֲגוּז וּבְשֵׁל עֵץ שֶׁמֶן. וְהַגִּזְרִין שֶׁעָשָׂה מִשָּׁה - אִמָּה 16
אֶרֶץ וְאִמָּה רַחֲבָן, וְעִבְדֵּן כְּמַחֲק גְּדִישׁ שֶׁל סָאָה. וּכְמוֹתֵן 17
עוֹשִׂין לְדוֹרוֹת. 18

ד. וְכִיצַד הָיוּ עוֹשִׂין בְּזִרְעַת חֲטִי הַמִּנְחֹת וְהַנֶּסֶכִּים? נִרְ 19
חֲצִי הַשָּׂדֶה בְּשָׁנָה רִאשׁוֹנָה וְזֹרַע חֲצִיָּהּ, וּבְשָׁנָה שְׁנִיָּה נִרְ 20
הַחֲצִי שֶׁזֶרַע בְּרִאשׁוֹנָה וְזֹרַע הַחֲצִי הָאַחֵר קֹדֶם לְפִסַּח שְׁבָעִים 21
יוֹם. וְאִם לֹא הִתְהַר הַשָּׂדֶה עֲבוּדָה - חוֹרֵשׁ וְשׁוֹנָה וְאַחֵר כֶּף 22
זֹרַע. וּבֹרֵר הַחֲטִים יָפָה יָפָה, וְאַחֵר כֶּף שֶׁף אֵת הַחֲטִים 23
וּבֹעֵט בֵּהֶן הָרַבָּה עַד שֶׁיִּתְקַלְפוּ. 24

ה. כָּל הַחֲטִים שֶׁל מִנְחֹת טַעֲנוֹת שֶׁלשׁ מֵאוֹת שִׁיפָה וְחֲמִשׁ 25
מֵאוֹת בְּעִיטָה. שֶׁף אַחַת וּבֹעֵט שְׁתֵּים, שֶׁף שְׁתֵּים וּבֹעֵט 26
שֶׁלשׁ. נִמְצָאוּ שֶׁלשׁ שִׁיפּוֹת וְחֲמִשׁ בְּעִיטוֹת. וְחֲזֹר חֲלִילָה, 27
עַד שֶׁיִּגְמֹר שֶׁלשׁ מֵאוֹת שִׁיפָה וְחֲמִשׁ מֵאוֹת בְּעִיטָה, כְּדִי 28
שֶׁיִּתְקַלְפוּ הָרַבָּה. וְחוֹשֵׁב הַהוֹבָאָה וְהַהוֹלָכָה בְּשִׁיפָה אַחַת 29
לְהַחֲמִיר. וְאַחֵר כֶּף טוֹחֵן וּמִרְקֵד יָפָה יָפָה. 30

ו. הֵינן - מֵבִיא עֲנָבִים מִן הָרְגִלִּיּוֹת, מִן הַכְּרָמִים הַעֲבוּדִים 31
פַּעֲמִים בְּשָׁנָה, וְדוֹרָה. וְכוֹנְסִין אוֹתוֹ בְּתִבְיּוֹת קִטְנוֹת. וְאֵין 32
מִנִּיחִין אוֹתָן אַחַת אַחַת וְלֹא שְׁתֵּים שְׁתֵּים, אֲלָא שֶׁלשׁ שֶׁלשׁ. 33
וְאִינוּ מִמְלֵא אֵת הַחֲבִית עַד פִּיָּה, כְּדִי שֶׁיִּהְיֶה רִחוּ נוֹדָף. 34
וְאִינוּ מֵבִיא לֹא מִפִּי הַחֲבִית, מִפְּנֵי הַקִּמְחִין הָעוֹלָה עַל פְּנֵי 35
הַיָּין; וְלֹא מִשׁוּלִיָּה, מִפְּנֵי הַשְּׁמֵרִים; אֲלָא מִשְׁלִישָׁה 36
וּמֵאֲמָצְעָה שֶׁל אֲמָצְעִית. 37

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"ח מנחם-אב ד' אלול ה'תשע"א

יום ראשון כ"ח מנחם-אב ה'תשע"א

הלכות שכנים

פרק שני

א. חצרות הפפרים, שכל אחד ואחד בונה לו בית ונמצאת
החצר שבין שני הבתים משתפת לכל בני הבתים - הרי יש
לכל פתח ופתח ארבע אמות לפניו ברחב כל הפתח;
והנשאר מן החצר: אם יש בו ארבע אמות על ארבע אמות
לכל שתי ושתף - חולקין אותה; ואם לאו - אין חולקין
אותה. שכל חצר שאין לה ארבע אמות על ארבע אמות -
אינה קרויה חצר, כמו שבארנו. כיצד? היו שני שתפין, לזה
שני בתים ולזה בית אחד: זה שיש לו שני בתים - מודדין
לו מן החצר ארבע אמות לכל בית ובית על כל רחב הפתח,
אפלו היה עשור אמות; וזה שיש לו בית אחד - נותנין לו
ארבע אמות ברחב פתחו לפני פתחו; והנשאר מן החצר:
אם יש בה שמונה אמות, כדי שיהא לזה ארבע אמות על
ארבע אמות ולזה ארבע אמות על ארבע אמות חוץ מן
הפתחים - יש בה דין חלקה, וחולקין; פחות מזה - אין
בה דין חלקה.
ב. בית שיש לו פתחים רבים מכל רוחותיו - יש לו ארבע
אמות לכל רוח. ואם יחד לו פתח - אין לו אלא ארבע
אמות כנגד פתחו.
ג. אכסדרה: אם אפשר לו להכנס לתוכה במשאו - אין
לה ארבע אמות; ואם לאו - יש לה ארבע אמות. שלא
אמרו שיש לכל פתח ופתח ארבע אמות, אלא לפרק שם
משאו.
ד. בית שער או מרפסת - יש להם ארבע אמות. היו חמשה
בתים פתוחים למרפסת, והמרפסת פתוחה לחצר - אין לה
אלא ארבע אמות.
ה. לול של תרנגולים - אין לו ארבע אמות.
ו. בית, חציו מקרה וחציו שאינו מקרה, בין שקרויו כלפי
פנים בין שקרויו כלפי חוץ - אין לו ארבע אמות.
ז. בית סתום - יש לו ארבע אמות. פרץ את פצמיו - אין
לו ארבע אמות.
ח. בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות - אין לו
ארבע אמות בחצר. אלא אם יש בחצר ארבע אמות לזה
וארבע אמות לזה עד פתח הבית הזה - חולקין. והזבל של
חצר מתחלק לפי הפתחים. אבל אכסניא של מלך - לפי
בני אדם.
ט. השתפין שרצו לחלק דבר שאין בו דין חלקה אף על
פי שהן מפסידין את שמו - חולקין. ובכתבי הקדש, אף
על פי שרצו - לא יחלקו. במה דברים אמורים? בכרף
אחד; אבל בשתי קריכות - חולקין.

י. מקום שאין בו דין חלקה שרצו שתפין לחלקו, אף על
פי שקנו מידם - כל אחד מהן יכול לחזור בו; שזה קנן
דברים הוא, כמו שבארנו. אבל אם קנו מידם שזה רצה
ברוח פלוני וזה רצה ברוח פלוני - אינן יכולים לחזור בהם.
וכן אם הלך זה בעצמו והחזיק בחלקו, וזה בעצמו והחזיק
בחלקו, אף על פי שלא קנו מידם - אין אחד מהם יכול
לחזור בחברו.
יא. האחין שחלקו, ועשו ביניהם גורל - בין שעלה גורל
לאחד מהן קנו כלן. בהנהיג שניעשית להם, ששמעו זה מזה
לדבר שהסכימו עליו, גמר כל אחד מהן ומקנה לחברו.
יב. האחין שחלקו - הרי הן פלקוחות זה מזה, ואין להם
דרך זה על זה, ולא סלמות זה על זה, ולא חלונות זה על
זה, ולא אמת המים זה על זה; שבינן שחלקו, לא נשאר
לאחד מהן זכות בחלק חברו. לפיכך יש לומר לאחין:
בשהיתיה השדה פלה לאחד - היה מעביר בה אמת המים
הזאת ממקום למקום; אבל עתה, שניעשית זה חלקי - יש
לי להסיר אמת המים מעלי. וכן סותם החלון המשקיף על
חלקו, ובונה בצד הסלם, אף על פי שהוא מבטל תשמישו.
והוא הדין בשנים שקנו שדה מאחד, וחלקו - לא נשאר
לאחד מהם זכות בחלק חברו, ומפסיק אמת המים מחלקו
וסותם החלונות.
יג. אבל שנים שקנו שדה משני אנשים או משני אחין -
אין לאחד מהן להפסיק אמת המים, ולא לשנות דבר מן
הנזקים שהחזיקו בהן המוכרין.
יד. חצר השתפין שיש בה דין חלקה, או שחלקיה ברצונם
אף על פי שאין בה חלקה - יש לכל אחד מהן לכף את
חברו לבנות הכתל באמצע, כדי שלא יראהו חברו בשעה
שמשתמש בחלקו; שהזק ראיה - הזק הוא. ואין לו חזקה
בחצר, אלא אף על פי שעמדו כף שנים רבות בלא מחיצה
- כופהו לעשות מחיצה בכל עת שירצה.
טו. רחב מקום הכתל - משל שניהם. וכמה יהיה רחבו?
הכל כמנהג המדינה. ואפלו נהגו לעשות מחיצה ביניהם
בקנים ובהוצין. ובלבד שלא יהיה אור שישתפל בו ויראה
את חברו.
טז. כמה גבה הכתל? אין פחות מארבע אמות. וכן בגגה,
כופהו להבדיל גגותו מגגת חברו במחיצה גבוהה עשרה
טפחים. אבל בבקעה - אין צריך להבדיל בקעתו מבקעת
חברו, אלא במקום שנהגו. רצה להבדיל בקעתו מבקעת
חברו - פונים לתוף שלו ובונה. ועושה חזית כמו אמה בסיד
מבחוץ, כדי להודיע שהכתל שלו. לפיכך, אם נפל הכתל
- המקום והאבנים שלו. ואם עשו מדעת שניהם - בונים
הכתל באמצע, ועושים חזית מכאן ומכאן. לפיכך, אם נפל
הכתל - המקום והאבנים של שניהם.
יז. המוכר גנה לחברו סתם, והיתה מערבת עם גנות

שנמצאת חרבתו מקפת גדר - מגלגלין עליו את הכל, ונותן
חצי ההוצאה שהוציא זה בארבע רוחות עד ארבע אמות.
ובלבד שיהיה מקום הכתל של שניהם.
ד. אבל אם היה הכתל של זה שבנה, ובחלקו בנה - יראה
לי, שאין מגלגלין עליו אלא דבר מועט כמו שיראו הדיינים;
שהרי אינו יכול להשתמש בכתלים. וכן אם הנקף עצמו
הוא שגדר רוח רביעית - הרי גלה דעתו, ונותן חצי
ההוצאה של שלש רוחות, אם היו הכתלים של שניהם. וכן
כל פיוצא בזה.
ה. וכן שני בתים זה בצד זה, והיו גגיהן עשויין לדירה,
אפלו היו בשני צדי רשות הרבים - זה עושה מעקה לחצי
גגו שהוא דר בו, וזה עושה מעקה לחצי גגו, וזה שלא
כנגד זה, ומעדיף, כדי שלא יראו זה את זה. ואף על פי
שבני רשות הרבים רואין אותו, יכול כל אחד לומר לחברו:
אלו אין רואין אותי אלא ביום בעת שאעמד על גג, ואתה
רואה אותי תמיד.
ו. גג הסמוך לחצר חברו - עושה לו מעקה גבוה ארבע
אמות. אבל בין גג לגג משאר הגגין - אינו זקוק לארבע
אמות; שאין בני אדם דרין בגגות, לפיכך אין בגגות הזק
ראיה. אבל צריך לעשות מחיצה בין שני הגגין גבוהה
עשרה טפחים, כדי שיתפס אותו כנגב אם נכנס לרשותו.
ז. שתי חצרות זו למעלה מזו - לא יאמר העליון: הריני
בונה מכנגדי ועולה; אלא בונים שניהם מלמטה ועולה,
ובונה העליון לבדו מכנגדו ומעלה. ואם היתה חצרו
למעלה מגגו של חברו - אין העליון זקוק לפחתון כלל.
ח. מי שהיה כתלו סמוך לגגת חברו, ונפל - כופין אותו
לפנות אבניו. אמר לו: הגיעוך, והרי הן שלך - אין שומעין
לו. ואם רצה בהן בעל הגג, ואמר לו 'הן': אם פנה אותם
- קנה, ואינו יכול לחזור בו; ואפלו אמר: הילך יציאותיך
ואטל אבני - אין שומעין לו. אבל אם לא פנה - לא קנה;
שלא אמר לו אלא לדחותו.
ט. חמש גגות המספקות מים ממעין אחד, ונתקלקל המעין
- כלן מתקנות עם העליונה. נמצאת התחתונה מתקנת עם
כלן, ומתקנת לעצמה; והראשונה אינה מתקנת עם השנייה,
ולא מהשנייה ולמטה. וכן חמש חצרות ששופכין מים לכיב
אחד, ונתקלקל הכיב - כלן מתקנות עם התחתונה. נמצאת
העליונה מתקנת עם כלן, ומתקנת לעצמה; והתחתונה אינה
מתקנת עם השנייה, ולא מהשנייה ולמטה.
י. בני הנקר - משקין על הסדר. רצה אחד מהן לספור, כדי
שיחזור לו המים, וישקה תחלה ואחר כך יפתח, ואחר רוצה
להשקות תחלה - כל המתגבר זכה. ובזר הקרוב לאמה -
מתמלא ראשון, מפני דרכי שלום.

יום שלישי ל' מנחם-אב ה'תשע"א

פרק רביעי

א. מי שהיתה לו עליה למעלה מביתו של חברו, ונפל כתל

אחרות - כופין את הלוקח לבנות את הכתל ביניהם, ואפלו
במקום שנהגו שלא לגדר בגגות. אבל אם מכר בקעה סתם
- אין מחיבים אותו לגדר, אלא במקום שנהגו.
יח. מקום שנהגו לבנות כתלים המבדילין בחצרות או
בגגות באבנים שאינן גזית - זה נותן שלשה טפחים, וזה
נותן שלשה טפחים. בגזית - זה נותן טפחים ומחצה, וזה
נותן טפחים ומחצה. בכפיסין - זה נותן טפחים, וזה נותן
טפחים. בלבנים - זה נותן טפח ומחצה, וזה נותן טפח
ומחצה. וכל השעורין האלו - עבי הכתל עם הסיד. והואיל
ומקום הכתל משל שניהם, אם נפל הכתל - הרי המקום
והאבנים של שניהם. ואפלו נפל לרשות אחד מהן, או
שפנה אחד מהן את כל האבנים לרשותו, וטען שמכר לו
חברו חלקו או נתנו לו במתנה - אינו נאמן, אלא הרי הן
ברשות של שניהם עד שיביא ראיה.

יום שני כ"ט מנחם-אב ה'תשע"א

פרק שלישי

א. כתל חצר, המבדיל בין שני שתפין, שנפל - יש לכל
אחד משניהם לכף על חברו לבנותו עד גבה ארבע אמות,
כדי שלא יראו זה את זה; אבל יתר על ארבע אמות - אין
מחייבין אותו. רצה האחד והגביה הכתל יותר על ארבע
אמות, אם בא חברו ובנה כתל אחד גבוה כנגד הכתל
שביניהן - מחייבין אותו לתן חלקו בגובה שנקבד כתלו.
פיצד? בנה אחד כתל שביניהן והגביהו עשר אמות, ובא
חברו ובנה כתל אחד כנגדו או בצדו לעשות לו בית,
והגביה הכתל האחר שש אמות - מחייבין אותו לתן חלקו
בשתי אמות שמוסיף על ארבע אמות; שהרי נראה ממעשיו
שהוא רוצה בהן. וכן אם חקק בראש הכתל שביניהן מקום
להניח בו הקורות, או שבנה עליו קורה גדולה שהקורות
נשענין עליה - מחייבין אותו לתן חלקו בשש האמות כלן
שהוסיף חברו על הארבע אמות, אף על פי שלא בנה כל
הכתל; שהרי גלה דעתו שהוא רוצה בכל הגבה הזה.
ב. אחד מן השתפין שבנה הכתל שמבדיל בינו ובין חברו
עד ארבע אמות, ותבע חברו לתן חלקו בהוצאה, ואמר
'נתתי חלקי' - הרי זה בחזקת שנתן, ונשבע הסת שנתן
ונפטר, עד שיביא ראיה התובע שלא נתן. אבל אם בא
לתבע אותו לתן חלקו בהוצאת שאר הגבה שהוסיף על
ארבע אמות, מפני שסמך לו או כנגדו, ואמר 'נתתי' - אינו
נאמן; אלא חברו נשבע בקניטת חפץ שלא נתן לו ונוטל
ממנו, כדין כל הנשבעין ונוטלין, עד שיביא ראיה זה שנתן
לו.

ג. מי שהיה לו חרפה בין חרבות חברו, ועמד חברו וגדר
רוח ראשונה ושנייה ושלישית, עד שנמצאת חרפה זו
משלש רוחותיה גדוה - אין מחייבין אותו לתן לו ההוצאה
כלום; שהרי לא הועיל לו, והרי חרבתו פתוחה לרשות
הרבים כשהיתה. לפיכך, אם גדר לו רוח רביעית, עד

מפתלי הבית - אין בעל העליה נותן לו כלום ביציאותיו, וכוּפּה אֶת בעל הבית לבנותו כְּשֶׁהִיא. אֲבָל אֵין בֶּעַל הַבֵּית כּוּפֶה לְבַעַל הָעֲלִיָּה לְבִנּוֹת כְּתֹל עֲלֶיהָ שְׁנָפֶל. וְהַתְּקָרָה שֶׁל בֵּית - הָרִי הִיא שֶׁל בֶּעַל הַבֵּית, וְהַמְעֻזִּבָּה שֶׁעַל הַתְּקָרָה - הָרִי הִיא שֶׁל בֶּעַל הָעֲלִיָּה.

ב. נִפְלוּ שְׁנֵיהֶם, הַבֵּית וְהָעֲלִיָּה - הָרִי שְׁנֵיהֶם חוֹלְקִין בְּעֵצִים וּבְאֲבָנִים וּבְעֶפֶר. וְאִם נִשְׁתַּבְּרוּ מִקְצַת הָאֲבָנִים - רּוֹאִין אִי זֶה רְאוּיָה לְהִשְׁתַּבֵּר, אִם אֲבָנֵי הַבֵּית אוֹ אֲבָנֵי הָעֲלִיָּה. וְדָבָר זֶה יֵדוּעַ מִדְּרָךְ הַנִּפְלָה: אִם נָפֶל הָעֲלִיָּה עַל הַתְּחִתּוֹן וְהָרִסּוּ, אוֹ נִשְׁמַט הַתְּחִתּוֹן וְנָפֶל הָעֲלִיָּה וְנִהָרַס. וְאִם אֵין יוֹדְעִין כִּיצַד נָפֶל - חוֹלְקִין הָאֲבָנִים הַשְּׁלֵמֹת וְהַשְּׁבוּרוֹת.

ג. אָמַר בֶּעַל הָעֲלִיָּה לְבַעַל הַבֵּית לְבִנּוֹת, כְּדִי שִׁכְנָה עֲלֵיתוֹ עַל גִּבּוֹ, וְהוּא אֵינוֹ רוֹצֶה - הָרִי בֶּעַל הָעֲלִיָּה בּוֹנֶה אֶת הַבֵּית כְּשֶׁהִיא, וְיֹשֵׁב וְדָר בְּתוֹכוֹ עַד אֲשֶׁר יִתֵּן כָּל יִצְיָאוֹתָיו, וְאַחֲרֵי כֵן יֵצֵא וְיִכְנָה עֲלֵיתוֹ אִם רוֹצֶה.

ד. וְאִם אֵין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לְבִנּוֹת - בֶּעַל הָעֲלִיָּה נוֹטֵל שְׁלִישׁ הַתְּקָרָה, וּבֶעַל הַבֵּית שְׁנֵי שְׁלִישִׁים.

ה. רָצָה בֶּעַל הַבֵּית לְבִנּוֹת בֵּיתוֹ - בּוֹנֶה כְּשֶׁהִיא. וְאִם בָּא לְשִׁנּוֹת בְּכֶתְלִים: אִם חִזַּק אוֹתוֹן וְהִרְבֶּה בְּרִחְבָּן יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהָיָה - שׁוֹמְעִין לוֹ; רָצָה לְמַעַט בְּרִחְבָּן אוֹ לְפַחַת מִחֻזְקוֹ, כְּגוֹן שֶׁהָיָה אֲבָנִים וּבִקֵּשׁ לְהַחֲזִיר לְבָנִים וּכְיוֹצֵא בֵּהֶן - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. בָּא לְשִׁנּוֹת אֶת הַתְּקָרָה לְקוֹרוֹת כְּבִדִּין וְחֻזְקִין - שׁוֹמְעִין לוֹ; לְפַחַת בְּרִחְבָּן פָּחוֹת מִמָּה שֶׁהָיָה - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. הִרְבֶּה בְּחִלּוֹנוֹת אוֹ שִׁהוּסִיף בְּגִבָּה הַבֵּית - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ; מִעַט בְּחִלּוֹנוֹת אוֹ שִׁמַּעַט בְּגִבָּה הַבֵּית - שׁוֹמְעִין לוֹ. וְכֵן בֶּעַל הָעֲלִיָּה בּוֹנֶה אוֹתָהּ, אִם רָצָה, כְּשֶׁהִיא. וְאִם בָּא לְשִׁנּוֹת הַכְּתָלִים, לְהִרְחִיב וּלְהַחֲזִיק - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְכַבִּיד עַל כְּתֹל הַתְּחִתּוֹן; אֲבָל לְמַעַט - שׁוֹמְעִין לוֹ. וְכֵן בְּקוֹרוֹת תְּקָרָה הָעֲלִיָּה: אִם שָׁנָה אוֹתָם לְקָלִים מִמָּה שֶׁהָיָה - שׁוֹמְעִין לוֹ; לְכֻבְדִּים מֵהֶן - אֵין שׁוֹמְעִים לוֹ. הִרְבֶּה בְּחִלּוֹנוֹת אוֹ שִׁמַּעַט בְּגִבָּה הָעֲלִיָּה - שׁוֹמְעִין לוֹ; אֲבָל אִם מַעַט בְּחִלּוֹנוֹת אוֹ הִרְבֶּה בְּגִבָּהָ - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ.

ו. נִתְדַּלְּדְלוּ קוֹרוֹת הַבֵּית וְיִרְדּוּ לְאוֹרֵי הַבֵּית: אִם הִגִּיעוּ לְתוֹךְ עֶשְׂרֵה טַפָּחִים - סוֹתֵר וּבוֹנֶה; וְאִם לֹא הִגִּיעוּ - יָכוֹל בֶּעַל הָעֲלִיָּה לְעַכְבַּ עָלָיו. וְאִפְלוּ אָמַר לוֹ בֶּעַל הַבֵּית: אֲנִי אֲשַׁכֵּר לָךְ מְקוֹם כְּדִי שֶׁתְּדוּר בּוֹ עַד שֶׁאַתָּן הַתְּקָרָה - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ; שֶׁהָרִי אָמַר לוֹ: אֲנִי רוֹצֶה שֶׁאַטְרַח מִמְּקוֹם לְמְקוֹם כְּדִי שֶׁתִּתֵּן אֶת בֵּיתִי.

ז. הִתְנוּ בֵּינֵיהֶם דָּבָר זֶה: אִם נִשְׁאַר בְּגִבָּה הַבֵּית כְּדִי שִׁיֻּחַ אֶדָם חִבְלִיָּה בִּינוּנִית עַל רֹאשׁוֹ וְיִכְנַס בָּהּ תַּחַת קוֹרוֹת אֱלוֹ שְׁנַעֲקָמוּ - אֵינוֹ סוֹתֵר; וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהִכְנִס בָּהּ עַד שִׁיֻּכַּף אֶת רֹאשׁוֹ - סוֹתֵר וּמִתֵּן וּבוֹנֶה, וְאֵין בֶּעַל הָעֲלִיָּה יָכוֹל לְעַכְבַּ, שֶׁהָרִי הִתְנוּ בֵּינֵיהֶם תַּחֲלָה.

ח. בֵּית הַבַּד שֶׁהוּא בְּנוִי בְּעִבֵי הָהָר וְגִנָּה אַחַת עַל גִּבּוֹ, וְנִפְתְּחוּ שְׁמֵי בֵּית הַבַּד כְּאַרְבַּעַת טַפָּחִים אוֹ יוֹתֵר - הָרִי בֶּעַל הַגִּנָּה יוֹרֵד וְזוֹרַע לְמִטָּה, עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה זֶה לְבֵית בַּדוֹ כַּפִּין, וַיִּחַן הָעֲלִיָּה קָרָע גִּנָּתוֹ וַיִּזְרַע כָּל גִּנָּתוֹ.

ט. שְׁתֵּי גִּנּוֹת זוֹ עַל גִּבּ זוֹ, וְהִירָק בֵּינֵיהֶם בְּגִבָּה עֲבִי הָאָרֶץ שְׁבִינֵיהֶם: כָּל שֶׁהָעֲלִיָּה יָכוֹל לְפִשֵּׁט אֶת יָדוֹ וְלִטֹּל אוֹתוֹ מֵעֶקְרוֹ - הָרִי הוּא שְׁלוֹ, וּבִלְבָד שְׁלֹא יֵאָנֵס אֶת עֲצָמוֹ; וְהַשָּׂאָר - שֶׁל תַּחֲתוֹ. הִיא מְגִיעַ לְנוֹפוֹ, וְאֵינוֹ מְגִיעַ לְעֶקְרוֹ - לֹא יִטֹּל הָעֲלִיָּה; וְאִם נִטֹּל - אֵין מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִיָּדוֹ. אֲבָל הָאֵילָן הַעוֹמֵד עַל הַמָּצָר, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא נוֹטֵה לְתוֹךְ שְׂדֵה אֶחָד מֵהֶן - הָרִי שְׁנֵיהֶם חוֹלְקִין בְּפְרוֹתָיו.

י. שֵׁטֶף נִהָר אֶת זִיתָיו וַיִּשְׁתַּלֵּם בְּתוֹךְ שְׂדֵה חֵבְרוֹ, וְאָמַר הִלָּה: זִיתִי אֲנִי נוֹטֵל - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, מִשּׁוּם יֹשִׁיב הָאָרֶץ, אֲלֹא יַעֲמִדוּ בְּמִקְוָמָן. וְאִם עֶקְרָן הִנָּהר בְּגוֹשְׁיָהּ, כְּשֶׁשָּׁחֲלָן - יִחְלְקוּ הַפְּרוֹת בֶּעַל הַשְּׂדֵה עִם בֶּעַל הַזֵּיתִים כָּל שְׁלֹשׁ שָׁנִים, וְלֹאֲחֵר שְׁלֹשׁ - הַכֹּל לְבַעַל הַשְּׂדֵה. וְאִם לֹא נִעְקְרוּ בְּגוֹשְׁיָהּ - הַכֹּל לְבַעַל הַתְּקָרָה מִיָּד.

יא. כִּיּוֹצֵא בּוֹ, הַמּוֹכֵר זִיתָיו לְעֵצִים: אִם פָּסַק עֲמוֹ לְקַץ מִיָּד - כָּל הַפְּרוֹת שֶׁיַּעֲשׂוּ הָרִי הֵן לְבַעַל הַתְּקָרָה; וְאִם הִתְנָה עֲמוֹ לְקַץ כָּל זְמַן שְׁיִרְצֶה - כָּל הַפְּרוֹת שֶׁיּוֹצִיאוּ לְבַעַל הָעֵצִים. מְכַר סֵתָם: אִם עָשׂוּ פָחוֹת מִרְבִּיעִית לְסָאָה חוּץ מִן הַהוֹצָאָה - הָרִי אֱלוֹ שֶׁל בֶּעַל הַזֵּיתִים; עָשׂוּ רְבִיעִית לְסָאָה חוּץ מִן הַהוֹצָאָה - הָרִי אֱלוֹ יִחְלְקוּ.

יום רביעי א' אלול ה'תשע"א

פרק חמישי

א. חָצַר הַשְּׁתַּפִּין - כָּל אֶחָד מֵהֶן כּוּפֶה אֶת חֵבְרוֹ לַעֲשׂוֹת בָּהּ בֵּית שֹׁעַר וְדֹלֶת, וְכֵן כָּל הַדְּבָרִים שֶׁהַחֲצָר צָרִיכָה לָהֶם צֶרֶף גָּדוֹל, אוֹ דְבָרִים שֶׁנִּהְיָוּ בְּנֵי הַמְּדִינָה לַעֲשׂוֹתָם; אֲבָל שָׂאֵר הַדְּבָרִים, כְּגוֹן צִיּוֹר וְכִיּוֹר וְכִיּוֹצֵא בּוֹ - אֵינוֹ כּוּפֶהוּ. עָשָׂה אֶחָד מֵהֶן מַעֲצָמוֹ, אִם גִּלָּה הַשְּׁנִי דַּעְתּוֹ שֶׁנּוֹחַ לוֹ בָּמָה שֶׁעָשָׂה חֵבְרוֹ - מְגַלְגֵּלִין עָלָיו אֶת הַכֹּל, וְנוֹתֵן חֲלָקוֹ בְּהוֹצָאָה.

ב. מִי שִׁישׁ לוֹ בֵּית בְּחֲצָר אַחֶרֶת - בְּנֵי הַחֲצָר מְשַׁעֲבְדִּין אוֹתוֹ לַעֲשׂוֹת עִמָּהּ דֹּלֶת וְנִגַּר וּמַנְעוּל; אֲבָל בְּשָׂאֵר הַדְּבָרִים - אֵין מְשַׁעֲבְדִּין אוֹתוֹ. וְאִם הִיא שְׁרִי עִמָּהּ בְּאוֹתָהּ חֲצָר - מְשַׁעֲבְדִּין אוֹתוֹ עַל הַכֹּל.

ג. אֶחָד מִן הַשְּׁתַּפִּין בְּחֲצָר שֶׁבִקֵּשׁ לְהַעֲמִיד בָּהּ בֵּהֶמָּה אוֹ רִחִים, אוֹ לְגַדֵּל בָּהּ תְּרִנְגוּלִין - חֵבְרוֹ מַעֲכָב עָלָיו. וְכֵן שָׂאֵר הַדְּבָרִים שֶׁאֵין דֶּרֶךְ אֲנָשִׁי הַמְּקוֹם לַעֲשׂוֹתָן בְּחֲצֵרוֹתֵיהֶן - כָּכֵלִן הַשְּׁתַּפִּין מַעֲכָבִין זֶה עַל זֶה, חוּץ מִן הַכִּבְיָסָה, לְפִי שֶׁאֵין דֶּרֶךְן שֶׁל בָּנוֹת יִשְׂרָאֵל לְהַתְּבַזּוֹת עַל גִּבּ הַנִּהָר.

ד. אֶחָד חָצַר הַשְּׁתַּפִּין וְאֶחָד מְבֹוֹי שֶׁאֵינוֹ מְפֻלֵּשׁ - כָּל בְּנֵי הַמְּבֹוִי מַעֲכָבִין זֶה עַל זֶה שְׁלֹא לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּמְבֹוִי אֲלֹא בְּדְבָרִים שֶׁדֶּרֶךְ בְּנֵי הַמְּדִינָה לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּמִבּוֹאוֹת.

ה. אֶחָד מִן הַשְּׁתַּפִּין בְּחֲצָר שֶׁהַעֲמִיד בְּהֶמָּה אוֹ רִחִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן בְּחֲצָר, וְלֹא מִחָ בּוֹ שְׁתַּפּוֹ - הָרִי זֶה מַעֲכָב עָלָיו כָּל זְמַן שְׁיִרְצֶה. וְאִם הַעֲמִיד בְּפָנֵי בֵּהֶמָּה זֶה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ מְחִיצָה גְבוּהָה עֶשְׂרֵה טַפָּחִים - הַחֲזִיק. שֶׁהַשְּׁתַּפִּין מְקַפִּידִין עַל הַמְּחִיצָה, וְהוֹאִיל וְהִנִּיחוּ - מַחֲלִ. בָּמָה דְבָרִים

מַעֲבִינֵן עָלָיו. וְכֵן אֶחָד מִבְּנֵי מְבֹי שֶׁבִקֵּשׁ לְסֵתָם פֶּתְחוֹ
וְלִהְיוֹתָ לְמְבֹי אַחֵר - בְּנֵי מְבֹי מַעֲבִינֵן עָלָיו; שֶׁמָּא יָבֹא
עֲלֵיהֶם מַס, וּמִתְמַעֵט מִחֻלְקֵן מִן הַמַּס הַקָּצוּב עַל בְּנֵי
הַמְּבֹי. לְפִיכָךְ, מָקוֹם שֶׁאֵין הַמַּס קָצוּב עַל בְּנֵי הַמְּבֹי - הָרִי
זֶה סוֹתָם פֶּתְחוֹ בְּכָל עֵת שִׁירְצָה.

טז. חֲמֵשׁ חֲצֵרוֹת הַפְּתוּחוֹת לְמְבֹי שֶׁאֵינוּ מְפַלֵּשׁ - בִּלְוֹן
מִשְׁתַּמְשֹׁת עִם הַחֲצוֹנָה, וְהַחֲצוֹנָה מִשְׁתַּמְשֶׁת עִצְמָהּ. וְכֵן
הַשְּׂנִיָּה מִשְׁתַּמְשֶׁת עִצְמָהּ, וּמִשְׁתַּמְשֶׁת עִם הַחֲצוֹנָה, וְאֵינָה
מִשְׁתַּמְשֶׁת עִם הַשָּׂאֵר. נִמְצָאת הַפְּנִימִית מִשְׁתַּמְשֶׁת עִם בִּלְוֹן
וּמִשְׁתַּמְשֶׁת עִצְמָהּ. לְפִיכָךְ, אִם בָּעַל הַשְּׂנִיָּה בָּנָה אֲצִטְבָּא
כְּגֹד פֶּתְחוֹ וּסְתָמוֹ - אֵין הַחֲצוֹנָה יְכוּלָה לַעֲכֹב עָלָיו; אֲבָל
כָּל הַפְּנִימִיּוֹת מַעֲבִינֵן עָלָיו, מִפְּנֵי שֶׁמִּרְבֵּה עֲלֵיהֶן אֶת הַדֶּרֶךְ
בְּאֶרֶץ, שֶׁהָרִי מְקִיפִין הָאֲצִטְבָּא. וְכֵן בָּעַל הַשְּׂנִיָּה שֶׁפֶתַח
לְחֲצֵרוֹ פֶּתַח שְׁנֵי בֵּינוּ וּבֵין הַחֲצוֹנָה - אֵין הַחֲצוֹנָה מַעֲכָת
עָלָיו, שֶׁאֵין לוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ אֲלֵא מִפְּתָחוֹ וּלְחוּץ. אֲבָל אִם
פֶּתַח הַפֶּתַח הַשְּׁנֵי בֵּינוּ וּבֵין הַשְּׂלִישִׁי - הַפְּנִימִית מַעֲכָת
עָלָיו, שֶׁאֵין לוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בַּמְּבֹי אֲלֵא מִפְּתָח חֲצֵרוֹ הָרִאשׁוֹן
וּלְחוּץ. וְכֵן הַדִּין בְּכָלֵן.

יום חמישי ב' אלול ה'תשע"א

פרק ששי

א. כּוֹפִין בְּנֵי הָעִיר זֶה אֶת זֶה לַעֲשׂוֹת חוֹמָה דְּלִתִּים וּבָרִיחַ
לָעִיר, וּלְכַנּוֹת לָהֶן בֵּית הַכְּנֶסֶת, וּלְקַנּוֹת סֵפֶר תּוֹרָה וּנְבִיאִים
וּכְתוּבִים, כְּדֵי שִׁיקְרָא בְּהֵן כָּל מִי שִׁירְצָה לְקִרְוֹת מִן הַצָּבֹר.
ב. מִי שֶׁלָּקַח עִיר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - כּוֹפִין אוֹתוֹ בֵּית דִּין לָקַח
לוֹ דֶּרֶךְ מֵאֶרֶב רִחוּתִיָּה, מִשּׁוּם יָשׁוּב אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְכּוֹפִין
בְּנֵי בִקְעָה זֶה אֶת זֶה לַעֲשׂוֹת בִּינָיהֶם חֲרִיץ וְכֵן חֲרִיץ.
ג. מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֲצֵר בְּעִיר אַחֶרֶת - בְּנֵי הָעִיר מִשְׁעַבְּדִין אוֹתוֹ
לְחַפֵּר עִמָּהֶם בּוֹרוֹת שִׁיחִין וּמַעְרוֹת וְאִמַּת הַמַּיִם; אֲבָל
בְּשָׂאֵר כָּל הַדְּבָרִים - אֵין מִשְׁעַבְּדִין אוֹתוֹ. וְאִם הָיָה שְׂרוּי
עִמָּהֶם בְּאוֹתָהּ הָעִיר - מִשְׁעַבְּדִין אוֹתוֹ עַל הַכֹּל.
ד. כְּשֶׁהֵן גּוֹבִינ מֵאֲנָשֵׁי הָעִיר לְכַנּוֹת הַחוֹמָה - גּוֹבִינ לְפִי
קְרִיבַת הַבָּתִּים מִן הַחוֹמָה. כָּל הַסְּמוּךְ לַחוֹמָה נוֹתֵן יוֹתֵר.
ה. וְכָל הָדָר בְּעִיר שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, אוֹ שְׁקָנָה בָּהּ בֵּית דִּירָה
- נוֹתֵן עִם בְּנֵי הָעִיר בְּכָל הַדְּבָרִים הַצָּרִיכִין לְתַקּוֹן הַחוֹמָה
וְהַדְּלִחוֹת, וּשְׂכָר הַפֶּרֶשִׁין הַשּׁוֹמְרִין אֶת הַמְּדִינָה, וְכָל פִּיּוּצָא
בְּדָבָרִים אֵלּוּ שֶׁשּׁוֹמְרִין אֶת הָעִיר.

ו. כָּל הַדְּבָרִים שֶׁצָּרִיכִין לְשִׁמְרִית הָעִיר - לוֹקְחִין מִכָּל אֲנָשִׁי
הָעִיר, וְאֶפְלוּ מִן הַיְּתוּמִים, חוּץ מִתְּלַמִּידֵי חֻכְמִים; שֶׁאֵין
תְּלַמִּידֵי חֻכְמִים צָרִיכִין שְׁמִירָה, שֶׁהַתּוֹרָה שׁוֹמְרָתָן. אֲבָל
לְתַקּוֹן הַדְּבָרִים וְהַרְחֻבוֹת - אֶפְלוּ מִן הַחֻכְמִים. וְאִם כָּל
הָעָם יוֹצֵאִין וּמִתְקַנִּין בַּעֲצָמָן - לֹא יֵצֵאוּ תְּלַמִּידֵי חֻכְמִים
עִמָּהֶן, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ תְּלַמִּידֵי חֻכְמִים לְהִזְדַּלֵּל לְפָנֵי עַם הָאֶרֶץ.
ז. הֵיוּ חוֹפְרִין נֶהָר לְהַבִּיא בּוֹ מַיִם לְמַדְיָנָה - גּוֹבִינ אֶף מִן
הַיְּתוּמִים; שֶׁזֶּה זְכוּת לָהֶם, כְּדֵי שִׁישְׁקוּ מִמֶּנּוּ שְׂדוּתֵיהֶם
וּכְרִמֵּיהֶם. לְפִיכָךְ, אִם אֵרַע לָהֶם דָּבָר שֶׁלֹּא בָּאוּ הַמַּיִם -

אֲמֹרִים? בְּחֶצֶר הַשְּׁתַּפִּין; אֲבָל בְּחֶצֶר חֲבֵרוֹ, אֶפְלוּ הָעַמִּיד
בְּהֶמְתּוֹ וְעָשָׂה לוֹ מַחֲצִיָּה - לֹא הַחֲזִיק. שֶׁהַדְּבָר יָדוּעַ, שֶׁאֵין
זֶה אֲלֵא דֶּרֶךְ שְׂאֵלָה. וְהוּא הַדִּין לְכָל מַעֲמִיד תַּנּוּר וּכִירִים
וּמַגְדֵּל תְּרַנְגּוּלִין וְכִיּוּצָא בְּהֵן. שֶׁאִם תֹּאמַר: הַחֲזִיק - אֵין לָךְ
אָדָם שֶׁמִּשְׁאִיל מָקוֹם לְחֲבֵרוֹ.

ו. אֶחָד מִן הַשְּׁתַּפִּין שֶׁבִקֵּשׁ לְפָתַח לוֹ חֲלוֹן בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ
לְחֶצֶר - חֲבֵרוֹ מַעֲכֹב עָלָיו, מִפְּנֵי שֶׁמִּסְתַּכֵּל בּוֹ מִמְּנוֹ. וְאִם
פֶּתַח - יִסֵּתָם. וְכֵן לֹא יִפְתְּחוּ הַשְּׁתַּפִּין בְּחֶצֶר, פֶּתַח בֵּית כְּגֹד
פֶּתַח בֵּית אוֹ חֲלוֹן כְּגֹד חֲלוֹן. אֲבָל פּוֹתַח אָדָם לְרִשּׁוֹת
הַרְבֵּים פֶּתַח כְּגֹד פֶּתַח וְחֲלוֹן כְּגֹד חֲלוֹן; מִפְּנֵי שֶׁאִמָּר לוֹ:
הָרִנִּי כְּאֶחָד מִבְּנֵי רִשּׁוֹת הַרְבֵּים שְׂרוּאִין אוֹתָךְ.

ז. וְאֶף עַל פִּי כֵן לֹא יִפְתַּח אָדָם חֲנוּת כְּגֹד פֶּתַח חֶצֶר
חֲבֵרוֹ, שֶׁזֶּה הִזָּק קְבֹעַ תְּמִיד; שֶׁהָרִי בְּנֵי רִשּׁוֹת הַרְבֵּים
עוֹבְרִים וְשׁוֹבִים, וְזֶה יוֹשֵׁב בְּחֲנוּתוֹ כָּל הַיּוֹם וּמְבִיט בְּפֶתַח
חֲבֵרוֹ.

ח. אֶחָד מִן הַשְּׁתַּפִּין בְּחֶצֶר שֶׁלָּקַח בֵּית בְּחֶצֶר אַחֶרֶת - אֵינוֹ
יְכוּל לְפָתַח פֶּתְחוֹ לְחֶצֶר הַשְּׁתַּפִּין שְׁלוֹ. אֶפְלוּ בָּנָה עֲלֵיהָ עַל
גְּבִי בֵּיתוֹ - לֹא יַעֲשֶׂה לָּהּ פֶּתַח לְתוֹךְ הַחֶצֶר, לְפִי שֶׁמִּרְבֵּה
עֲלֵיהֶן אֶת הַדֶּרֶךְ. נַעֲשֶׂה כְּמִי שֶׁהָיָה לָּהּ שֶׁכֵּן אֶחָד, וְנַעֲשֶׂה
לוֹ שְׁכֵנִים הַרְבֵּה. אֲבָל פּוֹתַח הוּא פֶּתַח עֲלֵיהָ לְתוֹךְ בֵּיתוֹ.
וְאִם רָצָה לְחַלֵּק חֲדָרוֹ לְשָׁנִים - חוֹלֵק.

ט. מִכָּאֵן אִתָּה לְמַד: שֶׁאֶחָד מִן הַשְּׁתַּפִּין שֶׁהִבִּיא אֲצִלוֹ
לְבֵיתוֹ אֲנָשִׁי בֵּית אַחֶרֶת - יֵשׁ לְחֲבֵרוֹ לַעֲכֹב עָלָיו, מִפְּנֵי
שֶׁמִּרְבֵּה עָלָיו אֶת הַדֶּרֶךְ. וְכֵן הַמִּשְׁפָּרִי בֵּיתוֹ לְבַעַל בֵּית אֶחָד,
וְאַחֵר כְּוֹ הִבִּיא עִמּוֹ קְרוֹבִיו אוֹ מִידְעֵיו לְשָׁכֵן עִמּוֹ כְּאֶחָד
בְּבֵית זֶה - הָרִי הַמִּשְׁפָּרִי מַעֲכֹב עָלָיו.

י. הָיָה פֶּתַח שֶׁל אֶחָד מִן הַשְּׁתַּפִּין קָטָן - אֵינוֹ יְכוּל
לְהִרְחִיבוֹ; שֶׁהָרִי שֶׁתָּפוֹ אוֹמַר לוֹ: בְּפֶתַח קָטָן אֲנִי יְכוּל
לְהִסְתֵּר מִמֶּךָ בְּשַׁעַת תְּשִׁמִּישׁ, וְאֵינִי יְכוּל לְהִסְתֵּר מִמֶּךָ בְּפֶתַח
גָּדוֹל. וְאִם הָיָה הַפֶּתַח גָּדוֹל - לֹא יַעֲשֶׂנוּ שְׁנַיִם; שֶׁהָרִי אוֹמַר
לוֹ: בְּפֶתַח אֶחָד אֲנִי יְכוּל לְהִסְתֵּר, בְּשָׁנִים - אֵינִי יְכוּל.

יא. אֲבָל מִי שֶׁהָיָה לוֹ פֶּתַח קָטָן לְרִשּׁוֹת הַרְבֵּים וְרָצָה
לְהִרְחִיבוֹ, אוֹ הָיָה רָחֵב וְרָצָה לַעֲשׂוֹתוֹ שְׁנַיִם - אֵין חֲבֵרוֹ
שֶׁכְּגֹדוֹ מַעֲכֹב עָלָיו; וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּנֵי רִשּׁוֹת הַרְבֵּים
שֶׁאֵינֵן יְכוּלִין לַעֲכֹב עָלָיו.

יב. כּוֹפִין בְּנֵי מְבֹי זֶה אֶת זֶה לַעֲשׂוֹת לָהֶן לְחִי אוֹ קוֹרָה
לְמְבֹי.

יג. מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ פֶּתַח לְמְבֹי - אֵין בְּנֵי מְבֹי כּוֹפִין אוֹתוֹ
לַעֲשׂוֹת דְּלָת לְמְבֹי; שֶׁיְכוּל לוֹמַר: רָצוֹנִי שֶׁאֶפְגֵּס בְּחִבְלִיתִי
עַד פֶּתְחוֹ. וּמְבֹי הַמְּפַלֵּשׁ לְרִשּׁוֹת הַרְבֵּים, וּבִקְשׁוּ בְּנֵי הַמְּבֹי
לְהַעֲמִיד לָהֶם דְּלָחוֹת - בְּנֵי רִשּׁוֹת הַרְבֵּים מַעֲכִיבֵן עֲלֵיהֶם,
מִפְּנֵי שֶׁפְּעָמִים יוֹדְקִין הַרְבֵּים וְנִכְנָסִין בּוֹ.

יד. מִי שֶׁבִקֵּשׁ לְפָתַח פֶּתַח בְּמְבֹי שֶׁאֵינוֹ מְפַלֵּשׁ - בְּנֵי מְבֹי
מַעֲכִיבֵן עָלָיו, מִפְּנֵי שֶׁמִּרְבֵּה עֲלֵיהֶם אֶת הַדֶּרֶךְ. וְאִם הָיָה
מְבֹי מְפַלֵּשׁ - פּוֹתַח כָּל פֶּתַח שִׁירְצָה לְכַתְּחָלָהּ.

טו. הָיָה לוֹ פֶּתַח סֵתוֹם בְּמְבֹי שֶׁאֵינוֹ מְפַלֵּשׁ - הָרִי זֶה
פּוֹתַחוֹ בְּכָל עֵת שִׁירְצָה; וְאִם פָּרַץ אֶת פְּצִימִיו - בְּנֵי מְבֹי

מִדַּעַת שְׁנֵיהֶם - הָרִי זֶה נִכְנָס וְיוֹצֵא בְּשַׁעַה שֶׁהוּא רוֹצֶה, 48
וּמִכֵּנִים לְתוֹכָהּ תִּגְרִים; וְלֹא יִכְנֹס מִתּוֹכָהּ לְשָׂדֶה אַחֶרֶת. וְכָל 49
אֶחָד מֵהֶן יֵשׁ לוֹ לַעֲכָב עַל חֲבֵרוֹ בְּזֵרֵיעַת הַדֶּרֶךְ שֶׁנִּתְּנוּ מִן 50
הַצֵּד. 51

יום שישי ג' אלול ה'תשע"א

פרק שביעי

א. מִי שֶׁהִיתָה לוֹ חֲלוֹן בְּכֶתְלוֹ, וְכֹא חֲבֵרוֹ וְעָשָׂה חֲצֵר בְּצִדוֹ 54
- אֵינוֹ יָכוֹל לומר לְבַעַל הַחֲלוֹן: סֵתֵם חֲלוֹן זֶה, כְּדִי שֶׁלֹּא 55
תִּבְטֵי בִי; שֶׁהָרִי הַחֲזִיק בְּהֹזֵק זֶה. וְאִם כֹּא חֲבֵרוֹ לִבְנוֹת 56
כְּתָלוֹ כְּגִיד הַחֲלוֹן כְּדִי שֶׁיִּסְוֶה הֹזֵק רֵאִיתוֹ - צָרִיף לְהִרְחִיק 57
אֶת כְּתָלוֹ מִכְּגִיד הַחֲלוֹן אֲרָבַע אַמּוֹת, כְּדִי שֶׁלֹּא יֵאָפִיל עָלָיו. 58
ב. הִיתָה הַחֲלוֹן לְמִטָּה בְּכֶתֶל - כּוֹפֶה אֶת חֲבֵרוֹ לִבְנוֹת 59
כְּגִידָה בְּרוֹחִיק אֲרָבַע אַמּוֹת וְלִהְיוֹתָ הַכִּנֵּן אֲרָבַע אַמּוֹת, 60
כְּדִי שֶׁלֹּא יִבְטֵי בּוֹ מִן הַחֲלוֹן. 61

ג. הִיתָה הַחֲלוֹן לְמַעְלָה בְּכֶתֶל, וּבִנָּה חֲבֵרוֹ כְּתָל כְּגִיד 62
הַחֲלוֹן מִלְמַטָּה: אִם הָיָה מֵרָאשׁ הַכְּתָל שֶׁבִּנָּה עַד הַחֲלוֹן 63
גָּבַהּ אֲרָבַע אַמּוֹת אוֹ יוֹתֵר - אֵינוֹ יָכוֹל לְמַנְעוֹ אֶף עַל פִּי 64
שֶׁלֹּא הִרְחִיק מִכְּתָל הַחֲלוֹן כְּלוֹם; שֶׁהָרִי לֹא הֵאָפִיל עָלָיו, 65
וְאֵינוֹ מִזִּיקוֹ בְּרֵאִיָּה. אָבָל אִם נִשְׁאַר גָּבַהּ מֵרָאשׁ הַכְּתָל עַד 66
הַחֲלוֹן פָּחוֹת מֵאֲרָבַע אַמּוֹת - כּוֹפֶהוּ לְמַעַט הַכְּתָל, כְּדִי שֶׁלֹּא 67
יַעֲמִיד עַל רֹאשׁ הַכְּתָל וְיִשְׁקִיף מִן הַחֲלוֹן; אוֹ יִגְבִּיהַּ הַכְּתָל 68
עַל הַחֲלוֹן אֲרָבַע אַמּוֹת, וְיִהְיֶה הַכְּתָל רְחוֹק מִן הַחֲלוֹן אֲרָבַע 69
אַמּוֹת, כְּדִי שֶׁלֹּא יֵאָפִיל וְלֹא יִצִּיץ וְיִרְאֶה. 70

ד. בִּנָּה כְּתָל אֶחָד בְּצִד הַחֲלוֹן - צָרִיף לְהִרְחִיק מִן הַחֲלוֹן 71
טַפַּח, וּמִגְבִּיהַּ הַכְּתָל אֲרָבַע אַמּוֹת עַל הַחֲלוֹן, אוֹ כּוֹנֵס רֹאשׁ 72
הַכְּתָל, כְּדִי שֶׁלֹּא יֵשֵׁב עָלָיו וְיִצִּיץ וְיִרְאֶה. 73

ה. בִּנָּה שְׁנֵי כְּתָלִים מִשְׁנֵי צִדֵּי הַחֲלוֹן - צָרִיף לִהְיוֹת בִּינְיָהֶן 74
רַחֲב אֲרָבַע אַמּוֹת, וְהַחֲלוֹן בְּאֶמְצַע הָאֲרָבַע. וְלֹא יִסְבֹּךְ עַל 75
גִּבְיָהֶן, אֲלֵא אִם בֵּין הִרְחִיק הַסִּבּוּךְ מִן הַכְּתָל שֵׁשׁ בּוֹ הַחֲלוֹן 76
אֲרָבַע אַמּוֹת, כְּדִי שֶׁלֹּא יֵאָפִיל עָלָיו. לְפִיכָּה, מִי שֶׁכֹּא לְפִתַּח 77
חֲלוֹן לְחֲצֵר חֲבֵרוֹ, בֵּין חֲלוֹן גְּדוֹלָה בֵּין חֲלוֹן קָטָנָה, בֵּין 78
לְמַעְלָה בֵּין לְמַטָּה - בַּעַל הַחֲצֵר מַעֲכָב עָלָיו. שֶׁהָרִי אוֹמֵר 79
לוֹ: תִּזִּיק לִי בְּרֵאִיָּה; וְאֶף עַל פִּי שֶׁהָיָה גְבוּהָהּ, תַּעֲלֶה בְּסֵלֶם 80
וְתִרְאֶה. 81

ו. הָרִי שֶׁפִּתַּח חֲלוֹן לְחֲצֵר חֲבֵרוֹ, וּמָחַל לוֹ בַּעַל הַחֲצֵר; אוֹ 82
שֶׁגָּלָה דַּעְתּוֹ שֶׁהִנִּיחוֹ, כְּגֹן שֶׁכֹּא וְסִיעַ עִמּוֹ; אוֹ שֶׁיָּדַע הֶנֶזֶק 83
וְלֹא עָרַר - הָרִי זֶה הִחֲזִיק בַּחֲלוֹן, וְאֵינוֹ יָכוֹל אַחֵר קֵץ לְחִזּוֹר 84
וְלַעֲרַר עָלָיו לְסֵתֵם. וְכִיצַד דִּינָהּ שֶׁל חֲלוֹן זֶה, שֶׁהִנִּיחָהּ 85
לְפִתְחָהּ? אִם רָאשׁוֹ שֶׁל אָדָם יָכוֹל לִכְנֹס מִמֶּנָּה, אוֹ שֶׁהִיתָה 86
לְמִטָּה מֵאֲרָבַע אַמּוֹת אֶף עַל פִּי שֶׁאֵין רָאשׁוֹ נִכְנָס מִמֶּנָּה - 87
אֵין בַּעַל הַחֲצֵר יָכוֹל לִבְנוֹת כְּגִידָה אוֹ מַצְדָּה, אֲלֵא אִם בֵּין 88
הִרְחִיק אֲרָבַע אַמּוֹת, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. 89

ז. הִיתָה חֲלוֹן קָטָנָה שֶׁאֵין רָאשׁוֹ שֶׁל אָדָם נִכְנָס מִמֶּנָּה, 90
וְהִיתָה לְמַעְלָה מֵאֲרָבַע אַמּוֹת - בַּעַל הַחֲצֵר יָכוֹל לִבְנוֹת 91
כְּגִידָה וּבִצְדָדֶיהָ. שֶׁהָרִי טוֹעֵן וְאוֹמֵר: לֹא הִנְחִיתִיךָ לְפִתַּח, 92

הוֹאִיל וְלֹא נִהְיָנוּ מֵהֶן הִתּוּמִּים, מִחֲזִירִין לָהֶם כָּל מָה 1
שֶׁנִּלְקַח מֵהֶן. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בָּזָה. 2

ח. כּוֹפִין בְּנֵי מְבוֹי זֶה אֶת זֶה שֶׁלֹּא לְהוֹשִׁיב בִּינְיָהֶן לֹא חִטֵּי 3
וְלֹא בְּרִסִּי, וְלֹא אֶחָד מִבְּעָלֵי אֲמָנוּת. הִיָּה שֵׁם בְּמְבוֹי אֶחָד 4
מִבְּנֵי מְבוֹי אֲמֵן, וְלֹא מְחוֹ בּוֹ, אוֹ שֶׁהִיתָה שֵׁם מְרַחֵץ אוֹ 5
חֲנוּת אוֹ רְחִים, וְכֹא חֲבֵרוֹ וְעָשָׂה מְרַחֵץ אַחֶרֶת כְּגִידוֹ אוֹ 6
טָחוֹן אַחֶרֶת - אֵינוֹ יָכוֹל לְמַנְעוֹ וְלומר לוֹ: אַתָּה פּוֹסֵק חָי. 7
וְאִפְלוּ הָיָה מִבְּנֵי מְבוֹי אַחֵר - אֵינֶן יְכוּלִּין לְמַנְעוֹ, שֶׁהָרִי יֵשׁ 8
בִּינְיָהֶם אוֹתָהּ אֲמָנוּת. אָבָל גֵּר מִמְּדִינָה אַחֶרֶת שֶׁכֹּא לַעֲשׂוֹת 9
חֲנוּת בְּצִד חֲנוּתוֹ שֶׁל זֶה, אוֹ מְרַחֵץ מִצִּד מְרַחֵץ שֶׁל זֶה - 10
יֵשׁ לָהֶן לְמַנְעוֹ. וְאִם הָיָה נוֹתֵן עִמָּהֶם מִנֵּת הַמֶּלֶךְ - אֵינוֹ 11
יָכוֹל לְמַנְעוֹ. 12

ט. רּוֹכְלִין הַמִּחְזִירִין בְּעִצְרוֹת - אֵין בְּנֵי הַמְּדִינָה יְכוּלִּין 13
לַעֲכָב; שֶׁתִּקְנֶה עֲזָרָה הִיא שִׁיחִיו מִחֲזִירִין, כְּדִי שֶׁיִּהְיֶה 14
הַבְּשָׂמִים מְצוּיִין לִבְנוֹת יִשְׂרָאֵל. אָבָל אֵינֶן קוֹבְעִין מְקוֹם 15
וְיוֹשְׁבֵינָם בּוֹ, אֲלֵא מִדַּעַת בְּנֵי הָעִיר. וְאִם תִּלְמִיד חֶכֶם הוּא - 16
קוֹבֵעַ מְקוֹם בְּכָל מְקוֹם שִׁירָצָה. 17

י. הַסּוֹחֲרִים שֶׁמְבִיאִין סוֹחֲרָתָם לְמִכּוֹר בְּתוֹךְ הָעִירוֹת - בְּנֵי 18
הָעִיר מַעֲכָבִין עֲלֵיהֶם. וְאִם מְכָרוּ בְּיוֹם הַשּׁוּק בְּלֶכֶד - אֵין 19
מוֹנְעִין אוֹתָם. וְהוּא שֶׁיִּמְכְּרוּ בַּשּׁוּק; אָבָל לֹא יִחְזְרוּ עַל 20
הַפְּתָחִים אֲפִלוּ בְּיוֹם הַשּׁוּק. וְאִם יֵשׁ לָהֶן מְלוּהָ בְּעִיר - 21
מוֹכְרִין כְּדִי פְּרִנְסָתָם אֲפִלוּ בְּלֹא יוֹם הַשּׁוּק, עַד שֶׁיִּפְרְעוּ 22
חוֹבָן וְיִלְכּוּ לָהֶן. 23

יא. אֶחָד מִבְּנֵי מְבוֹי שֶׁאֵינוֹ מְפַלֵּשׁ שֶׁבִּקֵּשׁ לְהַעֲשׂוֹת רוֹפֵא, 24
אֲמֵן, אוֹ גִּרְדִּי, אוֹ מְלַמֵּד תִּינוּקוֹת שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים - בְּנֵי 25
מְבוֹי מַעֲכָבִין עָלָיו, מִפְּנֵי שֶׁמְרַבֶּה עֲלֵיהֶם הַנִּכְנָסִין וְהַיּוֹצֵאִין. 26
וְכֵן מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ בֵּית בִּחְצֵר הַשְּׂתַפִּין - לֹא יִשְׁפִּירְנוּ לֹא 27
לְרוֹפֵא, וְלֹא לְאֲמֵן, וְלֹא לְגִרְדִּי, וְלֹא לְסוֹפֵר יְהוּדִי שֶׁכּוֹתֵב 28
הַשְּׂטוֹרוֹת, וְלֹא לְמְלַמְדֵי תִינוּקוֹת שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים. 29

יב. חֲנוּת שֶׁבְּחֲצֵר - יְכוּלִּין הַשְּׂכָנִים לְמַחֲוֹת בִּידוֹ וְלומר לוֹ: 30
אֵין אֲנִי יְכוּלִּין לִישֹׁן מְקוֹל הַנִּכְנָסִים וְהַיּוֹצֵאִין; אֲלֵא עוֹשֶׂה 31
מְלֹאכְתּוֹ בְּחֲנוּתוֹ וּמוֹכֵר בַּשּׁוּק. אָבָל אֵינֶן יְכוּלִּין לְמַחֲוֹת 32
בִּידוֹ וְלומר לוֹ: אֵין אֲנִי יְכוּלִּין לִישֹׁן מְקוֹל הַפִּשְׁטִישׁ אוֹ מְקוֹל 33
הַרְחִים; שֶׁהָרִי הִחֲזִיק לַעֲשׂוֹת כֵּן. וְכֵן יֵשׁ לוֹ לְלַמֵּד תִּינוּקוֹת 34
שֶׁל יִשְׂרָאֵל תּוֹרָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, וְאֵין הַשְּׂתַפִּין יְכוּלִּין לְמַחֲוֹת 35
בִּידוֹ וְלומר לוֹ: אֵין אֲנִי יְכוּלִּין לִישֹׁן מְקוֹל הַתִּינוּקוֹת שֶׁל 36
בֵּית רִבֵּן. 37

יג. מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ בּוֹר לְפָנִים מִבֵּיתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ - נִכְנָס בְּשַׁעַה 38
שֶׁדֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם וְנִכְנָסִין, וְיוֹצֵא בְּשַׁעַה שֶׁדֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם 39
יּוֹצֵאִין. וְאֵינוֹ מִכְנִים בְּהִמָּתוֹ וּמִשְׁקָה מְבוֹרוֹ, אֲלֵא מְמַלָּא 40
וּמִשְׁקָה מִבְּחוּץ. וְשִׁנְיָהֶם עוֹשִׂין פּוֹתַחַת עַל הַבּוֹר. בַּעַל 41
הַבּוֹר - כְּדִי לְשַׁמֵּר אֶת מִימְיוֹ; וּבַעַל חֲצֵר - מִשּׁוּם חֲשַׁד 42
אֲשֶׁתוֹ, שֶׁלֹּא תִכְנֹס לָשֵׁם אֲלֵא מִדַּעְתּוֹ. 43

יד. מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ גִּנָּה לְפָנִים מִגִּנְתּוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ - נִכְנָס בְּשַׁעַה 44
שֶׁדֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם וְנִכְנָסִין, וְיוֹצֵא בְּשַׁעַה שֶׁדֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם 45
יּוֹצֵאִין. וְאֵין מִכְנִים לְתוֹכָהּ תִּגְרִים. וְלֹא יִכְנֹס מִתּוֹכָהּ לְשָׂדֶה 46
אַחֶרֶת. וְהַחֲצִיצוֹן זוֹרֵעַ אֶת הַדֶּרֶךְ. הַחֲזִירוֹ אֶת הַדֶּרֶךְ מִן הַצֵּד 47

46 חבירו ארבעה טפחים, ולא מכה בו - החזיק בו בארבעה
 47 על ארבעה; ואם רצה להרחיב את היזו עד שייעשה ארבעה
 48 על ארבעה - הרי זה מרחיב. ואין בעל החצר יכול לבנות
 49 באויר חצרו תחת היזו כלום, אלא אם כן הניח לו תחתיו
 50 גבה אויר עשרה טפחים, כדי שישתמש בו.
 51 ד. המעמיד סלם קטן, שאין לו ארבעה (תוקין) [חוזקין],
 52 בצד כתלו בתוך חצר של חבירו או בתוך שדהו - לא החזיק
 53 בנזק זה; וכל זמן שירצה בעל החצר - בונה בצד סלם
 54 ומבטל תשמישו. ואם היה סלם גדול, שיש לו ארבעה
 55 (תוקין) [חוזקין] או יתר - החזיק; ואם בא לבנות ולבטלו
 56 - בעל הסלם מעבב עליו עד שירחיק בשעור, שהרי מחל
 57 לו להעמיד סלם גדול. לפיכך, כשיבוא בעל הגג להעמיד
 58 סלם גדול - בעל החצר יכול למחות, כדי שלא יחזיק עליו.
 59 אבל אם העמיד סלם קטן - אינו יכול למנעו; שהרי אומרין
 60 לו: אין עליך הפסד בזה, כל זמן שתראה - תשלנו.
 61 ה. הרוצה להוציא צנור על חצר חבירו, כדי שיקלח שם
 62 המים, או שעשה מזחילה על כתלו, כדי שיהיו המים
 63 נוחלין ויורדין לחצר חבירו - בעל החצר מעבב עליו. ואם
 64 לא מכה בו - החזיק זה בצנור. רצה אחר כך לסתם הצנור
 65 - בעל החצר מעבב עליו; שישם שהחזיק בעל הגג לשפך
 66 מימיו לחצר חבירו, כך החזיק בעל החצר שיהיו מימי גגו
 67 של חבירו באין אצלו לרשותו. רצה בעל הגג לעקר הצנור
 68 מצד זה ולהחזירו בצד אחר, או שהיה ארץ ורצה לקצרו -
 69 אין בעל החצר יכול לעבב עליו; שלא החזיק אלא במימי
 70 הגג, והרי הם באים אצלו מכל מקום. וכן אם רצה בעל
 71 החצר לבנות תחת הצנור - אין בעל הגג יכול לעבב עליו;
 72 שאין הצנור עשוי לתשמיש בזיו, כדי שיתחזק באויר החצר,
 73 שאינו עשוי אלא לקלוח המים.
 74 ו. מי שהוריד מי גגו על חצר חבירו, ולא מכה בו, והחזיק
 75 בדבר זה: אם המים מנטפין, ורצה לקבצם למקום אחד
 76 ולעשותם צנור - עושה. וכן אם היו באין דרך צנור ממקום
 77 אחר, וחלקן על רחב הכתל והחזירין נוטפין - עושה. ואפלו
 78 לבנות על גגו כמין צריף, עד שיירדו המים במהרה לחצר
 79 חבירו - בונה; שהרי החזקו מימיו של זה לירד לחצר חבירו.
 80 ז. כהל שפין ראובן ושמעון: אם היו שתפין בה - שניהם
 81 משתמשין בו; זה חופר מצד זה ומכניס קורותיו כל שהן,
 82 וזה חופר מצד זה ומכניס קורותיו. היה הכתל של ראובן
 83 לבדו - אין שמעון יכול להשתמש בו. חפר שמעון בכתל
 84 זה, והכניס בה קורה אחת, ושתק ראובן ולא מכה בו -
 85 החזיק במקום הקורה. אפלו היתה קטנה, ורצה שמעון
 86 להחליפה בקורה גדולה ועבה - מחליף. היתה הקורה ספת
 87 עראי: כל שלשים יום - לא החזיק בה סתם, שהרי ראובן
 88 אומר: לא מחלתי והנחתיה, אלא מפני שהוא עראי; לאחר
 89 שלשים יום - החזיק, שאין זה עראי. ואם ספת ימי החג
 90 היא: כל שבעת ימי החג - לא החזיק; לאחר שבעה -
 91 החזיק. ואם חפר ראש הקורה בכתל בטיט - מיד החזיק.
 92 והוא שביא ראיה שראובן סיע עמו, או ראה ולא מכה.

1 אלא מפני שהיא קטנה וגבוהה; אבל שתחזיק עלי עד
 2 שארתיק הבנין - לא הנחתי. במה דברים אמורים?
 3 בשפתחה לתשמיש או כדי שיכנס בה הרוח; אבל אם
 4 פתחה לאורה, אפלו היתה קטנה ביותר וגבוהה ביותר,
 5 הואיל ולא ערער - החזיק, ואין בעל החצר יכול לבנות
 6 כנגדה או מצדיה עד שירחיק ארבע אמות, כדי שלא
 7 יאפיל עליו, שהרי מחל לו על האורה. וכן מי שהיתה לו
 8 חלון מחזקת, ובא חבירו ובנה כנגדה או מצדיה בלא
 9 הרחקה, או סתמה, ושתק בעל החלון - אינו יכול לחזר
 10 ולערער לפתח החלון או להרחיק הבנין; שפיון ששתק -
 11 מחל. שאין אדם עשוי שסותמין אורו בפניו ושותק, אלא
 12 אם כן מחל.

13 ח. מי שהיו לו חלונות למטה בכתלו, ובא חבירו לבנות
 14 בפניהן, ואמר לו: אני אפתח לך חלונות אחרות בכתל זה
 15 עצמו למעלה מאלו - הרי זה מעבב עליו, ואומר לו: בעת
 16 שתפתח החלונות תרעיד את הכתל ותקלקל אותו. ואפלו
 17 אמר: אני אסתור כל הכתל, ואבנה אותו לך חדש, ואעשה
 18 בו חלונות למעלה, ואשכר לך בית שתדור בו עד שאבנה
 19 - יכול לעבב עליו, ואומר לו: אין רצוני שאטרח ממקום
 20 למקום. לפיכך, אם לא היה שם טרח כלל, ואין צריך
 21 לפנות - אינו יכול לעבב עליו, וכופין אותו שיהיה חבירו
 22 סותם חלון זה שלמטה ממנו, ועושה לו חלון מלמעלה;
 23 שזו מדת סדם. וכן כל דבר שזה נהנה בו, ואין חבירו
 24 מפסיד ואין חסר כלום - כופין עליו.

25 ט. אבל בעל החלונות שרצה לשנות מקום חלונו, בין
 26 למעלה בין למטה; אפלו היתה גדולה, ואמר: אפתח
 27 אחרת קטנה, ואסתם זו - בעל החצר מעבב עליו. וכן אינו
 28 יכול להרחיב בחלון כל שהוא.

29 י. שני אחין שחלקו חצר מדעתן, ושמו הבנין והעצים זה
 30 כנגד זה, ולא השגיתו על שומת האויר, והגיע לאחד מהן
 31 בחלקו תרביץ החצר, ולשני האכסדרה, אם רצה בעל החצר
 32 לבנות כתל בסוף חלקו - בונה בפני האכסדרה, ואף על פי
 33 ששמאפיל עליו, שהרי לא שמו האויר.

יום שבת קודש ד' אלול ה'תשע"א

פרק שמיני

36 א. המבקש להוציא זיו מכתלו על אויר חצר חבירו כל
 37 שהוא - בעל החצר מעבב עליו; שהרי מדיקו בראיה בעת
 38 שתולה בו ומשתמש בו. הוציא את היזו ולא מכה בו
 39 לאלתר בעל החצר - הרי החזיק בעל היזו.
 40 ב. היה היזו טפח - החזיק באויר החצר כנגדו; ואם רצה
 41 בעל החצר לבנות תחת היזו ולבטל תשמישו - בעל היזו
 42 מעבב עליו. ואם אין ביזו טפח - לא החזיק באויר החצר;
 43 וכל עת שירצה בעל החצר לבנות תחתיו ולבטל תשמישו
 44 של זיו - אין בעל היזו יכול לעבב עליו.
 45 ג. היה היזו שהוציא רחב טפח, ומשוף באויר חצרו של

ט. היו קורותיו של ראובן בתוך הכהל, ובצד שמעון
מקומות חפורין להכניס בהן ראשי הקורות - לא החזיק
בהן שמעון להכניס בה קורות, ואינו יכול לטען שהוא
שתף בו. שהרי אין לו בו תשמיש, ויכול ראובן לטען:
שאני חפתי מקומות אלו בצדד, כדי שיהיו מוכנים עד
שתקנה ממני או שתבקש ממני ואמחל לה, ותכניס הקורות
בלא חפירה בכהל, כדי שלא יתמטמט כתלי בעת חפירה.

ח. מי שהחזיק בכהל זה בקורה אחת - אינו יכול להחזיק
בקורה שניה; שהרי לא מחל לו אלא על האחת. במה
דברים אמורים? כשהודה שאין הכהל זה שלו, אלא חברו
מחל לו על הכנסת קורה זו; אבל אם טען: שכתל זה שתף
אני בה, הואיל והשתמש בה בקורה אחת - נאמן,
ומשתמש בכלן, אחר שישבע שבועת הסת שהוא שתף
בכל הכהל.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ח מנחם-אב'ד' אלול ה'תשע"א

ואל-משאו" (במדבר ד, יט) ולשון הלאו שבא בהן
הוא אמרו יתעלה על הלוים: "אף אל-כלי הקדש
ואל-המזבח לא יקרכו ולא ימתו" (שם יח, ג)
אחר-כך חזר לדבר אל הכהנים ואמר: "ולא ימתו
גם-הם גם-אתם" (שם), כלומר: שגם-אתם, כולל
אתכם הלאו הזה. שכמו שהזהרתם מלהתעסק
בעבודתכם. והיא: כלי המקדש והמזבח, כך אתם
מזהרים מלהתעסק בעבודתם. ולשון ספרי (פרשת
קרח שם): "אל-כלי הקדש ואל-המזבח לא
יקרכו" — אזהרה: "ולא ימתו" — ענש. אין לי
אלא לויים שענושין ומזהרין על עבודת הכהנים;
כהנים על עבודת הלוים מניין? — תלמוד לומר:
גם-הם מעבודה לחברתה (המופקד על עבודה
מסוימת, ומשנה עבודתו לאחרת — שגם היא
מופקדת על בני אותו שבט) מניין? — תלמוד
לומר: גם-אתם. וכבר בקש רבי יהושע בן חנניה
לסייע את רבי יוחנן בן-גדגדה, אמר לו: חזור
לאחוריד! שכבר אתה מתחייב בנפשך, שאני
מן-השוערים ואתה מן-המשוערים. הנה נתבאר
לך שכל-לוי המתעסק בעבודה שאינה עבודתו
המיוחדת לו — חייב מיתה בידי שמים. וכן
הכהנים לא יגשו לעבודת הלוים, אלא אם עברו
אינם במיתה כי אם במלקות. ובמכלתא: "אף
אל-כלי הקדש ואל-המזבח לא יקרכו" יכול אם
נגעו יהיו חייבין? תלמוד לומר: "אף" — משום
עבודה הם חייבין. אין לי אלא הלוים על ידי
הכהנים, הכהנים על-ידי הלוים מניין? תלמוד
לומר: "גם-הם גם-אתם", ושם נאמר: "הלוים

יום ראשון כ"ח מנחם-אב ה'תשע"א

מצות עשה כג.
מצות לא תעשה עב. מצות עשה לב. לו.
המצוה הכ"ג — הצווי שנגטוו הלוים בלבד,
לעבד במקדש בעבודות ידועות, כגון: נעילת
שערים (ופתיחתן), ואמירת השיר בעת הקרבן
(קרבות מסוימים), והוא אמרו: "ועבד הלוי הוא
את-עבדת אהל מועד" (במדבר יח, כג). ולשון ספרי
(שם): "שומע אני אם רצה — יעבד; ואם לא רצה
— לא יעבד, תלמוד לומר: ועבד הלוי הוא —
על-כרחו", כלומר: שזה חובה עליו ומצוה מטלת
עליו בהקדש. וכבר נתבאר מה-היא עבודת הלוים
הזאת בכמה מקומות בתמיד (פרק ה משנה ו. פרק ו
משנה ז) ומדות (פרק א משנה א). ונתבאר גם-כן
בפרק ב' מערכים (יא). שאין אומרים שיר אלא
הלוים וכבר נכלל הצווי במצוה זו בלשון אחר:
"ושרת בשם ה' אלהיו בכל-אחיו הלוים" (דברים
יח, ז), ואמרו בפרק ב' מערכים (שם): "איזהו
שרות בשם ה'? הרי אומר: זו שירה".
המצוה הע"ב — האזהרה שהזהרו הלוים
מלהתעסק בשום עבודה מן-העבודות המיוחדות
לכהנים, והכהנים — מלהתעסק בשום עבודה
מן-העבודות המיוחדות ללוים, לפי ששתי
המשפחות האלה, כלומר: הכהנים והלוים, לכל-
משפחה מהן עבודה מיוחדת במקדש. לפיכך באה
האזהרה מאתו יתעלה לשתייהן יחד, שלא תעבוד
אחת בעבודת האחרת — אלא כל-קבוצה במה
שנגטויתה, כמו שאמר: "איש איש על-עבדתו

בשלישה רגלים. יכול כל-המשמרות שוות
בקרבות הרגל הבאים שלא מחמת הרגל (כמו
קרבות השבת שבתוך הרגל)? תלמוד לומר: לבד
(חוץ) ממכריו על האבות. מה-מכרו אבות זה
לזה? אתה בשבתך ואני בשבתי"; כלומר:
הסכמתם על סדור משמרות העבודה: כל-שבוע
— משמרה. וכך פרשו התרגום (אונקלוס): פר
ממטרתא דיייתי בשבתא, דכן אתקינו אבהתא (חוץ
ממשמרת של אותו שבוע). וכבר נתבארו דיני מצוה
זו בסוף גמרא סנה (נה).

יום שני כ"ט מנחם-אב ה'תשע"א

מצות עשה לג. מצות לא תעשה פח.
פז. עג. קסג. קסד.
המצוה הל"ג — הצווי שנוצטוו הפהנים ללבש
בגדים מיוחדים לכבוד ולתפארת, ואחר-כך יעבדו
במקדש, והוא אמרו יתעלה: "ועשית בגדי-קדש
לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת" (שמות כח, ב);
"ואת-בגדי תקריב והלבשתם בתנת" (שם כט, ח),
ואלו הם בגדי כהנה: שמנה בגדים (כתנת, מכנסיים,
מצנפת, אבנט, חשן, אפוד, מעיל וציץ) לכהן גדול
וארבעה לכהן הדיוט (כתנת, מכנסיים, מגבעת,
אבנט). וכל-פעם שעובד כהן בפחות מן-הבגדים
המיוחדים לאותה העבודה או ביותר — עבודתו
פסולה; ונוסף לכך חייב על כך מיתה בידי שמים,
רצוני לומר מחסר בגדים שעבד. וכך מנו אותו
בגמרא סנהדרין (פג). מפלל מחיבי מיתה בידי
שמים. ועל זה לא בא פסוק, אלא נאמר בכתוב:
"וחרגת אתם אבנט וגו' והיתה להם כהנה" (שם,
ט), ובא בפרוש (סנהדרין פג): "בזמן שבגדיהם
עליהם — כהנתם עליהם; אין בגדיהם עליהם —
אין כהנתם עליהם והו' להו' זרים". ויתבאר לקמן
(לא תעשה עד) שזר ששמש — במיתה. ואמרו
בספרא (ויקרא ח, ח): "וישם עליו את-החשן" —
"פרשה זו למדה לשעפה ולמדה לדורות; למדה
לשרות יום יום ולשרות יום הכפורים. בכל-יום
משמש בבגדי זהב (שמונה בגדים של יום-יום שיש
ביניהן מזהב), וכיום הכפורים משמש בבגדי לבן"
(ארבעה: כתנת, מכנסיים, מצנפת ואבנט). וכבר
נתבאר בלשון ספרא, שלבשת בגדים אלו מצות

על של כהנים במיתה, ואין הפהנים על של לויים
אלא בלא-תעשה".

המצוה הל"ב — הצווי שנוצטוו לגדל זרע
אהרן ולכבדם ולרוממם, וליחס להם מעלת
[קדשה ו]כבוד קודמת וראשונה (לתת להם דין
קדימה) ואפלו יסרבו לכך — לא נשמע להם.
כל-זה לשם כבוד לה' יתעלה, כיון שלקחם
לעבודתו והקרכת קרבנותיו, והוא אמרו:
"וקדשתו כי את-לחם אלהיך הוא מקריב קדש
יהיה-לך" (ויקרא כא, ח). ובא הפרוש (גיטין נט):
"וקדשתו" "לכל-דבר שבקדשה: לפתח ראשון
(בתורה), ולכרך ראשון, ולטול מנה יפה ראשון".
וגם לשון ספרא (אמור שם): "וקדשתו" — "על
כרחו"; כלומר, שמצוה זו נצטוו בה אנחנו
ואינה תלויה ברצון הכהן, וכך אמרו: "קדשים
יהיו לאלהיהם" (שם, ו) — "על כרחם"; "והיו
קדש" — לרבות בעלי מומין; שלא נאמר, כיון
שנה אינו ראוי להקריב לחם אלהיו, מדוע
נעדיפנו ונחלק לו כבוד וגדלה? לפיכך אמר:
"והיו קדש" — הורע המכבד כלו — תמים
ובעל מום. וכבר נתבארו התנאים הראויים להם,
ואיך צריך לנהג עמם מנהג זה, במקומות
מפזרים בגמרא מכות וחלין (קלב): ובכורות (מה):
ושבת (נה): וזולתן.

המצוה הל"ו — הצווי שנוצטוו שיהיו הפהנים
עובדים במשמרות (עבודת המקדש בימי השנה
תתחלק לקבוצות): תעבד משמרת בכל-שבוע, ולא
תהיה יד הכל מערכת, אלא ברגלים בלבד, שאז
כל-המשמרות עובדות בשנה וכל-מי שבא מקריב.
וכבר נתבאר בדברי-הימים (א ט, כב). שדוד
ושמואל חלקום ועשאום כ"ד משמרות. ונתבאר
בסנה (נה), שברגלים יד כלן שנה. והכתוב
שנאמר במצוה זו הוא אמרו: "וכי-יבא הלוי
(הכהן) וגו' ובא בכל-אות נפשו וגו' ושרת בשם ה'
אלהיו בכל-אחיו הלויים העמדים שם לפני ה' חלק
כחלק יאכלו" (דברים יח, ו-ח). ולשון ספרי (פרשת
שופטים שם): "ובא בכל-אות נפשו" — יכול
לעולם? תלמוד לומר: מאחד שעריך — בשעה
שישראל מכנסין בשער (עיר) אחד (וזהו בירושלים)

1 עֲשֵׂה, וְהוּא אֲמַרְם (ספרא אחרי-מות): "וּמִנִּין שְׂאִין
2 אֶהְרֵן לֹבֵשׁ בְּגָדִים לְגִדְלָתוֹ אֲלֹא כַּמְקִים גִּזְרֵת
3 הַמֶּלֶךְ? תִּלְמֹד לֹמֵר: וַיַּעַשׂ כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת־
4 מֹשֶׁה" (ויקרא טו, לד). כְּלוּמַר, שֶׁבְּגָדִים אֵלּוּ, אֶף־
5 עַל־פִּי שֶׁהֵם בְּתִכְלִית הַיָּפִי — שֶׁהֵם זֶהָב וְאַבְנֵי
6 שֵׁהֵם וַיִּשְׁפֹּה וְזוּלָתָן מִן־הָאֲבָנִים הַיְקָרוֹת — לֹא
7 יִתְכַּוֵּן לְהַתְנַאוֹת בָּהֶם, אֲלֹא לְקִיּוֹם הַמִּצְוָה, שֶׁצִּוָּה
8 ה' אֶת־מֹשֶׁה, בְּלִבְד; וְהִיא, שִׁילְבֵּשׁ בְּגָדִים אֵלּוּ
9 תָּמִיד בַּמִּקְדָּשׁ. וַיִּכְבֵּר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ כָּלֵם
10 בַּפֶּרֶק ב' מִזְבָּחִים (יח). וּבִמְקוֹמוֹת בְּמַסְכַּת כְּפוּרִים
11 (עא: עב.) וְסָפָה (ה).

12 הַמִּצְוָה הַפ"ח — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְקָרוֹעַ פִּי
13 (שפת) מְעִיל כֹּהֵן גָּדוֹל, אֲלֹא יִהְיֶה אֲרוֹג כְּמוֹ סוֹף
14 וּגְבוּל (כשפת הארג, משני צדדיו), וְהוּא אֲמָרוּ
15 יִתְעַלֶּה: "כְּפִי תִחְרָא יִהְיֶה־לוֹ לֹא יִקְרַע" (שמות
16 כח, לב), וְהַקּוֹרְעוֹ בְּמַסְפָּרִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן — חֵיב
17 מִלְקוֹת.

18 הַמִּצְוָה הַפ"ז — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִהִסִּיר
19 (להפריד) הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד, וְהוּא אֲמָרוּ יִתְעַלֶּה:
20 "וְלֹא־יִנָּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד" (שם, כח), אֲלֹא
21 יִהְיֶה מִחֻבֵּר לוֹ. וּבִסּוֹף מִפּוֹת (כא). אֲמָרוּ גַם־כֵּן,
22 כְּשֶׁהִזְכִּירוּ מִחֻבֵּי מִלְקוֹת: וְהָא אֵיבָא מִזֶּח אֶת־
23 הַחֹשֶׁן? וְאֲזִהְרִיתִּיה מִהִכָּא מ"לא־יִנָּח הַחֹשֶׁן" הִנֵּה
24 נִתְבָּאֵר לָךְ שֶׁהַמִּזֶּח — לוֹקָה.

25 הַמִּצְוָה הַע"ג — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְהַכְנִס
26 לַמִּקְדָּשׁ אוֹ לְהוֹרוֹת בְּשׁוּם דָּבָר מִדִּינֵי הַתּוֹרָה
27 כְּשֶׁאֲנַחְנוּ בְּמַצֵּב שֶׁל שְׁכָרוֹת, וְהוּא אֲמָרוּ יִתְעַלֶּה:
28 "יִינן וְשִׁכְרֵי אֶל־תִּשְׁתֵּי וְגו', בְּבֹאֲכֶם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד
29 וְגו' וְלִהְיוֹת אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'" (ויקרא י, ט"א).
30 וּלְשׁוֹן הַתִּלְמוּד (נזיר לח): "שְׁתֵּה רְבִיעִית (יין) אֶל
31 יוֹרָה". וַיֵּשׁ בַּעֲנֵשׁ הַלְאוּ הִזָּה חֲלוּק, וְהוּא:
32 שְׁשִׁתּוּי יִינן אֲסוּר לָהֶם לְהַכְנִס מִבֵּין הָאוּלָּם
33 וְלִמְזִבַּח עִם כָּל־הַהִיכָל, וְאִם נִכְנַס — חֵיב
34 מִלְקוֹת; וְאִם עָבַד כְּשֶׁהוּא שְׁתִּי — חֵיב מִיתָה
35 בִּידֵי שְׁמַיִם; וְאִם שְׁתֵּה דָּבָר מִן (שָׂאֵר) הַמְשָׁפָּרִים
36 פָּרֵט לִינן וְעָבַד — חֵיב מִלְקוֹת בְּלִבְד, לֹא מִיתָה;
37 וְכָל־מִי שֶׁמוֹרָה כְּשֶׁהוּא שְׁתִּי, בֵּין שֶׁהוּא כֹהֵן אוֹ
38 יִשְׂרָאֵל — הָרִי הוּא עוֹבֵר עַל לְאוּ, בֵּין שֶׁהוּא

39 שְׁתִּי יִינן אוֹ שָׂאֵר הַמְשָׁפָּרִין. וּלְשׁוֹן סִפְרָא (פרשת
40 שמיני): "יִינן אֶל־תִּשְׁתֵּי", אֵין לִי אֲלֹא יִינן. מִנִּין
41 לְרִבּוֹת שָׂאֵר מְשָׁפָּרִין? תִּלְמוּד לֹמֵר: "וְשִׁכְרֵי". אִם
42 כֵּן לָמָּה נִאָּמַר יִינן? עַל הַיִּינן בְּמִיתָה וְעַל שָׂאֵר
43 כָּל־הַמְשָׁפָּרִין בְּאֲזִהְרָה" (במלקות). וְשֵׁם אֲמָרוּ:
44 "מִנִּין שְׂאִינוּ חֵיב אֲלֹא בִשְׁעַת עֲבוּדָה? תִּלְמוּד
45 לֹמֵר: אֶתָּה וּבְנֶיךָ אֶתָּה בְּבֹאֲכֶם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד".
46 וְשֵׁם אֲמָרוּ: "יִכּוֹל יִהְיֶה יִשְׂרָאֵל חֵיבִין מִיתָה עַל
47 הַהוֹרָה תִּלְמוּד לֹמֵר: "אֶתָּה וּבְנֶיךָ אֶתָּה וְגו' וְלֹא
48 תִּמְתּוּ", אֶתָּה וּבְנֶיךָ בְּמִיתָה, וְאֵין יִשְׂרָאֵל חֵיבִין
49 מִיתָה עַל הַהוֹרָה". וַיִּכְבֵּר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ
50 בַּפֶּרֶק ד' מִכְּרִיתוֹת (יג).

51 הַמִּצְוָה הַקס"ג — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ הַכֹּהֲנִים
52 מִלְהַכְנִס לַמִּקְדָּשׁ כְּשֶׁהֵם מְנֻלִּים בִּשְׁעָרָם (מגודלי
53 שער), כְּדֹרֶךְ שְׁעוֹשִׁים הָאֲבָלִים שְׂאִינָם מְקַבְּצִים
54 וּמְסֻדְרִים אֶת־שְׁעָרָם, וְהוּא אֲמָרוּ יִתְעַלֶּה:
55 "רְאִשֵׁיכֶם אֶל־תִּפְרְעוּ" (שם, ו), אֲמָר הַתְּרַגּוּם: לֹא
56 תִּרְבּוּן פְּרוֹעַ. וּבִיחֻזְקָאֵל (מד, כ) בָּאֵר וְאָמַר:
57 "וּפְרַע לֹא יִשְׁלַחוּ". וְכֵן אֲמָרוּ יִתְעַלֶּה בְּמִצְרַע:
58 "וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פְּרוֹעַ" (ויקרא יג, מה) אֲמָרוּ בְּסִפְרָא:
59 "יִגְדֵּל פְּרַע". וְעוֹד לְשׁוֹן סִפְרָא: "רְאִשֵׁיכֶם אֶל־
60 תִּפְרְעוּ" — אֵל תִּגְדְּלוּ. וַיִּכְבֵּר נִכְפַּל לְאוּ זֶה בְּכֹהֵן
61 גָּדוֹל וְאָמַר: "אֶת־רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרַע" (שם כא, י).
62 וְכַפֵּל אוֹתוֹ, שֶׁלֹּא תִחְשׁוּב שֶׁזֶּה שְׂאֵמֵר לְאֵלְעָזָר
63 וּלְאִיתָמָר "רְאִשֵׁיכֶם אֶל־תִּפְרְעוּ", שֶׁהוּא מִחֻמַּת
64 הַמֵּת בְּלִבְד, אֲבָל אִם עָשָׂה כֵּן שֶׁלֹּא דֶּרֶךְ אֲבָלוֹת
65 יִהְיֶה מֵתוֹ; לְפִיכֹךְ בָּאֵר בְּכֹהֵן גָּדוֹל שֶׁהוּא מִחֻמַּת
66 הַעֲבוּדָה כְּדִי שִׁיְהֵא נֶאֱחָה. וְהַעוֹבֵר עַל לְאוּ זֶה
67 בְּמִיתָה, כְּלוּמַר: אִם שָׁמַשׁ כְּשֶׁהוּא פְּרוֹעַ רֹאשׁ.
68 וּבְכָלֵל אֵלּוּ שְׁבִמִיתָה (תוספתא, סנהדרין פג). פְּרוֹעֵי
69 רֹאשׁ, שְׁנֵאָמַר: "וְלֹא תִמְתּוּ" (שם י, ו); אֲבָל אִם
70 נִכְנַס לַמִּקְדָּשׁ וְהוּא פְּרוֹעַ רֹאשׁ דִּלָּא עָבַד — הָרִי
71 זֶה בְּאֲזִהְרָה, לֹא בְּמִיתָה.

72 הַמִּצְוָה הַקס"ד — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ הַכֹּהֲנִים
73 מִלְהַכְנִס לַמִּקְדָּשׁ קְרוֹעֵי בְּגָדִים, וְהוּא אֲמָרוּ:
74 "וּבְגָדֵיכֶם לֹא־תִפְרְמוּ וְלֹא תִמְתּוּ" (שם). וּלְשׁוֹן
75 סִפְרָא: "בְּגָדֵיכֶם לֹא־תִפְרְמוּ" — אֵל תִּקְרְעוּ
76 בְּגָדֵיכֶם". וְגַם לְאוּ זֶה נִכְפַּל בְּכֹהֵן גָּדוֹל: "וּבְגָדָיו
77 לֹא יִפְרֹם" (שם כא, י). וְדַע שֶׁכֹּהֵן גָּדוֹל אֶפְלוּ שֶׁלֹּא

מִלְצָאֵת מִן־הַמִּקְדָּשׁ בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה, וְהוּא אָמְרוּ: 39
 "וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצֵאוּ" (שם י, ז). וְנִכְפַּל 40
 גַּם לֹא זֶה בִּכְהֵן גָּדוֹל וְאָמַר: "וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא 41
 יֵצֵא" (שם כא, יב). וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פֶּרֶשֶׁת שְׁמִינִי 42
 שם): "וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד" יָכוֹל בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה 43
 וְשִׁלָּא בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה, תִּלְמוּד לֹאמַר: "וּמִן־ 44
 הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יִחַלֵּל", — הָיִי אוֹמֵר בְּשַׁעַת 45
 הָעֲבוּדָה. "כִּי־שָׁמֶן מִשְׁחַת ה' עֲלֵיכֶם" (שם י, ז) 46
 אֵין לִי אֵלָא אֲהָרֹן וּבָנָיו שְׁנֵי מִשְׁחֵי בְּשָׁמֶן הַמִּשְׁחָה 47
 שְׂאֵם יֵצֵאוּ בְּשַׁעַת עֲבוּדָה חִיבִין מִיָּתָהּ, מִנִּין 48
 לְכָל־הַפְּהָגִים שֶׁבְּכָל־הַדּוֹרוֹת? תִּלְמוּד לֹאמַר: "כִּי־ 49
 שָׁמֶן מִשְׁחַת ה' עֲלֵיכֶם". וְדַע שֵׁישׁ בִּכְהֵן גָּדוֹל 50
 תּוֹסֶפֶת שְׁלֹא יִלְנֶה אֶת־הַמָּטָה (אֵת הַמַּת). וְזֶהוּ 51
 פֶּשֶׁט הַכְּתוּב בְּאָמְרוּ: "וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא", וְכָף 52
 נִתְבָּאֵר בְּפֶרֶק ב' מִסְנֵה־דִרְיָן (יח), שְׂאֵם מֵת לֹא מֵת 53
 — אֵינוּ יוֹצֵא אַחֵר הַמָּטָה. וְלִמְדוֹ לְכָף מָמָה 54
 שְׁנֵאמַר: "וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא". וְנִלְמַד מִזֶּה, 55
 שְׁמֵתָר לֹא לַעֲבוֹד בְּיוֹם שְׁמֵת לֹא מֵת. וְכָף הוּא 56
 לְשׁוֹנֵם בְּסִנְהֶדְרִין (פד), אָמְרוּ: "וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא 57
 יֵצֵא וְלֹא יִחַלֵּל", הָא אַחֵר (כְּהֵן הַדְיוּט) שְׁלֹא יֵצֵא 58
 (בְּשִׁמְתוֹ אֲבִיו אוֹ אִמּוֹ) — חִלֵּל; כְּלֹמַר: כְּהֵן 59
 הַדְיוּט, שְׁאֲסוּר לֹא לַעֲבוֹד כְּשֶׁהוּא אוֹנֵן. וְהָרִי הוּא 60
 מְזַהֵר עַל כָּף, כְּלֹמַר שְׁלֹא יַעֲבוֹד אוֹנֵן, מִן־הַלְמוּד 61
 הַזֶּה. וְכִבֵּר נִתְבָּאֵר הַכָּלֵל הַזֶּה בְּסוֹף הוֹרִיּוֹת (יב): 62
 שֶׁכְּהֵן הַדְיוּט אוֹנֵן לֹא יַעֲבוֹד, וְכֵהֵן גָּדוֹל עוֹבֵד 63
 כְּשֶׁהוּא אוֹנֵן. הִנֵּה נִתְבָּאֵר לָךְ שְׂאֵמְרוּ כָּאן "וְלֹא 64
 יִחַלֵּל", עֲשֵׂאֵהוּ שְׁלִילָה, לֹא אֲזַהֲרָה — שְׂאֵין 65
 עֲבוּדָתוֹ נַעֲשִׂית חֲלִין אֶף־עַל־פִּי שֶׁהוּא אוֹנֵן. 66
 וּפֶשֶׁט הַכְּתוּב שְׂאֵמְרוּ "וְלֹא יִחַלֵּל" טַעַם לֵלְאוֹ 67
 הַקּוֹדֵם שֶׁהוּא (הַכְּהֵן הַגָּדוֹל) "לֹא יֵצֵא", כִּדִּי שְׁלֹא 68
 יִחַלֵּל. אֶף בְּשִׁתֵּי הָעֲנִינִים (הַנִּדְרָשִׁים מִהַפְסוּק: א) 69
 ש"לֹא יֵצֵא" הַכְּהֵן הַגָּדוֹל אַחֵר מִטַּת אֲבִיו וְאֵינוּ 70
 מַחֲלֵל הָעֲבוּדָה שֶׁהוּא אוֹנֵן. (ב) שֶׁכְּהֵן הַדְיוּט "לֹא 71
 יִחַלֵּל" וְלֹא מִקְרִיב אוֹנֵן) אֵין רָאוּי לְמִנּוֹת אֶת־ 72
 הַלֹּא הַזֶּה (כְּלֹמַר, אֵין לִי־יַחֲדָה אֲזַהֲרָה כִּלְשָׁהִיא מִכַּח 73
 הַלִּשׁוֹן "וְלֹא יִחַלֵּל" לַעֲנִינִים אֵלֹו הַנִּלְמָדִים מִמֶּנּוּ) 74
 בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, כְּמוֹ שְׁמִתְבָּאֵר לְמִי שֶׁהִבִּין אֶת־ 75
 הַכָּלִילִים (כִּלְל ח) שֶׁקָּדְמוֹ לְמִאֲמָרָה זֶה. וְכִבֵּר נִתְבָּאֵר 76
 שֶׁשְׁלִישֵׁה לְאוּיִן אֵלֹו שֶׁהֵם: רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרַע, וּבִגְדָיו 77

בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה אָסוּר לוֹ לְקַרְוֶעַ בִּגְדָיו עַל מַת 1
 שְׁמֵת לוֹ, וּבִגְלִל תּוֹסֶפֶת זֹו כָּפַל אֶת־הַלֹּא הַזֶּה. 2
 וּבִסְפָּרָא (פֶּרֶשֶׁת אִמּוּר): "רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרַע וּבִגְדָיו 3
 לֹא יִפְרֹם — עַל מַתּוֹ, כְּדִרְךָ שֶׁבָּנֵי אָדָם פּוֹרְעִין 4
 וּפּוֹרְמִין עַל מִיתָהֶן. בֵּיצֵד? כֵּהֵן גָּדוֹל פּוֹרֵם 5
 מִלְמָטָן (בַּמָּקוֹם שֶׁאֵינוּ נֹרָאָה כִּלְכֵּר) וְהַהֲדִיּוּט 6
 מִלְמָעֵלָן". וְכָל־מִי שֶׁעָבַד וּבִגְדָיו קְרוּעִים — גַּם 7
 הוּא חִיב מִיָּתָהּ, לְפִי שְׁדִין פְּרוּעֵי רֹאשׁ וּקְרוּעֵי 8
 בִּגְדִים אַחֵר. אֲכָל הַכְּנִיסָה לְמִקְדָּשׁ בְּמַצֵּב זֶה הָרִי 9
 הִיא בְּלֹא. וְכֵהֵן גָּדוֹל בְּלִכָּד אָסוּר לוֹ לַעֲלוֹם 10
 לְפָרוּעַ וּלְפָרוֹם אֲפִלוֹ לֹא נִכְנָס לְמִקְדָּשׁ, וְזֶהוּ 11
 הַחֲלוּק שֶׁבִּינוּ וּבִין כֵּהֵן הַדְיוּט בְּזֶה. 12

יום שלישי ל' מנחם-אב ה'תשע"א

מצות לא תעשה סח. קסה. 13
 מצות עשה לא. מצות לא תעשה עז. עח. 14
 המצוה הס"ח — האזהרה שהזהיר כהן גדול 15
 מלהכניס למקדש בכל־עת, מפני כבוד המקדש, 16
 ויראה לפני השכינה. והוא אמרו יתעלה: "ואל־ 17
 יבא בכל־עת אל־הקדש" (ויקרא טז, ב). ויש בלאו 18
 זה חלוק גבולות, והוא: שכהן גדול הזהיר 19
 מלהכניס לקדש הקדשים אפילו ביום הכפורים 20
 אלא בזמן הידוע לעבודה. וכן כל־כהן מזהיר 21
 מלהכניס להיכל בכל־ימות השנה זולתי בזמן 22
 העבודה. וקצור ענין הלאו הוא: שכל־כהן לא 23
 יכנס למקום שרשאי להכניס לשם אלא בשעת 24
 עבודה בין כהן גדול בפנים בין כהן הדיוט בחוץ. 25
 ואם עבר על לאו זה ונכנס שלא בשעת העבודה, 26
 אם נכנס לקדש הקדשים — הרי זה חייב מיתה; 27
 ואם נכנס להיכל — הרי זה חייב מלקות. ולשון 28
 ספרא (פרשת אחרי): "ואל־יבא בכל־עת" — זה 29
 יום הכפורים; "אל־הקדש" — לרבות שאר 30
 כל־ימות השנה; "מבית לפרכת" — להזהיר על 31
 כל־הבית. יכול על כל־הבית במיתה — תלמוד 32
 לומר: "אל־פני הכפרת אשר על־הארץ ולא 33
 ימות". הָא בֵּיצֵד? אֵל־פְּנֵי הַכְּפָרָת בְּמִיתָהּ, וְעַל 34
 שְׂאֵר כָּל־הַבֵּית בְּאֲזַהֲרָהּ. וּבִגְמָרָא מְנַחוּת (כו: 35
 אמרו בפרוש: "על ההיכל בארבעים". 36
 המצוה הקס"ה — האזהרה שהזהירו הפהגים 37

40 "ולא יטמאו את-מחניהם". ובספרי (פרשת תצא
 41 שם): ויצא אל-מחוץ למחנה — מצות עשה.
 42 המצוה הע"ז — האזהרה שהזהר כל-טמא
 43 מלהכנס לכל-המקדש (המשכן), אשר כמוהו
 44 לדורות (בבית המקדש): כל-העזרה משער ניקנור
 45 ולפנים, שהוא תחלת עזרת ישראל, והוא אמרו
 46 יתעלה: "ולא יטמאו את-מחניהם" (שם) כלומר:
 47 מחנה שכינה. ובגמרא מכות (יד): אמרו: "הבא
 48 אל המקדש טמא כתיב ענש וכתוב אזהרה: ענש
 49 — "את-מקדש ה' טמא ונכרתה" (שם יט, יג-כ);
 50 אזהרה — "ולא יטמאו את-מחניהם".
 51 ובמכלתא: "צו את-בני ישראל וישלחו מן-
 52 המחנה" (שם ה, ב) — בעשה. ומניין בלא-תעשה?
 53 אמר: "ולא יטמאו את-מחניהם". וכבר נכפל
 54 הלאו בענין זה בלשון אחר, והוא אמרו ביולדת:
 55 "ואל-המקדש לא תבא" (ויקרא יב, ד) ובספרא
 56 אמרו: "לפי שנאמר: "והזהרתם את-בני-ישראל
 57 מטמאתם ולא ימתו" (שם טו, לא) שומע אני בין
 58 מתוכו בין מאחוריו" — כלומר: גם הנוגע
 59 במקדש מאחוריו כשהוא טמא מתחייב כרת —
 60 תלמוד לומר ביולדת: "ואל-המקדש לא תבא".
 61 ושם נתבאר שדין היולדת ודין שאר טמאים שנה
 62 בזה. ועוד אמרו בספרא (פרשת אחרי-מות), על
 63 אמרו יתעלה: "ואם לא יכבס ובשרו לא ירחץ
 64 ונשא עונו" (שם יז, טז): "הא כיצד? על רחיצת
 65 גופו (אם לא רחץ) — ענוש כרת, ועל כבוס בגדיו
 66 — בארבעים. ומניין שאינו מדבר אלא בטמאת
 67 מקדש וקדשיו, הזהיר וענש וכו'". וכבר נתבאר
 68 שהעובר על לאו זה, אם הוא מזיד — חייב כרת:
 69 ואם הוא שוגג — חייב קרבן עולה ויורד, כמו
 70 שבארנו במצוה ע"ב ממצות עשה. וכבר נתבאר
 71 דיני מצוה זו בריש שבעות ובהוריות (ט).
 72 וכתובות (ב). ובכמה מקומות בזבחים.

1 לא יפרם, ומן-המקדש לא יצא — נכפלו בכהן
 2 גדול לבאר ענין מסים, כמו שנכפלה אזהרתו על
 3 גרושה וחללה וזונה לבאר ענין מסים, ושלש
 4 הענינים שהזהיר עליהם בשלשה לאוין אלו הם
 5 בעצמם שהזהיר עליהם באמרו ראשיכם אל
 6 תפרעו, ובגדיכם לא תפרמו, ומפתח אהל מועד
 7 לא תצאו; ושמשה רבנו עליו השלום הודיעם,
 8 כלומר לאלעזר ואיתמר: שפחדתכם לצרה
 9 גדולה זו לא התרו לכם דברים האסורים עליכם,
 10 אלא אתם נשאים מזהרים כמו שהייתם, על
 11 פריעת ראש וקריעת בגדים ויציאה מן-המקדש
 12 בשעת העבודה. ונכפל הלאו בכהן גדול לבאר
 13 לנו שלא זו בשעת העבודה, ועל שעת העבודה
 14 בלבד חייבין מיתה, כמו שאתה רואה שלמדו
 15 לבאר ענין אמרו "ומפתח אהל מועד לא תצאו"
 16 ממה שנאמר: "ומן-המקדש לא יצא"; ואף-על-
 17 פי שחייבו בכל-לאו מן הלאוין האלה שנכפלו
 18 בכהן גדול ענין נוסף, כמו שבארנו — הרי לא
 19 יתובה בכך מספר המצות למי שהבין מה-
 20 שהקדמנו (כלל ט), לפי שגופיה דקרא הוא שלא
 21 יעשה דבר מכל-אלו בשעת העבודה. והבן זאת.
 22 המצוה הל"א — הצווי שנצטוינו להוציא
 23 הטמאים מן-המקדש, והוא אמרו יתעלה:
 24 "וישלחו מן-המחנה כל-צרוע וכל-זב וכל טמא
 25 לנפש" (במדבר ה, ב). ומחנה זה האמור כאן הוא
 26 מחנה שכינה שפמוהו לדורות העזרה, כמו
 27 שבארנו בריש סדר טהרות (כלים פרק א משנה ח)
 28 בפרוש המשנה. ולשון ספרי (פרשת נשא שם):
 29 "וישלחו מן-המחנה — אזהרה לטמאים שלא
 30 יכנסו למקדש בטמאה". וכבר נכפל צווי זה
 31 בלשון אחר, והוא אמרו יתעלה: "כִּי-יְהִי בְךָ
 32 איש אשר לא-יהיה טהור מקרה-לילה ויצא אל-
 33 מחוץ למחנה" (דברים כג, יא). רצה כאן באמרו
 34 "מחוץ למחנה": מחנה שכינה, כמו שאמר
 35 במצוה זו עצמה: "אל-מחוץ למחנה תשלחום"
 36 (במדבר ה, ג) ובגמרא פסחים (סח.): "ויצא אל-
 37 מחוץ למחנה" — זה מחנה שכינה. ולשון
 38 המכלתא: "צו את-בני ישראל וישלחו מן-המחנה
 39 בעשה"; ומניין בלא-תעשה? תלמוד לומר:

1 המַחֲנֶה" (דברים כג, יא) וּבִגְמָרָא פְּסָחִים (סח.),
2 אָמְרוּ גַם-כֵּן: "וַיֵּצֵא אֶל-מַחוּץ לַמַּחֲנֶה" (שם) —
3 זֶה מַחֲנֶה שְׂכִינָה, כְּמוֹ שֶׁבָּאֲנוּ בַּמִּצְוָה ל"א
4 מִמִּצְוֹת עֲשֵׂה; "וְלֹא יָבֹא אֶל-תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה" — זֶה
5 מַחֲנֶה לוֹיָהּ, מִתְקִיף (מקשה) לִיה רַבִּינָא: וְאִמָּא
6 אִידִי וְאִידִי (אמור, אולי, כי הן (פסוק) זה והן זה)
7 בַּמַּחֲנֶה שְׂכִינָה, וְלַעֲבוֹר עָלָיו בַּעֲשֵׂה וְלֹא-תַעֲשֵׂה?
8 אִם כֵּן נִכְתָּב קָרָא וְלֹא יָבֹא אֶל-תּוֹךְ, כְּלוּמַר: הִיא
9 לוֹ לומר: וְלֹא יָבֹא אֶל תּוֹכוֹ — "הַמַּחֲנֶה" לְמָה
10 לִי? לְתַן לוֹ מַחֲנֶה אַחֲרָת, וְהִיא מַחֲנֶה לוֹיָהּ.
11 כְּלוּמַר שְׁגַם בָּהּ לֹא יָבֹא אֶל תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה. וְלִשּׁוֹן
12 סְפָרִי (שם): "לֹא יָבֹא אֶל-תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה" — זֶה
13 מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֵׂה. וְכָכָר נִתְבָּאֲרוּ גַם דִּינֵי מִצְוָה זֹאת
14 בְּרִישׁ מִסְכַּת בָּלִים בְּפִירוּשָׁנוּ.

יום רביעי א' אלול ה'תשע"א

16 מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה ע.ו.
17 מִצְוֹת עֲשֵׂה כד. מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה סט. ע. עא.
18 הַמִּצְוָה הָע"ה — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהֵר כִּהֵּן טָמֵא
19 מִלַּעֲבוֹד, כִּשְׁהוּא טָמֵא, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה
20 לַכֹּהֲנִים: "וַיִּנָּזְרוּ מִקֹּדֶשׁ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִחַלְלוּ
21 אֶת-שֵׁם קֹדֶשׁ" (ויקרא כב, ב) וּבִפְרָק ט' מִסְנֵה־דְרִין
22 (פג:): אָמְרוּ: "מִנֵּין לְטָמֵא שֶׁשֹּׁמֵשׂ שֶׁהוּא בְּמִיתָה?
23 דְּכִתִּיב: דְּבַר אֶל-אַהֲרֹן וְאֶל-בָּנָיו וַיִּנָּזְרוּ וְגו' וְלֹא
24 יִחַלְלוּ". וְאָמַר בְּמָקוֹם אַחֵר: "וַיִּמָּתוּ בּוֹ כִּי יִחַלְלוּ"
25 (שם, ט) כְּשֵׁם שֶׁאֲתוֹת הַחֲלוּל מִיתָה בִּידֵי שָׂמִים, כִּךְ
26 כָּאֵן אָמְרוּ: "וְלֹא יִחַלְלוּ אֶת-שֵׁם קֹדֶשׁ" אִם חֲלָלוּ
27 וְעָבְדוּ בְּטָמְאָה — חֲיִבִּין מִיתָה בִּידֵי שָׂמִים.
28 הַמִּצְוָה הָע"ו — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהֵר כִּהֵּן טָבוֹל יוֹם
29 (טבל מטומאתו אך עדיין לא שקעה השמש)
30 מִלַּעֲבוֹד, אֶף-עַל-פִּי שֶׁכָּכָר טָהוֹר, עַד שֶׁיַּעֲרִיב
31 שֶׁמֶשׁ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה עַל הַכֹּהֲנִים: "וְלֹא
32 יִחַלְלוּ שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם" (שם כא, ו) וְהַעֲוָר עַל לָאו
33 זֶה — חֲיִב מִיתָה בִּידֵי שָׂמִים — כְּלוּמַר: טָבוֹל
34 יוֹם שֶׁשֹּׁמֵשׂ: וְזֶה לֹא נֶאֱמַר בּוֹ פְּסוּק מִפְּרָשׁ
35 בַּתּוֹרָה, אֲלֵא הוּא פְּרוּשׁ מִקְבָּל. וּבִפְרָק ט'
36 מִסְנֵה־דְרִין (פג:): אָמְרוּ בְּפִירוּשׁ אָמְרוּ יִתְעַלֶּה:
37 "קֹדֶשִׁים יִהְיוּ לְאֱלֹהֵיהֶם וְלֹא יִחַלְלוּ שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם"
38 (שם), אָמְרוּ: "אִם אֵינוֹ עֲנִין לְטָמֵא — לִפִּי שֶׁכָּכָר
39 נִתְבָּאֲרָא — תִּנְהוּ עֲנִין לְטָבוֹל יוֹם שֶׁשֹּׁמֵשׂ. וְלִיף

40 (נלמד ב"גזרה שווה") חֲלוּל חֲלוּל (מתרומה: מה שם
41 במיתה אף כאן). וּמִנְהוּ שֵׁם מְכַלֵּל מְחִיבֵי מִיתָה.
42 הַמִּצְוָה הַכ"ד — הַצְוִי שֶׁנִּצְטָווּ הַכֹּהֲנִים בְּלִבָּד
43 לְרַחֵץ יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם כָּל-פַּעַם שֶׁיִּצְטָרְכוּ לְהַכְנִס
44 לַהֲיָכָל אוֹ לְקָרֵב לְעִבּוּדָה — וְזוֹ הִיא מִצְוֹת קִדּוּשׁ
45 יָדַיִם וְרַגְלָיִם, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְרַחֲצוּ אַחֲרָן
46 וּבָנָיו מִמֶּנּוּ אֶת-יְדֵיהֶם וְאֶת-רַגְלֵיהֶם בְּבָאֵם אֶל-
47 אֹהֶל מוֹעֵד" (שמות ל, יט-כ). וּמִצְוֹת עֲשֵׂה זֹאת
48 הַעֲוָר עָלֶיהָ חֲיִב מִיתָה בִּידֵי שָׂמִים, כְּלוּמַר:
49 שֶׁכֵּהֵן שֶׁשֹּׁמֵשׂ בַּמִּקְדָּשׁ אִם לֹא רַחֵץ יָדַיִם וְרַגְלָיִם
50 — חֲיִב מִיתָה בִּידֵי שָׂמִים; וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה:
51 "יִרְחֲצוּ מֵיִם וְלֹא יִמָּתוּ" (שם) וְכָכָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי
52 מִצְוָה זֹאת בְּשִׁלְמוֹת בְּפָרָק ב' מִזְבָּחִים (יט: ואילך).
53 הַמִּצְוָה הַס"ט — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהֵר כִּהֵּן בַּעַל מוֹם
54 מִלְּהַכְנִס לַהֲיָכָל בְּכָלִּיתוֹ, כְּלוּמַר: הַמְּזַבֵּחַ, וּבִין
55 הָאוֹלָם וְלַמְּזַבֵּחַ, וְהָאוֹלָם וְהַהֲיָכָל, וְהוּא אָמְרוּ
56 יִתְעַלֶּה: "אֶף אֶל-הַפְּרֻכָּת לֹא יָבֹא וְאֶל-הַמְּזַבֵּחַ לֹא
57 יָגֵשׁ וְגו'" (ויקרא כא, כג), וְכָכָר נִתְבָּאֲרָא בְּרִישׁ
58 טְהוֹרוֹת (כלים פרק א משנה ט) שֶׁמִּבֵּין הָאוֹלָם
59 וְלַמְּזַבֵּחַ עִם כָּל-הַהֲיָכָל אֲסוּר לְבַעֲלֵי מוּמִין וּפְרוּעֵי
60 רֹאשׁ לְהַכְנִס לְשֵׁם. וְנִתְבָּאֲרָא גַם בְּסִפְרָא (פרשת
61 אמור שם) שֶׁשְׁנֵי לְאוּיִן אֵלּוּ, וְהֵם: "אֶל-הַפְּרֻכָּת
62 לֹא יָבֹא וְאֶל-הַמְּזַבֵּחַ לֹא יָגֵשׁ", לֹא יִסְפִּיק אֶחָד
63 מֵהֶן מִבְּלַעֲדֵי הָאֲחֵר וּשְׁנֵיהֶם צְרִיכִים לְהַשְׁלֵמַת
64 הַדִּין בְּעִנְיָן אֶחָד, וְהוּא הַגְּבֻלַת הַמָּקוֹם שֶׁאֲסוּר
65 לָהֶם לְהַכְנִס אֵלָיו. וְמִי שֶׁהִזִּיד וְנִכְנַס מִן-הַמְּזַבֵּחַ
66 וְלִפְנֵים, אֲפִלּוּ שְׁלֹא לְשֵׁם עֲבוּדָה — לֹקָה.
67 הַמִּצְוָה הַמְּשַׁלֵּמָה שְׁבָעִים — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהֵר
68 בַּעַל מוֹם (קבוע) מִלַּעֲבוֹד, וְהוּא אָמְרוּ: "אֲשֶׁר
69 יִהְיֶה בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרָב" (שם, יז), הַפְּנִיָה בְּזֶה: לֹא
70 יִקְרָב לְעִבּוּדָה; וְכִשְׁעוֹבֵד בַּעַל מוֹם — לֹקָה. וְכִךְ
71 אָמְרוּ בְּסִפְרָא (פרשת אמור): "אֵין בַּעַל מוֹם
72 בְּמִיתָה אֲלֵא בְּאֲזִהְרָה".
73 הַמִּצְוָה הָע"א — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהֵר בַּעַל מוֹם
74 עוֹבֵר מִלַּעֲבוֹד כָּל-זְמַן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אוֹתוֹ הַמוֹם (כמו
75 הַגֵּרֵב וְהִילְפַת וְהַדּוּמָה לַהֵם מִהַמוּמִים הַעוֹבְרִים),
76 וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "כָּל-אִישׁ אֲשֶׁר-בּוֹ מוֹם לֹא
77 יִקְרָב" (שם, יח), וְלִשּׁוֹן סְפָרָא (שם): "אֲשֶׁר יִהְיֶה
78 בּוֹ מוֹם", אֵין לִי אֲלֵא מוֹם קְבוּעַ, מוֹם עוֹבֵר מְנִין?

1 — תלמוד לומר: "כל-איש אשר-בו מום לא
2 יקרב". וגם הוא אם עבר ועבד במום עובר —
3 לוקה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו, מומין עובדין
4 של אדם ומומין קבועין, בפרק ז' מבכורות (מג).

יום חמישי ב' אלול ה'תשע"א

5 מצות לא תעשה עד. מצות עשה סא.
6 מצות לא תעשה צא. צב. צג.
7 המצוה הע"ד — האזהרה שהזהר הדר מלעבוד.
8 כונתי באמרי "זר" לכל-מי שאינו מזרע אהרן,
9 והוא אמרו יתעלה: "זר לא-יקרב אליכם"
10 (במדבר יח, ד). ופרש הכתוב שהעובר על לאו זה
11 חייב מיתה בידי שמים. והוא אמרו: "וזהר הקרב
12 יומת" (שם ז), ולשון ספרי (פרשת קרח שם):
13 "וזהר הקרב יומת" — לעבודה. ענש שמענו,
14 אזהרה לא שמענו? תלמוד לומר: "זר לא יקרב
15 אליכם". וכבר נכללה האזהרה והענש בענין זה,
16 והוא אמרו: "ולא-יקרבו עוד בני ישראל אל-אהל
17 מועד לשאת חטא למות" (שם, כב) וכבר נתבאר
18 בגמרא יומא (כד). אלו עבודות חייב הדר מיתה
19 עליהן ואמרו: "ארבע עבודות זר חייב עליהן
20 מיתה ואלו הן: זריקה, והקטרה, ונסוף היין,
21 ונסוף המים". ושם (במסכת יומא) ובפרק האחרון
22 ממשכת זבחים (קיג:) התבאר דיני מצוה זו.

23 המצוה הס"א — הצווי שנצטוינו שיהא כל-
24 קרבן שנקריב שלם במינו, תמים מן-המומים
25 שעליהם נאמר בפתוב ובמסכת שהם מומים.
26 והוא אמרו יתעלה: "תמים יהיה לרצון" (ויקרא
27 כב, כא) ולשון ספרא (פרשת אמור): "תמים יהיה
28 לרצון — מצות עשה" וכבר הביאו ראיה, שיינות
29 הנסכים ושמןם וסלתם יהיו בתכלית הטוב
30 והשלמות מכל-קלקול, מאמרו יתעלה: "תמימם
31 יהיו-לכם ונספיהם" (במדבר כח, לא) וכבר
32 נתבאר דיני מצוה זו בפרק ח' ממנחות (פו).

33 המצוה הצ"א — האזהרה שהזהרנו מלהקדיש
34 בעלי מומין לגבי מזבח, והוא אמרו יתעלה: "כל
35 אשר-בו מום לא תקריבו" (ויקרא כב, כא), ולשון
36 ספרא (פרשת אמור שם): "כל אשר-בו מום לא
37 תקריבו" — משום כל תקדיש.

38 המצוה הצ"ב — האזהרה שהזהרנו מלשחוט
39 בעלי מומין לשם קרבן, והוא אמרו יתעלה
40 בבעלי מומין: "לא-תקריבו אלה לה" (שם, כב),
41 ולשון ספרא: "לא-תקריבו אלה לה" — משום
42 כל תשחוט.

43 המצוה הצ"ג — האזהרה שהזהרנו מלזרוק דם
44 בעלי מומין על גבי המזבח, והוא אמרו יתעלה
45 בבעלי מומין גם: "לא-תקריבו לה" (שם, כד),
46 ובא בקבלה שלא זו מזהיר על זריקת דם בעלי
47 מומין — וזהו דעת תנא קמא, וכן הלכה. ורבי
48 יוסי ברבי יהודה אומר, שלא זו אינו מזהיר
49 אלא על קבלת דם. והוא אמרם בספרא (פרשת
50 אמור): "לא-תקריבו לה" — משום כל תקבל
51 את-הדם. ובגמרא תמורה (זו) אמרו: לתנא קמא
52 האי "לא-תקריבו לה", למה לי? מבצי ליה (אם
53 מפני שצריכים פסוק מיוחד) לזריקת דמים — והא
54 נפקא ליה (הרי יש ללמוד זאת מהביטוי) מ"על
55 המזבח"? כלומר: ממה-שאמר עוד: "ואשה לא-
56 תתנו מהם על-המזבח לה" (שם, כב), שמשמע
57 שכל-מה שניתן על גבי המזבח לא יהיה מהם?
58 והשיב: ארחה דקרא הכי משפעי (כך דרך הכתוב
59 להתבטא), כלומר: שלא זו שהיא "ואשה לא-
60 תתנו מהם על-המזבח" לא בא אלא בהקטור
61 אסורין, ואל תלמד (איסור זריקת הדם) באמרו
62 "המזבח", לפי שלא יסתדר הלשון אלא בכך, כי
63 היאך היה לו לומר: "ואשה לא תתנו" בלבד —
64 הרי בזה לא ישלם הדבור! הנה נתבאר מכל-מה
65 שקדם שאמרו: לא-תקריבו לה' — אזהרה על
66 זריקת הדם.

יום שישי ג' אלול ה'תשע"א

67 מצות לא תעשה צד. צה.
68 צו. צז. מצות עשה פו.

69 המצוה הצ"ד — האזהרה שהזהרנו מלהקטיר
70 אמורי בעלי מומין, והוא אמרו יתעלה: "ואשה
71 לא-תתנו מהם על-המזבח" (ויקרא כב, כב) ולשון
72 ספרא (פרשת אמור): "ואשה לא-תתנו מהם" —
73 אלו החלבים; "לא-תתנו", אין לי אלא כלם, מנין
74 אף מקצתם — תלמוד לומר: "מהם", אף

40 בַּהֲקָרְבַת בַּעַל מוֹם, בַּמְקוֹמוֹת מְפֹזְרִים בַּמִּסְכָּת
41 זִבְחִים וּמִסְכַּת תְּמוּרָה.

42 הַמִּצְוָה הַצ"ה — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּהִקְרִיב
43 בַּעַל מוֹם עוֹבֵר, וְהוּא אָמְרוּ בַּמִּשְׁנָה תוֹרָה:
44 "לֹא-תִזְבַּח לַה' אֱלֹהֶיךָ שׁוֹר וְשֵׂה אֲשֶׁר יִהְיֶה בוֹ
45 מוֹם וְגו'" (דברים יז, א), וְנִתְבָּאֵר בְּסִפְרֵי שִׁבְכַּעֲלֵי
46 מוֹמִין עוֹבְרִין הַפְּתוּב מִדְּבַר. וְגַם עַל זֶה לֹקָה, אִם
47 עֹבֵר וְהִקְרִיבוּ.

48 הַמִּצְוָה הַצ"ו — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּהִקְרִיב
49 קִרְבָּנוֹת הַגּוֹיִם אִם הֵם בַּעֲלֵי מוֹמִין, וְלֹא נֹאמַר
50 כִּי־נִזְכָּר גּוֹי יִקְרַב בַּעֲדוֹ בַּעַל מוֹם, וְהוּא אָמְרוּ
51 יִתְעַלֶּה: "וּמִיָּד בֶּן-נֶכֶד לֹא תִקְרִיבוּ אֶת-לֶחֶם
52 אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל-אֵלֶּה" (ויקרא כב, כה). וְמִי שֶׁעֹבֵר
53 וְהִקְרִיבוּ — לֹקָה גַּם כֵּן.

54 הַמִּצְוָה הַצ"ז — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּתֵּן מוֹם
55 בַּקֶּדָּשִׁים, וְזֶהוּ הַנִּקְרָא: מִטִּיל מוֹם בַּקֶּדָּשִׁים.
56 וְכָל-הַמִּטִּיל מוֹם בַּקֶּדָּשִׁים — לֹקָה, וּבִתְנַאי
57 שֶׁיִּהְיֶה זֶה בְּזִמְנֵי שִׁבִּית הַמִּקְדָּשׁ קֵיִם דְּחֻזִּי (שִׁפְסֵל
58 דָּבָר שֶׁהִיא רְאוּיָה לְקִרְבָּן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בַּגִּמְרָא
59 עֲבוּדָה זָרָה (יג): וְכֵן הִלָּא עַל כֵּן בְּאָמְרוֹ בַּקֶּרְבָּן:
60 "כָּל-מוֹם לֹא יִהְיֶה-בוֹ" (שם, כא), וְלִשׁוֹן סִפְרָא:
61 "כָּל-מוֹם לֹא יִהְיֶה-בוֹ" — אֵל תִּתֵּן בוֹ מוֹם.

62 הַמִּצְוָה הַפ"ו — הַצּוּי שֶׁנִּצְטְוּנוּ לְפָדוֹת מִן-
63 הַקֶּדָּשִׁים מִה שֶׁנּוֹלַד בוֹ מוֹם וְיֵצֵא לְחֵלִין וּמִתָּר
64 לְשַׁחֲטוֹ וְלֹאכְלוֹ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "רֵק בְּכָל-
65 אוֹת נִפְשָׁךְ תִּזְבַּח וְאָכַלְתָּ בָשָׂר כִּכְרֹפֶת ה' אֱלֹהֶיךָ"
66 (דברים יב, טו) וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (פֶּרֶשׁת רֹאדָה): "רֵק
67 בְּכָל-אוֹת נִפְשָׁךְ תִּזְבַּח — אֵינוֹ מִדְּבַר אֶלָּא
68 בְּפִסּוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין שִׁיפְדוּ". וְכֵן נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי
69 מִצְוָה זוֹ, כְּלוֹמַר: פְּדִיּוֹן הַקֶּדָּשִׁים, בַּמִּסְכָּת בְּכוֹרוֹת
70 (טו). וְתְמוּרָה (לב). וּבִכְמָה מְקוֹמוֹת מִחֲלִין (קל).
71 וְעֶרְכִּים (ד"ה) וּמַעֲיֵלָה (יט).

יום שבת קודש ד' אלול ה'תשע"א

72 מצות עשה ס. מצות לא תעשה ק. צח.
73 מצות עשה סב. מצות לא תעשה צט.
74

75 הַמִּצְוָה הַס' — הַצּוּי שֶׁנִּצְטְוּנוּ שֶׁיִּהְיֶה כָּל-קִרְבָּן
76 שֶׁנִּקְרִיב מִן-הַבְּהֵמָה בֶּן-שְׁמֹנֶה יָמִים וְלִמְעַלָּה וְלֹא

1 מִקְצָתָם. הִנֵּה נִתְבָּאֵר לָךְ שֶׁהַמִּקְרִיב בַּעַל מוֹם —
2 עוֹבֵר עַל אֲרֻבָּעָה לְאוּיִן, בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? אִם
3 נִעֲשֶׂה הַקָּטָן אֲמוּרִין לֹא אֶחָד: אֲבָל אִם נִעֲשֶׂה
4 אוֹתָם שְׁנֵי לְאוּיִן כְּמוֹ שֶׁעוֹשֶׂה תֵּנָא זֶה הַמְדַּבֵּר כָּאֵן
5 — הָרִי יִהְיֶה עוֹבֵר בְּחִמְשָׁה לְאוּיִן, לְפִי שֶׁהוּא
6 עוֹשֶׂה מִקְצָת הָאֲמוּרִין עֲנִיָּן (בִּפְנֵי עֲצֻמוֹ) וְכָלֵם
7 עֲנִיָּן, כְּמוֹ שֶׁאָמַר "מֵהֶם" אִף מִקְצָתָן, אִף-עַל-פִּי
8 שֶׁהוּא לֹא אֶחָד. הָרִי שֶׁתֵּנָא הִנֵּה סוֹבֵר לֹקִין עַל
9 לֹא שִׁבְכָלְלוֹת לְפִיכָךְ אָמַר בְּסִפְרָא (שם):
10 "הַמִּקְדִּישׁ בַּעַל מוֹם לְמִזְבֵּחַ — עוֹבֵר מִשּׁוּם
11 חֲמִשָּׁה דְּבָרִים: מִשּׁוּם כָּל תִּקְדִּישׁ, כָּל תִּשְׁחוּט, כָּל
12 תִּזְרוֹק אֶת-הַדָּם, כָּל תִּקְטִיר אֶת-הַחֶלֶב, כָּל תִּקְטִיר
13 מִקְצָתוֹ". וּבִגְמָרָא תְמוּרָה (ז): אָמְרוּ: "הַמַּעֲלָה
14 אֵיבָרֵי בַּעֲלֵי מוֹמִין לְגַבֵּי הַמִּזְבֵּחַ — אָמַר אֲבִי:
15 לֹקָה מִשּׁוּם כָּל תִּקְטִיר כָּלוּ, וּמִשּׁוּם כָּל תִּקְטִיר
16 מִקְצָתוֹ; רַבָּא אָמַר: אֵין לֹקִין עַל לֹא שִׁבְכָלְלוֹת.
17 מִתִּיבִי (יש להקשות על שיטת רבא): "הַמִּקְדִּישׁ
18 בַּעֲלֵי מוֹמִין לְגַבֵּי הַמִּזְבֵּחַ — עוֹבֵר מִשּׁוּם חֲמִשָּׁה
19 שְׁמוֹת". אֲלָמָּא (הִנֵּה רִאיוֹנוֹ) לֹקִין עַל לֹא
20 שִׁבְכָלְלוֹת? תִּיּוּבְתָא דְרַבָּא. הִנֵּה נִתְבָּאֵר לָךְ שֶׁזֶה
21 הָאוּמֵר: עוֹבֵר בְּחִמְשָׁה — שֶׁהֵם נִעֲשׂוּ חֲמִשָּׁה,
22 לְפִי סִבְרָתוֹ שְׁלוּקִין עַל לֹא שִׁבְכָלְלוֹת, וְלִפִּיכָךְ
23 מוֹנֶה הִלָּא הַכּוֹלָל כֵּלָן וּמִקְצָתָן בְּשְׁנֵי שְׁמוֹת, וְזֶהוּ
24 הַמִּפְרָסֵם בְּדַעַת אֲבִי בְּכָל-מְקוֹם כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ
25 בְּכָלֵל הַתְּשִׁיעִי מִן-הַכְּלָלִים שֶׁקִּדְּמוּ לְמֵאמָר זֶה.
26 אֲבָל לְרַבָּא שְׁאוּמַר: אֵין לֹקִין עַל לֹא שִׁבְכָלְלוֹת
27 — אֵינוֹ חַיֵּב אֶלָּא מִלְּקוֹת אַחַת עַל הַהִקְטָר כְּמוֹ
28 שֶׁנִּזְכָּר. וְכֵן נִתְבָּרַר אֲצִלְנוּ שֶׁהַכָּלֵל הַנִּכּוֹן: אֵין
29 לֹקִין עַל לֹא שִׁבְכָלְלוֹת. כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בַּגִּמְרָא
30 סְנֵהֲדִרִין (סג), כְּמוֹ שֶׁהִדְגַּמְנוּ בְּכָלֵל הַתְּשִׁיעִי,
31 וְלִפִּיכָךְ יִהְיֶה אֲרֻבָּעָה לְאוּיִן בְּלִבְד כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ
32 הַפְּתוּב, נִמְצָא שְׁמִי שֶׁהַקִּדִּישׁ וְהַקְרִיב בַּעַל מוֹם
33 — לֹקָה אֲרֻבָּע מִלְּקִיּוֹת עַל אֲרֻבָּעָה לְאוּיִן אֵלוֹ,
34 כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְכָל-הַלְּאוּיִן הִלָּלוּ אֲמוּרִים בְּבַעַל
35 מוֹם קְבוּעַ, כְּמוֹ שֶׁהִדְגַּמְנוּ וְאָמַר: "שְׁרוּעַ, וְקְלוּט,
36 וּמַעוּדָה, וְכִתּוּת, וְנִתּוּק, וְכִרּוֹת" (שם, כג-כד). שֶׁכָּל-
37 אֵלוֹ מוֹמִין קְבוּעִין. וְכֵן נִתְבָּאֵרוּ כָּל-מוֹמֵי
38 בְּהֵמָה, הַקְּבוּעַ וְהָעוֹבֵר, בְּפֶרֶק ו' מִבְּכוֹרוֹת. וְכֵן
39 נִתְבָּאֵרוּ הַלְּכוֹת אֲרֻבָּעָה לְאוּיִן אֵלוֹ הַמִּיחָדוֹת

1 פחות מזה, וזו היא מצות מחסר זמן בגופו (של
2 הקרבן. להבדיל מ"מחוסר זמן בבעליו" שהוא דין
3 אחר). והוא אמרו יתעלה: "והיה שבעת ימים
4 תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן"
5 (ויקרא כב, כז). וכבר נכפל צווי זה בלשון אחר,
6 והוא אמרו: "שבעת ימים יהיה עם-אמו" (שמות
7 כב, כט). ומצוה זו פוללת את כל-הקרבנות, קרבן
8 יחיד וקרבן צבור, על סוגיהם השונים. וממה-
9 שאמר: "ומיום השמיני והלאה ירצה" — משמע
10 שקדם לכן לא ירצה. הנה נתבררה האזהרה
11 מלהקריב מחסר זמן; אלא שהוא לאו הבא מכלל
12 עשה, ולפיכך אין לוקין עליו, שכן מי שהקריב
13 מחסר זמן אינו לוקה, כמו שנתבאר בפ'ק 'אותו
14 ואת-בנו' (חולין פ:), ושם נאמר: "הנח למחסר זמן
15 שהכתוב נתקו (מהלאו, ועשאהו) לעשה". וכבר
16 נתבארו דיני מצוה זו בספרא (פרשת אמור) ובסוף
17 זבחים (קייב).

18 המצוה המשלימה מאה — האזהרה שהזהרנו
19 מלהקריב אתנן זונה ומחיר כלב לגבי המזבח,
20 והוא אמרו יתעלה: "לא-תביא אתנן זונה ומחיר
21 כלב" (דברים כג, יט). וכבר נתבארו דיני מצוה זו
22 בפ'ק ו' ממסכת תמורה. ומי שמקריב משהו
23 מהם אף-על-פי שהקרבן פסול — הרי זה לוקה,
24 כדין בעל מום.

25 המצוה הצ"ח — האזהרה שהזהרנו מלהקריב

26 שאר ודבש (דבר של חמץ או שיש בו מתיקות)
27 לגבי המזבח, והוא אמרו יתעלה: "כי כל-שאר
28 וכל-דבש לא-תקטירו ממנו אשה לה" (ויקרא ב,
29 יא). וכבר נכפל הלאו בענין זה בלשון אחר
30 ואמר: "כל-המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה
31 חמץ" (שם). וכבר בארנו בכלל התשיעי
32 שהמקריב שאור ודבש — לוקה אחת ואינו
33 לוקה שתיים, מפני שהוא לאו שבכללות כמו
34 שבארנו שם, לפי שכבר נתברר לנו שלא
35 שבכללות לוקין עליו אחת, המשל בזה
36 שהמקריב חמץ לוקה אחת, וכן המקריב דבש,
37 וכן המקריב חמץ ודבש כאחת.

38 המצוה הס"ב — הצווי שנצטוינו להקריב מלח
39 עם כל-קרבן, והוא אמרו יתעלה: "על כל-קרבנך
40 תקריב מלח" (שם, יג). וכבר נתבארו דיני מצוה
41 זו בספרא (פרשת ויקרא) ובכמה מקומות במנחות
42 (כא).

43 המצוה הצ"ט — האזהרה שהזהרנו מלהקריב
44 קרבן בלי מלח, והוא אמרו יתעלה: "ולא תשבית
45 מלח ברית אלהיך" (שם), כי משהזהיר מלהשבית
46 המלח משמע שאסור להקריב תפל (שאין לו
47 טעם), והמקריב איזה דבר תפל — כלומר קרבן
48 או מנחה — חייב מלקות. וכבר נתבארו דיני
49 מצוה זו בפ'ק ו' מזבחים (כ"בא).

שמואל ב י א-יט

י א ויהי אחר־כֵּן וַיָּמָת מֶלֶךְ בְּנֵי עַמּוֹן וַיִּמְלֹךְ חֲנֹן בֶּן־תַּחְתִּי: ב וַיֹּאמֶר דָּוִד אַעֲשֶׂה־חֶסֶד ׀ עִם־חֲנֹן בֶּן־נָחָשׁ פֶּאֶשֶׁר עָשָׂה אֲבִיו עִמָּדִי חֶסֶד וַיִּשְׁלַח דָּוִד לְנַחְמוֹ בֶּן־עֲבָדָיו אֶל־אֲבִיו וַיִּכְאוּ עֲבָדֵי דָוִד אֶרֶץ בְּנֵי עַמּוֹן: ג וַיֹּאמְרוּ שָׂרֵי בְנֵי־עַמּוֹן אֶל־חֲנֹן אֲדֹנֵיהֶם הַמְּכַבֵּד דָּוִד אֶת־אֲבִיךָ בְּעֵינֶיךָ כִּי־שָׁלַח לְךָ מְנַחֲמִים הֲלוֹא בַּעֲבוּר חֶקֶר אֶת־הָעִיר וּלְרַגְלָהּ וּלְהַפְכָּהּ שָׁלַח דָּוִד אֶת־עֲבָדָיו אֵלָיךְ: ד וַיִּקַּח חֲנֹן אֶת־עֲבָדֵי דָוִד וַיַּגִּלָּח אֶת־חֲצֵי זָנָבָם וַיַּכֶּת אֶת־מְדוּיָתָם בַּחֲצֵי עַד שְׁתוּתֵיהֶם וַיִּשְׁלַח־ם: ה וַיִּגְדּוּ לְדָוִד וַיִּשְׁלַח לְקִרְאָתָם כִּי־הָיוּ הָאֲנָשִׁים נְכֻלָּמִים מְאֹד וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ שָׁבוּ בִירִיחוֹ עַד־יִצְמַח זָקְנָכֶם וְשִׁבְתֶּם: ו וַיֵּרְאוּ בְנֵי עַמּוֹן כִּי נִבְאָשׁוּ בְּדָוִד וַיִּשְׁלְחוּ בְנֵי־עַמּוֹן וַיִּשְׁכְּרוּ אֶת־אֶרֶם בֵּית־רְחוֹב וְאֶת־אֶרֶם צוֹבָא עֲשָׂרִים אֶלֶף רִגְלֵי וְאֶת־מֶלֶךְ מַעַכָּה אֶלֶף אִישׁ וְאִישׁ טוֹב שְׁנַיִם־עָשָׂר אֶלֶף אִישׁ: ז וַיִּשְׁמַע דָּוִד וַיִּשְׁלַח אֶת־יֹאבָב וְאֶת כָּל־הַצָּבָא הַגְּבָרִים: ח וַיֵּצְאוּ בְנֵי עַמּוֹן וַיַּעֲרְכוּ מִלְחָמָה פֶּתַח הַשָּׁעַר וְאֶרֶם צוֹבָא וְרַחוֹב וְאִישׁ־טוֹב וּמַעַכָּה לְבָדָם בַּשָּׂדֶה: ט וַיֵּרָא יֹאבָב כִּי־הִתְיַתָּה אֵלָיו בְּנֵי הַמִּלְחָמָה מִפָּנִים וּמֵאֲחֹר וַיִּכְחַר מִכָּל בַּחוּרֵי בִישְׂרָאֵל (יִשְׂרָאֵל קרי) וַיַּעֲרֹךְ לְקִרְאָתָם אֶרֶם: י וְאֵת יִתְרֵי הָעָם נָתַן בְּיַד אֲבִשֵׁי אֲחֵיו וַיַּעֲרֹךְ לְקִרְאָתָם בְּנֵי עַמּוֹן: יא וַיֹּאמֶר אִם־תִּחְזַק אֶרֶם מִפְּנֵי וְהִתְיַתָּה לִי לִישׁוּעָה וְאִם־בְּנֵי עַמּוֹן יִחְזְקוּ מִמֶּךָ וְהִלַּכְתִּי לְהוֹשִׁיעַ לָךְ: יב חֲזַק וְנִתְחַזַּק בַּעַד־עֲמָנוּ וּבְעַד עָרֵי אֱלֹהֵינוּ וַיְהִיָּה יַעֲשֶׂה הַטוֹב בְּעֵינָיו: יג וַיֵּגֶשׁ יֹאבָב וְהָעָם אֲשֶׁר עִמּוֹ לְמִלְחָמָה בָּאֶרֶם וַיִּגְסוּ מִפְּנֵיו: יד וּבְנֵי עַמּוֹן רָאוּ כִּי־נָס אֶרֶם וַיִּגְסוּ מִפְּנֵי אֲבִישֵׁי וַיִּכְאוּ הָעִיר וַיָּשָׁב יֹאבָב מֵעַל בְּנֵי עַמּוֹן וַיָּבֹא יְרוּשָׁלַם: טו וַיֵּרָא אֶרֶם כִּי נָגַף לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאסְפוּ יָחִיד: טז וַיִּשְׁלַח הַדְּדַעְזֹר וַיֵּצֵא אֶת־אֶרֶם אֲשֶׁר מַעֲבֵר הַנָּהָר וַיָּבֹאוּ חֵילָם וְשׁוֹכְדֵי שְׂרֵצָבָא הַדְּדַעְזֹר לִפְנֵיהֶם: יז וַיִּגְדּוּ לְדָוִד וַיֹּאסְפוּ אֶת־כָּל־יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲבֵר אֶת־הַיַּרְדֵּן וַיָּבֹא חֲלָאמָה וַיַּעֲרְכוּ אֶרֶם לְקִרְאָתָם דָּוִד וַיִּלָּחֲמוּ עִמּוֹ: יח וַיִּנָּס אֶרֶם מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּהֲרֹג דָּוִד מֵאֶרֶם שִׁבְעָה מְאוֹת רָכָב וְאַרְבָּעִים אֶלֶף פְּרָשִׁים וְאֵת שׁוֹכְדֵי שְׂרֵצָבָא הֵבֶה וַיָּמָת שָׁם: יט וַיֵּרְאוּ כָּל־הַמְּלָכִים עֲבָדֵי הַדְּדַעְזֹר כִּי נִגְפוּ לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלְמוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲבְדוּם וַיֵּרְאוּ אֶרֶם לְהוֹשִׁיעַ עוֹד אֶת־בְּנֵי עַמּוֹן: פ

רש"י

אליו: (ג) המכבד דוד את אביך בעיניך. הנראה בעיניך שדוד מכבד את אביך, הם מוזהרים לא תדרוש שלומם, והוא ידרוש שלומך: (ד) מדויהם. חלוקיהם: שתותיהם. העגבות: (טז) ושוכך שר צבא הדדעזר. על שם שהיה גבור ועריץ מאוד הזכירו בשמו:

מצודת ציון

(ג) ולרגלה. מלשון מרגל ומחפש: ולהפכה. תרגם יונתן: ולבדקה, כי הבורק דבר מה, מהפכה מצד אל צד: (ד) מדויהם. מלבושיהם, כמו (שמואל א יז לח): וילבש שאל וגו' מדיו: שתותיהם. הם העגבות, שהוא בחצי המלבוש, ודוגמתו (ישעיהו כ ד): חשופי שת: (ה) יצמח. יגדל: (ו) נבאשו. נמאסו כדבר הנבאש: ואיש טוב. אנשי איש טוב, והוא שם אדון הארץ, וכן (שופטים יא ג): וישב בארץ טוב: (ז) הגבורים. כמו והגבורים: (טז) חילם. שם מקום: (יז) חלאמה. לחילים: (יט) וישלימו. עשו שלום:

מצודת דוד

(ב) כאשר עשה אביו עמדי חסד. ומהו החסד, כשהיה דוד בורח מפני שאול, באו אליו אביו ואמו ואחיו (שמואל א כב ד): וינחם את פני מלך מואב, ויאמר לו ישב נא אבי ואמי עמך, והרגם, חוץ מאחד מהם שברח ונמלט לארץ בני עמון אצל נחש, (במדרש רבי תנחומא בירא) אמרו רבותינו ז"ל (במדבר רבה יד א): שהחסד היה שהחיה את אחיו אשר ברח אליו מאת מלך מואב, כשהמית את אביו וביתו אחר שהולכים אליו מן מערת עדולם, כמו שכתוב בשמואל א (כב א): (ג) המכבד דוד וגו' בעיניך. וכי סבור אתה שדוד מכבד את אביך בעיניך על כי שלח לך מנחמים: הלא. הנה לא שלח כי אם לרגל את הארץ: (ד) בחצי. במחצית ארכם, והוא עד שתותיהם: (ה) וישלח לקראתם. לאמר להם לשבת ביריחו האמור בסוף המקרא, והפסיק לומר הסיבה למה לא באו למלך, ואמר כי היו נכלמים, ולכן שלח לקראתם: ושבתם. לביתכם: (ח) פתח השער. מול פתח שער עירם: (ט) פני המלחמה. פני אנשי המלחמה: (יב) חזק ונתחזק. חזק אתה והעם אשר עמך, וגם אנו נתחזק: בעד עמנו. שלא ילכו בשבי: ובעד ערי וגו'. שלא יכבשום האויב: וה' יעשה הטוב וגו'. רצה לומר: ואם בכל ההתחזקות לא נועיל, יעשה ה' הטוב בעינינו, ונקבל באהבה: (טו) ויאספו יחד. בחשבם שברכת עם ניצחו הם: (יט) עבדי הדדעזר. רוצה לומר: הסרים למשמעתו:

תהלים לא א"ד

לא א למנצח מזמור לדוד: ב בדיהוה חסיתי אל־אבושה לעולם בצדקתך פלמני: ג הטח אלי אונך מהרה הצילני היה לי א לצור מעוז לבית מצודות להושיעני: ד פיסלעי ומצודתי אתה ולמען שמך תנחני ותנהלני: ה תוציאני מרשת זו ממנו לי פראתה מעוני: ו בידך אפקיד רוחי פדיתה אותי יהוה אל אמת: ז שנאתי השמרים הכל־ישוא ואני אל־יהוה בטחתי: ח אגלה ואשמחה בחסדך אשר ראית את־עניי ידעת בצרות נפשי: ט ולא הסגרתני ביד־אויב העמדת במרחב רגלי: י חנני יהוה פי צר לי עשישה בכעס עיני נפשי ובטני: יא פי כלו כיגון חיי ושנותי באנחה פשל בעוני כחי ועצמי עששו: יב מכל־צרי הייתי חרפה ולשכני א מאד ופחד למידעי ראי בחוץ נדדו ממני: יג גשפחתי כמת מלב הייתי ככלי אבד: יד פי שמעתי א דבת רבים מגור מסביב בהוסדם יחד עלי לקחת נפשי זממו:

רש"י

(ג) מצודות. פלי"שיץ בלע"ז: (ד) תנחני. מונאראש"מיו בלע"ז כמו (שמות ל"ב) לך נחה את העם וגו': (ו) בידך אפקיד רוחי. קומנ"דריה בלע"ז, אפקיד רוחי תמיד לפי שאתה פדיתה אותי מצרה: (ז) השומרים הבלי שוא. המצפים לתשועת ע"א: (ט) הסגרתני. ליכראש"מוי. ומנחם חבר אותו לשון סגירה וכן כל לשון סגר: (י) עששה. כהתה לשון עששית שאדם נותן זכוית לנגד עיניו לראות לעבר הזכוית דבר, אין אותה מראה ברורה: (יא) ועצמי עששו. לשון רקב כאלו אכלם עש: (יב) מכל צוררי.

מאת כל צוררי, הייתי חרפה לגדוף: ולשכני. אני חרפה מאד: ופחד למיודעי. אמישקטיישנ"ן. מתפחדים על קורותי: (יג) ככלי אבד. ההולך לאבד, כל לשון אבידה אין הלשון נופל על בעל אבידה לומר הוא אבד אותה אלא האבידה אובדת ממנו כד"א אשר תאבד ממנו (דברים כ"ב) האובדת לא בקשתם (יחזקאל ל"ד): (יד) דבת רבים. עצת רבים, דבת לשון דובב שפתי ישנים (שיר ד) וכן כל דבה שבמקרא פרלר"יץ בלע"ז: מגור מסביב. שמיראין ומפחדין אותי: בהוסדם. בהתעצם: זממו. לשון מחשבה:

מצודת ציון

(ד) ותנהלני. ותנהגני: (ז) השומרים. המצפים כמו ואביו שמר את הדבר (בראשית ל"ז): (ט) הסגרתני. מסרתני כמו להסגיר לאדם (עמוס א'): (י) עששה. ענין בליה ורקבון וכן למטה ועצמי עששו וקרב הוא מלשון עש יאכלם (ישעיה ג) שהוא התולעת האוכל הבגד ומפסידה: נפשי. הוא הנפש המתאוה: (יב) למיודעי. למכירי ואוהבי כמו ומודע לבניה תקרא (משלי ד'): (יד) דבת. ענין אמירת דבת הרע כמו ויבא את דבתם (בראשית ל"ז): מגור. פחד כמו ויגר מואב (במדבר כ"ב): בהוסדם. ענין עצה שהיא כיסוד להבנין: זממו. חשבו:

מצודת דוד

(ב) אל אבושה. לזה מהראוי שלא אבוש לעולם אף שאין בי זכות והצילני בצדקתך: (ג) הטח אלי. לשמוע תפילתי: לצור. דומה לסלע חזק ולבית מצודות והוא מבצר חזק: (ד) למען שמך. המורה על הרחמים: תנחני. בדרך ישרה: (ה) טמנו לי. הסתירו עלי שאפול בה: (ו) בידך. בפקדון אתן רוחי בידך ועליך לשמרו: פדיתה. עבר במקום עתיד ור"ל הן ידעתי שתפדה אותי ממות כי אתה אל אמת להחזיר הפקדון: (ז) השומרים. המצפים לתשועת גלולים: (ח) אשר ראית. נתת לב לראות עניי וידעת צרות נפשי: (ט) ולא הסגרתני. לא מסרת אותי ביד האויב והעמדת רגלי במקום מרחב שלא אמעד: (י) עששה. בעבור כעס מתוגין הצרות כאלו נרקבו עיני וגו': (יא) כיגון. בעבור היגון כלו ונשלמו ימי חיי וכן ושנותי באנחה וכפל הדבר במ"ש: בעוני. בעבור עוני כשל כוחי ונדבקו עצמי: (יב) מכל צוררי. מכל מה שעושים לי צוררי הייתי לחרפה להרואים בי כי מלעיגים עלי: ולשכני. היודעים יותר ממה שעושים לי צוררי להם אני מאד לחרפה: ופחד למיודעי. אני לפחד להם כי בראותם צרתי יפחדו לנפשם שלא יקרא להם כמקרי: רואי בחוץ. הרואים אותי בחוצות נדדו מפני והלכו להם כי כן דרך אדם לברוח מראות חלי קשה ודבר מגונה ונמאס: (יג) כמת מלב. כמו המת הנשכח מהלב: ככלי. ר"ל ככלי כל שהוא אשר כשהוא נאבד אין אדם זוכרו: (יד) דבת רבים. דברי רע מרבים המפחדים אותי מסביב: בהוסדם. במה שהם מתייעצים עלי כולם יחד וחושבים לקחת נפשי ור"ל ובעבור שאני שומע כ"ז ואני כאלם לא יפתח פיו לזה אני שכוה בעיני כל כי חושבים שכלה תקויתי:

יהל אור

הראשון רפ"ג שבכל לילה היא חוזרת לבחי' ואתה נפחת בי כו' וכן משמע בפע"ח שער ק"ש שעהמ"ט ר"פ יו"ד וז"ל בידך אפקיד רוחי הענין כי הרוח הוא מצד ז"א לכן אין אנו מפקדין להם בסוד מ"ן אלא הרוחין שצריכה להם כדי להזדווג עם ז"א על ידן כו' עכ"ל. וע"ש באריכות. וע' פרדס ערך פקודה ובמא"א אות פ"א סעי' י"ג ושם ג"כ מענין והיה האוכל לפקדון לארץ:

ו בידך אפקיד רוחי. ברכות דף ה' תחלת ע"א. מד"ר בלק רע"ט ג'. וזכ"ב בסבא דמשפטים. ח"ג פ' במדבר דק"ט א' פ' פינחס דרכ"ב ע"א מפסוק זה ופסוק ופקודתך שמרה רוחי. פ' קדושים דפ"ה ע"א. ויש להעיר מענין פקדת ארץ ותשוקקה בלק"ת פ' במדבר בד"ה והי' מספר בני". ועמ"ש ע"פ אלה פקודי המשכן. ואולי ע"י בידך אפקיד רוחי ממשיכים בחי' זו. וכמ"ש בלק"ת בד"ה האזינו השמים דרוש

עין יעקב

רש"י

על המעשר. האוכל פירותיו טבלים והוא במיתה בידי שמים וזהו מיתתו מדה במדה שדרך גרונו נכנס במעיו: יסבר. אסכרה: לברם. זה בית המדרש שיושבין שורות שורות ככרם כך מפורש בירושלמי [בברכות]: מכה זו. אסכרה: ראש המדברים. במצות מלך רומי שצוה עליו לדבר תחלה בכל מקום כדלקמן: פה גומר. לשון הרע והוא בא על כך לפיכך מתחיל במעיים ומסיים בפה שהלב מבין לספר לשון הרע ובודה דברים מלבו: פה גומר. הקול יוצא מן הגרון:

דף לג עמ' ב תנו רבנן: אסכרה באה לעולם על המעשר.² רבי אלעזר ברבי יוסי אומר: על לשון הרע.³ אמר (רבה) [רבא], ואי תימא רבי יהושע בן לוי:⁵ מאי קרא?⁶ (תהלים סג) "והמלך ישמח באלהים, יתהלל כל הנשבע בו",⁸ פי יסבר⁹ פי דוברי שקר¹⁰. איבעיא להו¹¹: רבי אלעזר ברבי יוסי¹², על לשון הרע¹³ קאמר, או דילמא¹⁴, אף על לשון הרע נמי קאמר¹⁵? תא¹⁶ שמע¹⁷: כשנכנסו רבותינו ל¹⁸ כרם ב¹⁹ יבנה, היו שם רבי יהודה, ורבי אלעזר ברבי יוסי, ורבי שמעון²⁰. נשאלה שאלה זו בפניהם: מפה זו²¹, מפני מה מתחלת בבנימעים וגומרת בפה? נענה רבי יהודה ברבי אלעאי, ראש המדברים בכל מקום, ואמר: אף על פי שפלויות יועצות, ולב מבין, ולשון מחתך פה גומר.

מתוך שיעורים באגדות חז"ל

יביע הערצה למלכם החזק. כך היה מנהגם אז, להשבע "חי המלך". כאשר מלך איתן עומד בראשם, יכול העם להשבע בו בבטחון, כי הוא משענת חזקה לכלם, שהרי הוא איש אמת, ואינו מקבל לשון הרע (מהרש"א). אם המלך אכן יהיה איש אמת מחלט, על ידי כך יתברר (9) = יקבל אסכרה! מי? (10) פיו של דואג האדומי, שדבר שקר ולשון הרע (תהילים סג/יב). כשדואג האדומי יקבל אסכרה, יבינו כלם שאף שקר בפיו, והכפיש את דוד בדברי רכילות ולשון הרע. הרי שאסכרה באה על לשון הרע. (11) שאלו בני הישיבה, (12) הסובר שאסכרה באה (13) האם על לשון הרע בלבד (14) שמא, (15) ולדעתו ענש זה בא גם על לשון הרע, וגם על עון מעשרות ואכילת טבל? (16) בא (17) החכמים נגשו לברר למה התפנו רבי אלעזר. כדי להוכיח את דעתו, הביאו ברייתא ארקה, המבארת נושאים אחרים, שבסופה תתבאר גם השאלה – בגלל איזו עברה באה מחלת האסכרה. כך מספרת הברייתא: (18) לבית המדרש שישבו בו שורות ישרות בצורה מסודרת, ככרם) שנוטעים אותו באפן מסודר ומדק, במרחק שנה בין הגפנים (רש"י). מקומם היה (19) עיר (20) בר יוחאי, שעל פי צורתה של מחלת האסכרה, הם נגשו לברר את סבותיה. (21) אסכרה,

(1) שהיא המיתה הקשה ביותר. מחלה הסותמת את דרכי הנשימה וגורמת למחנק, היא נקראת כך, מלשון 'סכר', פי היא סוכרת את הגרון וסותמת את הפה, אף אינה חונקת לגמרי, שהסובל ממנה ימות תוך רגעים אחדים, אלא משאירה פתחי נשימה דקים וקלושים, וגורמת לסבל רב ולמות אטי. (2) שנומנעים מלהפריש מהתבואה, וממילא גם לא נותנים לכהנים וללויים. (3) באה האסכרה, (4) ואולי יכול אתה לצטט מאמר זה בשם (5) שאומר: (6) =היכן יש הוכחה במקרא, שסופם של דוברי לשון הרע למוות במיתת אסכרה הנוראה? זאת אפשר להוכיח מהנאמר על דואג האדומי, שרצה להבאיש את ריחו של דוד בעיני שאול המלך, ודבר עליו לשון הרע, כדי לעורר כעס ושנאה בלב שאול, שירדף את דוד ויצר את צעדיו. הלשון הרעה של דואג על דוד היה, שהוא מצאצאי רות המואביה, ולכן אינו ראוי לבוא בקהל, ככתוב: "לא יבא עמוזי ומואבי בקהל השם" (דברים כג/ד. יבמות עז/ב). בתגובה על הוצאת דבה זו, התפלל דוד הנרדף אל ה', ששאול לא יאמין לדואג, אלא יברר את המסרת מבית דינו של שמואל הרמתי, הקובע: "עמוזי ולא עמוזית, מואבי ולא מואביה" (יבמות עז/א). כך בקש דוד: אנא מן, רבונו של עולם, (7) [שאול, לא יקבל את דברי השקר נגדי, אלא שאול המלך] (8) =במלך, שכל העם

אך העוף הקרוי **בת מזגא חמרא**, שריא – מותר באכילה. וסימניו
– וסימן לדבר, לשון הדין האמורה לגבי דיני ממונות, **יפה כח הבן**
מכח האב, ואף כאן, יפה כח העוף המכונה 'בת מזגא חמרא', שהוא
טהור, מכח העוף המכונה 'מזגא חמרא', שהוא כביכול האב, שהוא
טמא.

הגמרא מבארת את דינם של מיני עופות הקרויים 'שקטנא': **אמר רב**
יהודה, יש עוף הקרוי **שקטנא**, שיש בו כמה מינים חלוקים, אותם
שארבי שני – ששוקיהם ארוכים, וסומקין – וגופם אדום, שריא –
הם מותרים באכילה. וסימניו – וסימן לדבר, **מוזגא** – שם של
עוף טהור שהיה ידוע להם, ודומה לאותו שקטנא בכך ששוקיו
ארוכים וגופו אדום. ואותם שהם **גוצי** – נמוכים, ששוקיהם קצרים,
וסומקין – וגופם אדום, **אסירי** – הם אסורים באכילה. וסימניו, הדין
שנאמר לגבי מומי כהנים (בכורות דה) **ננום פסול** – כהן נמוך פסול
לעבודה, ואף כאן השקטנא הנמוך, טמא. ואותם שארבי שני –
ששוקיהם ארוכים, וירוקי – וגופם ירוק, **אסירי**. וסימניו, הדין
שנאמר לגבי טריפות (לעיל טו) **ירוקין פסולין** – אם נפל העוף לאש,
והלך או הקורקבן או הכבד השתנה צבעם לירוק, הרי זו טריפה, ואף
כאן השקטנא הירוק אסור באכילה.

הגמרא מבררת מי הם העופות הטמאים שהוזכרו בתורה: **אמר רב**
יהודה, עוף הקרוי 'שקל', המוזכר בתורה (ויקרא יא יז) בפרשת העופות
הטמאים, זה העוף השולף דגים מן הים. ודוכיפת, המוזכרת שם
(שם יא יט), הוא העוף שהורו כפות – כרבותו עבה ונראה כאילו
הכרבות כפולה בתוך הראש וקשורה שם, והוא עוף גדול כתרנגול.
מסייעת לכך הגמרא מברייטא: **תניא נמי הני** – כך גם שנינו
בברייטא, **דוכיפת** הוא העוף שהורו כפות, וזהו העוף שהביא את
תולעת השמיר לבית המקדש, כמסופר במסכת גיטין (סח), ששלמה
המלך בנה את בית המקדש בלי להשתמש בברזל, וכדי לחתוך את
האבנים היה צריך את השמיר, שסגולת תולעת זו לחתוך כל דבר
קשה שתחתיה, והיה השמיר מופקד ביד תרנגול הבר, שהוא
הדוכיפת המוזכר כאן, ונטלו ממנו.

הגמרא מביאה מימרא על השלך' עורד בעלי חיים: **רבי יוחנן**, כי
היה חזי – כשהיה רואה את השלך, **אמר**, **משפטיה תהיה רבה**
(תהלים לו ז), כלומר משפטי ה' נעשים אפילו בעמקי התהום, שמומן
לשם ה' את השלך שימית את הדגים המזונונים למות. כי הנה חזי –
כאשר היה רבי יוחנן רואה נמלה, **אמר**, **צדקתה כהררי אל** (שם),
כלומר, ה' דואג אפילו לבריה קטנה כנמלה שתמצא את מזונותיה,
כחיה גדולה, ובכך ניכרת צדקתו.

הגמרא מביאה מיני עופות שדין אכילתם תלוי במנהג: **אמר אמימר**,
העופות הקרויים 'לקני' ו'במני', שריין – מותרים באכילה בכל
מקום. אך העופות הקרויים 'שקנא' ו'במנא', מקום שנהגו לאכול
אותם, אוכלין – רשאים לאכול, ומקום שנהגו שלא לאכול, אין
אוכלין.

תמדה הגמרא: **אמנו במנהגא תלמי מילתא** – וכי דין אכילת עופות
תלוי במנהג, והרי הטהור מותר לכל, והטמא אסור לכל. מתרצת
הגמרא: **אין** – אכן, יש עופות שדינם תלוי במנהג, ולא קשיא – ואין
זו קושיא, שהיתר העופות שזה בכל מקום, משום שלעופות אלו יש
רק סימן טהרה אחד, והיא – מה שאסור לאוכלם, היינו **באתרא**
דשכיחי פסם ועונייה – במקום שמצויים בו פרס ועונייה, שזו עופות
טמאים, ויש לחשוש שמא השקנאי והבטנאי שם הם ממיני הפרס
והעונייה, ואין להתירם בסימן טהרה אחד. והיא – מה שמותר
לאוכלם, היינו **באתרא דלא שכיחי** – במקום שאין מצויים פסם
ועונייה, וכיון שבסתם מקומות יושב אין פרס ועונייה מצויים, אין
חוששים שהשקנאי והבטנאי המצויים שם הם ממיני פרס ועונייה, וכיון
שאין עוף טמא שיש לו סימן טהרה אחד מלבד הפרס והעונייה, מותר
לאכול עופות אלו בסימן אחד.

ממשיכה הגמרא לדון בכשרותם של מיני עופות שונים: **אמר אבין**,
מיני העופות הקרויים 'קוא' ו'קואא', **אסירי**. אך המין הקרוי
קואתא, שריא – מותר באכילה. אבל **במערכא** – בארץ ישראל,

מלקו עילתה – הלכו את מי שאכל 'קואתא', לפי שהם סברו שהוא
מין טמא, וקרוי לה – והם קראו למין הזה 'תתנותא'.
הגמרא דנה עתה בענין התנשמות, שיש בה מין אחד שהוא עוף,
ומוזכר בתורה בפרשת העופות הטמאים (ויקרא יא יח), ומין אחד שהוא
שרץ, ומוזכר במנין שמונה שרצים הטמאים (שם יא ז).

תני רבנן בברייטא, **תנשמת** הנזכרת בתורה בפרשת העופות
הטמאים, היא **באות** – מאוס **שבעופות**, והוא עוף הצועק בלילה.
מבררת הברייטא: **אתה אומר** שתנשמת זו היא **באות שבעופות**, או
ש **מא אינו אלא באות** – מאוס **שבעופות**, וכונת התורה ששרץ
זה כלול באיסור של העופות הטמאים. משיבה הברייטא: **אמרת** –
יש לומר תשובה בדבר, **צא ולמד משלש עשרה מדות שהתורה**
נדרשת בהן, שאחת המדות היא **דבר הלמד מענינו**, שאם כתבה
התורה דבר שניתן לפרשו בשני אופנים, עלינו ללמוד את פירושו
מהענין המדובר באותה פרשה, ובפרשה זו, **במה הכתוב מדבר**, הרי
רק **בעופות**, ואף כאן, בתנשמת, מדובר במין ממיני העופות.

הגמרא מביאה ברייתא דומה בענין תנשמת שבשרצים: **תניא נמי**
גבי שרצים כהני גזונא – שנינו גם לגבי שרצים ברייתא דומה,
תנשמת הנזכרת בתורה (ויקרא יא ז) במנין שמונה שרצים הטמאים,
היא **באות** – מאוס **שבעופות**. מבררת הברייטא: **אתה אומר** שהיא
באות שבעופות, או – שמא **אינו אלא באות שבעופות**, וכונת
התורה שעוף זה מטמא כדין שמונת השרצים. משיבה הברייטא:
אמרת, **צא ולמד משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן**,
שאחת מהן היא **דבר הלמד מענינו**, ובמה הכתוב מדבר, **בשרצים**,
ואף כאן, בתנשמת, מדובר במין ממיני השרצים.

הגמרא מבארת מהו 'באות שבעופות' ו'באות שבשרצים': **אמר**
אבין, התנשמת שהיא **באות שבעופות**, זהו קיפוח. והתנשמת
שהיא **באות שבעופות**, זהו קורפדא.

הגמרא ממשיכה לבאר את מיני העופות הטמאים שבתורה: **אמר רב**
יהודה, **קאח** הנזכרת בתורה (ויקרא יא יח) בפרשת העופות הטמאים,
זו הקיק, ו'רחם' המוזכרת שם, זו שררקק.

אמר רבי יוחנן, למה נקרא שמו של עוף זה **רחם**, משום שביין
שכא רחם, כאן רחמים – הרי זה סימן שיבואו גשמים לעולם.
מבארת הגמרא היאך הוא סימן זה: **אמר רב ביבי בר אבין**, והוא –
וסימן זה, הוא באופן דיתוב **אמירי** **ועבדי שררקק** – שהרחם יושב
על איזה דבר, ומצפצף בקול ונשמע כאילו הוא אומר שררקק.
מוסיפה הגמרא: ו'מירי' – ומסורת בדינו, **דאי יתיב אארעא** – שאם
הרחם משנה ממנהגו ויושב על הקרקע ושריק – ומצפצף, הרי זה
סימן בשורה לעם ישראל, ואז **אתא משיחא** – יבוא המשיח, **שנאמר**
(זכריה י ח) **בנבואת זכריה על הגאולה העתידה** **אשרקק להם**
ואקבצם כי פדיתים. ומבואר בפסוק שלעתיד לבוא יהיה שריקה
לסימן על הגאולה, ויש לנו מסורת, שיהיה זה שריקת הרחם כשהיה
יושב על הקרקע.

מקשה הגמרא: **אמר ליה רב אדא בר שימי למר בר רב אידא**,
והא ההוא דיתבי כי ברבא ושרק ואתא גלל אפסקיה למוחיה –
והרי מעשה היה ברחם אחד שישב על שדה חרושה ושרק, ובאה אבן
שיש מן השמים וריצצה את מוחו של הרחם. מתרצת הגמרא: **אמר**
ליה מר בר רב אידא, **ההוא פידא היה** – אותו רחם היה שרקק,
שעשה את הסימן שלא בזמן, ולכן נעש מן השמים ונפל עליו אבן
השיש.

הגמרא ממשיכה לבאר את מיני העופות הטמאים שהוזכרו בתורה:
תני רבנן, נאמר בפסוק (ויקרא יא טו) **את כל ערב למינו**, ויש לדרוש
את הפסוק כך, **עורב**, זה **עורב**. והלשון **את כל העורב** מאמרה
כדי להביא – לרבות שגם **עורב העמקי אסור**. והלשון 'למינו'
נאמרה כדי להביא **עורב הקא כראשי יונים**, שאף הוא אסור.

מפרשת הגמרא את הברייטא: **אמר מר ברייתא**, **עורב**, זה **עורב**.
תמדה הגמרא: מאחר ופירש התנא את מיני העורבים שריבתה
התורה, מדוע לא פירש מהו סימנו של סתם עורב, **אמנו קמן קא** –
וכי עורב סתם נמצא לפנינו והתנא מראה לנו אותה, שמחמת כן לא

חולין. פרק שלישי – אלו טרפות דף סג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קטו רש"י תוספות

1 **הא** באתרא דשכחי פרס ועוניה – פירש הקונטרס: דבאתרא דשכחי חישינן, משום דדמו
2 לפרס ועוניה, שמא מינם הוא. וקשה: דאם כן, בכל דוכתא ליחסרו אלא נראה לפרש:
3 דדאי לא ממנייהו הם. אלא באתרא דשכחי חישינן, משום דדמו לפרס ועוניה, ומיחלפא
4 בהם. אבל באתרא דלא שכחי – ליכא למיחש למידי, ושור.

5 **באות** שבעופות קיפוף – שלשה מיני קיפוף
6 הם. האי שדוא באת שבעופות זהו

7 תנשמת, בדקאמר: דתנשמת הוא באת
8 שבעופות. ועוד יש כוס וינשוף, דמתרגמין "קריא
9 וקיפופא", והוא נידה דאמרין ב"המפלת" (נדה
10 כג.א) דעניהם הולכות לפניו כשל אדם כמו
11 קריא וקיפופא. ובברכות פרק "הרואה" (נזב),
12 אמרין: כל מיני עופות יפים לחלום חוץ מקריא
13 וקיפופא. ועוד יש קיפוף אחר שהוא חיה,
14 כדאמרין נמי בפרק "הרואה" (שם, עין שם): כל
15 מיני חיות יפין לחלום חוץ מן הפיל והקוף
16 והקיפוף. וכן בפרק קמא דבבברות (ח.א): הארי
17 הדרוב הנמר והקוף והקיפוף – שלשל שנים.
18 **הנץ** זה הנץ – הבא לא שייך למיפרך: אטו קמן
19 קאי, דקאמר: זה הנץ? דהא קאמר: זה הנץ
20 – זהו איתן שקרין נץ. אבל לעיל, דערב העמקי
21 נמי קרי עורב – שייך למפרך מה זה מפרש
22 יותר מזה.

23 **נץ** – פירש בקונטרס: אשפיריר. ואי אפשר
24 לומר כן, דנא כן הוא מתשעה עשר עופות,
25 ואינו דורס בדפירש לעיל. וחזון בין
26 דאשפיריר דרס, בין לפירוש הקונטרס, ליה
27 לפירוש רבינו תם שלובד העוף ואוכלו מחיים.
28 וכמו כן טוען גבי נשר, שקרין אייגל"א, ואינו,
29 דנשר יש לו ארבעה סימני טמאה, ואיגל"א יש
30 לו אצבע יתירה. וכן אמר דקרא הוא קוקי
31 בלעז. ואינו, דאדור קוקי בחוקת טמא מחזקין,
32 וקרא טהור הוא. כדמוכח בפרק "שולחן הקו"
33 (חולין קלח.ב. קמב) דרבי אליעזר מחייב בשילוח
34 מפני שהוא טהור. ורבנן לא פליגי אלא מפני
35 דרובן על ביצים שאנן שלו, אבל כולו מחדו
36 דגופו טהור.

למה

1 **אמר רבי יוחנן:** למה נקרא שמו "רַחֵם"? בַּיּוֹן שֶׁכָּא רַחֵם בָּאוּ רַחֵמִים לְעוֹלָם. אָמַר רַב בִּיבִי בַר
2 אֲבִי: וְהוּא דִּיתִיב אֲמִידִי וְעֵבִיד "שֶׁרְקֶרָק". וְגַמְרִי, דְּאִי יִתִּיב אֲרָעָא וְשָׂרִיק – אֲתָא מְשִׁיחָא,
3 שְׁנָאֵמַר: "אֲשֶׁרְקָה לָהֶם וְאֶקְבָּצֵם". אָמַר לִיה רַב אָדָא בַר אָדָא בַר רַב אִידִיא: וְהָא הֵהוּא
4 דִּיתִיב בִּי פֶרְכָּא וְשָׂרִיק, וְאֲתָא גָּלָל אֶפְסָקִיָּה לְמוֹחִיָּה! אָמַר לִיה: הֵהוּא בִּידָא הָהוּ. תַּנּוּ רַבְּנִין:
5 "עֵרֵב" – זֶה עוֹרֵב, "אֵת כָּל הָעֵרֵב" – לְהִבִּיא עוֹרֵב הַעֲמָק, "לְמִינוּ" – לְהִבִּיא עוֹרֵב הַבָּא בְּרָאשִׁי
6 יוֹנִים. אָמַר מַר: "עֵרֵב" – זֶה עוֹרֵב. אֲמַר קָמֵן קָאִי? אֵלָּא אִימָא: "עֵרֵב" – זֶה עוֹרֵב אוֹכְמָא, וְכֵן
7 הוּא אוֹמַר: "קְרוֹצוֹתַי תִּלְתְּלִים שְׁחוֹרוֹת בְּעוֹרֵב". "הַעֲמָק" – חִיוּרָא, וְכֵן הוּא אוֹמַר: "וּמִרְאֵהוּ
8 עֲמָק מִן הָעוֹר" – כְּמִרְאֵה חֲמָה הַעֲמוּקָה מִן הַצֵּל. וְעוֹרֵב הַבָּא בְּרָאשִׁי יוֹנִים. אָמַר רַב פֶּאָא: לֹא
9 תִּמָּא דְּאֵתִי בְּרִישׁ יוֹנִי, אֵלָּא דְּדָמִי רִישִׁיָּה לְדִיוֹנָה. תַּנּוּ רַבְּנִין: "חֲנִיץ" – זֶה חֲנִיץ, "לְמִינוּ" – לְהִבִּיא
10 לְמָה נִקְרָא שְׁמָה חֲסִידָה – שְׁעוֹשֶׂה חֲסִידוֹת עִם חֲבֵרוֹתֶיהָ; "הָאֲנָפָה" – זוּ דִּיהָ רְגֻזִית, לְמָה
11 נִקְרָא שְׁמָה אֲנָפָה – שְׁמָנְאָתָה עִם חֲבֵרוֹתֶיהָ. אָמַר רַב חֲנִן בַּר רַב חֲסִדָא אָמַר רַב חֲסִדָא, אָמַר
12 רַב חֲנִן בְּרִיה דְּרַבָּא אָמַר רַב: עֲשָׂרִים וָאַרְבָּעָה עוֹפוֹת מְמַאֲיִן הֵן. אָמַר לִיה רַב חֲנִן בַּר רַב חֲסִדָא
13 לְרַב חֲסִדָא: דְּהִיכָא? אִי דְּוִיקְרָא – עֲשָׂרִים הוּא! אִי דְּמִשְׁנָה תוֹרָה – עֲשָׂרִים וְחָד הוּא! וְכִי תִמָּא:
14 דָּאָה, דְּכִתִּיבָא בְּוִיקְרָא וְלֹא כִתִּיבָא בְּמִשְׁנָה תוֹרָה, שְׂרִיָּה עֲלִיָּהוּ – אֲכַתִּי עֲשָׂרִין וְחָרִין הוּא! אָמַר
15 לִיה, הֵכִי אָמַר אֲבוּה דְּאֶמָּךְ מִשְׁמִיָּה דְּרַב: "לְמִינוּ" "לְמִינוּ" "לְמִינוּ" – הֲרִי בָּאן אֲרַבְעָה.
16 – אִי הֵכִי, עֲשָׂרִין וְשִׁית הוּא! אָמַר אֲבִי: דָּאָה וְרָאָה – אַחַת הִיא. דְּאִי סִלְקָא דַּעְתָּךְ תַּרְתִּי אִינוּן,
17 מְכַרִי

18 ובמשנה תורה וידו כתיב: "והראה ואת האיה והדיה למינה". אבזה דאמך – רב חנן בר רבה, שהיה חמוה דרב חסדא ב"עשרה יוחסין" (קדושין פא.ב). דהאנפה
19 "למינה", דאיה דויקרא "למינה", "למינה" דעורב, "למינה" דנץ. דאה – דויקרא, וראה דמשנה תורה – אחת היא.

מכרי

1 **בת מונא חמרא** – זה שמה. יפה כח הכן – הלכה היא בפרק "כל
2 הנשבעין" בשבועות (מח.א). שְׂקִימָא – שם העוף. ויש בהן שני מינין, אותם
3 ששוקין ארוכין וגופו ארום – שרי. מוֹרִמָא – שם עוף שהיה מוחזק להם
4 בטחור, ושוקיו ארוכין וגופו ארום. נגוס פסול – במומי כהנים בבכורות
5 (מזב). ירוקין פסולין – גבי נחמרו מעיה

6 תנן ליה במתניתין (חולין נז.א). זה השולח ביה
7 דגים מן הים – אינורו הוו בקיאי ביה.
8 והוא עורב המים. שהורו כפות –
9 כרבלתו עבה ודומה כמי שכפולה לתוך
10 הראש וכפותה שם. והוא עוף גדול
11 כתרנגול, וקורין לו פוארין שלביי"א. וזהו
12 שהביא שמיר למקדש – דהא "נגר
13 טורא" מתרגמין ליה, והוא תרגולא ברא.
14 ובגיטין בפרק "מי שאחור" (סח.ב) מפרש
15 מאי עביד ביה דמנגר ביה טורא. צדקתך
16 כהררי אל – דאפילו נמלה אית ליה
17 חיותא כגדולה. ושפספין אף בתהום
18 רבה – שומנתה שֶׁלֶף לשפוט ולעשות
19 נקמתך ברגת הים לחמית המזומנים למות,
20 לשון מורי. לישנא אחרינא: לנמלה הוא
21 אומר "צדקתך כהררי אל" – שמונותיה
22 מזומנין לה בלא טורה, ועם מי שאתה
23 נשפט אתה דנו עד תהום רבה, כגון שֶׁלֶף
24 שטרח לבקש שם מזונותיו. לקני ובמני
25 שריא שקנאי ובמנאי – מקום שנהגו בו,
26 דשכחי – שראננים שהוחזקו שם פרס
27 ועוניה – אסירי, דהני נמי בחד סימן אתו,
28 ושמא ממנים הן. באתרא דלא שכחי פרס
29 ועוניה – שרי, דהא מסתמא לא מחזקין
30 להו, דלא שכחי בישוב. (תחומא) באות
31 שבעופות – עוף הצועק בלילה, צואיט"ה
32 בלעז. באות שבשרצים – טלפ"א. תרי
33 תנשמת כתיבי, חד בעופות וחד בשרצים.
34 דבר הלמד מענינו – אחד משלש עשרה
35 מדות היא. קיפוף – ציא"ט. ול נראה
36 שקרין קלב"א שוריץ שדומה לטלפ"א
37 שבשרצים. קורפדאי – טלפ"א. רחמים
38 – מטר. אמרי – על שום דבר. ועביד
39 שרקרא – כשהוא מצפצף בשמע כאומר
40 "שרקרק". דאי יתיב אארעא – ואינו
41 עומד, אלא יושב ומצפצף – סימן בשורה
42 הוא. אארעא – שאין דרכו כן. כי כרמ
43 – חרישה. גללא – אבן גלל מן המרום.
44 בדייא – כמו "בדאה", בדאי ושקין,
45 ולפיכך לקה. העמק וראשי יונים –
46 לקמיה מפרש. אטו קמן קאי – כיון
47 ד"למינהו" נמי עורב קא מפרשת ליה,
48 ועורב קמא דלא יחבת ביה סימנא די
49 נידו? וכי בידו היה התנא אוחזו ומראה:
50 זה עורב סתם? היה לו לומר: "עורב" –
51 זה עורב פלוני חמה אצלי על נראית
52 עמוקה, וכן כל לבן ושחור בבשר נראה
53 הלבן עמוק, כך בהרת לבנה היא. בריש
54 יוני – לפני היונים. זה חנץ –
55 אשפיריר. בר חיריא – שרינקא. והבא
56 ליכא לאקשויי "אטו קמן קאי", דהא לא
57 קאמר: "למינהו" זה נץ פלוני, שמע מינה
58 אין לך קרר נץ אלא אחד. חסידות –
59 מחלקת מזונותיה. שמנאפת – כמו
60 "התאנף ב" (דברים ד). בספר ויקרא ויאן
61 כתיב: "ואת הדאה ואת האיה למינה",
62 ובמשנה תורה וידו כתיב: "והראה ואת האיה והדיה למינה". אבזה דאמך – רב חנן בר רבה, שהיה חמוה דרב חסדא ב"עשרה יוחסין" (קדושין פא.ב). דהאנפה
63 "למינה", דאיה דויקרא "למינה", "למינה" דעורב, "למינה" דנץ. דאה – דויקרא, וראה דמשנה תורה – אחת היא.

למה ליה למיכתב איה ודיה – הכי נמי הוה מצי למנקט מראה ודאה, אלא חדא נקט. וצריך לדקדק: ומאי שנא דכתיב בויקרא דאה ובמשנה תורה כתיב ראה, ולא כתיב תרייהו בחד דוכתא. וגבי איה כתיב בויקרא איה, ובמשנה תורה כתיב תרייהו, איה ודיה? ויש לומר: דהיינו טעמא, דבשלמא דאה וראה לא רצה לכתוב שניהם במשנה תורה, אף על פי שמן הדין היה לו לכתוב במשנה תורה כל השמות, דאדא לאוסופי ולפריש – משום דאם כן הוה אמינא דראה וראה תריי ניהו, ולאוסופי קא אתי. אבל באיה ודיה אין לטעות אף על פי שכתוב שניהם, דמדכתיב "למינה" אדיה, ובמשנה תורה כתיב "למינה" אדיה – שמע מניה חדא היא.

עופות עשרים וארבע הויין – כמה מינים יש, כדפרישתי לעיל וסא, ד"ה מזה דילפינן מנשר, כפשוטה של ברייתא. ובאן היה סובר המקשה דדומיא דרישא קתני, דשבע מאות מיני דגים ושמונה מאות מיני חגבים מיירי בטמא, והוא הדין נמי הכא בעופות טמאים. דרישא דאי בטמאים איירי, אפילו לפי ספרים דלא כתיב "בטמאים" וברייתא. דאילו בטמאים לא נפק מינה מידי להאי חושבנא, אבל בטמאים קא משמע לן שדורצה לאכול דג בלא שקששת, אף על פי שאין בקי אם עתיד לגדל אחר זמן או משירין בשעה שעולה מן המים אם לא, אם מכיר שבע מאות מיני דגים טמאים וידוע שאין זה מהם – יכול להתיר, כי אין בטמאים יותר משבע מאות מינים. וכמו כן בא להשמיענו גבי חגבים – להתיר בלא קרסולים, כי בכך יתברר שעתידי לגדל לאחר זמן. ולפיכך היה סבור המקשה שגם בעופות בא לומר שאם יכיר כל אחת הנכתבים בפרשה – לא יכול להתיר שאר עופות הבאים בסימן אחד או בשנים או בשלשה, כיון שאלו סימנים מציינים כמון כן בטמאים, ואין מספר לאותן שצריך להכיר כדי להתיר השאר. ולכך פריך: דא עשרים וארבעה הויין ותו לא, שעל ידיהם אנו מזהירים האחרים ומשגי' כי קאמרי אין מספר – אטחורות קאי, ולא הוי כעין רישא דמיירי בטמאים.

ודילמא דעוף טמא ניהו – ואם תאמר: כיון דעופות טחורים הוו רובא, נזיל בחר רובא ולפי מה שפירשתי וד"ה עופות, דמרבה כמה מינים – נחא. ואף לפירוש הקונטרס דלא מרבינן אלא מין נשר, יש לומר: מכל מקום דא אמרינן לעיל: מאה עופות טמאים שדן במזרח וכולן מין איה הן, הלכך אפשר דיש בטמאים מיעין הרבה.

בדורת

מכדי משנה תורה לאוסופי קאתי – כדאמרין לקמן: למה נשנו בבבא – מפני השוועה שלא נאמרה בויקרא, והיא בריה שיש לה שני גבין, ובעופות לא אשכחן מידי לאוסופי, אלא כתיב ראה דלא אכתיב בויקרא הכי, אלא דאז קרייה בויקרא. וכדי שלא יבא אדם להכשירה במקום שקורין אותה ראה, ויאמר: דאה אסרה תורה ולא ראה – הלכך חזרה וכתב ראה, והיא היא. דאי מלקא דעקר תריי ניהו – וכי הוה דבמה לאוסופי אתא, בעופות נמי מוסיף – הוה ליה למיכתב הכא תרייהו, ולמה גרעה לדא? אלא שמע מינה לפרוש. כך איה ודיה – דכתיבא במשנה תורה אחת היא, ולא נכתבה אלא כדי שלא תתן פתחון פה לבעל דין לחלוק, כדפרישתי, שלא תזא אתה קורא איה והוא קורא אותה דיה, ויאמר: לא זו אסרה תורה אלא איה. ומאי שנא התם דכתיבא למינה אדיה – וגרעה "למינה" דאיה. אקרא אני איה – די היה לי בקריאת איה, שהרי היא עצמה דיה, ולמה נאמרה דיה? לבעל הדין – למי שרוצה לחלוק עליך, ולדון ולהכשירה. שלא תזא אתה קורא איה – והוא אומר: איה אסרה תורה, אבל זו – דיה היא שמה. לפיכך פרט הכתוב בכל שמותיהם. מיתבי – לרב, דאמר לעיל: עשרים וארבעה עופות טמאים הן, וקחשיב דאה וראה בחד, ואיה ודיה בחד. מדהדך – דבמה. הנך נמי לאוסופי – ושמע מינה: דאה וראה תריי ניהו, וטעם להוה לפרוש – כל שמותיה. והוא הדין דהוה בעי למתני: מפני האיה ודיה, אלא חדא מיניהו נקט. ופליגא הא דרב חסדא ארביי אבהו – דכיון דאמר רבי אבהו: ראה היא איה, ואנן על כרחין אשכחן דראה וראה היא ודיה אחת היא. מליל אהר כתיבה במשנה תורה, אלמא לרבי אבהו דאה וראה ודיה ואיה חדא היא, ובצרי להו. הכי גרסינן: עומדת בבבל ורואה נבלה בארץ ישראל. ופריכין לרבי אבהו: מדקאמר דאה היא איה – מכלל דראה לאו היינו ראה. דקא סלקא דעתך דרבי אבהו נמי עשרים וארבעה עופות טמאי אית ליה. שמע מינה וכו' – ודרבי אבהו פליגא אדרב כדאמרן. והא פירכא בעלמא מופריך כי אתמר דרבי אבהו בבי מדרשא, ומקמי דתיקין לן האי "ופליגא" דאמרן לעיל. מיני דגים – טמאים. מנה הכתוב במשנה – איל וצבי וגו'. ישנה דרך קצרה – ואין לך עוד טחורה, ובעופות אין לך עוד טמא. מאי קא משמע לן – דא ודאי פשיטא, דאי הוה טפי – הוה מני להוה במסורת – אם זכור הוא באדם כשר שאכלו, או שמסר לו רבו או ציד חכם שהוא טחור. שבקי בהן – אותו חכם. אלא אינהו מי ידע בהו – כלום מכירין שלא יזא אחד דומה לזה והוא טמא? משום נבלות – שמה נמצא בתרגולת נבלה. של עוף פלוני טחור – ואנו יודעים שאותו עוף טחור הוא. ודבר שאנו יכולין להבחין ולהביא ביצי אותו עוף לראות אם דומק לאלו – לא משקר. אית ליה לאישתמוטי – ולומר: של עוף אחר אמרתי לך שאי אתה מכיר, והוא טחור. עוברי

מכדי משנה תורה לאוסופי קאתי – כדאמרין לקמן: למה נשנו בבבא – מפני השוועה שלא נאמרה בויקרא, והיא בריה שיש לה שני גבין, ובעופות לא אשכחן מידי לאוסופי, אלא כתיב ראה דלא אכתיב בויקרא הכי, אלא דאז קרייה בויקרא. וכדי שלא יבא אדם להכשירה במקום שקורין אותה ראה, ויאמר: דאה אסרה תורה ולא ראה – הלכך חזרה וכתב ראה, והיא היא. דאי מלקא דעקר תריי ניהו – וכי הוה דבמה לאוסופי אתא, בעופות נמי מוסיף – הוה ליה למיכתב הכא תרייהו, ולמה גרעה לדא? אלא שמע מינה לפרוש. כך איה ודיה – דכתיבא במשנה תורה אחת היא, ולא נכתבה אלא כדי שלא תתן פתחון פה לבעל דין לחלוק, כדפרישתי, שלא תזא אתה קורא איה והוא קורא אותה דיה, ויאמר: לא זו אסרה תורה אלא איה. ומאי שנא התם דכתיבא למינה אדיה – וגרעה "למינה" דאיה. אקרא אני איה – די היה לי בקריאת איה, שהרי היא עצמה דיה, ולמה נאמרה דיה? לבעל הדין – למי שרוצה לחלוק עליך, ולדון ולהכשירה. שלא תזא אתה קורא איה – והוא אומר: איה אסרה תורה, אבל זו – דיה היא שמה. לפיכך פרט הכתוב בכל שמותיהם. מיתבי – לרב, דאמר לעיל: עשרים וארבעה עופות טמאים הן, וקחשיב דאה וראה בחד, ואיה ודיה בחד. מדהדך – דבמה. הנך נמי לאוסופי – ושמע מינה: דאה וראה תריי ניהו, וטעם להוה לפרוש – כל שמותיה. והוא הדין דהוה בעי למתני: מפני האיה ודיה, אלא חדא מיניהו נקט. ופליגא הא דרב חסדא ארביי אבהו – דכיון דאמר רבי אבהו: ראה היא איה, ואנן על כרחין אשכחן דראה וראה היא ודיה אחת היא. מליל אהר כתיבה במשנה תורה, אלמא לרבי אבהו דאה וראה ודיה ואיה חדא היא, ובצרי להו. הכי גרסינן: עומדת בבבל ורואה נבלה בארץ ישראל. ופריכין לרבי אבהו: מדקאמר דאה היא איה – מכלל דראה לאו היינו ראה. דקא סלקא דעתך דרבי אבהו נמי עשרים וארבעה עופות טמאי אית ליה. שמע מינה וכו' – ודרבי אבהו פליגא אדרב כדאמרן. והא פירכא בעלמא מופריך כי אתמר דרבי אבהו בבי מדרשא, ומקמי דתיקין לן האי "ופליגא" דאמרן לעיל. מיני דגים – טמאים. מנה הכתוב במשנה – איל וצבי וגו'. ישנה דרך קצרה – ואין לך עוד טחורה, ובעופות אין לך עוד טמא. מאי קא משמע לן – דא ודאי פשיטא, דאי הוה טפי – הוה מני להוה במסורת – אם זכור הוא באדם כשר שאכלו, או שמסר לו רבו או ציד חכם שהוא טחור. שבקי בהן – אותו חכם. אלא אינהו מי ידע בהו – כלום מכירין שלא יזא אחד דומה לזה והוא טמא? משום נבלות – שמה נמצא בתרגולת נבלה. של עוף פלוני טחור – ואנו יודעים שאותו עוף טחור הוא. ודבר שאנו יכולין להבחין ולהביא ביצי אותו עוף לראות אם דומק לאלו – לא משקר. אית ליה לאישתמוטי – ולומר: של עוף אחר אמרתי לך שאי אתה מכיר, והוא טחור. עוברי

באומר: "של עוף פלוני טחור". – ולימא: "של עוף טחור"! – אי הכי, אית ליה לאישתמוטי. – ולכדוק בסימניו! דתניא: בסימני ביצים – קד סימני דגים. סימני דגים סלקא דעתך? סנפיר וקשקשת אמר רחמנא! אלא אימא: קד סימני עוברי

הגמרא מביאה עתה אמורא החולק על שיטת רב חסדא בשם רב.
אומרת הגמרא: ורב, האומר שיש עשרים וארבע עופות טמאים,
פליגא דרבי אבהו – חולק על רבי אבהו, דאמר רבי אבהו, דאחא,
זו אינה, ולמה נקרא שמה של האייה בשם דאחא, משום שרואה
ביותר – רואה למרחוק. וכן הוא אומר לגבי השלוח שהייתה בסדום
ועמורה, שלא עברו ליסטים בארצם, ומרגלים לא באו לרגל בה,
נתיב לא ידעו עיני, ולא שפיתו עין אייה (אייבוז ח, ב), ומשל הוא,
כלומר, שהיתה ארצם משולה לנתיב שאפילו העיט שהוא עוף טורף
אינו מכיר, וכך לא הכירוהו ליסטים. ואפילו האייה שיש לה ראייה
רחבה ביותר, והיא רואה למרחוק, לא ראתה אותו, וכך לא ריגלו
שם מרגלים. ומבואר בפסוק שהמשל לראייה טובה למרחוק הוא
ב'אייה'. וכן תנא בברייתא, האייה עומדת ככבל, ורואה נבלה בארץ
ישראל.
מסיימת הגמרא את ביאור דברי רבי אבהו, קודם שתבאר במה הוא
חולק על רב: ולכאורה, מכך ד'רואה' היינו 'אייה', מכלל – מוכח,
ד'רואה' לאו היינו – אינה 'רואה', שהרי יש עשרים וארבעה מיני
עופות טמאים, ואם דאחא ראה ואיה הם מין אחד, נמצא שיש רק
עשרים ושלושה עופות טמאים. דוחה הגמרא: הרי אי אפשר לומר כן,
שכן מכריז משנה תורה לאוסופי הוא דאחא – הרי בספר דברים
באה התורה להוסיף על האמור בחומשים הקודמים, ואם כן מאי
שנא דאחא, בויקרא, דכתיב דאחא, ומאי שנא דאחא, בדברים, דלא
כתיב דאחא, והרי לפי דברי רבי אבהו 'דאחא' הוא מין בפני עצמו,
ואינה 'רואה', ומדוע לא כתבה אותו התורה בדברים, והרי דרך
התורה להוסיף דינים במשנה תורה, ולא לגרוע, אלא לאו שמע
מינה – אלא ודאי מוכח מכאן שרבי אבהו סובר שמין דאחא ורואה
ואייה מין אחת היא, ולכן לא הוזכרה התורה בדברים את הדאחא, לפי
שכוונת התורה להשמיענו ש'דאחא' האמורה בויקרא, היא 'רואה'.
הגמרא ממשיכה בביאור דברי רבי אבהו: ומכך ד'רואה' היינו 'אייה',
מכלל דדיה לאו היינו אייה, שכן אם נאמר שדיה היא אייה, אם כן
דאחא, ראה, דיה ואיה כולן מין אחד הן, ויש רק עשרים ושלושה מיני
עופות טמאים, ואילו רב אמר שיש עשרים וארבעה מיני עופות
טמאים. ואם כן קשה, מאי שנא דאחא, בויקרא, דכתיב למינה
אחיה, ומאי שנא דאחא, בדברים, דלא כתיב למינה אחיה אלא
אחיה, ואי אפשר לומר שבאמת התורה מרבה גם את מין האייה, וגם
את מין הדיה, משום שאם כן התורה בדברים משמיטה את אחד
המינים שהוזכרו בויקרא, והרי יש לנו כלל שבדברים התורה רק
מוסיפה דינים או תוספת ביאור על מה שנאמר בשאר החומשים.
אלא שמע מינה – מוכח מכאן שרבי אבהו סובר שכל המינים דאחא
ורואה ודיה ואייה כולם מין אחת היא, ולפיכך מה שנאמר בדברים
'למינה' על הדיה, היינו מה שנאמר בויקרא 'למינה' על האייה, לפי
שגם מין האייה וגם מין הדיה הם מין אחד. וכיון שכל ארבעה עופות
אלו הם מין אחד, בהכרח צריך לומר שרבי אבהו סובר שיש רק
עשרים ושלושה מיני עופות טמאים, והוא חולק על רב שסובר שיש
עשרים וארבעה.
הגמרא מביאה ברייתא בענין מיני האייה: תנא בברייתא, איסי בן
יהודה אומר, מאה עופות טמאים יש במזרח העולם, וכולן מין אייה
הן.
הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין מספר מיני בעלי החיים
שבעולם: תני – שנה את הברייתא הזו אבימי בריה דרבי אבהו,
שבע מאות מיני דגים טמאים הן בעולם, ושמונה מאות מיני חגבים
טמאים יש בעולם, ולעופות אין מספר כמה מינים יש, לפי שמיני
העופות רבים כל כך.
הבינה הגמרא שהכוונה שמיני העופות הטמאים רבים כל כך.
ולפיכך מקשה: הרי עופות טמאים רק עשרים וארבע הן. מתרצת
הגמרא: אלא כוונת הברייתא ולעופות מהוהים אין מספר, לפי
שהם מרובים כל כך, אבל עופות טמאים יש רק עשרים וארבעה.
הגמרא מביאה ברייתא המבארת מדוע בבהמות מנתה התורה רק
את הטהורות, ובעופות רק את הטמאים: תנא בברייתא, רבי אומר,

אם כן קשה, מכריז משנה תורה לאוסופי הוא דאחא – והרי ספר
דברים המכונה 'משנה תורה' חוזר על הדברים שנאמרו בחומשים
הקודמים, כדי להוסיף דינים שלא נאמרו שם, ואם כן מאי שנא דאחא
– מדוע שינתה התורה בספר ויקרא דכתיב שם 'דאחא', ומאי שנא
דאחא – ומדוע שינתה התורה בספר דברים, דכתיב 'רואה' ולא כתיב
'דאחא', והרי אם באה התורה במשנה תורה להוסיף את ה'רואה', לא
היה לה להשמיט את ה'דאחא'. אלא שמע מינה – ודאי יש ללמוד
מכך שמין דאחא ומין דאחא, אחת היא, ובספר משנה תורה לא
הוסיפה התורה מין נוסף, אלא פירשה שאותה 'דאחא' האמורה בספר
ויקרא, מכונה גם 'רואה'.
מקשה הגמרא: ואכתי עשרין וחמש הן – והרי עדיין יש לנו
עשרים וחמשה עופות טמאים, שהרי בספר ויקרא נאמרו עשרים
עופות, ובמשנה תורה נוספה 'דיה', ובנוסף לכך ארבעת העופות
שנלמדו מלשון 'למינה' שנכתב ארבע פעמים. מתרצת הגמרא: אמר
אביי בשם ש'רואה' ו'דאחא' מין אחת היא, כך 'אייה' שהוזכרה גם
בספר ויקרא וגם בספר דברים ו'דיה' שזכורה רק בדברים, מין אחת
היא.
מוכיח זאת אביי: דאי סלקא דעתך תרתי אינון – שאם תעלה
בדעתך לומר שדיה ואיה הם שני מינים שונים, מכריז משנה תורה,
לאוסופי הוא דאחא – הרי הטעם שכפלה התורה מצוות מסוימות
בספר דברים הוא כדי להוסיף בכך על הדברים שנאמרו בחומשים
הקודמים, אם נאמר שכוונת התורה להוסיף מין טמא נוסף ששמו
דיה, מאי שנא דאחא – מדוע שינתה התורה את לשונה בספר ויקרא,
דכתיב 'למינה' 'אייה', ומאי שנא דאחא – ומדוע שינתה התורה את
לשונה בספר דברים, דכתיב 'למינה' 'אחיה', והשמיטה את 'למינה'
המרבית את מין האייה, אלא שמע מינה ש'אייה' ו'דיה' מין אחת היא,
ולכך פעם אחת כתבה התורה 'למינה' על איה ופעם אחת על דיה.
מקשה הגמרא: וכי מאחר ש'אייה' ו'דיה' מין אחת היא, למה ליה
למיכתב – מדוע הוצרכה התורה לכתוב אייה ודיה, ולא כתבה רק
שם אחד של עוף זה. מתרצת הגמרא: כד תנא בברייתא, רבי אומר,
אחיה ואייה – לכאורה די היה לי אילו הייתי קורא בתורה רק
איה, ודיה למה נאמרה, הרי היא היא המכונה 'איה'. אלא זהו כדי
שלא תתן פתחון פה לכלל דין שירצה להתיר מין זה, לחלוק ולומר
שלא אסרתו תורה, שלא תהא אחת קורא בתורה שנאסר המין
הקרי אייה, והוא אומר לך שרק איה אסרה תורה, והוא קורא למין
הזה דיה, ויאמר שלא אסרתה תורה, לכן פירטה התורה שאותו עוף
המכונה דיה גם כן אסור. ואילו היה כתוב רק דיה, אחת קורא
בתורה שנאסרה דיה, והוא קורא למין זה אייה, ואומר לך איה לא
אסרה תורה, לכן כתב במשנה תורה (דברים יג) ו'הרואה ואת האייה'
ו'הדיה' למינה, ופירטה התורה את שני השמות שיש למין הזה.
הגמרא מקשה על תירוצו זה, שה'רואה' האמורה בדברים היא ה'דאחא'
הכתובה בויקרא. מקשה הגמרא: מיתבי, שינוי בברייתא, הפרשות
העוסקות במיני בעלי חיים טהורים וטמאים, למה נשנו – מדוע חזרה
התורה וכתבה אותם גם בספר דברים, לאחר שנכתבו בספר ויקרא,
ומבארת הברייתא, כבהמה – לגבי בהמות טמאות, חזרה על כך
התורה מפני שנוסף בספר דברים דינה של השסועה, והיא בריה
שיש לה שני גבין ושני שדראות, שאף שהיא מעלה גרה ומפרסת
פרסה, היא טמאה, כמבואר לעיל (טו). ובעופות נשנתה פרשה זו
שוב, מפני הרואה שנוספה בספר דברים. מבארת הגמרא את
קושייתה: מאי לאו – האם אין לומר, מדבהמה דהתם לאוסופי,
עופות נמי לאוסופי – מכך שלגבי בהמות חזרה התורה וכתבה
פרשה זו כדי להוסיף מין חדש שלא נכתב כלל בויקרא, והוא
השסועה, וזו לגבי עופות באה התורה להוסיף מין חדש, והוא
ה'רואה' ואם כן מוכח שאין זה ה'דאחא' שכבר נכתבה בויקרא.
מתרצת הגמרא: לא – אין הכרח לדמות את הדברים, אלא התם –
לגבי בהמות, שנתה התורה פרשה זו כדי לאוסופי – להוסיף את מין
השסועה, שלא נכתב כלל בויקרא, ואילו דאחא – לגבי עופות, באה
התורה לפרושי – לפרש את כל שמותיה של ה'דאחא'.

עֹבֵר דָּגִים – ביצי הדגים כמות שהן, מחוברים יחד, ועל ידי הסימנים הללו נוכל להכיר איזה ביצים באו מדגים טהורים.
מפרשת הגמרא מה הם סימני ביצים של עופות טהורים: וְתֵנִיָּא בְּרִייתָא גַּבֵּי בִיצִים של עופות, אֵלּוּ הֵן סִמְנֵי בִיצִים, כָּל בִּיצָה שְׂפּוּדָרְתָּ וְעִנּוּלָּוֶלֶת – שהיא עגולה ככדור, אך אינה ממש כמו כדור, אלא ראשה אחד בך – עגול, וראשה אחד חד – ואילו הצד השני של הביצה יותר מחודר, הרי זה סימן שהביצה טהורה. אך אם שְׁנֵי רִאשֵׁיהָ בְּרִין – עגולים, או שְׁנֵי רִאשֵׁיהָ חֲדִין, טָמֵאִין. סימן נוסף: אם חֲלָבֹן – החלק הלבן שבביצה, נמצא מִכְּחוּץ – בחלק החיצוני של הביצה, וְחֲלָמוֹן – החלק הצהוב נמצא מִכְּפָנִים – מוקף בחלבון, הביצה טהורה. אך אם הֲחֲלָמוֹן מִכְּחוּץ וְחֲלָבֹן מִכְּפָנִים, הביצה טָמֵאָה. מוסיפה הברייתא: ואם חֲלָמוֹן וְחֲלָבֹן מְעֻרְבִין זֶה בָּזֶה, ואין אחד מהם מקיף את השני, בִּדְרוּעַ שְׁהֵיָּא בִיצָת הַשָּׂרֵק, כגון של צב או לטאה, שהם שרצים המטילים ביצים. ועל כל פנים מבואר בברייתא שיש סימני טהרה לביצי העוף, ואם כן קשה, מדוע הלוקח ביצים מן הנכרי צריך את עדותו, הרי יכול הוא לבדוק בסימני הביצים.

מתרצת הגמרא: לֹא צָרִיכָא – לא הוצרכה הברייתא לעיל לומר שנכרי נאמן על הביצים, אלא באופן דְּהִתְיָחוּת – שהביצים מבושרות וחתוכות, ולא ניתן לבדוק אם יש להם ראש כד וראש חד. מקשה הגמרא: וְלִיבְדוֹק – הרי עדיין יכול הוא לבדוק פְּחֲלָמוֹן וְחֲלָבֹן, ויראה מה בחוץ ומה בפנים, ומדוע צריך הוא לסמוך על עדות הנכרי. מתרצת הגמרא: מדובר בִּבְצִיצִים טְרוּפֹת – מעורבות בִּקְעָרָה, ואי אפשר לדעת אם החלבון היה בחוץ או בפנים. מקשה הגמרא: וְכִי הָיִי נוֹנֵא מִי וְנִינֵן מִינֵיהּ – וכי באופן כזה, שהביצים טרופות בקערה, מותר לקנות מהנכרי ביצים, וְהָא תֵּנִיָּא בְּרִייתָא, אֵין מוֹכְרִין בִּיצָת טְרָפָה – ביצה של תרנגולת שנמצאו בה סימני טרפה לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים, שמא ימכור הנכרי את הביצה לישראל, אֵלּא אִם כֵּן הִיא טְרוּפָה בִּקְעָרָה, שאז מותר למוכרה לנכרי, וּלְפִיכָךְ אֵין לֹקְחִין מֵהֶם בִּיצִים טְרוּפֹת בִּקְעָרָה, שכן יש לחשוש שביצים אלו טריפה הן, וקנה אותן הגוי מִיִּשְׂרָאֵל. ואם כן אי אפשר להעמיד את הברייתא שלקח הישראל מהנכרי ביצים טרופות בקערה. ואם כן חוזרת קושיית הגמרא אם הישראל קונה מהגוי ביצים שלמות, מדוע צריך את עדות הנכרי, הרי יכול הקונה לבדוק בסימני הביצים. מתרצת הגמרא: אֵלּא אִמְרַי רַבִּי זִירָא, סִמְנֵין של ביצים לֹא דְאוֹרִייתָא – לא נאמרו כהלכה למשה מסיני, ואי אפשר לסמוך עליהם ולהתיר את הביצים. ומוכיח זאת רבי זירא: דְּאֵי לֹא תֵימָא הָכִי – שאם לא תאמר כך, יש להקשות, הָא דְאִמְרַי רַב אִפִּי (לעיל סב) שיש שְׂמֵנָה מִיני עופות שִׁפְפִיקוֹת הֵן, אם הם טהורים או טמאים, לִיבְדוֹק בִּבְצִיצִים דִּידֵהוּ – מדוע לא נבדוק אם יש לביצים של עופות אלו סימני טהרה, וכך נדע אם העופות עצמן טהורים, אֵלּא שְׂמֵנָה מִינָה שִׁמְנֵין לֹא דְאוֹרִייתָא, ולא ניתן לסמוך עליהם

להכשיר את הביצים עצמם או את העופות שהטילים.
תמדה הגמרא: מאחר ואי אפשר לסמוך על הסימנים, אֵלּא לְמֵאֵי הִלְכָתָא קִתְּנִי לָהּ – לענין איזה הלכה אמרה הברייתא סימנים אלו. מתרצת הגמרא: הָכִי קִאֲמַר – כך היא כוונת הברייתא, אם שְׁנֵי רִאשֵׁיהָ של הביצה בְּרִין – עגולים, או אם שְׁנֵי רִאשֵׁיהָ חֲדִין, או שְׂחֲלָמוֹן מִכְּחוּץ וְחֲלָבֹן מִכְּפָנִים, הביצה וְדֵאִי טָמֵאָה, ואפילו אם יאמר לך עובד כוכבים שהיא של עוף פלוני טהור, אין להאמינו. אך אם רִישָׁהּ חד חד וְרִישָׁהּ חד בַּר, וגם חֲלָבֹן מִכְּחוּץ וְחֲלָמוֹן מִכְּפָנִים, וְאִמְרַי לָךְ העובד כוכבים שביצה זו היא שֶׁל עוֹף פְּלוֹנִי וְטָהוֹר הוּא, סָמוּךְ עֲלֵיהֶם – על סימני הטהרה בצירוף לעדות העובד כוכבים. אבל בְּסִתְמָא – ללא עדות העובד כוכבים שהביצה היא של עוף פלוני וטהור הוא, לֹא תִסְמָךְ עֲלֵיהֶם – על הסימנים בלבד, דְּאִיכָא דְעוֹרְכָא דְדָמִי לְדִינָה – משום שיש ביצת עורב הדומה בסימניה לביצת יונה, ולכן אי אפשר להכיר על פי הסימנים לאיזה הוא זו ביצה של עוף טהור.

הגמרא דנה בדברי הברייתא שהובאה לעיל בענין ביצת שרץ: אִמְרַי מִר בְּרִייתָא, אם חֲלָבֹן וְחֲלָמוֹן מְעֻרְבִין זֶה בָּזֶה, בִּדְרוּעַ שְׁהֵיָּא בִיצָת הַשָּׂרֵק. שואלת הגמרא: לְמֵאֵי הִלְכָתָא – מה החילוק אם זו ביצת עוף טמא או ביצת שרץ, ומדוע לא כתב התנא בסתמא שהביצה טמאה. משיבה הגמרא: אִמְרַי רַב עֲזַרְיָה בֶּר הֲמָא, הוצרכה הברייתא לכתוב כן, כדי לומר, שֶׁאִם בִּיצָת זֶה רִיקָמָה – נוצר השרץ בתוכה, וְנִינְקָה – ונהיה בה נקב כל שהוא, (בבבבשה מטמא) [מִטְמָאָה הַבִּיצָה, אם השרץ שבתוכה הוא בְּשִׁיעוֹר בְּעָרְשָׁה].

דוחה הגמרא: מִתְקִיף לָהּ רַבִּינָא, איך אפשר לומר שכל ביצה שהחלבון והחלבון שלה מעורבים זה בזה האפרוח שבתוכה מטמא, וְדִלְמָא דְנָחַשׁ הִיא – שמא זו ביצה של נחש, הדומה בסימניה לביצת שרץ, ונבלת הנחש אינה מטמאה.

מתרצת הגמרא את הברייתא באופן אחר: אֵלּא אִמְרַי רַבָּא, הטעם שהברייתא כתבה סימן לכך שזו ביצת השרץ, ללמדנו, שֶׁאִם רִיקָמָה – נוצר השרץ בתוכה, וְנִינְקָה, לֹקְחָ עֲלֵיהָ מִשּׁוּם שֶׁרֵץ הַשּׁוֹרֵץ עַל הָאֶרֶץ, ולא זו היא בין על האוכל שרץ ובין על האוכל נחש, ואם התרו בו משום שרץ השורץ על הארץ לוקה, אך אם התרו בו משום שרץ העוף אינו לוקה.

מקשה הגמרא: אֵי הָכִי – אם כך, שהברייתא באה להשמיענו שאם יש אפרוח בתוך הביצה הרי זה עובר של שרץ, ולוקה עליו משום שרץ השורץ על הארץ, מֵאֵי אִירֵאִי דְטָמֵאָה, אִפִּילוּ דְטָהוֹרָה נִמִּי – מדוע צריכה הברייתא להשמיענו מזה הסימן של ביצת שרץ טמא, הרי אף באפרוח של עוף טהור יש את הלאו הזה, דְּתֵנִיָּא בְּרִייתָא, מה שנאמר בפסוק לגבי איסור אכילת שרצים (ויקרא יא כט) כָּל הַשָּׂרֵץ הַשּׁוֹרֵץ עַל הָאֶרֶץ,

המשך ביאור למס' חולין ליום חמישי עמ' א

רְבִיתִיה – דרך גידולה.
הגמרא מביאה סיוע מברייתא: אִמְרַי לִיה רַב הַסְדָּא לְרַב הוֹנָא, תֵּנִיָּא דְמִסְעִיף לָךְ – ברייתא מסייעת לך, שנינו בברייתא, שהכתוב כָּל הַשָּׂרֵץ הַשּׁוֹרֵץ עַל הָאֶרֶץ (ויקרא יא מא), בא לְרַבּוֹת שִׁבְחוֹשִׁין – מין יתושין דקין הנמצאים במרתפים של יין שְׁפִינְגִין, אסורים משום שרץ השורץ על הארץ. ומדייק רב חסדא, מְעַמָּא דְסִינְגִין – הטעם שהם אסורים הוא משום שסינן את היבחושיין מן היין, הָא לֹא סִינְגִין מן היין, שְׂרִי – היבחושיין מותרים באכילה, כדן שרץ המים שנוצר במשקה שבכלים, ולא חוששים שמא יצאו מהיין לדופן הכלי, ונאסרו משום שרץ השורץ על הארץ.
דין פרי שהתלע כשמחובר לקרקע: אִמְרַי שְׂמוּאֵל, קִישוּת – קישואן שֶׁהִתְלַעָה

הגמרא מוכיחה שתולעת שפירשה לדופן הכלי מותרת משום שזה דרך גידולה. מבררת הגמרא: וּמָנָא תֵימָרָא – ומנין תאמר חילוק זה, משיבה הגמרא: דְּתֵנִיָּא בְּרִייתָא, מִנֵּין לְרַבּוֹת בּוֹרוֹת שִׁיחִין וּמַעְרוֹת שְׁשׂוּחָה וְשׂוּחָה מִהֵן יחד עם התולעים שבהם, ואֵינוּ נִמְנָע מַחֲמַת הַאִיסוּר שִׁישׁ בִּאכִילַת תּוֹלָעִים, תִּלְמוּד לִזְמַר 'תִּאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בָּמִים', וכפי שמבואר בברייתא שהביאה הגמרא לעיל (סו). וקשה על הברייתא, איך התירה לשתות מזמנים שבבורות, וְלִיחוּשׁ דְּלִמָּא פִּרִישׁ לְרַפְנָא וְתָרַד נָפִיל – היה לה לחשוש שמא התולעת פירשה מהמים שבבור לדופן הבור, וחזרה ונפלה לתוך הבור ונאסרה. אֵלּא מוכח, שתולעת שפירשה לדופן הבור, אינה נאסרת, משום שְׁהֵינִי רְבִיתִיה – דרך גידולה כך, הָכָא נִמִּי – גם כאן בתולעת שפירשה מהכלי לדופן הכלי לא תאסר, משום שְׁהֵינִי

בִּזְרוּת — פירש הקטטרס: כדור, פלוטא בלעו. משמע דגרט "כדור" שהוא פלוטא, אחרונה ברי"ש, כדאמר בחגיגה (גא.) "דברי ע"כ ככדור של בנות. ומדא דכתיב (ישעיה כב) "צנוף יצנפן וצנפנה כדור ידים", ופירש שם בקטטרס פלוטא — אץ ראיא משם, דאם כן הזה ליה אלא אומר רבינו תם דכף שדולח וגולה אל ארץ רחבת מבירים אותו, "דור" — כמו "מזור באהל ירש"י, ובסוף פ' (עבודה זרה כז,א) גרע בקטטרס ופירש: עגולה כס

1 לחבה. כד — *פלטוט"א בלע, שאני חד
 2 אלא ככדור. חלבון — *צאלבון. חלמון —
 3 *מור"ל. ביצת השרץ — צד והלטה מטילין
 4 ביצים. ולקמן מפרש למאי הלכתא אשמעין
 5 שהיא ביצת השרץ, ליתני "טמאה" סתמא.
 6 בחתולות — וליכא מליקס אדורדת
 7 ועולגולות — בטורפות בקערה — שחבל
 8 מעורב. אין מוכרין ביצת — של תרנגולת
 9 טרפה לגוי, דילמא הדר ומזבין לה לישראל,
 10 אלא אם כן טרפה בקערה. דתו לא זבין לה
 11 ישראל מיניה. לפיכך, הואיל ומותר למכור
 12 להם ביצת טרופה בקערה — אין לוקחין
 13 ביצים טרופות, דלמא טרפה הוא, וחבנה
 14 ישראל נחלה. הכי נרסין: אלא אמר רבי
 15 זירא סימנים לא דאורייתא — הך סימני
 16 ביצים לאו הלכה למשה מסיני נינהו, ולא
 17 סמכין עליהו. שמונה ספיקות הן —
 18 בעפות, בדאמון לעיל וסבב, בשמעתא
 19 ליבדוק בביצים דידהו — וגמס הוא ניכר אם
 20 עוף טהור הוא. ודאי טמאה — ואי אמר לך
 21 גוי, של עוף פלוני טהור הוא — ודאי משקח.
 22 אבל ראש אחד כד כ' — סייעתא דהו דתך
 23 סמיני לגוי לדבריו. אי אמר לך: של עוף
 24 פלוני טהור — סמוך עליה דקא מסייעי ליה
 25 סימני, ואי לא — לא תסמוך עליה. הכי
 26 גרסין: דאיכא דעורבא דרמי ליונה. ריקמה
 27 נוצר השרץ בתוכה. וניקבה — שחבל
 28 ליגע בריקום. של נחש דומה לשל שרץ,
 29 וטמאה אן בה. השרץ על הארץ — ואי לא
 30 אשמעין שהיא ביצת השרץ אלא טמאה
 31 סתם, הוה אמינא: משום עוף טמא הוא
 32 דאסירא, ובעי לאתרוויי ביה משום שרץ
 33 העוף, ואי אתרוי ביה משום שרץ הארץ —
 34 לא לקי. ושיך לעמוד בו מדרבנן — הא דרבי
 35 אליעזר בן יעקב — מדרבנן הוא דקאסר
 36 בטחורין, אבל טמא — שרץ גמור הוא, ולוקה לדברי הכל. וכי לא ירקמה —
 37 אסירא איכא, מלמלת ליכא, ודלא שרץ הוא.

ליקח מהם ביצים טרופות בקערה — לא דמיון, הדבא איבא ריעתא, מדובץ להו גז טרופות שנושלה בביצים לא חיששין, ואולצין בתר רוב ביצים שאינן של טרופות. ולא חיששין שמא על פי שאין יכולות לידבק, ומיהו, רבינו תם היה אוסר ליקח מן הגויים אובליא"ש קנטיא — שאני הבא שנילוש בביצים, ואסרו מטעם שלקות שלא היה בכלל ההיתר. ושתי גזירי הרבה. תדע, מדבעי למימר בסוף פרק "אין מעמידין" (עבודה זרה לוה), הדיוא מדאורייתא — אף אוכל לא שחנתו, ולבסוף מסיק דקרא אסמכתא בעלמא (הבא). ואי משנתו עשר (שם לוה), שפשוט אסורין כל דמא דמא. דאף על גב דאמרינן הלכה כבאן באן בביצים אין לאסור, משום דקמח עיקר, כיון דמברכין עליה "המוציא לחם מן הארץ", ואף ודגים מלוחים קטנים) אין בהם משום בישולי גיס; ואי עבדינן גזירי כסא דהרסנא — יש בה עיקר. משמע דאי היה הרסנא עיקר — היה מותר, ואף על פי שהקמח מעורב בו, ומטעם זה הוא אוסר משום בישולי גיס. ולא דמי לענין שנילוש בביצים, שהגיעה נתבטלה מוחלטת. והרשב"א (חולין קכב), ביצת שרץ המורקמת — טהורה, ניקבה כל שהיא — טמאה. **שאינ** חת קיימא לן: כל הוציא מן הטמא — טמא, כדנתיא בשם קמא דבכורות (הב), ומהאי טעם דהא דאסור, למה לי? (וכי האי גוונא) — והולכתו ודלותו משמע בפרק "גיד הנשה" דקראא אמרינא דאסורא, משום דלא אשכח מויד אחיז מוד ושריא. כאמור פסקא מן בכורות — לכיצת טמאה שאסורה? ולא קאמר: מנין לכיצת טהורה שמוותרו ונראה לפרש: דביצת עוף דממעטין מנייה עוף טהור רובץ על ביצי עוף טמא. ולהכי אצטרף בת היענה לאסור בה כי אבר מן החי היא ושריה רחמנא, הלכך היא שריא אפילו בעוף טמא. ודיקא ד"לך" קמא דבכורות (ו). בגי חלב בהמה טמאה. והשתא נחא הא נקט ביצת שרץ דקא ריקבא דבת היענה ולא בשרץ. ומיהו קשה: כיון דביצת השרץ לא ילפי מביצת עוף טמא — כל

12 דדוקא סימני ביצים, משום דאיכא
 13 דערב דמנו לזיונה. אבל סימני עברי דגים
 14 דאורייתא צי לשמור עליהם, כדאמר סוק
 15 פרק "אין מעמיד" (בבבא זרע מ"א, דאמר רב
 16 קרי גדיס אין נקחין אלא מן המומחה. ופריך:
 17 למה לי מומחה? לבדוק בסימניו, דתנא: בסימני
 18 ביצים כ"ז ומשני: שנימנדה, ולא משני: סימנים
 19 לאו דאורייתא. וכי תימא. משום דמשמע ליה
 20 דבכל ענין אין נקחין אלא מן המומחה, אפילו
 21 אמר לו דני פלני טהור, ולא דיה ראי לשמור
 22 עליה. דעל כרחק לא איירי בכל ענין, דבאמר
 23 "מלחתי" נקחים אף שלא מן המומחה. ועל זה
 24 אנו סומכים לאכול אתון דגים שקריין ברבטא
 25 בלעו. ואפילו לא ידיעין אם נשור הקשקשין
 26 בשעה שעלה מן המים — סומכין אסימני עברי
 27 דגים. ומיהו בירושלמי משמע אין לשמור על
 28 סימני עברי דגים. דגרסינן דהם: נתן בר אבא
 29 קם קמיה דשמואל, אמר: ידענא מפרשא בין
 30 עברי דגים טהורים לעברי דגים טמאים, עברי
 31 דגים טמאים — עגלים, עברי דגים טהורים
 32 — ארוכים. אחזי ליה (דוהר בקליפתה) ודהא
 33 שלפתא, אמר ליה: כיה מהו? אמר ליה: טמא.
 34 אמר ליה: לא ביש לי דאמרת על טהור טמא,
 35 אלא סופך לומר על טמא טהור. אלמא אין
 36 בודקין בסימניו, כדוהר ליה שמואל לנתן בר
 37 אבא. ומשמע אפילו על סימני הבריותא אין
 38 לשמור, מדלא אמר לו בשידוק בסימני הבריותא.
 39 וגם מן שאמר נתן בר אבא רבן חסני הבריותא.

קא משני. ומה שאנו לוקחין מן הגרים ביצים, אף על פי שאינם אומרים "של עוף פלתי"
 42 יטוהרים הם" – אנו סומכים על רוב ביצים שמצויין ביניהן דשל עופות טהורים הם. ומה
 43 שאנו לוקחים מן הגרים אבולג'יש וקטנאי'ש שנילוש בביצים, אף על גב דאסירין רבא
 44 בקערה, שמע מינה דמובחא מילתא דישראל מכרם לו, לפי שהיו שי צרפה. אבל עיסה
 45 בהם הם, דרוב ביצים אין בהם דם. ומעשים בכל יום שאנו אובליין ביצים מגולגלות ואי
 46 נשונים בשלש גוים. אף על גב דרבר בירשלושא שבת פ"א ה"ד דתן נמנו לוי היתירוהו
 47 ויז, דגורה דפת משמנה עשר דבר דגורר תלמידי שמאי וזלל, אבל גזרה דשלקות קדמה
 48 ודיכתי "אוכל בכסף תשיבירי ואבדתי ומים בכסף תתן לי ושתיתי", מה מים שלא נשתנו
 49 הם היתה – לא היה טועה בה התלמוד, שידועות לכל היו, כדאמר בפרק "אין מעמידין"
 50 ביצים משום בישולי גרים בפרק "אין מעמידין", דהניא כותיה, מכל מקום עיסה שנילושה
 51 מכין על היתר דירושלמי דפת. ואמרין בפרק "אין מעמידין" (שם ל"א), גבי (קריי דגים)
 52 משום בישולי גרים. ופשיטא: מושג: דהו דתומא הרטאנא עיקר, אן נמנו לוי קמחא
 53 דהיתר עיסה של פסח? שפאטא גוי, שהשמינית היא בעין על הדיעה, דאן מותחילתו
 54 נאסר מעולם. שאם ריקמה וניקבה מטמא בכעדרש – דווקא וניקבה, כדתנן בפרק "העור
 55 מה ואכלה לוקח עליה משום שרץ כ" – ואם תאמר: לאכילה ולמלקות למה לי ריקמה?
 56 אסירין הוה מן רגלים של חמור? וכן בסמוך דרירש ביצת טמאה דאסירא מרחבין "זאת
 57 ת הדיעה לא איצטרך לגופיה, אלא למידק מניה: וזא דעוף טהור שריא. דסלקא דעתך
 58 גבי חלב של בהמה טהורה, דבעי התם קרא למשרי. ואין הלשון משמע בן, כדלכרי
 59 רב נפקא לן דשרי מדרשורין לקמן (תריץ קמא). וכן שלוח הקו: "תחק לך" – ולא לאמר:
 60 עוף טהור, דסלקא דעתך דשרי, משום דליכא מידי דאתי ממי ושריה רחמנא. ודך ביצת
 61 לכלבין הוה אוקמנן אאפרוחים טמאים, אבל ביצים לישתרי. דכדאי גתא קאמר בפרק
 62 יטרא: ואי לא ריקמה – שריא מטעם חידוש, כמו דעוף טהור שבעופות הוא, וכתב קרא
 63 ביצת טרפה. ובריש מסכת ביצה (ג.ב.) משמע דאסירא מדאורייתא ויש לומר: דמסבא
 דעוף

דעון מעון ילפינן, אף על פי שזה מין היתר. אבל ביצת השרץ – אדרבה, מסתברא דילפינן מטומאה, כדדרשינן פרק "הער והרובט" (חולין קכ"ב): לטומאה בעינן ריקום, כדכתיב "השרץ", מה שרץ ריקם – אף ביצת שרץ שריקם. ושפיר ילפינן איסור מטומאה, כיון דאשכחן במסכת מעילה פרק "קדשי מובח" (טז), דמשוו להו לענין כבעדשה. ואף על גב דהשתא דאיכא תרתי דאתי מחי ושרו, כמו חלב וביצים, מכל מקום חשיב להו חידוש שפיר. ומשום דאין שניחן באין מן החי בענין אחד. וכן יש לפרש גבי דבש של דבורים, דדריש מקרא בפרק קמא דבכורות (ז), דשרי, דלא דמי לחלב, אי נמי, כיון דכל שאר אבר מן החי אסור, מקרי דגן חידוש. ועוד היינו יכולים לומר, דכל ביצים מותרות, בין טמא בין דטהור, מדהאי טעמא דבפרק קמא דבכורות (ז). דשרינן דני יאלי דחמורתא לפי שהוא זרע האיל שנקרש. וכן עוד הבא כנגד פנים של חמור, דמסתברא דהיינו טעמא דשרי – משום דאתי משכבת זרע של חמור, ונקרש מעצמו תעשה עור ומותר, ולא שייך לצורת הולד מידי. ולכן מותר, כיון דמותרות בא מחמת השכבת זרע, דהויא כנבלה מוסרית ושרי. ולבסוף, אף על פי שנקרש תעשה עור, מכל מקום מותר הוא, כמו אפרוח ביצת טרפה שהוא מותר, דכי גילי – פירשא בעלמא הוא. וכולהו ביצי נמי משכבת זרע קאתו, ושרי מהאי טעמא, חוץ מביצת טמאה שאסר הכתוב, להכי איצטרך קרא. וביצת טריפה ילפינן מניה כדפרישנו. ומיהו, אין מתיישב טעם זה גבי ביצים. דכולהו מתחלתן מעורות בגידין וחשובים כבשר. **לרבות** אפרוחים שלא נפתחו עיניהם – לא גרסינן ביה "דברי רבי אלעזר בן יעקב", דעלה אמר בפרק קמא דביצה (ז"ב): מני רבי אלעזר בן יעקב הוא. **גיעולי** ביצים מותרות – פירש

לרבות אפרוחים שלא נפתחו עיניהם! – מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא. תנו רבנן: גיעולי ביצים – מותרות; ביצים מחורות – נפש יפה תאכלם. נמצא עליה קורט דם – זורק את הדם ואוכל את השאר. אמר רבי ירמיה: והוא שנמצא על קשר שלה. תני דוסתאי אבוי דרבי אפמורקין: לא שנו אלא שנמצא על חלבון שלה, אבל נמצא על חלבון שלה – אפילו ביצה אסורה, מאי טעמא? דשדא תכלא כבולה. אמר ליה רב נביהא מבי תתיל לרב אשי: איפכא תני תנא קמיה דאבין, ואבין הוא דתרצה ניהליה הכי. אמר חזקיה: מנין לביצת טמאה שהיא אסורה מן התורה? שנאמר: "ואת בת העינה", וכי בת יש לה לעינה? אלא איזו – זו ביצה טמאה. ודלמא היינו שמייחין? – לא סלקא דעתך, דכתיב: "בת עמי לאכור בעינים במדרב". – ולא? והא פתחי: "אעשה מספד פתנים ואכל

בבנות יענה! – ביענה זו שמתאבלת על בניה. – והא פתחי: "תכבדני חית השדה תנים ובנות יענה!" – ביענה זו ששוכנת עם בניה. – והכתיב: "ואי סלקא דעתך ביעה, ביעה בת מימר שירה היא? אלא, פתחי "היענה", וכתבי "בת היענה", ושאיני הכא דפסק ספרא לשתי תיבות, ומדפסקי להו ספרא בתרתי

גיעולי ביצים – ביצה טמאה שנתבשלה עם הטהורה. מותרות – הטהורין, דמיא בעלמא הוא, ולא יחבי טעמא באחרנייתא. **ביצים מותרות** – שאין של זכר, ואין אפרוח קלות בהם לעולם. **נפש יפה תאכלם** – שאינו אסוניס ואין דעתו קצה בהם – תאכלם, ואף על פי שישבה עליהם תרנגולת ימים רבים. **והוא שנמצא הרם על הקשר שלה** – הוא זרע של תרנגול הקשור בראש הכד של ביצה, ומשם יצירת האפרוח מתחלת. וכיון דעדיין הוא שם – לא נתפור בשאר הביצה, הלכך אוכל השאר. אבל נמצא על חלבון שלה – כולה אסורה, כדמפרש לקמן: דשרא תיכלא בבולה – נתפשת הקלקול בבולה. על חלבון – על הקשר, כדאמרן. **תכלא** – לשון שיכול וריעותא. **איפכא תני תנא קמיה דאבין** – תנא אחד היה שונה אותה לפניו איפכא: לא שנו אלא שנמצא על חלבון שלה. **ואבין הוא דתרצה הכי** – כדאמרין: לא שנו אלא על חלבון. **בעינים** – אלמא יענה שמה, ולא בת היענה. **ואבל** לה פה? **ביענה זו כו'** – וחכי משמע: כאבל העשוי על בני יענה. **תכבדני ונ'** – ואי ביצים, מאי כבוד ידעי למעבד? בתרתי

גיד הנשה (חולין צ"א). ודאי איירי שם בכי. וגם מוחל שם בין שלקו עם ביצים שיש שם אפרוח. לשלקו עם הטמאים. אבל הכא לא מסתברא לרבינו תם לאוקמי בהכי, דלא שייך האי דינא הכא. ונראה לי כמו שפירש בערוך, שהכו התרנגולת על בית רחמה ומפלת ביצים שלא נגמרו, ולא איירי מידי בבישול. ולשון גיעול שייך עליה, כמו (איוב כא) "שורו עיבר ולא יגעיל". והוי השתא מעין ביצים המותרות, דמייירי השתא בהותר ביצים גופיהו. ואתא לאשמועינן דלא חשיב אבר מן החי, אף על פי שלא נגמרו לגמרי. ובירושלמי דמסכת תרומות (פ"ה ה"ז) לענין ביצים ששלקו ונמצא בהן אפרוח דאיירי בהו התם, גרסינן לעיל מהא מילתא: שמעון בר אבא אמר רבי חנינא: מעשה בא לפני רבן גמליאל ברבי, ואמר: אבא הורה בארבעים ושבע, ואנא מורינא בארבעים וחמש. ואמר רבי חיאי בר חנינא: מעשה בא לפני רב הונא, ואמר: קליפי איסור מעלין את ההיתר. הא דתימא הוא ששלקו בקליפין, או קלפות בקלפות. אבל אי שלק ביצים קלפות בשאין קלפות, או שאין קלפות בקלפות – צריך שיעור אחר מפני גיעולי ביצים, שורו עיבר ולא יגעיל. ביצים שהדקינו אסורות. ביצים מחורות נפש יפה תאכלם, מצא בהם דם – קולף מקום הדם. עד כאן לשון הירושלמי. משמע בפירוש הקונטרס, דאיידי בביצים ששלקו. אבל תימה: דמייירי ההם קרא ד"שורו עיבר ולא יגעיל" דומה שאינו מסוגיל הירושלמי, ושום תלמוד גיהודי. ובתוספתא במסכת תרומה (פ"ה ה' ה') בפרק "דג טמא" משמע כמו שפירש הערוך. והכי תניא התם: ביצים וטהורותן ששלקו עם ביצים טמאים, אם יש בהן בנותן טעם – אסורין, ואם לאו – מותרות. גיעולי ביצים מותרים באכילה. ביצים ששלקו ונמצא בהם אפרוח, אם יש בהן בנותן טעם – אסורות, ואם לאו – מותרות. ביצים מחורות – נפש היפה תאכלם, ואם נמצא באחת מהן דם – זורק הדם ואוכל את השאר. אוכל דם גדים או חגבים, בין חיים בין מתים, ואינו חושש. משמע בהדיא דגיעולי ביצים וביצים ששלקו תרי מילי ניהו. **והוא** שנמצא בקשר שלה – פירש הקונטרס: דכדאי גנא אוכל השאר, כיון דנמצא על הקשר. והוא זרע תרנגול הקשור בראש הכד של ביצים, ומשם יצירת האפרוח מתחיל, וכיון דעדיין הוא שם ולא נתפור בכל הביצה – הלכך אוכל השאר. אבל אם נמצא על חלבון שלה – הביצה כולה אסורה, כדמפרש לקמן: דשרא תיכלא בבולה. פירוש: נתפשת הקלקול בבולה. והא דלא נקט בלשון "לא שנו" כדנקט אבא דרבי אפמורקין, ולימא הכי: לא שנו אלא שנמצא על הקשר שלה, אבל יצא חוץ לקשר – שרא תיכלא בבולה, מצטין למימר דאין לשון כל בחמנים שוין בענין אחד. ומיהו קשה לפירושו, מדאמר בפרק "דשחיטה" בכריתות (כ"א). דקתני בביריתא: יצא דם ביצים שאין מין בשר, יצא דם חגבים שכולו היתר. ומשמע דכי חבי דשרי דם חגבים ודגים כל זמן שישנו עליהם תיכר שהוא מין – הוא הדין נמי דם ביצים: ויש לומר: דמדרבנן חממירי בדם ביצים, גזירה אטו דם עוף, שהביצה בא ממנו. ומדאיריתא שרי אף על פי שהאפרוח נוצר משם, דהיינו על קשר שלה. ואף על גב דהוי אפרוח לבסוף, השתא מיהא לא הוה מין בשר, שאין כאן עדיין בשר כלל. ועוד יש לומר: דדם שעל הקשר אסור מן התורה, דחשיב מין בשר, כיון שהאפרוח נוצר ממנו. דהא דשרי במסכת כריתות (שם) דם ביצים – היינו כשאין דם בקשר אלא במקום אחר, שמאודם דם אין האפרוח נוצר, ולא חשיב מין בשר. ומצוי הוא פעמים רבות, אפילו לאלתר סמוך ללידת הביצה, ואותו דם אינו בא ואלא מחמת נשיכת תרנגול ותרנגולת. ומה שפירש בקונטרס: דם שהוא חוץ לקשר הכל אסורה – זהו כשישנו בקשר ונתפור דם שהוא חוץ לקשר. אבל כשאין דם כלל על הקשר אלא במקום אחר – מותר, כדפרישית. והא דפליגי בין נמצא לפי זה: בתר הכי, מופלג אבהו דרבי אפמורקין בין חלבון לחלבון – הוה ליה לאפלוגי בחלבון גופיה בין על הקשר לשאין על הקשר, כמו רבי ירמיה! דלאו רבי אפמורקין דאין מופלג בין נמצא על הקשר של חלבון לנמצא על הקשר של חלבון. ועוד יש לומר: דהך שמעתא דהכא שרי דם ביצים לגמרי, כי ההיא דכריתות (שם), והכי קאמר: והוא שנמצא על הקשר שלה – או זורק את הדם ואוכל את השאר. אבל אם אין הדם על הקשר אלא במקום אחר – מותר אפילו הדם, ואין צריך לזרוק. וכן משמע בירושלמי דתרומות (פ"ה ה"ז), דקאמר בתר ההיא שהבאתי לעיל מביצים מחורות: מצא בהם דם – קולף הדם. ובירושלמי אינו מוכיר כלל מאכילת שאר הביצים אלא מוריקת הדם, משמע דכל החילוק שאמורים אמוראים אחרי כן – על הדם עצמו, כדפירש בשמעתין: רבי יוירא סליק למבקר לרבי חיאי בריה דרבי יצחק, אשכחיה דרביה וקאמר: לא שנו אלא חלבון אבל חלבון מותר. והוא סבר דהוא גמיר מן דאבהתיה. אתא רבי אבהו בשם רבי יוחנן: בין בחלבון בין בחלבון אסור. תני רבי חלפתא ברבי שאול: חלבון מותר. אמר רבי זעירא: הא דאמר חלבון אסור – בשנמצא במקום זכרותו של חלבון. ואפילו חלבון – והוא שנמצא במקום זכרותו של מוחו שממנו נולד. עד כאן לשון הירושלמי. משמע דאנמי דקתני בביריתא: קולף מקום הדם, קאמר בתר הכי: לא שנו אלא חלבון אבל חלבון מותר, ומשמע: מותר ואין צריך לקלוק. ובתר הכי מיייתי רבי יוחנן דאמר: בין חלבון ובין חלבון אסור. ובתר הכי מיייתי ברייתא דרבי חלפתא ברבי שאול דאומר: חלבון מותר. ודבד גופיה קאמר הכי, כדפרישית. ועלה קאי דרבי זעירא דאמר: הא דאמר חלבון אסור כשנמצא במקום זכרותו של חלבון, פירוש: זכרותו – קשר שלו, כי גם בחלבון ישנו הקשר, אבל שלא במקום הקשר מותר אפילו הדם. ובא רבי זעירא לסתור מה שאמר בביריתא: חלבון אסור חלבון מותר, ולומר שגם חלבון שאסור – זהו דוקא במקום זכרותו. כי (ג) במקום אחר – דם ביצים מותר אפילו בחלבון, וכדאי גנא אפילו בחלבון אסור הדם. וקם ליה רבי זעירא בשיתיה דרבי יוחנן דלעיל מיניה, וביריתא דרבי חלפתא ברבי שאול – כשיתיה דרבי חיאי ברבי יצחק.

חולין דף סד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קכא

הַזִּקְנָה, מִנֵּן לְבִיצָת עוֹף טָמֵאָה שֶׁהִיא אֲסוּרָה מִן הַתּוֹרָה, שְׁנֵאֲמַר
(ויקרא יא טז) בַּמִּנֵּן הָעוֹפוֹת הַטְּמֵאִים 'זֹאת בֵּית הַיֵּעֲנָה', וּלְכַאוּרָה יֵשׁ
לְשֹׂאֵל, וְכִי בֵּית יֵשׁ לָהּ לַיֵּעֲנָה, כְּלוּמַר מֵאַחֵר הָעוֹפוֹת מְטִילִים
בִּיצִים וְלֹא מוֹלִידִים עוֹבְרִים, אִי אֲפֹשֶׁר לומר בְּהֵם לִשּׁוֹן שֶׁל בֵּן וּבֵת
כִּפִּי שְׁאוּמְרִים בְּבִנֵּי אָדָם אוּ בְּבָקָר וְצֹאן, אֲלֵא אִיזוּ הִיא בֵּית הַיֵּעֲנָה
שֶׁנֶּאֱסָרָה, זֶה בִּיצָה טָמֵאָה, שֶׁלֹּכַן שִׁנְתָּה הַתּוֹרָה וּכְתַבְתָּ 'זֹאת בֵּית
הַיֵּעֲנָה' וְלֹא 'זֹאת הַיֵּעֲנָה', לְלַמְּדֵנוּ שֶׁלֹּא רַק הַיֵּעֲנָה עֲצָמָה אֲסוּרָה,
אֲלֵא גַם הַבִּיצָה הַיּוֹצֵאת מִמֶּנָּה אֲסוּרָה.
מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: מִה הִהֲכֵרֵךְ לְדֹרוֹשׁ כֵּן אֶת הַפֶּסֶק, וְדִלְמָא הֵיִינוּ
שְׁמִייהוּ – שְׁמַא זֶהוּ שִׁמְשׁ שֶׁל בְּנֵי מִין זֶה, וְהֵיִינוּ שְׁבֵת הוּא חֶלֶק מִשֶּׁם
הָעֵצִים שֶׁל הַמִּין. מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: לֹא סִלְקָא דַּעְתָּךְ – אֵין לְהַעֲלוֹת
עַל הַדַּעַת לומר כֵּן, דְּכִתְבִּי (אִיכָה ג) 'גַּם תִּנָּחֵם חֲלָצוֹ שֶׁד הַיִּנְיָקוֹ גּוֹרִינָן
בֵּית עָמִי לְאֶבְרָם בִּיעֲנִים בְּמִדְבָּר', וּמוֹכַח שֶׁשֶּׁם הָעֵצִים הוּא 'עֵנִים',
וְהִיתָה הַתּוֹרָה צְרִיכָה לְכַתּוֹב 'עֵנָה', וּכְתַבְתָּ 'בֵּית יֵעֲנָה' כְּדִי לְלַמֵּד
שִׁישׁ אִיסוּר בְּבִיצָה.
מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְלֹא – וְכִי לֹא נֹאמַר שְׁבֵת יֵעֲנָה הוּא שֶׁם הַמִּין, וְהָא
כְּתִיב – וְהָרִי כְּתוּב (מִיכָה א ח) 'עַל זֹאת אֲסַפְּדָה וְאֵילִילָה אֵילָכָה שׁוֹלָל
וְעֵרוֹם אֲעִשֶׂה מִסְפָּד בְּתַנִּים וְאֶבֶל בְּכִנּוֹת יֵעֲנָה', וְכַאֵן לֹא יִתְּכֵן
שְׁכוּנוֹת הַפֶּסֶק לְבִיצִים, שֶׁהִרִי אֵין לָהֶם פֶּה וְקוֹל, וּמוֹכַח שֶׁשֶּׁם הָעֵצִים
שֶׁל מִין זֶה הוּא 'בֵּית יֵעֲנָה'. מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: כּוּוֹנֵת הַנְּבִיא שְׁהוּא עֲתִיד
לַעֲשׂוֹת אֲבָל, בִּיעֲנָה זֶה שְׁמִתָּאֲבָלָת עַל בְּנֵיהָ, וְהֵיִינוּ עַל הַבִּיצִים
שֶׁלָּה, כֹּאשֶׁר הֵם נִשְׁכָּרִים אוּ מִתְקַלְקְלִים, שֶׁהִיא מִתְאֲבָלָת עֲלֵיהֶם
יֹתֵר מִשָּׂאֵר עוֹפוֹת.
מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְהָא כְּתִיב בְּנִבְיאוֹת יִשְׁעִיָּה עַל בָּבֶל (יִשְׁעִיָּה יג כא) 'וְרָבְצוּ
שָׁם צִיִּים וּמִלְאֻ בְּתִימָה אֲחִים וְשָׁכְנוּ שָׁם בְּנוֹת יֵעֲנָה וְשִׁעִירִים יִרְקְדוּ
שָׁם', וּמִבּוֹאֵר מִהַפֶּסֶק שֶׁהַמִּין קָרִי בְּנוֹת יֵעֲנָה. מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא:
בְּאֵמֶת יִתְּכֵן שֶׁשֶּׁם הַמִּין הוּא 'יֵעֲנָה', וְכוּוֹנֵת הַכְּתוּב בִּיעֲנָה זֶה שְׁשׁוֹכְנֵת
עַם בְּנֵיהָ, כֵּךְ תִּשְׁכּוֹן הַיֵּעֲנָה בְּבָבֶל עִם בְּנֵיהָ.
מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְהָכְתִּיב (יִשְׁעִיָּה מג כ), 'תִּכְבְּדֵנִי חֵית הַשָּׂדֶה תַּנִּים
וּבְנֹת יֵעֲנָה כִּי נִתְּתִי בְּמִדְבָּר מִיַּם נְהָרוֹת בִּישִׁימֵן לְהִשְׁקוֹת עָמִי בְּחִירִי,
וּפִירוֹשׁ הַפֶּסֶק כִּי לַעֲתִיד לְבֹאֵ בֹמֵן שִׁיקֵבֵן הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל מִן הַגָּלוּת, עֲתִיד לַעֲשׂוֹת לְשִׁבִּי הַגּוֹלָה דֶּרֶךְ בְּמִדְבָּר, וְנִהְיִת
בְּמִקְוֹמוֹת הַשּׁוּמְמִים כְּדִי לְהִשְׁקוֹתָם בְּשׁוּבָם לְצִיּוֹן, וְאִזּוּ בְּעֵלֵי הַחַיִּים
שֶׁנִּמְצְאִים שָׁם, וְהֵם חֵית הַשָּׂדֶה תַּנִּים וּבְנוֹת הַיֵּעֲנָה, יִכְבְּדוּ אֶת
הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, עַל שֶׁנִּתֵּן מִיַּם בְּמִדְבָּר וְנִהְיִת בְּמִקְוֹמוֹת הַשּׁוּמְמִים.
וְאִי סִלְקָא דַּעְתָּךְ שֶׁבְּנוֹת יֵעֲנָה הֵיִינוּ בִּיצָה שֶׁל יֵעֲנָה, יֵשׁ לְתוֹמָה,
בִּיצָה בֵּית מִיָּסַר שִׁירָה הִיא – וְכִי בִיצָה יִכְלֹה לְכַבֵּד אֶת הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא בְּאֵמֶרֶת שִׁירָה.
מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: אֲלֵא, כְּתִיב 'הַיֵּעֲנָה' וְכְתִיב 'בֵּית הַיֵּעֲנָה', כְּלוּמַר,
לְפַעֲמִים נִקְרָא הַמִּין יֵעֲנָה, וּלְפַעֲמִים נִקְרָא הַמִּין בֵּית יֵעֲנָה. וְזֶה
שֶׁהִקְשִׁית מִדּוֹעַ דּוֹרְשִׁים מִבֵּית הַיֵּעֲנָה שֶׁהַכּוּוֹנָה לְבִיצָה עוֹפוֹת טְמֵאִים,
וְהִרִי זֶה שֶׁם הַמִּין, יֵשׁ לְתַרְץ, שְׁאֵנִי הָאָה דְּפֶסֶק סְפָרָא לְשִׁבְתֵּי תִּבְנוֹת
– שׁוֹנָה הַרְבֵּה כֹּאֵן, שֶׁהַסּוֹפֵר הַכּוּוֹת פֶּסֶק זֶה כּוּוֹתֵנוּ כְּשֶׁתִּי תִּבְנוֹת,
וְלֹא כְּתִיבָתָה אַחַת, וּמִדְּפֶסֶק לְהוֹ סְפָרָא

בֹּא לְרִבּוֹת אֲפֻרָּהִים שֶׁל עוֹפוֹת טְהוֹרִים בּוֹמֵן שֶׁהֵם קִטְנִים מֵאֵד
וְעִדִּין לֹא נִפְתְּחוּ עֵינֵיהֶם, שֶׁגַּם הֵם אֲסוּרִים מִשּׁוּם שֶׁרָץ, וְקִשָּׁה, אִם
הַבְּרִייתָא עוֹסֶקֶת בְּאִפְרוּחַ שְׁבִתוֹךְ הַבִּיצָה, שְׁעִדִּין לֹא נִפְתְּחוּ עֵינֵינוּ,
אִם כֵּן קִשָּׁה שֶׁהִרִי כָּל אִפְרוּחַ שְׁבִתוֹךְ הַבִּיצָה עִדִּין לֹא נִפְתְּחוּ עֵינֵינוּ,
וְאִפִּילוּ אִם הוּא שֶׁל מִין טְהוֹר הוּא אֲסוּר מִשּׁוּם שֶׁרָץ, וּמִדּוֹעַ הוֹרַצְרָה
הַבְּרִייתָא לְהַשְׁמִיעֵנוּ שׁוֹ בִיצָת הַשֶּׁרָץ.
מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: הַאִיסוּר לֹאכּוֹל אִפְרוּחַ שֶׁלֹּא נִפְתְּחוּ עֵינֵינוּ הוּא רַק
מִדְּרָבָנָא, וְקִרְאָ – וְהַפֶּסֶק שֶׁהַבְּרִייתָא מְבִיאָה הוּא אֲסִמְכָתָא
בְּעִלְמָא. וְלֹכַן הוֹרַצְרָה הַבְּרִייתָא לְהַשְׁמִיעֵנוּ אֶת סִימְנֵי בִיצָת הַשֶּׁרָץ,
שֶׁהִיא אֲסוּרָה מִן הַתּוֹרָה.
הַגִּמְרָא דִּנָּה בְּדִינֵי אִיסוּרֵי אֲכִילָה הַנוֹגְעִים לְבִיצִים: תִּנּוּ רַבָּנָן
בְּרִייתָא, גִּיעוּלֵי בִיצִים – בִּיצִים טְמֵאוֹת שֶׁנִּתְּבָשְׁלוּ עִם בִּיצִים
טְהוֹרוֹת, הַטְהוֹרוֹת מוֹתְרוֹת בְּאֲכִילָה, מִשּׁוּם שֶׁהִטְעַם הַיּוֹצֵא
מִהַבִּיצִים הַטְּמֵאוֹת נִידוֹן כְּמִים בְּלִבָּד, וְאֵין בְּכוּחוֹ לְתֵת טַעַם לְבִיצִים
הָאֲחֵרוֹת שֶׁהִתְבָּשְׁלוּ בְּאוֹתָהּ קְדִירָה וְלֹאֲסוֹרָן.
דִּין נוֹסֵף: בִּיצִים מוֹזְרוֹת – בִּיצִים שֶׁנִּתְעַבְּרָה בְּהֵם הַתְּרַנְּגוֹלָת שֶׁלֹּא
עַל יְדֵי זָכַר, וְאֵין אִפְרוּחַ יּוֹצֵא מִזֶּה לְעוֹלָם, נִפְשׁ יָפָה הַנֶּאֱכָלָם – אָדָם
שֶׁאִינוּ אִיסְטִנְסִים וּמִפּוֹנֵק יֹאכֵל אוֹתָם, מֵאַחֵר וְאֵין בְּכֹךְ אִיסוּר מִצַּד
הַהֲלָכָה, אֲלֵא שֶׁהֵם מֵאוֹסִים.
הַבְּרִייתָא מְבִאֵרֶת אֶת דִּין בִּיצִים שֶׁנּוֹצְרוּ עַל יְדֵי זָכַר וְנִמְצָא בְּהֵם דָּם:
בִּיצָה שֶׁל תְּרַנְּגוֹלָת שֶׁנִּתְעַבְּרָה מִזֶּכֶר שֶׁנִּמְצָא עָלֶיהָ קוֹרֵם (–גְּרִינָר)
דָּם, וְזֶרֶק אֶת הָדָם, וְאִיכָל אֶת הַשָּׂרָר.
אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה, דִּין זֶה, שֶׁאֵין הָדָם שֶׁבִּיצָה אוֹסֵר אֶת כּוֹלָהּ, וְהוּא
– וּבִתְנָא שֶׁנִּמְצָא הָדָם עַל קֶשֶׁר שֶׁלָּהּ, וְהֵיִינוּ שֶׁנִּמְצָא בְּחִלּוֹן, בְּרֹאשׁ
הַחֶלֶק הַרְחֵב שֶׁל הַבִּיצָה, שֶׁשֶּׁם נִמְצָא הוֹרַע שֶׁל הַתְּרַנְּגוֹל וּמִשֶּׁם
מִתְחִילָה יִצִּירַת הָאִפְרוּחַ, וְכִיּוֹן שֶׁהָדָם עִדִּין שֶׁם וְלֹא נִתְפּוֹר בְּשֹׂאֵר
הַבִּיצָה, מוֹתֵר לֹאכּוֹל אֶת שֹׂאֵר הַבִּיצָה. אֲבָל כֹּאשֶׁר נִמְצָא הָדָם עַל
הַחֲלָמוֹן, הִרִי זֶה סִימֵן שֶׁהִתְפַּשֵּׁט הָדָם בְּכָל הַבִּיצָה, וְנֹאסְרָה כּוֹלָהּ.
תִּנּוּ – שָׁנָה בְּרִייתָא זֶה דּוֹסְתָאִי אֲבוֹתָ דְּרַבִּי אֲפִמְוִרִיקָן, לֹא שָׁנוּ
שְׁמוֹתֵר לֹאכּוֹל אֶת שֹׂאֵר הַבִּיצָה שֶׁנִּמְצָא בָּהּ דָּם, אֲלֵא בְּאוֹפֵן שֶׁנִּמְצָא
הָדָם עַל הַקֶּשֶׁר שֶׁל הַחֲלָמוֹן שֶׁלָּהּ, אֲבָל נִמְצָא הָדָם עַל הַחֲלָמוֹן
שֶׁלָּהּ, לֹא רַק הָדָם אֲסוּר אֲלֵא אֲפִילוּ שֹׂאֵר הַבִּיצָה אֲסוּרָה. מְבִרֶרֶת
הַגִּמְרָא: מֵאִי טַעַם – מִה הִטְעַם שֶׁאֵם נִמְצָא הָדָם עַל הַחֲלָמוֹן כָּל
הַבִּיצָה אֲסוּרָה, דְּשָׂרָא תִּכְלָא בְּכּוֹלָהּ – מִשּׁוּם שֶׁנִּתְפַּשֵּׁט הַקֶּלֶקוֹל
בְּכָל הַבִּיצָה, כְּלוּמַר הָדָם כָּבֵד הִתְפַּשֵּׁט בְּכָל הַבִּיצָה.
אָמַר לִיה רַב גְּבִיהָ מִזְהַמְקוֹם הַקָּרִי בִּי בְּתִיל לְרֵב אֲשִׁי, אִיפְכָא
תִּנּוּ תִנָּא קְמִיָּה דְּאֵבִי – אַחֵד הַחֲכָמִים (שֶׁהִיא רִגִּיל לְשׁוֹנוֹת בְּרִייתוֹת)
שָׁנָה בְּרִייתָא זֶה לְפָנֵי אֲבִיִּי לְהִיפֵךְ, לֹא שָׁנוּ שְׁמוֹתֵר לֹאכּוֹל אֶת שֹׂאֵר
הַבִּיצָה, אֲלֵא כִּשְׁנִמְצָא הָדָם עַל הַחֲלָמוֹן, אֲבָל כִּשְׁנִמְצָא הָדָם עַל
הַחֲלָמוֹן כָּל הַבִּיצָה אֲסוּרָה, וְאֲבִיִּי הוּא דְּתִרְצָה נִיחָלִיָּה הִכִּי – וְאֲבִיִּי
הוּא זֶה שֶׁתִּיקֵן אֶת הַתְּנָא שֶׁהִגִּירָסָה הַנְּכּוּנָה הִיא כֵּךְ, לֹא שָׁנוּ שֶׁשֹּׂאֵר
הַבִּיצָה מוֹתְרוֹת אֲלֵא כִּשְׁנִמְצָא הָדָם עַל הַחֲלָמוֹן, אֲבָל כִּשְׁנִמְצָא דָם
עַל הַחֲלָמוֹן כָּל הַבִּיצָה אֲסוּרָה.
הַגִּמְרָא דִּנָּה בְּמִקּוֹר הַדִּין שֶׁבִּיצָה שֶׁל עוֹף טְמֵא אֲסוּר בְּאֲכִילָה: אָמַר

המשך ביאור למס' חולין ליום שישי עמ' ב

– הָאֵם אוֹמְרִים הִרִי יֵצֵא רֹב הָעוֹבֵר, וּבּוֹדָה וְדֹאֵי מִצְטַרְפִּים הָאֲבָרִים
שִׁיעָצוּ לְהַחֲשֵׁב לִידָה לְעוֹבֵר (שֶׁהִרִי אֵבֶל מִהֵם דִּין 'יוֹצֵא'), וְאֵין
הַמֵּיעוּט שֶׁבְּפָנִים נִיתֵר בְּשִׁחִטָּת אֹמֶן, אִזּוּ דִלְמָא רִיבָא בְּבֵית אַחַת
בְּעִינָן – אוּ שְׂבִי צִירִי שִׁיעָצוּ רֹב הָעוֹבֵר בְּבֵית אַחַת כְּדִי שִׁיחָא כִּילּוֹד,
וְכַאֵן יֵצֵא כָּל אֲבֵר בְּנִפְרָד, וְלֹכַךְ מִה שֶׁבְּפָנִים מוֹתֵר, וְרַק הָאֲבָרִים
שֶׁבְּחוּץ אֲסוּרִים. וְסַפֵּק זֶה הוּא אֶף לְרַב הַסּוֹבֵר שִׁישׁ לִידָה לְאֲבָרִים,
שֶׁאֵם צִירִי רֹב בְּבֵית אַחַת, אֵין כֹּאֵן לִידָה לְגַבִּי הָעוֹבֵר, וְלֹכַךְ הָאֲבָרִים
שֶׁלֹּא יֵצֵאוּ כָּלִל מוֹתְרִים. וְאֵם אֵין צִירִי רֹב בְּבֵית אַחַת, מִצְטַרְפִּים
הָאֲבָרִים וְהָעוֹבֵר כִּילּוֹד, וְלֹכַךְ גַּם הָאֲבָרִים שֶׁלֹּא יֵצֵאוּ אֲסוּרִים.
הַגִּמְרָא מְנַסֶּה לְפַשּׁוֹת אֶת הַסֶּפֶק: תָּא שְׁמַע,

אֲבֵר וְהוֹחִירוּ עַד שֶׁהִשְׁלִימוּ לְרֹבּוֹ שֶׁל הָעוֹבֵר, מִהוּ. מִי אֲמַרִּין הָא
נִפְקִי לִיה רִיבָא – הָאֵם אוֹמְרִים הִלָּא יֵצֵא רֹב הָעוֹבֵר, וְרַבִּי יוֹחֲנָן הִרִי
מִדָּה שֶׁכִּשְׁיָצֵא רֹב הָעוֹבֵר הוּא כִּילּוֹד וְאִינוּ נִיתֵר בְּשִׁחִטָּת אֹמֶן, אִזּוּ
דִלְמָא בִּינּוֹן דְּתִרְדִּי תִרְדִּי – חֲזֵרֶת הָאֲבֵר הִיא חֲזֵרָה גְּמוּרָה וְכִאִילוּ לֹא
יֵצֵא, וּבִשְׁעָה שִׁיעָצוּ הָאֲבֵר הַשָּׁנָה, הָרָאשׁוֹן כָּבֵד חֲזֵר, וְנִמְצָא שֶׁאֵין כֹּאֵן
יֵצִיאֵת רֹבּוֹ וְאִינוּ כְּנוּלָד.
עוֹד מִסְתַּפֶּקֶת הַגִּמְרָא: אִם תִּמְצִי לִזְמַר בְּסַפֵּק הָרָאשׁוֹן בִּינּוֹן דְּתִרְדִּי
תִרְדִּי, עִדִּין יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק בְּהוֹצִיאָ עוֹבֵר אֶת יָדוֹ וְתִתְּכָה, וְתוֹר
וְהוֹצִיאָ אֶת יָדוֹ הָאֲחֵרֶת וְתִתְּכָה, וְכֵן הַמִּשְׁחָן לְהוֹצִיאָ אֲבֵר אֲבֵר
וְתַחְתּוֹ עַד שֶׁהִשְׁלִימוּ לְרֹבּוֹ, מִהוּ. מִי אֲמַרִּין הָא נִפְקִי לִיה רִיבָא

1 בְּתֵרֵי תִיבוֹת, שְׁמַע מִיָּנָה תֵּרִי שְׁמוֹת נִינְהוּ – שְׁהָם שְׁנֵי שְׁמוֹת,
2 כְּלוּמֵר, מוֹכַח מִכָּאן שֶׁאֵין כּוֹנֵת הַתּוֹרָה לְכַתּוּב כֹּאן אֵת שֵׁם הָעֵצָם
3 כִּבְתַּי יַעֲנֶה, אֲלֵא יַעֲנֶה בְּלִבּוֹ, וְהַתּוֹסֶפֶת שֶׁל 'בֵּת' בָּאָה לְלַמֵּד שֶׁאֵף
4 בִּיצֵתָה אֶסּוּרָה.

5 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: אֵלֶּא מַעֲתָה – לִפִּי דְּבִרְיָ, שְׂכֵאשֵׁר הַתּוֹרָה מִחֻלְקַת
6 שֵׁם אֶחָד לְשֵׁתֵי תִיבוֹת, כּוֹנֵנָתָה שְׁהָם שְׁנֵי עֲנִינִים נִפְרָדִים, יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת
7 מִמָּה שְׂנֵאמַר בַּתּוֹרָה (בְּרַשִׁית י"ד) 'שֵׁתִים עֶשְׂרֵה שָׁנָה עָבְדוּ אֶת כְּךָרְ
8 לְעֵמֶר וְשֵׁלֶשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה מִכְּדוֹרְדִּי, דְּפִסְק לְהוֹ סְפָרָא בְּתֵרִי – שְׁהַסּוּפֵר
9 כּוֹתֵב כְּכָר לְעֵמֶר' בְּשֵׁתֵי תִיבוֹת, הֵכִי נִמְי דְּתֵרֵי שְׁמֵי נִינְהוּ – הָאֵם
10 גַּם כֹּאן נֵאמַר שְׁהָם שְׁנֵי שְׁמוֹת, וְאִי אִפְשָׁר לּוֹמַר כֵּן, שְׁהָרִי זֶהוּ שְׁמוֹ
11 שֶׁל אָדָם אֶחָד שְׁהִיָּה מֶלֶךְ עֵילָם.

12 מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: אֵמֶרִי – אִמְרוּ בְּנֵי הַיִּשִּׁיבָה, הָתָם, לִגְבִי כְּדִרְלַעֲמֵר,
13 בְּשֵׁתֵי תִיבוֹת פְּסִיק לְהוֹ – אִמְנַם כּוֹתְבִים זֹאת כְּשֵׁתֵי תִיבוֹת, אֵךְ בְּשֵׁנִי
14 שִׁימִין לֹא פְּסִיק לְהוֹ – אֵין כּוֹתְבִים 'כְּדִר' בְּסוּף שׁוּרָה וְלַעֲמֵר'
15 בְּתוֹחֵלַת הַשׁוּרָה שֶׁאֲחִירָהּ, אֲכָל הֶכָא, לִגְבִי בֵּת הִיעֲנָה, אֲפִילוּ בְּשֵׁנִי
16 שִׁימִין נִמְי פְּסִיק לְהוֹ, וְאִפְשָׁר לְכּוֹתְבָם בְּשֵׁתֵי שׁוּרוֹת, זֶהוּ רֵאִיָּה
17 שֶׁ'בֵּת' אֵינָה חֵלֶק מִשֵּׁם הָעֵצָם, אֲלֵא מִלְּמַדָּת עַל הַבִּיצָה שֶׁל הִיעֲנָה,
18 שֶׁאֵף הִיא אֶסּוּרָה.

19 שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה: אֲכָל אִמְרוּ חֲכָמִים, כָּל עוֹף [וְכוּ] הַדּוֹרֵס טֵמָא, כֹּל
20 שִׁישׁ לוֹ אֲצַבֵּעַ יִתִּירָה וְחָפֵק וְקוֹרְקֵנוּ נִקְלָף טְהוֹר'.
21 הַגִּמְרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא הַמוֹנָה סִימָנִים שׁוֹנִים לְהַכִּיר עוֹפוֹת טְהוֹרִים:
22 תִּנְיָא בְּבִרְיָתָא, רַבִּן גְּמִלְיָאֵל אֹמֵר, כֹּל עוֹף שֶׁדוֹרֵס וְאוֹכֵל, בִּידוּעַ
23 – הִרִי זֶה סִימָן מוֹבָחָק שֶׁהוּא עוֹף טָמֵא. וְאֵם הָעוֹף אֵינוֹ דוֹרֵס, וּמִלְבָּד
24 זֹאת יֵשׁ לוֹ סִימָנִי טְהוֹרָה, שִׁישׁ לוֹ אֲצַבֵּעַ יִתִּירָה, וְיֵשׁ לוֹ זָפֵק,
25 וְנִקְרָקֵנוּ נִקְלָף, בִּידוּעַ שֶׁהוּא עוֹף טְהוֹר. רַבִּי אֱלֵעָזָר פְּרָבִי צִדּוֹק
26 אֹמֵר, יֵשׁ סִימָן לְהַכִּיר אֵיזָה עוֹף דוֹרֵס, מוֹתֵחִין לוֹ בְּאִיֹר חוֹטֵשׁ שֶׁל
27 מִשְׁחָחָ – חָלַל דֵּק, וּמַעֲמִידִים אֵת הָעוֹף עַל הַחוֹט, אֵם הָעוֹף חוֹלֵק
28 אֶת רִגְלָיו – אֵת הָאֲצַבָּעוֹת שֶׁבְּרִגְלָיו לְשֵׁנֵי צִידֵי הַחוֹט, וּמִנִּיחַ שֵׁתִים
29 לְכָאן וְשֵׁתִים לְכָאן, זֶה רֵאִיָּה שֶׁהָעוֹף דוֹרֵס, וְטָמֵא, אֵךְ אֵם הוּא מִנִּיחַ
30 שֵׁלֶשׁ אֲצַבָּעוֹת לְכָאן, וְאֲצַבֵּעַ אַחַת לְכָאן – בְּצַד הַשְּׁנֵי שֶׁל הַחוֹט,
31 טְהוֹר – יִתְכֵּן שֶׁהוּא טְהוֹר, וְיֵשׁ לְבָדוֹק בִּי אֵת שֶׁאֵר הַסִּימָנִים. רַבִּי
32 שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֵעָזָר אֹמֵר, יֵשׁ עוֹד סִימָן לְהַכִּיר אֵם הָעוֹף טֵמָא, כָּל
33 עוֹף הַקּוֹלֵט מִן הָאִיֹר – שֶׁאֵם זוֹרֵקִים לוֹ מֵאֵכָל, הוּא קוֹלֵטוֹ בְּפִיו
34 בְּעוֹדוֹ בְּאִיֹר, טָמֵא.

35 לִפְנֵי שִׁיבָא הַמֶּשֶׁךְ דְּבִרֵי הַבְּרִייתָא, מִפְסִיקָה הַגִּמְרָא וּמִקְשָׁה: וְהִרִי
36 הָעוֹף הַקְרִי צִיפִּרְתָּא, שֶׁמְקוֹבֵל בִּידוּעַ שֶׁהוּא עוֹף טְהוֹר, נִמְי מְקַלֵּט
37 קְלָטָה – גַּם כֵּן קוֹלֵטָת אֵת מֵאֵכָלָה מִן הָאִיֹר. מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: אֵמֶר
38 אֲבִיִי, קוֹלֵט וְאוֹכֵל קְאָמְרִין – סִימָן הַטּוֹמָאָה הוּא רַק בְּעוֹף הַקּוֹלֵט
39 אֵת הַמֵּאֵכָל בְּאִיֹר, וְאוֹכֵלוֹ מִיֵּד, וְאֵילוֹ הַצִּיפִּרְתָּא רַק תּוֹפְסוֹ בְּאִיֹר,
40 אֵךְ מִנִּיחוֹ תַחֲלִילָה עַל הָאֵרֶץ, וְאַחֵר כֵּךְ אוֹכֵלוֹ, וְאֵין זֶה סִימָן טוֹמָאָה.
41 מְבִיאָה הַגִּמְרָא אֵת הַמֶּשֶׁךְ דְּבִרֵי הַבְּרִייתָא: אֲחֵרִים אֹמְרִים, יֵשׁ סִימָן
42 נוֹסֵף לְבָדוֹק אֵם הָעוֹף טֵמָא אוֹ טְהוֹר, שֶׁכֵּן – עוֹף הַשּׁוֹכֵן עִם עוֹפוֹת
43 טָמֵאִים, הִרִי זֶה סִימָן שֶׁהוּא טָמֵא, וְאֵילוֹ עוֹף הַשּׁוֹכֵן עִם עוֹפוֹת
44 טְהוֹרִים, הִרִי זֶה סִימָן שֶׁהוּא טְהוֹר.

45 שְׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: כְּמָאן – כִּאיֵזָה תֵּנָא נֵאמְרוּ דְּבִרֵי 'אֲחֵרִים', הִרִי
46 לְכָאוּרָה זֶהוּ דּוֹקָא כְּדִבְרֵי רַבִּי אֱלֵעָזָר, דִּתְנִיָּא בְּבִרְיָתָא. רַבִּי
47 אֱלֵעָזָר אֹמֵר, לֹא לְחֵם הֶלֶךְ הַחֲזִיר לִשְׁכּוֹן אֲכָל הָעוֹרֵב, אֵלֶּא
48 מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִינֵה שֶׁל הָעוֹרֵב. וְשֶׁלֹּא כְּדִבְרֵי חֲכָמִים שֶׁאִמְרוּ שֶׁאֵין זֶה
49 רֵאִיָּה שֶׁהַחֲזִיר טֵמָא. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: אֲפִילוּ תִיָּמָא – אֵם תִּרְצָה
50 תּוֹכֵל אֲפִילוֹ לּוֹמַר שֶׁאֲחֵרִים סוֹבְרִים כְּכָכֵן, מִשּׁוֹם שֶׁמָּה שֶׁאִמְרוּ
51 אֲחֵרִים שֶׁהַשּׁוֹכֵן עִם הַטְּמָאִים טֵמָא, שֶׁכֵּן וְנִדְמָה קְאָמְרִין – כּוֹנֵנָתָם
52 שֶׁאֵם הָעוֹף גַּם שׁוֹכֵן עִם הַטְּמָאִים וְגַם דּוֹמָה לָהֶם בְּמִרְאָה, הִרִי זֶה
53 רֵאִיָּה שֶׁהֵם מִין אֶחָד, וְבוֹדָה מוֹדִים גַּם חֲכָמִים לְרַבִּי אֱלֵעָזָר. וּמִחֻלְקַת

54 חֲכָמִים וְרַבִּי אֱלֵעָזָר הִיא בְּעוֹף הַשּׁוֹכֵן עִם הַטְּמָא וְאֵינוֹ דּוֹמָה לוֹ, וְבוֹדָה
55 אֵף אֲחֵרִים לֹא אִמְרוּ שׁוֹד סִימָן טוֹמָאָה.
56 שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה: וּבְחֻנְיָם כָּל שִׁישׁ לוֹ כּוּ' אַרְבַּע רִגְלִים וְאַרְבַּע כְּנָפִים
57 וְקִרְצוּלִים וְכִנְפֵי חוֹפִין אֵת רֹבּוֹ. מְבִרְרָת הַגִּמְרָא: מָאִי 'רֹבּוֹ' – מִזֶּה
58 כּוֹנֵת הַמִּשְׁנָה בְּכָךְ שֶׁכִּנְפֵי הַחֲבֵב הַטְּהוֹר מְכַסִּים אֵת רֹבּוֹ, הָאֵם אֵת
59 רֹבּ אֹרֶךְ גּוֹפּוֹ, אוֹ אֵת רֹבּ הִיקְפּוֹ שֶׁל הַחֲבֵב, בְּרוּחָבוֹ. מְבִאֵרָת
60 הַגִּמְרָא: אֵמֶר רַב יְהוֹנָה, אֵמֶר רַב, צִרִיךְ שִׁיחִיו כְּנָפָיו מְכַסּוֹת אֵת
61 רֹב אֹרְכּוֹ. וְאֵמֶרִי לֶה – וְיֵשׁ אֹמְרִים שֶׁצִּרִיךְ שִׁיכֶסּוּ אֵת רֹב הִיקְפּוֹ..
62 אֵמֶר רַב פִּפְאָה, הִלְכָּךְ – מֵאַחֵר וְנִחְלָקוּ מִדּוֹ הָרֹב שֶׁצִּרִיךְ, לְכֵן כִּדִּי
63 לְהַכְשִׁיר חֲגֵב בְּעֵינֵן – צִרִיכִים אֲנִי גַם שֶׁהַכְּנָפִים יְכַסּוּ אֵת רֹב אֹרְכּוֹ,
64 וּבְעֵינֵן שִׁיכֶסּוּ אֵת רֹב הִיקְפּוֹ.

65 נֵאמַר בַּתּוֹרָה (וַיִּקְרָא י"א כ"א) 'אֵךְ אֵת זֶה תֵּאכְלוּ מִכָּל שֶׁרֶץ הָעוֹף הַהוֹלֵךְ
66 עַל אַרְבַּע אֲשֶׁר לוֹ כְּרָעִים מִמַּעַל לְרִגְלָיו לְנִתֵּר בֵּהֶן עַל הָאֵרֶץ.
67 וְ'כְרָעִים' הֵם הַמְכּוֹנִים בְּלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה 'קִרְצוּלִים', וְהֵם רִגְלֵים אֲרוּכוֹת
68 שֶׁבָּהֶם הַחֲבֵב קוֹפֵץ.

69 הַגִּמְרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא בְּדִין כְּרָעִים: תִּנְיָא בְּבִרְיָתָא, חֲבֵב שֶׁאֵין
70 לוֹ עֲכָשָׁיו כְּרָעִים, וְעֵתִיד לִגְדֹל כְּרָעִים לְאַחֵר זָמָן, כְּגוֹן הַחֵל, שֶׁהוּא
71 מִין חֲבֵב, מוֹתֵר. רַבִּי אֱלֵעָזָר פְּרָבִי יוֹסִי אֹמֵר, דִּין זֶה נִלְמַד מִמָּה
72 שֶׁנִּכְתַּב בַּתּוֹרָה (וַיִּקְרָא י"א כ"א) 'אֵךְ אֵת זֶה תֵּאכְלוּ מִכָּל שֶׁרֶץ הָעוֹף הַהוֹלֵךְ
73 עַל אַרְבַּע אֲשֶׁר לֹא כְּרָעִים מִמַּעַל לְרִגְלָיו לְנִתֵּר בֵּהֶן עַל הָאֵרֶץ',
74 וְהַטַּעַם שֶׁהַכְּתִיב שֶׁל הַפֶּסֶק הוּא 'אֲשֶׁר לֹא כְּרָעִים', אֵף עַל פִּי שֶׁהַקְרִי
75 הוּא 'אֲשֶׁר לוֹ כְּרָעִים', לְדִרּוֹשׁ שֶׁאֵף עַל פִּי שֶׁאֵין לוֹ עֲכָשָׁיו כְּרָעִים,
76 וְעֵתִיד לִגְדֹל כְּרָעִים לְאַחֵר זָמָן בְּכֹל זֹאת הַחֲבֵב מוֹתֵר בְּאִכִּילָה.
77 מְבִרְרָת הַגִּמְרָא: מָאִי – מִדּוֹ אוֹתוֹ מִין הַקְרִי וְחֵל, שֶׁהִתִּירָה אוֹתוֹ
78 הַבְּרִייתָא. מְבִאֵרָת הַגִּמְרָא: אֵמֶר אֲבִיִי, הוּא הַמִּין הַקְרִי אֲסִיקְרָא,
79 שֶׁאֵין לוֹ כְּרָעִים בְּקִטְנוּתוֹ, וְגִדְלִים לְאַחֵר זָמָן.

80 הַגִּמְרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא הַמְבִאֵרָת אֵת הַפֶּסֶקִים הָעוֹסְקִים בְּעֵינֵן
81 הַחֲגִבִּים: תִּנְיָא בְּבִרְיָתָא, נֵאמַר בַּתּוֹרָה (וַיִּקְרָא י"א כ"ב) 'אֵת אֵלֶּה מִקָּהם תֵּאכְלוּ,
82 אֵת הָאֲרָבָה וְגו' לְמִינוֹ וְאֵת הַסֶּלַע לְמִינֵהוּ וְאֵת הַחֲרָגֵל לְמִינֵהוּ וְאֵת
83 הַחֲבֵב לְמִינֵהוּ. וּמִפְרֶשֶׁת הַבְּרִייתָא: 'אֲרָבָה' זֶה הַמִּין הַקְרִי גּוֹבָאִי.
84 'סֶלַע' זֶה רִשּׁוֹן. 'חֲרָגוֹל' זֶה נִיפּוֹל. 'הַחֲבֵב' זֶה גְּדִיאֵן.

85 מְבִרְרָת הַבְּרִייתָא: מִה תִּלְמִיד לּוֹמֵר – מִה מִלְּמַדְנוּ הַכְּתוּב מִמָּה
86 שֶׁנֵּאמַר 'אֵת הָאֲרָבָה לְמִינוֹ', 'אֵת הַסֶּלַע לְמִינֵהוּ', 'אֵת הַחֲרָגֵל
87 לְמִינֵהוּ', 'אֵת הַחֲבֵב לְמִינֵהוּ', אַרְבַּע פְּעָמִים. מְשִׁיבָה הַבְּרִייתָא: לִשּׁוֹן
88 זֶה נִכְתְּבָה כִּדִּי לְהִבְיָא – לְרִבּוֹת עוֹד אַרְבַּעַה חֲגִבִּים שִׁישׁ לָהֶם אֵת
89 אַרְבַּעַת סִימָנֵי הַטְּהוֹרָה הָאִמּוּרִים בְּמִשְׁנָה, וְהֵם טְהוֹרִים, וְהֵם, צִיפִּרְתָּא
90 פְּרָמִים, שֶׁהוּא דּוֹמָה לְאַרְבָּה, שְׁנֵינִים אֵין רֵאשֵׁם מְרוֹט מִשְׁעֵרוֹת,
91 וְיוֹתֵנָא יְרוּשְׁלִימִית, שֶׁהוּא מִמִּין הַסֶּלַע, שֶׁרֵאשׁ שְׁנֵיהֶם מְרוֹט
92 מִשְׁעֵרוֹת. וְהָעֲרֻצּוֹנִיָּא, שֶׁהוּא מִמִּין חֲרָגוֹל, שֶׁלִּשְׁנֵיהֶם יֵשׁ זֶנֶב.
93 וְהָרִיבִּנִית, וְהוּא מִין חֲבֵב, וְשׁוֹנָה בְּמִרְאָהוּ מִהַחֲגִבִּים הָאֲחֵרִים שֶׁנִּמְנִי
94 כֹּאן.

95 הַגִּמְרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא הַדּוֹרֶשֶׁת אֵת הַפֶּסֶק בְּאוֹפֵן שׁוֹנָה: רַבִּי רַבִּי
96 יִשְׁמַעְיֵאל תֵּנָא – בֵּית מִדְרָשׁוֹ שֶׁל רַבִּי יִשְׁמַעְיֵאל שֶׁנּוּ כֵךְ, פֶּסֶק זֶה
97 נֵאמַר בְּדֶרֶךְ כָּל וּפֶרֶט וְכָלל, וְזֶה שֶׁנֵּאמַר 'לְמִינֵהוּ' אַרְבַּע פְּעָמִים הִרִי
98 אֵלֹו כָּלְלִי כָּלְלוֹת – כָּלְלִים הִבֵּאִים לְאַחֵר כָּלְלִים אֲחֵרִים, שֶׁאֵין בָּהֶם
99 צוּרֵךְ לְדִרְשָׁה שֶׁל 'כָּלל וּפֶרֶט וְכָלל', אֲלֵא בָּאוּ לְרִבּוֹת דְּבָרִים אֲחֵרִים,
100 וְזֶה שֶׁנִּמְנֵי אַרְבַּעַת הַמִּינִים הֵלֵל, אֵלֹו פְּרָמִי פְּרָטוֹת – פְּרָטִים
101 הִבֵּאִים לְאַחֵר פְּרָטִים אֲחֵרִים, שֶׁאֵף הֵם אֵינֵם נִצְרָכִים לְדִרְשָׁה שֶׁל כָּלל
102 וּפֶרֶט וְכָלל, וְאֵף הֵם בָּאוּ לְדִרְשָׁה אַחֶרֶת, כְּפִי שֶׁמִּפְרֶשֶׁת הַגִּמְרָא לְהֵלֵךְ.
103 מִפְרֶשֶׁת הַבְּרִייתָא כִּיצַד דּוֹרְשִׁים כֹּאן כָּלל וּפֶרֶט וְכָלל: בְּתוֹחִילָה כְּתַבָּה
104 הַתּוֹרָה 'אֲשֶׁר לוֹ כְּרָעִים', וְהִינֵי כָלל, שֶׁהַתּוֹרָה מְרַבָּה אֵת כָּל מִינֵי
105 הַחֲגִבִּים שִׁישׁ לָהֶם כְּרָעִים. וְאַחֵר כֵּךְ נֵאמַר 'אֵת הָאֲרָבָה', וְהִינֵי פֶרֶט,
106 וְזֶה הַמִּין הַקְרִי גּוֹבָאִי. וְשׁוֹב כְּתַבָּה הַתּוֹרָה 'לְמִינוֹ', לְהִבְיָא

חולין. פרק שלישי – אלו טרפות דף סה עמוד א – מותוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קבג רש"י תוספות

1 בתרתי – בשתי תיבות. כשני שיטין – "בת" מכאן ו"יענה" מכאן. הכי גרסינן: יש
2 לו אצבע יתירה וזקק וקורקבנו נקלף בידוע שהוא מהור – וארישא סמך, דתנא
3 ליה: כל עוף הדרוס טמא. ואם אינו דרוס יש לו עוד שלשה סימנים, דהו ליה ארבעה
4 – בידוע שהוא טהור. את רגליו – אצבעותיו. הקולט מן האויר – שכושרו קול
5 מאכל, קולטו לתוך פיו ומקבלו מן האויר.
6 **ציפורתא** – מבחין הוי שהיא טהורה וזה
7 שמה. קולט ואוכל – שאינו מניחו לארץ עד
8 שלא יבלענו. שכן – כמו: שוכן, ונרמה –
9 דומה להם במראיתו. הלכך – הואיל
10 ואמרינן הכי, בעינן תרייהו. חל – מין חגב
11 בלשון ארמי. איסקרא – ואין לו קרצולים
12 בקטנותו, וגדלים לאחר זמן. אשר לא כרעים
13 – כתיב, "ואשר לו" קרי. רשון ניפול גדיאן
14 יוחנא ירושלמית – כך שמם. צפורת כרמים
15 – מין ארבה דאין לו גבחת. וכן לארבה
16 כדלקמן. יוחנא – מין סלעם דיש לו גבחת.
17 **עריצוביא** – מין חרגול דיש לו זנב. ולשנים
18 הראשונים אין זנב. הרובנית – מין חגב,
19 ואינו דומה אלאו במראה. דבי רבי ישמעאל
20 תנא – הך "למינהו" לאו פרטי נינהו
21 כדאמרת, דלא מרבי אלא מינא דכל חד.
22 אלא כללי נינהו, ויש כאן כללי כללות ופרטי
23 פרטות, כלומר, כללות הבאין אחר כללות
24 שלא לצורך, ואתו לדרשה, ופרטין הבאין
25 שלא לצורך אחר פרטות, ולדרשה או על
26 כרחיך. ולקמן מפרש להו ואויל, וסלעם חוגב
27 הן הפרטות שלא הרצרכו, ו"למינהו" הכתובין
28 עמדם הם הכללות שלא הרצרכו.
29 **ציפורת**

בתרתי תיבות, שמע מינה: תרי שמות נינהו. – אלא
מעשה, "את פדר לעמר", דפסק להו ספרא בתרי, הכי
נמי דתרתיה שמי נינהו? אמרי: התם – בשתי תיבות
פסיק להו, בשני שיטין לא פסיק להו, אבל הכא –
אפילו בשני שיטין נמי פסיק להו. "אבל אמרו חכמים
כל עוף". תניא, רבן גמליאל אומר: דורס ואוכל – בידוע
שהוא טמא, יש לו אצבע יתירה וזקק וקורקבנו נקלף
– בידוע שהוא טהור. רבי אלעזר ברבי צדוק אומר:
מותחין לו חוט של משיחה, אם חולק את רגליו שתיים
לבאן ושתיים לבאן – טמא, שלש לבאן ואחת לבאן –
טהור. רבי שמעון בן אלעזר אומר: כל עוף הקולט מן
האויר – טמא. – ציפורתא נמי מקלט קלטה! אמר אביי:
קולט ואוכל קאמרי. אחרים אומרים: שכן עם טמאים
– טמא, עם טהורים – טהור. כמאן – פרבי אלעזר;
דתניא, רבי אלעזר אומר: לא להנם הלך ורורו אצל
עורב, אלא מפני שהוא מינו? – אפילו תימא רבנן,
שכן ונרמה קאמרינן. "ובחגבים כל שיש לו" כו'. מאי
רובו? אמר רב יהודה אמר רב: רוב ארפב, ואמרי
לה: רוב הקיפו. אמר רב פפא: הלכך, בעינן רוב
ארפב, ובעינן רוב הקיפו. תנו רבנן: אין לו עכשיו ועתיד
רבנן. רבי אלעזר ברבי יוסי אומר: "אשר לא כרעים" – אף
על פי שאין לו עכשיו ועתיד לגדל לאחר זמן. מאי "וחל"? אמר אביי: אסקרין. תנו רבנן:
"את אלה מהם תאכלו את הארבה וגו', "ארבה" – זה גובאי, "סלעם" – זה רשון, "חרגול"
– זה ניפול, "חגב" – זה גדיאן, מה תלמוד לומר "למינו" "למינהו" "למינהו"
ארבע פעמים? להכיא ציפורת כרמים, ויוחנא ירושלמית, והעריצוביא, והרובנית. דבי רבי
ישמעאל תנא: אלו כללי כללות ואלו פרטי פרטות, "ארבה" – זה גובאי, "למינו" – להכיא
ציפורת

רבי יוסי אומר ושמנו חגב – אומר היה הרב רבינו יצחק רבי מאיר, דרבי יוסי מפרש
מילתא דתנא קמא, ולא פליג. כדמוכח בגמרא, דתנא דבי רבי ישמעאל דרריש
כלל ופרט וכלל, ומרבה כעין הפרט כל דאית ליה ארבעה סימנים, ודריש "חגב" לשמו
חגב. ותנא דבי רב לא דריש "חגב" לשמו חגב, אלא קאמר: "חגב" – זה גדיאן, ולא
מרבה מידי מכעין הפרט. ובעי חמשה סימנים:
תוך ארבע, ואין ראשו ארוך, ופסיל ראשו ארוך.
ותנא דמתניתין, דקתני ארבעה סימנים, ולא קתני
אין ראשו ארוך – שמע מינה דסבר כתנא
דבי רבי ישמעאל דמכשר אפילו ראשו ארוך.
ואם תאמר: למה לי דכתב דתנא "חגב" לשמו
חגב? תיפוק לי מכעין הפרט, כמו דתן ארבעה
סימנים ויש להו: לפי שאין סימן זה דשמו חגב
חשוב כשאר סימנים, ולא הוה מצריכין ליה.
כי היכי דלא בעינן אין ראשו ארוך, ומרבינן
אף על פי דראשו ארוך. ומתאי טעמא נמי
איצטרך לאשמועינן בקרא כרעים בהדיא. אי
נמי, כרעים איצטרך לכדרשינן בגמרא: אין לו
עכשיו ועתיד לגדל אחר זמן. אי נמי, לכלל ופרט
דקאמר בגמרא "אשר לו כרעים" – כלל. אבל
אין לפרש שיש באחד ממניי ארבה או ממניי
סלעם וחרגול שאין שמו חגב ואין להם כרעים,
ואי לא דכתבינהו קרא בהדיא הוה מכשרין
להו, דבכלל ארבה וסלעם וחרגול נינהו. דאם
כן, כי קאמר בגמרא דתנא דבי רבי ישמעאל
ותנא דבי רב איכא בעיניהו ראשו ארוך – לימא
דאיכא בעיניהו דאין שמו חגב, דלתנא דבי רב
שרי ולתנא דבי רבי ישמעאל אסור. וכן מברעים
קשה, דקאמר בגמרא: "אשר לו כרעים" – כלל,
"ארבה סלעם וחרגול" – פרט. וארבה, הני פרטי
מרבה יותר מן הכלל, דכללל ממועט כל ארבה
סלעם וחרגול שאין להם כרעים, ופרטי מרבה.
וכי האי גונא לא אשכחון דעביד כלי ופרט.
אף על פי שאין לו עכשיו ועתיד לגדל אחר
זמן – מדכתיב "לא" באלף קדריש. ולא
מצי למימר: "לא" – שאין לו כרעים כלל קאמר.
דאדרבה, סלעם ארבה וחרגול יש להם קרצולים,
כדקתני בהדיא בהצד השוה שבהן וכו'. וכן
"אשר (אין לו) חומה" דגבי ערי חומה דריש: אף
על פי שאין לו עכשיו ועתידה לו קודם לכן, בפרך
קמא דמגילה (גב), ולא מצי למימר: שאין לו
כלל קאמר, דבערי חומה מישתעי קרא. וכן "אשר לא יעדה והפדה", ומתרגמין: דקימי ליה, פירוש: שהיה לו לקיימה וליעדה, דמצות יעדה קודמת. ומתאי קרא דרשין ליה בפרך
קמא דבבביות (יגא), דמצות יעדה קודמת למצות פרייה, שנאמר "אשר לא יעדה והפדה", ואף על גב דכתיב באלף דרשין כאילו כתיב ביה, כלומר שהיה לו ליעדה ואינו רוצה
והפדה. והיינו טעמא, דלמה ליה למכתב "אשר לא יעדה"? פשיטא, דבלא יעדה מישתעי קרא. דאם יעדה היתה צריכה גט, וגם לא היתה צריכה פריית אב, שבשעת ייעוד פקע שעבוד
שפחות מינה. ואם תאמר: בפרך "כשם" (סוטה לאא), דפרך: וכל היכא דכתיב "לא" באלף ממש הוא? והא כתיב "בכל צרתם לא צר ומלאך פניו הושיעם!" ואמאי לא מיייתי מכל
הנך קראי? ויש להו: דבכל הני איכא הוכחא מגופיה דקרא שרוצה לומר "אשר לו" ביה, אף על גב דכתיב באלף. דאדרבה סלעם וחרגול יש להם קרצולים, וערי חומה – ביש
להם חומה מימיה, וגבי יעדה – כדפרישית, מדכתיב כלל. אבל "צרתם לא צר" – לא מוכח מגופיה דקרא שהקדוש ברוך הוא כביכול מיצר בצרתם של ישראל, אלא מקרא אחר
דכתיב "עמו אנכי בצרה". ואם תאמר: והיכי דרשין הכא וגבי ערי חומה מדכתיב "לא" באלף, דבעי למימר קרא אף על פי שאין לו עכשיו? והא מסקין בפרך "כשם" (שם) דאלף
משמע הכי ודבי, הן או לאו ויש להו: דמכל מקום דרשין מדשני למכתב באלף, יותר מכל אותם "לו" שרוצים לומר הן שכתובין ביה, שמע מינה לדרשה. "אלא צר" נמי דרשין
במודרש דכתיב באלף, דכל צרה שאינה לישראל מאומות – אינה צרה. אלו כללי כללות ופרטי פרטות – כדדרשינן בסמוך, ד"אשר לו כרעים" – כלל, "ארבה סלעם וחרגול"
פרט, "למינהו" – חור וכלל. ולאו דוקא נקט תנא דבי רבי ישמעאל סלעם כללל ופרט וכלל, דסלעם קרא יתירא למישרי ראשו ארוך כדמסקין בסמוך. ו"למינהו" דסלעם מפרש
הרב רבינו יצחק ברבי מאיר דאיצטרך, דאי לא כתיב "למינהו" הוה אמנא: דוקא במין סלעם שרי ראשו ארוך, אבל בשאר לא, להכי כתיב "למינהו"? – להכיא כדכחל. אי נמי,
הוה אמנא דסלעם אתא לאסור מינו, קא משמע לן. ולא קאמר "כללי כללות" למימר דכל אלו ראיין לדונם בכלל ופרט וכלל. אלא הכי קאמר: אלו כללות הבאין אחר כללות,
ופרטות הבאין אחר פרטות, וצריך לדרושם כולם כפי הראי. וארבה וחרגול בלבד הם דבאים בכלל ופרט כדמוכח בשמעתא, וסלעם – למישרי ראשו ארוך כדמסקין, וחוגב – להצריך
שמו חגב, ו"למינהו" דחוגב – להצריך כדמפרש בהדיא בברייתא, ו"למינהו" דסלעם – כדמפרש ליה מסברא דנפשיה כדפרישית. ואם תאמר: למה הרצך לכתוב "למינהו" בכל אחד,
בארבה וסלעם וחרגול? לכתוב "למינהו" ויהיה די בכל אחד לשלשתן בסוף ויש להו: משום דארבה וחרגול הם הם לבדם שבאין בכלל ופרט וכלל כדפרישית, וראיין היו ליכתב זה
אצל זה. והפסיק בסלעם, וכתבו באמצע בין ארבה וחרגול לשום דרשה, דלא על חנם הוא שכתבו שלא במקומו. וכיון שהוצרך לכתובו באמצע בשביל שום דרשה, שוב אינו יכול
לכתוב "למינהו" לבסוף, כי זה לא יתכן ש"למינהו" יהיה עומד על ארבה וחרגול להיות להן כלל אחרון בפני עצמם, ועל סלעם לא היה עומד לכלל אלא לדרשה אחרת, כמו שאנו
הרשים עכשיו "למינהו" דסלעם. ולפי שיש לארבה וחרגול לכל אחד אחד כלל בפני עצמו, ואין שניהם נידונים יחד ביין אחד של כלל ופרט וכלל, שכל אחד אחד ואחד
לבדו בכלל ופרט – צריך לעשות בנין אב משניהם, מארבה וחרגול, וללמד משניהם בהצד השוה בשניהם. ומה שאומר "הרי אתה דן בנין אב משלשתן" – זה לפי שלא פירש עדיין
דסלעם קרא יתירא הוא. והכי פירושא דברייתא לפי המסקנא: הרי אתה דן בנין אב משלשתן בהצד השוה. והואיל וכן הוא – לא מצריך רק ארבעה סימנים. דכי מעיית ביה שפיר
בארבה וחרגול – סגי לעשות בנין אב משניהם, ואייתר ליה סלעם לרביי ראשו ארוך. והא דמריבין ראשו ארוך, ולא אמרינן דמריבין ואף על גב דלית ליה חור מותך ארבעה סימנים,
ואין

חוליץ.
נוספות

ראשו ארוך. ובמסכת שבת בשלח פרק רבי
 עקיבא (נ.צ.) נמי אמרין דרב כהנא מעבר
 ושויפא אפומא. אמר ליה רב: שקלא, כי היכי
 דלא נימרה מיכל קא אכיל ליה, וקע"ה עבר משום
 "אל תשקצו את נפשותיהם". משמע דלכא
 איסור משום חטא טמא, ולא אסר ליה אלא מפני
 שהוא חי. ושויפא הוא ראשו ארוך, כדאימא
 פרק יאין מעבידן (עבודה זרה לז,א) גבי העיד
 יוסי בן יועזר על איל קמצא דכן, שמפרש רב פפא
 דאיל קמצא הוא שויפא, ופליגי נמי כי יועזר
 ורבנן בראשו ארוך. רב חייא בר אסי אמר:
 סוסבל, ופליגי בכנפיו דחופץ את רובו אי בעינא
 רובא דמנכר, אבל בראשו ארוך דכולי עלמא לא
 פליגי דאסור. וזהו תימא: דכיון דקימאן לן דראשו
 ארוך שרי, אמאי קאמור התם רב חייא בר אמי
 דאסור לכולי עלמא? ונראה לרבינא דגדס
 התם "דכולי עלמא לא פליגי דשרי", וכן מצא
 בספר ישן. לא ראי ארבה כראי חרגול ולא ראי
 חרגול כראי ארבה ולא ראי שניהם כראי סלעם
 ולא ראי סלעם כראי שניהם — מה שילוק תחלה
 ארבה חרגול תמיני סלעם עד לבסוף, אף על פי
 שהוא כתוב תחלה במקרא קודם חרגול — וזה
 לפי שארבה חרגול חלקיקה זה מזה יותר ממה
 שחלוק כל אחד מהם מסלעם. כי כל אחד מהם
 אין חלוק מסלעם אלא מדבר אחד, או מנגבתו או
 מנוב, אבל ארבה חרגול חלקיקם זה מזה בשני
 דברים, שניהם אין לו גבחת ואין לו זנב, חרגול
 יש לו שניהם, כדמוכח בסוגיא דחרגול יש לו גם
 גבחת, כשיבא לפרש סלעם דקרא יתיירא הוא.
 ועד יש לומר: דלכך תפס ארבה חרגול — לפי
 שהם עיקר הדרשה, כדמוכח בסמוך, דמסיק
 דסלעם קרא יתיירא הוא, ואתא למשור דראשו
 ארוך. וכן תימא כיון דשוי בארבע סימנאן
 מייחיתו כראי ברקנן — דסבידא ליה כללא בתרא
 דוקא, כמו שפירש בקונטרס, ולכתיב לא אינטרף
 לזו לברלוה דודין. כדאמר בפרק "בכל מערבין"
 (עירובין כח,א) דלמאן דאית ליה כללא בתרא
 דוקא — מרבין כל דמי ליה בשני דודין, אבל
 מאן דאית ליה כללא קמא דוקא — לא מרבין
 עד דמי ליה משלש דודין. אי הכי, חרגול דאית
 ליה זנב נמי לא ליכתוב כ"ו אלא כ"ב ברחו,

מילי, ואהניא ככלא קמא למהוי בכלל ופרט למעוטי מידי דלא דמיא ליה לגמרי, אבל דאמר בתרא דוקא סבירא ליה. **א' הכי** — חרגול לא ליכתוב, דאתי מארבה וטלעם, וא למיפיר כו', וזכי נמי איכא למפיר. **ותתי מארבה וחרגול** — בהעד השוה שבין דאמר בסלעם — הרי חרגול יכיד, ומה לחרגול דיש לו זנב — הרי ארבה אין לו זנב. וחזר חרגול, דבר שאין לו זנב.

במא

ל גב דלהן אין זנב ולו יש זנב. **אלא** סימנין. **דמאי פרכת** — להצד השוה שבהן, ששוין בארבע תנהו ענין לדבר אחר.

במא' 1

מין חגב הקרי ציפורת כרמים, והיינו ש'למינו' הוא כלל שמרבה
 התורה את כל המינים הדומים לארבה, ואם כן יש כלל ופרט וכלל
 ואני יכול לרבות כל מין הדומה לארבה, ולכן אנו מרבים גם את
 ציפורת הכרמים הדומה למין הארבה, לפי שבשניהם יש את כל
 ארבעת סימני הטהרה המנויים במשנה, וכן לשניהם אין ראש מרוט.
 מבררת הברייתא: אין לי ללמוד מכלל ופרט וכלל זה להחיר אלא
 חגב הקא לפנינו ויש לו את כל ארבעת סימני הטהרה וכן אין לו
 גפחת – אין ראשו מרוט, אך חגב הקא עם ארבעת סימני הטהרה,
 ויש לו גפחת – ראשו מרוט, מניין שגם הוא מותר. מבארת הברייתא:
 תלמוד לומר – מלמדנו הכתוב זאת הסלעם למינהו, וזה המין
 הקרי גיפול, שראשו מרוט, ומכאן אני למד שגם הסלעם מותר
 באכילה אף על פי שיש לו ראש מרוט. וכתבה התורה 'למינהו'
 להביא את האושפק, שהוא מין חגב שראשו מרוט והוא דומה
 לסלעם, משום שלמינהו בא להורות שיש כאן כלל ופרט וכלל,
 שבתחילה כתבה התורה: 'אשר לו כרעים', והיינו כלל, שמרבה את
 כל מיני החגבים שיש להם כרעים, ואחר כך כתבה התורה: 'זאת
 הסלעם', וזהו פרט, שרק סלעם טהור, ושוב כתבה התורה 'למינהו',
 וזהו כלל שמרבה את כל המינים הדומים לסלעם, ומכך אנו לומדים
 שכל המינים הדומים לסלעם מותרים. ואם כן יש לנו שתי דרשות של
 'כלל ופרט וכלל', אחד לרבות שהדומים לארבה מותרים, ואחד
 לרבות שהדומים לסלעם מותרים.
 מבררת הברייתא: ועדיין אין לי היתר אלא בחגב הקא לפנינו ואין
 לו גפחת, וכן חגב הקא לפנינו ויש לו גפחת, ובתנאי שהוא חגב
 הקא לפנינו ואין לו זנב, לפי שגם לארבה וגם לסלעם אין זנב, אבל
 חגב הקא לפנינו עם ארבעת סימני הטהרה, ויש לו זנב, מניין שהוא
 מותר. משיבה הברייתא: תלמוד לומר 'זאת החרגול למינהו', וזה
 המין הקרי רשון, שיש לו זנב, ומכאן אני למד שגם החרגול מותר
 באכילה אף על פי שיש לו זנב. וכתבה התורה 'למינהו' להביא את
 הפרספת ואת השחלנית, והם חגבים שיש להם את ארבעת סימני
 הטהרה, וכן יש להם זנב והם דומים לחרגול, משום שלמינהו בא
 להורות שיש כאן כלל ופרט וכלל, והיינו שבתחילה כתבה התורה
 'אשר לו כרעים', והיינו כלל, שמרבה את כל מיני החגבים שיש להם
 כרעים, ואחר כך כתבה התורה 'זאת החרגול', והיינו פרט שרק
 החרגול טהור, ושוב כתבה התורה 'למינהו', והיינו כלל שמרבה את
 כל המינים הדומים לחרגול, ומכך אנו לומדים שכל המינים הדומים
 לחרגול גם מותרים.
 מבררת הברייתא: ואין לי ללמוד היתר אלא בחגב הקא ואין לו
 גפחת, הקא ויש לו גפחת, הקא ואין לו זנב, הקא ויש לו זנב,
 ובתנאי שהוא חגב הקא לפנינו ואין ראשו ארוך, משום שלכל
 המינים הללו, ארבה סלעם וחרגול, אין ראש ארוך. אך חגב הקא עם
 ארבעת סימני הטהרה 'ראשו ארוך', מניין שהוא טהור. משיבה
 הברייתא: אמרת, הרי אתה דן בגין אב משלשתי, ועלינו לברר את
 סימני הטהרה שנמצאים בכל המינים, ללמוד שאף שאר החגבים
 שיש בהם את אותם סימני טהרה הם טהורים, לא ראי ארבה בראי
 חרגול – אין סימני הארבה דומים לסימני החרגול, ולא ראי חרגול
 בראי ארבה, שהרי לארבה אין זנב, ולחרגול יש זנב, וארבה אין
 ראש מרוט, וחרגול ראשו מרוט. ולא ראי שניהם בראי סלעם,
 ולא ראי סלעם בראי שניהם, שהאירבה שונה מהסלעם בכך שראש
 הסלעם מרוט, מה שאין כן בארבה, ואילו החרגול שונה מהסלעם
 בכך שיש לו זנב, ואילו לסלעם אין זנב. ולכן בהכרח אי אפשר
 לעשות בנין אב שסימני הטהרה תלויים בזנב או בראש מרוט, לא
 בכך שיש לחגב את אחד מהסימנים הללו, ולא בכך שאין לו את אחד
 מהסימנים הללו, שהרי בכל סימן יש מין טהור שיש לו אותו, ויש מין
 טהור שאין לו אותו. ולכן בהכרח יש לדרוש כך, הצד השווה שבהן
 – הסימנים שכל החגבים הטהורים שוים בהם, כלומר הסימנים
 שנמצאים בכל החגבים שמנתה התורה, הם שיש לו ארבע רגלים,
 וארבע כנפים, וקוצולים – כרעים, וכנפיו חופין – מכסים את
 רובו, אף אני ארבה כל מין חגב שיש לו ארבע רגלים, וארבע
 כנפים, וקוצולים, וכנפיו חופין את רובו, שגם הוא טהור, אף
 שראשו ארוך.

שואלת הברייתא: וכלל הצרצור הזה, שהוא מין שידעו חכמים
 שהוא טמא, יש לו ארבע רגלים, וארבע כנפים, וקוצולים
 – כרעים, וכנפיו חופין – מכסים את רובו, יכול יהא מותר
 באכילה. משיבה הברייתא: תלמוד לומר 'זאת החגב למינהו', ופסוק
 זה מיותר, שהרי מין החגב כבר התרבה ממנו שלמדנו שכל מין שיש
 לו ארבעה סימנים הרי הוא טהור, וגם לחגב יש ארבעה סימנים, ולכן
 בא ללמדנו שצריך תנאי נוסף שיש לו של המין הוא חגב, אבל מין
 שאין שמו חגב, כגון הצרצור, הרי הוא טמא.
 שואלת הברייתא: אי – אם אתה מתיר מין שיש לו חגב, יכול היית
 לומר שנתירו אף אם אין בו את כל הסימנים הללו. משיבה
 הברייתא: תלמוד לומר 'זאת החגב למינהו', שלא די בכך ששמו
 חגב, אלא אינו מותר עד שיהא בו כל הסימנים הללו שכולם
 נמצאים במין חגב.
 הגמרא מקשה על דברי הברייתא שאמרה שמהצד השווה מרבים את
 כל המינים שיש להם ארבעה סימנים, ושם חגב, ואף מין שראשו
 ארוך: פריך – והקשהו רב אחאי, כיצד ניתן לרבות מהצד השווה אף
 מין שראשו ארוך, הרי יש לפרוך מה להנה – למינים הללו וארבה
 סלעם וחרגול שכן אין ראשן ארוך, אבל מינים שראשם ארוך שמה
 הם טמאים.
 ומבאר רב אחאי את קושיתו: וכי תימא כיון דישו בארבע סימנים
 מיתנין ולא פרכין – ואם תרצה לומר שמכיון שהמינים הללו
 דומים למינים הכתובים בתורה בארבעה סימנים, יש לרבות שהם
 טהורים, אף שאינם דומים להם לגמרי. אי אפשר לומר כן, שהרי אי
 הכי – אם כן, חרגול נמי דישו להו לא ליכתוב – גם חרגול שדומה
 לארבה וסלעם בארבעת סימני הטהרה, התורה לא צריכה לכתוב,
 ותיתי – ונלמד שחרגול טהור מארבה וסלעם, שכן אף שהוא שונה
 מהם בכך שלהם אין זנב ולו יש זנב, הרי לדרבין די שהוא דומה
 בארבעת הסימנים, אלא ודאי הטעם שכתבה התורה חרגול, הוא
 משום דאיכא למיפרך – אפשר לפרוך דרשה זו, ולומר מה להנה –
 מה למינים הללו (ארבה וסלעם) שכן אין להן זנב, ומוכח
 מהברייתא שאי אפשר לרבות את חגב שאינו דומה לגמרי למינים
 הכתובים בתורה, אף אם יש לו את ארבעת הסימנים, ואם כן הכים
 נמי – גם כאן כאשר אנו מרבים את המין שיש לו את ארבעת סימני
 הטהרה אבל ראשו ארוך, איכא למיפרך, מה להנה – מה למינים
 הללו (ארבה סלעם וחרגול) שכן אין ראשן ארוך, ולכן הם טהורים,
 אבל המינים שראשם ארוך יתכן שהם טמאים.
 מתרצת הגמרא: אלא אמר רב אחאי, מה שנאמר בתורה 'זאת
 הסלעם למינהו', ויתרא הוא – פסוק זה מיותר, שהרי לא ליכתוב
 רחמנא סלעם – התורה יכלה שלא לכתוב 'סלעם', ויתיתי – ונרבה
 את הסלעם מארבה ומחרגול בצד השווה, מה ארבה וחרגול יש להם
 את ארבעת הסימנים המנויים במשנה, אף אני אלמד סלעם שגם לו
 יש את ארבעת הסימנים שמשנה. אמרת, פרכת – משום שביצד
 תוכל לפרוך את הדרשה הזו, אם תפרוך מה לארבה דאין לו גפחת,
 ואילו סלעם יש לו גפחת, יש לדחות, שהרי חרגול דיש לו גפחת,
 והוא טהור. ואם תפרוך מה לחרגול דיש לו זנב, ואילו סלעם אין לו
 זנב, יש לדחות שהרי ארבה דאין לו זנב, והוא טהור. אלא הצד
 השווה של ארבה וחרגול, שבשניהם יש את ארבעת הסימנים המנויים
 במשנה, וכן את הסימן שאין ראשו ארוך, ואם כן אפשר ללמוד גם
 סלעם, שיש לו את ארבעת הסימנים ואין ראשו ארוך. ואם כן סלעם
 דכתב רחמנא למה לי, אלא ודאי אם אינו ענין לגופו – כיון
 שהתיבה סלעם אינה נצרכת ללמדנו את גוף הדין שסלעם טהור,
 תנהו ענין לראשו ארוך – תדרוש תיבה זו לענין אחר, ללמד שאף מין
 חגב שראשו ארוך מותר באכילה, אם יש לו את ארבעת הסימנים
 שבמשנה. נמצא שלדעת הברייתא יש שתי דרשות של 'כלל ופרט
 וכלל', 'אשר לו כרעים' היינו כלל, 'זאת הארבה' זאת החרגול, הם
 הפרטים, ומה שנכתב בהם 'למינו' 'למינהו' הם הכללים האחרונים.
 וזהו מה שאמרה הברייתא, אלו כללי כללות. ויש לנו שתי תיבות
 מיותרות, והיינו 'זאת הסלעם' 'זאת החגב', ומה דורשים שגם מין
 שראשו ארוך טהור, וכן שצריך תנאי נוסף, והוא שיהיה שמו חגב,
 וזהו מה שאמרה הברייתא שתנא דבי רבי ישמעאל, אלו פרטי פרטות.

הגמרא מבררת במה נחלקו הברייתא הראשונה, והברייתא של תנא דבי רבי ישמעאל. שואלת הגמרא: **במאי קמיפלגי תנא דבי רב ותנא דבי רבי ישמעאל** – במה נחלקו התנא של הברייתא הראשונה שהובאה לעיל (סד), הסובר שמורים מארבעת הפעמים שנאמר 'למיניה' ארבעה מינים נוספים שלא נאמרו בתורה, שגם הם כשרים, עם תנא דבי רבי ישמעאל הדורש כלל ופרט וכלל ומרבה כל המינים שיש להם ארבעה סימני טהרה.

משיבה הגמרא: **במין חגב שראשו ארוך קמיפלגי**, שתנא דבי רב סובר שרק חגב שיש לו את ארבעת הסימנים שבמשנה, וגם סימן חמישי שאין ראשו ארוך כשר, ותנא דבי רבי ישמעאל סובר שאין צריך את הסימן החמישי שאין ראשו ארוך. מבארת הגמרא: **תנא דבי רב קבר, מה שנאמר 'אשר לו כרעים' זהו כלל, שהרי הוא כולל את כל מיני החגבים שיש להם כרעים**. ומה שנכתב לאחר מכן **'ארבה' 'סלעים' 'חרגול' 'חגב' ולאחר כל מין נאמר 'למיניה' זהו פירט, שהרי פירטה התורה שרק אלו מותרים, וכשיש כלל ופרט, הוא נדרש כך, אין בכלל אלא מה שבפרט**, והיינו שאין כוונת התורה בכלל אלא רק למה שנתפרש בפרט, ולכן בענינו שפירטה התורה ארבעה מינים ולגבי כל אחד נאמר למיניה, יש ללמוד **דמיניה אין** – שרק חגב שהוא מאותו מין של אחד מהחגבים האמורים בתורה מותר. **הלאו דמיניה לא** – אך חגב שאינו בכלל אחד ממינים אלו אסור באכילה, ולפיכך אילו לא היתה התורה כותבת אחד מארבעת החגבים לא היינו יכולים ללמוד מהמינים האחרים בצד השווה, וממילא כל ארבעת החגבים צריכים להיכתב, **ומרבי דמי ליה משני צדדין** – ולפיכך מרבה התנא רק דבר הדומה למין שנאמר בתורה בשני צדדין, והיינו שדומה גם בכל ארבעה הסימנים שנשנו במשנה, וגם בכך שאין ראשו ארוך.

ותנא דבי רבי ישמעאל קבר, מה שנאמר בפסוק 'אשר לו כרעים' זהו כלל, שהרי הוא כולל את כל מיני החגבים שיש להם כרעים. ומה שנאמר לאחר מכן **'ארבה' 'סלעים' 'חרגול' 'חגב' זהו פירט**, ומה שאמר הכתוב לאחר כל מין **'למיניה' הרי הוא חור וכלל מינים נוספים מלבד המפורטים בפרט, והרי זה 'כלל ופרט וכלל' ובכל מקום מורה שיש כלל ופרט וכלל, אי אתה דן בכלל אלא בעין הפרט**, והיינו שאין אנו דנים בכלל אלא דברים דומים לפרט, וממילא אף אילו התורה לא היתה כותבת את 'סלעים' היינו לומדים זאת מארבה וחרגול בהצד השווה, ונמצא ש'סלעים' מיותר כדי לרבות ראשו ארוך, **ומרבי כל דמי ליה פחד צד** – ולפיכך מרבה התנא כל מין הדומה לפרט אפילו אם הוא דומה לפרט רק בצד אחד, והיינו בארבעה הסימנים שנאמרו במשנה, ואף שראשו ארוך.

הגמרא מקשה שהכלל של 'למיניה' אינו דומה לכלל הראשון, וכיצד תנא דבי רבי ישמעאל דורש כלל ופרט וכלל: **והא לא דמי כלל לא קמא לכללא בתרא** – והרי הכלל הראשון אינו דומה לכלל האחרון, **ודללא קמא** – בכלל הראשון **'אשר לו כרעים' אמר רחמנא**, ומשמע שכל מין **דאית ליה** – שיש לו כרעים **אכול אותו**, וכל מין **דלית ליה** – שאין לו כרעים **לא תיכול** – לא תאכל אותו, ונמצא שמהכלל הראשון משמע שגם מינים שיש להם רק סימן של כרעים, הם מותרים באכילה, ואילו **מכללא בתרא** – מהכלל האחרון נלמד שאינם כשרים **עד דשוו** – שיהיו שווים לאותם שמנתה התורה **בכל ארבעה סימנין שנשנו במשנה**.

מתרצת הגמרא: **תנא דבי רבי ישמעאל בכללי ופרטי בי האי גוונא דאין** – הוא דורש כלל ופרט וכלל אפילו באופן שהכלל האחרון אינו דומה לכלל הראשון. ומוסיפה הגמרא: **ודאמרין נמי בעלמא** – וגם מה שאמרנו בכל הש"ס **דדאין תנא דבי רבי ישמעאל בכללי ופרטי בי האי גוונא** – שתנא דבי רבי ישמעאל דורש כלל ופרט וכלל גם באופן שהכלל הראשון והאחרון אינם דומים זה לזה, **מהקא** – הדבר נלמד מכאן.

הגמרא דנה בדברי הברייתא דתנא דבי רבי ישמעאל: **אמר מר** – הובא לעיל בברייתא דתנא דבי רבי ישמעאל, שלמדנו מ'זאת החגב' שצריך שיהיה שמו חגב, ומבררת הברייתא, **אי שמו חגב, יכול אין בו כל הסימנין הללו שנמנו במשנה ובכל זאת יהיה טהור מאדור ושמו חגב, תלמוד לומר** – מלמדנו הכתוב 'זאת החגב למיניה', **עד שיהיו בו כל הסימנין הללו**. מקשה הגמרא על דברי הברייתא: איך אפשר לומר שכל 'למיניה' נוסף, הייתי אומר שהוא טהור אף על פי שאין בו כל הסימנין הללו, **מהיכא תיתי** – מהיכן ניתן ללמוד דבר זה, והרי **'ארבה' ו'חרגול' בתיב**, והברייתא דרשה שנלמד מהם כלל ופרט וכלל שאין להתיר אלא דבר שהוא כעין הפרט, והיינו שיש לו את כל ארבעה סימני הטהרה שנמנו במשנה.

מתרצת הגמרא: **אי לא בתיב 'סלעים' בדרקאמרת** – הייתי אומר כפי שאמרת שמארבה וחרגול נלמד שאין להתיר מינים נוספים אלא אם יש להם את כל ארבעה סימני הטהרה, **השתא דבתיב** – אך עכשיו שנכתב **'סלעים'** לרבות מינים שאין להם את כל סימני הטהרה, ומכך דרשה הברייתא לרבוני מין חגב השונה מארבה וחרגול בכך שראשו ארוך, **אימא לירבי נמי כל דהו** – תוכל לומר ש'סלעים' מרבה כל מין הדומה לארבה ולחרגול במשנה, והיינו אפילו בסימן טהרה אחד, **קא משמע לן** – מלמדנו הפסוק 'למיניה' שאין הדבר כן, וצריך את כל ארבעת סימני הטהרה שנשנו במשנה.

הגמרא מביאה סתירה מהו סלעים ומהו חרגול. מקשה הגמרא: **מאי שניא התם** – מה שונה שם בברייתא שתנא דבי רב, **דאמרת שסלעים זה רשון, וחרגול זה ניפול, ומאי שניא הכא** – ומה שונה כאן בברייתא שתנא דבי רבי ישמעאל, **דאמרת שסלעים זה ניפול, וחרגול זה רשון**.

מתרצת הגמרא: **מר בי אתריה ומר בי אתריה** – כל תנא קרא למינים הללו כפי שהיה קרוי במקומו, ושניהם מודים מהו הסלעים והחרגול, דהיינו שלסלעים אין זנב ואילו לחרגול יש זנב, אלא שבמקומו של תנא דבי רב קראו למין שאין לו זנב 'רשון', ולמין שיש לו זנב 'ניפול', ואילו במקומו של תנא דבי רבי ישמעאל קראו לאותו שאין לו זנב 'ניפול', ולמין שיש לו זנב 'רשון'.

שנינו במשנה, **ובדגים כל שיש לו סנפיר וקשקשת הרי הוא טהור**. הגמרא מביאה ברייתא הדנה בסימני טהרה של דגים שעתידיים לבא לאחר זמן או שעתידיים לנשור לאחר זמן: **תנו רבנן, מין דג שאין לו עכשיו** – [כאשר הוא קטן] סימני טהרה, **ועתיד לגדל לאחר זמן, כגון מיני הדגים הקרויים הסולתנית** – מין דגים קטנים, הקרויים בלע"ז 'טונינא', **והעפאן שטבעם שהם נולדים בלי סימני טהרה, ולאחר זמן גדל בגופם סימני טהרה, הרי זה מותר**.

וכן אם יש לו עכשיו – [בהיותו במים] סימני טהרה, **והוא עתיד להשרין בשעה שעולה מן המים, כגון**

המשך ביאור למס' חולין ליום חמישי עמ' ב

כל מרבה רגלים, לרבות את הדומה לנדר, ואת כל הדומה למין שדומה לנדר, שאסור.

הגמרא מוכיחה שלויתן הוא דג טהור: **תניא, רבי יוסי בן דורמסקית אומר, לוייתן דג טהור הוא, שנאמר (איוב מא ז) 'נאזה אפיקי מגנים' ובמהשך נאמר (שם מא כב) 'תחתיו חדודי תרש', פסוקים אלו מתארים את הלוייתן ואת חזקו. ודרשת הגמרא: 'אפיקי מגנים', אלו**

קשקשים שבו שהם סגורים וחתומים בו בדוחק, ומגינים עליו בחוזק. 'תחתיו חדודי תרש' אלו סנפיריו שפזרת בהן, שהם מחודדים ומתחכים את המים בחדר שלהם כחרס חד, כדי שלא יעכבוהו כאשר הוא שט.

הדרן עלך אלו מרפות

חולין. פרק שלישי – אלו טרפות דף סו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קכז רש"י תוספות

במאי קא מ'פליג – תנא דבי רבי ישמעאל, דמייתי ליה סלעם לרביי ראשו ארוך ואיתר ליה חגב למעוטי צרורו, ותנא דברייא קמייא דמביעי ליה כולהו לגופיהו. תנא דבי רב – קרי לברייא קמייא ששניה בתורת כהנים דמקרי "ספרא דבי רב", לפי שהיה שגור בבית המדרש בפי כולם. אבל ברייתא דתנא דבי רבי ישמעאל לא איהא שגורא אלא בפי תלמידיו. תנא דבי רב כנר – "למיניהו" דכל חד לא משתמע כללא, למחוי כלל ופרט וכלל, דלתרבי סלעם חובג בכעין הפרט, ונדחוי קראי יתירי. משום דקסבר דלא דינינן בתרי כללי אלא אם כן דמי כללא בתרא לכללא קמא. והכא לא דמי, דכללא קמא לא קפיד אלא אברעים, ו"למיניהו", אי כללא קרינן ליה – קפיד דלחוי דמי לארבה דאית ליה ארבעה סימנין. דלאו דמיניה לא – הלכך, חד מחבריה לא אתי. כל דמו ליה – הלכך, סלעם אתי מארבה חרגול כדאמרן, ואיתרא ליה לראשו ארוך. תנא דבי רבי ישמעאל כי האי גוונא דאין – ומחבא שמעין ליה, דהא קחוינן דרדיש לחו. ארבה וחרגול כתיב – וכעין הפרט בעינן. כל דהו – ואפילו לא דמו ליה אלא בחד סימן, דהא שמעין סלעם דלא בעינן דמי לפרט בכל צדיק, מדאיתרבי ראשו ארוך. ומר כי אתריה – רשון דתנא דבי רב הוא ניפול דתנא דבי רבי ישמעאל, ורשון דתנא דבי רבי ישמעאל הוא ניפול דתנא דבי רב. ובין למר ובין למר סלעם אין לו זנב וחרגול יש לו זנב. וחגבים הללו אין טעינין שחיטה, שהרי אחר דגים הוכיח הכתוב. "זאת תורת הבהמה" – כמשמעה, "העוף" – כמשמעו, עוף ולא שרץ העוף, דהיינו מינים קטנים. וכל נפש החיה הרומשת במים – אלו דגים, ו"כל נפש השורצת על הארץ" – אלו חגבים. בהלכות גדולות. הפורח בהן – שט בהן על פני המים. הקבועין בו – יותר מן הסנפירין, שאין זזין מאלוהן אלא בידיים, אבל כל הסנפירין הוא יכול לכשכשן. המולתנית – מין דגים קטנים, בלעז "טוניא". אקנס

במאי קמ'פליג תנא דבי רב ותנא דבי רבי ישמעאל? בראשו ארוך קמ'פליג, תנא דבי רב סבר: "אשר לו כרעים" – כלל, "ארבה" "סלעם" "חרגל" "חגב" "למיניהו" – פרט; כלל ופרט – אין בכלל אלא מה שבפרט, דמיניה – אין, דלאו דמיניה – לא, ומרבי דדמי ליה מ'שני צדיקין, תנא דבי רבי ישמעאל סבר: "אשר לו כרעים" – כלל, "ארבה" "סלעם" "חרגל" "חגב" – פרט, "למיניהו" – חזר וכלל, כלל ופרט וכלל – אי אתה דן אלא פ'עין הפרט, ומרבי כל דדמי ליה בחד צד. – והא לא דמי כללא קמא לכללא בתרא! כללא קמא – "אשר לו כרעים" אמר ר'חמנא – דאית ליה אכול, דלית ליה לא תיכול; כללא בתרא – עד ד'שוו פארפעה סימנין – תנא דבי רבי ישמעאל בכללי ופרטי כי האי גוונא דאין, ודאמרין נמי בעלמא, דדאין תנא דבי רבי ישמעאל בכללי ופרטי כי האי גוונא – מהכא. אמר מר: אי שמו חגב, יכול אין בו כל הסימנין הללו? תלמוד לומר: "למיניהו" – עד שיהו בו כל הסימנין הללו. אין בו כל הסימנין הללו מהיכא תיתי? ארבה וחרגול כתיב! – אי לא כתיב סלעם – דקאמרן, השתא דכתיב סלעם לרביי ראשו ארוך – אימא לרבי נמי כל דהו, קא מ'שמע לן, מאי שנא התם דאמרן: "סלעם" – זה רשון, "חרגל" – זה ניפול; ומאי שנא הכא דאמרן: "סלעם" זה ניפול, "חרגל" זה רשון? – מר כי אתריה ומר כי אתריה. "בדגים" – כל שיש לו סנפיר וקשקשת, תנו רבנן: אין לו עכשיו ועתיד לגדל לאחר זמן, כגון הסולתנית והעפאן – הרי זה מותר. יש לו עכשיו ועתיד להשרין בשעה שעולה מן המים, כגון אקנס

שלשה צדיקין מכל צדיקה, אלא לרבות העתיד לגדל אחר זמן – לא יקשה כלום, דעל כרחק שני צדיקין דמצריכין בעירובין (כחא), למאן דאמר דכללא בתרא דוקא, ושלש צדיקין שמצריך למאן דאמר כללא קמא דוקא – לאו דוקא אמר שנים ושלשה, דלמאן דאמר כללא קמא דוקא אפילו בחמשה צדיקין לדמות. דאם כן תיקשי עלה דההיא דעירובין הא דאמר בבביר פרק "שלשה מינים" (להב), דכל היכא דאיכא רתי כללי ופרטי – מרבין כל דמי ליה מחד צד, וכל היכא דאיכא תרי פרטי וכללי – מרבין כל דמי ליה משני צדיקין. אלא ודאי מסתברא דשני צדיקין דעירובין חד צד דמור – חדא מילתא היא, ומייר דעירובין כגון שיש לו שני צדיקין חשובין שוין וחד שליש שאינו חשוב כל כך. דכהאי גוונא איכא גבי כלל ופרט דבקר וצאן וין ושכר בשמעתא דעירובין (כחא), ובמור (להב), מיירי כגון דליכא אלא חד צד חשוב, כגון כלל ופרט וכלל דההיא שמעתא, ואיכא נמי צד שני שאינו חשוב כל כך. וכענין זה אמר בבביר דלא מצריכין אלא חד צד – היינו הצד החשוב האחד שאין חשוב כמותו, והוא הדין אם היו שניהם חשובין ושוין וחד שליש שאינו חשוב כמותו – הוה שני צדיקין החשובין כחד אחד, כיון שוין, ונצריך שיהא כעין הפרט דומה לפרט באותם שני צדיקין החשובין, דהי מניניהו מפקת. חזו מה שמצריך בעירובין דומה לפרט משני צדיקין, אפילו למאן דאמר כללא בתרא דוקא, דהוה ליה תריהו צד אחד דמור כדפי'שנו, ומה שמצריך שלשה צדיקין למאן דאמר כללא בתרא דוקא, יש לומר שבא לומר דלא סגי ליה בשני צדיקין החשובין ושוין, כמו למאן דאמר כללא בתרא דוקא, אלא גם בצד השלישי הגרוע צריך שיהא דומה לכולן, והוא הדין אם יש חמשה צדיקין צריך שידמה לכולן, והשתא אלא שפיר כי מצריכין נמי שני משלשה צדיקין בכעין הפרט, כי בכל הצדיקין בין החשובין בין הגרועין הרבה כמו השלישי, צריך שיהא דומה לפרט למאן דאמר כללא קמא דוקא. ולמאן דאמר כללא בתרא דוקא נמי לא יקשה כלום כשמצריך יותר משני צדיקין במקום שיהיו יותר משני צדיקין שוין, ולפי דברי אלה נצריך בכאן יותר משלשה צדיקין למאן דאמר כללא קמא דוקא, אפילו אין כאן אלא שני צדיקין חשובין שוין לו יש צדיקין אחרים גרועים מן, כי כולם יש להצריך. ולמאן דאמר כללא בתרא דוקא לא נצריך אלא שנים החשובין. ולכן לא היה לנו להצריך אין ראשו ארוך למאן דאית ליה כללא בתרא דוקא כמו שפירש רש"י שם. ולפי זה נצטרך לומר דאין לו זנב ואין ראשו ארוך הם צדדים גרועין יותר מאותן שאנו מצריכין בברייא בהצד השוה, ולכן לא היינו מצריכין אותם אם היינו אומרים כללא בתרא דוקא. ובכך מתיישב גם מה שאנו מרבים ראשו ארוך מסלעם, ואין אנו מרבים אותו שאין לו ארבע כנפים או שאין כנפיו חופים את רובו, כי אותם הם סימנים חשובים יותר מאן ראשו ארוך. ומיהו, בלא ארבע כנפים, כמו שפירש רבינו יצחק בן אשר, דאין כל חסר חסר סימן אחר, דארבע כנפים או כנפיו חופים את רובו, שיש לאת שטן או סימן אחד דאין אנו מרבים ראשו ארוך או סימן אחד מן הארבע דמנתיקין. אבל הכא בראשו ארוך משכחת ליה, שאינו חסר אלא סימן דאין ראשו ארוך בלבד. ולפי מה שפירשנו הנהו דעירובין נזיר, קשיא: אמאי איצטריך למימר פרק "הגחל בתרא" (בבא קמא קיב), דרבי אליעזר דריש ריבוי ומיעוטי? דאפילו דריש כללי ופרטי אתי שפיר, וסבר כמאן דאמר כללא בתרא דוקא, וסגי בחד צד, פירוש: בצד החשוב מן השאר שאין צד אחר חשוב כיוצא בו, מה הפרט מפורש גופו ממוק אף כל גופו ממוק, יצאו שטרות. אבל דבר המוטלטל לא צריך, ולא אימנעו קרקעות, כי זהו צד גרוע יותר. תדע שהוא צד גרוע יותר, דהא כי דריש ליה בריבא ומיעוט וריבא אינו מנעט קרקעת אלא שטרות! ויש לומר: דמשום דמוכחא מלתא דשמעתא דפרק "נגמר הדין" (סנהדרין מהב), וההיא דפרק "שלשה מינים" דנזיר (להא), דרבי אליעזר דריש ריבוי ומיעוטי, קאמר נמי התם הכי. וצריך עיון בשמעתא דשן ועין בקדושין (כדב), וראו פסח או ער" דבבביר (להא), ובכל התלמוד במקום שאמר: מה הפרט מפורש דבר המוטלטל וגופו ממוק, אם יהיה זה דוקא למאן דאמר כללא קמא דוקא. או שמא נאמר כי גם למאן דאמר כללא בתרא דוקא, אפילו לא יהיו השני צדיקין החשובין שוין לגמרי, כיון שקרובין להיות – שוין חשובין כשהן, וכבר דמו. ומה שלא נצריך אלא חד צד – זהו כשהשני גרוע הרבה יותר ממנו. כי כן נראה יותר, כד' שיהא דברי הכל במה שנוצריך בכל התלמוד דבר המוטלטל וגופו ממוק, כי שני צדיקין האלו קרובין להיות שוין. וגם יתיישב בכך מה שצריך לומר ב"הגחל בתרא" (בבא קמא קיב), דרבי אליעזר דריש ריבוי ומיעוטי, ולא נצטרך לתרץ בדוחק כאותו תירוצו שכתבתי. במאי קמ'פליג – ואם תאמר: אמאי לא מפרש דאיכא ביניהו שאר חגבים שאינן ממוק אותם הכתובים, שיש להם ארבעה סימנים הכתובים במנתיקין, ואין ראשו ארוך, דלתנא דבי רב אסירי אף על פי שיש להם ארבעה סימנים דמנתיקין, דאין בכלל אלא מה שבפרט? ויש לומר: דשמן ליכא שום חגב שיהא בו חמשה סימנים שלא יהא ממוק אותם הכתובים במנתיקין. אי נמי רבותא נקט, דאפילו בראשו ארוך שרי תנא דבי רבי ישמעאל. בסוף שמעתא פירש בקנטרס דחגבים הללו אין טעינין שחיטה, שהרי אחר דגים הוכיח הכתוב: "זאת תורת הבהמה" – כמשמעו. "העוף" – כמשמעו, ולא שרץ העוף דהיינו מינים קטנים. ו"כל נפש החיה הרומשת במים" – אלו דגים. "ולכל נפש השורצת על הארץ" – אלו חגבים. בהלכות גדולות. כך פירש בקנטרס. ולא הוצרך להביא בקנטרס מהלכות גדולות, אלא משום דרדיש ליה מקרא. דבכמה מקומות בתלמוד מוכח דשרי על שחיטה, בסוף פרק "רבי עקיבא" (שבת זב.ב) חגב טמא אין מנצינין לקטן, דלמא מיית ואכיל ליה, אבל חגב טהור אין לחוש. ובריש פרק "ד' שחיטה" (בריתא כא.א) קאמר: ארצאי דם דגים וחגבים שכולם היתר, ומפרש דאין טעינין שחיטה. ובפרק "אין מעמידין" (עבודה זרה להא), דאמר רב: גוים שהציתו את האור באגם – כל החגבים אסורים. ומפרש טעמא: דלא ידידו טמא ודי טהור, אבל לשחיטה לא חיישין. ועוד התם בסוף פירקא ועבודה זרה להב: חגבים הבאים מן ההפתק ומן הארץ – מותרים ליקח מן הגוי, וכן הבאין מן הסלילה, ולפי חזני אסורין מפני שמלך עליהם יין. ולעיל וסד.ב ד"ה גיעול ביציעו הבאתי ברייתא דתוספתא ותרומות פ"ט ה, דקתני: אוכל אדם דגים וחגבים בין חיים ובין מתים ואינו חושש. ואף על גב דאובל לאו דוקא, דבאיים אינו משום "כל תשקצו" כדמוכח בפרק "רבי עקיבא" (שבת זב.ב), מכל מקום נקט אוכל למימר דליכא איסור אבר מן החי, דלא בעי שחיטה.

כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר – ואם תאמר: מנין היה להם זה לחכמים? וכן לעיל
(חולין סג.) דתניא שאין במיני דגים טמאים אלא שבע מאות – מנין היה להם,
שהתירו בכך את השא? וליכא למימר: מאדם שקרא להם שמות קים להו הכי, שמסר
לדורות כך שהם טמאין, שכן הוא הכיר את כולם. דהא לא משמע במקרא שקרא שמות
אלא לבהמות ולעופות. שאף על פי שידע שמו
של הקדוש ברוך הוא בדרשנין (במדרש רבה
בראשית פ"ז): אני ה' (הוא) שקרא לי אדם
הראשון, בדגים מיהא לא אשכחן? ויש לומר:
מ'כל אשר יקרא לו האדם' יש לרבות אפילו
דגים, ואיכא למימר דמאדם קים להו. ואם
תמצא לומר שלא קרא להם שמות, יש לומר
דחבי קים להו הלכה למשה מסיני.
הוה אמנא מאי קשקשת סנפיר – בפרק קמא
(חולין בב.) סוף דבור המתחיל איצטרך
פירשתי דלא שייך כאן לאקשו: וכי איצטרך
קרא לכתוב כדי שלא נטעה? בדפריך התם גבי
איצטרך קרא למעוטי ספיא, "גידיל תורה
ויאדיר" – הרבה אמר לנו טעמים לידע מהו
קשקשת. **ואימא** בכלים אף על גב דאית ליה
לא תיכול – ואם תאמר: אם כן, "את זה תאכלו"
מאי אתי ליה? יש לומר, שלא תאמר: מה הפרט
מפורש מים נובעין, ונאסור בורות שיחין ומערות,
דרשנין לאיסורא – כתב רחמנא "ואכלו",
למימר: מה הפרט מפורש גדלים על גבי קרקע,
להתיר? זה בבורות שיחין ומערות, כימים
ובנחלים. והא דקאמר בסמוך איכא, היינו למאי
דרשנין להיתירא. **לא** סלקא דעתך דכתיב כל
אשר אין לו סנפיר וקשקשת – תימא: מאי ראה
היא זו? אימא דהאי קרא בתרא קאי אדיוקא
דבימים ובנחלים כי לית ליה לא תיכול, הא אית
ליה אכול, אבל בכלים – אף על גב דאית ליה
לא תיכול. ותהוי הוהתא קרא קמא בפשיטה,
דמה ראת דתימא קרא קמא אדיוקא, וקרא
בתרא בפשיטה? ויש לומר: דבקרא קמא אין
לחוש אי קאי אדיוקא, משום דכתיב ביה "אותם
תאכלו", דמשמע: אותם ולא אחרים, והרי הוא
כמו שכתוב בהדיא ולא אחרים. ואם תאמר
ודחי משמע מהאי קרא דשרי בכלים? אימא:
למעוטי מלאו אתא. כלומר: בכלים ליכא לא.
אבל עשה מיהא איכא, כדמוכח קרא קמא
אפילו ביש לו ויש לומר: דבהאי קרא בתרא לא
כתיב לא. והכי כתיב: "וכל אשר אין לו סנפיר
וקשקשת בימים ובנחלים מכל שרץ המים ומכל
נפש החיה אשר במים שקץ הם לכם", ובאיך
קרא דבתריה הוא דכתיב הלא: "ושקץ יהיו לכם
מבשרם לא תאכלו". ועוד, דאין זה סברא שיהא
בכלים חמוריים מימים ונחלים, דביש להם סנפיר
וקשקשת נמי אסיר, ובאין להם סנפיר וקשקשת
קילי טפי, דליכא בהו אלא עשה. והאי שיעורא
בתרא נידא טפי, דלמה ליה להתיר בכלים מקרא
דיש לו? לישתוק ביה מימים ונחלים, ואנא ידענא
היתר בלי מקרא דאין לו אתא למעוטי בלי מלאו
אבל עשה איכא, ויש לו – אפילו בכלים נמי שרו. להכי איצטרך קרא קמא, למשרי כלים
לגמרי אף על גב דאין לו.

במים

הוא דתאכלם, אבל בכלים לא תאכלם! **לא סלקא דעתך** – דהא גבי איסורא דאל תאכלו את אשר אין לו – כתיב נמי ימים ונחלים דממעט להו, "ואותם תאכלו" דממעט – אמר שאין לו קאי, והכי קאמר: ימים ונחלים
הוא דתאכלם, ולא מי שאין לו, אבל בכלים – אפילו אין לו אכול. והיינו שני מקראות סתום ומפורש דלעיל, שהותרו בהם כלים. ולקמן בעי הי קרי מפורש.
ואימא במים כלל – דכל שרץ המים בעינן סימנן. **חריצין ונעיצין לא** – וכל שכן בורות, ולמה לי "תאכלו מכל אשר במים" לאתרי בורות להיתירא? **במים חור וכלל** –
תרי "במים" כתיבי גבי הדדי: "מכל אשר במים" "כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים".

הטל

אקונם ואפונם כספתיאם, ואכספתיאם, ואמונם – הרי
זה מותר. **תנן התם: כל שיש לו קשקשת – יש לו
סנפיר, ויש שיש לו סנפיר ואין לו קשקשת; יש לו
קשקשת ויש לו סנפיר – דג טהור, יש לו סנפיר
ואין לו קשקשת – דג טמא. מכדי אקשקשת קא
סמכינן, ליכתוב רחמנא קשקשת ולא ליכתוב סנפיר!**
**– אי כתב רחמנא קשקשת ולא כתב סנפיר, הוה
אמינא: מאי קשקשת – סנפיר, ואפילו דג טמא, כתב
רחמנא סנפיר וקשקשת. והשתא דכתב רחמנא סנפיר
וקשקשת, ממאי דקשקשת לבושא הוא? דכתיב:
"ושריון קשקשים הוא לבוש"; וליכתוב רחמנא
קשקשת ולא ליכתוב סנפיר! אמר רבי אבהו, וכן תנא
דבי רבי ישמעאל: "גידיל תורה ויאדיר". תנו רבנן,
ממשמע שנימא: אכול את שיש לו – שומע אני: אל
תאכל את שאין לו, וממשמע שנימא: אל תאכל את
שאיין לו – שומע אני: אכול את שיש לו, ולמה שניא?
לעבור עליו בעשה ולא תעשה. "תאכלו מכל אשר
במים" מה תלמוד לומר? שיכול, הואיל והתיר במפורש
והתיר בסתם; מה פשהתיר במפורש – לא התיר אלא
בכלים, אף פשהתיר בסתם – לא התיר אלא בכלים;
מנין לרבות בורות שיחין ומערות, ששוחה ושוחה מהן
ואינו נמנע? תלמוד לומר: "תאכלו מכל אשר במים".
היכן התיר בכלים? דכתיב: "את זה תאכלו מכל אשר
במים" וגו' – בימים ובנחלים הוא דכי אית ליה אכול,
דלית ליה לא תיכול, הא בכלים – אף על גב דלית
ליה אכול. – אימא: בכלים – אף על גב דאית ליה
לא תיכול! – לא סלקא דעתך, דכתיב: "וכל אשר
אין לו סנפיר וקשקשת בימים ובנחלים מכל שרץ
המים", בימים ובנחלים – דלית ליה לא תיכול, הא
בכלים – אף על גב דלית ליה אכול. – ואימא:
"במים" – כלל, "בימים ובנחלים" – פרט, כלל ופרט –
אין בכלל אלא מה שבפרט: ימים ונחלים – אין, נעיצין
וחריצין – לא! – "במים" – חור וכלל. – הני תרי כללי
דסמיכי להדדי נינהו! אמר רבינא פדאמרי במערבא: כל
מקום שאתה מוצא שני כללות הסמוכין זה לזה –
הטל**

וקשקשת, דבימים ונחלים בעי סימנן. היכן התיר בכלים – מאיזה מקרא אתא
למד? בימים ובנחלים הוא – דכתבתי לך "אותם" למעוטי מי שאין לו, הא בכלים
– אף על גב דלית ליה אכול. ואימא בכלים אף על גב דאית ליה לא תיכול –
דהא גבי התירא כתיב, ומשמע דמהתירא ממעט להו, דהכי משמע: בימים ובנחלים
אמינא ונחלים דסיפא קאי. והכי קאמר:
תאכלו מכל אשר במים אפילו בלא סימנן,
וכגון בשאר מימות שאין ימים ונחלים; כל
אשר לו סנפיר וקשקשת (במים) – בימים
ובנחלים אותם תאכלו, ולא בלא סנפיר

60

הַפֶּל פֶּרֶט שֶׁנִּכְתָּב אַחֲרֵי הַכֻּלָּים בֵּינֵיהֶם – בֵּין שְׁנֵי הַכֻּלָּים, וְדוּנָם
בְּכָלֵל וּפֶרֶט וּכְלָל, וְדִרּוּשׁ כֵּךְ, 'בְּמִים' זֶה כָּלֵל, 'בְּיָמִים וּבְנַחֲלִים' זֶה
פֶּרֶט, 'בְּמִים' חֹר וּכְלָל, וּכְשִׁישׁ כָּלֵל וּפֶרֶט וּכְלָל, אִי אֵתָהּ דִּן
וּמִרְבָּה מִהַכֵּל אֵלָּא כְּעֵין הַפֶּרֶט, מֵהַ פֶּרֶט, [בְּיָמִים וּבְנַחֲלִים]
מִפּוֹרֶשׁ מִים נִזְכָּרִים, אֵף הַכֵּל מִרְבָּה שְׂרָצִים שֶׁגִּדְּלוּ בְּכָל מִינֵי מִים
נִזְכָּרִים שֶׁאֵף הֵם אֲסוּרִים.

מִבְּרַת הַגִּמְרָא: וּמָא רַבִּי – מֵהַ נִתְרַבָּה מִדְּרַשְׁתָּ כֻּלֵּל וּפֶרֶט וּכְלָל
הַמִּרְבָּה עוֹד דְּבָרִים שֶׁהֵם דּוּמִים לִפְרֵט. מִשִּׁיבָה הַגִּמְרָא: שְׂרָצִים
הַגְּדִלִים בְּחִירָצִין [חֲפִירֹת אֲרוּכּוֹת וּקְצִירֹת] וְנִעְצִין [חֲפִירֹת
רַחְבוֹת] שִׁישׁ בָּהֶם מִים נִזְכָּרִים וְנִתְרַבּוּ לְאִיסוּרָא. מִבְּרַת הַגִּמְרָא:
וּמָא מִיעֵט מִמָּה שֶׁנִּכְתָּב הַפֶּרֶט. מִשִּׁיבָה הַגִּמְרָא: שְׂרָצִים הַגְּדִלִים
בְּבוֹרֹת שִׁיחִין וּמַעְרֹת נִתְמַעְטוּ לְהִתְיָרָא, שֶׁגַּם אִם אֵין בָּהֶם סִימָנִי
טַהֲרָה הֵם מוֹתֵרִים, מֵאַחַר וַאֲנִים בְּכָלֵל הָאִיסוּר הַנִּלְמַד מִהַכֵּל וּפֶרֶט
וּכְלָל.

הַגִּמְרָא מִבְּרַת מִדּוּעַ אִי אֲפֻשֶׁר לִלְמֹד שֶׁגַּם בּוֹרוֹת אֲסוּרִים. מִקְשָׁה
הַגִּמְרָא: וְאִימָא – מִדּוּעַ לֹא נֵאמַר שִׁישׁ לִדְרוּשׁ כֵּךְ, מֵהַ פֶּרֶט
מִפּוֹרֶשׁ מִים הַגְּדִלִין עַל גְּבִי קֶרֶקַע, אֵף כֵּל שְׂקָצִים הַגְּדִלִים בְּמִים
הַגְּדִלִין עַל גְּבִי קֶרֶקַע אֲסוּרִים. מִבְּרַת הַגִּמְרָא: וּמָא רַבִּי – וּמֵהַ
יִתְרַבָּה לִפִּי דְרִשָּׁה זֹו. מִשִּׁיבָה הַגִּמְרָא: שֶׁאֲפִילוּ שְׂקָצִים הַגְּדִלִים בְּמִים
שֶׁבְּבוֹרֹת שִׁיחִין וּמַעְרֹת יִתְרַבּוּ לְאִיסוּרָא, שְׂדוּמִים הֵם לִימִים
וְנַחֲלִים שְׂמִימִי גְּדִלִים עַל גְּבִי קֶרֶקַע. מִבְּרַת הַגִּמְרָא: וּמָא מִיעֵט –
וּמֵהַ יִתְמַעְט לִפִּי דְרִשָּׁה זֹו מִהַפֶּרֶט 'בְּיָמִים וּבְנַחֲלִים'. מִשִּׁיבָה הַגִּמְרָא:
מִיעֵט שְׂקָצִים הַגְּדִלִים בְּמִים שֶׁבְּכָלֵל, שֶׁאִינֶם דּוּמִים כֻּלֵּל לִימִים
וְנַחֲלִים שֶׁהֵם נִזְכָּרִים עַל גְּבִי קֶרֶקַע, וְאִילוּ מִים שֶׁבְּכָלֵל אִינֶם נִזְכָּרִים
וַאֲנִים עַל גְּבִי קֶרֶקַע. מִתְרַצָּה הַגִּמְרָא: אִי אֲפֻשֶׁר לִדְרוּשׁ כֵּךְ וְלֹאֲסוּר
שְׂקָצִים הַגְּדִלִים בְּבוֹרוֹת, מִשּׁוּם שֶׁאֵם כֵּן, הַכְּתוּב 'תֹּאכְלוּ' שֶׁהוּא
מִיּוֹתֵר, וְדִרְשׁוּ מִמֶּנּוּ לֵעִיל ^(סז) לְהַתִּיר שְׂקָצִים הַגְּדִלִים בְּבוֹרוֹת, מָא
אֵהְיִי לִיָּה – מֵהַ נִלְמַד מִמֶּנּוּ. וְאֵין לֹאֲסוּר שֶׁנִּלְמַד מִמֶּנּוּ לְהַתִּיר שְׂקָצִים
הַגְּדִלִים בְּכָלֵל, מִשּׁוּם שֶׁזֶה כָּבֵר נִלְמַד בְּכָלֵל וּפֶרֶט וּכְלָל שְׂכָלִים
שֶׁאִינֶם דּוּמִים כֻּלֵּל לִימִים וְנַחֲלִים אִינֶם אֲסוּרִים. וּבִהֲכַרְח שֶׁהַפֶּסוּק
'תֹּאכְלוּ' מְגַלֵּה, שֶׁלֹא נִדְרֹשׁ לֹאֲסוּר אֲסוּרִים. וְהַכְּרַח שֶׁהַפֶּסוּק
שְׂדוּמִים לִגְמִיר לִימִים וְנַחֲלִים, וְלֹא בּוֹרוֹת.

תִּנָּא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעֲלָא סוֹבְרִים שְׂדוּרִשִׁים כֹּאֵן רִיבִי מִיעוֹט וְרִיבִי: רַבִּי
רַבִּי יִשְׁמַעֲלָא – בְּבֵית מִדְרָשׁוֹ שֶׁל רַבִּי יִשְׁמַעֲלָא תִּנָּא – שֶׁנֹּדֶרְשׁוּ
כֵּךְ, מֵאַחַר וְנֵאמַר 'בְּמִים' 'בְּיָמִים' שְׁתֵּי פְעָמִים סְמוּכִים זֶה לַזֶּה וְאֵין
פֶּרֶט בֵּינֵיהֶם, אֵין זֶה הַמִּדָּה שֶׁל כָּלֵל וּפֶרֶט וּכְלָל שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרַשְׁתָּ
בּוּ, אֵלָּא מִדָּה אַחֲרֵת הִיא שֶׁל רִיבָה וּמִיעוֹט וְרִיבָה, וְכֵן נִדְרַשׁ הַפֶּסוּק,
'בְּמִים' הָרֵאשׁוֹן רִיבָה, 'בְּיָמִים וּבְנַחֲלִים' מִיעוֹט, 'בְּמִים' הַשֵּׁנִי חֹר
וְרִיבָה, וּכְשִׁישׁ רִיבָה וּמִיעוֹט וְרִיבָה, אֵתָהּ דִּן וְאוּמֹר שְׂרִיבָה כָּלֵל,
חוּץ מִדְּבַר מִסּוּים אַחַד שֶׁאִינוּ דּוּמָה כֻּלֵּל לִמִּיעוֹט.

מִבְּרַת הַגִּמְרָא: מָא רַבִּי – מֵהַ נִתְרַבָּה מִ'בְּמִים' הַשֵּׁנִי, מִשִּׁיבָה
הַגִּמְרָא: שְׂקָצִים הַגְּדִלִים בְּמִים שֶׁבְּחִירָצִין וְנִעְצִין שִׁישׁ בָּהֶם מִים
נִזְכָּרִים, נִתְרַבּוּ לְאִיסוּרָא – גַּם הֵם בְּכָלֵל הָאִיסוּר שֶׁל שְׂרָץ הֵמִים.
מִבְּרַת הַגִּמְרָא: וּמָא מִיעֵט הַפֶּרֶט 'בְּיָמִים וּבְנַחֲלִים'. מִשִּׁיבָה הַגִּמְרָא:
שְׂקָצִים הַגְּדִלִים בְּמִים שֶׁבְּבוֹרֹת שִׁיחִין וּמַעְרֹת נִתְמַעְטוּ לְהִתְיָרָא –
אִינֶם בְּכָלֵל הָאִיסוּר וְהֵם מוֹתֵרִים בְּאִכִּילָה.

הַגִּמְרָא מִבְּרַת מִדּוּעַ אֵין מִרְבִּים בּוֹרוֹת לֹאֲסוּר. מִקְשָׁה הַגִּמְרָא:
אִימָא – מִדּוּעַ לֹא נִדְרֹשׁ כֵּךְ, מָא רִיבָה, רִיבָה בּוֹרוֹת שִׁיחִין
וּמַעְרֹת לְאִיסוּרָא, וּמָא מִיעֵט, מִיעֵט שְׂקָצִים שֶׁגִּדְּלוּ בְּמִים
שֶׁבְּכָלֵל, שֶׁאִינֶם בְּכָלֵל הָאִיסוּר וּמוֹתֵרִים בְּאִכִּילָה. מִתְרַצָּה הַגִּמְרָא:
אִי אֲפֻשֶׁר לִדְרוּשׁ כֵּךְ, שֶׁאֵם כֵּן 'תֹּאכְלוּ' הַמִּיּוֹתֵר מָא אֵהְיִי לִיָּה –
מֵהַ נִלְמַד מִמֶּנּוּ, שֶׁלֹאֲסוּר כֵּלִים אֵין צִרְיָן, שֶׁזֶה נִתְמַעְט מִן הַמִּיעוֹט
יָמִים וְנַחֲלִים, אֵלָּא בִּהְרַח שֶׁתֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ כֵלִים, וְהִרְבִּי וּמִיעוֹט
מִרְבָּה נִעְצִין וְחִרְצִין, וּמִמַּעַט בּוֹרוֹת.

הַגִּמְרָא מִבְּרַת מִדּוּעַ לֹא נֵאמַר לְהִיפֵךְ. מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְאִיפֹדֵךְ אֵנָּה
– מִדּוּעַ לֹא נִדְרֹשׁ לְהִיפֵךְ שֶׁהִרְבִּי רִיבָה בּוֹרוֹת שִׁיחִין וּמַעְרֹת
לֹאֲסוּר, וְהַמִּיעוֹט יִמַּעַט מִן הָאִיסוּר חִרְצִין וְנִעְצִין. מִתְרַצָּה הַגִּמְרָא:
כִּדְרִתִּי מִתְּתִיָּה טַעַם דְּרִשָּׁה זֹו, דְּרִתִּי מִתְּתִיָּה כִּרְ הַיּוֹדָה, מָא רִיבָה

לְרַבּוֹת שְׂקָצִים שֶׁבְּבוֹרוֹת שִׁיחִין וּמַעְרֹת לְהִתְיָרָא, וְלִהְיוֹצֵא שְׂקָצִים
שֶׁבְּחִירָצִין וְנִעְצִין לְאִיסוּרָא. מְרַבָּה אֵין בּוֹרוֹת שִׁיחִין וּמַעְרֹת שִׁיחִין
עֲצוּרִים [אֵין לָהֶם מוֹצָא וּמְבֹא] כְּכָלֵל, וַאֲנִים דּוּמִים לִימִים וְנַחֲלִים
שֶׁנִּאֲסוּרוּ, וְלֹכֵן אֵין מִתִּירִים. וּמוֹצֵא אֵין חִרְצִין וְנִעְצִין שֶׁאֵין עֲצוּרִין
כְּכָלֵל, וְדוּמִים מַעַט לִימִים וְנַחֲלִים שֶׁנִּאֲסוּרוּ, וְלֹכֵן אֵין אֲסוּרִים.

הַגִּמְרָא חֲזוֹרָה לְבֹאֵר אֵת הַבְּרִייתָא לֵעִיל ^(סז) 'הוּאִיל וְהַתִּיר בְּמִפּוֹרֶשׁ
וְהַתִּיר בְּסַתֵּם'. שׁוֹאֵלֵת הַגִּמְרָא: הִי – אִיזָה פֶּסוּק הוּא הַסֵּתוּם, וְהִי –
וַאֲיִזָה פֶּסוּק הוּא הַמִּפּוֹרֶשׁ. אוֹמֶרֶת הַגִּמְרָא: פְּלִיגִי בָּהּ רַב אֵהָא
וְרַבִּינָא, חֵד [אֲחָד] אֵמַר הַפֶּסוּק הָרֵאשׁוֹן שֶׁנִּאֲמַר בּוּ הִיתֵר אֲכִילָה
בְּדָג שִׁישׁ לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת הוּא הַכְּתוּב הַמִּפּוֹרֶשׁ, וְהַפֶּסוּק שֶׁנִּאֲמַר
בּוּ 'וְכָל אֲשֶׁר אֵין לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת' הוּא הַכְּתוּב הַסֵּתוּם, שֶׁלֹא
נִתְפַּרֵשׁ בּוּ מֵהַ דִּין שְׂקָצִים שֶׁבְּמִים שֶׁבְּכָלֵל. וְחֵד אֵמַר לְהִיפֵךְ,
שֶׁהַפֶּסוּק הַשֵּׁנִי שֶׁנִּאֲמַר בּוּ שֶׁנִּאֲסַר דָּג שֶׁאֵין לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת הוּא
הַפֶּסוּק הַמִּפּוֹרֶשׁ, וְאִילוּ הַפֶּסוּק שֶׁמִּתִּיר דָּג שִׁישׁ לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת
הוּא הַפֶּסוּק הַסֵּתוּם, שֶׁמִּמֶּנּוּ לֹא נִתְפַּרֵשׁ דִּינֵם שֶׁל שְׂקָצִים הַגְּדִלִים
בְּחוּץ הַכֻּלִּים.

הַגִּמְרָא מִבְּאֲרַת אֵת מַחֲלֻקָתָם. מִבְּרַת הַגִּמְרָא: מָא טַעַמָא דְּמָאֵן
דְּאֵמַר שֶׁהַפֶּסוּק הָרֵאשׁוֹן שֶׁמִּתִּיר דָּג שִׁישׁ לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת הוּא
הַפֶּסוּק הַמִּפּוֹרֶשׁ. מִשִּׁיבָה הַגִּמְרָא: אֵמַר לָךְ, מִיָּנִיָּה הוּא דְּקָא מִשְׁתַּרְו
כְּלָלִים – בְּפֶסוּק זֶה הַתִּירָה הַתּוֹרָה שְׂקָצִים שֶׁבְּכָלֵל, שֶׁהִרְיָ בְּפֶסוּק זֶה
נֵאמַר שֶׁכֵּל שִׁישׁ לוֹ סִימָנִי טַהֲרָה הוּא בְּיָמִים וְנַחֲלִים 'אוֹתָם תֹּאכְלוּ',
מִשְׁמַע שֶׁבְּכָלֵל גַּם אִם אֵין לוֹ סִימָנִי טַהֲרָה הוּא מוֹתֵר. מֵהַ שֶׁאֵין כֵּן
בְּפֶסוּק הַשֵּׁנִי סִמָּן הַכְּתוּב אֵת הָאִיסוּר אֲכִילָה לְכָלֵל 'וְכָל נֶפֶשׁ חַיָּה
אֲשֶׁר בְּמִים', וּמֵהַ מִשְׁמַע שֶׁהָאִיסוּר אֲכִילָה נֵאמַר עַל כָּל הַמִּים
שֶׁבְּעוֹלָם, וְלֹכֵן בְּפֶסוּק זֶה אֵין הַדִּין מִפּוֹרֶשׁ. וְאֵף עַל פִּי שֶׁגַּם מִהַפֶּסוּק
הַשֵּׁנִי מְבֹאֵר שֶׁבְּכָלֵל אֵין אִיסוּר, שֶׁהִרְי נֵאמַר בּוּ כֻּלֵּל וּפֶרֶט וּכְלָל וִישׁ
לִדְרוּשׁ מִכֵּךְ שֶׁרֶק הַדּוּמָה לִימִים וְנַחֲלִים אֲסוּר, מְכַל מִקּוּם אֵין זֶה
נִחְשָׁב לְמִפּוֹרֶשׁ.

הַגִּמְרָא מִבְּאֲרַת אֵת הַטַּעַם שֶׁל הַסּוֹבֵר שֶׁהַפֶּסוּק הַשֵּׁנִי הוּא מִפּוֹרֶשׁ.
מִבְּרַת הַגִּמְרָא: מָא טַעַמָא דְּמָאֵן דְּאֵמַר שֶׁהַפֶּסוּק הַשֵּׁנִי שֶׁנִּאֲסַר דָּג
שֶׁאֵין לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת הוּא הַמִּפּוֹרֶשׁ. מִשִּׁיבָה הַגִּמְרָא: דְּהָא הוּא
דְּקַמְּזוּכָּה אֵהָאֵךְ – מִשּׁוּם שֶׁפֶּסוּק זֶה מְזַכֵּר שֶׁהַפֶּסוּק הָרֵאשׁוֹן אֵין
לְהַתִּיר שְׂקָצִים שְׂכָלִים. דְּהָא מִהָאֵךְ – שֶׁמִּהַפֶּסוּק הָרֵאשׁוֹן לְבָדּוּ, הִנֵּה
אֵמִינָא – הִייתִי אוֹמֵר שֶׁרֶק בְּיָמִים וְנַחֲלִים יֵשׁ הִיתֵר אֲכִילָה כְּשִׁישׁ
לָהֶם סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת, אֲבָל בְּכָלֵל אֵף עַל גְּבִי דְּאִיתִּי לִיָּה סִנְפִיר
וְקִשְׁקֶשֶׁת נְמִי לֹא תִיכּוֹל – גַּם לֹא תֹאכַל, וְהִינֵנּוּ שֶׁהַחִילּוּק בֹּא לְהַתִּיר
בְּיָמִים וְנַחֲלִים אֵת אוֹתָם שִׁישׁ לָהֶם סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת, אֲבָל כָּל הַשָּׂאֵר
אֲסוּר.

רַב הוּנָא אוֹסֵר לִסְנֵן שֶׁכֵּר שֶׁל תְּמָרִים בְּלִילָה: אֵמַר רַב הוּנָא, לֹא לְשִׁפִּי
אֵינִשׁ שִׁיבְרָא כְּצִבְיִיתָא בְּאוֹרֵתָא – לֹא יוֹרִיק אָדָם מִחֲבִית לְחִבִּית שֶׁכֵּר
שֶׁל תְּמָרִים שֶׁמִּצּוּרִים בָּהֶם תּוֹלָעִים, לִסְנֵנוּ בְּעֵצִים וְקִשִּׁים דְּקִים בְּלִילָה,
מִשּׁוּם שִׁישׁ לְחֹשֶׁשׁ דִּילְמָא פְּרִישׁ לְעִיל מַצְבִּייתָא וְהָרָה נְפִיל לְכַפָּא
– מִשּׁוּם תַּפּוּל תּוֹלַעַת לְקִשִּׁים שֶׁמִּסְנָגִים אֵת הַשֶּׁכֶר, וְאַחֵר כֵּךְ תַּפּוּל
מִהַקְשִׁים לְכּוֹס, וּבְלִילָה לֹא יִרְאֶה זֹאת. שֶׁאֵף שֶׁכֵּל עוֹד הַתּוֹלַעַת
בְּשֶׁכֶר, אֵינָה אֲסוּרָה, מִשּׁוּם שֶׁאֵין אִיסוּר עַל שְׂקָצִים שֶׁנִּזְכָּרוּ בְּמִים, אֵךְ
לְאַחַר שִׁיבָה מִהַשֶּׁכֶר וְרַחֲשָׁה קֶצֶת עַל הַקְשִׁים, הִיא נַעֲשִׂית שְׂרָץ
הָאֵרֶץ, וְהִנֵּה [וְהִרִי הוּא] עוֹבֵר מִשּׁוּם שְׂרָץ הַשְּׂוֹרֵץ עַל הָאֵרֶץ.

הַגִּמְרָא מִבְּרַת מִדּוּעַ לֹא נִחְשָׁב כֵּן גַּם בְּשִׂרְץ הַמִּים שֶׁבְּכָלֵל. מִקְשָׁה
הַגִּמְרָא: אִי הִכִּי שֶׁאֵנּוּ חוֹשְׁשִׁים שֶׁמֵּא תִצָּא הַתּוֹלַעַת וְתִרְחֹשׁ עַל
הָאֵרֶץ, וְתֹאסַר מִשּׁוּם שְׂרָץ הָאֵרֶץ, בְּמִנָּה נְמִי – נֵאסוּר גַּם אֵת
הַתּוֹלַעַת שֶׁנִּמְצָאָתָּ בְּכָלֵל, מִשּׁוּם שֶׁנִּחְשָׁשׁ דִּלְמָא פְּרִישׁ לְרַבָּנָא דְּמָנָא
וְהָרָה נְפִיל לְמָנָא – שֶׁמֵּא יִצָּאָה מִזֵּהֶם וְרַחֲשָׁה עַל דּוֹפֵן הַכֵּלִי
וְנִאֲסַרָה, וְאַחֵר כֵּךְ חוֹרָה לְכָלֵל. מִתְרַצָּה הַגִּמְרָא: הֵתָּם [בְּכָלִין] הֵינֵנוּ
רְבִיתִיָּה – כֵּךְ הִיא דֶּרֶךְ גִּידוּלָהּ שֶׁל שְׂרָץ הַמִּים, לְצֵאת מִעַט לְדוֹפֵן
הַכֵּלִי, וְלַחֲזוֹר לְחוּבּוֹ, וְלֹכֵךְ הִיא נִחְשָׁבָת כְּמִי שֶׁלֹא פִירְשָׁה עֵדִין
מִהֵמָּה וּמוֹתֵרָת. אֲבָל תּוֹלַעַת שְׂפִירְשָׁה מִשֶּׁכֶר תְּמָרִים לְקִשִּׁים
שֶׁמִּסְנָגִים אֵת הַשֶּׁכֶר, אֵינוּ נִחְשָׁב דֶּרֶךְ גִּידוּלָהּ, וְלֹכֵן הִיא נִאֲסַרָת מִשּׁוּם
שְׂרָץ הָאֵרֶץ.

חולין. פרק שלישי – אלו טרפות דף סז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קלא רש"י תוספות

1 **המל פרט** – הסמוך להם, ותנהו ביניהם, ודונם בכלל ופרט וכלל, ותרבי ביה כל
2 כעין הפרט. הלכך, אי לאו "תאכלו" קמא הוה מרבינן בכעין הפרט אפילו בורות,
3 דדמו לפרט בהכי שוין מים גלילין על גבי קרקע. אבל השתא דכתיב "תאכלו" קמא
4 – דרשינן ליה הכי: מה הפרט מפורש מים נובעין – אף כל מים נובעים. ואיתרבו
5 חריצין ונעיצין לאיסורא כאלו, ולא איתרבו
6 בורות. ו**מאי רבי** – בבכין הפרט ד"אף כל".
7 **ומאי מיעט** – דכל פרט למעוטי אתא.
8 **ואימא מה הפרט מפורש וכו'** – דאף על
9 גב דלא דמי ליה לפרטא אלא בחד צד –
10 מרבינן, דכללא בתרא דוקא. **אם כן תאכלו**
11 **מאי אהני ליה** – בלאו איהו נמי כלים לא
12 מיתירי, דהא לא דמו לפרט במידי. אלא
13 לאו "תאכלו" למשירי בורות אתא, ולמיתירא
14 דלא תרבי בכעין הפרט אלא חריצין ונעיצין
15 דדמו ליה בשני צדדין. חריצין – ארוכין
16 וקצרים. נעיצין – רחבין, כגון איתון שעושין
17 לביבירי דגים. **ואימא איפכא** – לא גרסינן
18 הכא, עד בסיפא דשמעתא בתר מלתא דתנא
19 דבי רבי ישמעאל. אבל הכא גבי תנא דבי רב
20 דדריש כללי ופרטי ליכא לאותביה, דהא
21 כעין הפרט בעינן, ומאי כעין הפרט אית בהו
22 דתרבינהו לאיסורא ותפיק חריצין ונעיצין?
23 **במים במים שתי פעמים** – הואיל ושני
24 הכללות סמוכין, כשתטיל פרט שאחריהם
25 ביניהם – מדה בתורה היא שלא תדונם
26 בכלל ופרט אלא ברבי ומיעוט, ולכחי
27 פלגינהו רחמנא לפרטא מכללא – דלא
28 תדרשיה בכלל ופרט. ואיכא בין ריבה ומיעט
29 לכלל ופרט. דבי דרשינן כלל ופרט – הוי
30 פרט פירושו של כללא, ואין בכלל אלא מה
31 שבפרט, ואפילו דבר הדומה לו אין לך
32 להביא. וכשכלל לך ככל שני אחר הפרט,
33 אהני לאתויי מידי דדמי ליה לפרט. אבל כי
34 דרשינן ריבה ומיעט – לא פירש המיעוט את
35 הרבי, אלא מיעט, שלא תשמע ממנו הכל
36 אלא זה והדומים לו. ובכלא רבי שני הוה
37 מרבינן כל דדמי ליה למיעוטא. ואהני רבי
38 שני לאתויי כל מילי, ואהני מיעוטא למעוטי
39 מידי דלא דמי ליה כלל. והכי מפרשינן בפרק
40 "נגמר הדין" (סנהדרין מהב.) גבי כל הנסקל
41 נתלן, דרבי ומיעוט לחדויה מיתיי כל דדמי
42 ליה בכל מילי. ומשום דרבי ומיעוט מידרש,
43 איצטרך "תאכלו" קמא למשירי בורות, דאתי
44 ברבי ומיעוט וריבה ודאילו בכלל
45 ופרט דרשינן ליה – לא הוה מתרבו בורות,
46 ולא איצטרך "תאכלו" יתירא. דקסבר תנא
47 דבי רבי ישמעאל: כללא קמא דוקא, דלא
48 מרבי כללא בתרא אלא מידי דדמי לפרט
49 בכל צד, דהיינו נובעין. והכי נמי אמרן לעיל
50 (סוהב.) גבי כלל ופרט דחגיגין לתנא דבי רבי
51 ישמעאל, דלא מתרבי ראשו ארוך מכלל ופרט,
52 סמך, דמרבינן במסקנא: אם כן "תאכלו" מאי אהני ליה. **ואיפוך אנא** – דכיון דלאו טעמא דהיב למלתיה כשאר כעין הפרט, אימא "תאכלו" למשירי חריצין, וריביא
53 לרביי בורותו שוין עצורין – שאין להם מוצא ומבוא, אלא עצורין ככלים. ולא דמו לאיסורא במידי, דהא ימים ונחלים כתיב. **הי סתום והי מפורש** – דאמרין לעיל וסוהב:
54 הואיל והתיר בסתום והתיר במפורש. **יש לו מפורש** – בההוא קרא דמשתעי ביש לו סנפיר וקשקשת קרי מפורש. להתיר כלים בלא סימני סתודה, כדדריש לעיל: ימים ונחלים
55 הוא דאותם תאכלו ולא אחרים, הא בכלים – אפילו אין לו תאכלו. מיניה הוא דקא מיתרבו כלים – כדפרישית, דקאי אמיעוט ד"אותם", דממעט אין לו גבי ימים ונחלים,
56 כדכתיב "ובנחלים אותם תאכלו" – ולא שאין לו, וממילא דבכלים לא אימעט. אבל קרא דמשתעי באין לו, דאמרן לעיל נמי דמיתרבו מיניה, כדאמרן: כל אשר אין לו
57 בימים ונחלים לא תאכלו, הא בכלים תאכלו – לא הוי מפורש להתיר כלים כולי האי, משום דאזהרת "לא תאכלו" לא סמיכא לפרטא, אלא לכלל דכל נפש הדיא או
58 במים לא תאכלו, ומשמע טפי דכלל מימות שבעולם אפילו בכלים אזהר. אלא אן הוא דדרשינן ליה בכלל ופרט וכלל, דברדיה נמי איכא שני כללות סמוכין זה לזה אחר
59 הפרט, דכתיב "בימים ונחלים מכל שרץ המים ומכל נפש החיה וגו'. **דהאי הוא דמוכח האהני** – קרא דיש לו, דלמשירי כלים אתא. **דאי מהאיך הוה אמנא** – בנחלים
60 אותם תאכלו, הא בכלים – אפילו אותם לא תאכלו. ואתא בימים ונחלים דאין לו, וגלי עליה דכי מעטינהו לכלים – מאיסורא מעטינהו ולא מהיתרא. **לשפי** – לשון
61 השופה יין לחמרא וצריך להיוות: לחבירו (בבא מציעא סא.), לשון מוריק מכלי אל כלי. **שיכרא** – של תמרים הוא, ומצויין בזון תולעים. **בצבייתא** – ציבי, ששמןן אותו
62 דרך עצים וקשים דקים. **באורחא** – שאם תפול תולעת על הקשים לא יראנה, ומשם תפול לכלי, ולמחר כשיראנה היא סבר שלא יצתה מן השכר לקשים. ותולעת המים
63 מותרת כדאמרן. **וקעבר משום שרץ השורץ על הארץ** – דכיון דרחשה והלכה קצת על הקשין נעשית שרץ הארץ. היינו רביתיה – וכמי שלא פירשה מן המים היא.
64 **יבחושין** – כמין יתושין דקין הנמצאות במרתפות של יין.

1 **המל פרט ביניהם, ודונם בכלל ופרט וכלל: "במים" –**
2 **כלל, "בימים ובנחלים" – פרט, "במים" – חזר וכלל,**
3 **כלל ופרט וכלל – אי אתה דן אלא קצין הפרט, מה**
4 **הפרט מפורש – מים נובעים, אף כל מים נובעים.**
5 **מאי רבי – חריצין ונעיצין לאיסורא, ומאי מיעט**
6 **בורות שחיון ומעורות להיתרא. ואימא: מה הפרט**
7 **מפורש – מים גדלין על גבי קרקע, אף כל מים גדלין**
8 **על גבי קרקע; ומאי רבי – אפילו בורות שחיון ומעורות**
9 **לאיסורא, ומאי מיעט – מיעט כלים! אם כן, "תאכלו"**
10 **מאי אהני ליה? רבי ישמעאל תנא: "במים" "במים"**
11 **שתי פעמים – אין זה כלל ופרט, אלא ריבה ומיעוט:**
12 **"במים" – ריבה, "בימים ובנחלים" – מיעט, "במים" –**
13 **חזר וריבה; ריבה ומיעט וריבה – ריבה הכל; מאי רבי**
14 **חריצין ונעיצין לאיסורא, ומאי מיעט – בורות שחיון**
15 **ומעורות להיתרא. – אימא: מאי ריבה – בורות שחיון**
16 **ומעורות לאיסורא, ומאי מיעט – מיעט כלים! אם כן,**
17 **"תאכלו" מאי אהני ליה? – ואיפוך אנא! – כדתני**
18 **מתניה, דתני מתניה פר יהודה: מאי ראית לרבות**
19 **בורות שחיון ומעורות להיתרא, ולהוציא חריצין ונעיצין**
20 **לאיסורא? מרבה אני בורות שחיון ומעורות שהן עצורים**
21 **בכלים, ומוציא אני חריצין ונעיצין שאין עצורין בכלים.**
22 **הי סתום והי מפורש? פליגי בה רב אחא ורבנא, חד**
23 **אמר: יש לו – מפורש, ואין לו – סתום. וחד אמר:**
24 **אין לו – מפורש, ויש לו – סתום. מאי טעמא דמאן**
25 **דאמר: יש לו מפורש? – אמר לך: מיניה הוא דקא**
26 **משיתרו כלים. מאי טעמא דמאן דאמר: אין לו מפורש?**
27 **דהאי הוא דקמוכח אהאי; דאי מהאיך הוה אמנא: בכלים, אף על גב דאית ליה נמי**
28 **לא תיכול. אמר רב הונא: לא לשפי אינש שיכרא בצבייתא באורחא, דילמא פריש לעיל**
29 **מצבייתא והדר נפיל לכסא, והוי עובר משום "שרץ השרץ על הארץ". אי הכי, במנא נמי –**
30 **דלמא פריש לדפנא דמנא והדר נפיל למנא! – הָתָם היינו רביתיה. ומנא תיקרא? דתנא: מנן**
31 **לרבות בורות שחיון ומעורות, ששוחה ושוחה מהן ואינו נמנע? תלמוד לומר: "תאכלו מכל**
32 **אשר במים"; ולחזא דלמא פריש לדפנא והדר נפיל! אלא היינו רביתיה, הכא נמי – היינו**
33 **רביתיה. אמר ליה רב חסדא לרב הונא, תנא דמסייע לך: "כל השרץ השרץ על הארץ" –**
34 **לרבות יבחושין שפוינן; טעמא – דסינן, הא לא סינן – שרי. אמר שמואל: קישות שהתלעה**
באבה

1 **המל פרט ביניהם, ודונם בכלל ופרט וכלל, ותרבי ביה כל**
2 **כעין הפרט. הלכך, אי לאו "תאכלו" קמא הוה מרבינן בכעין הפרט אפילו בורות,**
3 **דדמו לפרט בהכי שוין מים גלילין על גבי קרקע. אבל השתא דכתיב "תאכלו" קמא**
4 **– דרשינן ליה הכי: מה הפרט מפורש מים נובעין – אף כל מים נובעים. ואיתרבו**
5 **חריצין ונעיצין לאיסורא כאלו, ולא איתרבו**
6 **בורות. ו**מאי רבי** – בבכין הפרט ד"אף כל".**
7 ****ומאי מיעט** – דכל פרט למעוטי אתא.**
8 ****ואימא מה הפרט מפורש וכו'** – דאף על**
9 **גב דלא דמי ליה לפרטא אלא בחד צד –**
10 **מרבינן, דכללא בתרא דוקא. **אם כן תאכלו****
11 ****מאי אהני ליה** – בלאו איהו נמי כלים לא**
12 **מיתירי, דהא לא דמו לפרט במידי. אלא**
13 **לאו "תאכלו" למשירי בורות אתא, ולמיתירא**
14 **דלא תרבי בכעין הפרט אלא חריצין ונעיצין**
15 **דדמו ליה בשני צדדין. חריצין – ארוכין**
16 **וקצרים. נעיצין – רחבין, כגון איתון שעושין**
17 **לביבירי דגים. **ואימא איפכא** – לא גרסינן**
18 **הכא, עד בסיפא דשמעתא בתר מלתא דתנא**
19 **דבי רבי ישמעאל. אבל הכא גבי תנא דבי רב**
20 **דדריש כללי ופרטי ליכא לאותביה, דהא**
21 **כעין הפרט בעינן, ומאי כעין הפרט אית בהו**
22 **דתרבינהו לאיסורא ותפיק חריצין ונעיצין?**
23 ****במים במים שתי פעמים** – הואיל ושני**
24 **הכללות סמוכין, כשתטיל פרט שאחריהם**
25 **ביניהם – מדה בתורה היא שלא תדונם**
26 **בכלל ופרט אלא ברבי ומיעוט, ולכחי**
27 **פלגינהו רחמנא לפרטא מכללא – דלא**
28 **תדרשיה בכלל ופרט. ואיכא בין ריבה ומיעט**
29 **לכלל ופרט. דבי דרשינן כלל ופרט – הוי**
30 **פרט פירושו של כללא, ואין בכלל אלא מה**
31 **שבפרט, ואפילו דבר הדומה לו אין לך**
32 **להביא. וכשכלל לך ככל שני אחר הפרט,**
33 **אהני לאתויי מידי דדמי ליה לפרט. אבל כי**
34 **דרשינן ריבה ומיעט – לא פירש המיעוט את**
35 **הרבי, אלא מיעט, שלא תשמע ממנו הכל**
36 **אלא זה והדומים לו. ובכלא רבי שני הוה**
37 **מרבינן כל דדמי ליה למיעוטא. ואהני רבי**
38 **שני לאתויי כל מילי, ואהני מיעוטא למעוטי**
39 **מידי דלא דמי ליה כלל. והכי מפרשינן בפרק**
40 **"נגמר הדין" (סנהדרין מהב.) גבי כל הנסקל**
41 **נתלן, דרבי ומיעוט לחדויה מיתיי כל דדמי**
42 **ליה בכל מילי. ומשום דרבי ומיעוט מידרש,**
43 **איצטרך "תאכלו" קמא למשירי בורות, דאתי**
44 **ברבי ומיעוט וריבה ודאילו בכלל**
45 **ופרט דרשינן ליה – לא הוה מתרבו בורות,**
46 **ולא איצטרך "תאכלו" יתירא. דקסבר תנא**
47 **דבי רבי ישמעאל: כללא קמא דוקא, דלא**
48 **מרבי כללא בתרא אלא מידי דדמי לפרט**
49 **בכל צד, דהיינו נובעין. והכי נמי אמרן לעיל**
50 **(סוהב.) גבי כלל ופרט דחגיגין לתנא דבי רבי**
51 **ישמעאל, דלא מתרבי ראשו ארוך מכלל ופרט,**
52 **סמך, דמרבינן במסקנא: אם כן "תאכלו" מאי אהני ליה. **ואיפוך אנא** – דכיון דלאו טעמא דהיב למלתיה כשאר כעין הפרט, אימא "תאכלו" למשירי חריצין, וריביא**
53 **לרביי בורותו שוין עצורין – שאין להם מוצא ומבוא, אלא עצורין ככלים. ולא דמו לאיסורא במידי, דהא ימים ונחלים כתיב. **הי סתום והי מפורש** – דאמרין לעיל וסוהב:**
54 **הואיל והתיר בסתום והתיר במפורש. **יש לו מפורש** – בההוא קרא דמשתעי ביש לו סנפיר וקשקשת קרי מפורש. להתיר כלים בלא סימני סתודה, כדדריש לעיל: ימים ונחלים**
55 **הוא דאותם תאכלו ולא אחרים, הא בכלים – אפילו אין לו תאכלו. מיניה הוא דקא מיתרבו כלים – כדפרישית, דקאי אמיעוט ד"אותם", דממעט אין לו גבי ימים ונחלים,**
56 **כדכתיב "ובנחלים אותם תאכלו" – ולא שאין לו, וממילא דבכלים לא אימעט. אבל קרא דמשתעי באין לו, דאמרן לעיל נמי דמיתרבו מיניה, כדאמרן: כל אשר אין לו**
57 **בימים ונחלים לא תאכלו, הא בכלים תאכלו – לא הוי מפורש להתיר כלים כולי האי, משום דאזהרת "לא תאכלו" לא סמיכא לפרטא, אלא לכלל דכל נפש הדיא או**
58 **במים לא תאכלו, ומשמע טפי דכלל מימות שבעולם אפילו בכלים אזהר. אלא אן הוא דדרשינן ליה בכלל ופרט וכלל, דברדיה נמי איכא שני כללות סמוכין זה לזה אחר**
59 **הפרט, דכתיב "בימים ונחלים מכל שרץ המים ומכל נפש החיה וגו'. **דהאי הוא דמוכח האהני** – קרא דיש לו, דלמשירי כלים אתא. **דאי מהאיך הוה אמנא** – בנחלים**
60 **אותם תאכלו, הא בכלים – אפילו אותם לא תאכלו. ואתא בימים ונחלים דאין לו, וגלי עליה דכי מעטינהו לכלים – מאיסורא מעטינהו ולא מהיתרא. **לשפי** – לשון**
61 **השופה יין לחמרא וצריך להיוות: לחבירו (בבא מציעא סא.), לשון מוריק מכלי אל כלי. **שיכרא** – של תמרים הוא, ומצויין בזון תולעים. **בצבייתא** – ציבי, ששמןן אותו**
62 **דרך עצים וקשים דקים. **באורחא** – שאם תפול תולעת על הקשים לא יראנה, ומשם תפול לכלי, ולמחר כשיראנה היא סבר שלא יצתה מן השכר לקשים. ותולעת המים**
63 **מותרת כדאמרן. **וקעבר משום שרץ השורץ על הארץ** – דכיון דרחשה והלכה קצת על הקשין נעשית שרץ הארץ. היינו רביתיה – וכמי שלא פירשה מן המים היא.**
64 ****יבחושין** – כמין יתושין דקין הנמצאות במרתפות של יין.**

דיקא נמי דקתני תולעת שבעיקרי זיתים — מכאן מדקדק רבינו תם ורבינו נתנאל ורבינו יצחק בן אשר, דאין הלכה כשמואל דאמר: קישות שהתליעה באביה אסורה. ובהלכות גדולות ובשאלות דרב אחאי פוסק כשמואל, מדאמר רב פפא לעיל בפירקין (חולין נחא): שמע מינה מדרב הונא, הא דאמר שמואל: קישות שהתליעה באביה אסורה,

הני תמרי דכדא בתר תריסר ירחי שרי. אף על פי שהתלמוד עושה כאן דיוק מן הברייתא דלא כשמואל — היינו לכאורה. אבל לשמואל נמי יש ליישב ולפרש, תולעת שבעיקרי זיתים — היינו שבזיתים בעורן מחוברין בעיקרן, ומזהו אפילו לשמואל, אין לאסור אותן פולין שקורין פראיש בלעז, וחימצי שקורין שאויר'ם, כשנמצאין בתוכן כגון יבחושי, ובתחלת תולדות של יבחושי הקליפה משחרת מבחוץ, וכשמסירין הקליפה נשארים היבחושי תחתיה — אין לאסורן, ולא מתסרי משום "השרץ השרץ על הארץ" כל זמן שלא ריחשה. וגם בקונטרס פירש לעיל (נחא) גבי קישות שהתליעה באביה אסורה: כיון דמהלכת התולעת בתוך הקישות והיא מחוברת בקרקע — היא כמהלכת על גבי קרקע.

קוקיאני אסירי — פירש הקונטרס: תולעים שבכבד ושבריא. וקשיא לרבינו תם, דלאידך לישנא דשרי — תקשי ליה מברייאת דבסמך ד"ואת נבלת תשקצו" לרבות דרנים שבבהמה, אף על גב דמיקא קא גדלו אלא אמור רבינו תם, דבדגים איירי הכא. והא דאמר: כי ניים עייל ליה באסיה — אשכחן בדגים כי האי גונא בפרק "המוכר את הספינה" (בבא בתרא עג.) דאמר רבה בר בר חנה: חזינא ההוא כורא דיתבה ועיילא ליה טינא באסיה. **לרבות** דרנים שבבהמה — ואם תאמר: ותיפוק ליה דאסירי, מידי דהוה אשוחט הבהמה ומצא בה דמות יונה, דאסירא משום דליתה לא בפרסה ולא בפרסותו ויש לומר: דשאני עובר משום דמקרא ד"וכל בהמה" אישתרי, ולית ליה למשרי אלא היכא דאינא פרסות. דבקר ד"וכל בהמה" כתיב פרסה. אבל דרנים שבבהמה — נבראין מן הבשר עצמה, והוה אמרין דחשיבי כבשר. ולא דמי לחותך מן הטחול ומן הכליות, דהתם איבא חסרון, ואסירי לקמן (סט.) **מ"אותה"** שלמה ולא חסרה. אבל הכא לא נחסר דבר.

הדרן עלך אלו טריפות

באביה - אסורה משום "השרץ השרץ על הארץ". לִמָּא מִסִּיעַ לִיה, דְּתַנִּי הָדָא: "עַל הָאָרֶץ" - לְהוֹצִיא אֶת הַזִּיזִין שְׂבַעֲדָשִׁים, וְאֵת הַיְתוּשִׁים שְׂבַבְלָיִים, וְתוֹלַעַת שְׂבַתְמָרִים וְשְׂבַגְרוֹנוֹרוֹת; וְתַנִּיא אִידָד: "כָּל הַשֶּׁרֶץ הַשֶּׁרֶץ עַל הָאָרֶץ" - לְרַבּוֹת תוֹלַעַת שְׂבַעֲדָשִׁים וְיִתִּים וְשְׂבַעֲדָשִׁים וְגַפְנִים. מָאי לָא, אִידִי וְאִידִי בְּפִירָא, וְהָא - בְּאִבְיָה, וְהָא - שְׁלָא בְּאִבְיָה? - לָא, אִידִי וְאִידִי בְּאִבְיָה, וְלָא קָשִׁיָא, הָא - בְּפִירָא, הָא - בְּאִילָנָא גּוֹפָא. דִּיקָא נָמִי, דְּקַתְנִי: תוֹלַעַת שְׂבַעֲדָשִׁים וְיִתִּים וְשְׂבַעֲדָשִׁים וְגַפְנִים, שְׂמַע מִינָה. בְּעִי רַב יוֹסֵף: פְּרִשָּׁה וּמְתָה, מַהוּ? מַקְצָתָהּ, מַהוּ? לְאִוִּיר הָעוֹלָם, מַהוּ? תִּיקוּ. בְּעִי רַב אֲשִׁי: לִגְגַּ תְּמָרָה, מַהוּ? לִגְגַּ גְרַעֲיִנְתָּהּ, מַהוּ? מִתְמָרָה לְתִמְרָה, מַהוּ? תִּיקוּ. אָמַר רַב שִׁשְׁתִּי בְּרִיה דְּרַב אִידִי: קוֹקִיאֲנִי אֲסִירִי, מָאי טַעְמָא - מַעְלָמָא אֲתוּ. מִתְקִיף לָהּ רַב אֲשִׁי: אִי מַעְלָמָא אֲתוּ, לִישְׁתַּכְחוּ דְּרִךְ בֵּית הָרֵעִי? אִיכָא דְאָמְרִי, אָמַר רַב שִׁשְׁתִּי בְּרִיה דְּרַב אִידִי: קוֹקִיאֲנִי שְׂרוּ, מָאי טַעְמָא - מִינָה גְבָלִי. אָמַר רַב אֲשִׁי: פְּשִׁטָּא, דְּאִי מַעְלָמָא קָא אֲתוּ - לִישְׁתַּכְחוּ דְּרִךְ בֵּית הָרֵעִי! וְהִלְכְּתָא: קוֹקִיאֲנִי אֲסִירִי, מָאי טַעְמָא? מִינָם נִיִּים, וְעִיָּלִי לִיה בְּאִוִּסְיָה תוֹלְעִים, דְּרִנִּי דְּכִשְׂרָא - אֲסִירִי, דְּכוּוִּרִי - שְׂרִיין. אָמַר לָהּ רַבִּינָא לְאִימִיה: אֲבָלֶע לִי וְאִנָּא אִיכּוֹל. אָמַר לִיה רַב מִשְׁרָשִׁיא בְּרִיה דְּרַב אֲחָא לְרַבִּינָא: מָאי שָׁנָא מָהָא דְּתַנִּיא: "וְאֵת נְבִלָתָם תִּשְׁקָצוּ" - לְרַבּוֹת אֶת הַדְּרָגִים שְׂבַבְהֶמָה? אָמַר לִיה: הֲכִי הִשְׁתָּא?! בְּהֶמָה - בְּשִׁחִיטָה הוּא דְּמִשְׁתַּרְיָא; וְהִנֵּי, מְדִלָא קָא מִהֲנִיא לָהּ שִׁחִיטָה - בְּאִיפּוּרִייהוּ קִיָּימִן. אֲבָל דְּגִים בְּאִסְיָפָה בְּעִלְמָא מִיִּשְׁתַּרִי, וְהִנֵּי כִי קָא גְבָלִין - בְּהִיתַרְיָא קָא גְבָלִין. תְּנִי רַבְנִי: "הוֹלֵךְ עַל גְּחוּזֵי" - זֶה נָחֹשׁ, "כָּל" - לְרַבּוֹת הַשִּׁלְשוּל וְאֵת הַדּוּמָה לְשִׁלְשוּל, "עַל אֲרֻבַּע" - זֶה עֶקְרֵב, "כָּל הוֹלֵךְ" - לְרַבּוֹת אֶת הַחִיפּוּשִׁית וְאֵת הַדּוּמָה לְחִיפּוּשִׁית, "מִרְבֵּה רַגְלִים" - זֶה גִּדְל, "עַד כָּל" - לְרַבּוֹת אֶת הַדּוּמָה וְאֵת הַדּוּמָה לְדּוּמָה. תַּנִּיא, רַבִּי יוֹסִי בֶן דּוּרְמִסְקִית אֹמֵר: לִוְיָתָן - דִּג מַהוּר הוּא, שְׁנָאֲמַר: "נִאֲוָה אֲפִיקִי מִגְנִים", "תַּחְתָּיו חִדּוּדִי חֶרֶשׁ", "אֲפִיקִי מִגְנִים" - אֵלּוּ קֶשְׁקֶשִׁים שָׁבוּ, "תַּחְתָּיו חִדּוּדִי חֶרֶשׁ" - אֵלּוּ סַנְפִּירִין שְׁפוּרִים בְּהָן.

הדרן עלך אלו טריפות

נפקא לן לקמן וחולין טט, א, אבל הכא באיסורייהו קיימי. שילשול — תולעת ארוכה כנחש הן, והן הנמצאין באשפה. חפושית — **אישקרבוט**י. גל — "מזא רגלים" קורין לו. דג מהור הוא — שהרי יש לו סנפיר וקשקשת, כדמפרש. אפיקי מגנים — חזק מגנים. אלו קשקשים — הסגורים וחתומים בו ברוחק. תחתיו חרש — חידודים של חרשים. אלו סנפירים — שחידודים ומתכבן כחרסין, ובזן הוא בוקע את המים בחורן שלא יעכבוהו בפריחתו. פשטיה דקרא לשון מורי: "תחתיו חרש" — במקומו זוררי שמש.

הדרן עלך אלו טריפות

באביה — בעודה מחוברת, שרץ הארץ היא, ואסורה התולעת לאכול. דכיון דמהלכת בתוך הקישות והיא מחוברת בקרקע — הוי כמהלכת על גבי קרקע. אבל התליעה לאחר מכאן — מותרת, עד שתצא לאויר. **להוציא זיזין שבעדשים** — דמותרים, דלאו על הארץ שורצין, אלא בתוך הערשה. זיזין — *כרצונ'ש. וכמין יתושין הן, אלא שבעדשים זיזין שמן. **כליטין** — מין קטנית **צידראש בלעז. ותניא אידך כל לזבות — דאסירי. **בפירא** — שהתליעו תמרים עצמן. והא **באביה** — אסירי, וסיעתא דשמואל. **אירי ואירי** — **באביה** — כלומר, הא דשרי — נמי באביה, דכל כמה דלא נפקא לאויר לאו שרץ הארץ היא, ולא תסייעה. **פירשה ומתה** — המתלעת לאחר תלישתה, דשריא לרבויי הכל, פירשה מתוך הפרי לארץ ולא ריחשה, שמתה מיד בנפילתה. מהו — מי אמרין: כיון דלא הלכה — לאו "שרץ" על הארץ" הוא, או דלמא לא בעינן שריצה? "שרץ" היינו רחש ומנענע. **מקצתה מהו** — מי הויה ככולה, או דלמא בעינן כולה? **לאויר העולם** — פירשה מן הפרי תלוש לאויר, וקודם שהגיע לארץ קטשה בפיו לבולעה. אם תימצא לומר: פירשה ומתה מותרת — משום דאינה ראויה לרוחש, אבל חיה דראויה לרוחש — לא. **לגג תמרה מהו** — מתוכה פירשה לגגה. מי אמרין: היינו רביתיה, או דלמא כשורץ על גבי דבר אחר דמי? **לגג גרעינתה מהו** — אם תמצא לומר לגג תמרה כדבר אחר הוא, גג גרעינתה מהו? כל תולעים מגרעיני הפרי הן גדלים. **מתמרה לתמרה מהו** — ולא שרץ על גבה, אלא מזו על זו. מי אמרין: כיון דלאו היינו אמה — שרץ קרינא ביה, או דלמא אירי העולם בעינן? וכולהו בתלושין בעי להו. **קוקיאני** — תולעים שבכבד ושבריא. **מעלמא אתו** — שבלעתן הבהמה עם האוכלים, ותחלתן שרצו על הארץ. **מינה גבלי** — לשון גדלי. מן הבהמה עצמה הן גדלין, והוא שרץ הארץ נינהו. **מינם ניים** ועיילי ליה באסיה — כשהבהמה ישנה נכנסים בחוטמה, ומשם לקנה ריאה וכבד, הלכך לא משתכחי דרך בית הרעי. **דרני** — תולעים הנמצאים בין עור לבשר כשנפשוטין הבהמה, ובלעזו *גרבילי"ש. **אסירי** — וטעמא מפרש לקמיה. **דכוורי שרי** — וטעמא כדמפרש רבינא. **אבלע לי** — דכוורי, בתוך הדגים תני אותם, שלא אראה ואקוץ בהם. **בשחיטה משתריא** — ואלי שגדלו בתוכה עד שלא נשחטה באו מאיסור אבר מן החי, ושחיטת הבהמה לא אהניא לדידהו, שהרי יש להם חיות לעצמן, ואף על גב דשליח מותר בשחיטת אמו — מכל בבהמה תאכל'ה

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41

32
33

צריך שתצא לאויר העולם, וכששני התמרים צמודים אחד לשני, ועברה מאחד לשני מבלי לעבור באויר העולם אין זה נחשב ששרצה על הארץ. מסיקה הגמרא על כל הספיקות של רב אשי: תיקון. הגמרא מבררת דיני תולעים הנמצאים בכבד ובריאה של בהמה: **אמר רב ששת בריה דרב אידי קוקיאני** – תולעים שבכבד ושריאה של בהמה **אסירי** באכילה. מבררת הגמרא: **מאי מעמא** אסורים והרי לא שרצו על הארץ, משיבה הגמרא: משום **דמעלמא אתו** – תולעים הללו לא נוצרו בבהמה אלא הגיעו מבחוץ לאחר ששרצו על הארץ, והבהמה בלעה אותם עם מאכלה, ונאסרו. מקשה הגמרא: מתקין לה רב אשי על רב ששת, **אי מעלמא אתו** – אם תולעים אלו באו לה עם האוכל שאכלה, לישתבחו דרך בית הריעי – היה למצוא אותם בגללי הבהמה, ומאחר ואינם שם, הרי זה הוכחה שלא באו מהאוכל שאכלה אלא נוצרו בה, ומותרים. **איכא דאמרי, אמר רב שישא בריה דרב אידי, קוקיאני** – תולעים שבכבד ושריאה שרו – מותרים לאכילה. מבררת הגמרא: **מאי מעמא** מותרים לאכילה, משיבה הגמרא: משום **דמיניה גבלי** – התולעים הללו נוצרו בה, ומעולם לא שרצו על הארץ. שואלת הגמרא: **אמר רב אשי פשיטא** – דין זה פשוט ולא היה רב שישא צריך לאומרו, משום **דאי מעלמא קא אתו, לישתבחו דרך בית הריעי**, ומאחר ואינם שם, הרי זה הוכחה שלא באו מהאוכל שהבהמה אוכלת, אלא נוצרו בה, ופשוט שהם מותרים. מסיקה הגמרא: **והלכתא קוקיאני אסירי** באכילה. מבררת הגמרא: **מאי מעמא** אסורים באכילה, והרי רב אשי הוכיח שנוצרו בה ולא שרצו על הארץ, ויש להתירם. משיבה הגמרא: **מינן נייס ועיילי ליה באוסריה** – שמא כשהבהמה ישנה נכנסו בחוטמה, ומשם עברו לריאה ולכבד, ולכן אף שבאו מבחוץ ושרצו על הארץ, אינם בגללי הבהמה. הגמרא מבררת דינים של תולעים הנמצאים בבהמות ודגים. אומרת הגמרא: **תולעים דרני** – תולעים הנמצאים בין העור לבשר, **דבשרא** – בבהמה **אסירי** באכילה, **דביוני** – בדגים **שרייני** – מותרים באכילה, החילוק ביניהם יבואר להלן. אומרת הגמרא: **אמר לה רבינא לאימיה** – לאימו **אבלע לי** – תתני תולעים אלו בדגים כדי שלא אראם ואקוץ בהם, **ונאנא איכול את הדג עם התולעים שבו**, לפי שתולעים הנמצאים בין העור לבשר הדג מותרים. מבררת הגמרא: **אמר ליה רב משרשיא בריה דרב אחא לרבינא, מאי שנא** – מהו ההבדל בין תולעים שבדגים שמותרים, **מהא דתנינא**, נאמר (ויקרא יא מא) **וְשָׂקָץ יִהְיֶה לָכֶם מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וְאֵת נִבְלָתָם תִּשְׂקְצוּ**, בא הפסוק **לרבות את** התולעים הנקראים **הדרנים** **שבבהמה** שאסורים באכילה. משיבה הגמרא: **אמר ליה רבינא, הכי השתא, בהמה בשחיטה הוא דמשתריא** – בהמה שחיטתה מתרת את איסור אבר מאיחר שבה, **והני** – ותולעים שגדלו בה לפני שנשחטה, באו מאיסור אבר מן החי, **ומדלא קא מהניא להו** [ו-לתולעים] **שחיטה** להפקיע איסור זה, כיון שיש להם חיות בפני עצמם, **באיסוריהו קיימן** – עומדים באיסורם. **אבל דגים באסיפה בעלמא מישתרי** – אין בהם איסור אבר מן החי, כי אוספם והם מותרים מיד, **והני כי קא גבלי** – ותולעים אלו כאשר הם גדלים, **בהיתרא קא גבלי** – הם גדלים בהיתר, כמו הדג עצמו שמותר, ולא נאסרו אלא אם שרצו על הארץ. הגמרא מבררת מקור האיסור של תולעים שונים: **תנו רבנן**, נאמר (ויקרא יא מב) **כֹּל הַחֹלֵץ עַל גַּחֲזֹן וְכָל הַחֹלֵץ עַל אֲרֵבַע, עַד כָּל מִרְבֵּה רִגְלִים, לְכָל הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ עַל הָאָרֶץ לֹא תֹאכְלוּ כִּי שָׂקָץ הֵם**, ומפרשת הגמרא את הפסוק, **החולץ על גחזון** [זה נחש שזוחל על גחזון. **כל** החולץ על גחזון בא לרבות השלישול, שהיא תולעת ארוכה כנחש הנמצאת באשפה, ואת כל הדומה לשלישול. **על ארבע**] זה עקרב החולץ על ארבע. **וכל החולץ על ארבע**, בא לרבות את החיפושית, שהולכת על ארבע, ואת כל הדומה לחיפושית. **מירבה רגלים** זה נרל, שקוראים לו מאה רגלים. **עך**

באביה – בעודה מחוברת, התולעת **אסורה** באכילה, משום איסור אכילת שרצים הנלמד מהפסוק (ויקרא יא מא) **וְכָל הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ עַל הָאָרֶץ שָׂקָץ** הוא לא יאכל, ואף שהתורה הצריכה השרצה על הארץ, והיא שרצה בקישות, אך מכיון ששרצה בקישוא המחובר לארץ, הרי זה כאילו שרצה על הארץ. אבל אם הקישוא התלע לאחר שנתלש מהארץ, התולעת מותרת באכילה עד שתצא לאויר. הגמרא רוצה להביא ראיה לדינו של שמואל: **לימא מסייע ליה** – האם נאמר שיש ראיה מברייתא לדינו של שמואל, **דתני תנא** – ששנינו בברייתא אחת, נאמר בפסוק (שם) **וְכָל הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ עַל הָאָרֶץ שָׂקָץ** הוא לא יאכל, ומשמע שרק השורץ על הארץ אסור, **להוציא** [למעט מן האיסור] **את היוצא שבעדשים** – מין יתושים המצויים בעדשים, ואת היתושים שבבליסים – מין קטנית, ותולעת שבתמרים ושבגרוגרות [שבתאנים היבשות], שמיני שרצים אלו מותרים, משום שלא שרצו על הארץ. ותניא אידי – ובברייתא אחרת שנינו, נאמר בפסוק (שם) **וְכָל הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ עַל הָאָרֶץ שָׂקָץ** הוא לא יאכל, וממה שנאמר **כל** יש לרבות שגם תולעת שבעיקרי יתים ושבבעיקרי נפנים אסורה. מבררת הגמרא מה ההבדל בין שני מיני תולעים אלו, שהברייתא הראשונה מתרת, והברייתא השניה אוסרת: **מאי לאו** – האם אין החילוק כך, **דאידי ואידי בפירא** – בששני הברייתות מדובר בתוליעו הקטניות או הפירות עצמם, והא **באביה** – הברייתא השניה שאסרה מדברת בזיתים וענבים שהתלעו כשהם מחוברים לאילן המחובר לארץ, ולכן אסרה, וכדברי שמואל שפירות מחוברים שהתלעו אסורים, והא שלא באביה – והברייתא הראשונה שהתירה מדברת בהתלעו לאחר שנתלשו מהקרקע. דוחה הגמרא: **לא** – מכאן אין ראיה לשמואל, משום שאפשר לומר **דאידי ואידי באביה** – שני הברייתות מדברים בתולעת שנמצאת בפרי המחובר לקרקע, ושניהם מודים שפרי מחובר שהתלע אינו בכלל שרץ השורץ ומותר, והברייתא חולקת על שמואל. ולא קשיא הסתירות שבין שני הברייתות, משום דהא בפירא – הברייתא שהתירה מדברת בפירות שהתלעו, והא באילנא גופא – והברייתא שאסרה מדברת באילן עצמו שהתלע. מוכיחה הגמרא: **דיקא נמי** – כך גם מדויק מלשון הברייתא, **דקתני, תולעת שבעיקרי יתים ושבבעיקרי נפנים**, ומשמע שהתולעת נמצאת באילן עצמו ולא בפרי, מסיקה הגמרא: **שמע מינה** – אכן מוכח שהברייתא מדברת בתולעים שבאילנות ולא בתולעים שבפירות. הגמרא מביאה שלשה ספיקות שהסתפק רב יוסף: **בעי רב יוסף, תולעת שפירשה מפרי תלוש ומהא מיד בנפילתה על הארץ, קודם שהספיקה ללכת, מהו, האם כיון שלא הלכה על הארץ, אינה בכלל שרץ הארץ ומותרת, או כיון שנפלה לארץ והיתה ראויה לרחוש, אסורה. ועוד הסתפק, אם תמצא לומר שפירשה כולה לארץ ומתה נאסרת אף שלא שרצה, מה הדין בפירשה מפר, אבל רק מקצתה הגיע לארץ ומתה, מהו, האם נאסרה כולה הגיע לארץ, או כיון שלא הגיע לארץ אלא מקצתה לא נאסרה. ועוד הסתפק, אם תמצא לומר שגם אם הגיע מקצתה לארץ אסורה, מה הדין בפירשה מפרי לאויר העולם ולא הגיע כלל לארץ, ובעודה באויר קלטה אדם לבלועה בעודה חיה, מהו, שמא מכיון שלא הגיע כלל לארץ, לא נאסרה. מסיקה הגמרא על כל הספיקות של רב יוסף: תיקון. הגמרא מביאה שלשה ספיקות שהסתפק רב אשי: **בעי רב אשי, תולעת שפירשה מפרי התמר לנג תמרה, מהו, האם זה דרך גידולה ולא נאסרה, או שזה נחשב כשריצה על גבי דבר אחר ונאסרה. ועוד הסתפק, אפילו אם תאמר שפירשה לגג התמר, הרי זה כשריצה על גבי דבר אחר ואסורה, פירשה מגרעין הפרי לנג גרעינתה, מהו, האם גם זה נחשב כשריצה על גבי דבר אחר ונאסרה, או שזה לא נחשב כשריצה, ומותרת באכילה. ועוד הסתפק, תולעת שיצאה מתמרה זו שנוצרה בה לתמרה אחרת, מהו, האם מכיון שלא נמצאת בתוך התמר שנוצרה בה הרי זה כשריצה ואסורה, או שמא****

פרק רביעי - בהמה המקשה

עיקרו של הפרק עוסק בדיני עובר במעי אמו בבהמה ובאשה.

בבהמה נתחדש דין 'בן פקועה', שהוא ולד בהמה הנמצא במעי אמו אחר שנשחטה האם כדין, שאף שכל בהמה צריך לשחטה בסימניה בכדי להתייר באכילה, כמבואר בפרקים הקודמים, ולד זה מותר באכילה בלא שחיטת עצמו, בין אם נמצא חי או נמצא מת ובין נחתך לאברים (עד.). ובבן תשעה חודשים חי הנמצא במעי אמו, נחלקו התנאים, שלרבי מאיר צריך שחיטה ולחכמים מותר בשחיטת אמו. ודין זה נלמד מהפסוק (דברים יד ט) 'וכל בהמה מפרסת פרסה ושפעת שסע שתי פרסות מעלת גרה בבהמה אתה תאכלו', ודרשו חז"ל (להלן טט.) בשני אופנים: א. ש'בהמה' האחרון חוזר על תיבת 'בהמה' הראשון של הפסוק, וכאילו נכתב 'בהמה' בבהמה תאכלו, שפירושו בהמה שנמצאת בתוך בהמה מותרת באכילה. ב. ש'בהמה' האחרון חוזר על תיבת 'כל', וכאילו נכתב 'כל בבהמה תאכלו', כלומר כל אשר תמצא בתוך הבהמה מותר באכילה.

עוד התחדש בבן פקועה, דין אבר היוצא חוץ למחיצתו (סח.), שאם הוציא העובר אחר מאבריו קודם שחיטת אמו נאסר האבר באכילה. ונחלקו האמוראים (שם ובע"פ) כאשר החזיר את האבר לתוך מעיה ואחר כך נשחטה אמו, אם גם האבר מותר. אבל בהוציא ראשו או רובו, ודאי כל העובר דינו כנולד, ואין שחיטת אמו מתירתו אפילו שהחזיר ראשו לתוך מעיה. ואגב דין אבר היוצא בשעה שמקשה לילד, הובא דין בכור בהמה טהורה שאמו מקשה לילד, אם מותר לחתוך אבריו ואם הם קדושים בקדושת בכורה (טט.), ובדין נפל בכור (עד.).

עוד דן הפרק בדיני טומאתו של בן פקועה כשמת והוא בתוך מעיה, והכניס אדם ידו ונגע בו (ע). ואגב בהמה הובא דין אשה שמת ולדה במעיה אם מטמא (עא.), ובדין טומאה בלועה. וכן הובא דין טומאת אבר היוצא, בנחתך קודם שחיטה או אחר שחיטה, שנחלקו רבי מאיר וחכמים (עב.) אם דינו כאבר מן החי ומטמא, או אף על פי שאסור באכילה מכל מקום טהור מלטמא. ועוד הובא דין השליא של בהמה שנשחטה (עד.).

ובשלהי הפרק משלימה המשנה את דיני טריפה של הפרק הקודם, בדין בהמה שנחתכו רגליה ובדין צומת הגידים (עד.).

משנה

שנינו להלן (עד.), ששחיטת בהמה מעוברת, מתירה את העובר שבמעיה באכילה בלא שחיטת עצמו. משנתנו דנה בהוציא העובר ידו או ראשו קודם השחיטה, האם שחיטת אמו מתירתו: **בַּהֶמָּה הַמִּקְשָׁה לִילֵד בשעת שחיטה, ומחמת קושי הלידה הוציא העובר את ידו חוץ לרחם והחזירה, ושחט את הבהמה, מותר באכילה, שיציאת ידו אינה כלידה שיצטרך שחיטה בפני עצמו.** ובגמרא יתבאר אם כוונת המשנה לעובר, שמותר באכילה כדן בן פקועה, או שכוונתה לאבר עצמו שיצא וחזר, שאף הוא מותר באכילה. אך אם הוציא העובר את ראשו, אף על פי שהחזירו קודם שחיטת אמו, הרי זה כילוד ואין שחיטת אמו מתירתו, שיציאת ראש היא כלידה גמורה, ובנמצא חי צריך שחיטה בפני עצמו, ובנמצא מת דינו כנבילה שאסורה באכילה.

החותך מאברי העובר **שִׁבְמַעִיה**, והשאירם בבהמה, ושחטוה, מותר אף החלק הנחתך **בְּאִכְלָה** בשחיטת האם, כפי שדרשו (להלן טט.) מהפסוק (דברים יד ט) 'וכל גוג' בבהמה אתה תאכלו', שכל מה שבתוך הבהמה מותר באכילה. אך החותך מן **הַחֲחֹל וּמִן** (או מן) **הַכְּלִיֹּת** של האם עצמה, החלק החתוך **אִסוּר בְּאִכְלָה**, ואף שהשאירו בבהמה, השחיטה אינה מתירתו. אך הבהמה עצמה אינה נטרפת בחסרון החול והכליות.

זה **הַכֶּלֶל**, דבר שהוא מנופה של הבהמה שנחתך, **אִסוּר, וְשִׁאִינָה מְנוּפָה**, כגון העובר ואבריו, מותר בשחיטת הבהמה.

גמרא

שנינו במשנה, שבהוציא העובר ידו והחזירה מותר. הגמרא דנה

האם הכוונה שרק העובר הותר, או גם היד הותרה: **אָמַר רַב יְהוֹנָתָן אָמַר רַב, וְאָמַר הֵיכָא עֲצָמוּ, אִסוּר, שֶׁהִשְׁחִיטָה אִינָה מִתִּירָתָהּ, אֲלָא אֵת הָעוֹבֵר בְּלִבָּהּ. מִבִּאֲרֵת הַגִּמְרָא: מֵאֵי טַעְמָא, דְּאָמַר קְרָא (שמות כב ט) 'וּכְשֶׁר בְּשָׂדֶה טְרִפָּה לֹא תֹאכְלוּ', וּמִלְשׁוֹן 'שָׂדֶה' שְׁהוּא גִלּוּי בְּלֹא מִחִיצָה, דְּרִישׁוּ חֲכָמִים שֶׁכָּל בָּשָׂר הַטֶּעֶן מִחִיצָה כִּדִּי לְהִתִּירוֹ בִּאֲכִילָה וְכֵן עוֹבֵר שֶׁנִּתֵּר בִּמְחִיצוֹת רַחֵם אִמּוֹ בִּשְׁחִיטָתָהּ, כִּיּוֹן שֶׁיֵּצֵא הַבָּשָׂר חוּץ לְמִחִיצָתָהּ, נִאָּסֵר בִּאֲכִילָה אֶף שֶׁהִחֲזִירוֹ, שְׁדִּינוּ כִּטְרִיפָה שֶׁאֵין לָהּ תִּקְנָה.**

הגמרא מקשה על רב ממשנתנו: תנן, **בַּהֶמָּה הַמִּקְשָׁה לִילֵד וְהוֹצִיאָה הָעוֹבֵר אֶת יָדוֹ וְהִחֲזִירָהּ מוֹתֵר בְּאִכְלָה. מֵאֵי לָאוּ אִסוּר** - מה שנאמר 'מותר באכילה' האם אין הכוונה גם על האבר, שכיון שהחזירו קודם שחיטה מותר, ולא כרב שאסר.

דוחה הגמרא: **לֹא, כוונת המשנה אֶע״פ** -[על העובר] שמותר, וחידשה בזה שמשום יציאת ידו אינו כילוד שיצטרך שחיטה בפני עצמו. אבל האבר היוצא אסור כדברי רב.

שבה הגמרא ומקשה: **אֵי** -[אם] כוונת המשנה **אֶע״פ, מֵאֵי אִירִיָּא 'הַחֲזִירָה'** - מדוע נקט התנא שהעובר החזיר את היד לתוך מעיה קודם שחיטה, הרי **אִפְּלוּ לֹא הַחֲזִירָה נִמְי** העובר מותר, שהרי היתר העובר נלמד (להלן טט.) מהפסוק (דברים יד ט) 'בבהמה וגו' בבהמה אתה תאכלו', וכיון שהעובר בתוך הבהמה הוא בכלל היתר אף אם ידו עדיין בחוץ. אבל אם הכוונה לאבר, מובן שנקט התנא 'החזירה' משום שרק באופן זה האבר מותר.

מתרצת הגמרא: היתר המשנה הוא רק על העובר, ואכן **הוּא הָרִין אֶף עַל גַּב דְּלֹא הַחֲזִירָה מוֹתֵר הָעוֹבֵר, וְאִירִיָּא דְקָא בְּעֵי לְמִיתָנָא** - ואגב שרצה התנא לשנות דין הסיפא, שבו יש חידוש ב'החזירו', ששנינו בה הוציא את ראשו אף על פי שהחזירו הרי זה כילוד וצריך שחיטה בפני עצמו, **תָּנָא נִמְי** - שנה גם את דין הרישא ב'החזירה', אף שאין בו חידוש.

מקשה הגמרא: לדבריהן 'החזירו' נכתב ברישא אגב הסיפא, קשה, וסיפא עצמה **מֵאֵי קִשְׁמַעִי לָן בְּמָה שֶׁנִּקְט 'החזירו', דְּכִיּוֹן דִּיצֵא רִאשׁוֹ שֶׁל עוֹבֵר הוּיָא לָהּ לִידָה גְּמוּרָה וְאֵין מוֹעִילָה חוּרָה, וְהִי כִבֵּר תִּנְיָנָא זֹאת בְּבִכּוּרָתָהּ (מו.), וְאֵם כֵּן אֵין שׁוּם חִידוּשׁ בְּסִיפָא. שְׁשִׁנְיָנָא אֵינְהוּ בְּכּוֹר לְנִחְלָה לִטּוֹל פִּי שְׁנַיִם בִּירוּשָׁה, וְאֵינּוּ בְּכּוֹר לְכֹהֲנִים, שֶׁאֵין חִיבִים לְפִדְתוֹ בְּה' סִלְעִים, וְהוּא וְלֹד בֵּן קִימָא הֵבֵא אֶתֶר נְפִלִים** - שנולד אחר עובר שלא כלו חדשיו, ואף על פי שייצא ראשו של הנפל והיה חי והחזיר ראשו, ואחר כך יצא אחיו הבן קיימא. או ולד הבא אחר עובר בן תשעה חודשים שכלו חודשיו, אבל כשיצא ראשו היה מת. שבשני אופנים אלו השני בכור לנחלה, כיון שהראשון שלא היה בן קיימא אינו מפסידו מהבכורה לפי שאין לב אביו דוח עליו, אך השני אינו בכור לענין פדיון הבן, כיון שאינו פטר רחם שהרי הנפל פטר את הרחם. מדייקת הגמרא בדין בן ט' שמת: **טַעְמָא** שהשני הוא הבכור לנחלה, משום **דִּרִאשׁוֹ שֶׁל ראשון יצא בעודו מת, הָאֵם אֵם הוֹצִיא רִאשׁוֹ חֵי, אֶף שֶׁהִחֲזִירוֹ, אִחִיו הֵבֵא אֶתֶרִי בְּכּוֹר לְנִחְלָה נִמְי לֹא הוּיָא** - גם כן אינו, כיון שלב אביו דוח על הראשון שהיה בן קיימא, וכשהוציא ראשו ראשון הוא הבכור. משמע שהוצאת הראש בלבד נחשבת ללידה. וכיון שדין זה כבר נשנה בבכורות, אף בסיפא אין חידוש, וכיצד נאמר ש'החזירו' ברישא נשנה אגב הסיפא.

הגמרא מנסה למצוא חידוש בסיפא שאין במשנה בבכורות: **וְכִי תִימָא** שהמשנה בבכורות **אֲשִׁמְעִין** שהוצאת הראש נחשבת כלידה **בְּאֶדָם, וּמִשְׁנֵתִינוּ קָא מִשְׁמַע לָן בְּבִהְמָה, וְצִרְיָן אֵת שְׁנֵיהֶם, מִשׁוּם דִּין יִצִּיאֵת הָרָאשׁ בְּאֶדָם, מִבְּהֶמָּה לֹא יִלְיָהּ** -[אין ללמוד], כיון דאין פְּרוּדוֹר לְפָנֵי בֵּית הָרָחֵם שֶׁל הַבְּהֶמָּה, וְלִכֵּן יִצִּיאֵת הָרָאשׁ גְּלוּיָהּ וְנִחְשָׁבֶת לִלְדָה, אֲבָל בְּאִשָּׁה שִׁישׁ לָהּ פְּרוּדוֹר, דִּיחִינּוּ עוֹבֵי הִירְכִיּוֹם, וְיִצִּיאֵת רִאשׁוֹ אִינָה נִיכְרַת כָּל כָּךְ, הִיא מִקּוּם לומר שיציאת ראשו לא תחשב ללידה. וכן דין יציאת הראש בבהמה, **מֵאֶדָם לֹא יִלְיָהּ** -[אינה נלמדת], לפי דְּחִשְׁבִּי -[שחשוב] פְּרָצוֹן פְּנִים דִּידֵיהּ -[של האדם], ולכן יציאת הראש נחשבת ללידה, אבל פני הבהמה אינם חשובים והיה מקום לומר שיציאת הראש אינה לידה. וכיון שאדם ובהמה המשך בעמוד 20

חולין. פרק רביעי - בהמה המקשה דף סח עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קלה רש"י

משנה בהמה המקשה לילד - בשעת שחיטה. והחזירו - קודם שחיטה. מותר באכילה - ובגמרא מפרש מאן מותר. הרי זה כילוד - ותו לא מהניא ליה שחיטת אמו, וצריך שחיטה לעצמו אם נמצא חי, ואם נמצא מת - הרי הוא כבבלה. חותך מעובר בשמיעה - והניח החתיכה בתוכה. מותר - בשחיטתה, כדילין בגמרא (וסטא) מ"כ בבהמה תאכלו" ודברים יד.

מן המחול ומן הכליה - של בהמה - עצמה. אסור באכילה - ואף על פי שהניחו בבמה - לא הותר בשחיטתה. להכי נקט טחול וכליות, משום דמדיד דלא מיטרפא הוא. גמרא ואבר עצמו אסור - באכילה. מאחר שיצא ממחיצתו קודם שחיטה, ואף על פי שהחזירה קודם לכן. וכשר בשדה - כלומר, חוץ למחיצתו - רדינו לאירי, שרחם זה הוה ליה מחיצה לחזירו בשחיטה, וכיון שיצא הרי הוא כטרפה ולא תאכלו. וכל מי שיש לו מחיצה ויצא, כגון בשר קדשים שיצא, נמי מהאי קרא נפקא לן (מכות יח,א). לא אעובר - ואשמועין דמשום יד לא הוי כילוד. אפילו לא החזירו נמי - דעובר נפקא לן לקמן (וסטא) מ"במה בבהמה אותה תאכלו" ודברים יד. וסיפא - גופה מאי קא משמע לן, דקאמרו: רישא תני משום סיפא? כבוד לנחלה - בענין ולד שיהא ראוי לחיות, ואי לא ראי לחיות - לא מפקע את הבא אחריו מליטול פי שנים. דכתיב (דברים כא) "ראשית אנו" - מי שלבו דוח עליי, יצא ולד שאינו של קיימא, שאין לב אביו, דוח על מותו. אבל מפדין הבכור פטר הוא את הבא אחריו, שהרי זה פטר את הרחם. נפל - שלא כלי חדשיו. אף על פי שיצא ראשו חי - והחזירו, ויצא אחריו שכלו חדשיו - אין לידת הראשון מפקעתו מלחיות בכור לנחלה. שאפילו נולד הנפל כולו - אינו מפקיע את הבא אחריו, שאין לבו דוח עליו, וכל שכן אם יצא ראשו מת. והאי דנקט ראשו - משום כבוד לכוון נקט ליה, וביציאת ראשו הוי ילוד, ופטר את אחריו מבכור לכוון. או - הבא אחר בן תשעה. אפילו יצא ראשו של ראשון מת - הויא לידת הראשון לידה. ואין הבא אחריו בכור לכוון. אבל הבא אחר בן תשעה שיצא ראשו חי - בכור לנחלה נמי לא הוי. אלמא, ראש הויא לידה וכי תיטא אשמועין באדם - דביציאת ראשו הוי כילוד, והדר אשמועין בבהמה. דאדם מבמה לא לילין, דבהמה לית ליה פרוודור לפני בית הרחם שלה, וגלוי הוא, ומכיון שהראש יוצא - לידתו ניכרת. אבל אשה - אין רחמה בגלוי, שהיכרים הוו לה כעין פרוודור, ואין יציאת הולד ניכרת יפה עד שיצא רובו. האי נמי תנינא - בבהמה נמי תנינא במתניתין בפירקין (עומא) דראש הוי לידה. דקתני: שליא שיצתה מקצתה - אסורה באכילה, אפילו מה שהיה בפנים בשעת שחיטה, לפי שהשליא סימן ולד באשה וסימן ולד בבהמה, וחיישין דלמא בהויא מקצת דנפיק יצא הראש והוי כילוד, הלכך כולה אסורה, דשדינן לה בתר ירשא. אלמא, ראשו תנן דהוי לידה, וסיפא דקתני החזירו לא אצטריך: אי אמרת בשלמא החזירו דרישא דוקא - ולמישרי אבר גופיה, איכא לתרוצי סיפא, דתני החזירו משום ירשא. אלא אי אמרת מותר דרישא אעובר קאי, אבל אבר אסור, דחורה לא מהני, אמאי נקט החזירו? לעולם - מותר דקתני - דקשיתא לך, חורה מאי אהני? למקום חתך מהניא, דאם לא החזיר - צריך להניח ממנה שבפנים לצד החיצון ולחיותו. שמקום החתך הברלת החיצון והפנימי אסור, מפני שהוא עומד על שפת הרחם, ולא קרינא ביה "בהמה בבהמה", דלאו בתוכה הוא. אבל החזירו - "בהמה בבהמה". ומשום "בשר בשדה" ליכא, דהא לא יצא ממחיצתו. והא דרב נחמן לקמן ועמד בו. שבחין טמא - דילפינן ביהעור והרובט" (חולין קכח,ב) שאבר מן החי מטמא כאבר מן הדבילה, מ"זכי ימות מן הבהמה" ויקרא יא. שבפנים טהור - שמחיים לא קבל טומאת אובלחין.

בהמה המקשה לילד, והוציא העובר את ידו והחזירו - מותר באכילה. הוציא את ראשו, אף על פי שהחזירו - הרי זה כילוד. חותך מעובר שבמיעה - מותר באכילה, מן המחול ומן הכליות - אסור באכילה. זה הכלל: דבר שגופה - אסור, ושאינה גופה - מותר. גמרא אמר יהודה אמר רב: ואבר עצמו אסור. מאי טעמא? דאמר קרא: "ובשר בשדה מרפה לא תאכלו" - בין שיצא בשר חוץ למחיצתו - נאסר. תנן: בהמה המקשה לילד, והוציא העובר את ידו והחזירו - מותר באכילה; מאי לאו, אאכר? - לא, אעובר. - אי אעובר, מאי איריא החזירו? אפילו לא החזירו נמי! - הוא הדין אף על גב דלא החזירו; ואידי דקא בעי מיתנא סיפא: הוציא את ראשו, אף על פי שהחזירו הרי זה כילוד - תנא נמי רישא: החזירו. - וסיפא מאי קמשמע לן, דכיון דיצא ראשו הויא לה לידה? תנינא: איהו בכור לנחלה ואינו בכור לכהנים - הבא אחר נפלים, אף על פי שיצא ראשו חי, או בן תשעה שיצא ראשו מת; טעמא - דראשו מת, הא ראשו חי - הבא אחריו בכור לנחלה נמי לא הוי; וכי תימא: אשמועין באדם, וקא משמע לן בבהמה; דאדם מבהמה לא יליף - דאין פרוודור לבהמה, ובהמה מאדם לא ילף - דחשיב פרוצק פנים דידיה; הא נמי תנינא: שליא שיצתה מקצתה - אסורה באכילה, כסימן ולד באשה קד סימן ולד בבהמה! אי אמרת בשלמא החזירו דרישא דוקא - תנא סיפא אמו רישא. אלא אי אמרת לא דרישא דוקא ולא דסיפא דוקא, למה ליה למתניהי כלל? - לא, לעולם אעובר, וכדאמר רב נחמן בר יצחק: לא נצרכה אלא למקום חתך, הבא נמי - לא נצרכה אלא למקום חתך. תא שמע: בהמה המקשה לילד, הוציא עובר את ידו והחזירה, ואחר כך שחט את אמו - מותר באכילה. שחט את אמו ואחר כך החזירה - אסור באכילה. הוציא את ידו וחטבו, ואחר כך שחט את אמו, שחט את אמו ואחר כך חתכו - מותר ומותר. שחט את אמו ואחר כך חתכו - הבשר

בהמה המקשה. בין שיצא בשר חוץ למחיצתו נאסר - כדדריש לקמן, דומיא דטרפה דאין לה היתר. סיפא מאי קא משמע לן דכיון שיצא ראשו הויא לידה תנינא - ואם תאמר: דילמא אצטריך לאשמועין - אף על גב דהחזירו הוי כילוד, דמהניא דבכורות לא שמעינן אלא בלא החזירו ויש לומר: דפשיטא ליה, דכיון דבלא חזרה הויא לידה - כי החזירו נמי לא כלום הויא. ומיהו, לא הוהא דבכורות - לא הוהא קשיתא ליה אמאי אצטריך ליה למיתני החזירה, דכיון דאצטריך לאשמועין דביצאת ראש הויא לידה - אשמועין נמי אנן אורחיה דחזרה לאו כלום הוא. אבל כוליה בבא לית ליה למיתני משום האי חידוש פורתא. וזה נמי אין להקשות: דהבא אצטריך לאשמועין דאפילו מה שבפנים אסור. דלרב יהודה אסור קאי אעובר, והא לא שמעינן מזההא דבכורות! דהא נמי פשיטא, דכיון דחשיב כילוד, ואפילו מה שבפנים אסור, כיון שהולד שלם. ובגמרא דהא דמיבעיא ליה לקמן, כמו שאפרש לקמן בעזרת האל. טעמא דראשו מת הא ראשו חי כו' - תימנה דהוה ליה למפרך בפשטות, מדקתני ואין בכור לכוון, אם כן מוכי יצא ראשו הוי כילוד ויש לומר, משום דאיכא למדחי: מאי ראשו - רובו. כדדריש בפרק "יש בכור" (בכורות מו,ב). דאמר שמואל: אין הראש פטר בנפלים. ופריך ליה מהא דאין בכור לכוון. ומשני: מאי ראשו - רובו. פירוש: יצא ראשו וגם יצא רובו אחר כך. ופריך: ונתני רובו ומשני: דנקט ראשו למיפך, הא ראשו חי בכור לנחלה נמי לא הוי. הלכך עיקר פריכה מהאי דיוקא. והוה מצי למיפך הבא ממתינת דנדה דתנן (כח,א): יצא כדרכו - משיצא רוב ראשו, ואינו רוב ראשו - משתצא פרתו. אדם מבהמה לא יליף דאין פרוודור לבהמה - האי פרוודור דהבא לא הוי כי הוהא ד"יצא דופן" (נדה מ,ב). דאמר דמכי הוציא ולד ראשו חוץ לפרוודור הוי כילוד. דאי בפרוודור דהתם איירי הבא, מה היה יכול הפרוודור לעכב הלידה כיון שהראש חוצה לו? אלא פרוודור דהתם הוא בית החיצון, ודבהא עובי הירכים המכסים את הרחם שבין הירכים כדפירש הקונטרס. ומשום וכן לא חשיב כילוד ביציאת ראש חוץ לרחם. ואין תימנה על שהלשון שוה והפירוש משתנה, דכי האי גונא אשכחן בפרק "הילוקק בהמה" (בכורות כ,א). דאמר רבי ויהושע: טינוף פטר מבכורה, דחשיב הטינוף ולד, ולא הוי הדיא טינוף דרב כי האי פירק "המפלת" (נדה כט,א). דלרב יולדת מטעפת. שליא שיצתה מקצתה אסור באכילה - אפילו מה שהיה בפנים בשעת שחיטה. ואם תאמר: היכי מוכח מיניה דבראש הוי כילוד? דלמא משום דגרינן מקצתה דמהא נמי דחי בפרק קמא דבבא קמא (יא,א), דקאמר אמילתא דרבי אלעזר. מאי קא משמע לן, דאין מקצת שליא בלא ולד? תנינא: שליא שיצתה מקצתה כו' ויש לומר: דאם איתא דביציאת הראש לא הויא לידה - לא היה ראוי לגזור, כיון דבמקצתה אי אפשר בשום פעם לבא לידה חשיבות לידה. ומהכא ליכא למפרך לשמואל, דאמר בפרק "יש בכור" (בכורות מו,ב). דאין הראש פטר בנפלים. דלמא היינו דוקא בבהמה, אבל באדם לא שמעינן מחכא. דהא דקתני סיפא: כסימן ולד באשה כך סימן ולד בבהמה - היינו לענין שליא דהוי סימן ולד. כסימן ולד באשה כך סימן ולד כו' - ואם תאמר: מאי פשוט יותר בזה מבזה? ויש לומר: משום דאין מבנה (כח,א). דבאשה הוי שפיר סימן ולד, לכך קאמר דאף על גב דבבהמה לא הוי שפיר סימן ולד, מכל מקום בשליא שוה לאשה. ואליבא

ואליבא דרבי שמעון — אבל לרבנן דשרו גמל במעי פרה אפילו כשנולד — לא צריך קרא להחזירו בשחיטת אמו, דלא גרע בפנים מבחוץ דשרי. ולהכי נקט ואליבא דרבי שמעון, ולרבנן איצטריך לשום דרשה אחריית. וליכא למימר דאיצטריך לאסור דמות יונה, כדאמר לקמן: בעינן פרסות וליכא. דהא לרבי שמעון אף על גב דלא מיתיר ליה קרא להכי, משמע לקמן דאסור נמי דמות יונה.

דפריך: דמות יונה תשתיר, פירושו: מ"כ בבהמה! ומשנ"י פרסות פרסות וליכא. וחדר פריך: קלוט במעי פרה ליתסר! ומשנ"י: "פרסה בבהמה תאכלו". והך קשיא ליתא אלא לרבי שמעון, ולרבנן לא גרע בפנים מבחוץ דשרי, כדפרישית. אלמא, דמות יונה לרבי שמעון, אף על גב דליכא קרא — ממילא מיתסר, כיון דליכא לא פרסה ולא פרסות, אף על גב דפרסה ופרסות אצטריך, חד למקום חתך וחד לקלוט. הוא הדין דלרבנן לא צריך קרא לאסור דמות יונה, אלא לשום דרשה איצטריך. ומכל מקום, הך ברייתא ד"פרסה החזיר אבול" לא אתיא אלא כרבי שמעון. **אמר** רבי יוחנן הכל היו בכלל ובשר בשדה כ"ו — תימה: דלרבי יוחנן תקשה ליה ברייתא דהחזיר פרסה, דתרי קראי נסיב, ועל כרחיך מוקמינן חד למקום וחתך וחד לאבר, ורבי יוחנן נפקא ליה מקרא אחרינא ויש לומר: דפריך ליה שפיר טפי מאיך ברייתא.

הכל היו בכלל ובשר בשדה כ"ו — דאסור כל מה שירא חוץ למחיצה, כטרפה דאין לה היתר, כדאמר בסמוך. ולמאי דמסיק: הא כל מילי כיון דהדרו שרי, מיתקמא הא דקרי ליה טרפה למלתא אחריית. **יבול** אף זה כן תלמוד לומר כ"ו — ואם תאמר: וקרא דחטאת דכתיב "פנימה" — האי שלא יצתה חוץ למחיצתה, הא יצתה — בת שריפה היא, למען ל"ז? הא מקרא ד"בשר בשדה" נביא חזר והוציא וחתכה בו (ד"ס) ודסלקא דעתך למילף ממעשר שני ובכורים דשרי, והקוש בקרא ד"לא תוכל לאכול בשעריך" כדרשין בפרק קמא דמכות (ו.א.) "ונתבותיך" — זו תורה ושלמים, "ובכורות" — זה בכור, "בקר וצאן" — זה חטאת ואשם, "ונדרין" — זה עולה. **אבל** יצא חוץ למחיצתו וחזרו מותרין — ואם תאמר, דלמא נביא קאמר: בשעריך הוא דלא תיבול, אלא יביאם לירושלים לאוכלו, שלא נכנסו מעולם. אבל לא מידי מדי באותן שבנסו ויצאו ויש לומר: דב"אלו הן הולקין" (מכות יט.ב) משמע כהדיא דאיירי בנכנסו ויצאו, דילף התם דאין לוקח עליהם עד שיראו פני הבית. **הוציא** ידו וחתכה וזרז והוציא וחתכה עד שהשלימו לרובו מהו — ואם תאמר: מנתנין היא בפרק "המפלות" (נדה כח.א.) יצא מחוץ ארסו מסורס — עד שירא רובו ויש לומר: דהאי אשה טמאה לידה ברוב ולדה, אבל לא שמעינן מהתם דמיעט שבפנים הרי הוא כילוד.

מותרין. במערכא מתנו הכי, רב אמר: יש לידה לאברים, ורבי יוחנן אמר: אין לידה לאברים. מאי בינייהו? — איכא בינייהו מיעוט אבר שבפנים. איבעיא להו: לדברי האומר אין לידה לאברים; הוציא העובר את ידו והחזירה, וחזר והוציא את ידו והחזירה, עד שהשלימו לרובו, מהו? מי אמרינן: הא נפק ליה רובא, או דלמא: כיון דהדר הדר? אם תמצ' לומר כיון דהדר הדר; הוציא עובר את ידו וחתכה, וחזר והוציא את ידו וחתכה, עד שהשלימו לרובו, מהו? מי אמרינן: הא נפיק ליה רובא, או דלמא: רובא בבת אחת בעינן? תא שמע:

לפולגתיהו דרב ורבי יוחנן. יש לידה לאברים — אבר שיצא — הרי האבר כילוד, דתו לא מהניא ליה חזרה. אין לידה — ומתניא ליה חזרה. מאי בינייהו — בין לישנא דמערבא ללישנא קמא. למיכר מיעוט אבר — אם יצא רובו ונשאר מעט. ללישנא בתרא דנקט לשון לידה — הי ילוד ומיתסר כוליה, וללישנא קמא לא נאסר אלא הוציא. לדברי האומר אין לידה לאברים הוציא ידו והחזירה וחזר והוציא שדרתו והחזירה, עד שהשלים לרובו של עובר. מי היו כילוד — דהא נפקא רוביה. או דלמא, כיון דאין לידה לאברים — היא חזרה ידיה חזרה, וכי נפיק איך — כבר הדר ליה קמא. ואין כאן יציאת רוב? דאי למאן דאמר יש לידה — לא מהניא ליה חזרה. ואם תימצ' לומר כיון דהדר הדר הוציא וחתכה כ"ו או דלמא רובא בבת אחת בעינן — ואפילו למאן דאמר יש לידה איכא למיבעי לה.

הבשר — כל העובר והבהמה נגעו באבר, טמאין. מנע טריפה שחוטתה — שאבר הוציא עדיין הוא מחובר בשעת שחיטה. אף על פי שאין שחיטתה מתירתה באכילה — מטרתה מידי נבילה, כטרפה ששחיטתה מטרתה. וטעמיהו מפרש במתניתין וחולין עב.ב. ולקמן (חולין עג.א) מפרש בפירקין בטרפה שחוטת מאי מגע שייך למימר בה, ומפרש שטרפה שחוטתה מטמאה את המוקדשים מדרבנן. **פרסה החזיר אבול** — אקרא קאי, דכתיב (דברים יד): "כל בהמה מפרסת פרסה ושוסעת שסע שתי פרסות מעלת גרה" וגו', ומהאי קרא נפקא לן לקמן (חולין טז.א) דעובר נותר בשחיטת האם, ודריש "בהמה" דרישא א"בהמה" דסיפא, ומשמע: בהמה שבהמה תאכלו. ד"פרסה" ו"פרסות" דכתיב ביה להכי אתו, לומר לך: פעמים שאתה אוכל כל אבריו, ופעמים שאין אתה אוכל אלא מקצתן. פרסה החזיר — הוציא שתי ידיו

והחזיר האחת — אבול אותה, החזיר שתיים — אבול שתיים. למקום חתך — והכי קאמר: החזיר פרסה — אבול מקום חתך שלה, החזיר פרסות — אבול מקום חתך של שניהם. והא תרי קראי נסיב לה — פרסות ופרסה, ואי למקום חתך, מדאשמועינן בחזא דאם החזירו אבול ואם לאו לא תאכל — הוא הדין לתרי חד למקום חתך — פרסות החזיר — למישרי מקום חתך בחזרה, חד — למישרי עובר שפרסותיו קלוטות כגמול ונמצא במעי פרה. ואליבא דרבי שמעון איצטריך, דקאסר קלוט בן טהורה, בבכורות (ו.ב.) "גמל" "גמל" ודברים יד שתי פעמים, אחד גמל שנולד מן הגמלה ואחד גמל שנולד מן הפרה. ואשמועינן הכא דאם נמצא בתוכה — מודה דשרי, דהכי קאמר: עובר שאין לה אלא פרסה, שאין פרסותיו סדוקות — אבול. והחזיר דרישא לאו דוקא. עולא פליג אדרב ירודה. הכל היו — כל הנאמר בו מחיצה, כגון עובר לשחיטה, ובשר קדשי קדשים שנחנה להם תורת מחיצות עורה, בקדשים קלים שחומת ירושלים מחיצה להם — כולו היו בכלל ארסו חזר, דמישנא בשר בשדה הרי הוא כטרפה, ובא הכתוב ופרט לך בחטאת שאין חזרה מועלת בה, דכתיב (ויקרא י) בשעיר חטאת ריאה חדש ששרפוהו אהרן ובניו, וקצף עליהם משה: מדוע לא אכלתם את חטאתה, הן לא חזבא את דמה אל הקדש שתפסל בכין כדכתיב (שם ו) "וכל חטאת אשר יובא מדמה" וגו', ופנימה ידיתה, שלא יצתה ממחיצתה, הא יצתה — בת שריפה היא, ולא אמרינן ליהדרה וראה פסחים פב.א. ולא הוצרך לפרוט בה, דמהיכא תיתי לן דתשתירי מכלל "טרפה לא תאכל" משום חזרה? להכי פרט בה, למימר דהאי דאי דלא מהני בה חזרה, אבל כל שאר היוצאים שחזרו — הותרו. מאי תלמוד לומר — אטרפה קאי. למה קראו טרפה, ומה למדנו בכך? הוה ליה למיכתב "בשר בשדה לא תאכלו" לפי שמצינו — לקמן מפרש היכן מצינו. מעשר שני ובכורים — שנכנסו לירושלים ויצאו חזרו — מותרין אף זה כן — עובר. במערכא מתנו הכי —

יש לידה לאברים — אבר שיצא — הרי האבר כילוד, דתו לא מהניא ליה חזרה. אין לידה — ומתניא ליה חזרה. מאי בינייהו — בין לישנא דמערבא ללישנא קמא. למיכר מיעוט אבר — אם יצא רובו ונשאר מעט. ללישנא בתרא דנקט לשון לידה — הי ילוד ומיתסר כוליה, וללישנא קמא לא נאסר אלא הוציא. לדברי האומר אין לידה לאברים הוציא ידו והחזירה וחזר והוציא שדרתו והחזירה, עד שהשלים לרובו של עובר. מי היו כילוד — דהא נפקא רוביה. או דלמא, כיון דאין לידה לאברים — היא חזרה ידיה חזרה, וכי נפיק איך — כבר הדר ליה קמא. ואין כאן יציאת רוב? דאי למאן דאמר יש לידה — לא מהניא ליה חזרה. ואם תימצ' לומר כיון דהדר הדר הוציא וחתכה כ"ו או דלמא רובא בבת אחת בעינן — ואפילו למאן דאמר יש לידה איכא למיבעי לה.

חולין דף סח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קלז

רבי יוחנן חולק על רב: עולא אמר רבי יוחנן, ואבר עצמו שיצא
 וחזר קודם שחיטה, מותר בשחיטת האם. ואף עולא עצמו סבר כן
 להלכה. אמר ליה רב יהודה לעולא, והא רב ושמואל דאמרי
 תרניוהו, אבר עצמו אסור. אמר ליה עולא לרב יהודה, מאן יהיב
 לן מעפרא דרב ושמואל ומלין עינין – מי יתן לנו עפר מקברות
 רב ושמואל ונמלא בו עינינו, שחביבים עלינו דבריהם מאוד, אלא
 כאן מסתבר כרבי יוחנן, משום שהרי אמר רבי יוחנן, הכל – כל מי
 שנאמר בו מחיצה, כגון בשר קדשי קדשים שחומות העזרה הם
 מחיצתם, או קדשים קלים שחומות ירושלים מחיצתם, או עובר
 שררם אמו מחיצתו לשחיטה, כל אלו היו בכלל 'בשר' 'בשרה'
 בשרה מרפה לא תאכלו, שאם יצאו ממחיצתם הם טריפה. ומחמת
 כן היה לנו לאוסרם אפילו חזרו, כטריפה שאין לה היתר. אך לגבי
 החטאת ששרפו אהרן ובניו ביום חנוכת המשכן, נאמר שמושה קצף
 עליהם ואמר (ויקרא י ד) 'הן לא הובא את דמה אל הקדש פנימה',
 ומדוע שרפתם אותה, ואמרו חכמים (פסחים פב.) שאמר להם משה, הרי
 'פנימה' היתה שלא יצאה מחוץ לעזרה ולמה שרפתם אותה. ומשמע
 שחטאת שיצאה, אף אם חזרה דינה בשריפה. וקשה, מדוע הוצרך
 הכתוב לאסור חטאת שיצאה וחזרה, הלא מלשון 'טריפה' האמור
 בכל היוצאים ממחיצתם ידענו זאת. אלא, בפשט לך הכתוב לנבי
 חטאת שיצאת חוץ למחיצתה וחזרה שאסורה, בא הכתוב לומר
 שדווקא חטאת הוא דפרט רחמנא בה שאסורה כשחזרה, אבל כל
 מילי, כיון דהדור שרי – כל שאר הדברים היוצאים חוץ למחיצתם,
 כיון שחזרו מותרים. ומכאן למד רבי יוחנן שאבר שיצא וחזר מותר,
 ומחמת דרשה זו נקט עולא כרבי יוחנן.
 הגמרא מקשה על עולא: מיתבי, שנינו בברייתא לגבי אבר היוצא,
 'בשר בשרה מרפה לא תאכלו' (שמות כב ל), מה תלמוד לומר – מה
 מלמד לשון 'טריפה' ולמה קראו כך הכתוב, שהיה אפשר לומר
 'בשר בשדה לא תאכלו'. אלא לפי שמצינו במעשר שני ובבכורים
 שדינם להאכל בירושלים, שאף על פי שנכנסו לירושלים ויצאו חוץ
 למחיצתן וחזרו מותרין באכילה, יכול אף זה – (עובר) בן, שאבר
 שיצא וחזר מותר, תלמוד לומר 'מרפה', לומר שאסור אף כשחזר.
 שואל הגמרא: מאי תלמודא, כיצד למדים זאת מ'טריפה'. משיבה
 הגמרא: אמר רבה, במרפה, מה מרפה כיון שנמרפה שוב אין לה
 היתר, אף ב'בשר בשדה', כיון שיצא חוץ למחיצתו, שוב אין לו
 היתר אף שחזר. ומוכח מהברייתא שלא כעולא המתיר את האבר
 כשחזר. מסיקה הגמרא: תיובתא דעולא תיובתא.
 הגמרא חזרת לבאר את הברייתא: אמר רב, לפי שמצינו במעשר
 שני ובבכורים שיצאו חוץ למחיצתם וחזרו, מותרים. שואלת הגמרא:
 היכן מצינו. משיבה הגמרא: דתבי (דברים יב ז) 'לא תוכל לאכל
 בשעריך מעשר דגנך וגו' ותירומת דך, ו'מעשר דגנך' זה מעשר שני,
 ו'תירומת דך' אלו בכורים, ומשמע דווקא בשעריך – חוץ לירושלים
 הוא דלא תוכל – (אכל) אכל בירושלים, אף שיצאו חוץ
 למחיצתן וחזרו, מותרין.
 נתבאר עד כאן באבר שיצא וחזר, לרב עשאתו התורה כטריפה שאין
 לה תקנה. ולרבי יוחנן הוא מותר. הגמרא מביאה לשון אחרת
 בביאור מחלוקתם: במערכא – (בארץ ישראל) מתנו הכי את
 מחלוקת רב ורבי יוחנן, רב אמר, יש ליה לאברים, שאבר שיצא
 נחשב ככולו, ואסור אף כשהחזירו, ורבי יוחנן אמר, אין ליה
 לאברים, ואם החזירו מותר. שואלת הגמרא: מאי בינייהו – מה בין
 הלשון הראשון במחלוקת רב ורבי יוחנן, לבין בני מערבא. מתרצת
 הגמרא: איבא בינייהו למיסר – (לאסור) מיעוט אבר שבפנים
 ולדעת רב, שלבני מערבא שיש ליה לאברים, כשיצא רוב אבר הוא
 כילוד, ואסור אף המיעוט שבפנים. אבל לשון ראשון אינו כילוד,
 אלא רק מה שיצא אסור מדין 'בשר בשדה', ומה שבפנים מותר. אבל
 בדעת רבי יוחנן לא נחלקו שהאבר מותר בחזרה.
 הגמרא מסתפקת בדיני אבר היוצא: איבעיא להו, לדברי האומר
 – (רבי יוחנן) אין ליה לאברים, הוציא העובר את ידו ותחזירה,
 וחזר והוציא את ידו האחרת ותחזירה, וכך המשיך והוציא אבר

הבשר של הבהמה והעובר טמא מנע נבלה – כנוגע בנבילה, כיון
 שאחר שחיטה הבשר קרוי 'אוכל' לקבל טומאת אוכלין מהאבר
 היוצא, והאבר מטמא כאבר מן החי שמתמא בנבילה, דברי רבי
 מאיר, שסובר ששחיטת האם אינה מטהרת את האבר מטומאה.
 וחכמים אומרים, מנע מרפה שחיטה, כלומר שהאבר טמא כטריפה
 שחיטה, ומגוע מטמא את הבשר. שלדעתם שחיטת האם מטהרת את
 האבר היוצא מדין נבילה כשם ששחיטת טריפה מטהרתה מטומאת
 נבילה. אך טריפה שחיטה מטמאה קדשים במגעה מדרבנן (להלן עג),
 ואף האבר מטמא כן את הבשר.
 מוכיחה הגמרא: קתני מיהא – שנינו מכל מקום ברישא, הוציא
 עובר את ידו ותחזירה, ואחר כך שחט את אמו, מותר באכילה,
 מאי לאו אמר, ולא כרב שאסר. דוחה הגמרא: לא, הכוונה
 לעובר, שהוא מותר, אך האבר אסור, כרב. מקשה הגמרא: אי
 – (אם) לעובר, אימא סיפא, שחט את אמו ואחר כך תחזירו אסור
 באכילה. ואי הכוונה לעובר, אמאי אסור, הרי היה בבהמה
 כשנשחטה ולא יצא כלל, ואין היתר העובר תלוי בהחזרת העובר.
 מתרצת הגמרא: אכן האבר אסור אפילו כשהחזירו, והעובר מותר
 אפילו שלא החזירו, והחילוק בברייתא בין החזיר ללא החזיר, הוא
 בדאמר להלן רב נחמן בר יצחק, לא נצרכה אלא למקום חתך –
 מקום הברית החלק הפנימי מהחיצון הנמצא בשפת הרוחם, קמא
 נמי לא נצרכה אלא למקום חתך, שאם החזיר ידו קודם שחיטה
 מקום חתך מותר, שהרי הוא בתוך הבהמה. אך החזירו לאחר
 שחיטה, מקום חתך אסור, כיון שאינו בתוכה בשעת שחיטה, וכמו
 שהתבאר לעיל (ע"א).
 שבה הגמרא ומקשה על רב: איני – וכי כך הוא הדין, והא כי אתא
 – (כשבא) אבימי מבי חוואי, אתא ואיתי מתניתא בידה – בא
 והביא ברייתא בידו. וענין הברייתא, שנאמר בתורה (דברים יד ז) 'וכל
 בהמה מפרסת פרסה ושעצ ששע שתי פרסות מצלת גרה בבקמה
 אתה תאכלו', ומפסוק זה למדנו (סו.) היתר עובר שבמעי אמו,
 שדרשו ש'בהמה' חזר על 'בהמה' שבתחילה, וכאילו נכתב 'בהמה'
 בבהמה תאכלו'. והברייתא דורשת לענין זה אף 'פרסה' ו'פרסות',
 שפעמים אכול את כל אברי העובר ופעמים אינן אכול כולם. כיצד,
 הוציא שתי רגליו ופרסה אחת החזיר, אכול, ואם שתי פרסות
 החזיר, אכול. מאי לאו הכוונה היא שאם החזיר פרסה אחת, אכול
 פרסה זו, ואם החזיר שתי פרסות אכול שתיהן. ומוכח שאבר שיצא
 וחזר מותר, ולא כרב.
 מתרצת הגמרא: לא, הכוונה היא שאם החזיר פרסה אכול העובר
 שלא יצא, אבל האבר שיצא אסור. מקשה הגמרא: אי עובר, מאי
 איריא – מדוע נקטה הברייתא 'החזיר', הרי אפילו לא החזיר נמי
 העובר מותר. מתרצת הגמרא: אמר רב נחמן בר יצחק, אכן אין
 הכוונה לעובר, ולא נצרכה לדרוש 'פרסה' ו'פרסות' שמותרים, אלא
 למקום חתך, שאם החזיר פרסה אחת מותר מקום חתך שלה, ואם
 החזיר שתיהן מותר מקום החתך של שתיהן, אבל החלק שיצא וחזר
 אסור, כרב.
 מקשה הגמרא: והא תרי קראי קא נסיב לה – והרי שני פסוקים
 הביאה הברייתא, שהם 'פרסה' ו'פרסות', ולהיתר מקום חתך די
 באחד, וכשם שמקום חתך בפרסה אחת מותר כשהחזירה, הוא הדין
 בשתיים, ולמה בא 'פרסות'. מאי לאו, חד להיתר אבר כשהחזירו,
 וחד למקום חתך. ולא כרב. דוחה הגמרא: לא, חד למקום חתך,
 וחד לקלוט – עובר שפרסותיו קלוטות – (דבוקות) כגמל, ואינן
 סדוקות כבהמה כשרה, ונמצא במעי פרה שנשחטה, שמותר
 באכילה. וחדושו זה נצרך אליבא דרבי שמעון, משום דאמר רבי
 שמעון (בבביות ז) קלוט כן פרה אסור, ודרש זאת מהכתובים, אולם
 הני מילי, היבא דיצא לאור העולם קודם שחיטה, אבל כשנמצא
 במעי אמו כשנשחטה, מודה רבי שמעון דשרי. וזאת למדו מ'פרסה',
 שמשמע ש'בהמה בבהמה תאכלו' נאמר אפילו שיש לו רק פרסה
 אחת ואינה סדוקה כשתים. נמצא שלרב, 'פרסה' באה לקלוט וכרבי
 שמעון, ו'פרסות' למקום חתך.

שנינו בסיפא של משנתנו, זה הכלל, דבר שהוא מגופה שנחתך
ונשאר בתוכה כשנשחטה, אסור, ושאנינו מגופה, כגון העובר
ואבריו, ונמצא בתוכה, מותר בשחיטתה. מבררת הגמרא: מה
שנאמר שאין גופה מותר, לאתווי מאי, שהרי חותך מהעובר
והשאירו במעיה מפורש במשנה ואין צריך לרבותו. לא לאתווי
בהאי גזנא, שהוציא אבר אבר וחתכו עד שהשלים לרוב העובר,
שיותר המיעוט שבמעיה הבהמה, משום ש'לידה' נחשבת רק ביציאת
רוב העובר כאחת. ואם כן נפסח הספק השני להיתר.

דוחה הגמרא: לא, המשנה לא ריבתה יצא רובו מחותך, אלא
לאתווי קולמוס, שהוא ולד פרה שפרסותיו אינם סדוקות, הנמצא
במעיה שנושחטה, ששחיטתה מתירתו אפילו כשהוא שלם ככל
בן פקועה, וחדוש זה נצרך אליבא דרבי שמעון, דאף על גב דאמר
רבי שמעון (בברכות ה) קולמוס בן פרה אסור, הני מילי היכא דיצא
לאויר העולם, אבל במעיה אמו כשנשחטה, שרי [מותר]. נמצא
שאין ראיה לפשוט את הספיקות.

הגמרא דנה בגדרי מחיצת העובר: בעי רב חנניא, הוציא עובר של
בהמת שלמים את ידו ממעיה בשעת שחיטתה בעזרה, מהו. האם
נאמר מזה [מותר] דחומת העזרה הוי מחיצה לגבי קדשים, שהיא
המחיצה המתירה את שחיטתם, הוי מחיצה נמי לגבי דהאי – לגבי
אבר היוצא שיחשב כנמצא תוך מחיצתו, ואף שיצא ממחיצות
הרחם, מותר בשחיטתה, או דלמא לגבי דהאי [אבר היוצא] לאו
מחיצה היא, דמחיצת העובר רק אמו היא, ולא מחיצת העזרה.
אמר ליה אביי, עד שאתה מסתפק על העזרה, ותבעי לך בקדשים
קלים כגון שלמים, שהוציא העובר ידו בירושלים, והחזירו, והכניסה
לעזרה ושחטה שם. ולרב שיש לידה לאברים ולא מועילה חזרה, יש
להסתפק האם חומת ירושלים המועילה לאכילת קדשים קלים, תהא
מחיצה גם לאבר היוצא שלא יהיה בכלל 'בשר בשדה' שאסרה
התורה, או שאינה מחיצה. אלא, בקדשים קלים בירושלים, מאי
טעמא לא קא מיבעיא לך, משום שפשוט דמחיצת עובר אמו הוא
ולא חומה, הקא נמי בחומת העזרה ודאי שמחיצת עובר רק אמו
הוא.

דעת חכמים (עד), שאף שאבר היוצא אסור באכילה, אך השחיטה
מטהרתו מטומאת אבר מן החי שטומאתו כנבילה. הגמרא דנה בענין
זה: בעי אילפא, הוציא עובר את ידו בין שחיטת סימן לסימן, מהו.
והיינו, האבר היוצא ודאי אסור באכילה, כיון שרק הסימן הראשון
נשחט בעודו במעיה. ונמצא שסימן ראשון היה גם להתירו באכילה,
אך סימן שני היה רק לטהרו מנבילה, שהרי הוא נשחט כשהיד היתה
בחוץ. ולכן יש להסתפק, מי מצטרף סימן ראשון לסימן שני
לטהרה מידי נבילה, הואיל ולטהרה הם שוים, או לא יצטרפו לגבי
האבר אפילו לטהרו, משום שיש חילוק ביניהם, שהראשון היה לשני
דברים והשני רק לאחר, וכיון שאינם מצטרפים אין כאן שחיטה
שלימה לטהרה.

פורשטת הגמרא: אמר רבא, קל וחומר, אם הועיל לו סימן ראשון
לסימן שני להתירו – את הבהמה והעובר [חוץ מהאבר] באכילה,
וההבדל בין הסימנים אינו גורם לומר שלכל סימן היתה שחיטה
נפרדת, וכי לא יועיל לו לאבר לטהרה מידי נבילה, שהרי אינה
שחיטה חלוקה.

הגמרא מסתפקת עוד באבר היוצא: בעי רבי ירמיה, מהו לחוש
לזרעו. כלומר, בן ט' חדשים שהוציא ידו כשנשחטה אמו, והותר כדן
בן פקועה והיד אסורה, והוציאהו חי, וגדל ובא על בהמה והוליד.
מה דין הולד, האם ידו אסורה באכילה כיד אביו. מבררת הגמרא:
הכי דמי, אילמא דאול – שהלך הבן פקועה ובא אצלה
מעלייתא שטעונה שחיטה, מאי איריא האי – מדוע הנידון הוא רק
כשהאב בן פקועה דאית ביה איסור יוצא, הרי אפילו בן פקועה
דעלמא שלא הוציא ידו, נמי יש לאסור את זרעו, דאמר רב
משירישא, לדברי חנניא האומר (עד) חוששין לזרע האב – שמהות
הולד נקבעת גם לפי אביו, בן פקועה שיותר בלא שחיטה, הקא על
בהמה מעלייתא הטעונה שחיטה, הולד אין לו תקנה, לפי שמצד

אמו הוא צריך שחיטה, ומצד אביו הוא כשחוט, וסימניו כאילו חציים
שחוטים ואינם קרויים סימנים, ואי אפשר לשחטו. ואם כן מזה הספק
של רבי ירמיה, הרי בין כך הולד אסור.

מתרצת הגמרא: לא צריכא אלא דהבן פקועה אול אבן פקועה
דכחותיה – בא על בת פקועה שכמותו, ולכן הולד מצד עצמו אינו
צריך שחיטה, כשני הוריו. אך האבר היוצא של אביו לא הותר
בשחיטה, ומצד זה הולד טעון שחיטה. ובזה הספק, מאי, האם אבר
של האב מוליד אבר בדמותו בולד, ולכן רק האבר של הולד טעון
שחיטה ואי אפשר לשחטו, ולכן חתוך ליה לאבר, ושאר
הולד מותר. או דלמא מכלל דרעיה – זרע האב מעורב מכל אבריו,
ולכן האבר היוצא של האב מעורב בכל הולד וכולו אסור. דוחה
הגמרא: הדר אמר – חזרה הגמרא ואמרה, פשיטא דמכלל דרעיה,
דאם אבר מוליד אבר, אם בן סומא יולד סומא, וקישע יולד קישע,
והלא המציאות אינה כן, אלא פשיטא דמכלל דרעיה, ולא בזה
הספק.

והכי קמיבעיא לן [ליה] לרבי ירמיה. הרי כל בהמה בעלמא, וכי
לאו מבין חלב ודם של הוריה קאתא [והיא באה], ומכל מקום
שריא – הולד מותר, ואינו אסור מחמת החלב והדם, הקא נמי כשיש
באב גם איסור יוצא לא שניא, והולד מותר. או דלמא רק בתרי
איסורי אמרינן שהולד מותר, אבל בתלתא איסורים, היינו חלב ודם
ויוצא, לא אמרינן שיותר, שמנן לחדש זאת. מבררת הגמרא:
ולמאן – ולפי מי שייך שיהיו שלשה איסורים יחד. אי [אם] לרבי
מאיר, הלא לדעתו איסור חלב ודם איכא בבן פקועה, וכלהו, אך
איסור יוצא ליכא, כיון שסבר (עד) שכן ט' הנמצא בבהמה אינו ניתן
בשחיטתה וטעון שחיטה לעצמו, ואם כן אמו אינה מחיצתו, שאינה
מתירתו, ולא שייך בו אבר היוצא, והרי הוא כשאר בהמה. ואם כן
לרבי מאיר בבן ט' הראוי להוליד, אין שלשה איסורים יחד. ואי לרבי
היהודה שנחלק על רבי מאיר וסבר שאף בן ט' ניתן בשחיטת אמו
ואמו היא מחיצתו, אם כן איסור יוצא איכא, אבל איסור חלב
(ודם) ליכא. דתנן בברייתא (צב), איסור יד הנשה נזהה בשליל,
דהיינו בן פקועה, וחלבו אסור, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר,
גיד הנשה אין נזהה בשליל, וחלבו מותר. ואם כן אף לרבי יהודה
אין שלשה איסורים יחד, ולא בזה הסתפק רבי ירמיה.

מסיקה הגמרא: אלא קל דבר הבא מבין איסור, לא אמרינן שיאסור,
דשרי – שודאי הוא מותר, ולכן אין לחוש בולד לאיסור אבר היוצא
שבאב. והכי קמיבעיא לן [ליה] לרבי ירמיה, נקיבה שהיא בת
פקועה ויש בה איסור יוצא, מהו לגמוע את חלבו של זו. שהרי חלב
בהמה דעלמא, וכי לא באבר מן החי דמי, שהרי החלב נוצר מחחי,
ומכל מקום שרי, האי נמי – גם חלב בת פקועה זו שיש לה איסור
יוצא, לא שניא, ומותר, אף שנוצר גם מאיסור יוצא. או דלמא, התם,
בכל בהמה, אית ליה תקנתא לאיסוריה של אבר מן החי שבה,
בשחיטה, ולכן חלבה מותר, אבל הקא, באיסור אבר היוצא, לית
ליה תקנתא לאיסוריה בשחיטה, ולכן חלבה שנוצר ממנו אסור.
מסיקה הגמרא: תיקו.

הגמרא מביאה מקור היתר בן פקועה: מבואר במשנה, חותך אבר
מעובר וכו' שבמעיה והשאירו בתוכה ושחטה, מותר. שואלת
הגמרא: מנלן שהעובר ואבריו החתוכים שבמעיה כשנשחטה, הותרו
בלא שחיטה. משיבה הגמרא: דכתיב (דברים י) 'וכל בהמה מפסחת
פרסה וגו' ושעצת שסע שתי פרסות מצלת גרה בבהמה אתה
תאכלו, וסומכים 'בהמה' הראשון ל'בהמה' האחרון, וכאילו נכתב
'בהמה בבהמה תאכלו' לרבות את חולד, שולד שהוא 'בהמה'
כשהוא 'בהמה', תאכלוהו.

מקשה הגמרא: אלא מעתה שעובר קרוי בהמה, אם כן ימירו בו –
אם המיר בהמת חולין בעובר קדשים, תחול ההמרה ותתקדש
החולין, שאף שנאמר לגבי תמורה (ויקרא כו) 'ואם המיר ימיר בהמה
בבהמה', אך עובר נקרא בהמה. אלא מה [ומדוע] תנן (תמורה י) אין
ממירין – אין חלה התמורה, לא כשממיר אברין של בהמת חולין
[כגון רגלה] בעוברין של קדשים, ולא עוברין באברין, ולא אברין

חולין. פרק רביעי - בהמה המקשה דף סט עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" קלט רש"י תוספות

זה הכלל - משנתינו היא. דבר שאינו גופה - אלא מן העובר, ונמצא בתוכה - מותר. לאתוי מאי - אי חותך מן העובר - תנא ליהו אלא לאו לאתויי האי גונא, דנשאר מיעוט העובר בפנים ורובו יצא מחותך. לאתויי קלות - אפילו הנמצא שלם במעי פרה. הוציא עובר - של שלמים את ידו בשעת שחיטת אמו בעורה. מהו להיות לו חומת העורה מחיצה, להחירו בשחיטת האם. ותבעי לך קדשים קלים בירושלים - כגון עובר שלמים שהוציא את ידו בירושלים והחזירה, והכניסה לעורה ושחטתה. ותבעי לך אליבא דמאן דאמר יש לידה לאברים ולא מהניא חזרה: מי מהניא ליה חומה דלא ליהוי "בשר בשדה"? דהא חומת העיר היא מחיצה לקדשים קלים. וליכא לאוקמא בשחט שלמים בירושלים והוציא העובר את ידו לחוץ, דאם כן - אף הבחמה אסורה משום שחט קדשים בחוץ. אמו הוא - ולא חומה. מי מצטרף סימן ראשון לסימן שני - גרסינן. והכי מיבעי ליה: סימן ראשון כשנשחטה בעוד אבר זה בתוכה, ויהא בא להחיר אף באבילה, ומשיצא - אף חתיכת סימן שני בא על אבר זה אלא לטהרו מידי נבלה, כדאמרן לעיל: וחכמים אומרים מגע טרפה שחטתה. מי מצטרף סימן ראשון שבא לו לטהר ולהחיר, עם זה שאינו בא אלא לטהר, להועילו מידה לטהר, הואיל ושניהם שוין בכך? או דלמא - כיון דיש חילוק ביניהם - לא מצטרף ראשון שהוא נשחט לשני דברים, עם השני שאינו אלא לטהרו מידי נבלה, ואין כאן שחיטה שלמה לטהרו. אם מצטרף סימן ראשון לשני להחיר באבילה - כל העובר והבחמה, ולא אמרינן: שחיטה חלוקה היא, ואין שחיטה לא בזה לא בזה - לא תועיל לאבר לטהרו מידי נבלה? מהו לחוש לזרעו - של עובר זה שהוציא ידו ונשחטה אמו, והוציאהו חי, וגדל ובא על הבחמה והוליד, מהו שיאסר אבר כיצא בו הגולד ממנו? אפילו בן פקועה דעלמא - שלא הוציא את ידו, וגדל והוליד - נמי אסור כל הולד. דאמר רב משרשיא: לרביי האומר חוששין לזרע האב - חנניא הוא, ב"ארתו ואת בנר" (חולין עה.ב). אין לו תקנה - שמצד אביו אין טעון שחיטה, כדנתן במתניתין (חולין עה.א). וחכמים אומרים שחיטת אמו מטרתה, ומצד אמו טעון שחיטה. וסימניו אינן סימניו, דהא פלגיה בשחוטין דמו. ואי נמי, הוה ליה בר סימן אחד, ובהמה צריכה רוב שנים. אבן פקועה דכוותיה - דאין (והולדו) טעון שחיטה אלא משום חד אבר, וההוא אבר לא מישחיר בשחיטה, דלאו שחיטה היא וחותך ליה האי אבר ושרי. מבלבל ורעיה - ומיתסר כל הולד משום אותו אבר. ואליבא דחנניא קבעי לה. לאו מכא חלב ודם - של אבוח קאתי, שאף החלב והדם הולידו. תרי איסורי אמרינן - איסור חלב ודם איסור יוצא ליכא. דהא לרבי מאיר אפילו מה שבפנים טעון שחיטה, כדקתני מתניתין (חולין עה.א): ומצא בה בן תשעה חי - טעון שחיטה, הלכך הוה ליה כשאר בהמה. ואי ברבי יהודה - בר פלוגתיה, דאמר: אין טעון שחיטה מה שבפנים, ואיכא איסור יוצא שאין לו היתר - איסור חלב ליכא. נוהג בשליל - גיד הנשה, וחלבו של שליל אסור. אלא - הא לא קמיבעיא ליה, דכל מכח - לא אמרינן דליתסר משום שבא מכח איסור. את חלבו - אם נקבה היא וילדה, והרי היא חולבת - חלבה מהו באבילה? והיני "לזרעו" דקאמר, שאין החלב בא עד שתלד. בהמה בבהמה - שריא "בהמה" דרישא א"בהמה" דסיפא, ודרוש הכי: בהמה הנמצאת בבהמה תאכל. ואלא מעתה - והאילו ושליל קרוי בהמה. ימירו - אם הביא בהמת חולין אצל בהמת קדשים מעוברת, ואמר: הרי זו תמורה עובר של זו - תהא תמורה, דהא גבי תמורה "בהמה" כתיב (ויקרא כו), "ואם המר ימיר בהמה בבהמה". אין ממירין - כלומר, אם המיר - אין מומר. דכל ממירין דתמורה דיעבד הוא, כדאמרן בשמעתא קמיתא דפרקא קמא (חולין ב.א). לא אכרין בעוברין - אבר בהמת חולין זו תמורה תחת עובר בהמת קדשים זו. ולא עוברין באכרין - עובר בהמת חולין זו תמורה ברגלה של בהמת קדשים זו. ולא עובר ואבר בשלמים - אלמא לאו בהמה מיקרא אלא - לאו מ"בהמה" נפקא, אלא מ"כיל" נפקא. והכי דריש: כל מפרסת פרסה בבהמה תאכל, כלומר, כל אשר תמצא בבהמה אכול. אותה תאכלו כשהיא שלמה - אכול כל הנמצא בתוכה. אבל כשהיא חסרה, שהנמצא בתוכה מגופה הוא, שנחסר ממנה - לא תאכל הנמצא. אלא מעתה - דדרשת "כל בבהמה".

זה הכלל: דבר שגופה - אסור, ושאונה גופה - מותר. שאין גופה לאתויי מאי, לאו לאתויי פהאי גונא? - לא, לאתויי קלות במעי פרה, ואליבא דרבי שמעון; דאף על גב דאמר רבי שמעון: קלות בן פרה אסור - הני מילי היכא דיצא לאויר העולם, אבל במעי אמו - שרי. פני רב חנניא: הוציא עובר את ידו בעורה, מהו? מגו דהוי מחיצה לגבי קדשים - הוי נמי לגבי דהאי. או דלמא: לגבי דהאי - לאו מחיצה היא, דמחיצת עובר - אמו היא? אמר ליה אבוי: ותבעי לך קדשים קלים בירושלים! קדשים קלים בירושלים מאי טעמא לא קא מיבעיא לך - דמחיצת עובר אמו הוא, הכא נמי - מחיצת עובר אמו הוא. בעי אילפא: הוציא עובר את ידו בין סימן לסימן, מהו? מי מצטרף סימן ראשון לסימן שני לטהרה מידי נבלה, או לא? אמר רבא: קל וחומר, אם הועיל לו סימן ראשון לסימן שני להחירו באבילה, לא יועיל לו לטהרה מידי נבלה? בעי רבי ירמיה: מהו לחוש לזרעו? היכי דמי, אילמא איצא איריא האי דאית ביה איסור יוצא? אפילו בן פקועה דעלמא נמי! דאמר רב משרשיא: לרביי האומר חוששין לזרע האב, בן פקועה הכא על בהמה מעלייתא - הולד אין לו תקנה! - לא צריכא, דאול אפן פקועה דכוותיה, מאי? אבר מוליד אבר, וחתך ליה ושרי, או דלמא: מבלבל ורעיה? הדר אמר: פשיטא דמבלבל ורעיה, דאם בן - סומא יולד סומא, וקישט יולד קישט! אלא, פשיטא דמבלבל ורעיה. והכי קמיבעיא לן: בהמה בעלמא, לאו מכח חלב ודם קאתיא, ושריא? הכא נמי לא שנא. או דלמא: תרי איסורי אמרינן, תלתא - לא אמרינן? - ולמאן? אי לרבי מאיר - איסור חלב ודם איכא, איסור יוצא ליכא; אי לרבי יהודה - איסור יוצא איכא, איסור חלב ודם ליכא! דתנן: גיד הנשה נוהג בשליל, וחלבו אסור, דברי רבי מאיר; רבי יהודה אומר: אין נוהג בשליל, וחלבו מותר! אלא, כל מכח לא אמרינן, דשרי. והכי קמיבעיא לן: מהו לזמוע את חלבו? חלב דעלמא, לא פאבר מן החי דמי, ושרי? האי נמי לא שנא. או דלמא: הים - אית ליה תקנתא לאיסוריה בשחיטה, הכא - לית ליה תקנתא לאיסוריה בשחיטה? תיקו. "חותך מעובר" וכו'. מנלן? דכתיב: "וכל בהמה מפרסת פרסה" וגו', "בהמה בבהמה" - לרבות את הולד. - אלא מעתה ימירו בזה? אלא תנן: אין ממירין לא אכרין בעוברין, ולא עוברין באכרין, ולא אכרין בעוברין בשלמים, ולא שלמים בהן? אלא, אמר קרא: "וכל בהמה" - לרבות את הולד. - אי הכי, אפילו חותך מן החולין ומן הפליות - אסור באבילה? - אמר קרא: "אותה" שבעיה - מותר באבילה, מן החולין ומן הפליות - אסור באבילה? - אמר קרא: "אותה" שלמה, ולא חסרה. - אלא מעתה, השוחט את הבהמה ומצא בה דמות יונה, תשחיר! אלא אמר רבי יוחנן: השוחט את הבהמה ומצא בה דמות יונה - אסור באבילה? - בעינא

ותבעי לך קדשים קלים בירושלים - רב חנניא הוה מיבעי ליה בעורה משום דחשיבה מחיצה יתרה, אפילו לענין שחיטת קדשים קלים. ומיהו, בגולד כולו בעורה - לא קא מיבעי ליה, דפשיטא דטעון שחיטה. דאמא אבן פקועה דכוותיה - שיש בו איסור יוצא בחד אבר. או דלמא תרי איסורי אמרינן - לאו דוקא תרי איסורי אמרינן, דאיכא נמי איסור גיד הנשה.

תלתא לא אמרינן - תימא: מאי קמיבעיא ליה? והא קיימא לן (חולין נח.א) דזה חה גודם - מותר!

אלמא אמר רבי יוחנן השוחט בהמה ומצא בה דמות יונה אסור באבילה בעינן פרסות וליכא - נראה: דוקא נקט דמות יונה, שהוא אסור גם כשיצא לאויר העולם, לפי שאינו מתקיים. אבל מצא בה בהמה מגורה שראוי להיות - מותר. ורגליה רגלי יונה, או שאין לה רגלים כלל - מותרת. דלא מנמטע רבי יוחנן מידי שראוי להיות מותר כשיצא לאויר העולם, דההיא חשיב כמפרס פרסה להיות נותר בשחיטת אמו, כמו שחשבו כמפרס פרסה כשיצא לאויר העולם. דלא על חנם תפס רבי יוחנן דמות יונה, ולא נקט עובר שרגליו דמות יונה, או עובר שאין לו רגלים. וכי פריך: קלות במעי אמו ליתסר - אליבא דרבי שמעון דוקא פריך, דאסר ליה כשיצא לאויר העולם, כדפרישית לעיל (סח.ב) ד"ה ואליבא. תמכר

דאול אבהמה מעלייתא - מאי איריא האי דאית ביה איסור יוצא? אפילו בן פקועה דעלמא נמי! דאמר רב משרשיא: לרביי האומר חוששין לזרע האב, בן פקועה הכא על בהמה מעלייתא - הולד אין לו תקנה! - לא צריכא, דאול אפן פקועה דכוותיה, מאי? אבר מוליד אבר, וחתך ליה ושרי, או דלמא: מבלבל ורעיה? הדר אמר: פשיטא דמבלבל ורעיה, דאם בן - סומא יולד סומא, וקישט יולד קישט! אלא, פשיטא דמבלבל ורעיה. והכי קמיבעיא לן: בהמה בעלמא, לאו מכח חלב ודם קאתיא, ושריא? הכא נמי לא שנא. או דלמא: תרי איסורי אמרינן, תלתא - לא אמרינן? - ולמאן? אי לרבי מאיר - איסור חלב ודם איכא, איסור יוצא ליכא; אי לרבי יהודה - איסור יוצא איכא, איסור חלב ודם ליכא! דתנן: גיד הנשה נוהג בשליל, וחלבו אסור, דברי רבי מאיר; רבי יהודה אומר: אין נוהג בשליל, וחלבו מותר! אלא, כל מכח לא אמרינן, דשרי. והכי קמיבעיא לן: מהו לזמוע את חלבו? חלב דעלמא, לא פאבר מן החי דמי, ושרי? האי נמי לא שנא. או דלמא: הים - אית ליה תקנתא לאיסוריה בשחיטה, הכא - לית ליה תקנתא לאיסוריה בשחיטה? תיקו. "חותך מעובר" וכו'. מנלן? דכתיב: "וכל בהמה מפרסת פרסה" וגו', "בהמה בבהמה" - לרבות את הולד. - אלא מעתה ימירו בזה? אלא תנן: אין ממירין לא אכרין בעוברין, ולא עוברין באכרין, ולא אכרין בעוברין בשלמים, ולא שלמים בהן? אלא, אמר קרא: "וכל בהמה" - לרבות את הולד. - אי הכי, אפילו חותך מן החולין ומן הפליות - אסור באבילה? - אמר קרא: "אותה" שבעיה - מותר באבילה, מן החולין ומן הפליות - אסור באבילה? - אמר קרא: "אותה" שלמה, ולא חסרה. - אלא מעתה, השוחט את הבהמה ומצא בה דמות יונה, תשחיר! אלא אמר רבי יוחנן: השוחט את הבהמה ומצא בה דמות יונה - אסור באבילה? - בעינא

שאף החלב והדם הולידו. תרי איסורי אמרינן - איסור חלב ודם איסור יוצא ליכא. דהא לרבי מאיר אפילו מה שבפנים טעון שחיטה, כדקתני מתניתין (חולין עה.א): ומצא בה בן תשעה חי - טעון שחיטה, הלכך הוה ליה כשאר בהמה. ואי ברבי יהודה - בר פלוגתיה, דאמר: אין טעון שחיטה מה שבפנים, ואיכא איסור יוצא שאין לו היתר - איסור חלב ליכא. נוהג בשליל - גיד הנשה, וחלבו של שליל אסור. אלא - הא לא קמיבעיא ליה, דכל מכח - לא אמרינן דליתסר משום שבא מכח איסור. את חלבו - אם נקבה היא וילדה, והרי היא חולבת - חלבה מהו באבילה? והיני "לזרעו" דקאמר, שאין החלב בא עד שתלד. בהמה בבהמה - שריא "בהמה" דרישא א"בהמה" דסיפא, ודרוש הכי: בהמה הנמצאת בבהמה תאכל. ואלא מעתה - והאילו ושליל קרוי בהמה. ימירו - אם הביא בהמת חולין אצל בהמת קדשים מעוברת, ואמר: הרי זו תמורה עובר של זו - תהא תמורה, דהא גבי תמורה "בהמה" כתיב (ויקרא כו), "ואם המר ימיר בהמה בבהמה". אין ממירין - כלומר, אם המיר - אין מומר. דכל ממירין דתמורה דיעבד הוא, כדאמרן בשמעתא קמיתא דפרקא קמא (חולין ב.א). לא אכרין בעוברין - אבר בהמת חולין זו תמורה תחת עובר בהמת קדשים זו. ולא עוברין באכרין - עובר בהמת חולין זו תמורה ברגלה של בהמת קדשים זו. ולא עובר ואבר בשלמים - אלמא לאו בהמה מיקרא אלא - לאו מ"בהמה" נפקא, אלא מ"כיל" נפקא. והכי דריש: כל מפרסת פרסה בבהמה תאכל, כלומר, כל אשר תמצא בבהמה אכול. אותה תאכלו כשהיא שלמה - אכול כל הנמצא בתוכה. אבל כשהיא חסרה, שהנמצא בתוכה מגופה הוא, שנחסר ממנה - לא תאכל הנמצא. אלא מעתה - דדרשת "כל בבהמה".

תמכר לצרכי עולות — לא דמי לבהמה של שני שותפים, הקדוש חציה וחור ולקחה והקדוש חציה, דאמרין בפרק קמא דקדושין (ז, א) דקדושה ואינה קריבה, דחשיבה דחיה מעיקרא. דהתם לא הוה בידו להקדישה כולה מתחלה, אבל הכא, כשהקדוש רגלה — היה יכול להקדישה כולה. **יצא** רובו הרי זה יקבר — אף על גב דתנן בפרק "כל פסולי

המוקדשין" (בבברות לבג) דבית הלל מתירין

למנות גוי על הבכור, הכא מודו דאסור למכור

לגוי, דהא מוקמינן לה התם כרבי עקיבא.

ושמעין ליה לרבי עקיבא בפרק "טבול יום"

(זבחים קג), דאמר: מדוברי למדנו שהשוחט את

הבכור ונמצא טרפה, שיארתו הכהנים בעירו.

משמע דבשר אסור בהנאה, והיינו טעמא, דהיכא

דשרי לישראל — הוא דאיתקש לצבי ואילו, ושרי

אפילו לגוי.

רב הונא אמר קדוש קסבר למפרע הוא קדוש —

הא דאמר רב יהודה בפרק "כל פסולי"

המוקדשין" (בבברות להא), דמותר להטיל מום

בבכור קדוש שיצא לאור העולם, ומפרש: גדיא

— באוניה, אימרא — בשפיותיה, אבל אימרא

באוניה — לא, דחשישין כי חזי ליה לאוניה, שטא

יצא רוב הראש וחור. אבל בגדי אין לחוש, דמתוך

דאנוי גדולות — דרכו לצאת במיעוט הראש.

והיינו דלא כרב הונא, דלדידיה כיון דלמפרע

קדוש, אפילו לא יצא רוב הראש — אסור להטיל

בו מום, דכשיצא אחר כך הרוב אינלא מילתא

למפרע דקדוש הוה, כדאמרין הכא גבי מכירה.

ומיהו, איכא לאוקמי האי דרב יהודה אליבא דרב

הונא, ומכי חזי לאוניה דגדיא בפנים שרי להטיל בו

מום, דאכתי לא יצא כלל, אבל אימרא — איכא

למיחש מכי חזי לאוניה בפנים, שכבר יצא רוב

הראש וחור, וסוגיא דריש "כיצד מערימין"

(תמורה כד), דמוקי דרב יהודה בזמן הזה, דלא

חזי להקריב, ופריך: מאי למימרא? ומשני: מזה

דחימא נגזור אטו דלמא נפיק רוב הראש — ההיא

סוגיא דלא כרב הונא, דלרב הונא במיעוט ראשו

נמי איכא איסור, וכן הוא דאמר ליה רב עמרם

לרב ששת: אמר על הבכור "עם יציאת רובו היא

עולה", עולה הוא או בכור הוה? ההיא נמי דלא

כרב הונא, דמשמע דפשיטא ליה דקדוש יציאת

רובו יכול להפער דמנע קדושת בכור, אם לא

נחלק בין מכירה לגוי להנך

מאי

כלום זבין, רבה אמר אינו קדוש, קסבר: מכאן ולהבא קדוש, ומאי דזבין — שפיר

זבין, ואזדו למעמיהו, דאתמר: יצא שלישי דרך דופן, ושני שלישי דרך רחם —

רב הונא אמר: אינו קדוש, רבה אמר: קדוש, רב הונא אמר: אינו קדוש — רב

הונא למעמיה, דאמר: למפרע קדוש, ורופא קמא ליתיה ברחם. רבה אמר: קדוש —

רבה למעמיה, דאמר: מכאן ולהבא קדוש, ורופא דרך רחם נפיק, וצריכא, דאי אשמעינן

בהא — בהא קאמר רב הונא, משום דלקולא, אבל בחד דלחומרא — אימא מודי ליה לרבה.

ואי

בעינא פרסות, וליכא! — אלא מעתה, קלוט במעי פרה

ליחסר! — הא תנא דבי רבי ישמעאל כרבי שמעון

בן יוחי: "פרסה בבהמה תאכלו", רב שימי בר אשי

אמר: לעולם פדאמרת מעיקרא, ודקא קשיא לך: אין

ממירין! הא מני — רבי שמעון היא, דמקיש תמורה

למעשר, מה מעשר אינו נוהג באכרים ועופרים — אף

תמורה אינה נוהגת באכרים ועופרים, ומנא תימרא?

דתנן, אמר רבי יוסי: והלא במוקדשים, האומר: "רגלה

של זו עולה" — פולח עולה, אף בשיאמר: "רגל של

זו תחת זו" — תהא פולח תמורה תחתיה, למאן קא

מהדר ליה? אילמא לרבי מאיר ורבי יהודה — מי את

להו האי סברא? והתניא, יכול האומר: "רגלה של זו

עולה", תהא פולח עולה? תלמוד לומר: "כל אשר יתן

ממנו לה' יהיה קדוש" — ממנו קדוש, ולא פולח קדוש;

יכול תצא לחולין? תלמוד לומר: "היה" — בהוייתיה

תהא; הא כיצד? תמכר לצרכי עולות, ודמיה חולין,

חזין מדמי אבר שבה, דכרי רבי מאיר ורבי יהודה, רבי

יוסי ורבי שמעון אומרים: מנין לאומר: "רגלה של זו

עולה" — תהא פולח עולה? תלמוד לומר: "היה" —

לרבות את פולח, למאן? אי לרבי מאיר ורבי יהודה

— מי את להו האי סברא? אלא לאו, לרבי שמעון —

לא, רבי יוסי מעמא דנפשיה קאמר. משנה המככרת

המקשה לילד — מחתך אבר אבר, ומשליך לכלבים. יצא

רובו — הרי זה יקבר, ונפמרת מן הפכורה. **גמרא**

אתמר: יצא שלישי ומכרו לגוי, וחור ויצא שלישי

אחר — רב הונא אמר: קדוש, רבה אמר: אינו

קדוש, רב הונא אמר: קדוש — קסבר: למפרע

קדוש, וכיון דנפק ליה רוביה — אינלא מילתא

למפרע דמעיקרא הוה קדוש, ומאי דזבין — לא

זבין, ואזדו למעמיהו, דאתמר: יצא שלישי דרך דופן, ושני שלישי דרך רחם —

רב הונא אמר: אינו קדוש, רבה אמר: קדוש, רב הונא אמר: אינו קדוש — רב

הונא למעמיה, דאמר: למפרע קדוש, ורופא קמא ליתיה ברחם. רבה אמר: קדוש —

רבה למעמיה, דאמר: מכאן ולהבא קדוש, ורופא דרך רחם נפיק, וצריכא, דאי אשמעינן

בהא — בהא קאמר רב הונא, משום דלקולא, אבל בחד דלחומרא — אימא מודי ליה לרבה.

ואי

ועוברין לאו בהמה מיקרי, ודקשיא לך. היכי מצי רבי יוסי למימר לרבי מאיר "והלא במוקדשים" כו' — לאו משום דסבירא ליה, דנימא: והלא במוקדשים אתה מודה לי. אלא

הכי קאמר ליה: הלא במוקדשין יודע אני דהאומר "רגלה של זו עולה" — כולה עולה, דנפקא ליה מ"יהיה קדוש". אף כשיאמר "רגלה של זו תמורה" — תהא כולה תמורה,

ואשתכח דהמיר בהמה כולה, וקרינא "בהמה בבהמה". **משנה המככרת המקשה לילד** — בפטר רחם שלה — מותר לחתוך אבר אבר כשהוא יצא ראשון ראשון, ומשליך

לכלבים — דכל כמה דלא נפק רוביה — לא קדוש. **יצא רובו** — כאחת, וחתכו. הרי זה יקבר — דביציאת הרוב חלה קדושה עליו, דקרינא ביה "אשר יולד" ודברים טו.

ופטורה מן הכבודה — שהבא אחריו אינו בכור, בין שיצא ראשון אבר אבר, ובין שיצא רוב כאחת, דהא שני לאו פטר רחם הוא. **גמרא** וחור ויצא שלישי אחר — והרי

כאן רוב. **רב הונא אמר** קדוש — בכור זה, וקרב לגבי מזה, וניתן לכהן. **אינו קדוש** — והרי הוא חולין, כדמפרש טעמיהו. **למפרע קדוש** — אף על גב

דבלידה תלא רחמנו, וברובו הוא דהויא לידה, מיהו כי נפיק רובא — משום ליה לידה מתחלה, ואגלאי מלתא דכי זבין לגוי לא כלום זבין, דאין לאו חלק בו. **מכאן**

ולחבא — מצינא רוב ואילך הוא קדוש. ובתחילת לידתו חולין הוה, ויכול למוכרו כאילו הוא במעי אמו, שהרי קדושתו תלוי בלידה, וכיון דמכירתו מכירה — הוה

ליה יד גוי באמצע, ותו לא קדוש בשני שלישי אחרונים. **יצא שלישי דרך דופן** — תחילה על ידי סם וסכין, ובגמר לידה נפתח רחם ויצאו שני שלישים. **למפרע**

הוא קדוש — הרוב הראשון קדושתו תלויה, שבתחלת לידה הוא צריך ליקדש. **מכאן ולחבא** — משילד רובו, או בתחילה או בסוף. **דאי אשמעינן בהך** — קמיתא.

בהא קאמר רב הונא — למפרע הוא קדוש. **משום דלקולא** — כלומר, דאי אמר מכאן ולחבא — קולא הוא, דמפקעין לבכור מוקדשותו.

ואי

בעינא פרסות כבהמה — דהכי משמע: שתי פרסות ומעלת גרה הנמצאת בבהמה

תאכלו. קלוט במעי פרה ליתפר — ואנן אמרינן לעיל (חולין סח), דשרי אפילו

לרבי שמעון תנא דבי רבי ישמעאל כרבי שמעון — מצינו משנת מדרשו של רבי

ישמעאל בתלמידיו של רבי שמעון בן יוחי. **פרסה בבהמה תאכלו** — קרא כתיב

פרסה וכתיב פרסות, איזה שתמצא — או

פרסה בבהמה או פרסות, אבל יונה אינה לא

פרסה ולא פרסות. **כדאמרין מעיקרא** —

דעובר איקרי בהמה. **רבי שמעון היא** —

טעמא לאו משום דעובר לאו בהמה, אלא

משום דמקיש תמורה למעשר במסכת

תמורה בפרק קמא ויגא, דתנן, אמר רבי

שמעון: והלא מעשר בכלל כל הקדשים היה,

ולמה יצא? דכתיב "כל מעשר בקר וצאן וגו'

לא יקבר בין שטוב לרע ולא ימירנו" ויקרא כז,

ולמה יצא? להקיש: מה מעשר קרבן יחיד —

יצא קרבן צבור, ומה מעשר קדשי מזבח —

יצאו קדשי בדק הבית. הלכך, דוק מינה נמי:

מה מעשר אינו בעוברין ואברין, דבעינן

"יעבור תחת השבט" (שם). **אף תמורה** —

אבל למאן דלא מקיש — ממירין, דעובר

איקרי בהמה. **ומנא תימרא** — דהא "אין

ממירין", רבי שמעון היא? דתנן — בסיפא

דידה, דפליג רבי יוסי עלה ואמר: ממירין,

ומפרש טעמא: והלא במוקדשין, בתחלת

הקדש, דהאומר "רגלה של זו עולה" — כולה

עולה כו', שבע מינה, מדקאמר "והלא

במוקדשין" — דלרבי שמעון מהדר: והלא

במוקדשין אתה מודה דהאומר "רגלה של זו

כו' כדלקמן, ובזו אתה חלוק עלי. דאי סלקא

דעתך, תנא קמא "אין ממירין" רבי מאיר

היא, כשאר סתם משנה. **מי את להו האי**

סברא — במוקדשין דכולה עולה, דנימא ליה

רבי יוסי: והלא במוקדשין אתם מודים לי?

והתניא כו', יכול תהא יוצאה לחולין —

בפרין, שיפדה אותו אבר? **תמכר** — בהמה

זו לצרכי עולות, ודמיה חולין. **חזין מדמי**

אותו אבר — וממנו לא יטול דמים, לפי

שאינו שלו, ובתמורה ויגא, פריך: והא

קמיתא אותו שקנאה עולה מחוסר אבר, והוא

היה מחוייב עולה? יהיה לרבות את כולה —

דהוה ליה למכתב "כל אשר יתן ממנו לה'

קדש", ומדכתיב "יהיה" — ירביא הוא,

דאפילו לא נתן לה' אלא ממנו, דהיינו

מקצתה — יהיה קדש כולה. **אלא לאו** —

תנא קמא רבי שמעון היא, וכיון דשמעת ליה

בעלמא דמקיש תמורה למעשר, טעמא בהא

נמי משום הקישא הוא. **לא רבי יוסי מעמא**

דנפשיה קאמר — מהא לא תימא דתנא קמא

רבי שמעון היא. דלעולם אימא לך דרבי

מאיר היא או רבי יהודה, דלא שמעינן להו

דמקשו. וטעמיהו בהא — משום דאברים

52

53

54

55

56

57

58

59

60

61

62

חולין דף סט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזר והדר" (ליום שבת קודש) קמא

מתרצת הגמרא: **בְּעֵינָא 'פְּרָסוּת', וְלִיכָא – צָרִיךְ שְׁתֵּי פְרָסוּת, כְּלָשׁוֹן**
הפסוק 'וְכָל גֹּגִי שְׁתֵּי פְרָסוּת מַעֲלֵת גֵּרָה בְּבִהְמָה, אֹתָהּ תֹאכְלוּ',
ודמות יונה שאין לה פרסות אסורה. מקשה הגמרא: **אֵלָּא מַעֲתָהּ**
שצריך שתי פרסות, אם כן עובר קְלוּט – שאין פרסותיו סדוקות,
הנמצא **בְּמַעֲי פֶרָה** כשנשחטה. ליתר, לפי שיש לו רק פרסה אחת,
והרי למדנו לעיל (סח) שקלוט במעי פרה מותר אפילו לרבי שמעון
שאסר קלוט לאחר שנולד. מתרצת הגמרא: **הָא הֵנָּה דְּבִי רַבִּי**
יִשְׁמַעְיָא בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי, 'פְּרָסָה בְּבִהְמָה תֹאכְלוּ', כְּלוּמַר,
נאמר בפסוק 'פרסה' ונאמר 'פרסות', לומר לך כל הנמצא בבהמה
תאכלו בין אם יש לו פרסה ובין יש לו פרסות. ולכן קלוט מותר שיש
לו פרסה, אך לדמות יונה אין פרסה ולא פרסות, ואסורה.
לעיל דרשה הגמרא היתר בן פקועה מ'בהמה בבהמה תאכלו'.
ודחתה, שאם כן נמצא שעובר קרוי בהמה, ולגבי תמורה שנינו (תמורה
י) שאין ממירים בעוברים לפי שאינם קרויים בהמה, והתורה אמרה
(ויקרא כו ט) 'ואם המר ימיר בהמה בבהמה'. הגמרא מביאה דעה
המקיימת את הדרשה הראשונה: **רַב שִׁמְי בֶּר אִשִּׁי אָמַר, לְעוֹלָם**
בְּדִקְאֲמַתְּ מַעֲיָקָא, שְׁלוּמִידִים מ'בהמה בבהמה', ועובר קרוי בהמה,
וְדִקְא קְשִׁי' לָךְ מִדּוּעַ אֵין מְמִירִין בְּעוֹבְרִים, יֵשׁ לְתַרְץ, הָא מְנִי רַבִּי
שְׁמַעוֹן הִיא, דְּמַקְשִׁי תְּמוּרָה לְמַעֲשֵׁר בַּהֲמָה, כְּמוֹ שְׁמַצִּינוּ (תמורה יג)
שלימד כמה דינים בהיקש ממעשר בהמה לתמורה, וכך גם ילימד
בעניינו, מִה מַעֲשֵׁר בַּהֲמָה אֵינוֹ נִזְהָג בְּאֲבָרִים וְעוֹבְרִים, כִּיּוֹן שְׁצָרִיךְ
שיוכלו לעבור תחת השבט, ואברים ועוברים אינם יכולים להלך, אִם
תְּמוּרָה אֵינָה נִזְהָגֶת בְּאֲבָרִים וְעוֹבְרִים. אך לדעה שלא הוקש
תמורה למעשר, ממירים בעוברים לפי שהם קרויים בהמה.
מוכיחה הגמרא: **וּמָנָא תִּמְרָא שְׁהֵתָנָא בְּתִמּוּרָה שֶׁאִמְרָא אֵין מְמִירִים**
הוא רבי שמעון, דִּתְנִין בַּהֲמָשָׁךְ הַמְּשֻׁנָּה (תמורה י) שם, שרבי יוסי חולק
על תנא קמא וסובר שממירים אברים בבהמה. וביאר טעמו, **אָמַר**
רַבִּי יוֹסִי לְתַנָּא קַמָּא שֶׁאִמְרָא אֵין מְמִירִים אֲבָרִים, וְהֵלָּא אֹתָהּ מוּדָה לִי
בְּמוֹקְדֵשִׁים – בְּמוֹקְדֵשׁ בְּתַחֲוִילָה בַּהֲמָת חוּלִין, שְׁהֵאִמְרָא רִגְלָהּ שָׁל וְזוֹ
תַּהָא עוֹלָה, שֶׁהַבְּהֵמָה בּוֹלָה עוֹלָה, וְלֹא רַק הִרְגַּל, אִם כֵּן אָף
בְּתִמּוּרָה מוּדָה לִי שְׁבִישִׁיאִמְרָא רִגְלָהּ שָׁל וְזוֹ תַּתָּהּ זוֹ, תַּהָא בּוֹלָה
תְּמוּרָה תַּתְּחִיָּה.
מבררת הגמרא: **לָמָּאן קָא מְהֵדֵר לִיה – לְמִי הִשִּׁיב רַבִּי יוֹסִי. אִילָּיָא**
לְרַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוֹנָה, אִם כֵּן כִּיצַד אִמְרָא רַבִּי יוֹסִי שְׁתַּנָּא קַמָּא מוּדָה
לוֹ בְּמוֹקְדֵשִׁים שֶׁהַמְּקִדֵּשׁ אֵת הִרְגַּל קִדְּשָׁה כּוֹלָה, מִי אֵית לָהּ לְרַבִּי
מֵאִיר וְרַבִּי יְהוֹנָה הָא סְבָרָא, וְהֵתִינָא (תמורה יא), יָכוֹל הָאִמְרָא רִגְלָהּ
שָׁל וְזוֹ תַּהָא עוֹלָה, תַּהָא בּוֹלָה עוֹלָה, תִּלְמִיד לומֵר לְגַבִּי הַמְּקִדֵּשׁ
קִרְבִּן (ויקרא כו ט) 'כָּל אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ לַה' יִהְיֶה קִדְּשׁ, וּדְרָשׁוּ חֲכָמִים
'מִמֶּנּוּ קִדְּשׁ', שֶׁרַק הָאֵבֶר שֶׁהַקִּדְּשׁ מִמֶּנּוּ נִקְדֵּשׁ, וְלֹא בּוֹלָה קִדְּשׁ.
שׁוֹאֵל הַבְּרִייתָא: יָכוֹל תִּצְא הַבְּהֵמָה לְחוּלִין כְּשִׁיפּוֹדָא אֵת הָאֵבֶר,
כִּיּוֹן שְׁרוּבָה חוּלִין וְאֵינָה רְאוּיָה לְהִקְרְבָה, וְכְמוֹ שְׁפּוּרִים בַּהֲמָה
הַקְדוּשָׁה בַּקְדוּשָׁה דְּמִיסָא, תִּלְמִיד לומֵר 'הִיָּה', בְּהוֹיִיתָה תַּהָא –
קְדוּשָׁה הַגּוֹף שְׁעָלֶיהָ תִּשְׁאָר. הָא פִּיצֵד יַעֲשֶׂה, תִּמְכֹּר לְצָרִיךְ עוֹלֹת
– לְאִדָּם אַחֵר שְׁרוּצָה לְהִבְיָא עוֹלָה, וְדָמֶיהָ חוּלִין, חוּין מְדִיָּה הָאֵבֶר
הַקְדוּשׁ שְׁבָהּ, שֶׁלֹּא יוּכַל לִיטוֹל דָּמִים עָלָיו, כִּיּוֹן שֶׁאֵינוֹ שֶׁלֹּה, שְׁהִי
הַקְדִּישׁוֹ, דְּכָרִי רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוֹנָה. רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי שְׁמַעוֹן
אוֹמְרִים, מִנֵּין לְאִמְרָא רִגְלָהּ שָׁל וְזוֹ תַּהָא עוֹלָה, שְׁתַּהָא בּוֹלָה עוֹלָה,
תִּלְמוּד לומֵר 'הִיָּה', שְׁתִּיבָה וְזוֹ מִיּוֹתֶרָתָא, שְׁהִי אִפְשָׁר לְכַתּוּב 'כֹּל
אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ לַה' קִדְּשׁ', אֵלָּא לְרַבּוֹת אֵת בּוֹלָה, שֶׁאֵף אִם נָתַן לַה'
רַק מִמֶּנּוּ כְּלוּמַר מִקְצָתָהּ, וְהִיא כּוֹלָה קוֹדֵשׁ.
מבואר בבריייתא, שלרבי מאיר ורבי יהודה רק האבר שהקדיש קדוש.
מסיימת הגמרא את ההוכחה: אם כן **לָמָּאן טוּעֵן רַבִּי יוֹסִי שְׁכַשְׁם**
שאתה מודה לי במוקדשין תודה במוקדשין, אי לרבי מאיר ורבי
יהודה, מִי אֵית לָהּ הָא סְבָרָא בְּמוֹקְדֵשִׁים, הֵלָּא הוֹכַחְנוּ מִהַבְּרִיתָא
שאינם מודים. **אֵלָּא לָאו לְרַבִּי שְׁמַעוֹן, שְׁהוּא הַסּוֹבֵר כְּמוּתוֹ**
בבריייתא. ונמצא שיש הוכחה מדברי רבי יוסי שתנא קמא של
המשנה הוא רבי שמעון. וכיון שרבי שמעון מקיש תמורה למעשר,
יש לומר שאף כאן טעמו שאין ממירין באברים ועוברים משום היקש

זה, וכמו שהתבאר. וכיון שמה שאין ממירין אינו מחמת שעובר אינו
קרוי בהמה, לכך אפשר ללמוד היתר בן פקועה מ'בהמה בבהמה'.
דוחה הגמרא: **לֹא, אֵין לְהוֹכִיחַ מִרְבִּי יוֹסִי שְׁתַּנָּא קַמָּא הוּא רַבִּי**
שְׁמַעוֹן, לְפִי שִׁישׁ לומֵר שְׁתַּנָּא קַמָּא הוּא רַבִּי מֵאִיר אוֹ רַבִּי יְהוֹדָה, וְלֹא
מִצִּינוּ שֶׁהִקְשִׁינוּ תְּמוּרָה לְמַעֲשֵׁר, אֵלָּא הִטְעַם שֶׁאֵין מְמִירִים בְּעוֹבְרִים
וְאֲבָרִים מְשׁוּם שֶׁאֵינִים קְרוּיִים בַּהֲמָה. וְזֶה שֶׁאִמְרָא רַבִּי יוֹסִי וְהֵלָּא
בְּמוֹקְדֵשִׁים הָאוּמֵר רִגְלָהּ שֶׁל זוֹ עוֹלָה כּוֹלָה עוֹלָה, אֵין כּוּוֹנְתוֹ שְׁתַּנָּא
קַמָּא מוּדָה בּוּזָה, שְׁהִי רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוֹדָה חוֹלְקִים, אֵלָּא רַבִּי יוֹסִי
מַעֲמָא דְּנִפְשִׁיהּ קָאָמַר, וְכֵן אָמַר, הֵלָּא אֲנִי יוֹדֵעַ מִהֲדִרְשָׁה יְהִידָה
קִדְּשׁ, שֶׁבַּהֲקִדֵּשׁ בְּתַחֲוִילָה הָאוּמֵר רִגְלָהּ שֶׁל זוֹ תַּהָא עוֹלָה הַבְּהֵמָה
כּוֹלָה עוֹלָה, וְלִכְךָ אָף בְּתִמּוּרָה הָאוּמֵר רִגְלָהּ שֶׁל זוֹ תַּהָא תְּמוּרָה,
הַבְּהֵמָה כּוֹלָה תְּמוּרָה, וְאִם כֵּן אֵין חִסְרוֹן בְּכֵךְ שֶׁאֵבֶר אֵינוֹ קְרוּי
'בַּהֲמָה', שְׁהִי הַבְּהֵמָה כּוֹלָה נְהִיית תְּמוּרָה וְהִי זֶה בְּכֹלל 'וְאִם הָמָר
יְמִיר בְּהֵמָה בְּבִהְמָה' (ויקרא כו ט).

משנה

משנתינו עוסקת בענין בהמה המקשה לילד עובר שהוא בכור, האם
מותר לחותכו קודם שיצא מן הרחם: בהמה **הַמְּכַבְּרָת – העומדת**
ללדת בפעם הראשונה, הַמְּקִשָּׁה לִילָד, מְחַתֵּךְ – מותר לחתוך את
העובר אֶבֶר אֶבֶר מִיד בִּיצִיאָתָם מִן הָרַחֵם וּמִשְׁלִיךְ לַבְּלָבִים, שְׁכַל
זֶמֶן שֶׁלֹּא יֵצֵא רוּבוֹ, עֵדִין אֵינוֹ קְדוּשׁ.
יֵצֵא רוּבוֹ בְּבֵת אַחַת וְחֹתְכָהּ, הִרִי זֶה יִקְבֵּר, שְׁבִיצִיאַת רוּבוֹ הִרִי הוּא
נַחֲשֵׁב יִלְדָה, וְחָלָה עָלָיו קְדוּשַׁת בְּכוֹרָה, וְהִרִי הוּא אֲסוּר בְּהִנָּאָה,
וְבִשְׁנֵי הָאוֹפְנִים הֵלָּלוּ, שִׁיצַד הָעוֹבֵר אֶבֶר אֶבֶר, אוֹ יֵצֵא כֹאחַת, מַעֲתָה
בַּהֲמָה יוֹלֶדֶת זוֹ נִפְטָרָת מִן הַכְּבֻרָה, שֶׁאִם תִּלְדֵּךְ שׁוֹב, אֵין הוֹלֵד קְדוּשׁ
בַּקְדוּשַׁת בְּכוֹרָה, אֵלָּא הִרִי הוּא חוּלִין, שְׁהִי אֵינוֹ פֶּטֶר רַחֵם.

נמרא

הגמרא מביאה מחלוקת מאימתי חלה קדושת הבכור: **אֲתָמַר, בַּהֲמָה**
הַמְּכַבְּרָת שִׁיצַד שְׁלִישִׁי עוֹבֵר בְּשַׁעַת הַלִּידָה, וּמְכַרְוֹ לְעוֹבֵד בּוֹכְבִּים,
וְהוּר וְיֵצֵא עוֹד שְׁלִישִׁי אַחֵר וְנִמְצָא שִׁיצַד כְּבֵר רוּב הָעוֹבֵר, שְׁהִיא
שַׁעַת הָרְאוּיָה לְחַלּוֹל קְדוּשַׁת בְּכוֹרָה, רַב הוֹנָא אָמַר, עוֹבֵר זֶה קְדוּשׁ
בְּכוֹרָה. רַבָּה אָמַר, אֵינוֹ קְדוּשׁ. מִבִּאֲרַת הַגְּמָרָא: רַב הוֹנָא אָמַר
קְדוּשׁ, קִקְבֵּר, לְמַפְרַע הוּא קְדוּשׁ, כְּלוּמַר אָף שֶׁקְדוּשַׁת הַבְּכוֹר
תְּלוּיָה בְּלִידָה, וְרַק מִשְׁעָה שִׁיצַד רוּבוֹ נַחֲשֵׁב הוּא כִּילּוֹד, מְכַל מְקוֹם
לְאַחֵר שִׁיצַד רוּבוֹ, הִרִי הוּא קְדוּשׁ כְּבֵר מִתְחִילָה, וְאִם כֵּן בִּיּוֹן דְּנִפְקָא
לִיה רַבִּינָה – כֹּאשֶׁר יֵצֵא רוּב הָעוֹבֵר, אֵינְלָא מִלִּיתָא לְמַפְרַע
דְּמַעֲיָקָא הוּא קְדוּשׁ – הוֹבֵר הַדְּבַר לְמַפְרַע שֶׁמִּתְחִילָת יִצִּיאָתוֹ הִיָּה
קְדוּשׁ, וּמֵאִי דּוֹבִין לֹא כְּלוֹם זִבִּין – וְזֶה שֶׁמִּכֵּר לְנִכְרִי אֵינָה מְכִירָה,
שְׁכֵכֶר חֵלָה קְדוּשַׁת הַבְּכוֹר קוֹדֵם, וְאֵין לוֹ חֵלֶק בּוֹ. רַבָּה אָמַר אֵינוֹ
קְדוּשׁ, קִקְבֵּר מִקָּאן וְלִהְיָא קְדוּשׁ, וְהִיּוֹנוּ רַק לְאַחֵר יִצִּיאַת רוּבוֹ,
נִמְצָא שֶׁבְּשַׁעָה שִׁיצַד שְׁלִישׁ עֵדִין בְּרִשׁוֹת הָיִשְׂרָאֵל הִיָּה לְמוֹכְרָו,
וּמֵאִי דּוֹבִין שְׁפִיר זִבִּין – וְזֶה שֶׁמִּכֵּר, יִפָּה מִתְקִימַת הַמְּכִירָה, וְכִיּוֹן
שֶׁחֲלָקוֹ שִׁיךְ לְנִכְרִי, שׁוֹב לֹא יוֹכֵלָה לְחַלּוֹל קְדוּשַׁת בְּכוֹרָה עַל בַּהֲמָה
שְׁשׁוּתָף בָּהּ נִכְרִי.
הגמרא מביאה מקרה נוסף שבו נחלקו רב הונא ורבא ומבארת
שבשתי המחלוקות נחלקו באותה סברא: **וְאִוְדוֹ לְמַעֲמִיָּה – וְדִבֵּר**
זֶה שֶׁאִמְרָו, לְשִׁיטָתָם אִמְרוּהוּ, דְּאֲתָמַר, יֵצֵא שְׁלִישִׁי עוֹבֵר דְּרָךְ דּוֹפִין
הָאֵם, עַל יְדֵי שֶׁקְרַעוּ אֵת כְּרִיסָה בְּסֵם אוֹ בְּסִכִּין, וּבִגְמַר לִידָה נִפְתַּח
רַחְמָה וְיֵצֵאוּ שְׁנֵי שְׁלִישִׁי הָעוֹבֵר הָאֲחֵרִים דְּרָךְ הָרַחֵם, רַב הוֹנָא
אָמַר, אֵינוֹ קְדוּשׁ. רַבָּה אָמַר, קְדוּשׁ. מִבִּאֲרַת הַגְּמָרָא: רַב הוֹנָא
אָמַר, אֵינוֹ קְדוּשׁ, רַב הוֹנָא לְמַעֲמִיָּה – לְשִׁיטָתוֹ דְּאֲתָמַר לְמַפְרַע
קְדוּשׁ, שְׁמִיד כֹּאשֶׁר יוֹצֵא רוּבוֹ שֶׁל עוֹבֵר הִרִי זֶה נַחֲשֵׁב יִלְדָה וְחָלָה
הַקְדוּשָׁה מִתְחִילָתוֹ, וְרוּבָא קָמָא לִיתִּיהּ בְּרַחֵם – וְרוּב הָרָאשׁוֹן שֶׁל
עוֹבֵר זֶה הוֹצֵא, לֹא יֵצֵא דְרָךְ הָרַחֵם שֶׁהוּא הַגּוֹרֵם הַמְּחַיֵּב בְּכוֹרָה,
אֵלָּא דְרָךְ הַדּוֹפֵן הַפּוֹטֵר מִבְּכוֹרָה, וּמִפִּי שֶׁלְמַפְרַע חֵלָה הַקְדוּשָׁה,
הִיּוֹנוּ מִתְחִילָת הַלִּידָה, אִם כֵּן דּוּקָא בְּרוּבוֹ הָרָאשׁוֹן הוּא מִתְקַדֵּשׁ,
וְרוּב זֶה לֹא יֵצֵא בְּחִיּוֹב אֵלָּא בְּפִטּוֹר, וְשׁוֹב לֹא חֵלָה קְדוּשַׁת בְּכוֹרָה

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

א. חכמים הראשונים תקנו לקדש על היין בבית הכנסת¹⁸ כדי להוציא את האורחים שאין להם יין השוכתים
בחדרים הסמוכים לבית הכנסת ואוכלים שם מיד אחר קידוש זה שהרי קידוש זה להם הוא במקום סעודה
שבשעה שהשליח ציבור היה אומר קידוש זה היו האורחים כבר בחדריהם ושומעים משם את הקידוש ויוצאין
בו³ אבל הציבור אינן יוצאים בו אף אם נתכוונו לצאת פנין שאין שומעין אותו במקום סעודה⁴:

חלק ב סימן רסט, דין הקידוש בבית הכנסת, סעיף א

הלכתא רבתא

א] בבית הכנסת - נוסח הקידוש בבית הכנסת כנוסח הקידוש בביתו¹, אלא שאם אין יין בבית הכנסת לא יעשו קידוש על הפת².

ציונים והוספות

- 1) ראה באל"י רבה סי' קעד ס"ק יז שבכמה מקומות היה להם לגנאי לומר בבית הכנסת 'סברי' כלומר תנו דעתכם, דמסתמא מכוונים הם, וכן הטעם השני שאומרים 'סברי' שאינו יין של טירוף ודאי אינו שייך בבית הכנסת - ומ"מ המנהג בכל אשכנז כשמקדשין בבית הכנסת הש"ץ אומר 'סברי', והוא משום דלא פלוג (ראה עוד שו"ת צי"א ח"ח סי' ח).
- 2) הגהות מיימוניות הל' שבת פכ"ט ה"י אות ס: דאיך יקדש על הפת, הלא אין שם אדם שנטל ידיו לאכול לאלתר ולברך ברכת המזון.
- וראה להלן הדין במקום שהפסיקו לקדש בביהכנ"ס מחמת חסרון יין - אם יתחילו שוב המנהג (בימינו).
- 3) כדלהלן סימן רעג סעיף י: אם קידש בתוך ביתו ושמע שכנו הקידוש ממנו כשהוא בתוך בית שלו ושלחנו ערוך לפניו לאכול מיד באותו מקום יוצא בו ידי חובתו שהרי הוא שומע במקום סעודתו ואע"פ שהמקדש הוא במקום אחר אין בכך כלום, והוא שיתכוין המקדש להוציא ידי חובתו ויתכוין הוא לצאת בשמיעה זו.
- 4) סימן רעג ס"א: אין קידוש אלא במקום סעודה שאם קידש בבית זה ואכל בבית אחר . . לא יצא ידי חובתו בקידוש הראשון וצריך לחזור ולקדש קודם שיאכל בבית האחר.

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1) במה דברים אמורים בסעודת הרשות או אפילו סעודת מצוה אלא שאין זמנה בערב שבת שיכול לדחותה ליום אחר ולעשות הסעודה באותו יום אבל אם זמנה היום כגון סעודת מילה וסעודת אירוסין ונשואין שאין לו לדחות האירוסין שמא יקדמו אחר לארסה וכן הנשואין אין לו לדחות שלא להבטל מפריה ורביה וכן המילה אף אם אינה בשמיני ללידתה אי אפשר לדחותה ליום אחר שאסור להניחו עזל אפילו יום אחד לפיכך מותר לעשות הסעודה ג"כ בו ביום ואם אח"כ לא יוכל לקיים סעודת שבת שבמילה אין בכך כלום כיון שזוהי גם כן סעודת מצוה ויאכל למחר ביום שלש סעודות כמ"ש בסי' רע"ד:
- 2) ומכל מקום מצוה להתחיל הסעודה לכתחלה קודם שעה עשירית שהרי משעה עשירית ואילך מצוה להמנע מלקבוע אפילו סעודה קטנה שרגיל בה בחול אם היא סעודת הרשות כמו שיתבאר אם כן גם בסעודת מצוה כיון שאפשר להקדימה קודם שעה עשירית יש לו להקדימה לכתחלה.
- 3) וטוב שלא לאכול בסעודה זו אלא מנין מצומצם לבד מן השייכים לסעודה כגון הקרובים והשושבינים בסעודת נשואין והקרובים ובעלי הברית דהיינו המוהל והסנדק בסעודת מילה:
- 4) סעודת פדיון הבן בזמנו דהיינו ביום ל"א ללידתו דינה כסעודת מילה אבל אם אירע איזה אונס שלא פדאו ביום ל"א אין לפדותו בערב שבת ולעשות או סעודה של משתה

- 22) דכיון שכבר נדחת המצוה מזמנה ידחנה ג"כ מערב שבת מפני כבוד השבת (אלא יפדנו בלא סעודה של משתה) וכן מי שאירס קודם ערב שבת ואירעו אונס שלא היה יכול לעשות הסעודה ביום האירוסין לא יעשה בערב שבת דכיון שכבר נדחת מזמנה דהיינו יום האירוסין ידחנה ג"כ מפני כבוד השבת (אבל בנשואין נמשכת מצות הסעודה (ג') [ד'] ימים אחר החופה כמו שיתבאר בסי' תר"מ):
- 23) סעודה שרגיל בה בימות החול דהיינו סעודה קטנה שאינה של משתה מן הדין מותר לאכלה בכל היום אפילו סמוך לחשכה אבל מצוה להמנע מלקבוע מתחלת שעה עשירית ואילך כדי שיכנס לשבת כשהוא תאב לאכול ויאכל סעודת שבת לתיאבון.
- 24) אבל לאכול ולשתות בלי קביעות סעודה אינו נמנע בערב שבת ובערב יו"ט עד שחשיכה דהיינו עד בין השמשות כמו שיתבאר בסי' רע"א] חוץ מערב פסח כמו שיתבאר בסי' תע"א:
- 25) אבל לאחר שחשכה או לאחר שקיבל עליו שבת אפילו מבעוד יום (אם דעתו להתחיל סעודת שבת קודם שחשיכה)] מצוה להמנע מלאכול שום דבר אפילו בלא קביעות סעודה אפילו לאחר שקידש על הכוס קודם אכילת עיקר סעודת שבת דהיינו מלחם שמברכים עליו המוציא שהוא עיקר סעודת שבת שמבלעדו אינו יוצא ידי חובת ג' סעודות כמו שיתבאר בסי'

השבת לפי שאיסור זה שלא יכנס לשבת כשהוא מעונה איסור
קל הוא ולא חששו לו אלא שלא לקבוע בו התענית לכתחלה
כשאפשר לקבועו ביום אחר אבל מי שאי אפשר לו לקבועו
ביום אחר אין לו לדחות התענית לגמרי בשביל כך.

ורשאי להשלים התענית בערב שבת עד צאת הכוכבים ואם
קיבל עליו התענית במנחה חייב הוא להשלימו כמו המקבל
עליו תענית בשאר ימות השבוע שחייב הוא להשלימו עד צאת
הכוכבים ויש אומרים שאם השלים תפלת ערבית של שבת
מבעוד יום צריך לאכול מיד ואינו רשאי להתענות עד צאת
הכוכבים דכיון שקיבל עליו שבת בתפלה אסור לו להתענות עוד
שאר מתעניין בשבת אפילו שעה אחת כשמתכוין לשם תענית
כמו שיתבאר בס' רפ"ח ואף אם קיבל התענית במנחה שחייב
הוא להשלימו אעפ"כ יאכל מיד לאחר השלמת (הצבור את)
התפלה לפי שהוא מתענה עד אחר קבלת שבת זהו ג"כ השלמה
שכבר נשלם יום החול וחל עליו השבת.

ולענין הלכה יש לנהוג כסברא האחרונה בתענית יחיד שאין
חיוב ההשלמה בו אלא מחמת קבלתו אותו וכיון שמתענה עד
אחר קבלת שבת יוצא ידי חובתו ומכל מקום לכתחלה יפרש
בשעת קבלת התענית שאינו מקבלו אלא עד לאחר יציאה מבית
הכנסת אבל בתענית צבור שההשלמה בו הוא חובה צריך
להשלים גם בערב שבת כסברא הראשונה ואפילו אם התנה
מאתמול שלא יתענה אלא עד לאחר יציאה מבית הכנסת אין
תנאו מועיל כלום שאין התענית תלוי כלל בתנאו שהרי הוא
תענית צבור.

ואם הוא תענית חלום לדברי הכל ישלים עד צאת הכוכבים
שהרי אף בשבת עצמה מתענין תענית חלום:

חלק ב סימן רמט, דינים השייכים לערב שבת סעיפים ו"ב

רע"ד לפי שאם יאכל ממאכל אחר קודם אכילת הלחם לא יאכל
הלחם לתיאבון (ומכל מקום אין למחות ביד המקילין כיון שמן
הדין אין חיוב גמור לאכול סעודת שבת לתיאבון כמו
שנתבאר):

יא במה דברים אמורים כשאוכל אותו מאכל קודם הסעודה
מחמת שחפץ ומתאוה לאוכלו קודם הסעודה ולא בתוך
הסעודה אבל אם מה שאוכלו קודם הסעודה הוא מחמת שרוצה
להשלים מאה ברכות ע"י שמברך עליו גם ברכה אחרונה
כשאוכלו קודם הסעודה שאינו נפטר בברכת המזון שלאחר
הסעודה יש בזה (איסור גמור מן הדין שאסור לגרום חיוב ברכה
כשאפשר לפוטרה בברכה אחרת כמו שנתבאר בס' [ר"ט] ויעוד
יש) איסור במה שמקדים ברכת אותו מאכל לברכת הלחם
שברכת הלחם קודמת לכל הברכות כמו שנתבאר בס' רי"א
משא"כ כשאוכלו קודם הסעודה מחמת שאינו חפץ ומתאוה
לאכול כלל בתוך הסעודה אלא קודם הסעודה אזי אינו צריך
כלל להקדים לפניו ברכת הלחם עיין ס' רי"א:

יב אין קובעים תענית לכתחלה בערב שבת אלא אם כן
שיטענו מעט קודם קבלת שבת כדי שלא יכנס לשבת
כשהוא מעונה אלא אם כן הוא איסטניס שכשאוכל ביום אפילו
מעט לא יאכל בלילה לתיאבון.

במה דברים אמורים בתענית יחיד שאין קבוע לו זמן שאפשר
לו להתענות אותו תענית ביום אחר אבל אם זמנו הוא בערב
שבת כגון המתענה תעניות של ימי מיתת הצדיקים שיתבאר
בס' תק"פ וכן המתענה בערב ראש חודש אינו צריך לדחות
התענית ליום אחר אם אירע בערב שבת (וכן המתענה בכל ימות
השבוע שבאותו יום מתענה הוא ג"כ) ואע"פ שכל התעניות אלו
שבערב שבת אינם חובה כלל אין צריך לדחותו מפני כבוד

לקוטי תורה

המעלה הנפלאה של הנפש האלקית
ונפש השנית בישראל נקרא נפש אלהית, חלק
אלוה ממעל.

"נפש השנית בישראל היא חלק אלקה ממעל ממש",
ולפיכך נקראת "נפש אלקית", לפי שמהותה היא "אלקות",
"וכמ"ש ונשמת שד"י גו', נר ה' נשמת אדם". [ואף שגם
הנפש הבהמית שרשה מ"מקום גבוה", ורק מחמת ירידתה
למטה ירדה ממדריגתה עד כדי כך שהיא כלולה מטוב ורע,
כנ"ל; ואם כן יש מקום לשאול במה נשתנתה הנפש
האלקית שגם היא ירדה ונתלבשה בגוף ובכל זאת היא
נשארת במעלתה – "חלק אלקה ממעל"?

אלא ההבדל הוא:]

והיא [הנפש האלקית] הבאה לאדם בלי אמצעים
בלל.

לעומת הנפש הבהמית ש"משתלשלת.. על ידי

אמצעים רבים ודרך שרים ומזלות" – הנה הנפש
האלקית, אע"פ שגם היא יורדת למטה דרך
"השתלשלות העולמות" (כפי שאומרים "אלקי, נשמה
שנתת בי טהורה היא, אתה בראתה אתה יצרתה כו"),
היינו שבדרכה להתלבש בגוף היא עוברת דרך עולם
הבריאה ועולם היצירה וכו'), מכל מקום היא "באה
לאדם בלי אמצעים כלל". כלומר: הנשמה באה
ממקורה ושרשה (דרך כל העולמות) לתוך גוף האדם
שלמטה באופן ישר, מבלי להתלבש בשום "ממוצע"
(שר או מזל) בעולמות עליונים.

ומאחר שבין הנפש האלקית למקורה אין שום
"ממוצעים", לפיכך גם לאחר שהנשמה יורדת למטה
היא נשארת במעלתה כפי שהיתה במקורה ושרשה.

כמ"ש והאלהים עשה את האדם ישר.

הפירוש הפנימי בכתוב "והאלקים עשה את האדם

1 ישר" הוא ש"האדם הוא הנפש האלקית", והכתוב
2 מתאר את אופן המשכת הנפש האלקית ממנו ית' עד
3 למטה בגוף האדם, שהיא נמשכת מהקב"ה באופן
4 "ישר", ד"פירוש ישר היינו שכמו שהוא למעלה כך
5 הוא למטה.. שלא על ידי שום השתלשלות ושום
6 אמצעים כלל".

7 ולפיכך ירדתה למטה אינה גורמת שום שינוי
8 במהותה.

9 וכמ"ש ואתה נפתחת בי, ואתה ממש, בלי
10 ממוצעים, ויפח באפיו נשמת חיים ונו'.

11 על פי זה, שירידת הנשמה בגוף ממקורה היא
12 באופן "ישר" ללא ממוצעים, יובן הלשון בברכת
13 "אלקי נשמה" – "אתה בראתה אתה יצרתה ואתה
14 נפתחת ביי":

15 "ואתה" הוא הקב"ה בכבודו ובעצמו, "ואתה
16 ממש", ופירוש הדבר הוא, שלא רק "בריאת"
17 ו"יצירת" הנשמה היא מהקב"ה, אלא גם "נפיתתה"
18 (ונתינתה) בתוך הגוף היא מ"אתה ממש", כמ"ש
19 "ויפח באפיו נשמת חיים" היינו שהקב"ה בעצמו נפח
20 את הנשמה "בתוך הגוף"; ולא הי' שום "ממוצע" בין
21 הקב"ה עצמו ובין הנשמה כפי שניתנה בתוך הגוף,
22 ולפיכך גם כשנחלשה בגוף הגשמי נשארה הנשמה
23 במעלתה, "חלק אלקה ממעל", בלי כל שינוי במהותה.

24 כמשל הכל האדם שיוצא ממנו, ואף על פי כן היא
25 מיוחדת עמו בלי הפסק.

26 הטעם לכך שנתנית הנשמה בגוף מתוארת בתורה
27 בלשון ויפח, "אף שאין לו דמות הגוף וכו' ח"ו, אך
28 דברה תורה כלשון בני אדם"

29 כי תואר זה בא ללמדנו את אופן נתינת הנשמה
30 לתוך הגוף שהוא כענין נפיתת האוויר מתוך האדם.
31 כלומר, היחס של הקב"ה לנשמת האדם שבגוף אינו
32 בדוגמת ההבל היוצא מהאדם על ידי דיבור אלא
33 בדוגמת ההבל היוצא מהאדם על ידי נפיתת. וההבדל
34 ביניהם הוא, כי בעוד שבדיבור ההבל "מתלבש"
35 במוצאות הפה ועל ידי כך ההבל "מצטייר" באותיות
36 (כל אות בצורה שלה) ומשתנה בהתאם לאותיות, הרי
37 כאשר אדם נופח אויר החוצה, ההבל יוצא ממנו ישר
38 "בלי הפסק" של ממוצע ובלי שינוי ו"ציור" כלל,
39 ונמצא שההבל נשאר מאוחד עם האדם (ללא שינוי)
40 גם לאחר שיוצא ממנו החוצה.

41 לכן תמיד היא מיוחדת במציולה בתכלית היחוד.
42 וכך גם לגבי הנשמה: כיון שהיא נמשכת ממנו ית'
43 באופן של "ויפח" (ללא התלבשות ב"אמצעי"
44 כלשהו), לכן, אע"פ שהיא "יוצאת" ממנו ית'
45 ומשתלשלת למטה דרך העולמות (כנ"ל), אע"כ היא
46 נשארת תמיד מאוחדת עם הקב"ה (ה"מציול" של
47 הנשמה) בתכלית היחוד.

48 ומצדה לא היה באפשריות האדם לחטוא כלל
49 ולחיות מעוברי רצונו, אחרי שהיא מיוחדת תמיד
50 במציולה.

51 כל האפשרות לחטא נובעת רק מחמת ההסתר על
52 האור האלקי, שכתוצאה ממנו "נראה לאדם שהוא יש
53 ודבר בפני עצמו", ולכן לא שייך ענין של חטא אצל
54 הנשמה, שהרי היא מאוחדת בתכלית עם האלקות
55 ויודעת ומרגישה היטב שאין שום דבר חוץ ממנו.

56 זולת שהנפש הבהמית מלביש אותה ומכסה
57 ומעלים מהביט באור אין סוף ב"ה, כמבואר
58 בלקוטי אמרים.

59 כאשר הנפש האלקית מתלבשת בגוף האדם, הנפש
60 הבהמית מכסה על אור קדושת הנפש האלקית (כמו
61 קליפה המכסה על פרי), כמבואר בלקוטי אמרים –
62 הוא ספר התניא – שהנפש הבהמית היא כמו "לבוש
63 שק דקליפה" המכסה ומסתיר על הנפש האלקית.

64 ובגלל הכיסוי הזה הנשמה המלוכשת בגוף איננה
65 יכולה "להביט" באור אין סוף ב"ה, היינו להרגיש את
66 האמת שאין דבר חוץ ממנו – ולפיכך אין בכוחה של
67 הנפש האלקית למנוע את האדם מן העבירה (וכדי שבכל
68 זאת לא יעבור האדם עבירה דרושה עבודה ויגיעה).

69 "כמו למשל שמקשרין לאדם [את] העינים או
70 שמזפין או שמשחירין [את עיניו], ומנהיגין אותו
71 כמו שוטה, אל אשר יהי' רוח המנהיגים שם ילך; אף
72 שהאיש בעצמו [הוא] איש חכם ונבון, רק מחמת
73 שעניו נקשרו ואינו רואה נעשה שוטה. וכן הנשמה,
74 אף שהיא חלק אלקה ממעל ממקום קדושה, אבל
75 כשהביא אותה באדם, גוף חומר עב המעלים ומסתיר,
76 נעשה שוטה, שכל מה שהגוף עושה אינה יכול למחות
77 בידו מחמת העורון שלה".

78 (ושתי נפשות אלו נקראות) בכתוב בצלמנו
79 כדמותנו, שהנפש האלהית היא בחינת צלם
80 והחיונית היא בחינת דמות).

9 "צלם" הוא צורת עצם הדבר, ואילו "דמות" הוא
10 דבר זר אלא שהוא באותה הצורה, כמו דמות המצוירת
11 על לוח או מראה הנראית בזכוכית.
12 וכך, הנפש האלקית שהיא "חלק אלקה ממעל"
13 לפי שהיא מאוחדת תמיד במקורה "בתכלית היחוד",
14 היא "בצלם אלקים ממש, בלתי פירוד כלל", משא"כ
15 הנפש הבהמית שנעשית "יש ודבר בפני עצמו" היא
16 רק "כדמותנו".

ד"ה כי תהיין פרק ב

1 כפל הלשון שנאמר בבריאת האדם – "נעשה אדם
2 בצלמנו כדמותנו" – מתייחס לשתי הנפשות שבאדם,
3 ללמדנו ששתייהן הן בדוגמא שלמעלה; לפי שגם
4 הנפש הבהמית מקורה "ממקום גבוה" באלקות, אלא
5 שלעומת הנפש האלקית שהיא ב"צלם" שלמעלה
6 ("בצלמנו"), הרי הנפש הבהמית היא רק ב"דמות"
7 שלמעלה ("כדמותנו").
8 פירוש:

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

27 יותר מן הראשון יסתור בקושיות רבות ויהי' הדבר מופלא
28 ונעלם יותר מעין השכל והטעם וכל שיעמיק דעתו יותר
29 יותר יבא לכלל הפלאה והעלם תוכן עומק הדבר לאמתתו
30 וזהו הנק' העלם אחר העלם ובוה יש ריבוי מדרגות בין
31 הפלפולין יש שהקושיות רבות לסתור מה שבא בהשגה
32 שנית אחר ביטול השגה הראשונה וכן אחר ביטול השגה
33 שניה יבא להשגה שלישית יותר טוב יסתור גם זה
34 בקושיות וזהו העלם אחר העלם עד שיארך הפלפול כמו
35 כ"ד קושי' וכ"ד פרוקי' כו' שהוא טורח ויגיעת השכל
36 בעילוי אחר עילוי וכל מה שיעמיק השכל בעילוי יותר
37 יותר הדבר בא בהעלם והעדר אור אמתית ההלכה על
38 בורי' אך לאחר שיתרץ כל ריבוי הקושיות וסתירות ויבא
39 לתכלית עומק אמתית הטעם של ההלכ' זהו הנק' פלפול
40 גדול ואם יבא לאמתת הדבר בלא טורח רב בקושיות
41 ותירוצים כ"כ יקרא פלפול קטן כו' ועכ"פ אנו רואים
42 שעיק' הפלפול הוא רק הפלאת עומק המושג ע"י הקושיות
43 שלא יוכלו להשיגו וכל השגה מתבטלת מפני הקושיא עד
44 שנשאר הדבר בהעלם והסתור מאד מעין השכל לגמרי אך
45 אם הי' הדבר נשאר בהעלם והעדר הידיעה לגמרי א"כ
46 מהו תועלת הפלפול שהוא רק לידע תכלית האמת כו' אבל
47 הענין הוא שאחר העדר הידיע' והשגה שע"י רוב הקושי' ו
48 והעלמות בהעלם אחר העלם כנ"ל הרי יבא לכלל השגת
49 אמתית הדבר כמו שהוא בלי שום קושיא וסתירה עוד וכמו
50 המסנן ע"י המשמרת או כמו מצרף לכסף כו' שע"י בירור
51 כל סיג גם היותר דק נשאר הכסף נקי בתכלית או היין
52 צלול בתכלית כו' וכן המרקד קמח ביי"ג נפה וכה"ג ודל':

שער החנוכה

1 (נד) **ויובן** זה בתוס' ביאור מדמיון ההפרש שמצינו בין
2 תלמוד בבלי לתלמוד ירושלמי דהנה ארז"ל
3 ע"פ במחשכים הושיבני זה תלמוד בבלי וזה פלא הלא נא'
4 ותורה אור האיך יקרא מחשכים כו' וגם למה דוקא תלמוד
5 בבלי ולא בתלמוד ירושלמי כו' אך הענין הוא כידוע
6 שבא"י היו לומדים הלכות פסוקות בלי פלפול עמוק וארוך
7 כ"כ רק מאשר נצרך לבאר טעמי ההלכות על בוריין היו
8 מקובלים בזה איש מפי איש גם ר"י ור"ל שעסקו בפלפול
9 שחיברו תלמוד דירו' אבל זה הי' רק בינם לבין עצמם
10 דר"ל היה מקשה לו קושיות ור"י מתרץ ואחריו תלמידו
11 ראב"פ וכה"ג אבל רוב התלמידים היו לומדים הלכות
12 פסוקות בקצרה רק טעמיהן של הלכות כפי שהי' בקבלה
13 שהוא הנק' גירסא אבל בני בבל כל התלמידים עיקר
14 עסקיהם הי' דוקא בפלפול כרוב קושיות ותירוצים על כל
15 הלכה ודין בעומק רב עד שהוציאו לאור כל דין ודין
16 לאמתתו ונתחדשו מפלפול זה ריבוי דינין מחודשים לגמרי
17 כידוע בענין פלפול דהויות דאב"י ורבא בתלמוד בבלי כך
18 הי' בלימוד רוב התלמידים ולכך א' במחשכים הושיבני זה
19 תלמוד בבלי שנק' מחשכים כמו ההולך בחשך שלא יראה
20 אור כך לא יוכלו לעמוד על אמתית הטעם של הלכה כי
21 הנה עיקר הפלפול הוא שכל דבר הלכה ודין לא יעלה
22 בהשקפה ראשונה שמשיג הטעם שבה לאמתתו להניח
23 הדבר בהסכם אדרבה יקשה בעיניו מיד על הטעם ויהי'
24 קשה לו מאד להבין להשיג עומק המושג בה דהיינו
25 כשירצה לעמוד על טעמו של דבר בעמקות לא יוכל להגיע
26 אל אמתית המכוון לעולם ואף אם יתייגע וימצא טוב טעם

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

על כן לא יאכלו בני"י את גיד הנשה. (בראשית ל"ב ל"ג)
 להבין שרש ענין מצות איסור ג"ה, יש להקדים מאמר
 הזוהר הובא בפרדס שער י"ז פ"א הוא צולע על ירכו דא
 איהו נצח ישראל יריכו כתיב ולא יריכו דא דרגא רביעאה
 דלא אתנבי מתמן בר נש עד דאתא שמואל נביאה וע"ד
 כתיב וגם נצח ישראל לא ישקר (שמ"א ט"ו כ"ט) כדן
 אתתקן דרגא דא דהוה חלושא מכד אסתכן יעקב בממנא
 דעשו ונגע בכף ירכו כו' בגין דירכא איהו לבר מגופא כו'
 עכ"ל לענינינו. והקשה הפרדס ממה דאי' ברעיא מהימנא
 להיפוך שבהוד ה' הפגם דבי' אתמר נתנני שוממה כל
 היום דוה (איכה א' י"ג) עכ"ל וכ"ה בתיקונים ותוכן
 תירוצו שם הוא כי ענין הפגם הוא הסתלקות השפע מאותו
 המדה מחמת קטרוגים וצעת הצוררים הנק' אחרים על
 עוונות ישראל ויאמרו מה נשתנו אלו מאלו הללו ע"ז כו'
 ומתעורר כח הדין וסיגי הזהב יושפעו אל החיצונים והדין
 נגמר, והנה הנצח עם שעיקרו ענף החסד מ"מ הוא כלול
 גם מהגבורה וכן ההוד עם שעיקרו ענף הגבורה הוא כלול
 גם מהחסד ולזאת גם שמתחלה ה' הפגם בנצח ותקפה
 מדה"ד בו הנה אח"כ נתקן הנצח במה שחזר להיות יונק
 מהימין ונתבע הדין אל ההוד כדרכו נמצאת לפי האמת
 הצליעה בהוד כו', ובטעמי מצות להרח"ו פ' וישלח תי'
 בע"א כי בהיות המל' אב"א עם הז"א השוק הימין של
 הז"א שהוא סוד הנצח ה' שם שוק השמאל שלה שהוא
 ההוד וכ"ה בגשמי כו' ומה שפי' בזה שהנצח נפגם הוא
 הנצח של הזכר ומ"ש כי ההוד נפגם הוא בבחי' נקבה
 בירך שמאל שלה הדבוקים בימין של הזכר שהוא הנצח
 כשהיא אב"א כו' ואילו ה' פב"פ לא שלטו החיצונים
 עכ"ד:

(א) והנה ביאור ענין הפגם כמ"ל בשם הפרדס והיותו
 בנו"ה דוקא, יובן בהקדים תחלה ענין המדות
 למעלה כי כבר נת' אצלנו במצות פו"ר שעצמותו ית' אינו
 מערך וסוג המדות כלל כמאמר לאו מכל אינון מדות איהו
 כלל שאפי' החכמה ראשית ההשתלשלות היא כעשי'
 גשמיות ממש אצלו ית' אלא דאפיקת עשר תיקונין וקרינן
 להון ע"ס לאנהגא בהון עלמין כו' והנהגה הזאת הוא ע"י
 שהוא ית' מאיר בהם בסוד איהו וחיוהי וגרמוהי חד
 וכמ"ש הרמב"ם שהוא היודע והוא הידוע והוא הדיעה
 עצמה כו' ועי"ז נמשך אור והחיות לנבראים מעולם ועד
 עולם באמצעות הספירות והם הנקראים כלים, והנה
 הספירות הם י' חב"ד חג"ת נה"י עם המל' כידוע וגם כל
 מדה מי' אלו כלולה מי' ודרך כלל נחלקו לג' בחי' ראש
 תוך סוף סת"ר שהם חב"ד בחי' ראש וחג"ת בחי' תוך

ונה"י בחי' סוף, והוא עד"מ מדת החסד שהוא ימצא מצד
 האהבה שאוהב לזולתו הרי האהבה היא פנימיותו של
 אותו החסד ששופע לזולתו כי היא סיבתו ונקראת מוחין
 של החסד כלומר בחי' טעם למציאת החסד היא האהבה
 הבאה מאיזו טענה שכליית ונק' חב"ד שבחסד, והחסד
 עצמו שהוא היותר של ההשפעה הוא בחי' חסד שבחסד
 שהוא מהות מדת החסד וכמו שאנו רואים שימצא שלא
 מצד אהבה וטענה כלל כי גם שאינו אוהבו ואין לו היכרות
 עמו כלל ישפיע לו רב טוב מצד מהות טבעיות חסדו
 לוותר בטבעו משלו כמו שמצינו באע"ה שנתן ממון ורב
 טוב גם לערביים הגם שבודאי לא ה' אוהב אותם כלל,
 וזוהי מדרגה השנית שבמדות, והמדרגה השלישית היא
 הנק' נצח ענף החסד, והענין כי הנה בב' בחי' החסד הנ"ל
 ימצא בהם הארת פנימי הנפש והוא התענוג שתענוג
 הנפש משפעה זו, אצ"ל בבחי' הא' בחסד שימצא מצד
 האהבה והשכל שעיקר גילוי התענוג הוא בשכל הסמוך
 וקרוב לו וע"י יומשך במדה ההיא, אלא גם בבחי' הב'
 בעצם מדת הויתור המוטבע בלב ימצא עונג רב בהשלימו
 טבע מדתו כי התענוג יתפשט במדות שבלב וזה שמצינו
 באע"ה שנצטער כשלא היו לו אורחים שאין זה מצד
 עצם מדת החסד בלבד כי טבע המדה ההיא לחוס על דל
 כשרואה אותו אבל למה יצטער אם אינו רואהו אלא שזהו
 מצד התענוג שמתלבש במדת החסד בהיותו יוצא לפועל
 וכשלא תצא לפועל יחסר העונג ומחמתו יבא הצער שהוא
 היפוך העונג כו', אבל יש בחי' שלישית והוא בחי' חסד
 הבא בדרך נצחון שמנצח עצמו ועומד על נפשו להיות
 מוותר הגם שאין בלבו כ"כ לוותר לא מצד אהבה לזולתו
 ולא וותרנות טבעית אלא דרך ניצוח ואכפאי לבד וכזה אין
 התלבשות התענוג והארת פנימי הנפש כלל כ"א בחי'
 חיצוני' לנצח בלי טעם כלל, ועד"ז נמצא בפרט בכל מדה
 ג' בחי' אלו כמו בחסד הנמצא מצד אהבה הנה האהבה
 היא המוחי' והחסד והויתור המורגש בלב בשעה זו נק'
 חסד שבחסד וגמר הנתניה בידיו בפו"מ שאין בהם
 התלבשות התענוג הוא הנצח שבחסד, והכלל שבחי' הנצח
 הוא העשי' בפו"מ שהוא בחי' חיצוני' ואחוריים. והנמשל
 מזה למעלה ג"כ במדותיו של הקב"ה הנאצלות ממנו הגם
 כי לא מחשבותי מחשבותיכם (ישעי' נ"ה ח') מ"מ ומבשרי
 אחזה אלוה כתיב (איוב י"ט כ"ו) להשכיל ע"ד דוגמא
 מעט מזער, והנה מדת חסדו של הקב"ה להחיות עולמות
 ונבראים רבים לאין תכלית יש בה ג' בחי' הנ"ל והוא
 המוחי' של החסד והוא בחי' החכמה המתלבשת בו שהוא
 הטעם של החסד וההשפעה הזאת ותכליתה שהוא כדי

בחי' אלו כמו בחי' החכמה של החסד והחסד עצמו
שכפנימיותו וגמר השפע נק' נצח וז"ס ירכין דלבר מגופא
כי אינן אלא כלי השפע להשפיע לזולתו. ועפ"י הקדמה זו
יובן דרך הרמ"ק באומרו שענין הפגם הוא הסתלקות פני
הרחמים מאותו הספי' מחמת קטרוגי' וצקת האחרים והי'
הפגם בספירת הנצח דוקא להיות כי ידוע עפ"י מ"ש אבינו
אב הרחמים שמבחי' מוחי' דגדלות דוקא ימצאו הרחמים
משא"כ מוחי' דקטנות הם דינים וכמו שהגדול יש בו מדת
הסבלנות משא"כ הקטן ולזאת בבחי' נצח שהוא עצם
המדה והרצון בלי התלבשות המוחי' כנ"ל יהי' הדין והקצף
על העושה היפך רצונו ית' משא"כ בבחי' חכמה יהי' ג"כ
הסבלנות לסבול גם העושה היפך רצונו ית' ולהטיב לו כי
היא מקור הרחמים וכמשנ"ת במ"א בענין הציץ של כה"ג
שפעולתו להמתיק הדינין הבאים ממצחא דז"א שהוא בחי'
הסכם הרצון הנשאר אחר הסתלקות המוחי' שממנו יהי'
התעוררות הדינין בתוקף מאד על עוברי רצונו וכמ"ש
באדר"ר כ"ד בתי דינין אתערו ממצחא דז"א כו' יעו"ש,
וז"ש וירא כי לא יכול לו (בראשית ל"ב כ"ו) לפגום ולפעול
הדין למעלה ויגע בכף יריכו ששם פעל פעולת הדין כנ"ל:

איסור אכילת גיד הנשה

להיות לו דירה בתחתונים וכיוצא שיקיימו תרי"ג מצות
להמשיך התלבשות האורות בכלים כדי שיכירו הנבראים
גדולתו ית' לטוב להם כל הימים, הנה החכמה הזאת
להיותה פנימי' החסד וההשפעה וסיבתו נק' מוחין שלו.
ועצם החסד והטוב הזה הוא בחי' שנית, והמצא תמצא
לפעמים שיהי' הסתלקות בחי' המוחי' מחמת איזו פגם
כשלא ישלימו ישראל תרי"ג מצות עד"מ כפי חיוב החכמה
והטעם, ואעפ"כ יהי' השפעת החסד והטוב מצד עצם מדת
החסד להטיב לראויים ולשאינם ראויים וכמשארו"ל דור
אנוש ניוזנין בחסדו של הקב"ה. והג' הוא בחי' נצח ענף
החסד והוא ענין ההשפעה הבאה בבחי' ניצוח בלבד הגם
שאינן החסד הזה בחפיצה חשיקה פנימי' מחמת איזה מונע
וטענה המעכבת וההפרש בזה הוא כי בבחי' החסד יש בו
התלבשות תענוג העליון ממקור התענוגים הנק' עתיק יומין
ולכך הוא נק' עדיין מכלל גופא דמלכא משא"כ בחי'
הניצוח הוא כשאין גילוי התענוג כ"כ להשפיע אלא בחי'
ניצוח לבד וכענין שתוק כך עלה במחשבה כו' (מנחות כ"ט
ב') וז"ס שנק' נו"ה ערבי נחל שאין בהם לא טעם ולא ריח
ונק' ג"כ ירכין דלבר מגופא, וכמ"כ בכל מדה בפרט יש ג'

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

ונדכה תפלתו ג"כ אינו נמאסת כמו תפלת הצבור שאינו
נמאסת כמארז"ל בברכות ד"ח ע"א מנין שהקב"ה אינו
מואס בתפלתם של רבים שנא' הן אל כביר לא ימאס,
וכמו"כ הוא תפלת היחיד כשהוא בבחי' לב נשבר ונדכה.
וביאור הענין יובן בהקדם ענין הקרבנו' דהנה צ"ל איך
המביא קרבן בהמה מתכפר לו על מה שפגם במ"ע,
או בעשותו אחת ממצות ה' אשר לא תעשנה ואשם, האך
יתכפר ע"י שמקריב קרבן לה' מן הבקר ומן הצאן. אך הענין
הוא דהנה שרש נפש הבהמה הוא מבחי' פני שור שבמרכבה,
וע"י שמקריב הבהמה על המזבח עי"ז היא מתעלית לשרשה
ומקורה פני שור מהשמאל, וע"י עלי' זו וברירור זה החיות
נושאות את הכסא ומגביהים את הכסא עם בחי' אדם שעל
הכסא לבחי' אוא"ס שלא אדם, לכן עי"ז נמשך הסליחה
והמחילה ונמשך האור למלאות הפגם שפגם, כי שורש כל
הרמ"ח מ"ע הם מבחי' אדם כמ"ש זאת התורה אדם, וכנודע
שרמ"ח פקודין הם רמ"ח אברין דמלכא, ושס"ה ל"ת הם
שס"ה גידי' וזהו ענין בחי' אדם בכלל, וע"י שמגביהים את
בחי' אדם זה לבחי' אוא"ס שכי לא אדם הוא עי"ז נמשך
תוס' וריבוי אור למלאות כל הפגמים כו'.

אריב"ל כו' גדולים נמוכי הרחם

א"ר יהושע בן לוי בא וראה כמה גדולים נמוכי הרחם
לפני הקב"ה שבשעה שבהמ"ק קיים אדם מקריב
עולה שור עולה בידו, מנחה שור מנחה בידו, אבל מי
שדעתו שפלה עליו כאילו הקריב כל הקרבנות כולם שנא'
זבחי אלקי' רוח נשברה ולא עוד אלא שאין תפלתו נמאסת
שנא' לב נשבר ונדכה אלקי' לא תבזה. ולכאור' צ"ל מה"ע
ולא עוד אלא שאין תפלתו נמאסת למ"ד תפלות כנגד
תמידין תקנו, שמאחר שדעתו שפילה עליו כאלו הקריב
כל הקרבנות כולם ואיך לא יקובל תפלתו שהיא כנגד
קרבן התמיד לבד. וי"ל שנעשה תפלתו כמו תפלת הצבור
שנא' הן אל כביר לא ימאס, וכמו תמיד' שהיו קריבין
משל צבור כמ"ש ברפ"ד דשקלים, והיינו כמארז"ל
ביבמות דק"ה סע"א כתי' בכל קראנו אליו וכת' דרשו ה'
בהמצאו. ותירצו כאן ליחיד וכאן לצבור, והיינו שלצבור
הוא בכל קראנו אליו, ושם ארז"ל יחיד אימת א"ר נחמן
אלו עשרה ימים שבין ר"ה ליוהכ"פ, והיינו מפני כי
בעש"ת מאיר יגמה"ר ולכן גם ליחיד הוא נמצא, נשמע
מזה שלרבים בכל קראנו אליו והיינו כי הרבים ע"י תפלתם
ממשיכי' יגמה"ר, וכמו"כ היחיד כשהוא בבחי' לב נשבר

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס עץ החיים

- 1 והנה הגם שהעבודה הנ"ל דיחוי"ת היא מדת כל אדם,
2 ורוב הנשמות דעכשיו עבודתם הוא בבחי' הביטול
3 דיחוי"ת ובוזה צריכים להשתדל לעבוד עבודה אמיתית זו
4 שתהי' באמת, ומעט מן המעט מאד המה השייכים
5 לאמיתית העבודה דיחוי"ע ובני עלי' מועטים המה ובפרט
6 בדורות אלה, ומ"מ אי' בסש"ב פ"ד שכאו"א צריך לקבוע
7 לו עתים ג"כ לשית עצות בנפשו להיות מואס ברע כו'
8 וההיפך להתענג ולשמוח בה' כו'. ובפמ"א כ' דלעולם אל
- 9 יוציא אדם עצמו מן הכלל לכן יתכוון ליחד ולדבקה בו
10 ית' מקור נפשו האלקית ומקור כו' ואף שלהיות כוונה זו
11 אמיתית בלבו כו' מ"מ יש לכל אדם להרגיל עצמו בכוונה
12 זו כו' יעו"ש. דלכאורה אינו מובן מפני מה צריך לייגע
13 ולהרגיל א"ע לבוא מעט מזער עכ"פ ואפילו בדרך דמיון
14 (ר"ל שאינו אמיתית בתכלית שיהי' לבו חפץ באמת כו'
15 אך לא דמיון שוא כו') בעבודה ויחוד זה, מאחר שאין זה
16 ממדריגתו והלא כל אחד צריך להכיר את מקומו כו'.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תש"ט

- 1 (ו) ומק'שה באור תורה הנ"ל, ואם כן היכן מרמז הנסירה
2 בתורה²⁰. אף הענין הוא על פי מה שאמרו
3 בגמרא, אחת מהמדות שדורשין בהן את התורה, והוא
4 "גורעין ומוסיפין ודורשין", וכמו שכתוב: "ולקח כו' מדם
5 הפר" כו', ואמרו רבותינו ז"ל (זבחים דף כה עמוד א) "דם
6 מהפר יקבלנו, שאם נשפך הדם על הרצפה ואספו פסול"
7 כו', שגורעין המ"ם"י מתיבת דם ומוסיפין על תיבת הפר.
8 והנה זהו ענין הנסירה, שגורעין ונוסרין מתבה זו ומוסיפין
9 על תבה אחרת, וכמו כן היתה הנסירה באדם הראשון. ומה
10 שאומר "גורעין ומוסיפין ודורשין", רמז על האדם
11 התחתון, ומה גם אם הוא בעל תשובה, וידוע דאחת ממדות
12 הפעל תשובה הוא שנוי מעשיו, שישנה מעשיו ודרכיו,
13 שזהו ענין עזיבת החטא בפעל, ואפן השנוי צריך להיות
14 שישנה אל קצה האחרון²¹. דהנה הפעל תשובה בהיותו
15 בסורו, הוא דלבו פלב האבן והולך בשרירות לבו, דאין
16 מעצור לרוחו כלל גם בדבר שהוא בעצמו יודע אשר זה נוגע
17 לו במאד, ויודע דמה שאין ממלאין חפצו ומשאלותיו, הוא
18 בסבת עניניו הלא טובים (אם שנהו בדרך ענש חס ושלום,
19 או מניעה כו'), ובכל זה אינו יכול להעמיד על עצמו בזה
20 מפני שרירות לבו, (די עצם ווילדקייט פון הארצען^ט),
- 21 והתקשרותו בעניני עולם וחמירותו, ולזאת באשר שב אל
22 הוי', הנה ראשית כל יתרחק בתכלית מהענינים שהיה בהם
23 עד עתה, ולך לך אמרינן לנזירא כו', וזהו ענין "גורעין",
24 שצריך לגרע ולהתרחק ביותר ממעשיו הקודמים, ויתנהג
25 באפן ההפכי לגמרי מהקודם, דהנה תחלה היה בתקף הרע
26 רחמנא לצלן לכלי להתפעל משום דבר, לא מיפעיכ^כ ענין
27 אלקי, אלא דגם ענין שכלי אינו פועל עליו לעכבו משרירות
28 לבו, והוא ככהמה ממש בתקף גדול, שהוא תקף טבעי,
29 ואחר כך כשמתעורר בתשובה, הרי מחליף צורתו, שהוא
30 בתקף גדול בעניני הקדשה, וכל דבר תורה וענין אלקי פועל
31 בו התעוררות והנה גדולה בנפשו, אמנם כל זה הוא עדין
32 תקף הטבעי שנתהפך לקדשה, וצריך להפכה ממנהות
33 למהות, שיהיה התקף תקף קדשה, שהוא ביתר שאת ויתר
34 עז, שנהו ענין "ומוסיפין" כו', דהינו שהענינים שהיה מרחק
35 מהם יהיה עתה מקרב להם יותר מאדם אחר כו', דבעל
36 תשובה בסורו וקלקולו, הרי הוא מרחק בתכלית הרחוק
37 מאלקות וענין אלקי, דעקר עניניו שהולך בשרירות לבו,
38 (הנקרא וחות הלב, די הארץ איז אפצען און גלוסט אלץכ"כ,
39 וכמבאר בדרך החיים), ומקשר רחמנא לצלן בכל הענינים
40 החמריים וזה כל ענינו, וענין אלקי קלעפט אים גאר ניטכ"י,

(מאמר דשבת פרשת חיי, עת"ר).

21) ראה רמב"ם הלכות דעות פרק ב הלכה ב. שמונה פרקים להרמב"ם פרק ד.

20) צריך עיון והא כתיב ויקח אחת מצלעותיו. עיין בפירוש רש"י ובמדרש רבה פרשה ח. ולדעת שמואל במדרש רבה פרשה יז נחא, ויש לומר דויקח אין זה כענין נסירה. עיין תיקוני זוהר תיקון נח

ית. האות מ. יט. עצם הפראות של הלב.כ. לנזיר אומרים לך לך (ותתרחק מהכרם, אף שיצטרך להאריך את הדרך). כא. אין צורך (לומר). כב. הלב פתוח וחומד הכל. כג. אינו נדבק אליו כלל.

14 לְקִיּוֹם גּוֹפּוֹ וּבְרִיאָתוֹ, וְעַל כָּל דָּבָר וְדָבָר יְדוּן בְּעֶצְמוֹ אִם
15 צָרִיף הוּא לְהַדְבִּיר הֵזֶה, וַיִּדְקְדֵק עַל עֲצָמוֹ בְּיִתְרָא בְּדִקְדּוּק
16 גָּדוֹל, וּבְכָל דָּבָר וְדָבָר יֵהִי כָּל הַשְׁתַּדְּלוּתוֹ לְשֹׁבֵר אֶת הָרִצּוֹן
17 שְׂבֻזָּה, דְּעָקֵר גָּדוֹל בְּכַעַל תְּשׁוּבָה אֲזֵ עַר זָאל בְּרַעְכֶּען זַיִינע
18 רִצּוֹנוֹת^כ, כְּמוֹ שְׁמַבְאָר בְּשַׁעְרֵי תְשׁוּבָה לְרַבְּנוֹ יוֹנָה²²,
19 דְּהַבְעַל תְּשׁוּבָה צָרִיף לְשֹׁבֵר תְּאַנּוֹתוֹ, שְׂכַל מַה שֶּׁהוּא רוֹצֶה
20 וּמִתְאַוֶּה, אֲפֹלוּ מִדְּבָרִים הַמְתָּרִים, יִפְרֹשׁ מֵהֶם, לְהִיּוֹת כִּי
21 הַתְּאַוָּה הִיא אֲשֶׁר הֵיטָה בְּעוֹכְרֵיו, (וְהִיא הִיא אֲשֶׁר) גְּרָמָה
22 הָרָעָה לְנַפְשׁוֹ לַעֲבֹר עַל רִצּוֹן הָוְיָ, לְזֹאת כְּשֶׁשָּׁב אֶל הָוְיָ,
23 צָרִיף לְשֹׁבֵר הַסִּפָּה הַעֲקָרִית הַקּוֹדֶמֶת שְׁגָרָמָה לוֹ הֶרְחִיק כו'.
24 קְצוּר. הַבְּעַל תְּשׁוּבָה צָרִיף לְשׁוֹנוֹת מַעֲשָׂיו, לְהַתְּהַפֵּף
25 מִמַּהוּת לְמַהוּת. וְזֶה "גּוֹרְעִין", מַעֲנִיגֵי הָעוֹלָם,
26 שְׂבִירַת הַתְּאַוָּה, "וּמוֹסִיפִין" בְּקִדְשָׁה.

ח"י אלול, תש"ט

1 וּמִכָּל שָׁפֶן שִׁיחָה אֵיזָה הָרָגֶשׁ הַבְּטוּל, דְּלָזָה אֵינּוּ שִׁיף כָּלָל.
2 הֵנָּה כְּשֶׁבֶא לְכָלֵל תְּשׁוּבָה, הֵנָּה רִאשִׁית דָּבָר הוּא, שֶׁהַעֲנִינִים
3 שִׁחָה מִרְחָק מֵהֶם יֵהִי עֲתָה מִקָּרֵב לָהֶם יוֹתֵר מֵאֲדָם אַחֵר
4 כּו', וְהִיא עָקֵר הַתְּשׁוּבָה יוֹתֵר מִכָּל הַתְּעַנִּיתִים וְסִגּוּפִים. וְזֶהוּ
5 עֲבוּדַת הַבְּעַל תְּשׁוּבָה כָּל הַיּוֹם בְּקוֹמוֹ הַשָּׁכֵם בִּקָּר, עַד שְׁכֻבוֹ,
6 לְעֵין וְלִשְׁגִּית עַל עֲצָמוֹ, לְהַשְׁתַּנּוֹת בְּכָל עֲנִינּוֹ וּדְרָכָיו מִמַּשׁ
7 מִהֶקְוֶדֶם, דְּבִמָּה שִׁחָה מִקָּרֵב בְּתַחֲלָה יֵהִי בְּתַכְלִית הֶרְחִיק,
8 וּבִמָּה שִׁחָה מִרְחָק בְּתַחֲלָה, וּוְאֵס עַר הָאֵס גָּאָר קִיין קִלְעָפ
9 נִיט גְּעֵהָט, אֵין אֱלָקוֹת אִין עֲנִינִים אֱלָקִים^כ, יֵהִי עֲתָה
10 בְּתַכְלִית הַקְּרוֹב. וְלֹאֵת אֲמָרוֹ "גּוֹרְעִין וּמוֹסִיפִין וְדוֹרְשִׁין",
11 פִּירוּשׁ שִׁיחָה הַבְּעַל תְּשׁוּבָה שִׁיחָה בְּמַעֲשָׂיו מִדַּת נְסִיחָה,
12 דְּהֵינּוּ שִׁיחָה לְגֵרַע מַעֲנִיגֵי עוֹלָם הֵנָּה וּמִתְאַוּת הַגְּשָׁמִים
13 וּמוֹתָרוֹת וְכָל צָרָה הֶרְשׁוֹת, רַק יִסְתַּפֵּק עֲצָמוֹ בְּכַדִּי הַהֶכְרַח

(22) שער ראשון עיקר ט.

כד. שלא היה לו כלל דביקות באלקות ובענינים אלוים. כה. שישבור את רצונותיו.

לקוטי דיבורים

22 הרבי בראש השנה (ה'תקנ"ט) הרגישו חסידים מרירות
23 עמוקה, ולאחר מכן גם בשמחת תורה הרגישו באותה
24 מרירות, גם בשעת ההקפות וגם בשעת קריאת התורה¹
25 וגם בתוכן החסידות שאמר אז הרבי:
26 "אתה הראת לדעת"² - עצמות אין סוף הראתה,
27 "לדעת" - איך על האדם לשבר את עצמו³,
28 "כי" - בשביל,
29 "ה' הוא האלקים" - כדי שהכל יראו ש"אין עוד מלבדו".
30 בליל אסרו חג, בשעה מאוחרת, נודע שהגיע שליח
31 מיוחד ומזוין, לאסור את הרבי.
32 כידוע, עזב אז הרבי את ביתו, והגנרל שבא לאסור
33 אותו, הלך כלעומת שבא, וכעבור שני ימים שב הרבי
34 לביתו.
35 מספרים שבבילה שלפני המאסר, ביקר את הרבי
36 החסיד הידוע ר' שמואל מונקעס ואחרי חילופי דברים
37 ביניהם, החליט הרבי, שאם יבואו שוב לאסור אותו -
38 ירשה את מאסרו.
39 הרבי ידע היטב שהגנרל יגיע שוב לאסור אותו, אך
40 הוא החליט שלא להיחבא יותר, ואכן כעבור מספר
41 שעות, כבר ישב בעגלה השחורה הסגורה, מלווה
42 בקבוצת חיילים מזוינים, בדרכו לפטרבורג.

י"ט ו' כסלו, תרצ"ב

1 החסיד ר' זלמן יצחק שי' אמר: העולם חוגג את החג
2 י"ט כסלו, ביום י"ט כסלו אחרי מנחה ובליל כ' כסלו.
3 ענה לו כ"ק אדמו"ר שליט"א:
4 העולם צודק, הגאולה היתה בי"ט כסלו בערב.
5 מספרים שבי"ט כסלו בשעת מנחה קם רעש של שמחה
6 בפטרבורג, הרבי שוחרר.
7 לפטרבורג הגיעו בימי המאסר הרבה חסידים, נוסף
8 על החסידים הידועים והחסיד ר' מרדכי ליעפלער
9 בראש. כן הגיעו חסיד הרבי מוואהלין ומבוקובינה.
10 היו חסידים שהתחפשו למנגדים, כדי שתהיה להם
11 גישה למקומות שונים בווילנה, שקלוב וכן בפטרבורג שם
12 היה מחנה המנגדים מאורגן מאד, ואחד הטכסיסים
13 הגדולים ביותר שלהם היה להפחיד את החסידים.
14 החסידים היו נפולים מאד ברוחם מהמצב שהתהווה
15 (עם מאסרו של רבנו הזקן), אף אחד לא התכוון לדבר
16 כזה, ההתנגדות הרי היתה קיימת מזמן, למעלה מעשרים
17 ושבע שנים (משנת תקל"ב), וזה למעלה מעשרים שנה
18 שהרבי מכהן כנשיא והיו לו כבר ב"ה הרבה עשרות
19 אלפי חסידים בתוכם גאונים מפורסמים - ופתאום
20 שיקרה דבר כזה, שיאסרו את הרבי!
21 שני דברים הדאיגו אז את החסידים: בעבודתו של

43

(3) לדעת - מלשון "וידוע בהם את אנשי סוכות" דגדעון.

(1) כפי הידוע היה רבנו הזקן בעצמו הבעל קורא.

(2) דברים ד, לה.

רשימת כבוד קדושת אדמו"ר הריי"צ – תרצ"ט

- 1 כא. בימים ההם נפטר הראב"ד מהוראָדנא, ויתאספו ראשי העיר להתייעץ על ראש מי ישימו עטרת
- 2 הראב"ד בהוראָדנא.
- 3 ויחליטו כולם פה אחד לבחור בר' גדלי', כי לו נאה ולא יאה נזר הקדש ואשר ככלות שנה לפטירת
- 4 הראב"ד יכתירו את ר' גדלי' לראב"ד, ובמשך שנה זו ישתדלו מנהיגי הקהלה לסדר את יורשי הראב"ד
- 5 המנוח בפרנסה לפי כבודם.
- 6 כשמוע ר' גדלי' את החלטת ראשי הקהל אמר לזוגתו כי עליו להציל את נפשו בעוד מועד לבלי
- 7 להלכד בפח היצה"ר, וגורל נפשו העלובה בידה הוא, ויבכה במר נפשו על גורלו המר אשר לעת זקנותו
- 8 יפול בידי היצה"ר ויתחנן אצלה שתרשה לו לעזוב את העיר וללכת בגולה ואם יגזור השי"ת ויתיישב
- 9 באיזה מקום בקביעות אזי ישלח אחרי' לקחתה אליו.
- 10 כחדש ימים לפני כלות שנה לפטירת הראב"ד מלאו עשר שנים לבנו שלמה ויעזוב ר' גדלי' את
- 11 העיר ואת בנו שלמה לקח עמו.
- 12 כשלש שנים הלך ר' גדלי' בגולה ויכתת את רגליו מעיר לעיר וממושב למושב עד אשר בא לעיר
- 13 טשערניגאָוו ויתמהמה שם כשנה תמימה, ושלמה בנו שקד בלימודו בהתמדה גדולה וימשוך עליו את
- 14 עינו של אחד הגבירים בעיר אשר חפץ לקחתו לחתן עבור בתו, ומה מאד נבהל הגביר בשמעו אשר
- 15 הבטלן העני אבי שלמה ממאן להתחתן בו.
- 16 ובכדי שלא לבייש איש ישראל עזב ר' גדלי' את טשערניגאָוו וילך מעיר לעיר עד בואו לעיר
- 17 פּאָהאַר.



אגרות קודש

בי"ה כ"ט טבת תרצ"ד

ווארשא

ידידי הנכבד ווי"ח אי"א מוה"ר משה שי

שאייעוויטש

1 שלום וברכה.

2 עיי' ידידי הנכבד מוה"ר יוסף שי ראבענסאן נודעתי

3 משלומי הטוב וכי השתדל לסדר את הקביעות לימוד של

4 גמרא ברבים, אשר הנאני במאד, והנני מבקשו לחזק את

5 קביעות שיעורי הלימוד ברבים ולהרבות חברים משתתפים

6 בלימוד, אשר הלימוד ברבים היא כלי לפרנסה טובה בגשמיות

7 וברוחניות, ויגיד ברכתי לכל המשתתפים בשיעורי הלימודים

8 כי יעזור להם השם יתברך בהמצטרך להם בגו"ר.

9 בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

10 מזכיר יחזקאל פייגין

אג"ק מוהריי"צ נר"ג



פרק א משנה ג

אֲנִיגְנוֹס אִישׁ סוֹכּוֹ קָבֵל מִשְׁמֵעוֹן הַצַּדִּיק. הוּא הָיָה אוֹמֵר: אֵל תִּהְיוּ כַּעֲבָדִים הַמְשַׁמְשִׁין אֶת הָרֶב עַל מִנַּת לְקַבֵּל פָּרִס, אֲלָא הֵיוּ כַּעֲבָדִים הַמְשַׁמְשִׁין אֶת הָרֶב שְׂלֵא עַל מִנַּת לְקַבֵּל פָּרִס, וַיְהִי מוֹרָא שְׁמַיִם עֲלֵיכֶם.

נקודות משיחות קודש

על מנת לקבל פרס. משום זה מקדים התנא "אל תהיו כו", ורק אחר כך הוא אומר "אלא הו כו".

והנה מבואר בחסידות⁶ שאהבה ויראה הן שתיים שהן ארבע: יראה תתאה ויראה עילאה, אהבה זוטא ואהבה רבה. וענינם: יראה תתאה - שירא מהעונש (או על כל פנים מהפגם שנגרם לו על ידי החטא). יראה עילאה - יראת הרוממות וירא בוש, היינו שירא מהחטא עצמו, שהוא נגד רצון ה'. אהבה זוטא - האהבה מצד הטוב המגיע אל האדם על ידי עבודתו, הן טוב גשמי והן הטוב הרוחני ביותר. אהבה רבה - שלא על מנת לקבל פרס כלל⁷. וסדר העבודה הוא - יראה תתאה, אהבה זוטא, אהבה רבה ויראה עילאה.

וארבע הבחינות מרומזות במשנתנו: אל תהיו כעבדים - יראה תתאה, על מנת לקבל פרס - אהבה זוטא, שלא על מנת לקבל פרס - אהבה רבה, ויהי מורא שמים עליכם - יראה עילאה⁸. ומאחר שביראה עילאה גופא יש שתי דרגות: מה שהאדם ממשיך על עצמו ב"אתערותא דלתתא", והבאה מלמעלה ב"אתערותא דלעילא", שהיא "עיקר היראה"⁹ לכן אומר "ויהי מורא שמים עליכם" - לכלול גם בחינה זו שבאה מלמעלה, בבחינת מקיף על האדם¹⁰.

* * *

הרי ביאור הקשר לבעל המאמר - אנטיגנוס איש סוכו. לאנטיגנוס היו שני תלמידים ש"עמדו ופירשו מן התורה, ונפרצו מהם שתי פרצות - צדוקין וביתוסין"¹¹. תלמידים אלו שנו ופירשו בגלל העובדה שלמדו תורה ללא יראת שמים, וכתוצאה מכך באו לכלל טעות ואי-הבנה בדברי רבותיהם. ואנטיגנוס, בראותו בתלמידים שלו את התוצאות החמורות של תורה ללא יראת שמים, הדגיש את הנחיצות של יראת שמים - "ויהי מורא שמים עליכם"¹².

הרי ביאור הקשר בין מאמרו של אנטיגנוס למאמרו של שמעון הצדיק - "על שלשה דברים העולם עומד": כוונת מאמר זה היא לזרז את האדם להוסיף ולהדר בשלשה דברים אלו, להיותם שלשה עמודי העולם. ובהמשך לזה אומר התנא שעבודת ה' צריכה להיות בצורה נעלית יותר - שלא על מנת לקבל "פרס" זה של קיום ועמידת העולם. (ואילו שמעון הצדיק אינו מדבר על דרגה נעלית זו של עבודה (שלא על מנת לקבל פרס), כי עבודתו היתה בקו החסד, ולכן מדבר אודות עבודה כזו שהיא בהישג ידו של כל אחד, לרבות מי שלא הגיע עדיין לכלל עבודה לשמה)¹.

* * *

השאלות במשנתנו: א. הרי זה בניגוד למה שכתוב² "כבוד את אביך ואת אמך למען יאריך ימך" - על מנת לקבל פרס, ועוד כיוצא בזה. ב. למה לא התחיל התנא בצד החיובי ("הו כעבדים כו"). ג. "ויהי מורא שמים עליכם" - הלא יראת ה' היא אחת מרמ"ח מצוות עשה שבתורה, ולא הנהגה של מדת חסידות. ד. הדיוק "עליכם" (ולא "בכם"). והביאור:

משורת הדין רשאי אדם לעבוד את ה' על מנת לקבל פרס, כמאמרם ז"ל³: "לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה". ועל זה נאמר "למען יאריך ימך". והתנא מחדש לנו כאן, במילי דחסידותא, שאף על פי כן "אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס"⁴.

והנה, מאמרו "אל תהיו כעבדים" מוכן שמדובר באדם שהוא בדרגת "עבד", שבהפקירא ניהא ליה⁵. אי לזאת, צריכים להודיעו בתחלה שקיימת עבודה כזו (של על מנת לקבל פרס), אלא שמצד מדת חסידות עליו לעבוד את קונו שלא

(1) משיחת ש"פ נשא תשמ"ב - על פי רשימת השומעים בלבד. (2) יתרו כ, יב. ועד"ז (עקב יא, כא): למען ירבו ימיכם. (3) סוטה מז, א. (4) ראה ר"ן פסחים ח, א. תוד"ה בשביל - ר"ה ד, א ובעין יעקב שם. מפרשים כאן. (5) גיטין יג, א. (6) אוה"ת ר"פ תולדות. וראה לקו"ש ח"ג עמ' 781. (7) וכאשר מגיעים לדרגה זו, באים לידי הכרה שגם השכר המעולה ביותר הוא רק "פרס" - מלשון פרוסה - לגבי העבודה עצמה (ראה ספר הערכים חב"ד ערך אהבה זוטא, רבה). (8) וראה ברבינו יונה. - ולכן מדייק "מורא שמים", כי "מורא" הוא יראה עילאה, משא"כ "יראה" הוא יראה תתאה (לקו"ת צו יג, ב). (9) סו"ר עם דא"ח עמ' קנא, ג. ושם, שיראה זו עולה על יראה עילאה כ"מעלת ויתרון האור על החושך ממש". (10) משיחת ש"פ פנחס תשל"ז - על פי רשימת השומעים בלבד. (11) אבות דר"נ פ"ה, ב. (12) משיחת ש"פ נשא תשמ"ב - על פי רשימת השומעים בלבד.

פרשת שופטים

טז ^ה שפטים ושטרים תתן לך בכל־שעריך אשר יהיה אלהיך נתן לך לשבטיך ושפטו את־העם משפט־צדק: ^ו לא־תטה משפט לא תכיר פנים ולא־תקח שחד כי השחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים: ^ז צדק צדק תרדף למען תחיה וירשת את־הארץ אשר־יהיה אלהיך נתן לך: ^ח לא־תטע לך אשרה כל־עץ אצל מזבח יהיה אלהיך אשר תעשה־לך: ^ט ולא־תקים לך מצבה אשר שגא יהיה אלהיך: ^י לא־תזבח ליהוה אלהיך שור ושה אשר יהיה בו מום כל דבר רע כי תועבת יהוה אלהיך הוא: ^{יא} פרימציא בקרבך באחד שעריך אשר־יהיה אלהיך נתן לך איש או־אשה אשר יעשה את־הרע בעיני יהוה אלהיך לעבר בריתו: ^{יב} וילך ויעבל אלהים אחרים וישתחו להם ולשמש ^{יג} או לירח או לכל־צבא השמים אשר לא־צויתיו: ^{יד} והגדלך ושמעת ודרשת היטב והנה אמת נכון הדבר געשתה התועבה הזאת בישראל: ^{טו} והוצאת את־האיש ההוא או את־האשה ההוא אשר עשו את־הדבר הרע הזה אל־שעריך את־האיש או את־האשה וסקלתם באבנים ומתו: ^{טז} על־פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת לא יומת על־פי עד אחד: ^{יז} יד העדים תהיה בו בראשנה להמיתו ויד כל־העם באחרנה ובערת הרע מקרבך: ^{יח} פ כי יפלא ממך דבר למשפט בין־דם לדם בין־דין לדין ובין נגע לנגע דברי ריבת בשעריך וקמת ועלית אל־המקום אשר יבחר יהוה אלהיך בו: ^{יט} ובאת אל־הכהנים הלויים ואל־השפט אשר יהיה בימים ההם ודרשת והגידו לך את דבר המשפט: ^כ ועשית על־פי הדבר אשר יגידו לך מן־המקום ההוא אשר יבחר יהוה ושמרת לעשות ככל אשר יורוך: ^(ישראל) ^{כא} על־פי התורה אשר יורוך ועל־המשפט אשר־יאמרו לך תעשה לא תסור מן הדבר אשר־יגידו לך ימין ושמאל: ^{כב} והאיש

אשר־יעשה בזיון לבלתי שמע אל־הכהן העמד לשרת שם את־יהוה אלהיך או אל־השפט ומת האיש ההוא ובערת הרע מישראל: ^{כג} וכל־העם ישמעו ויראו ולא יזידון עוד: ^{כד} ׀

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לט עמ' 289)

תמים תהיה עם ה' אלקיך

פרש רבנו ה' (לקוטי תורה נצבים מה, ג): "כְּשִׁיחִיהָ הָרַגְוּ נִמְשָׁךְ לְהִיּוֹת אֱלֹקִיךָ, דְּהִינּוּ עַל יְדֵי הַמְצוֹת, אֲזִי תִהְיֶה תָּמִים וְשֶׁלֶם בְּכָל אֲבָרֵי הַנֶּפֶשׁ. מִה שָׁאִין בֵּן אִם חֹסֵר מְצוּה אַחַת, או פָּגֵם בָּהּ, הָרִי נַעֲשֶׂה מְחֹסֵר אֲבָר, כִּי שְׁלֵמוֹת אֲבָרֵי הַנֶּפֶשׁ תְּלוּי בְּהַמְשָׁכַת 'אֲבָרִין דְּמִלְכָּא', שֶׁהֵן הַמְצוֹת, שֶׁהֵן הֵן חִיּוֹת אֲבָרֵי הַנֶּפֶשׁ, וּבִלְעֲדָן אֵין לָהֶם קִיּוֹם וְחִיּוּת". והוא על פי נשמתא דאורייתא - זח"ג קסו, א.

שני ^ד פיר־תבא אל־הארץ אשר יהוה אלהיך נתן לך וירשיתה וישבתה ביה ואמרת אשימה עלי מלך ככל־הגוים אשר סביבתי: ^ה שום תשים עליך מלך אשר יבחר יהוה אלהיך בו מקרב אחיך תשים עליך מלך לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא־אחיך הוא: ^ו רק לא־ירבה־לו סוסים ולא־ישיב את־העם מצרימה למען הרבות סוס ויהוה אמר לכם לא תספון לשוב בדרך הזה עוד: ^ז ולא ירבה־לו נשים ולא יסור לבבו ובסוף וזהב לא ירבה־לו מאד: ^ח והיה כשבתו על כפא ממלכתו וכתב לו את־משנה התורה הזאת על־ספר מלפני הכהנים הלויים: ^ט והיתה עמו וקרא בו פלמי חיו למען ילמד ליראה את־יהוה אלהיו לשמר את־כל־דברי התורה הזאת ואת־החקים האלה לעשותם: ^י לבלתי רום־לבבו מאחיו ולבלתי סור מן־המצוה ימין ושמאל למען יאריך ימים על־ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל: ^{יא} ׀

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כד עמ' 447. ממכתב)

תמים תהיה עם ה' אלקיך

מקרא מלא דבר הכתוב, תמים תהיה עם ה' אלקיך. ואל יתענגו בעניני חזיונות. ופשיטא שלא זהו ענינו לחשב חשבוננו של השם, שְׁלֵדָעְתוּ צְרִיכָה לְהִיּוֹת הַנִּהְגָּת ה' עִם פְּלוֹנִי בִּאֲפָן כָּךְ וְעִם פְּלוֹנִי בִּאֲפָן כָּךְ, וְלִהְיוֹת בְּתִמְיָהּ: הַיִּסְמָךְ שֶׁהַנִּהְגָּה הִיא שֶׁלֹּא כְּפִי שֶׁהַחֲלִיט בְּשִׁכְלוֹ הוּא! וּבִפְרָט שֶׁכָּל רָגַע שְׂנוּתָן עַל זֶה יְכוּל לִנְצֹלוּ בְּתִלְמוּד תוֹרָה, שֶׁהִיא כְּנֶגֶד כָּלֵם.

חמישי י' כ"א | תגזים האלה אשר אתה יורש אותם
אל-מעננים ואל-קסמים ישמעו ואתה לא כן נתן
לך יהוה אלהיך: ^{טו} נביא מקרבך מאחיד כמני
יקים לך יהוה אלהיך אליו תשמעו: ^{טז} ככל
אשר-שאלת מעם יהוה אלהיך בחורב ביום הקהל
לאמר לא אספ לשמע את-קול יהוה אלהי
ואת-האש הגדלה הזאת לא-אראה עוד ולא
אמות: ^{יז} ויאמר יהוה אלי היטיבו אשר דברו:
^{יח} נביא אקים להם מקרב אחיהם כמוך ונתתי
דברי בפיו ודבר אליהם את כל-אשר אצונו:
^{יט} ותהי האיש אשר לא-ישמע אל-דברי אשר
ידבר בשמי אנכי אדרש מעמו: ^כ אך הנביא אשר
יזיר לדבר דבר בשמי את אשר לא-צויתיו לדבר
ואשר ידבר בשם אלהים אחרים ומת הנביא
ההוא: ^{כא} וכי תאמר בלבבך איכה נדע את-הדבר
אשר לא-דברו יהוה: ^{כב} אשר ידבר הנביא בשם
יהוה ולא-יתהי הדבר ולא יבא הוא הדבר אשר
לא-דברו יהוה בודון דברו הנביא לא תגור
מפניו: ^{כג} כפי-יכרית יהוה אלהיך את-הגוים
אשר יהוה אלהיך נתן לך את-ארצם וירשתם
וישבת בעריהם ובבתיהם: ^{כד} שלוש ערים תבדיל
לך בתוך ארצך אשר יהוה אלהיך נתן לך
לרשתה: ^{כה} תבין לך הדרך ושלשת את-גבול
ארצך אשר ינחילך יהוה אלהיך ותהי לנום שמה
כל-רצח: ^{כו} וזה דבר הרצח אשר-יגוס שמה וחי
אשר יפה את-רעהו בבלי-דעת והוא לא-שנא לו
מתמל שלשם: ^{כז} ואשר יבא את-רעהו ביער
לחטב עצים ונדהה ידו בגרזן לכרת העץ ונשל
הגרזל מן-העץ ומצא את-רעהו ומת הוא יגוס
אל-אחת הערים-האלה וחי: ^{כח} ופן-ירדף גאל הדם
אחרי הרצח כי יחם לבבו והשיגו פני-רובה הדרך
והפרו נפש ולו אין משפט-מות כי לא שנא הוא
לו מתמול שלשום: ^{כט} על-כן אנכי מצוך לאמר
שלש ערים תבדיל לך: ^ל ואם-ירחיב יהוה אלהיך
את-גבולך כאשר נשבע לאבתך ונתן לך את-כל-

שלישי יח * לא-יתהי לפניהם הלולים כל-שבת לך
חלק ונחלה עם-ישראל אשר יהוה ונחלתו
יאכלון: ^ב ונחלה לא-יתהילו בקרב אחיו יהוה
הוא נחלתו כאשר דבר-לו: ^ג וזה יהיה משפט
הפניהם מאת העם מאת זבחי הזבח אם-שור
אם-שה ונתן לפניהם הזרע והלחיים והקבה:
^ד ראשית דגנך תירשך ויצהרך וראשית גז צאנך
תתן-לו: ^ה כי בו פחר יהוה אלהיך מכל-שבתך
לעמוד לשרת בשם-יהוה הוא ובניו כל-הימים: ^ו

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קודש יב עמ' רצ)

תמים תהיה עם ה' אלקיך

הנך כותב על דבר החלום שחלמתי. כלך מדרך זה. תפסיק
להיות מנה בחלומות. וכמבאר בספרים, שבאנשים שכל פרטי
חיייהם הם על פי התורה והמצוה, הנה גם לחלום יש משמעות
ואינו לבטלה, ואלו באנשי דורנו, שיש להם הרבה דבורים
בטלים ומחשבות בטלות, הרי זה רק חלום בלבד ותו לא. הנני
חוזר עוד הפעם: אל תכניס את עצמך לחשב אודות חלומות.

רביעי ו' וכי-יבא הלוי מאחד שעריך מפל-ישראל
אשר-הוא גר שם ובא בכל-אות נפשו אל-המקום
אשר-יבחר יהוה: ^ב ושרת בשם יהוה אלהיו
בכל-אחיו הלולים העומדים שם לפני יהוה: ^ג חלק
בחלק יאכלו לבד ממכרו על-האבות: ^ד כי
אתה בא אל-הארץ אשר-יהוה אלהיך נתן לך
לא-תלמד לעשות פתועבת הגוים ההם: ^ה לא
ימצא בך מעביר בנו-זבתו באש קסם קסמים
מעונן ומנחש ומכשף: ^ו וחבר חבר ושאל אוב
וידעני ודרש אל-המתים: ^ז כפי-תועבת יהוה כל-
עשה אלה ובגלל התועבת האלה יהוה אלהיך
מוריש אותם מפניך: ^ח תמים תהיה עם יהוה
אלהיך:

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קודש יב עמ' קפד)

תמים תהיה עם ה' אלקיך

כותב אשר ראה ספר סגלות ובו כותב על דבר חכמת היד
כו'. הנה כלך מדרך זו, ואם רצונו דוקא בספר סגלות, הרי ישנה
סגלה בדוקה ומנוסה, והיא תורתנו הקדושה, וישנה גם כן חכמה
בדוקה ומנוסה, והיא חכמתו יתברך, אשר יכולים להתאחד עמה
על ידי למוד התורה, וביחוד נפלא. וכבר נאמר תמים תהיה עם
ה' אלקיך, ויש אומרים (רמב"ן) שהוא מצות עשה.

הָאָרֶץ אֲשֶׁר דִּבֶּר לָתֵת לְאַבְרָהָם: ^א כִּי־תִשְׁמֹר אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת לַעֲשׂוֹתָהּ אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה הַיּוֹם לְאַהֲבָהּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְלַכֵּת בְּדַרְכָּיו כָּל־הַיָּמִים וְיִסְפָּתְךָ לֹךְ עוֹד שְׁלֹשׁ עָרִים עַל הַשָּׁלֹשׁ הָאֵלֶּה: ^ב וְלֹא יִשְׁפֹךְ דָּם נָקִי בְּקֶרֶב אֲרֶצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה וְהָיָה עִלְיֶךָ דָּמִים: ^ג פ וְכִי־יִהְיֶה אִישׁ שֹׁנֵא לְרַעְהוּ וְאַרְבַּ לֹא וְקָם עָלָיו וְהָכֹהוּ גִפְשׁ וּמָת וְנָם אֶל־אֶחָת הָעָרִים הָאֵלֶּה: ^ד וְשָׁלַח וְזָקֵן עִירוֹ וּלְקָחוּ אֹתוֹ מִשָּׁם וְנָתְנוּ אֹתוֹ בְּיַד גֹּאֵל הַדָּם וּמָת: ^ה לֹא־תִחָסֵם עֵינֶךָ עָלָיו וּבַעֲרַתְּ דָּם־הַנָּקִי מִיִּשְׂרָאֵל וְטוֹב לָךְ: ^ו ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קודש ד עמ' קיז)

תמים תהיה עם ה' אלקיך

חושב על דבר קמיעות, אנשים היוֹדעים בצורת הפנים, בקני הדינר ובצורת הפתב, מגידי צחידות, נותני מלקות וכו' וכו'. לכל אחד נתן מספר ימים קצוב למלאות שליחותו של הקב"ה בעלמא דין, וכל שעה ויום שמבלים בענינים שאינם שלו הרי זה גם כן חסרון במלוי שליחותו. ואם לקולי ישמע, יעזב את כל מגידי הצחידות המנחשים והקוסמים וכו' הצ"ל.

שישי ^ד לא תסיג גבול רעה אשר גבולו ראשנים בנחלתך אשר תנחל בארץ אשר יהוה אלהיך נתן לך לרשתה: ^א ס לא יקום עד אחד באיש לכל־עון ולכל־חטאת בכל־חטא אשר יחטא על־פי ^ב שני עדים או על־פי שלשה־עדים יקום דבר: ^ג כ כי־יקום עד־חמס באיש לענות בו סרה: ^ד וְעִמְדוֹ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־לָהֶם הָרִיב לִפְנֵי יְהוָה לִפְנֵי הַכֹּהֲנִים וְהַשֹּׁפְטִים אֲשֶׁר יִהְיוּ בֵּינֵיהֶם הֵהֱמָה: ^ה וְדִרְשׁוּ הַשֹּׁפְטִים הַיָּטֵב וְהָנָה עַד־שֶׁקֶר הָעֵד שֶׁקֶר עָנָה בְּאִחֻיו: ^ו וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאִחֻיו וּבַעֲרַתְּ הָרַע מִקֶּרְבְּךָ: ^ז וְהַנְשָׂאִים יִשְׁמְעוּ וִירָאוּ וְלֹא־יִסְפוּ לַעֲשׂוֹת עוֹד כַּדָּבָר הָרַע הַזֶּה בְּקֶרְבְּךָ: ^ח וְלֹא תִחָסֵם עֵינֶךָ בְּנֶפֶשׁ עֵין בְּעֵין שֶׁן בְּשֵׁן יָד בְּיָד רֶגֶל בְּרֶגֶל: ^ט כ כִּי־תִצָּא לְמַלְחָמָה עַל־אִיֶּכָּד וְרֵאִיתָ סוֹם וְרָכָב עִם רַב מִמֶּךָ לֹא תִירָא מֵהֶם כִּי־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ הַמַּעֲלֶךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: ^י וְהָיָה בְּקֶרְבְּכֶם אֶל־הַמִּלְחָמָה וְנִגַּשׁ הַכֹּהֵן וְדִבֶּר אֶל־הָעָם:

וְאָמַר אֱלֹהִים שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתֶּם קָרְבִּים הַיּוֹם לְמַלְחָמָה עַל־אִיֶּכָּם אֶל־יְיָ לְכַבֵּכֶם אֶל־תִּירָאוּ וְאֶל־תַּחֲפֹזוּ וְאֶל־תַּעֲרֹצוּ מִפְּנֵיהֶם: ^א כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הִהָלֵךְ עִמָּכֶם לְהִלָּחֵם לָכֶם עִם־אִיֶּכֶם לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם: ^ב וְדִבְרוּ הַשְּׂטָרִים אֶל־הָעָם לֵאמֹר מִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית־חֲדָשׁ וְלֹא חֲנָכוּ יֵלֶךְ וְיָשֹׁב לְבֵיתוֹ פְּנִימוֹת בְּמַלְחָמָה וְאִישׁ אֲחֵר יִחַנְכֵנוּ: ^ג וּמִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר נָטַע כָּרֶם וְלֹא חָלְלוּ יֵלֶךְ וְיָשֹׁב לְבֵיתוֹ פְּנִימוֹת בְּמַלְחָמָה וְאִישׁ אֲחֵר יִחַלְלֵנוּ: ^ד וּמִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר אָרַשׁ אִשָּׁה וְלֹא לָקָחָהּ יֵלֶךְ וְיָשֹׁב לְבֵיתוֹ פְּנִימוֹת בְּמַלְחָמָה וְאִישׁ אֲחֵר יִקְחָנָהּ: ^ה וְיִסְפּוּ הַשְּׂטָרִים לְדַבֵּר אֶל־הָעָם וְאָמְרוּ מִי־הָאִישׁ הִירָא וְיָרָד הַלָּכָב יֵלֶךְ וְיָשֹׁב לְבֵיתוֹ וְלֹא יָמַם אֶת־לָבָב אֲחִיו כָּלְכָבוּ: ^ו וְהָיָה כָּכֵלֶת הַשְּׂטָרִים לְדַבֵּר אֶל־הָעָם וּפְקִדוֹ שְׂרֵי צִבְאוֹת בְּרֹאשׁ הָעָם: ^ז ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (קוט"ר שיחות לד עמ' 285 מומכת)

תמים תהיה עם ה' אלקיך

לשאלתה – פרוש לתאריכי מארעות. אמרה תורה (גם מלשון הוראה): תמים תהיה עם ה' אלקיך. ובדאי השם עושה (בלשון הפתוב) הכל יפה בעתו. ולא כדאי לבזבז זמן חפוש פרוש על הצ"ל, כי אם רק להפצת הדיקות וקיום מצוותיה.

שביעי ^א כִּי־תִקְרַב אֶל־עִיר לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ וְקִרְאָתָהּ אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם: ^ב וְהָיָה אִם־שָׁלוֹם תַּעֲנֶנּוּ וּפָתַחָהּ לָךְ וְהָיָה כָּל־הָעָם הַנִּמְצָא־בָּהּ יִהְיוּ לָךְ לָמָס וְעַבְדֶּךָ: ^ג וְאִם־לֹא תִשְׁלִים עִמָּךְ וַעֲשִׂיתָה עִמָּךְ מַלְחָמָה וְצִרְתָּ עָלֶיהָ: ^ד וְנִתְּנָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וְהָכִיתָ אֶת־כָּל־זְכוּרָהּ לְפִי־חֶרֶב: ^ה רַק הַנָּשִׁים וְהַטָּף וְהַבְּהֵמָה וְכָל־אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּעִיר כָּל־שָׁלָלָה תָּבוּ לָךְ וְאִכְלָתָּ אֶת־שָׁלַל אִיֶּכָּד אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ: ^ו כֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל־הָעָרִים הָרֹחֶק מִמֶּךָ מֵאֵד אֲשֶׁר לֹא־מַעֲרִי הַגּוֹיִם־הָאֵלֶּה הֵנָּה: ^ז וְרַק מַעֲרֵי הָעַמִּים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה לֹא תַחֲטֶה כָּל־נִשְׁמָתָה: ^ח כִּי־יִהְיֶה הַחֶרֶם תַּחֲרִימֶם הַחֲתִי וְהָאֲמֹרִי הַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרָזִי הַחִוִּי וְהַיְבוֹסִי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ^ט לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא־יִלְמְדוּ אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת כָּכֵל תֹּעֲבֹתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ לְאֱלֹהֵיהֶם וְחָטְאתֶם

יָדָם נָקִי בְּקֶרֶב עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְנִפְכָּר לָהֶם הַדָּם:
 וְאַתָּה תִּבְעֶר הַדָּם הַנָּקִי מִקֶּרְבֶּךָ בִּיַּתְעֲשֶׂה הַיֵּשֶׁר
 בְּעֵינֵי יְהוָה: ססס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לט עמ' 303 ממכתב)

תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ
 לְשֹׂאֲלָתוֹ – הַלְשֹׂאֹל עֲתִידוֹת אֶצֶל פְּלוֹנִי. הֲרֵי נֹאמֵר תָּמִים
 תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ, וְהוּבָא בְּשִׁלְחָן עֲרוּךְ חֶלֶק יוֹרֵה דָּעָה
 לְהִלָּכָה.
 [סימן קעט: אין שוואלין בחזנים בכוכבים ולא בגזירות. .
 משום שגאמר תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ].

מִפְטִיר וְעֵנּוּ וְאָמְרוּ יָדִינוּ לֹא כְּתִיב שִׁפְכָה קִרִי שִׁפְכּוּ
 אֶת־הַדָּם הַזֶּה וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ: ה פֶּפֶר לְעַמּוֹ
 יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־פָּרִיתָ יְהוָה וְאַל־תִּתֵּן דָּם נָקִי בְּקֶרֶב
 עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְנִפְכָּר לָהֶם הַדָּם: ו וְאַתָּה תִּבְעֶר
 הַדָּם הַנָּקִי מִקֶּרְבֶּךָ בִּיַּתְעֲשֶׂה הַיֵּשֶׁר בְּעֵינֵי יְהוָה:

ססס

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קודש יט עמ' קצז)

תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ
 בְּתַמְהוֹן קְרֹאֲתִי בְּמִכְתָּבוֹ הָאֲרִיכוֹת עַל דָּבָר עֲנִינִים הַשְּׂיִיכִים
 לְרֹפֵא. וְכִלְךָ מִכָּל חֲקִירוֹת אֵלֶי. וְזָמַן זֶה יִקְדִּישׁ לְתַלְמוּד תּוֹרָה
 בִּירְאָת שְׁמִים הַנִּגְלָה וְהַחֲסִידוּת, וּמִתּוֹךְ הַנִּהְגָּה עַל פִּי מֶה שֶׁכָּתוּב
 תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ.

צ"ו פסוקים, סל"א סימן.

לִיהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ס כִּי־תִצְוֹר אֶל־עִיר יָמִים רַבִּים
 לְהִלָּחֶם עָלֶיהָ לְתַפְשֶׂהָ לֹא־תִשְׁחִית אֶת־עֲצֵיהָ
 לְנֹדֶחַ עָלֶיהָ גִּרְזֹן בִּי מִמֶּנּוּ תֹאכַל וְאֹתוֹ לֹא תִכְרֹת
 בִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׁדֶה לִבֹּא מִפְּנֵיךָ בַּמָּצוֹר: כ"ק עֵץ
 אֲשֶׁר־תִּדְּעַ בִּי לֹא־עֵץ מֵאֲכָל הוּא אֹתוֹ תִשְׁחִית
 וְכִרְתָּ וּבְנִיתָ מָצוֹר עַל־הָעִיר אֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה עִמָּךְ
 מִלְחָמָה עַד רִדְתָּהּ: פ כֹּא כִּי־יִמָּצֵא חָלָל
 בְּאֶדְמָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ נָפֵל
 בַּשָּׂדֶה לֹא נֹדֵעַ מִי הַכָּהוּ: כ וַיֵּצְאוּ זִקְנֵיךָ וְשֹׁפְטֶיךָ
 וּמִדְּרוֹ אֶל־הָעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבֹת הַחֲלָל: ג וְהָיָה
 הָעִיר הַקְּרֹבָה אֶל־הַחֲלָל וּלְקָחוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהוּא
 עֲגֹלָת בָּקָר אֲשֶׁר לֹא־עֵבֵד בָּהּ אֲשֶׁר לֹא־מִשְׁכָּה
 בָּעֵל: ו וְהוֹרְדוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהוּא אֶת־הָעֲגֹלָה
 אֶל־נַחַל אֵיתָן אֲשֶׁר לֹא־יַעֲבֹד בּוֹ וְלֹא יִזְרַע
 וְעֲרֹפו־שֵׁם אֶת־הָעֲגֹלָה בְּנַחַל: ה וַיִּגָּשׁוּ הַכֹּהֲנִים בְּנֵי
 לֵוִי בִּי כֹם בַּחֵר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׂרְתוֹ וּלְבָרְכָהּ בְּשֵׁם
 יְהוָה וְעַל־פִּיתָם יִהְיֶה כְּלִירִיב וְכֹל־נִנְעֵ: ו וְכָל זִקְנֵי
 הָעִיר הַהוּא הַקְּרֹבִים אֶל־הַחֲלָל יִרְחֲצוּ אֶת־יְדֵיהֶם
 עַל־הָעֲגֹלָה הָעֲרוּפָה בְּנַחַל: ז וְעֵנּוּ וְאָמְרוּ יָדִינוּ לֹא
 כְּתִיב שִׁפְכָה קִרִי שִׁפְכּוּ אֶת־הַדָּם הַזֶּה וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ:
 ח פֶּפֶר לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־פָּרִיתָ יְהוָה וְאַל־תִּתֵּן

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׁם מִשֶּׁה לְפָנַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲנִינִים הֵיכָּה לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיחַ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיךָ דְּרָכֵי־נִעַם, וְכֹל־נִתִּיבִיתֶיךָ שְׁלוֹם. אַרְךָ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׂמְלָהּ עֶשֶׂר וְכָבוֹד. יי חֲפִץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וְיֵאָדִיר:

מדִּיִּיקִים לַגְּלוּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נֶגֶד הַתּוֹפֵר, שִׁמְקוֹם הַתּוֹפֵר יִהְיֶה בְּאִמְצַע הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * הַאֲבֵנִט חוֹגְרִים בְּתַחֲלִיל שְׁלִישׁ הַתַּחֲתוֹן שֶׁל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה
היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנִּאֲמָרִים בְּאוֹת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצִדִּיק:**

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות
אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות
מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרת לפרשת שופטים לקריאה בציבור ולשמו"ת בישיעה פרק נא"ב

**נא י אנכי אנכי הוא מנחמכם מִי־אֵת וּתִירָאִי מֵאֲנֹשׁ יָמוּת וּמִבֶּן־אָדָם חָצִיר יִנָּתֵן:
י וַתִּשְׁכַּח יְהוָה עֲשׂוֹךְ נֹטָה שָׁמַיִם וְיֹסֵד אֶרֶץ וַתִּפְחֹד תִּמְיֵד כָּל־הַיּוֹם מִפְּנֵי חֲמַת הַמַּצִּיק
כֹּאֲשֶׁר בּוֹנֵן לְהִשְׁחִית וְאֵיהָ חֲמַת הַמַּצִּיק: י מִהֵרָ צַעַה לְהַפְתָּח וְלֹא־יָמוּת לַשַּׁחַת וְלֹא
יִחָסֵר לַחֲמוֹ: טו וְאֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ רַגַע הֵיטֵב וַיִּהְיוּ גִלְּיוֹ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ: טז וְאַשֶּׁם
דִּבְרִי בְּפִיךָ וּבִצֶּל יָדֶי בִּסְתִיךָ לְנִטְעַ שְׁמַיִם וְלִיסֹד אֶרֶץ וְלֵאמֹר לְצִיּוֹן עַמִּי־אַתָּה:
ז הַתְּעוֹרְרִי הַתְּעוֹרְרִי קוֹמִי יְרוּשָׁלַם אֲשֶׁר שְׁתִּית מִיַּד יְהוָה אֶת־כּוֹס חֲמָתוֹ אֶת־קִפְעַת
כּוֹס הַתְּרַעֲלָה שְׁתִּית מִצִּית: ח אֵין־מִנְהֵל לָהּ מִכָּל־בָּנִים יִלְדָה וְאֵין מַחְזִיק בְּיָדָהּ
מִכָּל־בָּנִים גִּדְּלָהּ: יט שְׁתִּים הִנֵּה קְרָאתֶיךָ מִי יָנוּד לָךְ הַשֹּׁד וְהַשֹּׁבֵר וְהָרַעַב וְהַחֲרָב מִי
אֲנַחְמוּךָ: כ בְּנִיךָ עָלְפוּ שָׁכְבוּ בְּרָאשׁ כָּל־חַוִּצוֹת בְּתוֹא מִכְמַר הַמְּלָאִים חֲמַת־יְהוָה גָּעַרְתָּ
אֱלֹהֶיךָ: כא לֵכֵן שְׁמַע־נָא זֹאת עֲנִיָּה וּשְׁכַרְתָּ וְלֹא מִיּוֹן: כב כֹּה־אָמַר אֲדֹנֶיךָ יְהוָה וְאֱלֹהֶיךָ
יָרִיב עַמּוֹ הִנֵּה לִקְחָתִי מִיָּדֶךָ אֶת־כּוֹס הַתְּרַעֲלָה אֶת־קִפְעַת כּוֹס חֲמָתִי לֹא־תוֹסִיפִי
לְשִׁתוֹתָה עוֹד: כג וְשִׁמְתִּיהָ בִּיד־מוֹנֶיךָ אֲשֶׁר־אָמְרוּ לְנַפְשֶׁךָ שְׁחִי וְנַעֲבֹרָה וּתְשִׁימִי כְּאֶרֶץ
גֹּדֶד וּכְחוּץ לְעִבְרִים: כד א עוֹרִי עוֹרִי לְבָשִׁי עוֹד צִיּוֹן לְבָשִׁי א בְּגָדִי תִפְאֲרֶתְךָ יְרוּשָׁלַם
עִיר הַקֹּדֶשׁ כִּי לֹא יוֹסִיף יִבְאֶכְךָ עוֹד עָרָל וְטָמֵא: ד הַתְּנַעֲרִי מֵעַפְרֵי קוֹמִי שְׁבִי יְרוּשָׁלַם
הַתְּפַתְחִי מוֹסְרִי צוּאֲרֶךָ שְׁכִינָה בַת־צִיּוֹן: ה כִּי־כֹה אָמַר יְהוָה חֲנֹם גְּמֻרָתָם וְלֹא בִכְסֹף
תִּנְאָלוּ: ו כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה מִצְרַיִם יִרְד־עַמִּי בְּרָאשְׁנָה לְגוֹר שֵׁם וְאַשׁוּר בְּאֶפֶס
עֲשֻׁקוֹ: ז וְעַתָּה מִה־לִּי־פֶה נֹאם־יְהוָה כִּי־לִקַּח עַמִּי חֲנֹם מִשְׁלִיו יְהִלִּילוּ נֹאם־יְהוָה וְתִמְיֵד
כָּל־הַיּוֹם שְׁמִי מִנְּאִץ: ח לֵכֵן יִדַּע עַמִּי שְׁמִי לֵכֵן בְּיוֹם הַהוּא כִּי־אֲנִי־הוּא הַמְּדַבֵּר הַנִּגְנִי:
ט מִה־נִּאֲוִי עַל־הַהָרִים רָגְלִי מִבְּשָׁר מִשְׁמִיעַ שְׁלוֹם מִבְּשָׁר טוֹב מִשְׁמִיעַ יְשׁוּעָה אָמַר לְצִיּוֹן
מֶלֶךְ אֱלֹהֶיךָ: י קוֹל צִפְיָךְ נִשְׁאֹו קוֹל יַחֲדוֹ יִרְגְּנוּ כִּי עֵין בְּעֵין יִרְאוּ בָשׁוּב יְהוָה צִיּוֹן: יא פָּצְחוּ**

רָנְנוּ יַחְדָּו חֲרָבוֹת יְרוּשָׁלַיִם כִּי־נָחַם יְהוָה עַמּוֹ גָּאֹל יְרוּשָׁלַיִם: י חֲשַׁף יְהוָה אֶת־זִרְעֵי קִדְשׁוֹ
לְעֵינֵי כָל־הַגּוֹיִם וְרָאוּ כָל־אֲפָסֵי־אֶרֶץ אֶת יְשׁוּעַת אֱלֹהֵינוּ: יא סִוְרוּ סִוְרוֹ צִנּוֹ מִשֵּׁם טָמֵא
אֶל־תִּגָּעוּ צִנּוֹ מִתּוֹכָהּ הִפְּרוּ נִשְׁאֵי כָּלִי יְהוָה: יב כִּי לֹא בַחֲפוּזֹן תִּצָּאוּ וּבְמִנוּסָה לֹא תִלָּכוּ
כִּי־הִלַּךְ לִפְנֵיכֶם יְהוָה וּמֵאֲסַפְכֶם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל
הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה
הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזָר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל
מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפֶּשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ.
בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִגְיָה:

שִׁמְחֵנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ, בְּמַהֲרָה
יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבְנוֹ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחְלוּ עוֹד אַחֲרִים אֶת
כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשֵּׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי,
מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וּלְמִנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתִפְאַרְתָּה. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

המשך ביאור למס' חולין ליום שבת קודש עמ' ב

1 אחר כך ביציאת רוב העובר, וְרָבָה אָמַר קְדוֹשׁ, רָבָה לְשַׁעֲמִיָּה –
2 לשיטתו דָּאֵמַר שבשעת יציאת רובו מִכָּאֵן וּלְהָכָא הוּא קְדוֹשׁ ולא
3 למפרע, ויכולה לחול הקדושה ברוב שאחר כך, ואין צריך שתחול
4 הקדושה מיד בתחילה, וְרִיבָא דְרַבִּי רַחֵם נָפִיק – ורוב העובר ושני
5 שלישים האחרונים יצא דרך הרחם, לכן קדוש בבכורה.
6 מבארת הגמרא: וְצִרִיבָא – צריכה הגמרא להשמיענו שנחלקו בשני
7 מקרים אלו, משום דְּאִי אֲשַׁמְעִינָּהּ בָּהּ – בזה ובמכר לנכרי) בלבד,
8 הייתי אומר דְּבָהּ קָאֵמַר – דווקא בזה החמיר רַב הוֹנָא לומר

9 שלמפרע קדוש, מִשּׁוּם דְּלִקְוֹלָא – שאם נאמר מכאן ולהבא קדוש,
10 הרי זה קולא שאינו קדוש, לכן רב הונא החמיר שלמפרע הוא קדוש,
11 אֲכַל פְּתַךְ – בנידון זה שיצא שלישי דרך דופן, דְּלַחוּמְרָא – שהוא
12 חומרא אם נאמר מכאן ולהבא קדוש, שעל ידי כן יהיה הדין שהוא
13 קדוש, אִימָא מוֹדֵי לִיה – הייתי אומר שמודה רב הונא לְרָבָה,
14 שמכאן ולהבא קדוש כדי להחמיר, לכן צריך להשמיענו שרב הונא
15 סובר למפרע קדוש אף במקרה של יצא שלישי דרך דופן שבו יוצא
16 הדין לקולא שאינו קדוש.

לוח זמנים לשבוע פרשת שופטים בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	6:11	6:14	8:52	8:53	9:24	9:25	10:30	10:30	19:13	19:05	19:37	19:30	18:47	19:39
חיפה (ק)	6:08	6:12	8:51	8:52	9:23	9:24	10:29	10:29	19:14	19:06	19:39	19:31	18:37	19:40
ירושלים (ק)	6:07	6:11	8:50	8:51	9:21	9:22	10:28	10:28	19:13	19:06	19:38	19:30	18:27	19:38
תל אביב (ק)	6:11	6:15	8:52	8:53	9:24	9:25	10:30	10:30	19:13	19:05	19:38	19:30	18:47	19:40
אוסטריה וינה (ק)	6:02	6:10	8:55	8:58	9:27	9:30	10:36	10:38	19:49	19:37	20:19	20:07	19:21	20:21
אוסטרליה מלבורן (ח)	6:45	6:37	8:59	8:54	9:32	9:26	10:28	10:24	17:58	18:03	18:24	18:29	17:45	18:39
אוקראינה אודסה (ק)	6:09	6:16	8:59	9:02	9:31	9:34	10:40	10:41	19:47	19:36	20:17	20:05	19:20	20:09
אוק. דנייפרופטרובסק (ק)	5:48	5:56	8:40	8:43	9:12	9:15	10:22	10:23	19:33	19:21	20:04	19:52	19:05	19:56
אוק. ז'יטומיר (ק)	6:11	6:20	9:04	9:07	9:36	9:40	10:46	10:48	20:01	19:48	20:33	20:20	19:33	20:24
אוקראינה קייב (ק)	6:02	6:11	8:56	9:00	9:28	9:32	10:38	10:40	19:55	19:42	20:27	20:14	19:27	20:18
אוקראינה דונייצק (ק)	5:37	5:45	8:29	8:32	9:01	9:04	10:11	10:12	19:22	19:10	19:53	19:40	18:54	19:44
איטליה מילאנו (ק)	6:36	6:43	9:26	9:29	9:58	10:01	11:07	11:08	20:12	20:01	20:41	20:30	19:45	20:44
אקוואדור קיטו (ח)	6:04	6:03	8:38	8:36	9:08	9:06	10:10	10:08	18:26	18:24	18:47	18:45	18:06	18:49
ארגנטינה ב. איירס (ח)	7:16	7:08	9:31	9:26	10:03	9:58	11:01	10:57	18:34	18:38	18:59	19:03	18:20	19:14
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	8:11	8:01	10:26	10:20	10:56	10:51	11:53	11:49	19:22	19:28	19:49	19:55	19:09	19:59
ארה"ב בולטימור (ק)	6:29	6:34	9:13	9:15	9:46	9:48	10:53	10:54	19:46	19:37	20:13	20:03	19:20	20:07
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ק)	6:15	6:21	9:02	9:04	9:34	9:36	10:42	10:42	19:39	19:29	20:06	19:56	19:13	20:07
ארה"ב ג'רסי (ק)	6:16	6:22	9:02	9:04	9:34	9:36	10:42	10:43	19:38	19:28	20:05	19:55	19:12	20:07
ארה"ב דטרויט (ק)	6:49	6:55	9:37	9:40	10:09	10:11	11:17	11:18	20:17	20:07	20:45	20:35	19:51	20:46
ארה"ב היוסטן (ק)	6:53	6:57	9:34	9:34	10:06	10:07	11:11	11:11	19:51	19:44	20:15	20:08	19:27	20:18
ארה"ב לוס אנג'לס (ק)	6:20	6:24	9:03	9:04	9:35	9:36	10:41	10:41	19:28	19:20	19:53	19:45	19:03	19:54
ארה"ב מיאמי (ק)	6:57	6:59	9:35	9:35	10:07	10:08	11:12	11:12	19:47	19:41	20:10	20:04	19:24	20:13
ארה"ב ניו הייבן (ק)	6:12	6:18	8:57	8:59	9:30	9:32	10:38	10:38	19:33	19:24	20:01	19:51	19:07	20:04
ארה"ב שיקאגו (ק)	6:07	6:13	8:56	8:58	9:27	9:29	10:35	10:36	19:36	19:26	20:03	19:53	19:09	20:04
בוליביה לה פאס (ח)	6:33	6:28	9:02	8:59	9:31	9:28	10:32	10:29	18:35	18:36	18:57	18:57	18:18	19:01
בלגיה אנטוורפן (ק)	6:46	6:55	9:40	9:44	10:12	10:16	11:23	11:25	20:40	20:27	21:13	20:59	20:11	21:16
בלגיה בריסל (ק)	6:46	6:55	9:41	9:44	10:13	10:16	11:23	11:25	20:41	20:28	21:13	21:00	20:12	21:16
בלרוס ליובאוויטש (ק)	5:51	6:02	8:50	8:54	9:22	9:26	10:33	10:36	20:03	19:48	20:38	20:23	19:32	20:27
ברזיל ס. פאולו (ח)	6:17	6:11	8:39	8:35	9:10	9:07	10:09	10:06	17:59	18:01	18:22	18:24	17:43	18:30
ברזיל ריו דה ז'נרו (ח)	6:02	5:57	8:25	8:21	8:56	8:53	9:56	9:52	17:46	17:48	18:09	18:10	17:30	18:17
בריטניה לונדון (ק)	6:02	6:12	8:58	9:02	9:29	9:33	10:40	10:42	20:00	19:47	20:33	20:19	19:31	20:35
בריטניה מנצ'סטר (ק)	6:07	6:17	9:04	9:09	9:36	9:41	10:47	10:50	20:12	19:58	20:47	20:32	19:42	20:50
גרמניה ברלין (ק)	6:07	6:17	9:03	9:07	9:35	9:39	10:46	10:48	20:07	19:54	20:41	20:27	19:38	20:31
גרמניה פרנקפורט (ק)	6:29	6:38	9:24	9:28	9:55	9:59	11:06	11:07	20:23	20:10	20:55	20:42	19:54	20:46
דרום אפריקה יוהנסבורג (ח)	6:18	6:12	8:41	8:37	9:12	9:08	10:11	10:08	18:00	18:03	18:23	18:26	17:44	18:30
הודו בומביי (ח)	6:21	6:22	8:56	8:55	9:28	9:28	10:32	10:31	18:59	18:54	19:21	19:16	18:37	19:20
הודו פונה (ח)	6:15	6:17	8:52	8:51	9:24	9:23	10:28	10:27	18:56	18:51	19:18	19:13	18:34	19:17
הונגריה בודפשט (ק)	5:53	6:01	8:45	8:48	9:17	9:20	10:26	10:28	19:36	19:24	20:06	19:54	19:08	19:58
טורקיה איסטנבול (ק)	6:24	6:30	9:10	9:12	9:42	9:44	10:50	10:51	19:47	19:37	20:14	20:04	19:20	20:08
יוון אתונה (ק)	6:48	6:53	9:33	9:34	10:05	10:07	11:12	11:13	20:04	19:55	20:30	20:21	19:39	20:25

מדינה ועיר	זריחה	סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש
מולדובה קישינב (ק)	6:16	6:24	9:06	9:09	9:39	9:42	10:48	10:49	19:55	19:43	20:25	19:27	20:17
מקסיקו מ. סיטי (ק)	7:13	7:14	9:53	9:53	9:53	10:23	11:28	11:27	20:02	19:57	20:25	19:40	20:23
ניו זילנד קריסטצ'רצ' (ח)	7:03	6:53	9:12	9:06	9:45	9:39	10:40	10:36	17:59	18:06	18:27	17:48	18:37
נפאל קטמנדו (ח)	5:34	5:37	8:17	8:17	8:48	8:48	9:53	9:53	18:35	18:29	18:59	18:12	18:56
סינגפור סינגפור (ח)	6:59	6:58	9:28	9:26	10:01	9:59	11:02	11:01	19:13	19:10	19:34	18:52	19:36
פולין ורשא (ק)	5:36	5:46	8:32	8:37	9:04	9:08	10:15	10:17	19:38	19:24	20:11	19:08	20:01
פרו לימה (ח)	6:12	6:09	8:36	8:33	9:09	9:06	10:09	10:07	18:07	18:07	18:28	17:49	18:32
צרפת ליאון (ק)	6:52	7:00	9:43	9:46	10:15	10:18	11:24	11:25	20:31	20:19	21:00	20:03	21:02
צרפת פריז (ק)	6:57	7:06	9:50	9:54	10:22	10:26	11:32	11:34	20:46	20:33	21:17	20:17	21:19
קולומביה בוגוטה (ח)	5:44	5:43	8:19	8:17	8:49	8:47	9:52	9:50	18:11	18:09	18:33	17:51	18:34
קנדה טורונטו (ק)	6:33	6:39	9:22	9:24	9:53	9:56	11:02	11:03	20:04	19:54	20:32	19:37	20:34
קנדה מונטריאול (ק)	6:07	6:14	8:57	9:00	9:29	9:32	10:38	10:39	19:43	19:32	20:12	19:16	20:14
קפריסין לרנקה (ק)	6:14	6:18	8:55	8:56	9:28	9:29	10:34	10:34	19:19	19:11	19:44	18:54	19:40
רוסיה מוסקבה (ק)	6:20	6:32	9:22	9:27	9:53	9:58	11:05	11:08	20:40	20:25	21:17	20:09	21:18
רוסיה רוסטוב נא דונו (ק)	6:32	6:40	9:22	9:25	9:55	9:58	11:04	11:05	20:12	20:01	20:43	19:45	20:34
שווייץ ציריך (ק)	6:34	6:42	9:27	9:30	9:58	10:01	11:08	11:09	20:19	20:08	20:50	19:52	20:50
תאילנד בנגקוק (ח)	6:04	6:04	8:37	8:36	9:09	9:09	10:13	10:12	18:35	18:31	18:57	18:13	18:56

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

יש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

(משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח – התועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162)

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהג הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפח פלאיב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומפלג פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il